MARTIN LUTHER

Udlægning af evangelieteksten på de vigtigste helgendage

Indhold

Helgenfestdagene 5
Apostlen Andreas' dag 8
Matt 4, 18-22 8
Barbaras dag 32
Matt 25, 1-13 32
Biskop Nikolaus' dag 57
Luk 12, 35-40 57
Marias undfangelse 78
Luk 11, 27-28 78
Apostlen Thomas' dag 96
Joh 20, 24-29 96
Esajas' profeti, som man læser i julen 112
Es 9, 1-6 112
Julenatsmessen 185
Luk 2, 1-14 185
Første juledags morgenmesse 208
Luk 2, 15-20 208
Første juledags højmesse 225
Joh 1, 1-14 225
Stefanus' dag 263
Matt 23, 34-39 263

Apostlen Johannes' dag 291
Joh 21, 19-24 291
De uskyldige børns dag 308
Matt 2, 13-18 308
Jesusbarnets omskærelses dag 310
Luk 2, 21 310
Herrens åbenbarelse – helligtrekonger 332
Matt 2, 1-12 332
En anden prædiken på helligtrekongersdag 356
Om Kristi dåb 375
Matt 3, 13-17 376
Kristi ofring i templet 406
Luk 2, 22-32 406
En anden prædiken over Luk 2, 22-32 421
Apostlen Mattias' dag 449
Matt 11, 25-30 449
Marias' bebudelsesdag 472
Luk 1, 26-38 472
Apostlene Filips og Jakobs dag 498
Joh 14, 1-14 498
Den dag, da Kristi kors blev fundet 521
Joh 3, 1-15 521
Kristi hellige legemsfest 562
Joh 6, 55-58 562

Johannes Døberens dag 577
Luk 1, 57-80 577
En anden prædiken på Johannes' dag 592
Apostlene Peters og Paulus' dag 641
Matt 16, 13-19 641
En anden prædiken på Peters og Paulus' dag 657
Da Maria besøgte Elisabeth 669
Luk 1, 39-56 669
En anden kort prædiken - da Maria besøgte Elisabeth 684
Margarethas dag 695
Matt 13, 44-52 695
Magdalenas dag 696
Luk 7, 36-50 696
Apostlen Jakobs dag 698
Matt 20, 20-23 698
Annas dag 712
Matt 1, 1-16 712
Laurentius' dag 730
Joh 12, 24-26 730
Marias himmelfartsdag 732
Luk 10, 38-42 732
Apostlen Bartholomæus' dag 746
Joh 15, 12-16 746
Johannes Døberens halshuggelse 748
Mark 6, 17-29 748

Marias fødselsdag 750
Matt 1, 1-16 750
Korsets ophøjelses dag 766
Joh 12, 31-36 766
Apostlen Matthæus' dag 779
Matt 9, 9-13 779
Michaels dag 781
Matt 18, 1-10 781
Apostlene Simons og Judas' dag 784
Joh 15, 17-27 784
Allehelgensdag 786
Matt 5, 1-12 786
Martins dag 811
Luk 19, 12-26 811
Katharinas dag 813
Matt 25, 1-13 813
Kirkeindvielsesdagen 834
Luk 19, 1-10 834
Hvordan man skal forholde sig med processioner 859
En vejledning i at læse Moses 863
Synden mod Helligånden 888
Matt 12, 31-32 888

Helgenfestdagene

Indledning

I 1527 udgav Stephan Rodt på Luthers opfordring de prædikener, som Luther havde holdt på de særlige helligdage, hvor man fejrede de vigtigste helgener. Som det fremgår er Luther meget kritisk over for datiden helgenlegender og vælger i stedet at udlægge den evangelietekst, der er anordnet til den pågældende dag. Disse prædikener på helgenfestdagene er tredje og sidste del af Luthers samlede Kirkepostil. Teksterne er oversat efter originaludgaverne fra 1527 og 1530, som også findes i WA 17 II, 249-516.

Webredaktør, Cand.theol.
Finn B. Andersen, 2015

———

Martin Luthers fortale 1527

Disse prædikener, som er nedskrevet af nogen, da jeg prædikede på årets vigtigste helligdage, lader vi udgive, kære læser, fordi vi frygter, at de på grund af fjendskab eller uvilje skal blive trykt uden vor viden, *som vi desværre allerede har set flere gange*. Og ikke alene det, men de tilføjer, hvad de vil og ødelægger mine prædikener, så jeg ikke selv forstår dem. Og dog fører de mit navn. For at komme dette i forkøbet lader jeg disse prædikener udgive, som er *gennemset og rette her hos os.* De, der ønsker det, kan læse dem og jeg tror, de også vil være *til nytte for dem, der endnu regner helgenernes fortjenester højt.* Det er dog bedre, at prædike over evangeliet, sådan som det nu er forordnet på helgendagene, end at gennemgå de tåbelige, upassende legender, som folk ikke lærer noget af og som de desuden bliver ført på vildspor af. Dog var det ønskeligt, at nogen med åndelig forstand påtog sig den opgave at rense helgenlegenderne, da de indeholder enkelte fine ord og gerninger, som stemmer overens med troen – selv om det kun er få. Der findes dog gode småstykker og krummer fra de kære helgeners fylde. Guds nåde være med os alle. Amen.

Stephan Rodts fortale 1527

Kære, venlige læser, da jeg kan se, at mit arbejde med Sommerpostillen ikke har været uden frugt hos mange, har det tilskyndet mig til at fortsætte. Det drejer sig her om de prædikener som doktor Martin Luther nu og for nylig har prædiket over de vigtigste helgendage. Enkelte er allerede blevet udgivet, men med ringe omhu. Derfor er de gennemset og bragt i orden ligesom den forrige postil, så ingen æresyg ånd senere kommer til og bringer sin gift med ind under Luthers navn. *For når man så uforskammet vover at forfalske og besmitte hans bøger med giftig lære, mens han stadig lever, hvordan vil det så ikke blive efter hans død?* For at forhindre dette har jeg gerne påtaget mig det arbejde og med al den energi, som Guds nåde giver, at gennemse disse prædikener og *med Luthers godkendelse ladet dem udgive*. Jeg anbefaler dem til enhver og særlig til husfædrene. Gud give, vi erkender det hellige evangeliums rige skat og er ham taknemmelig for den nåde, at vi er reddet fra løgnen og har modtaget den rette, rene sandhed. Salig er den, som véd og forstår dette. Amen.

De korte sammendrag, der står i begyndelsen af hver prædiken, er oversat fra Johannes Bugenhagens latinske postil.

—

Apostlen Andreas' dag

Matt 4, 18-22

v18 Da Jesus gik langs Galilæas sø, så han to brødre, Simon kaldet Peter og hans bror Andreas, i færd med at kaste net i søen; for de var fiskere. v19 Han sagde til dem: »Kom og følg mig, så vil jeg gøre jer til menneskefiskere.« v20 De lod straks garnene være og fulgte ham. v21 Da han gik videre, så han to andre brødre, Jakob, Zebedæus' søn, og hans bror Johannes, i båden sammen med deres far Zebedæus i færd med at ordne deres garn. Han kaldte på dem, v22 og de forlod straks båden og deres far og fulgte ham.

Summen af evangeliet

1. Kristi ord er så kraftigt gennem Ånden, at du ikke alene forlader alt, men også dig selv.
2. Menneskers ord er forfængeligt og unyttigt, hvis ikke Kristus skaber fiskere, det vil sige, sender prædikanter, som han selv har undervist.

Udlægning af evangeliet

Man fejrer i dag den hellige apostel Andreas' fest. *Den legende, som er skrevet om ham, vil vi forbigå i tavshed, fordi den stinker af kød og blod.* Det er os nok at vide, at han var en apostel, kaldet til det høje embede. For *apostle* kaldes sendebud, *som Gud umiddelbart selv har udvalgt, kaldet og sendt* for at vidne, at den Messias, som er forjættet fædrene, allerede er kommet. *Ved hans lidelse og død er Gud Fader forsonet, synden udslettet, Djævelens og dødens vælde ødelagt, retfærdighed og evigt liv ved ham atter erhvervet.* Dette evangelium skal prædikes ikke på ét sted alene, men gennem hele verden ved sådanne sendebud, som også har Helligånden og *kraft til at gøre undergerninger.* Herved bevidnes, at deres lære er af Gud og ikke af mennesker, og som er skænket dem, for at de derved skulle kalde og samle Gud en menighed til arvelod i det evige liv. Og disse er de højeste titler, man kan give dem. Derved skal man lade det blive.

Fremdeles, *hvordan man skal ære dem, har I nu ofte hørt, nemlig, at man skal lade de kære helgener blive, hvor de er, og sørge for deres pleje, som lever her med os.* For vi har nok at gøre med os selv, for at vi kan vandre rettelig, som kristne skal. Derfor skal

man lade dem blive på deres af Gud bestemte sted. Vi kan hverken vide eller begribe, hvordan de lever dér. *Den verden er meget forskellig fra denne.* Denne verden måler man efter dage og timer, den anden er ikke sådan, hvilket Peter har sagt med Salmens ord: "Men dette ene bør I ikke være uvidende om, I elskede! at én dag er for Herren som tusinde år, og tusinde år som én dag", 2 Pet 3, 8. Derfor skal man lade sådan unyttig bekymring fare, og drive på det, som er os af vigtighed, nemlig, *at vi lever gudeligt i tro og kristent i kærlighed.* Det er de to stykker, hvori vort liv skal bestå. Når vi nu dør, skal Gud nok forordne og bestikke os vort sted, hvorhen han vil have os.

Andreas og de andre apostles kaldelse

Vi vil tale lidt om evangeliets beretning. Da nu den Herre Kristus efter Johannes Døberens død ifølge sin himmelske Faders befaling skulle prædike evangeliet om Guds rige, først gennem det jødiske land, udvælger han sig nogle medhjælpere. Dem vil han også udsende for at prædike Guds rige i det jødiske land, fordi han var et menneske, dødelig som vi, og ikke kunne være på mange steder. Særskilt udnævner han her specielt tolv, hvoriblandt også Andreas er, således som

Matthæus her skriver. Og dette er den anden kaldelse. Men Johannes beskriver den første kaldelse og siger, at Andreas havde været en discipel af Johannes Døberen, og da han havde hørt sin mester vidne om Kristus, at han var Guds Lam og den rette Messias, havde han fulgt Herren og var forblevet hos ham en hel dag. Herpå gik hen og kaldte sin broder Peter og sagde, at han havde fundet Messias. Dette var begyndelsen, den første kaldelse, nemlig at høre evangeliet om den Herre Kristus. For skulle de prædike for andre, måtte de først høre og lære det. Dernæst, da de nu skulle prædike for andre, kalder Herren dem særskilt og befaler dem, hvordan de skal forholde sig, således som Matthæus skriver. Nu er denne kaldelse af ikke ringe vigtighed for Herren. Derfor er han heller ikke kommet plumpende med den og har ikke udvalgt enhver uden forskel til dette embede. Han har uden tvivl ikke gjort det uden sin himmelske Faders råd og vilje, således som Lukas klart viser, når han i kap. 6, 12 siger, at Herren gik en stund op på et bjerg for at bede der og tilbragte en hel nat i bøn til Gud, og at han den følgende morgen kaldte sine disciple til sig og af dem udvalgte tolv, som han kaldte apostle. *Heraf skal vi lære, at vi, når vi trænger til prædikanter, skal bede*

Gud derom, således som Kristus selv siger i Matt 9, 38: ”Bed høstens Herre om, at han udsender arbejdere til sin høst”.

Nu gives der *en dobbelt kaldelse* til prædikeembedet: Den ene sker umiddelbart af Gud, den anden gennem mennesker, og dog også af Gud. Den første skal man ikke tro, uden at den bevises med undertegn, således som det var tilfældet med Kristus og hans apostle, som stadfæstede sine prædikener ved medfølgende tegn, Mark 16, 20. Når folk derfor kommer og siger: Gud har opfordret dem, Helligånden driver dem, de må prædike, så skal man blot dristigt spørge dem: Hvad gør I for tegn, for at man skal tro jer? På jeres blotte og bare ord vil vi sandelig ikke høre jer. Ja, om I end gør tegn for os, vil vi dog først se, hvilken lære I fører, om den også *stemmer overens med Guds ord*, eller ej. For også falske profeter kan gøre tegn, således som Moses siger til jøderne i 5 Mos 13, 2-5: ”Hvis der fremstår en profet eller en, der har drømmesyner, hos dig, og han giver dig et tegn eller et varsel, og det tegn eller varsel, han har givet, indtræffer, og han siger: »lad os følge andre guder, som du ikke før har kendt, og dyrke dem,« da skal du ikke lytte til, hvad den pro-

fet eller den, der har drømmesyner, siger. Det er Herren jeres Gud, der sætter jer på prøve for at få at vide, om I elsker Herren jeres Gud af hele jeres hjerte og af hele jeres sjæl. Herren jeres Gud skal I følge, ham skal I frygte, og hans befalinger skal I holde, ham skal I adlyde, ham skal I tjene, og ham skal I holde fast ved."

Derfor lad os give agt på de karle, som roser sig af Helligånden, at de ikke fører os bort fra Guds sande ord. Tro dem for alt i verden ikke, hvis de ikke beviser sin ånd med undertegn, og hav dernæst øje med, hvor undertegnene bærer hen. *For Djævelen kan også gøre undertegn*.

Den anden kaldelse sker gennem mennesker, og dog også fra Gud, nemlig middelbart. Og dette er en kærlighedens kaldelse, som når man udvælger en af flokken til biskop eller præst, om hvem man tror at vide, at han har Guds ord, og også kan meddele det til andre ved sin lære og prædiken. Her må man nu flittig se til, at der ikke også her er en øjenskalk, så at man selv trænger sig ind for at prædike, det være nu for bugens eller for ærens skyld. For det er farligt, og det vil aldrig løbe godt af. Er du lærd og forstår Guds ord

vel, og mener du også, at du kan forkynde det for andre retskaffent og nyttigt, da vent! Vil Gud have det, så vil han nok finde dig. Kære! *lad ikke dine evner løbe af med dig.* Gud har ikke glemt dig. Skal du prædike hans ord, så vil han bestemt kalde dig til sin tid. Sæt ham intet mål, tid eller sted! For hvor du ikke vil hen, dér vil han drive dig. Og hvor du gerne ville være, derhen skal du ikke komme.

Ingen skal forvalte prædikeembedet, uden at han dertil er kaldet

Men da det ikke er af ringe vigtighed, hvordan man kommer til dette høje embede, og da der for øjeblikket er mange, som roser sig af apostelembedet eller anser sig værdige dertil, må jeg tale lidt mere derom til trøst for nogles samvittighed, som bedrages af Djævelen. Når de kan tale lidt om evangeliet, mener de, at de straks må optræde og prædike det for andre.

Paulus roser sig i brevet til galaterne af, at han er en apostel, ikke valgt af mennesker, heller ikke ved mennesker, men ved Jesus Kristus og Gud Fader. Disse hans ord er særligt rettede mod de falske apostle, som ikke tør rose sig af noget sådant. Disse

Paulus' ord vil vi betragte. De vil gøre os god tjeneste i denne sag. Først vil vi da vise, hvad det ord "apostel" betyder.

Apostel vil sige netop så meget som et sendebud, fordi han sendes af en anden. Dette navn er et beskæmmende navn, og dog på samme tid højt og ærligt. Desuden ligger deri stor ydmyghed, idet den, som har dette navn, sendes af en anden. Det hentyder også på tjenstfærdighed og lydighed, for at ikke nogen som helst måske skal komme til at rose sig af navnet og sætte falsk lid til det, som om det var et navn af stor værdighed og en høj titel. Men at man meget mere ved dette tjenernavn skal blive draget og revet hen til den, som har sendt ham, og efter hvem man skal bedømme sendebuddets og tjenerens anseelse og værdighed, for at man med større ære skal modtage og behandle tjeneren og budet. Ikke som i vore tider, da disse navne, apostel, biskop og andre ikke vil være *embeder og tjenester*, men værdigheder og herskaber. Sådanne kalder Kristus i Joh 10, 8 med et selvmodsigende navn, ikke sendebud, men dem, som komme af sig selv. Ja, han kalder dem tyve og mordere, som de, der ikke bringer udsendernes ord (som de skulle forvalte), men som kun stræber efter vinding (idet de slagter fårene).

For sådan siger han: Alle de, som er kommet, det vil sige, de, som ikke var sendt, er tyve og mordere. Som også Paulus siger i Rom 10, 15: ”Hvordan skulle de prædike, hvis de ikke bliver udsendt?”

O! give Gud, at biskopperne, præsterne og de, som roser sig af at være det kristne folks regenter, i denne tid ville værdig modtage denne lære. Hvem kan vel prædike, uden at han er en apostel? Men hvem er en apostel, uden den, som bringer Guds ord? Men hvem kan bringe Guds ord, uden den, som har hørt Gud? Men kan man da nu også kalde den en apostel, som ikke forkynder folket andet end sine drømme, menneskelige sætninger og filosofisk lære? Nej, en tyv er han, en morder, en sjælenes fordærver og ødelægger, som ikke er sendt, men kommer af sig selv. Og det erkender de ængstede, bekymrede samvittigheder meget godt. For så ofte Guds ord prædikes, virker det en glad, frejdig, sikker samvittighed, da det er et *nådens og syndstilgivelsens ord*. Desuden et godt og sødt ord. Men når menneskeord prædikes, virker det en bedrøvet, snæver og sitrende samvittighed. For det er et *lovens, vredens og syndernes ord*, som viser, hvad mennesket ikke har gjort, og hvad det endnu har at gøre.

Derfor har det fra begyndelsen af aldrig været dårligere fat med kirken end just nu for tiden, og det bliver daglig værre og værre, da de stakkels samvittigheder pines og ængstes med så mange forskrifter, statutter, med utallige strikker og pinsler, meget hårdere end på martyrernes tid, som dog kun blev plaget på legemet. Vi derimod er med disse deres forskrifter blændede, forførte og i bund og grund fordærvede både på legeme og sjæl.

Og det skal man her vel lægge mærke til, at Kristus ikke har villet lade nogen blive apostel af menneskevalg, men han selv har opfordret og kaldet dem dertil. Derfor har heller ikke de andre apostle turdet udvælge den hellige Matthias, men har erhvervet ham ved syn fra Himlen, ApG 1, 24. Og Kristus har selv kaldet Paulus fra Himlen, ApG 9, og gjort ham til apostel, og det særligt ved Helligåndens stemme, som der står skrevet i ApG 13, 2: ”Udtag Barnabas og Saulus til det arbejde, jeg har kaldet dem til”. Ligeså roser Paulus sig selv Rom 1, 1 af, at han var udsondret til Guds evangelium. Og i Gal 2, 7 siger han, at ligesom de andre apostle var sendt blandt omskærelsen, det vil sige blandt jøderne, således var han og Barnabas udsondret blandt forhuden, det vil sige hedningerne. Alt

dette går ud på, at du skal se, hvordan Kristus omhyggeligt har ordnet og indhegnet sin menighed, for at ingen som helst med frækhed skal driste sig til at lære, uden den, som opfordres og kaldes dertil af ham eller af dem, som han har sendt.

For ligesom *Guds ord er Kristi menigheds fornemste og allerstørste gode,* således er der på den anden side intet mere fordærveligt onde for Kristi menighed end *menneskeord og verdslige sætninger*. Gud er alene sanddru, men alle mennesker er løgnere, Rom 3, 14. Og netop derfor har Kristus ladet os få sit evangelium og den øvrige *Hellige Skrift*, for at hans menighed skal opbygges dermed, og ikke med menneskelige sætninger. Og at dette evangelium nu i mere end tre hundrede år har været så jammerlig foragtet, ja helt og holdent forvansket, det viser tilstrækkelig den kristne menigheds tilstand nu til dags.

Af disse Paulus' ord, når han siger til galaterne, at han var en apostel, kaldet ikke af mennesker og ikke ved noget menneske, men ved Jesus Kristus og Gud Fader, får Hieronymus fire slags apostle:

For det første gives der nogle apostle, som ikke er udvalgte af mennesker eller ved mennesker, men ved

Jesus Kristus og Gud Fader, som f.eks. profeterne og apostlene.

For det andet gives der nogle, som vel er valgte af Gud, men ved mennesker, som apostlenes disciple og alle, der indtil verdens ende i apostlenes sted med rette indtræder i embedet, som biskopper og præster. Og disse kan ikke være uden de første, fra hvem de har sin oprindelse.

For det tredje gives der nogle, som er valgt af mennesker, og ikke af Gud, som når man tager en dertil af gunst og venskab. Af dem ser vi nu til dags mange, som alene ved folkets gunst antages til det præstelige embede. Dette er Hieronymus' ord. Er denne ulykke opstået på Hieronymus' tider, ja til dels endog begyndt at blive kraftig, så er det intet under, at den nu triumferer, hersker, regerer og har overhånd. For af denne slags må alle de være, som selv frembyder sig til at være biskopper og præster, før de bliver kaldet dertil. De er kun er bugtrælle og ærgerrige folk. Derfor ser vi da også, hvad det er for slags gavn og nytte den kristne menighed har af dem.

For det fjerde gives der en slags apostle, som hverken kommer fra Gud eller fra mennesker eller ved

mennesker, men af sig selv, som de falske profeter og falske apostle, som Paulus på mange steder berører, og i særdeleshed i brevet til galaterne. Sådanne falske apostle kalder Skriften misdædere, der kunne påtage sig skikkelse af Kristi rette apostle. Og hos Joh 10, 8 kalder Herren dem tyve og mordere og sådanne, som kommer af sig selv. Således siger også Gud hos Jeremias: "Jeg sendte ikke profeterne, og de, de løb. Jeg talte ikke til dem, og de, de spåede". Herfor skal man især tage sig i agt. *For derfor ville Kristus ikke, at dæmonerne skulle tale noget om ham, om de end sagde sandheden, for at de ikke under sandheds skin skulle indsmugle dødens løgne, fordi den, der taler af sig selv, ikke kan tale andet end løgn, som Kristus siger hos Johannes.* Og netop for at apostlene ikke skulle tale af sig selv, gav Kristus dem sin Ånd, hvorom han taler således: "Det er ikke jer, der taler, men det er jeres Faders ånd, som taler gennem jer", Matt 10, 20. Og i Luk 21, 15, siger han: "Jeg vil give jer mund og visdom, som alle jeres modstandere ikke skulle kunne modsige eller modstå".

Jeg må her tale om en tåbelig klage, som mange mennesker og især munkene og papisterne fremfører, som dog har en heftig anfægtelse deraf. De klager

nemlig således: De har et pund fra Herren og derfor bliver de drevet af det evangeliske buds tvang og nødvendighed til at prædike og undervise sine medmennesker. Og hvis de ikke prædiker, gør de sig meget tåbelige samvittighedsskrupler derover og tror, at de nedgraver sin Herres pund og følgelig er skyldige til evig fordømmelse. Alt dette bevirker Djævelen for at gøre dem ustadige i det kald, hvortil de er kaldede. O, kære broder i Kristus frigør dig med ét ord fra dette spørgsmål og denne bekymring. Betragt kun dette samme evangelium og hør blot, hvad det siger! "Ligesom et menneske, der ville drage udenlands, kaldte sine tjenere og betroede dem sit gods", Matt 25, 14. Se, han kaldte sine tjenere. Hvem har kaldet dig? Kære, vent, indtil Gud kalder dig, indtil du kan optræde med frejdigt og godt mod. Ja, om du end var visere og klogere end Salomo og Daniel, så skulle du dog fly det som selve Helvede at tale endog kun ét eneste ord uden at være opfordret og kaldet dertil. *Hvis Gud trænger til dig, så skal han nok kalde dig.* Kalder han dig ikke: Kære, lad ikke dine evner løbe af med dig. Du nærer meget tåbelige tanker om den nytte og den gavn, som du vil stifte. Tro mig: Ingen gør nytte med sin prædiken, uden den, som *uden sin vilje*

og lyst kaldes og drives til at prædike og lære. For vi har kun én mester, vor Herre Jesus Kristus. Han alene lærer og bringer frugt ved sine tjenere, som han dertil har kaldet. Men den, som lærer ukaldet, han lærer ikke uden skade både for sig selv og for tilhørerne, fordi Kristus ikke er hos ham.

Mod sådanne falske apostle og profeter advarer Kristus os trolig, når han siger: "Vogt jer for de falske profeter, som komme til jer i fåreklæder, men i det indre er glubende ulve", Matt 7, 15. Ligeledes advarer også Paulus romerne: "Jeg formaner jer, brødre, til at holde øje med dem, der i modstrid med den lære, I har taget imod, skaber splittelse og fører andre til fald. Hold jer fra dem!" Rom 16, 17. Og biskopperne i Efesos advarer han også flittig til at give agt på hjorden. For der vil sikkert komme falske lærere og glubende ulve blandt dem, ApG 20, 29. Det samme gør også Peter, som siger, at ligesom der altid havde været falske profeter, således vil de heller ikke nu mangle, 2 Pet 2, 1. For det er vist, ja, det kan man trygt sige, at sammen med den rette lære vil altid falsk lære indsmugles. Djævelen er for listig, det gør ham ondt, at hans rige skal blive forstyrret og anfægtet af den rette lære. Et rige, som han opholder ene og alene ved løgn og falsk

lære, dog under skin af sandhed og ret lære. Dette siger også Paulus til korintherne, når han taler således om de falske apostle og om selve Djævelen: ”De er falske apostle, troløse arbejdere, der giver sig ud for at være Kristi apostle. Og det er intet under. Satan selv giver sig jo ud for at være lysets engel. Så er det ikke mærkeligt, når også hans tjenere giver sig ud for at være retfærdige tjenere. Det skal gå dem efter fortjeneste”. 2 Kor 11, 13-15.

Hvorfor Kristus har taget enfoldige folk til apostle

Dette være sagt om apostlene og om prædikeembedet. Nu vil vi tale om et andet stykke i evangeliet, nemlig om det spørgsmål: Hvorfor har Kristus kaldet sådanne enfoldige, simple folk til apostelembedet, og ikke taget rige, mægtige, lærde og hellige folk dertil, som dog ville have haft anseelse hos verden? Dertil kan man nu påvise tre årsager.

For det første, for at Guds vælde og kraft skal kundgøres, idet han både begyndte og fuldfører et sådant værk med så ringe enfoldige folk, så at man skulle erkende, at dette *ikke sker af menneskelig kraft, men af Guds vælde og magt*. For alle Guds gerninger

går ud på, at han vil gøre verden til en dåre, så at den med sin fornuft hverken skal eller kan finde sig til rette i Guds gerninger. Derfor siger Paulus i 1 Kor 1, 26-29: "For tænk på, brødre, hvordan det var med jer selv, da I blev kaldet: I var ikke mange vise i verdslig forstand, ikke mange mægtige, ikke mange fornemme. Men det, som er dårskab i verden, udvalgte Gud for at gøre de vise til skamme, og det, som er svagt i verden, udvalgte Gud for at gøre det stærke til skamme, og det, som verden ser ned på, og som ringeagtes, det, som ingenting er, udvalgte Gud for at gøre det, som er noget, til ingenting, for at ingen skal have noget at være stolt af over for Gud".

Den anden årsag: For at man ikke skulle tænke, at Gud anså personer og udvalgte de rige, ædle, vise, og foragtede de fattige, enfoldige, ulærde. Og det har Gud bevist på mange, at han ikke kender til personsanseelse, f.eks. på David og flere andre, som også Peter siger om ham: Så tog Peter ordet og sagde: "Nu forstår jeg, at Gud ikke gør forskel på nogen, men at han i et hvilket som helst folk tager imod den, der frygter ham og øver retfærdighed, ApG 10, 34-35.

For det tredje har Kristus villet udvælge enfoldige, fattige folk til prædikeembedet af den grund, at disse *så meget lettere kunne efterfølge ham*. For ingen rig ville så snart have efterfulgt ham og ladet sit gods fare. For rigdom er en stor hindring for at efterfølge Kristus, som den, der skulle komme til brylluppet, siger i Luk 14, 19: ”Jeg har købt fem par okser, og skal ud at prøve dem. Jeg beder dig, hav mig undskyldt”. Således står der også et skønt eksempel i Matt 19, 21-24 om den rige unge mand, til hvem Herren sagde: ”»Vil du være fuldkommen, så gå hen og sælg, hvad du ejer, og giv det til de fattige, så vil du have en skat i Himlene. Og kom så og følg mig!« Da den unge mand hørte det svar, gik han bedrøvet bort, for han var meget velhavende. Og Jesus sagde til sine disciple: »Sandelig siger jeg jer: Det er vanskeligt for en rig at komme ind i Himmeriget. Ja, jeg siger jer, det er lettere for en kamel at komme igennem et nåleøje end for en rig at komme ind i Guds rige.«” *Farligt og vanskeligt er det at have meget gods.* For det er ikke muligt for det menneskelige hjerte at lade være at hænge derved eller forlade sig derpå. Hænger nu en ved sit gods, så kan han ikke hænge ved Kristus eller være hans efterfølger. For ingen kan tjene to herrer, Matt 6, 24.

Derfor har disse apostle her med lethed efterfulgt Herren og ladet alt ligge, hvad de har haft. Men Kristus har her ikke set på, hvad de har forladt, men *på hjertet og lysten* til at forlade dette. For deres hjerte har dengang været således beskaffent, at, om de end havde haft meget, ja hele verden, ville de have forladt alt. Man kan her også undres over, at de så hurtigt stod op og fulgte Kristus uden anden forjættelse og tilsagn, end at de skulle være menneskefiskere. Men hvad udretter ikke Kristi ord, hvor det kommer ind i hjertet? *Det er et levende, virksomt, brændende ord.* Det vender ikke tomt tilbage, Hebr 4, 12; Es 55, 11.

Dernæst er det også vigtigt, at de ikke kommer med nogen undskyldning, men lader det, som de har, ubekymret stå og ligge. Og på dette ene ord: Følg efter mig! Følger de øjeblikkelig efter Herren. Kort sagt: *Det er Kristi ords kraft. Når han taler til hjertet, da er det allerede gjort.* Men hvor han ikke taler til hjertet, kan man let finde en undskyldning, som manden i Matt 8, 21, hvem Herren bød at følge efter ham, da han sagde: Herre, tillad mig, at jeg først må gå hen og begrave min fader. Det findes let, som drager os bort fra evangeliet. Ja, en del tager gode gerninger til påskud. Således netop den nys omtalte. Nu velan, den,

hvem han giver det, har det. *Men bede skal vi*, at han også giver os en sådan frimodighed til at tro evangeliet og efterfølge det.

Heraf skal vi nu også lære dette, at denne kaldelse og hurtige efterfølgelse ikke indskærper andet, end at vi skal se til, hvordan vi kan døde alt vort kød så længe, indtil vi erkender Kristus ret og med Peter kan sige: ”Herre! Se vi har forladt alle ting og fulgt dig”, Matt 19, 27. *For ingen erkender Kristus uden den, som forlader alt og ikke længere hænger med hjerte og begær ved nogen skabning.* Derfor siger Kristus i Matt 10, 37-38: ”Den, der elsker far eller mor mere end mig, er mig ikke værd, og den, der elsker søn eller datter mere end mig, er mig ikke værd. Og den, der ikke tager sit kors op og følger mig, er mig ikke værd”. Disse ord gå alle ud på, at vi skal døde vort kød, og som Paulus siger i 1 Kor 7, 31, at de kristne skal bruge denne verden, som om de ikke brugte den. Heri vil enhver vel vide at forholde sig efter sin tros og ånds styrke, hvad han skal gøre og ikke gøre. Ånden skal nok give ham det.

Om den symbolske betydning

Nu vil vi også tale noget om den hemmelige betydning. Kort og godt: Kristus siger selv, han vil gøre dem til menneskefiskere, det er til prædikanter. Men garnet, hvormed de skal fange mennesker, er evangeliet, som da også andetsteds hos Matthæus 13, 47-50: ”Himmeriget ligner et vod, der blev kastet i søen og samlede fisk af enhver art; da det var fuldt, trak de det op på bredden og satte sig og samlede de gode fra i tønder og kastede de dårlige ud. Således skal det gå ved verdens ende: Englene skal gå ud og skille de onde fra de retfærdige og kaste dem i ovnen med ild. Dér skal der være gråd og tænderskæren”. Det er en fin, smuk lignelse: Evangeliet og læren, hvorved syndernes forladelse prædikes, er et garn i verden. De ved evangeliet udvalgte og kaldede forbliver imidlertid i verden, det vil sige, i dette syndens rige, i denne verdens ustyrlighed og vandbølger. Derefter bliver de halet op på strandbredden og afsondrede fra de onde, nemlig ved døden, når man skal bekende evangeliet og sandheden: Da vil der opstå en sprællen og mylren.

Men fiskerne, det vil sige, ordets tjenere, fanger intet, uden at Herren befaler dem at kaste garnet i havet, som det står i Joh 21, 6. Det vil sige: De, som skal prædike evangeliet, må være kaldede dertil, som vi ovenfor har sagt. Derfor er det intet under, når de, som ikke er kaldede, ikke gør nogen nytte med sine prædikener. Men de, som er kaldede, udfører store gerninger, de være nu så svage, ringe, enfoldige, som de være vil. For det kommer ikke an på prædikanterne, men på ordet: ”For det er en Guds kraft for hver den, som tror”, Rom 1, 16.

Mærk jer endelig Paulus' ord til korintherne, at Gud antager sig de uvise, for at gøre denne verdens visdom til skamme. Er dette ikke et underligt Guds råd, at han begynder en så stor og mægtig sag med så enfoldige, fattige folk? Ved tolv fiskere vil han drage hele verden til sig. Er det ikke en naragtig ting for fornuften? Og dog bryder han igennem med dem, om så end alle konger og hele verden sætter sig imod. Dette sker alt sammen, for at han kan gøre fornuften til nar, og for at vi skal lære, hvilke Guds gerninger er, og hvordan de går for sig, som I har hørt: Han skal bruge et menneske til en sag, på hvilket man ikke havde gjort regning. Paulus har han brugt til at omvende en stor

del af verden. Fremdeles ved Elias, Elisa, Jonas og flere andre mennesker, som har været af ringe anseelse, har han udrettet fortræffelige gerninger. Naragtige er de folks råd og anslag, som nu for tiden siger: Hvis det var Guds råd og vilje, så ville han lade et koncilium sammenkalde, eller ville give kirkernes biskopper og prælater denne lære. Men disse narre ser ikke, hvad der er Guds råd og vilje. *De, som nu driver evangeliet, er ikke de, som gør det. De er kun en maske og en forklædning, hvorigennem Gud udretter sin gerning og vilje.* Det er ikke jer (siger han), som fanger fiskene. *Jeg drager selv garnet.* Men dette kan ingen erkende, hvordan Gud virker gennem svaghed uden den, som tror.

Men at de ordnede garnet, går på, at de (de retskafne prædikanter) *stopper munden på de falske lærere med Skriften* og overvinder dem. For de falske apostle og lærere gør intet andet end at sønderrive garnet, det vil sige evangeliet, den sunde lære, med falsk lære og idelig drager en fisk efter den anden ud af garnet. Dér skal nu de rette apostle være på sin post og værge med evangeliet og den rette Skriftforstand, som Paulus siger til Titus i kap. 1, 9: ”En biskop skal holde fast ved lærens troværdige ord, så han er i stand til

både at formane med den sunde lære og at gendrive dem, der siger imod".

Summen af dette evangelium

Så er nu dette summen og indholdet af dette evangelium samt af den hemmelige betydning. Kristus kalder os til sig, hvorpå vi skal spore og mærke hans godhed. Derpå, når vi erkender hans godhed, skal vi også meddele andre det og prædike offentlig – dog ikke, før vi kaldes dertil – for at vi også kan fange andre og bringe dem til Kristus. Garnet er Guds ord og Kristi evangelium, som kastes i det oprørte hav, det vil sige i verden, for at det skal fange fisk, det vil sige, menneskers sjæle. Vore biskopper og præster er fiskerne, der, som garn skal have Guds ord, Kristi hellige evangelium, og ikke skal være bange for havets oprørthed. Hvordan så end verden larmer og raser, så må de prædike ordet og ikke frygte nogen. For det er ingen dygtig fisker, som ikke selv med livsfare frit tør vove sig ud på vandet eller havet, når det gælder en fangst. Heller ikke vil nogen af disse fiskere fange Herrens fisk, uden at han forlader sine egne garn, det vil sige, glemmer sin løn og fordel og følger efter Herren. Det måtte sandelig

være en tåbelig fisker, som, når et uskadeligt uvejr kom på vandet, af frygt atter ville lade de fisk, som han havde fanget, gå. *Det er evangeliets natur og art at bringe oprør og strid, modbør og forfølgelse med sig*. Som Kristus selv siger Matt 10, 34-36: "Tro ikke, at jeg er kommet for at bringe fred på jorden. Jeg er ikke kommet for at bringe fred, men sværd. Jeg er kommet for at sætte splid mellem en mand og hans far, en datter og hendes mor, en svigerdatter og hendes svigermor, og en mand får sine husfolk til fjender." *Dette må alle prædikanter, ja alle kristne gøre sikker regning på*. Dette være for denne gang nok om dette evangelium. Vi vil lade det blive herved og anråbe Gud om hans nåde og barmhjertighed.

———

Barbaras dag

Matt 25, 1-13

v1 Da skal Himmeriget ligne ti brudepiger, som tog deres lamper og gik ud for at møde brudgommen. v2 Fem af dem var tåbelige, og fem var kloge. v3 De tåbelige tog deres lamper med, men ikke olie. v4 De kloge tog både deres lamper med og olie i deres kander.

v5 Da brudgommen lod vente på sig, blev de alle sammen døsige og faldt i søvn. v6 Men ved midnat lød råbet: Brudgommen kommer, gå ud og mød ham! v7 Da vågnede alle pigerne og gjorde deres lamper i stand. v8 Og de tåbelige sagde til de kloge: Giv os noget af jeres olie, for vore lamper går ud. v9 Men de kloge svarede: Nej, der er ikke nok til både os og jer. Gå hellere hen til købmanden og køb selv. v10 Men da de var gået hen for at købe, kom brudgommen, og de, der var rede, gik med ham ind i bryllupssalen, og døren blev lukket. v11 Siden kom også de andre piger og sagde: Herre, herre, luk os ind! v12 Men han svarede: Sandelig siger jeg jer, jeg kender jer ikke. v13 Våg derfor, for I kender hverken dagen eller timen.

1. Denne lignelse taler ikke om de åbenlyst ugudelige, over hvem Skriften ikke fælder dom, for de er allerede dømte. Men den er kun rettet mod vort hykleri. Der tales her om dem, som er jomfruer og som løber brudgommen Kristus i møde.

2. Hyklere kan ikke prange med andet end gerninger, men de har ingen indre tro. Derfor er gerningerne forbandede, som kun har røg, stank og mørke. Det er den kødelige visdoms uvidenhed.

3. Den her omtalte søvn forstår jeg ikke om den sidste kommende søvn i den næste verden, men om søvnen i dette liv. Også de kloge jomfruer er søvnige, når de

ikke har nok tro, som når de er besværet af deres kød. Dog er de beredte og rustede og så godt som vågne. De tåbelige jomfruer sover, hvilke også forkastes ifølge andre lignelser. De er uforberedte, har aldeles ingen tro og ser heller ikke deres hykleri.

4. Af denne lignelse ser vi, at vi må dø, når vi mindst tænker på det. Da først vil hyklerne se, at alt er forfængeligt og uden olie. Da vil man forgæves og til ingen nytte søge det, som man ikke kan finde.

5. Dette er hyklernes bøn: Herre, Herre! Men de får til svar: Jeg kender jer ikke.

Udlægning af evangeliet

Legenden om Barbara vil vi lade fare. For der gives næppe en mere jammerlig i hele legendebogen, end netop denne. *Det er alt sammen opspind og løgn* om hyrden som forrådte hende, og som blev til en sten, og om fårene, som blev forvandlede til græshopper. *Det er mere poetisk og lig en fabel, end kristent.* Vi vil kort behandle evangeliet efter den nåde, som Gud giver, *for at I desto hurtigere kan komme tilbage til jeres arbejde.* For I ved, at vi fejrer denne og andre lignende

hellige feste, ikke for deres egen skyld, for de og vi er kun lidt hjulpet med festligholdelsen – men for evangeliets skyld, for at dette ved stadige, flittige prædikener kan blive jer bekendt, i hvilket øjemed også væsentlig både søndagen og andre festdage er bestemt til at højtideligholdes.

Summen af denne lignelse

I dette evangelium fordres af os, at vi stedse skal våge og vente på Herren, fordi vi ikke véd, hvornår denne Herrens dag vil komme. Den vil snige sig ind på os, før vi ser os om. Pludselig vil den overfalde og omsnære os, ligesom en fuglefænger omsnærer fuglene med en snor eller et garn. Dertil formaner også de kære apostle os meget flittigt. Paulus siger, efter at han har skrevet meget til thessalonikerne om den sidste dag, hvordan det vil gå til, i det nærmeste følgende: ”Om tider og timer har I ikke brug for, brødre, at der skrives til jer. For I ved selv ganske nøje, at Herrens dag kommer som en tyv om natten. Når folk siger: »fred og ingen fare!« da er undergangen pludselig over dem som veerne over en, der skal føde, og de skal

ikke undslippe.” (Thess 5, 1-3). Sådan siger også Peter: ”Herren er ikke sen til at opfylde sit løfte, sådan som nogle mener, men han har tålmodighed med jer, fordi han vil, at ingen skal gå fortabt, men at alle skal nå til omvendelse. Men Herrens dag vil komme som en tyv, og da vil Himlene forgå med et brag, og elementerne vil brænde op, og jorden og alt det menneskeskabte på den vil vise sig som det, det er.” 2 Pet 3, 9-10.

Derfor viser denne lignelse os intet andet i en sum, end at vi skal våge og ikke være alt for sikre, da vi ikke véd, hvornår Herrens dag kommer. Som da også Kristus selv siger i det forrige kapitel: ”Våg derfor, for I véd ikke, hvad dag jeres Herre kommer. Men det véd I, at vidste husets Herre, i hvilken nattevagt tyven kommer, ville han våge og forhindre, at nogen brød ind i hans hus. Derfor skal I også være rede, for menneskesønnen kommer i den time, I ikke venter det.” Matt 24, 42-44. Alt dette er rettet mod vor sikkerhed, for vi er alle for sikre og tænker altid, det har ingen nød, dommedag kommer først om lang tid. Derimod råber Kristus og apostlene: Vi skal give agt på dagen,

våge og stå i stadig frygt for, at den skal finde os uforberedte. Derfor vil de, som våger, finde en nådig Herre, men de, som er sikre, vil høste unåde.

I denne lignelse vises os også, hvordan den kristne kirkes tilstand er, og det er os her smukt afmalet. *Himmeriget* er intet andet end et rige, som er grundlagt ved Kristi evangelium, som *tog sin begyndelse efter Kristi opstandelse*, da Kristi disciple blev udsendt i hele verden for at prædike evangeliet for alle mennesker. Det er intet andet end, når vi taler om troen, om evangeliet, om håbet og om kærligheden, ja når vi taler om ét af disse stykker, så er det at tale om Himmeriget. Nu taler denne vor lignelse til os om den øvelse, som finder sted i Himmeriget, i kristenheden. *Denne øvelse giver og borttager Herren efter sit velbehag, så vi stedse må stå i frygt og være bange for, at Herren berøver os denne glæde og øvelse, som findes i dette rige, så han ikke skal finde os sikre og snorkende, sådan som tilfældet her var med disse tåbelige jomfruer.*

Når nu dette rige prædikes, så virker det på følgende måde: Nogle modtager det med hjertet, og gør alvor af at tro ordet, og drager også ud og gør gode gerninger, lader deres lamper lyse for verden, for de

er godt udrustede med lamper og olie, det vil sige, med tro og kærlighed. Det er dem, der er de kloge jomfruer. Dernæst er der nogle, som også modtager evangeliet, men søvnigt, uden at gøre alvor af det. De gør nok mange gerninger, men *de mangler troen*. De mener, det er gjort med gerninger, er sikre, og tænker: Det har ingen nød, Gud lader sig betale med gerninger. Disse symboliseres med de tåbelige jomfruer. I Skriften kaldes de mennesker tåbelige, som ikke adlyder Guds ord, som følger deres eget hoved, ikke lader sig sige, men holder deres forstand for den bedste. Disse går det til sidst, som det her går disse tåbelige jomfruer.

Disse to klasser mennesker gives der nemlig i dette rige. Dér, hvor evangeliet og Guds ord prædikes, findes også troens øvelse: Nogle følger, andre følger ikke. Og mærk her vel, at denne lignelse ikke taler om evangeliets forfølgere, for de er allerede dømte og allerede forstødte fra dette rige. Men det taler om dem, som er i dette rige. Han kalder også de tåbelige for jomfruer, for de har navn af kristne og tilhører dette rige. De prædiker også evangeliet, gør gode gerninger, ja de har endog et smukkere gerningsskin end de andre. Hvad mangler de da? De driver det ikke med al-

vor, søger sit eget og ikke Guds ære alene. *Der er ingen frygt hos dem, glæden vil de gerne være med i,* de vil alle med til bryllup, og der er mange af dem. De har alle sammen lamper, men er ikke forsynet med olie. Men når nu brudgommen, den Herre Kristus, kommer på den yderste dag, da vil få af dem gå med ham ind til brylluppet. Der var overmåde mange mennesker på jorden, da vandfloden kom, og dog gik kun otte af dem med Noah ind i arken, 2 Pet 2, 5. Sådan vil det også gå her: Mange vil have skin af at være kristne, men få vil gå ind med brudgommen til brylluppet.

Da vil de tåbelige jomfruer, de gerningshellige, hyklerne, som har stolet på deres gerninger, sige og tale til de kloge jomfruer, det vil sige, til de retskafne kristne, som alene stoler på Guds barmhjertighed og godhed:

v8 giv os noget af jeres olie, for vore lamper går ud.

Ja, vistnok slukkes lamperne, hvor der ikke er olie. Med gerninger er det ikke gjort, det er vist. Du kan ikke skaffe dig nogen trøst med gerninger. Hos Guds nåde og barmhjertighed er det, du må søge trøst og

hjælp. Den, som får det her, han har det. Derfor siger de kloge til de tåbelige:

v9 Nej, der er ikke nok til både os og jer.

Dette er et tordenslag mod dem, som forlader sig på helgenernes og andre folks fortjeneste, da ingen af dem selv har nok, ikke at tale om, at de skulle have noget tilovers at meddele andre. Derfor, når de nu kommer og banker på og også gerne vil med ind til brylluppet, skal de, ligesom de tåbelige jomfruer, høre ordene: Jeg kender jer ikke. De, som skal ind, er allerede inde. Det vil da være en skrækkelig dom. Da bliver de forladt af alle de hellige, ja af alle skabninger, for den, som han ikke kender, kender ingen. Lad os derfor give flittig agt på denne lignelse, for det er sagt til os. Og lad os gøre alvor af evangeliet, lad os ikke sove eller stå alt for sikre. For før vi ved af det, vil brudgommen, den Herre Kristus, komme. Den, som da er beredt, han kommer med ind til brylluppet. Dette mener også Herren med denne lignelses slutningsord. Det fremgår af sig selv, i hvilket øjemed han har sagt det:

v13 våg derfor, for I kender hverken dagen eller timen.

Ligesom han også på et andet sted formaner os til stedse at være beredte på denne dag, når han siger: ”I skal have kjortlen bundet op om lænderne og have lamperne tændt og være som mennesker, der venter på, hvornår deres Herre vil bryde op fra brylluppet, så de straks kan lukke op for ham, når han kommer og banker på.” Luk 12, 35-36. Og lige efter i vers 40, siger han: ”også I skal være rede, for menneskesønnen kommer i den time, I ikke venter det.” Endnu er der et ord i denne tekst, som skal være os til stor trøst, når han nemlig siger:

v5 da brudgommen lod vente på sig, blev de alle sammen døsige og faldt i søvn.

Alle, siger han, det vil sige, både de kloge og de tåbelige. Også de kloge sov. De sande kristne synder også undertiden. Gud kan godt tåle syndere i sit rige, blot man kun erkender synden, og lukker op, når han banker på. *Ja, hans rige er intet andet end et rige, hvori man kun altid tilgiver synd.* Synd vil der ganske vist forblive hos de kristne, fordi de har kød og blod. Men det er trøsten, at vi véd, den ikke skader os. Og når vi beder Gud, så tilgiver han os den, som Johannes siger

i 1 Joh 2, 1-2: ”Mine børn, dette skriver jeg til jer, for at I ikke skal synde. Men hvis nogen synder, har vi en talsmand hos Faderen, Jesus Kristus, den retfærdige. Han er et sonoffer for vore synder, og ikke blot for vore, men for hele verdens synder.” Og i Fadervor beder vi daglig: ”forlad os vor skyld, som også vi forlader vore skyldnere.” Tror vi, så bliver det os bestemt til del.

Dette er nu forskellen mellem de sande, fromme kristne og de falske kristne: De fromme véd, at alene Guds nåde og barmhjertighed tager synden bort. Men de falske kristne mener at stille Guds vrede og blive synden kvit med gerninger.

Om Guds rige

Men fordi ordet *Himmeriget*, *Guds rige*, *Kristi rige* ofte omtales i Det Nye Testamente, er det også en kristen såre magtpåliggende at vide, hvad det vil sige, nemlig at det ikke er andet end ordet, som prædiker syndernes forladelse, og det er det hellige evangelium. For i dette rige er der idel nåde og godhed, idel forladelse og eftergivelse af synderne, idel kærlighed og venlighed. Derfor vil vi tale lidt nærmere om det,

hvordan det går til med dette rige og med syndernes forladelse.

Guds rige er det rige, hvor Gud regerer over alle troende, og som en tro konge beskærmer, straffer, belønner, leder, tilretteviser, hvorimod de også til gengæld forlader sig helt og holdent på ham, villig modtager hans faderlige tugt og straf og følger ham alle vegne i lydighed. Dette Guds rige er ikke verdsligt eller timeligt, men åndeligt, består heller ikke i mad eller drikke, eller nogen ydre ting, men kun i retfærdighed, det menneskelige hjertes og samvittighedernes opmuntring og trøst. Derfor er Guds rige intet andet end *syndernes forladelse og borttagelse*, som besmitter, bedrøver og foruroliger samvittighederne.

For ligesom et verdsligt, timeligt rige består i, at folk kan leve i ro og ernære sig fredeligt med hinanden, sådan giver Guds rige sådanne ting åndeligt, sønderbryder syndernes rige og er intet andet end en udslettelse og forladelse af synderne. Gud regerer i hjerterne, idet han virker fred, ro og trøst ved sit ord. Ligesom synden virker det stik modsatte, nemlig uro, angst og nød. Deri viser Gud sin herlighed og nåde i

dette liv, at han borttager og tilgiver mennesker synden. Dette er et nådens rige. Men når synden med sit følge, Djævelen, døden og Helvede slet ikke mere skal anfægte mennesket, da vil der være et herlighedens og den fuldkomne saligheds rige.

Heraf følger for det første: Guds rige fuldbringes eller regeres ikke ved nogen lov, end ikke ved Guds, meget mindre ved menneskers lov, men *alene ved evangeliet og troen på Gud*. Derved renses og trøstes hjerterne, ApG 15, 9, når *Helligånden indgyder dem kærlighed og gudserkendelse* og gør mennesket til ét hjerte og én ånd med Gud, så det netop får lyst til, vil og begærer, søger og elsker, hvad Gud vil. Det går her ikke anderledes til, end som med to venner, som er forenede med hinanden, så den ene vil, hvad den anden vil. Heraf kommer det, at et menneske i dette Guds rige, er fuldkommen, barmhjertig, medlidende og venlig mod sin næste, fordi han af Helligåndens indgivelse véd, at Gud også gør det samme mod ham og mod enhver og udgyder sin godhed mildt. Denne Guds beskaffenhed kan ingen erkende ved loven, men alene ved Ånden og evangeliets ord. Derfor opnår heller ingen ro, trøst og hjertefred, eller kommer til Guds rige ved nogen som helst slags lov. Og de, som gør

mange love, drager mennesker fra Guds rige til syndens rige, hvor der er idel uro, angst, bedrøvelse, modgang og al samvittighedens ulykke, ligesom der i Guds rige og erkendelse er idel fred, glæde og trøst for hjerterne.

For det andet: I dette Guds rige regerer vor kære Herre Kristus *som en hospitalsforstander på et hospital blandt de syge, fattige, usle mennesker*. For i dette rige hører ingen hjemme, uden ene syndere og elendige mennesker, hvis synd skal blive dem forladt. Derfor siger Kristus også i evangeliet, Luk 6, 24: "Ve jer, I som er rige, for I har fået jeres trøst." Derimod bliver de fattige, elendige og forladte trøstet og glædet ved evangeliet. For Kristus er kun kommet for at kalde syndere, og ikke retfærdige (Matt 9, 13; 1 Tim 1, 15), for at æren ganske skal tillægges Gud Herren, fordi han af lutter nåde og barmhjertighed forlader synden.

Syndernes forladelse og syndens udrenselse

I Guds rige, hvor Kristus regerer som konge, virker han *syndernes udslettelse på en dobbelt måde*.

For det første sådan, at han forlader, eftergiver og bedækker synden, så Gud ikke ser eller regner med den, selv om den stadig er i mennesket, som Sl 32, 1 siger: "Lykkelig den, hvis overtrædelser er tilgivet, og hvis synder er blevet skjult. Lykkeligt det menneske, som Herren ikke tilregner skyld, og i hvis sind der ikke er svig." Og i Es 43, 25 siger Gud: "Det er mig, kun mig, der sletter dine overtrædelser, for min egen skyld husker jeg ikke på dine synder."

For det andet fejer og renser han synden ud ved mange slags kors og lidelser. For der er *to forskellige ting* at *forlade* synden og at *fjerne* synden eller feje den ud. Når et menneske tror og bliver døbt, forlades al synd. Men dernæst må synden fejes ud ved mange slags kors og dødslidelser, så længe man lever. Synden bliver i os, så længe det dødelige legeme består, dog bliver den for Kristi skyld ikke dømt i Guds vrede, men *bliver ved faderlig tugtelse udfejet og udrenset*. I en sådan udfejelse og renselse har de fromme kristne, som roser sig af og glæder sig ved deres kors, al trøst, fred og glæde, som Paulus, siger i Rom 5, 1-5: "Da vi nu er blevet gjort retfærdige af tro, har vi fred med Gud ved vor Herre Jesus Kristus. Ved ham har vi i troen fået adgang til den nåde, som vi står i, og vi er

stolte af håbet om Guds herlighed. Og ikke alene det. Vi er også stolte af vore trængsler, fordi vi ved, at trængslen skaber udholdenhed, udholdenheden fasthed, og fastheden håb. Og det håb gør ikke til skamme, for Guds kærlighed er udgydt i vore hjerter ved Helligånden, som er givet os."

Altså har du her *to stykker*. For det første bliver vi i Guds rige *retfærdiggjort.* For det andet *herliggjort*, og det sker gennem kors og lidelser, uden hvilket vi aldrig i evighed kommer til herligheden.

De kristnes fælles kendetegn

For det tredje: De fromme kristnes *kendetegn* er ikke syndernes udrenselse eller udfejelse, som sker gennem mange slags kors og tugtelser. Heri er de nemlig indbyrdes helt forskellige, og den ene lider dette, den anden hint, den ene bliver tugtet på én måde, den anden på en anden, så end ikke apostlene har levet og lidt på samme måde. De kristnes kendetegn er derimod *syndernes forladelse eller troens retfærdiggørelse*, hvor Gud vender sin vrede fra dem, antager dem til nåde, holder dem for sine kære børn og ikke regner dem nogen synd til fordømmelse. *Heri er de alle lige*,

ligesom de alle lever under den ene og samme himmel. Derfor gør man sig skyldig i grov vildfarelse og anstød, når man dømmer de kristne efter deres opførsel, gerninger og ydre væsen, ligesom hyklerne gjorde, der fordømte Kristus, fordi han ikke overholdt deres skikke, men omgikkes med usociale, syndige mennesker, Matt 11, 19. Som farisæeren siger ved sig selv i Luk 7, 39: "Hvis den mand var profet, ville han vide, hvad det er for en slags kvinde, der rører ved ham, at det er én, der lever i synd."

Tag som et eksempel på dette: *en læge*, som påtager sig at helbrede en syg. Han lover ham først med Guds hjælp sundhed, hvorved han indgyder ham en trøsterig tillid. Dernæst begynder han at anvende rensende og helbredende lægemidler. Sådan også, når Gud har forladt synden og antaget mennesket til nåde, *så pålægger han ham alle slags kors og renser og fornyer ham fra dag til dag i Guds erkendelse og kærlighed*, indtil han bliver ganske ren og ny. Dette sker da, når dette dødelige legeme går til grunde.

For det fjerde: Ved disse to stykker, som hører til Guds rige, findes der to slags mennesker, som misbruger Guds nåde og evangeliets rige: Nogle bliver dovne

og efterladne og siger: Ej! da synden bliver tilgivet mig for intet, af nåde og er udslettet i dåben, så bør jeg ikke gøre noget dertil. De andre derimod har til hensigt at ville bøde for synden med deres gerninger, forlader sig altså på deres fortjeneste, bliver hovmodige og stolte, foragter andre, som ikke gør sådan. *De første misbruger syndsforladelsen. De andre dens udfejelse eller udrenselse.* Begge vil de ikke være Guds herlighed og majestæt underdanige. *De første foragter hans nåde. De andre bekender den som utilstrækkelig.* De er altså svin og hunde.

Alt dette ser man nu for tiden under evangeliet, hvorved Kristus regerer i Guds rige. Nogle misbruger det til *kødelig frihed,* mens andre tværtimod mener, at det ikke er nok til frelse, men deres gerninger må også gøre noget. Dermed fornægter og foragter de Guds nåde. Det kan du finde mere om i Romerbrevet, hvor Paulus behandler disse to slags mennesker.

For det femte: *Dette Guds rige eller syndernes forladelse har intet mål eller måde,* som også evangeliets tekst skønt viser i Matt 18, 21-22: ”Da kom Peter til ham og spurgte: Herre, hvor mange gange skal jeg tilgive min broder, når han forsynder sig imod mig? Op

til syv gange? Da svarede Jesus ham: jeg siger dig, ikke op til syv gange, men op til syvoghalvfjerds gange". Det vil sige, så ofte, som det indtræffer. Herpå følger den lignelse, hvor Kristus indtrængende formaner os, hvis vi ikke ville pådrage os Guds unåde, til at forlade vor næste hans fejl uden al vægring, fordi Gud forlader os utallig, uendelig megen skyld og synd. Vor gæld, som vi skylder Gud, er titusinder pund, det vil sige, uden tal og mål, så stor, at vi med al vor formue, med alle kræfter og gerninger ikke formår at betale den. For vi formår ikke at udslette nogen synd, end ikke den ringeste. Da nu Gud af nåde i sit rige forlader os så meget, er det også rimeligt, at vi forlader vor næste en smule.

Af dette *syndsforladelsens rige* er Skriften fuld og siger, at Kristi rige og herredømme strækker sig fra den ene ende til den anden. Sådan siger David i Sl 72, 8: "Han skal herske fra hav til hav og fra floden til jordens ender." Og lige efter siger han i vers 11: "Alle konger skal kaste sig ned for ham, alle folkeslag skal tjene ham." Læs hele denne Salme om Kristi rige! Dette forkynder også englen Gabriel for Jomfru Maria, da han siger om Kristus: "Gud Herren skal give ham hans fader Davids trone. Og der skal ikke være

ende på hans rige." Luk 1, 32-33. Sådanne og lignende ord viser at *syndsforladelsen, hvori Kristus og Guds rige består,* ikke har noget mål eller måde.

For det sjette: Heraf følger, hvor aldeles ukristeligt de handler, som opdeler syndsforladelsen i forskellige portioner, så de måler afladen i bestemte år og dage, i forladelse af tredjedelen, fjerdedelen eller halvdelen af synderne. Herved indsnævrer de Guds rige inden for små og trange grænser og skænder hans barmhjertighed, da der jo ikke er nogen ende på hans rige og intet tal på hans barmhjertighed. For enhver, som påkalder Herrens navn, skal blive frelst, så ofte han gør det (Rom 10, 13). Når synderen blot angrer, vil Gud ikke mere komme hans synd i hu, som det står i Ez 18, 21.

For det syvende: Ligesom dette syndsforladelsens rige ikke har noget mål eller måde, sådan har det heller ingen ende. Men det varer altid og altid, stedse uden ophør, om end dette riges undersåtter ikke stedse bliver faste og tro derunder, men ofte falder fra. For sådan bliver Guds gunst og nåde stedse over Peter, om han end fornægter Herren og faldt fra. Hvad vi nu har sagt, viser også lignelsen i evangeliet. For tjeneren,

som ikke ville forbarme sig over sin medtjener, gjorde sig uværdig til Guds barmhjertighed, skilte sig selv fra Himmeriget, der, som ovenfor sagt, består i syndernes forladelse.

Her har de lærde skoleteologer disputeret klogelig, om og hvordan den forladte synd kommer igen, hvis mennesket atter synder, og véd ikke selv, hvad de taler om. Hold du dig slet og ret enfoldig til evangeliets ord, at dine synder bliver dig forladte så ofte, som du forlader din broder, og ham skal du forlade så ofte, han synder imod dig. Derfor formaner Kristus os alle i denne nu omtalte lignelse til at forlade og tilgive alle dem, som fornærmer os. Som om han ville sige: Ligesom i de menneskelige forhold den, som har vist en nåde, atter modtager en nådesbevisning af den anden, sådan siger Kristus: I Himmeriget – hvor egentlig intet andet forhandles end syndsforladelse – det vil sige, i den almindelige kristenhed, vil jeg gøre på samme måde imod den, som forlader en anden hans synd. Og altså på den anden side: Den, som ikke beviser en anden nåde, ham vil jeg heller ikke vise nåde. Jeg er lige over for jer alle som Herre og konge, men I er indbyrdes ligesom medtjenere og medarbejdere. Fordi nu jeg, jeres Herre, tilgiver jer villigt, skal I indbyrdes

være desto nådigere til at tilgive. Netop derfor har han i Fadervor befalet os at bede: ”forlad os vor skyld”, hvilket han ikke ville have gjort, hvis han ikke forjættede og nådigt ville tilgive. Men ikke desto mindre har han knyttet dette tilsagn til et tegn, idet han siger: ”forlader I mennesker deres overtrædelser, skal jeres himmelske Fader også forlade jer”, Matt 6,14. *Det første er et kendetegn, det andet en forjættelse.*

Mærk her, at Kristus gør fyldestgørelsen for synden til en samvittighedssag, så at ingen skal kunne undskylde sig. Fremdeles, at der til bod og fyldestgørelse for vor synd er pålagt os at tilgive hinandens synder og fejl, så vi må være barmhjertige og gode mod vor næste, hvis vi vil, at Faderen også skal være nådig og forsonlig mod os. Vi skal også sikkert tro, at, når vi med rimelighed tyder og opfatter andres synder og fejl, hvor store og tunge de end er, i den bedste mening, så skal vi også have en god fader mod os i Himlen. Derfor er det ukristeligt og gudsbespotteligt, når man siger: Jeg kan og vil ikke tilgive den og den, at han har syndet mod mig, jeg vil huske det. For sådanne forblindede mennesker erkender ikke, at de stjæler æren fra Gud, hvem alene hævnen tilhører, og tiltager sig den selv, og altså overgiver sin egen sjæl,

som de har af Gud og atter er skyldige at overgive ham, til Djævelen, hvortil måske en ubetydelig timelig sag foranlediger dem. Sådanne folk skulle lægge sig følgende ord i Matthæus 18, 32-35 på hjerte: "Du onde tjener, al den gæld eftergav jeg dig, da du bad mig om det. Burde du så ikke også forbarme dig over din medtjener, ligesom jeg forbarmede mig over dig? Og hans Herre blev vred og overlod ham til bødlerne, indtil han fik betalt alt, hvad han skyldte. Sådan vil også min himmelske Fader gøre med hver eneste af jer, der ikke af hjertet tilgiver sin broder."

Det er ikke nok, at du med gebærder, tegn, mund eller tunge viser dig venlig og forsonlig mod ham, men *det må komme fra hjertet*, ellers vil Gud ikke tilgive, og du vil også blive udstødt fra Guds nåderige. Derfor, når vi fornemmer Guds barmhjertighed mod os, skal vi også gerne tilgive vore medbrødre, som har fornærmet os. Den barmhjertige fader tilgiver os vor synd, for at vi også skal tilgive vore brødre og vise barmhjertighed, ligesom han er barmhjertig mod os og tilgiver synd, død, skyld og pine. Når vi gør dette, da er vi i Guds rige. *For Guds godhed lever i vore hjerter og gør også os gode*. Kristus sidder ved Faderens højre, men *regerer ikke desto mindre i de troendes*

hjerter og samvittigheder, så de elsker ham, frygter ham, holder ham i tugt og ære og følger ham lydig, ligesom et lydigt folk sin konge, og bliver ligedannede med ham i al sin gerning, som han da også siger: "I skal være fuldkomne, ligesom jeres Fader i Himlen er fuldkommen", Matt 5,48. Deri er Gud fuldkommen, at han bærer over med og tilgiver os vor ondskab, skrøbelighed, synd og ufuldkommenhed, så at også vi skal gøre sådan mod vore brødre. Men når vi ikke gør det, så bliver vi udstødt fra hans rige og underkastet syndens, dødens og Djævelens rige, ligesom de utro og ulydige undersåtter forvises eg forjages fra landet. Derfor bevare os Gud i sin nåde! Amen.

Sammenfatning:

1. Kristus regerer, når han ved troen på evangeliet indpræger Guds godhed og nåde i hjerterne og gør dem ligedannede med Gud.

2. I dette rige har samvittigheden fred, trøst og ro, fordi den véd og erkender, at Gud er os nådig og ikke tilregner os vor synd.

3. Derfor bærer mennesket med glæde alle slags kors og lidelser, hvorved synden udfejes. Beflitter sig også på at gøre godt mod enhver, ligesom Gud gør mod ham.

4. *Sådan regerer Herren på en dobbelt måde,* først derved, at han forsikrer de troende om Guds nåde og syndernes tilgivelse, og dernæst pålægger korset til udfrielse af den tidligere synd. Derfor bliver Kristus et kendetegn på troen og et eksempel for livet.

5. Syndsforladelse udfrier synden, og er et kendetegn på en tro kristen eller borger i dette Himmerige.

6. Den, som tilgiver sine skyldnere, tilhører Guds rige. Den, som ikke tilgiver dem, forbliver under syndens rige.

Dette har jeg for denne gang villet sige om Himmeriget, om Guds rige eller om Kristi rige – hvilket er ét og det samme – nemlig, at det ikke er noget andet, end et rige, hvori der intet findes uden syndsforladelse. Dette rige bliver ved evangeliet forkyndt og tilbudt os. Gud give, at vi modtager det sådan.

Biskop Nikolaus' dag

Luk 12, 35-40

v35 I skal have kjortlen bundet op om lænderne og have lamperne tændt v36 og være som mennesker, der venter på, hvornår deres Herre vil bryde op fra brylluppet, så de straks kan lukke op for ham, når han kommer og banker på. v37 Salige de tjenere, som Herren finder vågne, når han kommer! Sandelig siger jeg jer: han skal binde kjortlen op om sig og lade dem sætte sig til bords og selv komme og sørge for dem. v38 Om han så kommer i den anden eller tredje nattevagt – salige er de, hvis han finder dem vågne. v39 Men det ved I, at vidste husets Herre, i hvilken time tyven kommer, så ville han forhindre, at nogen brød ind i hans hus. v40 Også I skal være rede, for menneskesønnen kommer i den time, I ikke venter det.«

Summen af dette evangelium

1. Herren sigter her til de tjenere, som i dette land bar lange klæder, som de bandt op om sig, når de skulle vandre.
2. Vi binder op om vore lænder, når vi fornægter og forsager alt, som er kødeligt i os, ved troen.

3. Vi bærer brændende fakler i vore hænder, når vi foregår vor næste med lysets lære, det vil sige, pur og ren lære, som lyser for os i mørke, og når vi foregår ham med gode kærlighedsgerninger.
4. Våge skal vi altid, holde fast ved Guds ord og tro det. Det vil da ikke være uden frugt og nytte.

Udlægning af evangeliet

Legenden om den hellige biskop Nikolaus, hvis fest det i dag er, vil vi lade stå ved sit værd. For det *indblander mange barnagtigheder og undertiden endog løgne*. Om evangeliet vil vi tale, hvad der er mere fornødent, for at vi derved kan forbedre vort liv og tiltage og vedblive i den påbegyndte tro.

Summen af evangeliet

I dette evangelium blive vi atter formanede, at vi ikke skal være sikre eller sove, men våge efter Herren og altid være beredte, fordi vi ikke véd, hvad for en time han kommer. Og Kristus fremsætter en lignelse for os om en tro tjener, som venter på sin Herre med al flid, rustet og bekvem til at løbe, omgjordet og med opbundne klæder, så han til enhver tid kan være færdig,

når som helst Herren kalder på ham. Han vil altså også med disse ord vække os, så at vi ikke er dovne og efterladne til dag og nat at gøre godt mod vor næste, som tiltrænger vor hjælp og vort råd.

Nu vises os her i dette evangelium, ligesom næsten i alle evangelier, *hvori et kristent liv består, nemlig i tro, håb og kærlighed.* Men fordi dette er hovedstykker og vor saligheds grundvold, så vil vi tale lidt derom efter den nåde, som Gud måtte give. For det er meget nødvendigt at vide, og der er få, som forstår det ret.

Om troen

Disse tre stykker, tro, håb og kærlighed, forholder sig således til hinanden, at troen ser hen til den guddommelige forjættelse og tilsagn, som ved ordet fremholdes for den. Når hjertet hænger fast derved og tror ordet, så er det den tro, som man kalder *fides justificans, den retfærdiggørende tro,* som skaber retfærdige, fromme mennesker, og som *alene ser på den guddommelige forjættelse* af lutter nåde, uden nogen som helst vor medvirken, gerning og fortjeneste, forjættet og tilsagt os i hans ord.

Dette er det, som Paulus med profeten Joels ord siger i Romerbrevet 10, 13-14: ”Enhver, som påkalder Herrens navn, skal frelses. Men hvordan skal de påkalde ham, som de ikke er kommet til tro på? Hvordan skal de tro på ham, som de ikke har hørt om? Hvordan skal de høre, uden at nogen prædiker?” Deraf drager man følgende slutning: ”Troen kommer altså af det, der høres, og det, der høres, kommer i kraft af Kristi ord”. Og det slutter han også i Gal 3, 2, at vi har modtaget Helligånden, ikke ved vore gerninger, men ved troens forkyndelse. *Vor salighed beror altså ene og alene på troen, hvori vort gudsforhold skal bestå.* Og derpå driver da også hele Skriften. Sådan siger Hab 2, 4: ”Den retfærdige skal leve ved tro”. David siger i 1 Sam 26, 23: ”Herren vil gengælde enhver efter hans retfærdighed og tro”. Og Paulus siger i Rom 3, 28: ”Vi mener, at et menneske gøres retfærdigt ved tro alene, uden lovgerninger”. Fremdeles: Kristus sagde til sine disciple, da han udsendte dem til hele verden for at prædike evangeliet: ”Den, der tror og bliver døbt, skal frelses; men den, der ikke tror, skal dømmes.” Mark 16, 16.

Men dette er troen: At tro på Jesus Kristus, Guds enbårne søn, som er sendt ned til os fra Himlen af Faderen, og som er blevet os visdom fra Gud og retfærdiggørelse og helliggørelse og forløsning, 1 Kor 1, 30. For sådan siger Paulus i Rom 10, 9-11: ”Hvis du med din mund bekender, at Jesus er Herre, og i dit hjerte tror, at Gud har oprejst ham fra de døde, skal du frelses. For med hjertet tror man til retfærdighed, med munden bekender man til frelse, for Skriften siger: »Ingen, som tror på ham, skal blive til skamme.«” Og tidligere i kap. 4 anfører Paulus Abrahams eksempel, som alene derfor blev retfærdiggjort, fordi han troede Guds ord, som Skriften siger: ”Abraham troede Gud, og det blev regnet ham til retfærdighed”. Som om den ville sige: Abraham har holdt Gud for sanddru i sine ord og sit tilsagn, derfor er han blevet en from, retfærdig mand i Guds øjne.

Denne tro alene gør alle mennesker salige, men vantroen fordømmer, som Kristus selv siger i Joh 3, 17-18: ”Gud sendte ikke sin søn til verden for at dømme verden, men for at verden skal frelses ved ham. Den, der tror på ham, dømmes ikke; den, der ikke tror, er allerede dømt, fordi han ikke har troet på

Guds enbårne søns navn". Og Johannes Døberen, vidner også i Joh 3, 35-36 således: "Faderen elsker Sønnen, og alt har han lagt i hans hånd. Den, der tror på Sønnen, har evigt liv; den, der er ulydig mod Sønnen, skal ikke se livet, men Guds vrede bliver over ham". Som Kristus sagde til Gud, sin Fader, kort for sin lidelse: "Dette er det evige liv, at de kender dig, den eneste sande Gud og ham, du har udsendt, Jesus Kristus", Joh 17, 3. Af disse ord fremgår det nu klart og tydeligt, at vi bliver fromme og retfærdige for Gud alene ved troen. For Guds øjne, siger Jeremias i kap. 5, 3, ser kun på troen. Derfor handler hyklere og de gerningshellige tåbeligt, når de mener at blive fromme ved sine gerninger og derved at erhverve sig en nådig Gud. Ja, de bespotter Gud, hvis nåde og godhed, som er os bevist i Jesus Kristus, de foragter. *Den, som vil have mere om dette stykke, kan læse den lille bog "Om den kristne frihed".* Her vil man finde det udførligt behandlet. Vi vil nu tale om det andet stykke, om håbet.

Om håbet

Af denne Guds forjættelse og tilsagn, som af lutter nåde og barmhjertighed uden nogen som helst vor fortjeneste er os tilsagt og lovet, *udspringer håbet*, som

består i, at jeg med vished venter det, som er mig lovet. For at håbe er intet andet, end at stole urokkelig på den guddommelige forjættelse, som er os tilsagt for intet og af lutter nåde, nemlig, at jeg står fast derpå, modig og kæk venter på dette hans tilsagn, og ikke lader noget afskrække mig derfra, det være nu synd, død, Djævel eller Helvede, verden eller vort eget kød. *Ligesom nu troen alene ser på Guds forjættelse, således ser håbet alene på Guds rene og ufortjente barmhjertighed, det vil sige, så, som i hans ord og forjættelse er tilsagt os for intet.* Sådan siger Sl 26, 3: "Din miskundhed er for mine øjne, og jeg vandrer i din sandhed".

Troens virkning og frugt er en glad samvittighed, et sikkert hjerte og en kæk tillid til Gud. Håbet derimod holder sig stille og venter på, hvad der er det tilsagt af Gud, komme nu, hvad komme vil, og det viser sig især i modgang. Dette har Paulus skønt sammenfattet i Rom 5, 1-5, hvor han siger: "Da vi nu er blevet gjort retfærdige af tro, har vi fred med Gud ved vor Herre Jesus Kristus. Ved ham har vi i troen fået adgang til den nåde, som vi står i, og vi er stolte af håbet om Guds herlighed. Og ikke alene det; vi er også stolte

af vore trængsler, fordi vi ved, at trængslen skaber udholdenhed, udholdenheden fasthed, og fastheden håb. Og det håb gør ikke til skamme, for Guds kærlighed er udgydt i vore hjerter ved Helligånden, som er givet os"

Så er da håbet intet andet, end at forlade sig på og vente på de ting, som man ikke ser. For det håb, som ses, er ikke håb, som Paulus siger i Rom 8, 24, og håbet kan ikke være uden tro. For således beskrives troen i Hebr 11, 1: "Tro er fast tillid til det, der håbes på, overbevisning om det, der ikke ses". *Man skelner således: Troen ser på ordet og tror det, at det er sandt. Håbet derimod ser på det, som ordet og tilsagnet forjætter, derpå venter det og er vis på, at det vil ske således.* Men her må man for alting flittig iagttage Guds gerninger, så at vi ikke her kommer med vor fornuft og dømmer dem således, som vi ser dem for os. For *alle Guds gerninger står i strid med vor fornuft*, så at den ikke betragter den anderledes, end som om der ikke ville blive noget deraf, som om hans ord og tilsagn var tomme og opdigtede.

Derfor må man vel give agt herpå. For Gud giver og gør alle ting åndelig, så at kød og blod ikke kan

fatte dem, så at han kan gøre fornuften til skamme og vænne sine hellige – for også de er iførte kød og blod – til at stole og se på ham alene. *For når man taler om syndsforladelse og evigt liv og vi intet andet føler end synd og evig død, så tror vi ikke, at det sker, som det guddommelige ord tilsiger*. Derfor går alt stik imod menneskelig erfaring og består i lutter håb om, at det engang vil blive bedre. Således er da håbet det, som man ikke ser. Synden siger: Du er en synder, derfor må du dø! Det ser man. Håbet siger: Hav tillid og håb. For Gud har tilsagt dig, at det skal blive bedre og tage en ende! Og jo mindre du føler sådan hjælp, desto mere skal du håbe. For du må håbe på det, som du ikke ser.

Man læser om Antonius, at han har været til stede ved flere martyrers død og har trøstet dem på følgende måde, når de begyndte at tabe modet til at dø: Luk øjnene i, det vil snart blive bedre. Så indbefatter da håbet to ting: For det første, at se det, som er for øjnene, synden og døden for vor skrøbeligheds skyld, og lide dette med tålmodighed. *For det gør ondt*. For det andet, at håbe det, som vi ikke ser, syndernes forladelse og det kommende evige liv. Derfor siger Sl 62, 6 ”Kun

hos Gud finder min sjæl ro, for mit håb kommer fra ham".

Så har I nu hørt om de to første stykker, om troen og håbet, hvad de er, og hvad de virker. Fred og ro i samvittigheden følger troen på Kristus, som har skaffet os fred med alle skabninger, himmel og jord, så at de må tjene os, og ingen af dem kan skade os. Og denne tillid bevirker, at man roser sig i alle anliggender, i lidelse og død, fordi man er vís på, at den er lutter nåde, om det end synes, som om det var vrede og utålmodighed. For håbet holder os oppe, så vi véd, at Gud gør det, og at det snart vil tage en ende. Og dette går således til: Når Gud vil styrke et menneskes tro, så laver han det sådan, at det begynder at mangle på tro. Han anstiller sig, som om han hverken ville holde ham tro eller love, kaster ham i al slags ulykke og gør ham så mat, at han næsten må forsage. Trods alt dette sørger han dog for, at mennesket holder sig stille. Den som holder sig stille, er tålmodig, og dette tålmod bringer erfaring, nemlig, når Gud kommer igen og atter lader solen skinne, og *når uvejret er over*, da åbner mennesket sine øjne, som tidligere kun var rettede på det nærværende onde og dengang ikke kunne hæve sig over ulykken, men var forsagte, og nedsænkede, og da

ser det, at det er blevet dag, forundrer sig, og siger: Eja! Gud være lovet, at jeg er ulykken kvit. Her bor Gud. Det havde jeg ikke forventet, at alt skulle blive så godt.

Og om to, om tre, om otte dage, om et år, om en time kommer et andet kors fra synden, skade på ære, gods, legeme, eller fra hvad som helst andet, som kan bringe sådan trængsel. Da begynder det på ny, da bryder uvejret atter løs. Men fordi Gud *tidligere har hjulpet* så nådig, og *fordi mennesket véd, at det er til vort bedste, når det er Guds vilje at tugte os med det faderlige ris*, så at vi har årsag til at anråbe ham og ile hen til ham, trøster det sig selv, roser sig af trængslen og siger: *Han, som tidligere så ofte har stået mig bi, vil også hjælpe mig denne gang.* Denne længsel i hjertets inderste, som driver hjertet til at sige: Ak: var jeg blot fri. Ak, kom blot Gud. Ak, fik jeg blot hjælp! Det er håbet, og det beskæmmer ingen. Gud må hjælpe et sådant menneske. For Guds kærlighed, som han bærer til os, er udgydt i vort hjerte ved Helligånden, som er os givet, det vil sige, *Helligånden virker længslen, vækker hjertet og rækker hjælpen,* som Paulus siger til romerne.

På denne måde skjuler Gud under døden livet, under Helvede Himlen, under dårskab visdom, under synd nåde. Således måtte Abraham sige, at det var Guds vilje, da han bød ham at ofre sin, egen søn. Således taler også David, da han måtte erfare, hvor godt Gud mente det med ham dengang, han måtte vige for sin søn Absalon og at det blev regnet ham til salighed, når han Sl 119, 71 siger: "Det var godt, at jeg blev ydmyget". Men denne Guds viljes visdom, godhed, sødhed og fuldkommenhed erkendes ikke ved menneskers fornuft eller visdom, for den kommer til kort, men alene ved troen, som dræber fornuften. Dette om håbet. Nu til kærligheden.

Om kærligheden.

Det tredje stykke, som hører til et kristent liv, er *kærligheden, som flyder umiddelbart af troen og håbet*, ja, står i en så nøje sammenhæng dermed, at den heller *aldrig kan være skilt fra troen*, hvor ellers troen er oprigtig, og lige så lidt som ild er uden varme og røg, lige så lidt er troen uden kærlighed. For når jeg i troen erkender, hvor kær Gud har mig, så at han for min skyld, for at frelse mig har sendt sin egen søn ned fra Himlen, har ladet ham blive menneske og lader ham

dø for mine synders skyld, for at hjælpe mig, der ellers måtte være blevet evig fordømt, og har skænket mig alt med denne sin søn, så at jeg tør rose mig deraf og af alt, hvad hans er, og trodse og pukke derpå imod synd, død, Djævel og Helvede og al ulykke, så må jeg nødvendigvis til gengæld have ham kær og være ham tro, *holde hans bud og med lyst og kærlighed gøre alt*, som han vil, at jeg skal gøre. Således må da mennesket vinde et hjerte, som er venlig og sødt stemt mod Gud, og dette hjerte kan ikke blive alene for sig selv. Det må flyde ud og til gengæld vise sig frit i al taknemlighed og kærlighed.

Men fordi Gud ikke trænger til vore gerninger og heller ikke har befalet os at gøre noget for ham, uden alene at love og takke ham, så går da et sådant menneske uden betænkning løs på sagen, og *hengiver sig ganske og aldeles til næsten*, tjener ham, hjælper og råder ham frit og uden vederlag, ligesom han véd, at sådan nåde er overgået ham uden vederlag og af lutter barmhjertighed, uden al fortjeneste, ja, da han sad fast i synden, var Guds fjende og aldrig tænkte på Gud. Han kan da heller ikke undlade, når han ser sin næste fare vild eller sidde fast i synden, at *vise ham på den rette vej*, at føre ham derhen, hvor han selv har fundet

trøst og hjælp, at prædike evangeliet for ham og bevirke, at også han bliver synden kvit. *Dernæst:* Ser han ham nøgen, så beklæder han ham, hungrig, så bespiser han ham, tørstig, så giver han ham at drikke og så fremdeles. Kort sagt: Således, som han vil, at man skal gøre mod ham, gør han også mod sin næste. Når han véd noget, hvormed han kan tjene ham, gør han det villig og gerne, ja, førend man fordrer og begærer det af ham, og ser herved ikke på andet, end at det behager Gud. For Kristus siger selv i Matt 22, 38, at kærlighed til næsten er et bud som er ligt det største bud, nemlig kærlighed til Gud. For hvad jeg gør for min næste, det gør jeg for Gud selv og hans Kristus, som han vil sige på den yderste dag: ”Alt, hvad I har gjort mod en af disse mine mindste brødre, det har I gjort mod mig”. Matt 25, 40.

Derfor må ingen tænke eller indbilde sig, at han har en oprigtig tro og elsker Gud, når han ikke tillige viser kærlighed mod sin næste, som Johannes siger i 1 Joh 4, 19-21: ”Vi elsker, fordi han elskede os først. Hvis nogen siger: »Jeg elsker Gud,« men hader sin broder, er han en løgner; for den, der ikke elsker sin broder, som han har set, kan ikke elske Gud, som han

ikke har set. Og dette bud har vi fra ham: Den, der elsker Gud, skal også elske sin broder". Og i 3, 16-18 siger han: "Derpå kender vi kærligheden: at han satte sit liv til for os; så skylder også vi at sætte livet til for brødrene. Den, der har jordisk gods og ser sin broder lide nød, men lukker sit hjerte for ham – hvorledes kan Guds kærlighed blive i ham? Kære børn, lad os ikke elske med ord eller tunge, men i gerning og sandhed." Ja, lige ovenfor i v. 14-15 siger han: "Den, der ikke elsker, bliver i døden. Enhver, som hader sin broder, er en morder, og I ved, at ingen morder har evigt liv i sig."

Så skal da de kristne, som nu ved troen er fromme og retfærdige, ikke give agt på noget andet, end på kærlighed til næsten, så at Paulus kan sige, kærligheden er lovens fylde, som når han i Rom 13, 8-10 siger: "Vær ingen noget andet skyldig end at elske hinanden; for den, der elsker andre, har opfyldt loven. Budene: »Du må ikke bryde et ægteskab; du må ikke begå drab; du må ikke stjæle; du må ikke begære,« og et hvilket som helst andet bud, sammenfattes jo i dette bud: »Du skal elske din næste som dig selv.« Kærligheden gør ikke næsten noget ondt. Kærligheden er altså lovens fylde". Derfor har den Herre Kristus ikke givet sine

disciple og os alle nogen så høj og dyrebar befaling, som netop denne, at de skal have *indbyrdes kærlighed*. For dette er det eneste tegn, hvorpå man kender de kristne, at de elsker hinanden, og viser hinanden indbyrdes velgerning, som han siger i Joh 13, 34-35: "Et nyt bud giver jeg jer: I skal elske hinanden. Som jeg har elsket jer, skal også I elske hinanden. Deraf kan alle vide, at I er mine disciple: hvis I har kærlighed til hinanden".

Og dette er kærlighedens regel, hvorpå den skal se, at det, som jeg vil have af en anden, skal jeg også gøre mod andre. Ligesom jeg gerne ser, når jeg er trøstesløs, at man trøster mig, således skal jeg også gøre mod en anden. Er jeg sulten, så ønsker jeg at blive bespist, er jeg tørstig, så ønsker jeg at blive læsket, og sådan fremdeles med alle mangler. Således skal jeg også gøre mod andre. Derfor, da Herren i Matthæus' evangelium i en lang prædiken havde beskrevet et kristent liv for sine disciple og for folket, slutter han endelig med dette udsagn: "Alt, hvad I vil, at mennesker skal gøre mod jer, det skal I også gøre mod dem. Sådan er loven og profeterne". Matt 7, 12. Som om han ville sige: Dette er kort sagt et helt kristent liv: Når du véd, hvordan du ved Kristus har en nådig og mild Gud,

som vil tilgive dig din synd og aldrig mere erindre den, og at du nu er et af den evige saligheds børn, en herre over himmel og jord med Kristus, så har du intet andet at gøre, end at gribe trøstig fat og tjene din næste, hjælpe ham, råde ham og gøre, hvad du kan. Men heri vil jeg give dig den regel, at du ikke må stå og gabe og spørge dig selv længe om, hvad du skal gøre. Hør: Hvad du vil, at andre skal forskåne dig for, derfor forskåne du også den anden. Og hvad du vil, at man skal gøre mod dig, det skal du også gøre mod andre.

Det gør den oprigtige kærlighed, som flyder af troen. Visselig, den ser ikke på sig selv, men på andre og mener alt af hjertet, som Paulus smukt beskriver dens natur og egenskab, når han i 1 Kor 13,4-8 siger: ”Kærligheden er tålmodig, kærligheden er mild, den misunder ikke, kærligheden praler ikke, bilder sig ikke noget ind. Den gør intet usømmeligt, søger ikke sit eget, hidser sig ikke op, bærer ikke nag. Den finder ikke sin glæde i uretten, men glæder sig ved sandheden. Den tåler alt, tror alt, håber alt, udholder alt. Kærligheden hører aldrig op”. Derfor siger han i Rom 12, 10: ”Vær hinanden inderlig hengivne i broderlig kærlighed!” Her fordres ikke en ringe kærlighed, men en, som kommer fra hjertet, så at vort hjerte giver os det

vidnesbyrd, at andre menneskers skade gør os ligeså ondt, som om den var vor egen, og deres held gør os ligeså godt, som om det var vort eget, just ligesom forældrene er sindede mod børnene, har stor glæde af deres lykke og dybt beklage deres ulykke.

Her lærer vi, hvor langt vi endnu er fra loven, som siger: Elsk din næste som dig selv, at vi skulle være i den grad forenet med ham, at vi ganske tilhører ham med legeme, sjæl, gods og ære. Det er en stor ting at elske, en endnu meget større, at elske broderligt, allerstørst er det, at elske, som en fader elsker sit barn, og denne kærlighed er en ivrig kærlighed, der strømmer ud af ganske hjerte.

Disse er de tre fornemste stykker, som et kristent liv indbefatter: Tro, håb og kærlighed. *De to første ser på Gud og hører hjemme oventil. Det tredje ser på næsten og hører hjemme nedentil.* Men vore papister og gerningshellige har vendt op og ned derpå: De har faret opad med sine gerninger og vil gøre dem gældende for Gud, med troen er de forblevet hernede hos mennesker. Gud være lovet, at vi nu véd anden besked derom!

Om det hellige kors

Men endnu gives der et stykke, som også hører med til det kristne liv, nemlig *det hellige kors*, som *gør meget ondt for kød og blod* og også afskrækker mange. Og en kristen må ikke se sig om eller længes derefter. Han gå kun fremad og være en kristen! For så snart du bliver en kristen, så får du Djævelen, verden og dit eget kød på nakken og mod dig. Det er tre gruelige tyranner, med hvem du må kæmpe, så længe du har kød og blod, det vil sige, så længe du lever her på denne jord. For Djævelen kan ikke tåle, at du viger bort fra hans rige, derfor bruger han alle slags list, for at rive dig bort fra Kristi rige. Han ophidser verden og dit eget kød mod dig, og han sparer ingen møje, når det gælder at opægge derimod alt, hvad han véd og kan.

Og dette går således til: Når du erkender Guds nåde i hjertet, så er det umuligt at beholde dette hos dig selv alene. Du må drage ud og bekende det for verden. *Korset følger troens bekendelse*. For imod bekendelsen rejser først verden sig, de klogeste og helligste i verden, fordi jeg ved den bekendelse, at Guds godhed og visdom alene gør alt, gør deres visdom og hellighed

til intet og støder den til jorden. Det kan de da ikke tåle, derfor raser og larmer de derimod, raser og dømmer friskt væk og efter bedste evne forfølger de dem, som fører en sådan bekendelse om guddommelig nåde. Derfor siger David i Sl 116, 10: "Jeg troede, derfor talte jeg. Jeg er hårdt plaget". Som om han ville sige: Fordi jeg erkender Guds nåde og godhed, kan jeg ikke lade være, jeg må tale derom. Men fordi jeg talte således, er jeg blevet meget plaget.

Herpå har vi først et eksempel i den Herre Kristus. Han måtte undgælde for denne bekendelse. Ligeså har alle fromme patriarker og profeter før ham måttet lide derfor. Derefter ser vi, hvordan de hellige apostle og martyrer alle har måttet dø for denne bekendelses skyld. Og alt dette har Kristus forudsagt sine disciple og os kristne, hvordan der ville gå os og trøster os, så at vi ikke skulle forsage, når det kom dertil. For sådan siger han i Matt 10, 16-18: "Se, jeg sender jer ud som får blandt ulve. Vær derfor snilde som slanger og enfoldige som duer. Tag jer i agt for mennesker! De skal udlevere jer til domstolene og piske jer i deres synagoger, og I vil blive stillet for statholdere og konger på grund af mig, som et vidnesbyrd for dem og for hedningerne." Og straks derefter siger han: "Og I skal

hades af alle på grund af mit navn." Og kort efter siger han: "En discipel står ikke over sin mester, og en tjener ikke over sin herre. Det må være nok for en discipel, når det går ham som hans mester, og for en tjener, når det går ham som hans herre. Har de kaldt husbonden Beelzebul, hvor meget snarere da ikke hans husfolk! Frygt derfor ikke for dem" Det samme gentager Herren ved den sidste nadver. Da han skulle skilles fra sine disciple, sagde han til dem: "Når verden hader jer, skal I vide, at den har hadet mig før jer. Var I af verden, ville verden elske jer som sit eget; nu er I ikke af verden, men jeg har udvalgt jer af verden, derfor hader verden jer. Husk det ord, jeg sagde til jer: En tjener er ikke større end sin herre. Har de forfulgt mig, vil de også forfølge jer; har de holdt fast ved mit ord, vil de også holde fast ved jeres". Joh 15, 18-20. Og med mange flere andre ord på forskellige steder hos evangelisterne har Kristus forud forkyndt sine disciple, at det ville gå dem således i denne sag.

Derfor må alle kristne med sikkerhed vente, at de vil komme til at lide meget for evangeliebekendelsens skyld, at de skal forfølges, forjages og endelig også dræbes. Dette siger også Paulus i 2 Tim 3, 12 med ligefremme ord: "Forfulgt bliver alle, som vil leve et

gudfrygtigt liv i Kristus Jesus." Den, som nu ikke skammer sig for denne *det hellige korses hoffarve*, han tilhører Kristi rige, han vil også indtil enden forblive salig. Men den, som vil skamme sig for denne hoffarve og se mere på verdens venskab, gunst og befordring end på Guds velbehag, han bliver ikke stående, når anfægtelse og forfølgelse, om end nok så ringe, bryder løs.

Om disse stykker har jeg andetsteds skrevet mere og behandlet dem vidtløftigere. Den, som vil, kan læse det. Vi vil nu lade det blive herved og anråbe Gud om hans nåde, at vi må fatte dette, tiltage i tro og kærlighed og ikke være bange for det hellige kors.

Marias undfangelse

Luk 11, 27-28

v27 Mens han sagde det, var der en kvinde i skaren, der råbte: »saligt er det moderliv, som bar dig, og de bryster, du diede!« v28 Men

han svarede: »javist! Salige er de, som hører Guds ord og bevarer det!«

Summen af evangeliet

Kristus ser ikke på kødets ære, ros og herlighed, end ikke hos sin mor, den allerhelligste jomfru. Derfor burde de, som ikke kan snakke om andet end om Marias pris, prædike Guds ord efter Kristi eksempel.

Udlægning af evangeliet

Man fejrer i dag Jomfru Marias fest, hvordan hun skulle være undfanget uden arvesynd. Denne fest har stiftet megen fortræd, kiv og strid blandt munkene uden al nytte og gavn, da der *ikke står ét bogstav om det* i evangeliet eller noget andet sted i Skriften. Heraf skal vi også se, hvordan Djævelen har forblændet og forført os, så vi *allermest har drevet på det, som ikke er os befalet og heller ikke er nødvendigt at vide, men det, som er os befalet, lader vi stå hen*. Sådan er det stedse gået og går endnu stadig og vil gå sådan, så længe verden står. Derfor må ingen tage forargelse deraf, for verden forbliver verden, lige meget, hvad man gør. Nu har man på denne dag talt meget om *arvesynden*. Gud give, at de havde truffet det ret! Derfor

må vi også tale en smule derom. Dog vil vi først betragte evangeliet en smule.

Om evangeliets hovedlærdom, som er, at høre Guds ord og bevare det med ren tro

I dette evangelium er kort indbefattet alt, som tjener til vor salighed, nemlig at høre Guds ord og bevare det. For menneskets sjæl kan ikke blive opholdt ved noget andet end ved Guds ord. Det er dens spise og græsgang. Og i samme grad, som den bruger det, hænger ved det og tror på det, trives og frelses den. Derfor siger Paulus i Rom 1,16: "Evangeliet eller Guds ord er en Guds kraft til frelse for enhver, som tror." Derfor kan Gud ikke straffe eller plage mennesker hårdere, end når han unddrager dem denne næring. Vi har desværre erfaret det nok, da vi var under pavedømmet, hvad det var, at mangle Guds ord. Hvor gik vi ikke der, som fortabte får, den ene hid, den anden did, under jammer og nød! *Og fordi Guds ord er en så nødvendig ting, så sætter Herren det også her højere end sin egen ære og sin moders ære.*

Af dette skal vi lære, at det menneskelige hjerte med alle sine kræfter og bedste tanker her bliver ganske og aldeles fordømt og forkastet af Kristus. Intet er godt, som synes vor fornuft godt, og som har en stor anseelse i verdens øjne, ja, som endog synes det allerhelligste. Hvad kosteligere kunne vel denne kvinde have gjort i verdens øjne, end at hun træder frem for alt folket og priser den moder, som havde givet verden en sådan søn, som alle menneskers øjne er rettet på. Ham, som hele verden løber efter, som enhver gerne har hos sig, som gerne hjælper og gør vel mod enhver? Og dog kommer Kristus her og giver hendes lovprisning dødsstødet. Den gode kvinde taler af et kødeligt, moderligt hjerte, ligesom man da vel også endnu hører sådan tåbelig, kvindagtig snak, som når man siger: Salig er den moder, som bringer en præst til verden! Og ligesom man endnu finder mange mødre, som, når hun hører en eller anden lærd, som prædikant, på hvem hele verden gaber, siger: Ak, give Gud, at min søn også måtte blive en sådan mand! Dette er kødelige tanker, som Herren her ganske forkaster og viser os, hvad der er mere fornødent end dette, nemlig, at høre Guds ord og bevare det. For sådan siger han her til kvinden,

som priste ham for folket og sagde: Saligt er det moderliv, som bar dig, og de bryster, du diede:

v28 »javist! Salige er de, som hører Guds ord og bevarer det!«

Det er som Herren vil sige: Jeg vil ikke have kødelig lovprisning. Heller ikke er min moder af den grund salig. Din lovprisning er falsk, for du forstår dog ikke de ting, som hører Gud til. Du søger kødets nytte og lyst. Behager dig selv med sådanne moderlige, storslåede tanker. Dermed erhverver du ikke din sjæls frelse og salighed. Vend derfor dit hjerte bort fra sådanne unyttige, forfængelige tanker, og lær, at de er evige salige, som hører Guds ord flittig og gemmer det i deres hjerte, sætter al deres trøst og tillid dertil, fordi det ikke kan bedrage. Det er dem, som bygger deres hus på klippen, og som vandets og vindens rasen ikke kan overvælde. Derfor, tro du på Guds søn, så bliver du salig.

Altså ser vi, at Guds ord altid står imod al kødelig, menneskelig fornuft, hjerte og tanker og aldrig kan komme overens dermed. En lignende historie har vi i

Matt 12, 46-50: ”Endnu mens Jesus talte til folkeskarerne, da stod hans mor og hans brødre udenfor og søgte at få ham i tale. Og der var en, der sagde til ham: »Se, din mor og dine brødre står udenfor og vil tale med dig.« Men han svarede ham, der sagde det til ham: »Hvem er min mor, og hvem er mine brødre?« Og han pegede på sine disciple og sagde: »Se, her er min mor og mine brødre. For den, der gør min himmelske Faders vilje, er min bror og søster og mor.«” Dette udtrykker han nu her endnu klarere, når han siger: ”Salige er de, som hører Guds ord og bevarer det.” Dette må være nok om evangelieteksten. Vi vil nu også tale lidt om arvesynden.

Om arvesynden

For det første er at mærke, hvad arvesynden er, så vi kan forstå, hvordan Jomfru Maria er blevet befriet fra den. Som alle doktorer enigt skriver, er arvesynden intet andet end en mangel på arveretfærdigheden. Denne arvesynd blev vi alle straffet med i Paradiset ved Adams første synd. *Og derfor hedder den en arvesynd, fordi vi ikke har gjort den, men medbringer den fra vore forældre.* Og den bliver os ikke mindre tilregnet, end hvis vi selv havde gjort den. For ligesom en

søn ved arv og ifølge lov besidder de fædrene ejendele, som han ikke har optjent, sådan er han også ifølge den samme arveret forpligtet til at betale den gæld, som faderen ved sin død har efterladt sig, fordi han besidder og indehaver den fædrene arv. For den, som vil have nytten, må rimeligvis også bærer skaden. Sådan går det også til her med arvesynden, som ikke vi, men vore forældre har gjort. Den må vi også hjælpe til at bære og betale.

Dette er sådan at forstå: Før Adam spiste af det forbudte træ, var han *skabt retfærdig, from og hellig af Gud.* Han havde i sig ingen lyst eller tilbøjelighed til det onde, hverken til hovmod eller til vrede, hverken til ukyskhed eller til nogen last. Han *var kun tilbøjelig til det gode*, til ærbarhed, sagtmodighed, kærlighed, ydmyghed og andre dyder, som han gjorde af naturen uden overvejelser. Han tog ingen hensyn til noget formål, hvorfor han gjorde det, ligesom vi nu af naturen kan se, høre, spise, drikke, gå, føle, tale. Lige så let ville det i denne tilstand har været for os at opvise al dyd, som det nu falder os let at se, høre, tale og deslige. Og det ville have været os muligt at gøre alle gode gerninger glad og let, som vi nu ikke kan gøre uden meget hårdt arbejde, møje, anfægtelse, fare, synd

og besvær. *For ligesom Adam dengang var, sådan ville vi alle, som er født af ham, have været.* Derfor hedder det, som sagt, også en *arveretfærdighed*, fordi den fra begyndelsen af og fra vor første fader ved fødslen ville blive os *medfødt. På samme måde, som man kunne kalde synet og hørelsen arvelige.* For ligesom synet og hørelsen har været hos Adam og Eva, sådan er det os medfødt ved fødslen. Men at vore første forældre Adam og Eva har haft en sådan arveretfærdighed, bevidner Moses med disse ord: "Adam og hans kvinde var nøgne, men de skammede sig ikke." 1 Mos 2, 25. Sådan ville da også alle mennesker, som var blevet født af dem, have været, og de ville også, skønt nøgne, have kunnet leve ærbart. For de følte dengang intet syndigt begær efter hinanden, sådan som nu alle mennesker føler.

For det andet: Så snart de spiste af det forbudte træ og havde syndet, faldt og fordærvedes øjeblikkelig denne arveretfærdighed. Da begyndte *onde lyster* at røre til hovmod, ukyskhed, kødets vellyst og til alle synder, *sådan som vi da nu er.* For ligesom Adam og Eva dengang var efter overtrædelsen, sådan er alle deres børn. Ligesom nemlig han dengang fik et af synd forgiftet kød, sådan har også alle hans børn, der er født

af ham, just et sådant kød, *tilbøjeligt til alt ondt.* Og den synd, som var i forældrene, bliver også alle deres børn medfødt. På samme måde som en spedalsk fader med en spedalsk moder avler *spedalske børn* af samme kød som forældrene er, sådan bliver vi alle født i og med synd af vore syndige forældre.

Det er grunden til at alle mennesker bliver født med et syndigt begær, som der står i 1 Mos 6, 5-6: "Herren så, at menneskers ondskab var stor på jorden, og at alt, hvad de ville og planlagde dagen lang, kun var ondt. Da fortrød Herren, at han havde skabt mennesker på jorden." Og efter syndfloden siger Herren i 1 Mos 8, 21: "Jeg vil aldrig mere forbande jorden på grund af mennesker, som kun vil det onde fra ungdommen af."

Fra denne første medfødte syndighed flyder al den synd, mennesket er belæsset med, som mord, ægteskabsbrud, tyveri og utallige andre laster, at den vel også næsten af denne grund burde hedde arvesynd, som en *oprindelse og begyndelse til alle andre synder*. For alle synder komme fra vort hjertes onde tilbøjelighed, som Kristus siger i Matt 15, 19: "Fra hjertet udgår onde tanker, mord, ægteskabsbrud, utugt, tyveri, falsk

vidnesbyrd og bespottelser." Og et andet sted siger han: "Hvad hjertet er fuldt af, løber munden over med." (Matt 12, 34).

Af alt dette er det nu klart og åbenlyst, at arvesynden ikke er noget andet end al ondskab og tilbøjelighed til det onde, som alle mennesker mærker hos sig. Vi er alle født til hovmod, vrede, misundelse, ukyskhed og flere andre laster. For sådan har Adam og Eva også været efter overtrædelsen.

For det tredje: Nu har Gud ordnet det sådan, at ingen skal blive frelst, uden at man er ren for denne synd, og han vil, at vi atter skal være fromme og retfærdige, ligesom Adam var før syndefaldet. Men fordi vi ikke kan gøre dette, så har han hengivet Kristus, sin eneste søn, for os i døden, for at han skulle redde og frigøre os ved sit blod *fra denne arvesynd og fra alle synder som flyder af denne arvesynd*. Derfor lærer Kristus os, at vi skal tro på ham og anråbe ham om nåde, ved hvilken denne synd renses. Og dette er intet andet end at prædike evangeliet, som han sagde til sine disciple i Mark 16, 15-16: "Gå ud i alverden og prædik evangeliet for hele skabningen. Den, der tror og bliver

døbt, skal frelses. Men den, der ikke tror, skal dømmes." *For når vi er døbte og tror, da modtager vi nåden, som strider imod den onde tilbøjelighed i os og uddriver og udrydder arvesynden*. Da opstå nu i os gode, ærbare lyster til ydmyghed, kyskhed, sagtmodighed og til alle dyder, og da gøres de gode gerninger også med et villigt hjerte. Alt dette udretter den nåde, som vi har modtaget i dåben ved troen på Jesus Kristus. *For det er umuligt, at sådan nåde skulle være uvirksom i os.* Den må gøre gode gerninger. Dette siger den Herre Kristus meget fint med en skøn lignelse til sine disciple efter nadveren, da han talte sådan i Joh 15, 1-8: "Jeg er det sande vintræ, og min fader er vingårdsmanden. Hver gren på mig, som ikke bærer frugt, den fjerner han, og hver gren, som bærer frugt, den renser han, for at den skal bære mere frugt. I er allerede rene på grund af det ord, jeg har talt til jer. Bliv i mig, og jeg bliver i jer. Ligesom en gren ikke kan bære frugt af sig selv, men kun når den bliver på vintræet, sådan kan I det heller ikke, hvis I ikke bliver i mig. Jeg er vintræet, I er grenene. Den, der bliver i mig, og jeg i ham, han bærer megen frugt. For skilt fra mig kan I slet intet gøre. Den, der ikke bliver i mig, kastes væk som en gren og visner. Man samler dem sammen og

kaster dem i ilden, og de bliver brændt. Hvis I bliver i mig, og mine ord bliver i jer, så bed om, hvad I vil, og I skal få det. Derved herliggøres min fader, at I bærer megen frugt og bliver mine disciple."

Men for at vi ikke skal glemme dette, har Gud ordnet og tilrettelagt det sådan, at vi skal fremsige Trosbekendelsen og bede Fadervor, så vi dagligt øver os i troen og bønnen og altid anråber hans nåde imod arvesynden. For så længe vi lever her, er vi ikke uden synd. Onde lyster og begærlighed blive endnu altid i os, som lokker os til synd, og som vi må stride og kæmpe mod, som Peter siger i 1 Pet 2, 11-12: "I kære, jeg formaner jer til som udlændinge og fremmede at holde jer fra kødets lyster, som fører krig mod sjælen. Lev jeres liv blandt hedningerne sådan, at de netop ved det, de bagtaler jer for som forbrydere, kan få syn for jeres gode gerninger og prise Gud for dem på hjemsøgelsens dag." *Derfor må vi nu stedse øve os og altid bede og kæmpe mod synden, så længe vi lever her, indtil vi dør*. Da først bliver hele kødet dødet.

For det fjerde: Fordi arvesynden i dåben borttages, hvorfor siger man da, at den endnu forbliver, og at man altid stadig må kæmpe mod den? Derpå svarer

Augustin sådan: ”Arvesynden bliver ganske vist *tilgivet* i dåben, dog *ophører* den ikke, men Gud vil ikke mere *tilregne* den”. Ligesom samaritaneren i Luk 10, 34, da han gød olie og vin i sin næstes sår, ikke straks helbredte ham, men førte ham til herberget, og lod værten først pleje ham, indtil han kom tilbage. Sådan borttages alle synder ganske vist ved dåben, dog sådan at forstå, at Gud ikke tilregner dem, men derfor er de ikke borte. *Man må stadig bestandig helbrede dem,* ligesom man har begyndt at helbrede dem. Men når vi nu dør, da vil de alle være fuldkommen helbredte.

Derfor, så ofte du føler, at du fristes til utålmodighed, hovmod, ukyskhed og til andre synder, så ofte skal du vide, at du føler arvesyndens dødelige pile, som Djævelen har skudt ind i Adams kød, hvoraf dit er født. Da skal du straks huske på at modstå disse pile og *bede den Herre Jesus, at denne synd ikke må få overhånd og overvinder dig, men at den ved hans nåde må blive overvundet.*

Sådan siger Paulus også i Gal 5,16-17: ”I skal leve i ånden og ikke følge kødets lyst. For kødets lyst står ånden imod, og ånden står kødet imod. De to ligger i strid med hinanden, så I ikke kan gøre, hvad I vil.” Og

i Rom 13, 13-14 siger han: ”Lad os leve sømmeligt, som det hører dagen til, ikke i svir og druk, ikke løsagtigt og udsvævende, ikke i kiv og misundelse, men iklæd jer Herren Jesus Kristus, og vær ikke optaget af det kødelige, så det vækker begær.” *Desuden kan du også læse hele det syvende kapitel i Romerbrevet.* Den, som nu kæmper sådan med sine synder, bliver synden ikke alene ikke tilregnet af Gud, hvor meget den end stadig lever i ham, men han vil også modtage en krone og blive befriet fra den. *Men de, som ikke kæmper mod synden, men giver den sit samtykke, de falder atter tilbage i arvesynden og bliver, som de har været før dåben.*

For det femte: Heraf opstår nu et spørgsmål, som man hist og her beskæftiger sig med: Hvordan går det dog til, at forældrene føder børn med arvesynd, skønt de dog er døbte, og arvesynden er dem tilgivet? Derpå svarer atter Augustin og fremsætter en skøn lignelse, idet han siger: Ligesom et korn, som man kaster på marken uden strå, skal eller avner, tydeligvis ikke frembringer andre korn uden skal, strå og avner, sådan avler de døbte forældre ingen børn uden arvesynd, selv om forældrene er døbte og ved dåben befriet fra arvesynd. Og han fremsætter også et andet eksempel

hentet fra olietræet: Når man planter en frugt deraf, så fremvokser der ikke et godt, men et vildt olietræ. Sådan går det også til her: Selv om forældrene ved dåben er befriet fra arvesynden, så føder de dog børn med arvesynd. Og årsagen er netop den, at menneskers kød aldrig i dette liv kan nå fuldkomment til sin renhed, så det er uden lyst og syndig begæring. Derfor kan forældrene hverken undfange eller føde børn uden sådan lyst og begær.

Derfor siger også David i Sl 51, 7: "I skyld har jeg været, fra jeg blev født, i synd, fra min mor undfangede mig." *Om dette siger Augustin: Arvesynden kommer ikke ved nedstamning eller fødslen, men ved lysten.* Som om han ville sige: Hvis forældrene kunne undfange og føde uden lyst og begær, ville intet barn fødes med arvesynd. Men Gud Herren tolererer sådan lyst og begær hos forældrene for ægteskabets skyld, som han har indstiftet og på grund af menneskeslægtens formering, men først og fremmest på grund af dåben og troen på Kristus. For denne lyst kan ikke borttages helt og aldeles i dette liv. Desuden må den menneskelige slægt avles og på denne måde formeres. Og derfor prædiker man meget om den ugifte stand i Det Nye Testamente, priser og ophøjer den meget, så hvis

en ikke ville, behøvede man ikke sådan lyst, men udslukkede fra det øjeblik arvesynden. Men man ser godt, hvad det er.

For det sjette: Dette er nu også årsagen til, at Kristus ville fødes af en jomfru ved Helligånden uden en mand. Nemlig, for at han ikke også skulle besmittes af arvesynden, som er en naturlig følge af menneskets fødsel ved mand og kvinde, sådan som vi har hørt. Derfor siger man alene om denne Marias søn, som Elisabeth sagde til Maria: ”Velsignet er dit livs frugt.” (Luk 1, 42). For alle andre kvinders frugt er forbandet, fordi de, som sagt, er undfanget i synd. Og fra denne forbandelse kan de ikke befries uden ved at holde sig til denne Jomfru Marias velsignede frugt, til den Herre Kristus. Det sker ved dåben og troen på den samme Kristus. Da bliver de genfødt til en anden frugt, og der bliver en åndelig frugt deraf. Derfor sagde Kristus til Nikodemus: ”Den, der ikke bliver født på ny, kan ikke se Guds rige.” Joh 3, 3. Og hvordan denne genfødelse skal foregå, og hvordan den skal ske åndelig, siger han ham videre i vers 5: ”Den, der ikke bliver født af vand og ånd, kan ikke komme ind i Guds rige.”

Af samme årsag siger man også, som Elisabeth sagde til Maria: ”Velsignet er du blandt kvinder!” Luk 1, 42. For ingen kvinde er så hellig. Hverken har der været eller vil der komme nogen, som føder en velsignet livsfrugt, fordi ingen undfanger uden lyst og synd. Davids udsagn forbliver sandt: ”I skyld har jeg været, fra jeg blev født, i synd, fra min mor undfangede mig.” Denne titel må alle menneskers børn føre med undtagelse af Kristus alene. Her får da også den frie vilje dødsstødet, for *ingen kan ved den frie vilje modstå sådan lyst*, fordi den har gennemtrængt mennesket fra isse til fod.

For det syvende: Men fordi Jomfru Maria også er født naturlig af fader og moder, har mange villet sige, at hun også er undfanget i arvesynd. Dog er alle disse enige i, at hun er helliget i moders liv, og at hendes forældre har undfanget uden lyst og begæring. Men enkelte har villet slå ind på en middelvej og har sagt, at menneskets undfangelse er en dobbelt: Den ene, som kommer af mandens og kvindens naturlige omgang. Den anden undfangelse skulle gå sådan til, at legemet tilberedes i moders liv, og sjælen indgydes af Gud, skaberen. Om den første undfangelse taler vi

ikke her. Det gør heller ikke meget til sagen, om Jomfru Maria er undfanget efter alle menneskers fælles vis, når blot Kristus på denne måde undtages, som også alene særskilt er undfanget på denne måde uden nogen mands medvirken. For det måtte være sådan, at Kristus skulle undfanges som Gud og menneske, fuldkommen i alle dele, og derfor var det nødvendigt, at her den allerådeligste og helligste undfangelse fandt sted.

Men hvad Jomfru Marias undfangelse angår, hvis legeme er dannet efterhånden, som andre børns, indtil sjælens indgydelse, har det ikke været nødvendigt, at der fandt en sådan undfangelse sted. For hun kunne bevares for arvesynd, indtil sjælen kom til. Men hvad Gud har gjort med Maria ved den anden undfangelse, er ikke berettet for os i Skriften. Derfor må der heller ikke prædikes noget sikkert om det, som skal tros. Men tanker er toldfrie, enhver kan tænke, som man vil, når man blot ikke gør nogen trosartikel ud af det.

———

Apostlen Thomas' dag

Joh 20, 24-29

v24 Thomas, også kaldet Didymos, en af de tolv, havde ikke været sammen med dem, da Jesus kom. v25 De andre disciple sagde til ham: »Vi har set Herren.« Men Thomas sagde til dem: »Hvis jeg ikke ser naglemærkerne i hans hænder og stikker min finger i naglemærkerne og stikker min hånd i hans side, tror jeg det ikke.«

v26 Otte dage efter var hans disciple atter samlet, og Thomas var sammen med dem. Da kom Jesus, mens dørene var lukkede, og stod midt iblandt dem og sagde: »Fred være med jer!« v27 Derpå sagde han til Thomas: »Ræk din finger frem, her er mine hænder, og ræk din hånd frem og stik den i min side, og vær ikke vantro, men troende.« v28 Thomas svarede: »Min Herre og min Gud!« v29 Jesus sagde til ham: »Du tror, fordi du har set mig. Salige er de, som ikke har set og dog tror.«

Summen af dette evangelium

1. Thomas tror ikke, at Kristus er opstanden, før han ser og føler det.
2. Disciplene tror ikke uden åbenbart tegn, men salige er de, som ikke har set det og tror ordet alene.
3. Dette er en stor erkendelse, at erkende Kristus som Gud og Herre. For den, som har Kristi erkendelse, frygter hverken synd eller død, hverken Djævel eller Helvede. Kort sagt: han er sikker for al angst, nød og

anfægtelse. For den, som er i ham, er større end den, som er i verden, som, Johannes siger i 1 Joh 4, 4.

Udlægningen af dette evangelium

Om Thomas ved jeg intet vissere end det, som dette evangelium her skriver om ham. Det andet, som man for øvrigt siger om ham efter *legendebogen, er alt sammen fjas og løgn.* Og om det end for en del var sandt, så er det dog ikke at bygge på. Det gør os heller ikke bedre. *Derfor vil vi lade det fare og sige noget om dette evangelium*, som vil være os nyttigere og mere fornødent end alle legender. Den første del af evangeliets beretning har fundet sted på påskedagen hen imod aften, da de to kom tilbage fra Emmaus og forkyndte de andre disciple, at Herren var opstanden. Den anden del har fundet sted otte dage derefter. Derfor læser man også dette evangelium den ottende dag efter påske. Ved denne lejlighed har I hørt evangeliet tilstrækkeligt udlagt. Give Gud, at I må have bevaret det. For det er et såre trøsterigt evangelium, det *viser os troens frugter, nemlig fred og glæde*, som også Paulus siger i Rom 5, 1: "Altså, retfærdiggjorte ved troen, har vi fred med Gud ved vor Herre Jesus Kristus". Men nu vil vi tale lidt om, hvad det vil sige, at Herren

viser disciplene sine hænder og fødder, hvorved det er os antydet, hvad nytte vi har af Kristus, hvortil han tjener os, og hvad vi skal vente af ham.

Hvordan vi bliver retfærdige for Gud

I alle menneskers hjerter er det ligesom *af naturen indplantet, at vi gerne vil være fromme,* og enhver tænker på, hvordan man kan nå saligheden. Derfor har mange også udtænkt dette, andre hint, og har ment dermed at modtage en nådig Gud og erhverve sig Himlen. Men aldrig har nogen truffet den rette vej, fordi de alle har holdt fast ved, at de ville udrette det med handlinger og gerninger. Også de højlærde doktorer og hellige fædre har skrevet og lært meget derom, hvordan man skal komme til fromhed og har gjort sig megen umage dermed. Men, som man ser, og som vi også til vor følelige skade har erfaret, er der kun blevet udrettet lidt. Derfor er det fornødent, at man får en rigtig og grundig besked om, hvordan vi kan komme til sand fromhed, fordi det er meget magtpåliggende. For den, som her tager fejl, har forfejlet *det kristne væsens rette hovedstykke*. Derom må vi tale lidt.

Den rette, sande fromhed, som gælder, består i fremmede gerninger og ikke i egne gerninger. Tag et eksempel herpå: En bygger kirker, en anden valfarter til Jakob, til Rom, til den hellige grav, en tredje faster, beder, bærer en hætte, går barfodet, eller gør hvilken som helst anden gerning, hvad det nu end kan være – dette er egne meninger. Gud har ikke befalet dem, men mennesker og hyklerne, de gerningshellige har selv opfundet dem og har ment at det var kostelige, gode gerninger, og at de ville have en stor anseelse hos Gud. De vidste ikke andet, end at de derved ville og skulle blive sin synd kvit og modtage en nådig Gud. Men sådanne selvvalgte gerninger er aldeles intet og må gå til grunde, fordi de sker uden tro og er synd, som Paulus siger i Rom 14, 23: "Alt, hvad der ikke er af tro, er synd." For disse vore gerninger er besmittede og urene for Guds øjne, ja, de er ham en vederstyggelighed, og han væmmes ved dem.

Derfor, hvis vi vil stå frem for Gud, så må vi ikke komme frem med vore gerninger, men med fremmede. Hvilke er nu de fremmede gerninger, som gælder for Gud? *Det er vor Herres Jesu Kristi gerninger*, hvem Gud Fader har sendt fra Himlen, for at gøre fyldest for vor synd ved sin lidelse og død.

Denne fyldestgørelse er gået sådan til: Vi var i stor fare, havde hårde tyranner over os, som dag og nat uden ophør ængstede os. Loven, som Gud lagde på mennesker, drev os, fordrede meget af os, og vi kunne ikke gøre det. Derfor fordømte den os. Synden, som loven gjorde endnu altid større og større, var os på halsen. Døden ville sluge os, da den var syndens løn. Djævelen ville rive os ned i Helvede, som den, der skulle straffe os for synden. Der var jammer og nød. Over denne jammer forbarmede Gud sig og sendte sin egen søn af lutter nåde og godhed, uden vor fortjeneste, *for at han skulle redde os fra sådanne grusomme tyranner*. Og dette gjorde han vældelig på følgende måde:

Loven gjorde han fyldest. Han har opfyldt loven ganske og aldeles. For han har *elsket Gud af ganske hjerte*, af ganske sjæl, af ganske styrke og af ganske sind, *og sin næste som sig selv*. For på de to bud hviler hele loven og profeterne, som Kristus selv siger i Matt 22, 40. Alt, hvad nu Kristus har gjort, er indbefattet i disse to stykker. Han elskede Gud, idet han adlød hans vilje, blev menneske og i lydighed udrettede alt det, som han skulle udrette, og som var ham befalet af hans himmelske Fader, som Paulus siger i Fil 2, 8: ”Han

blev lydig indtil døden, ja, døden på et kors" Dernæst elskede han sin næste. For alle hans gerninger, som han udførte her på jorden, gik ud på at tjene mennesker, ja, så stor var hans kærlighed til næsten, at han endog satte sit liv til, som han også siger til sine disciple i Joh 15, 13: "Større kærlighed har ingen end den at sætte sit liv til for sine venner". Ja Paulus går endnu videre og siger, at han endda gjorde det for sine fjender, når han i Rom 5, 8 siger: "Gud viser sin kærlighed til os, ved at Kristus døde for os, mens vi endnu var syndere."

Fordi nu Kristus således har opfyldt loven, så har den ikke kunnet anklage ham, så har synden heller ikke kunnet gøre ham noget. Den lagde sig nok efter ham, men han var den for mægtig, han opslugte den. I ham måtte den udslukkes som en lille ild slukkes i det store hav. For her var idel retfærdighed.

Døden ville også spise ham. Den spiste ham ganske vist. Men den kunne ikke fordøje ham, måtte atter give ham fra sig. Ja, dette bid forvoldte døden stor skade, og spillet vendte sig, så Kristus slugte døden. For den angreb ham, til hvem den ikke havde nogen ret, fordi ingen synd var for hånden. Hvor der ikke er

nogen synd, der har døden intet at gøre, som Paulus siger i 1 Kor 15, 56. Synden er dødens brod eller spyd, hvormed den myrder. For ellers ville den være stump og kunne intet udrette.

Djævelen forsøgte også sin magt på ham, men han måtte give tabt. For han angreb den, til hvem han ikke havde nogen ret. Han blev overvunden i denne kamp og udrettede intet. Som Kristus siger i Joh 14, 30: ”Verdens fyrste kommer; og mig kan han intet gøre”. Ligeledes: Helvede spærrede sit svælg op og ville sluge Kristus, men det blev opslugt af ham. *Så i denne kamp er lov, synd, død, Djævel, og Helvede altså blevet til skamme.* Kristus har ført alle i triumftog og stillet dem åbenlyst til skue, som Paulus siger i Kol 2, 15.

Alt dette er nu ikke alene sket til vort bedste, men også skænket os, når vi tror på denne Herre Kristus. For alt, hvad han har, er vort. Han selv er også vores, som Paulus siger i Rom 8, 32: ”Han, som ikke sparede sin egen søn, men gav ham hen for os alle, vil han ikke med ham skænke os alt?” Så kan jeg da rose mig af alle disse sejre, som han har vundet, over loven, synden, døden, Djævelen, Helvede, og kan tilskrive mig alle hans gerninger, som om de var mine egne, og som

om jeg selv havde udført dem, når jeg kun tror på Kristus. Ellers ville hans gerninger slet intet hjælpe mig, hvis de ikke var mig skænket. *Dette er de fremmede gerninger, som gør os fromme og salige for Gud.* Vore gerninger ville ikke gør det, vi er for svagt rustede, med alle vore kræfter, til at modstå endog den mindste synd, end sige da til at gå døden, Djævelen og Helvede under øjnene og kæmpe med dem.

Når loven derfor kommer og anklager dig, fordi du ikke har holdt den, så henvis den til Kristus og sig: Dér er manden, som har gjort det, ved ham hænger jeg, *han har opfyldt den for mig og skænket mig sin opfyldelse.* Så må den tie stille. Kommer synden og vil kvæle dig, så vis den hen til Kristus og sig: Så meget, du kan komme ham til livs, så meget kan du også komme mig til livs. For jeg er i ham, og han i mig. Kommer døden og vil spise dig, så sig til den: Kære død! kender du også den mand, gå derhen, brug dine tænder på ham. Han har engang gjort dig din biden sur nok. Er du lysten, så giv dig i kast med ham. Du mente, du også ville få del i ham, da han hang mellem to mordere og døde en forsmædelig død, som også var forbandet for Gud og for verden. Men hvad hjalp det dig? Du gjorde dér et bid, som ikke bekom dig vel. Denne

mand tilhører jeg. Jeg er hans, han er min, og hvor han bliver, der bliver jeg også. Du har ikke kunnet komme ham til livs, vil vel også lade mig i fred. Kommer Djævelen også og vil have del i dig, og vil Helvede sluge dig, så vis dem hen til Kristus. Da vil du bestemt stoppe munden på dem.

Sådan ser I da, hvad vi har i Kristus, nemlig den mand, som er os skænket af Gud, som skulle udslukke synden, sønderknuse døden, sønderbryde Helvede og tage Djævelen til fange, og alt dette for vor skyld. For hvis han ikke havde gjort det og skænket os sådanne gaver, ville vi evig have måttet forblive under lovens forbandelse, under synden, under døden, under Djævelen og under Helvede. Derfra har Gud reddet os ved denne Kristus. Derfor anfører Paulus i 1 Kor 15, 55-57 profeten Hoseas og siger: ”Død, hvor er din sejr? Død, hvor er din brod? Dødens brod er synden, og syndens kraft er loven. Men Gud ske tak, som giver os sejren ved vor Herre Jesus Kristus!”

Heraf ser vi nu godt, hvilke gerninger det var, som skulle gøre os fromme og retfærdige for Gud, nemlig fremmede gerninger, og ikke vore egne selvvalgte gerninger. Derfor falder hermed hele pavedømmet

over ende med alle dets gerninger, endog de kosteligste og helligste, som ganske er indrettet på, at de arme, elendige, forblindede folk mener at modtage Himlen ved sin fortjeneste og egne gerninger. Derfor er der opvokset så mange ordener, at man næsten ikke kan tælle dem, hvoraf den ene altid har villet være helligere end den anden, fordi den har drevet hårde, store, tunge gerninger. Men dette deres arbejde, denne deres møje og trængsel, beden, fasten og legemets spægelse, og hvad mere der er af sådanne ting, er ganske spildt og forgæves. Det har ikke formået så meget, at den har kunnet borttage den allerringeste daglige synd. De har ikke lagt sig Esajas' udsagn, som Herren gentager i Matt 15, 8-9 på hjerte: ”Dette folk ærer mig med læberne, men deres hjerte er langt borte fra mig, forgæves dyrker de mig, for det, de lærer, er menneskebud.”

Deraf kan du nu slutte, at alle helgener, hvor hellige de end har været, ikke har opnået saligheden ved sin hellighed, fortjeneste og sine gerninger. Heller ikke er Maria, Guds moder, for sin jomfrudoms skyld og fordi hun har været en gudsmoder, blevet from, salig eller retfærdig. Men alle er de blevet salige ved den Herre Kristus, ved fremmed gerning. *Bemærk derfor,*

at vor salighed ikke grunder sig på vore, men på fremmede gerninger, nemlig Jesu Kristi vor frelsers, og dem modtager vi alene ved troen på ham.

Dette vil også den i dette evangelium fortalte historie betegne: Ved at vise disciplene og især den kære Thomas sine hænder og fødder gav Herren til kende, at disse hænder og fødder måtte gøre det, og ingen andre. For ved hænder og fødder forstås i Den Hellige Skrift gerninger og levned.

Disse hænder og fødder viser Kristus os endnu altid fremdeles og siger: Se, menneske! jeg er den eneste, hvis gerning og levevis gælder noget for Gud. Med dine gerninger vil du ikke udrette det. Din fromhed tjener her ikke til noget. Den hører andetsteds hjemme. Er du from, så nyder du godt deraf blandt mennesker, høster lov og pris derfor her på jorden, som Paulus siger i Rom 4, 2, men for Gud gælder denne fromhed ikke. *Du må have en anden fromhed, min fromhed*. Den tager Gud, min Fader, hensyn til. For jeg har forløft dig fra synd, død, Djævel, Helvede og al ulykke. Hvad dig selv angår, så sidder du vel endnu fast deri, ja, du ville aldrig i evighed ved egne kræfter komme ud derfra. *Jeg har borttaget Guds*

vrede og forvandlet en vred dommer til en nådig, barmhjertighed, mild Fader. Tro det! Så har det ingen nød med dig. Du er allerede salig, from og retfærdig. Kom bare ikke med din fromhed for Gud. Vil du fremstå for ham, så skjul dig i mig, ifør dig mig, så vil du modtage af Faderen, hvad som helst du vil have og begærer. Som han siger til sine disciple i Joh 16, 23: "Sandelig, sandelig siger jeg jer, hvad som helst I beder Faderen om i mit navn, skal han give jer".

Ligesom vi derfor har fået synden fra først af og oprindelig fra Adam, *fra en fremmed synd* – for hverken jeg eller du har spist æblet – sådan må vi også atter gøres retfærdige og fromme *ved en fremmed retfærdighed*. Det er nu Jesus Kristus, ved hvis retfærdighed og gerninger vi alle er blevet salige, sådan som I har hørt. Dette har Paulus næsten rigelig sammenfattet i ét ord, når han i 1 Kor 1, 30-31 siger: "Men ham skyldes det, at I er i Kristus Jesus, som er blevet visdom for os fra Gud, både retfærdighed og helligelse og forløsning, for at »den, der er stolt, skal være stolt af Herren,« som der står skrevet". Og i Rom 4, 25 siger han: "Han som blev givet hen for vore overtrædelser og blev oprejst til retfærdighed for os".

I disse to ord har I ligesom et lille knippe sammenfattet alt, hvad vi skal vente af Kristus. Men alt dette sker ved troen. For den, som ikke har troen, for ham er sådanne ting ubegribelige, ja de er fornuften en tåbelighed, og verden anser det for en tåbelighed, som Paulus siger i 1 Kor 1, 23: "Kristus er en forargelse for jøder og en dårskab for hedninger". Det vil sige: Når man prædiker Kristus, at han er vor retfærdighed, at vi ved ham skal blive salige og arvinger til det evige liv, uden vor gerning og fortjeneste, så forarges de fromme, hellige mennesker derover, sådanne, som jøderne var. Men for denne verdens kloge og vise er det en dårskab og tåbelighed, at et korsfæstet, dræbt menneske skal udrette dette. Sådan må da alt, som er fromt, helligt, vist og klogt for verden, forarge sig over denne Kristus og tage anstød af ham. Men for dem, som er kaldet, både jøder og græker, siger Paulus videre, prædiker vi Kristus, Guds kraft og Guds visdom. Og i Rom 1, 16-17 siger han: "Jeg skammer mig ikke ved evangeliet; det er Guds kraft til frelse for enhver, som tror, både for jøde, først, og for græker. For i det åbenbares Guds retfærdighed af tro til tro – som der står skrevet: »Den retfærdige skal leve af tro.«" Derfor siger Herren til Johannes' disciple med god grund:

”Salig er den, som ikke forarges over mig”, Matt 11, 6.

Her ser du også klart, at denne tro, som vi har til Kristus, kommer ved evangeliets prædiken, som Paulus siger i Rom 10,17: ”Troen kommer altså af det, der høres, og det, der høres, kommer i kraft af Kristi ord”. Ja, dér ligger magten, i Guds ord, ikke i menneskers ord. Guds ord gør det, ikke når man prædiker om afladsbreve eller om gerninger, sådan som hidtil desværre er sket til vor åbenlyse skade både på gods, legeme og sjæl. Dog vil vi ikke tale om det gods, som vi hyppig har hengivet, hvis de ikke havde plaget os på legemet med faste, spægelse, valfarter og deslige narrestreger. Ja, også det kunne vi endnu komme over, hvis de ikke med sin falske tillid til sådanne sine gerninger havde ført og forført os så jammerligt og ynkeligt bort fra den rette tro og tillid til Gud ved Kristus. Nu, Gud være lovet! at vi nu endelig erkender det. For verden har været så fuld af denne jammer, at den næsten har strømmet over, hvilket alene er en Guds straf og vrede, fordi vi har foragtet hans ord og har fulgt menneskeord samt vort eget hoved og mening. Så forblindede har vi været, at vi næsten har troet enhver, hvilken som helst gerning han end bragte til torvs.

Derfra er vore samvittigheder reddet og frigjort, men ingen takker Gud derfor. Fordømmer vi det, så har vi en større ulykke på nakken end denne har været. Men det ville just være tilpas, vi fortjener det redelig med vor utaknemmelighed. Forhen har man kunnet give munkene og prælaterne så meget, at de næsten er blevet verdens herrer ved disse gaver. Nu kan man knap underholde seks eller syv fattige mennesker i en by. Ja, man kan nu ikke ernære én prædikant eller præst dér, hvor man forhen har ernæret næsten en stok prælater. Heraf ser vi tydeligt, hvad vi har været. Nu bryder det ud. Havde man ikke med tvang og vold drevet os dertil, så ville vi også have ladet det være ligesom nu. Derfor må du ikke give evangeliet skyld for sådant forkert væsen, sådan som nu vore modstandere uforskammet gør. Det byder dig ikke at lade din næste lide nød ved din side. *Ja, hele evangeliet går just ud på at henvise dig til din næste, at du skal vise ham velgerninger, hjælpe og råde ham, ligesom Gud har rådet og hjulpet dig.*

Og dette gør visselig en oprigtig troende. Han går ud i verden og gør mod andre, som Gud har gjort mod ham, og som han ville, at man skulle gøre mod ham, når han var omspændt af fattigdom, angst og nød.

Vore gode gerninger trænger Gud ikke til. I vor beden og fasten, kirkebyggen og messeanordning har han intet behag. Vort offer ønsker han heller ikke. Ja, han siger hos Esajas i kap. 1, 11, at han hader dem, og at de er ham en vederstyggelighed. Sådan siger han også i Sl 50, 7-15: ”Lyt, mit folk, jeg vil tale, Israel, jeg vil advare dig, jeg er Gud, din Gud! Jeg anklager dig ikke for dine slagtofre, og dine brændofre har jeg altid for øje. Jeg tager ikke tyre fra dit hus eller bukke fra dine folde, for alt skovens vildt er mit, dyrene på de tusinder af bjerge. Jeg kender alle fuglene i bjergene, markens dyr hører mig til. Bliver jeg sulten, siger jeg det ikke til dig, for jorden er min, med alt, hvad den rummer. Behøver jeg at spise tyrekød eller drikke bukkeblod? Du skal bringe takoffer til Gud og indfri dine løfter til den højeste. Råb til mig på nødens dag, så vil jeg udfri dig, og du skal ære mig.”

Men med gerningerne viser Gud os hen til næsten, til de arme, elendige, trøstesløse mennesker. Dem skal vi komme til hjælp, dem skal vi trøste, belære og undervise, og hvad vi gør for dem, det har vi gjort for Gud selv og hans Kristus, vor Herre, som han vil sige på den yderste dag: ”Alt, hvad I har gjort mod en af

disse mine mindste brødre, det har I gjort mod mig", Matt 25, 40.

Altså har I hørt, at et kristent liv består deri, at vi må blive fromme og retfærdige ved fremmede gerninger, nemlig ved Kristi gerninger, som vi alene kan have ved troen. Denne tro bringer efter sin natur kærligheden med sig, hvorved vi gør for vor næste, hvad vi har erkendt, at Gud har gjort mod os. Derom har I andetsteds hørt mere. Vi vil nu lade det bero hermed og anråbe Gud om nåde.

———

Esajas' profeti, som man læser i julen

Es 9, 1-6

v1 Det folk, der vandrer i mørket,
skal se et stort lys,
lyset skinner for dem,
der bor i mørkets land.
v2 Du gør jubelen stærk,

du gør glæden stor;
de glæder sig for dit ansigt,
som man glæder sig over høsten,
som man jubler,
når man deler byttet.
v3 For det tyngende åg,
stangen over deres skulder,
og slavefogedens kæp
brækker du som på Midjans dag.
v4 Hver støvle,
der tramper i larmen,
og kappen,
der er sølet i blod,
skal brændes
og fortæres af ild.
v5 For et barn er født os,
en søn er givet os,
og herredømmet skal ligge
på hans skuldre.
Man skal kalde ham
Underfuld Rådgiver,
Vældig Gud,
Evigheds Fader,
Freds Fyrste.
v6 Stort er herredømmet,
freden uden ophør
over Davids trone
og over hans rige,

så han kan grundfæste det
og understøtte det
med ret og retfærdighed
fra nu af og til evig tid.
Hærskarers Herres nidkærhed
skal udvirke dette.

Fortale

Denne epistel læser man på Kristi fødselsdag, fordi Esajas blandt andet siger: "Et barn er født os", som jo uden tvivl er sagt om Kristus. Dog er hele talen fra først til sidst om *det fødte Kristus-barns rige*, hvordan han skal regere, og hvad der skal følge af hans regering, nemlig, at Israels folk vil forarges over og støde an imod ham, fordi han prædikes som en sådan Herre, at han forkaster lovens retfærdighed, og modtager hedningerne uden lov ved troen. Det har indtil den dag i dag forblindet og forstokket jøderne således, at de slet ikke vil komme hid til ham. Derom taler hele kapitlet, ligesom også Simeon siger i Luk 2, 34: "Se, dette barn er bestemt til fald og oprejsning for mange i Israel og til at være et tegn, som modsiges." Og Esajas selv siger i 8, 14, at Herren vil være en forargelsens klippe og en anstødssten for begge Israels huse. Dette ord anfører Peter og Paulus i sine skrifter om jøderne.

Summen af denne epistel

Så er det da denne teksts sum, at jøderne vil forarge og forstokke sig over det *nåderige* ord om Kristi rige, fordi det bliver så højt prist, og deres gerninger og lov således slet intet skal gælde for Gud. Det kan de ikke tåle. For dette må følge, at hvor Guds nåde prises, der vredes og raser de gerningshellige.

Denne mening og sum giver de ord, som går umiddelbart forud, når han taler om mørket, som vil overfalde jøderne, hvordan det ikke skal være en naturlig formørkelse eller et legemligt mørke, men en åndelig formørkelse, som skal opstå derved, at de andre folk og hedningerne ser et stort lys. For det skal ikke være et sådant mørke, der skal ængste dem, således som det skete i den første tid, da det endnu gik let til i Zebulons land og i Naftalis land, eller da det siden gik tungere til på vejen imod havet, på den anden side af Jordan, i hedningernes Galilæa, men et sådant, at det folk, som vandrer i mørket, ser et stort lys, og at det skinner klart over dem, som bor i mørket.

Dette vil sige så meget som dette: Et andet mørke og en anden ulykke vil komme over dette folk end den,

som bestod i, at kongen af Assyrien, Tiglet-Pileser, først indtog Zebulons og Naftalis land. Den var endnu at regne for en let og ringe ulykke imod den, som Salmaneser senere bragte over dem. Han indtog hele landet ved havet og bortførte hele Israels rige, hvilket var en meget tungere og større ulykke og formørkelse. Men efter begge disse ulykker vil først den rette ulykke og formørkelse komme på Kristi tid, da dette folk vil forarges og forstokkes derover, at et stort lys og et klart skin vil opgå i folket. Herved skal også mange hedninger omvendes, og lov og Moses og alt det jødiske folks væsen skal ikke gælde mere, men alene nåde og barmhjertighed i Kristus skal prædikes.

For du må her kende Skriftens ord godt, som stå i det 15. kapitel af Anden Kongebog, hvordan Kong Tiglet-Pileser af Assyrien kom op på Peka kongen af Israels tid og indtog og bortførte Gilead og Galilæa, næsten tredjedelen af Israels land på begge sider af Jordan, og i det 17. kapitel, hvordan kongen af Assyrien, Salmaneser, belejrede Samaria i tre år og bortførte hele Israel. Dette var to formørkelser, det vil sige, to ulykker. For på hebraisk betyder lys lykke og mørke ulykke, fordi ingen Guds nåde og mildhed skinner over dem, men idel uvejr og den guddommelige

vredes hvirvelvind bringer formørkelse over dem. Og Esajas kalder den ene endnu let, da Galilæa og Gilead blev bortførte. For det var kun et stykke af landet og den varede ikke længe i landet. Men den anden var tungere, da kongen af Assyrien lå og stred tre år i landet og til sidst også bortførte hele landet.

Disse to ulykker og formørkelser har været forbilleder på den sidste ulykke, da jøderne led et dobbelt tab og blev ødelagt og bortført åndeligt og legemligt, nemlig, da de af Djævelen bortførtes fra Gud og Guds ord til sine løgne og dernæst også af romerne blev legemligt adspredt rundt om i hele verden. Om denne ødelæggelse taler Esajas på mange steder. Nuvel, vi vil gå til teksten og lære vor Herre Kristus at kende og *hjælpe til at vugge barnet*. Nu følger teksten med udlægningen ord for ord.

v1 det folk, der vandrer i mørket, skal se et stort lys, lyset skinner for dem, der bor i mørkets land.

Som jeg har sagt, taler Esajas om åndeligt mørke, hvilket er den største ulykke og unåde, og om åndeligt lys, hvilket er den største lykke og nåde. For hvad kan være grueligere end hjertets blindhed og uvidenhed i

guddommelige sager? Hvad kan være yndigere og ædlere end et oplyst hjerte og Guds erkendelse? Det første kan ikke være andet end idel ondt, så at end ikke det gode er godt, om det end var der. Det andet kan ikke være andet end godt, så at end ikke det onde er ondt, om det end var der. For hvad kan skade den, som kender og har Gud selv? Hvad kan gavne den, hvem Gud er berøvet, og som har Djævelen? Så er nu dette store lys og klare skin det hellige evangelium eller Guds nådes ord, det vil sige, et åndeligt lys, som viser, hvad Gud er, hvad han gør for os og giver os, og hvad han vil have af os. Som ligeledes lærer, hvad synd, død, Djævel, verden og alle ting er, hvad de skader eller gavne os til saligheden.

Mener du ikke, at dette er et udsigeligt lys, hvorved vi også *skurer ind i Guds hjerte og i guddommens dyb?* Ligeledes ser vi også Djævelens tanker. Ligeledes hvad synden er og hvordan man skal blive den kvit. Hvad døden er og hvordan man skal komme ud fra den. Hvad menneske og verden er og hvordan man skal tage sig i agt for dem. Tidligere har ingen jo vidst, hvad Gud er, om der også var djævle, hvad synd og død er, end sige, at man skulle vide, hvordan man skal blive dem kvit. Således har heller ingen vidst, hvad

menneske og verden er. For man har ment, der var megen redelighed, fornuft og mange gode dyder. Ingen har ment, at dens højeste visdom er idel dårskab, dens ædleste dyd idel ondskab.

Sådan uvidenhed og blindhed kalder Esajas her mørket og dødens skygges land, hvori folket bor, og mener dermed det jødiske folk. Her opstår nu striden og forargelsen over dette lys. For skønt dette lys er opgået og prædiket over hele folket, så har dog størstedelen ikke villet modtage det. For de ville på ingen måde være blinde og mørke, men holdt sin gerning for lys, som vi også ser i teksten på helligtrekongersdag, hvor Esajas taler på lignende måde om lyset og mørket.

Men se, hvormed har de fortjent dette, at de ser sådant lys? Her nævnes ingen gerning, *ingen fri vilje, men snarere en fangen vilje.* For hvem kan gøre noget i mørket? Hvem véd, hvad han skal gøre, når han intet véd? Siger ikke Kristus i Joh 12, 35: ”Den, som vandrer omkring i mørket, véd ikke, hvor han går hen?” Så er det nu idel nåde, at et lys opgår i mørket og skinner klart over folket. Og sådan er heller ikke Esajas at

forstå, når han siger: ”Det folk, som vandrede i mørket, så et stort lys”, som om han adskilte to slags folk: Et, som vandrer i mørket, og et andet, som vandrer i lyset, således som jøderne adskiller sig og hedningerne, som om de gik i lyset og hedningerne i mørket. Men således er han at forstå, at han dermed betegner alle folks jammer, som om han ville sige: Over det folk, som sidder i stort mørke og hårdt tiltrænger lyset, forbarmer Gud sig og lader et stort lys lyse for dem. Ikke bevæget dertil ved deres fortjeneste, men ved sin barmhjertighed kommer han dem i møde, før de beder eller søger derom. Ligesom da Lukas såre skønt udlægger det, når Zakarias siger i Luk 1, 78-79: ”Takket være vor Guds inderlige barmhjertighed, hvormed solopgangen fra det høje vil besøge os for at lyse for dem, der sidder i mørke og i dødens skygge, og lede vore fødder ind på fredens vej.” Med disse ord peger Lukas som med en finger hen på Esajas i denne tekst. Ligeså Johannes, når han taler meget om lyset. Hvoraf man vel mærker, at han især taler om jøderne og tillige om hedningerne. For når jøderne, Guds folk, sidder i mørket, hvor meget mere sidder da ikke hedningerne deri.

v2a Du gør jubelen stærk, du gør glæden stor;

[Den bibeltekst, som Luther benytter, har her et "ikke", så betydningen bliver den stik modsatte: Du gør *ikke* glæden stor – ligesom KJV: Thou hast multiplied the nation, and hast not increased the joy].

Han har nu beskrevet lyset, evangeliet og læren, hvorfra, hvorhen og hvorfor det lyser og kommer. Nu tæller han dette lysets og denne læres disciple og lærlinge, og opstiller to klasser af dem: Én, som ikke modtager lyset og læren, som Johannes også siger i 1, 5: "Lyset skinner i mørket, og mørket fattede det ikke". Det er det samme, som vi ovenfor har sagt, at størstedelen af jøderne har forarget sig over og taget anstød af evangeliet, som atter Johannes siger i 1, 11: "Han kom til sine egne, men hans egne modtog ham ikke". Men få og ligesom den tiloversblevne pøbel og bundfald, de ringe blandt jøderne, har modtaget lyset. Det hedder nu: Du gør ikke megen glæde, eller ringe glæde, hvilket kan forstås på to måder: Enten, at der er få jøder, som bliver glade over dette lys, hvorimod størstedelen, de forstokkede, er blevet vrede, gale og afsindige derover, så at de forfulgte det indtil sin død uden ophør – eller: Der er stor glæde hos de hellige, når evangeliet har fremgang og mange omvendes.

Men af sådan glæde har de kære apostle kun haft lidt blandt det jødiske folk. Ja, de har fældet mange tårer over deres forstokkede tro, som Paulus gør i Romerbrevet 9, 2. Og Esajas forkynder også selv på et andet sted: ”Fredsbud skal græde af sorg”, Es 33, 7. Det vil sige, apostlene, som prædiker freden og evangeliet, skal græde af sorg. Og dog skulle jøderne have gjort størst glæde derved, at de alle troede, fordi sådant lys er forjættet dem og bragt dem særligt fremfor alle folkeslag af Kristus selv.

Men den første forklaring er den bedste, og rimer godt med teksten, fordi han siger, at der er ringe glæde over, at så mange hedninger er omvendte. Nu ærgrede dette, at der kom så mange hedninger til troen, ingen så meget, som de forstokkede jøder. For apostlene glædede sig såre derover. Men det er et høfligt udtryk, at der har været ringe glæde, og at ikke mange har glædet sig over sådan evangeliets frugt blandt hedningerne, og vil sige det samme som: Det ærgrer dem overmåde meget og gør dem sørgmodige, at så mange hedninger modtager den korsfæstede Kristus, og der er kun en lille hob af jøderne, hvem det behager. De andre er afsindige derover. Ret ligesom når man nu sagde om vor tid: Gud gør, at mange folk modtager

evangeliet. Men det er pavedømmet en dårlig glæde, det vil sige: Det er få, som glæder sig derover i pavedømmet, men overmåde mange og størstedelen, som beklager det, og som bliver gale og afsindige derover.

Og denne tekst vil just det samme, som Moses vil i sin sang, når han i 5 Mos 32, 21 siger: "Jeg vil ægge jeres vrede mod noget, der ikke er et folk, vække jeres trods mod et uforstandigt folk," således som Paulus anfører det i Rom 10, 19. Det vil sige: Jeg vil antage hedningerne, som ikke er mit folk, dertil tåbelige, som de, der ikke har Moseloven, og heller ikke véd så meget om Gud, som jøderne, der daglig hører den. Når man da siger: Se, hedningerne er Guds folk, så vil det gøre dem gale og afsindige. For de vil alene være Guds folk, og holder mig dog ikke for Gud, men har andre guder. Fordi de da forlader mig, så vil jeg antage andre. Boler de hist, så boler jeg her. Det hedder: du gør en ringe og dårlig glæde ved at øge antallet af hedninger.

Dermed er nu evangeliets art og skæbne betegnet, hvordan det går det i verden, så at man vel kunne skrive dette ord som titelvers og motto på evangeliet, at der kommer ringe glæde deraf, når mange folk

modtager det. Fy! siger de, hvor mange folk bliver dog forførte ved kætteriet, al verden vil høre sådan lære. Og de siger, ligesom jøderne siger i Joh 11, 48: ”Hvis vi lader ham således blive ved, vil alle tro på ham”. Og på et andet sted: ”Se, al verden er gået efter ham”, Joh 12, 19. Således taler de også nu: Sætter vi os ikke til modværge, så vil al verden antage *det lutherske kætteri*. Derfor lad os værge, brænde, myrde, jage, forfølge, for at vi kan dæmpe evangeliet. For det bringer os frafald blandt folket, afgang i gods og undergang af ære og magt. O ja, sæt jer kun til modværge, godtfolk. I kommer rigtig tilpas. Hvis I ikke satte jer til modværge, kunne måske jeres pragt og væsen vare for længe. For at I nu endelig desto før skal gå under, så hjælp dertil. Strid imod Gud og mennesker, for at til gengæld Gud og mennesker kan blive jeres fjender, og I således til sidst blive udryddede, ligesom det er gået med jøderne og med alle evangeliets forfølgere. Amen.

v2 de glæder sig for dit ansigt, som man glæder sig over høsten, som man jubler, når man deler byttet.

For dig – siger han – det vil sige, *i ånden og troen, hvori Kristi rige består*, og hvor han også hersker. Her

er også den nys omtalte lille hob, der glæder sig, hvoraf man kan mærke, at det er sandt, at teksten (dermed gør du ikke megen glæde) vil sige det samme som: Du gør dem uglade og vrede, så at de ingen glæde har deraf, men idel bedrøvelse, og meningen er: Det er sandelig en ussel glæde der, det vil sige, ingen glæde. For herpå følger det og hedder: Men for dit ansigt er der glæde. Som om han ville sige: Hos de andre er ussel glæde, det vil sige, ingen glæde. Derfor hedder det også "for dit ansigt", for at *ingen skal indbilde sig eller vente at finde verdslig og timelig glæde i Kristi rige*. Det må være *en glæde i Gud under korset*, som Kristus siger: I skal have fred i mig. I verden har I trængsler." Joh 16, 33. De kristnes hjerte er altid glad, om de end må lide på legeme, gods og ære for Kristi skyld. For den store hob, for hvem det er en ussel glæde og Djævelen, vil vel udrette så meget, at de kristne i det ydre ikke kan glæde sig i gods og ære. Så har da Esajas truffet begge dele: Hvordan kristenheden befinder sig på én gang i lidelse og lyst, i sorg og salighed, i ufred og fred, fordi den er glad for Guds ansigt i ånden og dog er de vantro og Djævelen en vederstyggelighed, som de ikke kan fordrage.

Han fremsætter også en lignelse om høstglæden. For om høsten hersker den største glæde på året, når man indhøster og indsamler al slags frugt og grøde i landet, vin, korn, olie, figener, frugt og deslige uden tal, især når den er vellykket. Da hedder det den rige høst. For da lønner landet de folk, som har dyrket det, og giver sine renter og frugter for hele årets møje. Da synger enhver og er glad over indsamlingen. Derfor kalder også Skriften høsten årets ende eller udgang, som det hedder i 2 Mos 23, 16: "Ved årets udgang, når du bringer afgrøden fra marken i hus". For straks efter høsten begynder arbejdet atter med pløjning og tilberedelse, for at det atter skal vokse til den følgende høst.

Så er da evangeliets tid også en åndelig høst, således som Kristus selv tolker det i Joh 4, 35: "Se markerne, er allerede hvide til høsten". Profeterne, som har været tidligere, har dyrket landet, men dog ikke oplevet høsten, det vil sige: De har prædiket loven, forkyndt om Kristus, profeteret om evangeliet, haft megen møje med folket og Skriften for at forberede på Kristi komme. Men tiden, da det skulle ske, har de ikke oplevet. Som Kristus atter siger i Luk 10, 24: "Mange profeter og konger har ønsket at se det, I ser,

og fik det ikke at se, og at høre det, I hører, og fik det ikke at høre".

Men vi, det vil sige, apostlene og alle troende, har modtaget evangeliet og er kommet til høsten, for at vi skal indsamle alle evangeliets frugter, det vil sige, Helligånden med alle hans gaver. Herpå er vi blevet så rige, at vi har nåde og syndsforladelse for evig tid, desuden forløsning fra døden, herredømme og magt over Djævelen og alt ondt. Og kort sagt: alt godt i fylde og overflod, så allerrigeligst, så at Paulus med rette kalder det udsigelige goder og herlige rigdomme i Kristus, Ef 2, 7 og Kol 1, 27. Dette er den rette, rige høst, som fylder loft og fad.

Dertil har de kære profeter tjent os og arbejdet med sit embede, idet de har forkyndt os om en sådan tid og henvist folket dertil og trøstet det dermed, hvori vi også har et kraftigt vidnesbyrd for vor tro, som Peter siger i 1 Pet 1, 12: "Det blev åbenbaret for dem, at det ikke var sig selv, men jer, de tjente med profetierne om alt det, som nu er forkyndt for jer af dem, der ved Helligånden, sendt fra Himlen, har bragt jer evangeliet". Og her gælder nu ret det Ordsprog: Den ene sår, den anden høster, som Kristus selv siger i Joh 4, 38:

”Jeg har sendt jer ud for at høste det, I ikke har slidt med; andre har slidt, og I nyder godt af deres slid” Ligesom Israels folk også kom ind i Kana’ans land, som de ikke havde dyrket, men som det står skrevet i Sl 105, 44: ”Han gav dem folkenes lande, folkeslags udbytte fik de i eje”. Og Moses siger i 5 Mos 6, 10: ”Gud vil give dig byer, som du ikke har bygget”. Dette er nu den rette store glæde, at erkende og have sådanne store goder og derfor takke og love, prædike og synge for Gud. Men skønt dette *tilbydes hele verden*, mens dog få erkender og modtager det, så er der også desværre få, som glæder sig derover. For disse goder er for store og for høje.

Den anden lignelse er hentet fra sejren efter striden, når man uddeler byttet og bliver rig. Jo farligere og surere striden er, desto dejligere og gladere er sejren og udbyttet. Da er der en glad hjemrejse med jubel, pris, sang og tale om stridens fare og arbejde og om sejrens lykke og held. Da høres spot og hånsord over fjenderne, og landet er fuldt af glæde. Og dette gælder i endnu højere grad om den åndelige sejr for Guds ansigt, da synden, døden og Djævelen er overvundet. Men Esajas tier om sejren og taler om udbyttet. Straks efter taler han nemlig om sejren og hvem den tilhører.

For den er ikke vor, som om vi skulle have vundet den, men sejrens kraft og frugt er os givet, det vil sige udbyttet, som er det hellige evangelium, livets ord. *Det bringer os frugten af Kristi sejr*, nemlig syndernes forladelse og forløsning, som sagt er.

Dette gør hjerterne rigtig glade, sikre, frejdige for Gud og uforfærdede mod Djævelen og al hans magt og ondskab. For tidligere, før Kristus kom, og da profeterne lå til felts med Guds ord, var der endnu ingen sejr. De stod vel der og holdt stand, indtil den rette feltherre kom og førte kampen for os med synden, døden og Djævelen og vandt og beholdt slagmarken. Tidligere uden feltherre gik det til, som det gik Israels folk, da de lå til felts mod filistrene. Når de så kæmpen Goliat, flygtede de og frygtede alle, indtil den rette stridsmand David kom og fik sejr. Ligeså slet består også vi, når vi uden Kristus skulle kæmpe mod synden og døden.

Men nu, da vor David har overvundet døden samt synden, som vi altid måtte frygte og flygte for, er vi glade og sikre, synger og er ved godt mod, uddeler byttet med glæde. Det vil sige, vi forkynder evangeliet, lover og takker Gud, trøster og styrker hinanden

indbyrdes og siger: Vær glad! dig kan ingen mere gøre skade. Synden er borte og tilgivet, døden er overvundet, og al vrede og unåde ophævet. Her er idel nåde og fred, Djævelen er udmattet, hans rige er underkuet, som Paulus siger i 1 Kor 15, 55-57: "Død, hvor er din sejr? Død, hvor er din brod? Dødens brod er synden, og syndens kraft er loven. Men Gud ske tak, som giver os sejren ved vor Herre Jesus Kristus!" Med sådanne ord, siger han, skal I trøste hinanden indbyrdes. Nu, Esajas vil selv tale videre om striden og sejren, hvorved evangeliet uddeles blandt os som et bytte til evig glæde. Lad os høre:

v3 For det tyngende åg, stangen over deres skulder, og slavefogedens kæp brækker du som på Midjans dag.

Dette sted, mener jeg, kan ingen udlægge godt uden Paulus' brev til korintherne, som vi netop har anført, når han siger: "Død, hvor er din sejr? Død, hvor er din brod? Dødens brod er synden, og syndens kraft er loven". Her opregner også Paulus *tre fjender*, som Kristus har overvundet, og forløst os fra: *Død*, *synd*, *lov*, ligesom også Esajas opregner tre fjender, som Gud har overvundet, for at gøre os glade og sikre for hans an-

sigt. Nu vil vi se, hvordan Esajas vil rime sig med Paulus. For han kan ikke tale om andet end det, hvorom Paulus taler, da Guds folk ikke kan have nogen glæde og fred uden dér, hvor disse tre stykker er overvundne, død, synd, lov. Og hvis disse tre stykker forblev, så hjalp det os ikke, at Gud, hvis det var muligt, gav os alle ting og straks satte os i Himlen. Hvem kan være glad og tilfreds, når han har og føler døden, synden og loven over sig? Der må jo være liv, god samvittighed og frihed, hvor der skal være glæde. Men nu, da Esajas siger, at man glæder sig for Gud, ved *den tredobbelte sejr og forløsning*, fordrer troens forstand kraftigt nok, at han ovenfor stemmer med Paulus, som også trøster de kristne og byder dem at trøste med sådan sejr mod døden, synden og loven.

Nu, det første er: "Det tyngende åg". Det er deres, som glæder sig for hans ansigt, ligesom om høsten og ved byttets uddeling, de, som erkender og modtager evangeliet. De har som den første årsag til sin glæde, at Kristus har sønderbrudt deres tyngende åg, som er *døden*. O! et stort, tungt åg og en utålelig byrde, fra hvilken enhver frygter og flygter og dog ikke kan undfly, men må holde til og lide. Men jeg taler om den

død, som man føler, den nemlig, for hvilken *samvittigheden* bæver, og hvori man *føler Guds vrede og dom for sine synders skyld.* Det er intet andet end den død, som endnu hersker og er mægtig uden for Kristi rige, sådan som Adam og Eva følte den i Paradiset, og David, da han blev straffet af Nathan for sit ægteskabsbrud. Der er intet uden idel evig død. Men de ryggesløse bliver ikke opmærksom på denne død indtil enden, for de går ubekymrede og føler ingen synd. Fordi de ikke føler den, så føler de heller ikke døden. Derfor siger Paulus: Synden er dødens brod. Det vil sige: Døden ville ikke have nogen magt eller ret, ingen æg, ingen od, og kunne ikke have trængt igennem, hvis der havde været uskyld og ingen synd. Hvem ville den dræbe uden årsag og skyld? En god samvittighed kan heller ikke frygte den. Den véd heller ikke af nogen dødens brod, kraft eller ret. Men hvor synd findes, dér trænger den gennem og er mægtig. For den syndige samvittighed må give den rum, og sige ja dertil, og at den har fortjent det. Derfor frygter den onde samvittighed så gruelig for døden, for den føler dødens brod. Den bærer synden i sig og kan ikke afværge den.

Det andet er: ”stangen over deres skulder”. Det er *synden*, der gør døden mægtig og skarp, som sagt er. For døden kan ikke være overvundet, hvor synden ikke overvindes, og det er ikke muligt, at der skulle findes død uden synd eller synd uden død, hvorfor heller ikke døden kunne få blivende magt over Kristus, om den end holdt ham en tid for vore synders skyld. For hos Kristus var ingen synd uden den, som han tog på sig. Altså kan den heller ikke få blivende magt over de kristne, fordi de nu er retfærdige i Kristus og ikke har nogen synd, om den end holder på dem en kort tid.

For det er en mesterlig overvindelse af synd og død, ikke at man med vold straks på øjeblikket bortskaffer dem, og aldrig føler dem, men at man først *berøver dem deres ret og magt*, så at de skal tilintetgøres. Om de end nu imidlertid fremdeles raser og lader sig føle, før de sønderbrydes, det gør intet til sagen. Den dom er dog overgået dem, at de dertil ingen ret eller magt har, men skal og må snart ophøre og få ende. Ligesom man gør med en mægtig fjende: Når han er fanget, gør man det ikke straks af med ham, men lader ham leve, indtil han bliver dømt for retten og derpå dræbt ifølge dommen. Nu, hans liv, som han lever i

fængslet er også et liv, men et usselt liv, som nu hverken har ret eller magt til at skade, beherske og trykke hans modstandere, men er opbevaret til døden, og han lever nu ikke mere, for at han skal herske, men for at han skal fordømmes og bortryddes.

Således går det også døden og synden: Kristus har besejret og fanget dem, så at de ikke mere kan beherske eller besejre os som før, som Sl 68, 19 siger: ”Du er steget op til det høje, du har ført fanger med”. Og han lader daglig kendelsen og dommen udgå og fordømmer dem ved evangeliet, som dem, der ikke har nogen ret og magt over os, men som skal ophøre og snart tage ende, som han siger i Rom 8, 3, at Kristus har fordømt synden ved synd. Den levning, som endnu rører sig og lader sig føle, er intet. For de er fordømte og har tabt retten og herredømmet, kan ikke skade og det står kun tilbage, at de snart skal få en ende og ophøre.

Hvad skader det nu, om jeg føler døden eller synden en liden stund, som om de herskede, da jeg dog véd, at de ikke hersker, men er fordømte, og deres rørelser og fornemmelser ikke er andet end spræl og krampetrækninger, før de kommer i galgen, hvor de

skal henrettes. Og på den anden side: hvad hjælp det dem, som en stakket stund ikke føler synden og døden, som om døden med vold var ryddet af vejen, når dog både synd og død beholder sin ret og magt over dem og snart kommer over dem og vil herske evig.

Dette er grunden, hvorfor både Esajas og Paulus bruge sådanne ord, som antyder, hvordan synden og døden har tabt sin ret og magt og snart skal få ende, om de end en liden stund rører sig, som om de herskede. For Paulus siger ikke: Død, hvor er du? Helvede, hvor er du? Men: Død, hvor er din brod? Helvede, hvor er din sejr? Som om han ville sige: Kære død og Helvede! I er vel endnu en liden stund her, dog ikke længe. *Men retten, magten, sejren, brodden og al kraft har I tabt.* Vrede er I, men kære! Bid mig ikke. Bliv mig fra halsen! Jeg føler jer vel, men jeg frygter ikke for jer, for I formår intet mere og må desuden også snart i galgen og blive til intet.

Ligesom jøderne spottede Kristus på korset, som om han havde tabt al magt og kraft og desuden snart måtte dø. Således har forholdet vendt sig, så at vi trodser, spotter, håner og beskæmmer synden og døden, fordi de intet mere formår, men må undgælde. Derfor

er døden og synden hos de kristne så fordømt og hænger på korset, så at deres tiloversblevne væsen ikke tjener dem til andet, end at de må høre, hvordan de bliver bespottede og forhånede: Død, hvor er din brod? Helvede, hvor er din sejr? Så mægtige, som I har været, ligeså afmægtige er I nu. Tvi jer, I store kæmper! Død og synd, hvor gruelig har I hersket i verden og trodset og pukket mod enhver! Hui nu! Stig ned af korset! Er I kæmper og store herrer. Velan, så bevis det dog med en finger! Her hænger I nu på Kristi kors og må snart dø på det, og ham, som I hængte derpå er blevet løst fra det tilligemed os alle, som hænger fast ved ham. Så går det da, som Salomo siger i Ordsp 11, 8: ”Den retfærdige udfries af nøden, den uretfærdige får hans plads”.

Så taler da også Esajas ikke slet og ret om synden og døden, men om hvordan de har hersket, og om at dette herredømme, det vil sige, deres magt, ret og kraft, er sønderbrudt. For han siger ikke slet og ret: ”byrden”, men det ”tyngende åg”. Med ordet åg antyder han, hvordan vi har været døden underkastet, så vi måtte bære dens byrde, og den har hersket over os, ligesom en bonde over sit dyr, som han spænder i åget og belæsser med en byrde, som en Herre over det dyr,

der er fanget og bundet i åget. For den byrde, som man frivillig af egen drift tager på sig, hedder ikke et tyngende åg, men slet og ret en byrde. Men byrdens åg, eller byrde i åget indbefatter en undertvungen tilstand, hvori man tvinges til at bære byrden. Således har vi også måttet bære døden, denne tunge byrde, tvungne, som de, der er døden og dens vælde og ret underkastet ved synden, og den herskede over os. Men dette herredømme har Kristus sønderbrudt for os og forløst os fra dette vælde, skønt døden endnu en stund ligger på os, dog uden al ret, indtil den ophører.

Derhen sigter også, at han ikke slet og ret siger: ”stangen”, men ”stangen over deres skulder”, som om han ville sige: Synden er ikke slet og ret en stang, som man villig bærer og lægger på skulderen, men man driver dermed og slår også skulderen, for at vi skal bære byrden, således at denne stang er et herredømme og vi er det underkastet. For som sagt: hvis synden ikke herskede over os, så kunne døden heller ikke herske over os. Men nu, da synden hersker over os, og vi er dens tjenere og fanger, hader vi dødens byrde og ville gerne være den kvit. Men synden er os på nakken som en stang og driver og tvinger os til at bære byrden,

det vil sige: synden driver os, så vi dør og må være døden underkaste.

Det tredje er ”slavefogedens kæp”, det er *loven*, som Paulus siger til romerne: ”loven er syndens kraft”. Men jeg taler om loven åndeligt, når den åbenbarer synden. For sådan siger han i Rom 3, 20: ”Det, der kommer ved loven, er syndserkendelse”, og ikke kødelig, når den gør hyklere ved gerningerne, som der står i det foregående andet kapitel. For de, som ikke opfatter loven åndelig, føler heller ikke riset på skulderen. Det er synden. Riset er der vel, men det trykker ikke deres skulder, det vil sige: Synd har de, men de føler og agter den ikke, ligesom også byrden, det er døden, er der. Men byrdens åg har de ikke, for de føler ikke, hvordan døden har dem under sig og regerer over dem. Således også her: Kæppen er der vel, men de hører ikke slavefogedens stemme. Der er altså også her to stykker: kæppen og slavefogeden, ligesom riset og at det ligger på skulderen, åget og byrden er to stykker. For vi har samtlige: døden, synden, loven. Men vi føler ikke alle brodden og sejren, som er dødens, syndens, lovens kraft og herredømme over os, før vor time kommer.

Så er nu kæppen loven, driveren dens magt og herredømme. For hvis der ikke var nogen lov, så ville vi vel gerne være synden kvit, men vi kunne ikke. For loven er der og driver, jager og overbeviser os om, at vi er syndere, og tvinger os altså med vold og magt ind under synden. Der er driverens stemme, det er lovens herredømme og magt over os, som gør os til syndens trælle. For derfor kaldes lovens kraft en slavefoged eller opsynsmand, fordi den altid fordrer lydighed af os og ikke lader samvittigheden have nogen ro for sådan fordren og driven. Da vi nu ikke kan tilfredsstille sådanne fordringer og heller ikke være lydige, så driver den os straks ind under synden og dømmer os som syndens trælle, men synden giver os da straks døden. Her ligger vi da som fangne trælle under døden, synden og loven, det vil sige, under det tyngende åg, under stangen over vores skulder, og under slavefogedens kæp.

Vi ser altså, at Esajas har taget sit billede fra en æseldriver eller en anden grusom tyran. For der er en byrde, ris og driver over det arme dyr. Nu, byrden ville vi gerne være kvit, men vi er fanget i åget, det vil sige, dødens kraft og herredømme holder os, så at vi må bære dens byrde og være den underdanige. Ligeså

ville vi også gerne være riset kvit, men det er os på nakken, det er syndens magt og herredømme, som holder os under sig med magt. Kæppen ville vi også gerne være kvit, men driveren er efter os, det er lovens stemme og kraft.

Så har vi da nu, hvad Esajas mener med disse tre stykker, og at vi ikke kan synderbryde dem, men må være dem underdanige og lade dem herske over os. Men hersker de, så må vi gøre, hvad de vil. Deraf følger da, at vi ikke formår at gøre noget godt, men idel ondt, og at vi ikke har nogen fri vilje. *Men Kristus er den, som alene overvinder disse stykker ved sig selv for os alle og uddeler det glade bytte, så at vi frank og fri lover og synger i al glæde og sikkerhed*. Om ham siger han: Du har sønderbrudt. Hvordan synderbryder han dem? Således at de må ophøre, som Paulus siger om døden: Den sidste fjende, som tilintetgøres, er døden, 1 Kor 15, 26. Således er også synden synderbrudt. Men hvordan er loven synderbrudt? Synd og død har, som sagt, tabt sin kraft og ret, så at de ikke mere har os under sig, og må også aldeles ophøre. Men *loven er således sønderbrudt, at den ikke mere driver, og at vi bliver fri for dens fordring og driven derved, at vi gør den fyldest ved Kristus, vor Herre, og lever nu og gør*

med frivillig ånd alt, hvad loven ville drive os til og aftvinge os. Derfor behøver vi ingen lov mere, og fordi dens driven og fordren er forbi, så er også al dens magt, ret og grund forbi, og vi lever som de, der ikke har nogen lov ligesom et sundt menneske lever, spiser og drikker uden lov og tvang, fordi han ikke behøver nogen lov dertil. Derom kan du læse mere i postillerne og andre bøger.

v3c Som på Midjans dag.

Her må man kende den skønne, herlige historie, som står skrevet i Dommerbogen, hvordan midjanitterne, amalekitterne og alle Østens folk hærgede Israels land, og Israels børn flygtede for dem, og hvordan Gideon ifølge Guds befaling slog dem uden sværd med basuner og fakler, så at de dræbte hinanden indbyrdes og flygtede. For denne historie er et forbillede på den sejr, som Kristus har vundet over de tre fjender, og hvordan alle hans kristne endnu med ham daglig vinder sejr også uden sværd. For derfor har Esajas netop villet indføre denne historie som eksempel, for at vise, af hvad art den kraft er, hvormed Kristus har synderbrudt og overvundet disse tre stykker eller fjender.

Denne historie vil imidlertid være for lang at fortælle og tolke i sin helhed. Den, som vil kende den, kan læse den.

Dette er dens sum, at Gideon i stor svaghed og skrøbelighed har vundet en sådan sejr. For hans egne landsmænd og brødre var ham fjendske, da han havde forbitret dem derved, at han nedbrød Ba'als alter, uagtet de dog skulle have gået frem i spidsen med ham. Dernæst faldt af de øvrige først to og tyve tusinde mand fra ham, derpå ti tusinde, og kun tre hundrede mand blev hos ham, hvormed han skulle overvinde fjendernes hær, som var omtrent hundrede og fem og tredive tusinde mand, rustede til kamp. Hans hjerte havde vel tusinde gange kunnet fortvivle, ja aldeles forsage. Hvad var en sådan forladt lille hob imod en sådan magt? Intet. Hvor mange har der vel været, som spottede ham, ligesom Sukkots og Penuels borgere, som om han var en afsindig nar, der foretog sig en sådan umulig ting og hengav sig med sine folk i faren. Da har hans hjerte måttet sige med Paulus: Min kraft fuldkommes i skrøbelighed, 2 Kor 12,10. Sådan tro slog midjanitterne uden sværd.

Således er også Kristus svag og blevet til spot i sin lidelse, så at det var umuligt at fatte og utroligt, at han skulle udrette noget dermed. *Men ikke desto mindre vandt han i sådan skrøbelighed sejr over døden, synden, loven, Helvede, Djævelen og al ulykke uden al menneskelig kraft og våben,* ligesom Gideon i sin skrøbelighed fik overhånd over de tre folkeslag. Og ligesom Gideon var den fyrste og høvdingen i slaget mod midjanitterne, og de tre hundrede mand fulgte efter ham, således er Kristus også førstegrøden, som har overvundet synden og døden, og de andre kristne gør ham det daglig efter og med ham.

Men at midjanitterne måtte dræbe sig med sit eget sværd, betyder, at døden, som ville myrde Kristus, just i og med dette mord har myrdet sig selv. For Kristus er opstanden og har opslugt døden i sin død. Således også synden, som lå på ham: Den ville fordømme ham til døden og være dødens brod. Men hans uskyld var for stor og fordømte synden ved synd, som Paulus siger i Rom 8, 3, fordi synden har forsyndet sig således mod ham, at den måtte dø og blive død. Loven drev ham også og gjorde ham til synder, fordi han var under den og ifølge loven måtte være forbandet, ligesom alle hængte, som Paulus, siger i Gal 3, 13. Men fordi den

ikke havde nogen ret til ham, og han var skyldig i intet, skete der ham uret. Og nu driver han til gengæld loven, fordi den har synd og uret og også må dø. Hvad de andre stykker i denne historie betyder, deraf kunne der godt blive en særskilt bog, så rig, fuld og skøn er den. Men vi lader det her bero ved det fornemste stykke af tolkningen, som angår Kristus efter Esajas' mening.

v4 hver støvle, der tramper i larmen, og kappen, der er sølet i blod, skal brændes og fortæres af ild.

Hvordan Kristus har vundet sin sejr uden sværd og legemlig kraft, har han nu sagt med Gideons eksempel. Her forudsiger han nu, at dette vil være den nye måde at føre krig på i Kristi kongerige. Deri vil der ikke være nogen legemlig krig, heller ikke vil den ene føre krig for den anden, eller den ene stå den anden bi, men *enhver enkelt for sig selv må ved troen og Ånden,* ligesom Kristus, overvinde døden, synden og loven, og tør kort og godt ikke forlade sig på nogen, uden på Kristus. Alene må han stå, for han kan ikke vide, hvem der er troende eller vantro. Derfor er det en vidunderlig strid i kristenheden, at et enkelt menneske skal stå

imod alle djævle, imod hele verden, imod døden, synden og loven og dog beholde sejr.

Her vil nu Esajas sige: Der vil fremtidig iblandt de kristne ikke mere være sådan krig, som går for sig med bulder og våben, så at der kommer blod og blodige klæder deraf, men Kristi ene sejr vil beholde slagmarken i alle dem, som hører ham til, og striden vil gå for sig således, at man lider, ligger under og er afmægtig, det vil sige, en åndelig krig skal det være. Så at altså disse ord gå ud på netop det samme, som Esajas på et andet sted siger med følgende ord: ”De skal smede deres sværd om til plovjern og deres spyd til vingårdsknive. Folk skal ikke løfte sværd mod folk, og de skal ikke mere oplæres til krig”. Es 2, 4.

Når han nu siger: Al krig med bulder og blodige klæder skal opbrændes og fortæres af ild, har han to arter af krig for øje. Den ene går for sig med skyden og bryden, med hug og skrig, med fald og knald og med blodsudgydelse på begge sider: Det er en legemlig krig. Den anden går for sig med stilhed, tålmodighed og uden at man rører sig, ja, uden engang at lukke munden op, ligesom et får på slagtebænken, Es 53, 7. For med de ord: Krig med bulder afmaler han og stiller

os ligesom et feltslag for øje, hvor alt skimler og vrimler. Hist går trommen, her trompeterne, hist råber man, her kommer rytteriet, her klirrer det, hist klaprer det, her blinker sværdet, hist glinser spyddet, og det går hulter til bulter, der flyder blod over klæderne, og det er et grueligt syn. Den, som vil se noget roligt og fredeligt, må ikke være tilskuer ved nogen krig. Men sådan buldrende larm og krig skal man ikke mere have i kristenheden. Helligåndens ild skal fortære og rent opæde alt sådant, for at der kan være idel glæde blandt dem. Men er der ufred, så anstifter de den ikke, men tåler den af andre, stille og tålmodig, og således efterfølger de sit hoved, Kristus, som også har stridt således åndelig, at han i det ydre var stille og fredsommelig. Tålmodig led han alt, hvad man gjorde ham, og vandt dog dermed alt og beholdt sejr over død, Djævel, Helvede og alt.

Og man må ikke undre sig over sådan tale, at han siger: Ild skal opbrænde og fortære sådan legemlig strid. For han vil med sådanne ord egentlig beskrive, hvordan og hvorved den ydre krig blandt de kristne skal ophøre. Og han følger heri ganske salmisten, som også taler således om disse ting: ”Han gør ende på krige over hele jorden, han brækker buen og knækker

spyddet, stridsvognene brænder han op". Sl 46, 10. Ilden er et stærkt element, som man siger. Den gør alt til aske, og hvad den fortærer, det kommer ikke igen, hvilket hverken vand, luft eller nogen skabning kan gøre. Og når man vil gøre noget rent udvendig og indvendig og helt igennem, så tager man også ild dertil, så Gud selv også vil feje og rense hele verden, himmel og jord, på den yderste dag med ild, 2 Pet 6, 12. Således skal Helligåndens ild, (som er den kristne kærlighed) i bund og grund bortskaffe al strid og stridsgrund, så at intet bliver tilovers deraf og i evighed ikke kommer igen.

For at man afværger krig og strid med lovbud eller hammer den med magt, det er ikke pålideligt eller evigt, fordi det krigeriske mod ikke forandres. Man finder overalt tid og sted til at oppuste til strid og krig, før magt kan afværge det. Derfor kan man i verdens regimente ikke fortære og ganske ophæve krig og strid med ild, så at der er sikker og bestandig fred, som man siger: Jeg kan ikke have fred længere, end min nabo vil. *Men det er det rette mesterstykke, som Kristus udfører i sit rige for at holde evig sikker fred, nemlig, at han gør hjerterne endrægtige og ikke med lovbud og vold alene ophæver næveretten og bringer den til at*

nedlægge sine våben, men borttager krigsmodet og stridslysten. Men når det sker, da er næven og våbenet afværget med mere end tilstrækkelig magt. For hvorfor og hvorom skulle kristne føre krig og strid, når de er således sindede, at de samtlige ville tåle alt, gerne lade gods, ære, legeme og liv fare? Det vil sige: De har slet ingen årsag mere til at føre krig. For disse tings skyld må øvrigheden føre krig for at beskytte gods, ære og liv og håndhæve fred, og derom kives man også, men ikke blandt kristne. *Således har Kristus heller ikke stridt, men lidt og er ved lidelse blevet den øverste og dyrebareste ridder.* Dette er ret at fortære krigen med ild og lide alt med kærlighed, ikke kives eller strides for vor egen skyld. Men hvordan krigsførelse kan være god for andre, har jeg noksom sagt i *den lille bog om den verdslige øvrighed.*

v5 for et barn er født os, en søn er givet os

Her udbryder Esajas og afmaler dette kongeriges høvedsmand eller konge. Af denne tekst er denne skønne sang taget, som man synger nu i julen: ”Et lidet barn så lysteligt”. En vidunderlig konge, som skal udrette sådanne store ting, hvorom ovenfor er talt, som skal

overvinde død, synd, lov, regere uden sværd og *fylde verden med glæde*. For Esajas siger her klart, at alt dette kommer derfor og deraf, at et barn er født os og en søn er givet os. Som om han ville sige: Ved barnet og sønnen kommer al dette. Han er midleren, som skal udrette det.

I denne tekst er det lille ord OS vel at mærke, som det, hvorpå vægten ligger. Alle børn, som fødes, fødes for sin egen eller for sine forældres skyld. Men om dette ene barn udsiges det, at det er født os: Os, os, os, hedder det. Os alle tilhører barnet, det er født for vor skyld. For sin egen skyld havde han slet ikke behøvet at fødes. Derfor: *Alt, hvad han er, har og gør ifølge fødslen eller ifølge sin menneskevorden, det hedder og er vort og er ydet os, for at det skal være vor frelse og salighed.* Ordet "os" fordrer nu fast tro. *For om han blev født tusinde og atter tusinde gange og dog ikke var født for os og er blevet vor ejendom, så var vi dermed ikke hjulpet.* Hvad hjælper det os, at så mange tusinde mennesker er fødte og daglig fødes fra verdens begyndelse af?

Betragt nu ordene, hvad denne konge er for en person, og hvor mesterligt Esajas vælger og vejer sine

ord. For det første er et barn født, det vil sige, et naturligt menneske, for "jeled" på hebraisk betyder "infans" på latin, et nyfødt barn, således som det fødes af kvinden. Dermed er bevist, at Kristus er et ret, naturligt menneske, født af en kvinde, har kød, blod, ben, marv og hår, lever, går, står og virker som et andet menneske, og dog er født uden synd frem for alle andre. For ligesom denne tekst fordrer, at han skal være født som et ret, naturligt menneske, således fordrer den foregående tekst, at han skal være født uden al synd, da Esajas siger, at han har synderbrudt byrde, kæp, driver, det vil sige, synd, død, lov. For det rimer sig ikke, at den skulle være født i synd, som synderbryder og undertvinger synden. Ellers ville synden snarere have sønderbrudt og undertvunget ham, ligesom det går alle mennesker, som fødes.

Så har vi da nu, at dette barn er et naturligt, men uskyldigt, helligt menneske, at *det, som han er, har, gør og formår, alt sammen er vort*. For at han er hellig og uskyldig, skal komme os til gode, fordi han er født os. Derfor er *hans hellighed og uskyld vores*, som havde vi den selv, og vi smykker og klæder os deri som med vort smykke, *der er os skænket, hvis vi ellers*

tror, at det er sandt. Så er vi da uskyldige og hellige i dette barns uskyld og hellighed.

For det andet er han sønnen og os givet. Her siger han ikke: Sønnen er os ”født”, men ”givet”. Det er jo smukke og dejlige ord. Søn kalder han ham, hvormed han beviser, at denne konge ikke er blot og bart menneske, men også ret, naturlig Gud. Det må jo være en anden søn, end alle andre menneskesønner er, fordi han skal gøre sådanne ting. Som sagt er: Om end alle sønner blev vore egne, hjalp det os dog ikke, fordi der ikke er nogen, som ikke sønderbrydes af synd, død, lov. Skal han nu sønderbryde død, synd, lov, må han sandelig have guddommelig kraft hos sig, især, da han ikke skal gøre det for sig selv, men for vor skyld, og er os givet. For at befri andre folk fra synd, død og lov, står ene og alene i Guds magt.

Er han nu søn og Gud, så holder han alt i sin hånd og må være Gud lig. Men sådan guddom er os ikke født, for han har ikke for vor skyld erhvervet den. Fra evighed har han den for sig selv af Faderen, men givet er den os, at den også skal være vor. Men er denne vor, hvad er det da, som ikke er vort? Som Paulus siger Rom 8, 32: ”Han, som ikke sparede sin egen søn, men

gav ham hen for os alle, hvordan skulle han ikke også skænke os alle ting med ham".

Her har vi nu denne konges person, at han er ret, sand Gud og sandt menneske, desuden født af en jomfru. For alt, som fødes af mand og kvinde, det er syndigt, som Johannes siger i 3, 6: "Det, der er født af kødet, er kød". Og atter i 1, 13: "De er ikke født af blod, ikke af køds vilje, ikke af mands vilje, men af Gud". Skulle han nu sønderbryde synd og død, så måtte han ikke fødes af kød og blod. Og dog skulle han være ret, naturligt menneske, født af en kvinde, som Esajas siger her: Et barn er os født.

Her måtte findes og træffes et middel til, at han på én gang kunne fødes af en kvinde, og dog ikke af kød. Dette gik således til, at han måtte fødes af sin moder ikke ved kødets kraft og indplantede natur, men overnaturligt, ved Helligåndens særegne kraft. Det vil sige: Hans moder måtte som jomfru og uden nogen mands medvirken blive frugtsommelig, som vi bekender i trosartiklen: "Undfanget ved Helligånden, født af Jomfru Maria". Således kunne det være muligt, at han var menneske uden synd og Herre over synden, og at synden aldrig kunne have ham under sig lige fra hans

menneskeheds første øjeblik. For således var det også rimeligt, at Guds søn skulle fødes, fordi det ikke var muligt, at Guds søn skulle være under synden. Ellers var Gud selv blevet en synder og havde tiltrængt en forløser ligesom vi. Hvem ville da have hjulpet os?

v5 Og herredømmet skal ligge på hans skuldre.

Dette ord afmaler man således, at kristusbarnet bærer korset på sin skulder, da han blev sendt af Gud til Maria. *Og skønt det ikke viser tilstrækkeligt, så behager dog dette maleri mig ikke ilde for de enfoldiges skyld.* For det træffer jo noget og fejler ikke ganske. For det første er det åbenbart nok, at man afmaler de verdslige kongers kongerige anderledes, ikke på skuldrene, men med kronen på hovedet, æblet i den venstre hånd, scepteret i den højre hånd, hvad dette betyder lader vi nu bero.

Kristi kongerige er hans kristne, som Peter siger: "I er en udvalgt slægt, et kongeligt præsteskab, et helligt folk, et ejendomsfolk," 1 Pet 2, 9. Ligeledes i Salmerne står der: "Jeg vil give dig hedningerne til arv", Sl 2, 8. Og mange flere ord. Sådant kongerige maler Esajas ham på skuldrene, for det første derfor, at han

har taget os og vor synd på sig og båret den på korsets træ, og endnu daglig bærer den i alle vore fejl, som Peter siger: ”Han bar vore synder på sit legeme op på træet”, 1 Pet 2, 24. Og Johannes Døberen siger i Joh 1, 29: ”Se Guds lam, som bærer verdens synd!” Og i Luk 10, 34 bærer samaritaneren det halvdøde menneske på sit dyr. Ligeledes: Han er hyrden, som atter hjembringer det fortabte får på sin skulder. Dette er det kors, som man maler kristusbarnet på hans skulder.

Heraf skønner du nu, hvilket trøsteligt ord det vil sige, når Esajas siger: Fyrstendømmet skal være på hans skulder. Han siger ikke: Hans fyrstendomme ligger i Jerusalem, i Syrien, Asien, Indien eller på noget som helst sted i verden, men på hans skulder. Hvor han er, dér er det også, frit for al tvang, ikke bundet til noget sted, tid eller person, uden alene til ham selv. Desuden bærer han dem med alle deres fejl, som en fader sine børn, som en hyrde de små lam, og forkaster dem ikke for syndens skyld, men helbreder og hjælper dem. *For hans rige er et nåderige, et hjælpens, et trøstens rige for alle arme syndere.* Og det er en underlig tale, at han bærer sit kongerige på sin skulder og skal dog være i verden, for han skal på alle steder regere

ved evangeliet og dog overalt bære det på sin skulder. Verdslige fyrster lader sig vel løfte og bære, føre og lede af sit kongerige. Men denne konge løfter, bærer, fører og leder sine.

Dette går således og ikke anderledes til: *På korset bar han os alle på én gang*. Men *nu bærer han os ved evangeliet*, det vil sige, der prædikes om, hvordan han dengang har båret os og har erhvervet tilgivelse for al synd, som vi har gjort, gør eller skulle gøre. O, hvilken smuk titel er det, hvilket trøsteligt ord om Kristus, at han bærer sit rige på sin skulder. På samme måde siger også Moses i sin sang, 5 Mos 32, 11, at Gud har båret Israels folk på skuldrene, det vil sige, ligesom unge børn har han behandlet dem, næret dem, tålt deres vis og hjulpet dem, ligesom Kristus da også gør med os.

For det andet hedder det derfor et herredømme på hans skulder, for at vise, at det er et rige i troen. For vi ser det bagfra på ryggen, ikke fortil i ansigtet, som han også siger til Moses i 2 Mos 33, 23: ”Du skal ikke se mit ansigt, men bagfra skal du se mig, når jeg går forbi”. Således siger også Paulus i 1 Kor 13, 12: ”Endnu ser vi i et spejl, i en gåde, men da skal vi se ansigt til ansigt”. Således bærer han os i troen, at vi

ikke ser ham og dog alligevel føler hans kraft, hvormed han bærer, forløser, hjælper og bevarer os. Nu følger, hvordan han skal kaldes.

v5 Og hans navn kaldes: Pele, Jogetz, El, Gibbor, Abigad, Sarsalom

Seks navne giver han denne konge, som på hebraisk hedder, som her står: Pele, Jogetz, El, Gibbor, Abigad, Sarsalom. På vort sprog: Underfuld, Rådgiver, Kraft, Helt, Evigheds Fader, Fredsfyrste. Her må du ikke tænke, at man skal nævne eller kalde hans person således, ligesom man ellers kalder en ved hans navn. For det ville blive en lang remse, når man altid skulle opregne de seks navne, så ofte man ville kalde. Men det er navne, som man vil bruge om ham i prædiken, lov og pris over hans gerninger, værk og embede. For på hebraisk kan denne tekst også betyde: "Og hans navn skal prædikes". For kalde, råbe, prædike er ét og samme ord på hebraisk. Ligesom man kalder David mild, ydmyg, krigshelt, det vil sige, man priser med sådanne navne hans dyd og gerning eller egenskab, for at man skal kende og afsondre ham fra andre, hvilke navne vi kalder tilnavne, som man sætter til det rette navn. Såsom: Der er mange, som hedder Peter. Men

når man siger: Peter, Kristi apostel, som har æret Kristus med sin død, så giver man ham et tilnavn, hentet fra hans dyd, embede eller egenskab. Ligeledes: Der er mange som hedder Hans. Men når man siger: Hans Skriver, da kalder man ham sådan for hans embedes skyld. I det hebraiske ord hedder nu tilnavnene lige så vel navne, som de rette navne, således også hædersnavne. For således hedder Gud god, nådig, de fattiges dommer, hjælper i nød, de faderløses fader, og så videre.

Pele, underfuld

Det første navn viser, hvilken måde denne konge har at regere sit rige på, og siger: Han gør det underfuldt og sælsomt, så at det overtræffer al fornuft, natur og klogskab og ikke er til at begribe. Hvordan det? Han regerer os således, som han selv regeres af Faderen. Det gik, som Sl 118, 22-23 synger: "Den sten, bygmestrene vragede, er blevet hovedhjørnesten. Det er Herrens eget værk, det er underfuldt for vore øjne". Var det ikke en underlig ting: Da han ville gå ind i det evige liv, gik han i døden, og da han ville til Faderen til sin ære, kom han ud i al skændsel og blev hængt på

korset og blandt mordere på den allermest skændige måde. Da han skulle underkaste sig mange folk, ja hele verden, da faldt også hans eget folk fra ham således, at de ikke alene fornægtede ham, men også forrådte, solgte, overgav, korsfæstede og forhånede ham? Kan nu ikke det kaldes en sælsom, underlig ting, at den sten, som var så højt og dybt forkastet, skulle blive en hjørnesten? Kort sagt: Der er på jorden endnu aldrig hørt eller set nogen mere naragtig, umulig, fortvivlet ting, end at et døende menneske ikke alene skulle være levende, men også livets Herre og uddeler og alle dødes opvækker, at døden skulle komme under den, som den dræbte, og atter af ham evig dræbes. Ligeledes, at han skulle blive en ærens konge, som hans eget folk forlod, forrådte, forfulgte, myrdede, forhånede og beskæmmede. Og så fremdeles i alle andre stykker, som er idel udsigelige undere. Men vi er vante til daglig at høre det. Derfor undrer vi os ikke mere derover. For vi betænker det ikke, tror det heller ikke med alvor. Ellers ville vi undre os derover uden ophør.

Just således gør han også med sine, det vil sige, med sit kongerige. En verdslig konge regerer således, at han holder fast ved sit folk og fjerner fremmede eller fjender fra sig. Denne vender forholdet om: Sit eget

folk, jøderne, lader han fare og antager hedningerne, sine fjender, sønderbryder og ødelægger jødedommen i bund og grund og opbygger hedenskabet til sit rige, så langt som verden strækker sig. Hvor dejligt ville man prise den fyrste, som forlod sit folk og tog sine fjender ind i sit land, og dog foregav, at han ville regere kostelig? Afsindig, gal og vanvittig ville man holde ham for at være, som da også ville være tilfældet, når man førte verdslig regering på denne måde. Ligeså: Den, som han vil gøre from, gør han til en fortvivlet synder. Den, som han vil gøre klog, gør han til nar. Den, som han vil gøre stærk, gør han svag. Den, som han vil gøre levende, stikker han i dødens gab. Den, som han vil føre mod Himlen, sænker han i Helvedes afgrund og så videre. Den, som han vil bringe til salighed, til herlighed, gøre høj og stor, fører han i al skændsel, gør ham fordømt til træl, lav og lille. Her gælder og opfyldes det ord: "De første skal blive de sidste og de sidste de første", Matt 19, 30. Den, som vil være stor, må være lille. Den, som vil gå foran, må gå bagefter.

Dette er nu den underlige og sælsomme konge, som er nærmest da, når han er fjernest, og fjernest da,

når han er nærmest. At nu ikke dette synes os underligt, kommer deraf, at vi ikke erfarer det, og er også uforsøgte deri, men hører og tygger ordene derom daglig, indtil vi bliver mætte og kede af dem, og aldrig kommer til kernen. Men de, som er indviede og bliver øvede, de ser og føler, hvilket underligt væsen det vil sige, og med hvor stor ret han hedder underfuld. Og dette er summen: Han er underfuld, fordi hans væsen, rige og herredømme består i at lide og dræbe den gamle Adam, og ikke lader noget være godt af alt det, som denne gør, véd og kan.

Jogetz, rådgiver.

Det andet navn viser, hvordan han i sådan lidelse, dødelse og kors står os bi, så at vi ikke fortvivler eller går til grunde derunder. Og han er også i denne bistand underfuld. For han står os ikke bi således, som verden og den gamle Adam står bi, som han siger i Joh 14, 27 og 16, 33: "Fred efterlader jeg jer, min fred giver jeg jer; jeg giver jer ikke, som verden giver. I skal have fred i mig. I verden har I trængsler" Verden står bi på den måde, at den *flygter fra lidelsen og trængslen*, eller værger sig med vold, for at den kan blive den kvit.

For den øver legemlig magt derimod eller lider den med uvilje, hvor den må. *Men Kristus lader sine blive derunder og står dem bi uden legemlig magt, men med ordet,* som han siger i Es 50, 4: ”Gud Herren har givet mig disciples tunge, så jeg med mine ord kan hjælpe den trætte”. Sådanne ord, hvormed vi trøstes i lidelsen, er et godt råd, og den, der kan det, han er en rådgiver. Derfor hedder Kristus med fuld ret rådgiver. Således rådede han apostlene i Joh 16, 33: ”Vær frimodige, jeg har overvundet verden”. Ligeledes i Joh 14, 1 og 28: ”Jeres hjerte forfærdes ikke og frygt ikke! I har hørt, at jeg sagde til jer: jeg går bort og kommer til jer igen. Hvis I havde mig kær, så glædede I jer over, at jeg sagde: jeg går til Faderen. For min Fader er større end jeg”. Og denne samme hele aftenprædiken og afskedstale, hvad er det andet, end idel *råd og trøsteord i lidelsen*? Så siger også den Herre Kristus tilligemed sine i Sl 16, 7: ”Herren gav mig råd”. Ligeledes Ordsp 2, 6: ”Herren giver mig forstand”. Det vil sige: Han lader mig vel uden legemlig kraft i lidelsen, men han forlader mig ikke med råd og forstand, hvordan jeg skal forholde mig derunder.

Således går det i Kristi rige, at vi alene regeres ved Guds ord, som Esajas her priser for at besidde den

dyd, at det kan give godt råd og trøst. Det formår ingen anden konge eller Herre, for når de er legemlig overvundet, eller deres land er fordærvet, så er det ude med rådet og trøsten. For de har kun råd og trøst, når lommen er fuld og vold er ovenpå og æren bliver ukrænket. Men her hedder det: Det bedste råd og den bedste trøst kommer da, når alt er fordærvet og fortvivlet. Derfor hører tro dertil, for det er et *troens råd*, fordi det kommer, når alt er forbi, og man alene kan håbe på det usynlige. Hvem kunne ellers bestå, når Herren efter sit alvorlige navn førte os så underligt, at vi intet havde, hvortil vi kunne holde os? Der må jo i det mindste findes et ord, som kan råde og trøste os. Kort sagt: *Han hedder rådgiver, fordi han med evangeliet i verden trøster sine, som er forladte og stedte i alskens elendighed*.

El, kraft

Ordet "El" på hebraisk tillægges Gud, og Gud bliver også mange gange kaldt El. Hvoraf man da vil slutte i modsætning til jøderne, at Kristus er Gud, idet man anfører dette udsagn af Esajas. Så forsvarer da jøderne sig og har sine udflugter efter bedste evne. Men kort

at sige: Da ordet El i Skriften ikke tillægges Gud alene, og heller ikke egentlig betyder Gud, så kan man ikke presse ud af det, at det her skal og må betyde Gud. Ligesom når Gud kaldes god og retfærdig, kan man ikke deraf slutte, at sådanne ord, god og retfærdig, hvor de stå i Skriften, betyder Gud, fordi begge ord tillægges Gud og mange andre.

Men nu taler Esajas her om sådanne navne, som antyder ikke Kristi person, men *hans embede og hans riges beskaffenhed*, og da vi må have sikrere ord, som vi da også har, for at bevise Kristi guddom, så vil jeg blive stående ved ordets naturlige betydning, hvad det egentlig betyder. Men det betyder egentlig intet andet end kraft eller evne, som vi har det i 5 Mos 28, 32: ”Og der skal intet være i din hånds El”, hvor vi læser: Der skal intet være i ”din hånds kraft” til at værge dig imod eller redde dig fra sådan ulykke. Således fører også i vort land nogle navnet kraft, hvilket er dannet efter eller lånt fra det hebraiske. Så være da nu kraft denne konges tredje navn. Men at jeg siger Jogetz og ikke Joetz, som det lyder på hebraisk, gør jeg, fordi vi ikke godt kan gengive bogstavet ”ain” uden bogstavet g, ligesom Markus også gør i ordet ”bnehargem”, da det dog i hebraisk lyder ”bne har em”.

Kraft viser nu, hvordan rådet er kraftigt, ligesom også vi siger: råd og hjælp. For hvor et råd alene findes, er det ord uden eftertryk, og der bliver til slut intet deraf. *Men Kristus, foruden at han råder og trøster os med evangeliets ord, giver os også kraft til at tro det og blive og holde fast derved, til sidst også trænge igennem, vinde sejr og beholde slagmarken. For det er ikke Kristi mening, når han fører os på en underlig måde og bringer os lidelse og kors, at vi altid skal blive deri, alene have nok i rådet og ordet, og at det dermed skal være ude. Nej ikke sådan: Rådet og ordet skal være der, så længe lidelsen varer, og opretholde os, så at vi ikke synker af svaghed. Men den skal også til sidst have en ende og overvindes ved vort tålmod og ophører.*

Tag Paulus som eksempel herpå: Hvor ofte har han ikke været i løvens gab, det vil sige, i al slags trængsel? Men hvormed redder og trøster han sig? Med Guds råd og ord. Men han kommer dog igennem og vinder til sidst, således som han beskriver alt dette rigeligt i 2 Kor 11. *Således har vi vel mange slags trængsel, den ene efter den anden, undertiden samtidig, snart synd, snart død, snart verden, snart Djævel. Men alt dette er Peles værk. Under alt dette er Jogetz*

der med sit råd og ord og trøster os, for at vi kan holde ud. Til sidst gør han også ende derpå og lader det atter blive smukt vejr, så at vi beholder slagmarken. Som Paulus siger i 1 Kor 15, 57: "Gud ske tak, som giver os sejren ved vor Herre Jesus Kristus". For *han hedder kraft og kan ikke alene råde og trøste, men også afhjælpe lidelsen og kaste den under os.* Han har fynd og klem og er en klippe, så at end ikke Helvedes porte kan overvælde os, Matt 16, 18.

Gibbor, helt

Hvor skønt følger navnene efter hinanden og hænger sammen i alle dele, ligesom det også går i Kristi rige. For det første er at dræbe den gamle Adam med alle slags lidelse og kors, men dertil hører trøst og råd ved ordet. Ligeså er råd og trøst heller ikke nok, også kraft må der til, for at vi skal komme igennem. Dette er halvdelen af navnene. Og vi ser, at de alle tre har betydning for os, og at han for vor skyld, til vor tjeneste og nytte, ikke for sin egen persons skyld hedder således.

Med de tre navne bliver vi nu regerede, fornyede, opholdt og forsvarede, og han, kongen, har i de tre embeder med sine at gøre. Men hvordan han nu også angriber fjenderne og omgås med dem, viser det fjerde navn. For det er en ret Herre, som først forsørger, ruster og ordner sit land og folk, og derefter angriber fjenderne og gør sit kongerige større. Men det går også underfuldt til. For alt må være underligt, som angår denne konge, som det første navn lyder: Underfuldt dræber han, underfuldt redder og trøster han, underfuldt hjælper han at vinde og sejre, alt i lidelse og skrøbelighed. Således strider og kæmper han også og bringer folk under sig på en underfuld måde. For han er en helt og krigsmand, ja en kæmpe uden sværd og harnisk, som Paulus siger i 2 Kor 10, 4-6: "Vore kampvåben er ikke verdslige, men mægtige for Gud til at bryde fæstningsværker ned. Vi nedbryder tankebygninger og alt, som trodsigt rejser sig mod kundskaben om Gud, vi gør enhver tanke til en lydig fange hos Kristus, og vi er rede til at straffe enhver ulydighed". Således siger også Sl 110, 2: "Hersk midt blandt dine fjender!" Og Sl 45, 6: "Dine hvæssede pile sidder i hjertet på kongens fjender, folkene falder omkring dig".

Alt dette gør han med det hellige evangelium. Det er hans sværd, hans pile og våben, hvormed han nedslår og knuser al klogskab, fornuft, kraft og herlighed. Er det nu ikke en underlig ting, intet andet at føre end ordet, og dermed uden alt sværdslag, ja *med mange lidelser og kors at vinde verden*? Og ikke alene vinde, men også værge sig og sætte sig imod alt kætteri og vildfarelse, og til sidst nedslå den og beholde sejr. Det kan heller ingen konge på jorden gøre, for hans ord er for ringe. Han må gøre det med vold og magt. Her gælder nu den lignelse, som han fortæller i Matt 12, hvordan den stærke besidder sit hus i fred, indtil en stærkere kommer over ham, overvinder ham, fratager ham alt, hvad han har, og uddeler byttet. Det er den sejrrige, stærke helt, om hvem Esajas her siger, at han skal hedde Gibbor. Og i sandhed, et ret mesterstykke er sådan kamp og sejr. Han angriber først hjertet med ordet. For han lader prædike, at alle gerninger, alt vid og al fornuft ikke er andet end idel synd for Gud. Dermed bortfalder al hellighed, visdom, magt, rigdom, og hvad verden har. For her er formastelighed forsvunden, og mennesket må forsage sig selv og hengive sig og bekende, at det er sådan. Men hvor hjertet er forsagt og besejret, hvordan vil eller kan man da værge

sig eller stride? Men de, som endnu ikke forsager, er endnu ikke besejrede. Med dem kæmper helten endnu altid ved ordet, indtil han vinder dem eller overlader dem til Guds dom

Således gjorde de kære apostle. De slog trøstig om sig med Guds ord dér, hvor Djævelen og hans rige var tættest og stærkest, og rev og tog mange fra ham, splittede og forstyrrede hans rige i alle lande, som vi læser i deres historie, hvordan Paulus kæmpede med Djævelen og stred ridderlig og alle vegne vandt. Derfor plejer han også at kalde sådan prædiken en kamp, krig, strid og ridderspil. Så gør nu også vi og alle kristne indtil den yderste dag, for at vi kan fravriste Djævelen mange mennesker og rive dem ud af hans gab. For vi har ikke nok deri, at vi får hjælp og har kraften, men vi tjener også Gibbor, helten Kristus, for at han ved os skal vinde mange, og hans rige blive stort.

Derfor er en kristen også således rustet, at han daglig ligger til felts og kæmper med fjenderne, og Gud hedder derfor Deus Sebaot hos profeterne, det vil sige, Hærskarernes Gud. For han er en ret krigsfyrste, da hans ord ikke kan være uvirksomt. Det angriber Djævelen og verden, friskt væk. Det kan Djævelen ikke

lide, værger sig kækt, stifter partier og kætterier, og hidser fyrster og herrer derimod. Dér rejser man sig da, dér går det smæld i smæld. Den, som ligger, han ligger. Men hvor Guds ord ikke er, ophører krigen og Djævelen sidder atter i sit rige med fred, syv gange værre end forhen, som Herren siger i Matt 12, 45.

Abigad, Evigheds Fader

Det femte og sjette navn viser til fulde den løn og det gode, som de har, der er i Kristi rige. Jeg havde gerne oversat det: Evig Fader, og det ville også have været smukt. Men det lyder nu engang efter sprogbrugen således, at Gud Fader, og ikke Kristus, forstås derved. Og denne Gud Fader hedder Evig Fader af den grund, at han for sin person og for sit væsens skyld er evig og lever evig. Men denne konge skal hedde Evig Fader af den grund, at han for os og for vor skyld er evig, som jeg har sagt, at disse seks navne samtlige tilskrives ham for vor skyld og *med hensyn til hans embede, ikke med hensyn til hans person*: Derfor skal altså Kristus hedde Evig Fader, fordi han stedse og evigt forholder sig og beviser sig faderlig imod os og fostrer og nærer os som børn. Derfor vidste jeg ikke at oversætte det

bedre, end ved at sige: *Stedsefader*, som den, der altid og evigt forholder sig faderlig. Skønt det er fornødent, hvis han altid og evigt skal forholde sig faderlig mod os, at han da også må leve evigt for sig selv. For en kødelig fader, skønt han også forholder sig faderlig mod sine børn, kan dog ikke længe gøre det. Han må dog dø og efterlade sine børn og anbefale dem til andre. Derfor kan han ikke være eller hedde stedsefader. Han kan vel et øjeblik hedde fader, men han er ikke mere end et øjeblik sikker på sin livstid.

Men denne konge dør aldrig i evighed og efterlader heller ikke sine børn, men beholder dem samtlige for sig, og de må også evig leve med ham. At han nu hedder *fader*, viser hen på, hvordan han ikke alene avler sine, men nærer, klæder, underviser, tugter, forsørger og bereder dem en arv. Ligeledes: Når de synder, straffer han dem faderlig, men forkaster dem ikke, ligesom en kødelig fader opdrager, straffer, forsørger, elsker og forsvarer sit barn, og ikke forkaster det, om det er urent, befængt med udslet og anden svaghed. Således gør Kristus end ydermere med sine, og det evig, her begyndt i tro, og hisset i beskuelse. Og kort sagt: Dette navn går ud på det samme, som Paulus ta-

ler om i Rom 5, 3-5: "Vi er også stolte af vore trængsler, fordi vi ved, at trængslen skaber udholdenhed, udholdenheden fasthed, og fastheden håb. Og det håb gør ikke til skamme." For som de kristne ved de forrige navne er vel øvede med lidelse, med trøst, med sejr og strid mod synden, vinder de ved alt dette et sikkert håb til Gud, at de er børn og aldrig skal forlades. *Dette håb er nu dette navns værk og frugt, at de ved så mange øvelser vinder et barnligt hjerte for Gud, og Gud bliver dem så inderlig sød og liflig, at der ikke længere er nogen frygt, men idel tillid og fortrøstning til Gud.* Fordi nu sådant udrettes ved Kristus i hans rige, hedder han med fuld ret Stedsefader.

Om sådan faderlig regering i Kristi rige synger også Sl 48, 15 og siger: "Sådan er Gud, vor Gud i al evighed, han skal lede os!" Han fører os som ungdommen, det vil sige, som man opfostrer ungdommen i de huse, hvor forældrene selv opdrager sine børn, der går det faderligt og moderligt til. Og det varer stedse og evig, så at han hedder *Evig Fader og Evig Moder*, og vi Evige Sønner, Evige Døtre, og omgås ikke med os, som med Moses' folk, der som et trælbundet folk ikke holdtes i barnlig kærlighed, men i trællefrygt med trusler, slag, straf og død under hin tyran, loven, som

under en bøddel og fangevogter. De gjorde heller ikke noget af frivillig ånd eller godt hjerte, men alt af nødvendighed og tvang, så at deres Herre vel kunne hedde stedsebøddel eller stedsefangevogter. For der er hverken faderlig eller barnlig regering eller væsen, men idel bøddel og skurkeregering, hvor bøddelen er fader, ligesom man siger: Den, som ikke vil høre fader og moder, han må høre bøddelen.

Og især er dette navn trøsterigt i den sidste nød, når vi skal dø, så vi ikke forsager, men véd, hvorhen vi farer. For herberget er allerede bestilt, og vi farer fra dette liv i Faderens hænder ja i Faderens skød. For vi behøver ikke at være bange for, at vi skal falde i bøddelens eller Djævelens snare. Kristus er der som en Evig Fader og venter på os for at modtage os. Hvem vil nu frygte for sin kære fader, som venter på os så venlig? *Det er et sikkert, vist spring at gøre fra dette liv over i hint.* O, hvor salige var vi, når vi troede dette, ligesom det visselig er sandt. Derfor gælder det rim og ord ikke om de kristne: ”Jeg lever, og ved ej hvor længe, jeg dør og ved ikke når, bort går jeg, ved ikke til hvad. Det undrer mig, at jeg er glad”. Sådant skal alle vantro sige, hvem alt dette gælder. Men en kristen véd godt, hvorhen han går, nemlig til sin faders skød.

Så véd han også godt, hvor længe han lever, og når han dør. For han er allerede død og afdød fra verden og agter livet for intet. Derfor er det et under, når han ikke er glad, og er et ligeså stort under, som at den ugudelige kan være glad. Men ligesom hjertet aldrig ret erfarer den ugudeliges glæde, således kommer en kristens sorg heller ikke ret fra hjertets grund.

Sarsalom, Fredsfyrste

Ikke som verden giver fred – ellers havde de første navne, underfuld, rådgiver og kraft, ingen betydning – men for Gud i samvittigheden. Denne fred tiltager og er så meget stærkere, jo større og talrigere lidelserne er. For freden kommer deraf, at vi føler os som børn og kender den evige Fader, så vi kan være sikre og visse på hans nåde og have trøstig adgang, som til vor kære fader.

Og hvor skønt følger de seks navne efter hinanden. Først: Hvordan Kristus regerer os i lidelsen for os selv og mod os selv, viser de tre navne. Dernæst: Hvordan han regerer os til at kæmpe med styrke mod andre, viser det fjerde navn. Men de to sidste viser, hvordan han regerer os i forhold til sig selv. I det første stykke

er idel møje, i det andet idel arbejde. Men i det tredje er idel ro, fred og glæde. For den, som lider, har møje, den, som kæmper, har arbejde, men den, som hviler, har fred. Det er den rette Sarsalom og Fredrig, som gør os rige, ikke med timeligt gods eller timelig fred, men med den åndelige og evige fred, endog midt i ufreden. For disse seks navne med deres gerning går hånd i hånd hos en kristen, og intet er uden det andet.

Og han hedder ikke slet og ret Fredrig, ligesom Salomo, men Fredsfyrste, Sarsalom, så at freden står i hans magt, som i en fyrstes og Herres, der er så mægtig over freden i sit rige, at han giver den til alle sine, så ingen kan bryde eller røve den. Han holder det allerhelligste, sikreste lejde mod Djævel, død, synd og Helvedes porte, så at synden ikke indjager os frygt for Gud, hans dom og vrede ikke træffer os, Djævelen og døden ikke kan gribe os. Det kan man kalde en ret fredsherre eller fredsfyrste. Verdslige fyrster holder også lejde og fred. Men det slår ofte fejl for dem, for de kan ikke være på alle kanter og passe på hver time eller hvert øjeblik. Derfor kan de måske hedde Fredrig, men Fredsfyrste kan de ikke være, end ikke i den ydre regering for mennesker, ikke at tale om den åndelige regering for Gud. For de er ikke således herrer

og magthavere over freden, at den jo ikke undertiden brydes og røves, om end styret er allerstrengest. Men vor Herre er på alle kanter og våger hvert øjeblik og kan mægtigt vedligeholde freden, som Sl 121, 4 siger: ”Han, som bevarer Israel, falder ikke i søvn, han sover ikke”. Og kort sagt: Kristi kongerige er idel fred. For Gud gør dem alt godt, og intet ondt. Så gør de hinanden indbyrdes heller intet ondt, men alt godt. Så kan fjenderne heller ikke gøre skade, for de kristne lider det gerne. Så ganske omfattende og helt igennem holder Kristus, Fredsfyrsten, denne fred.

Her har vi vor konges navne, som afmaler hans kongerige, hvordan det er et underfuldt kongerige, og aldeles ikke verdsligt og synligt, men må være åndeligt og usynligt. Hvoraf da fremdeles følger, at disse navne tilsammen gør og beviser, at denne konge må være sand Gud og sandt menneske, desuden også opstår fra de døde, som da også næsten alle Skriftsteder, der taler om Kristi rige, indeholder, at han er Gud og menneske, skal dø og opstå. For da han er født som et barn, må han være et sandt, naturligt menneske i dette legemlige liv, timelig og i det ydre, vandre, spise, drikke, tale, handle, lide, dø, som alle andre mennesker. For det må være sandt, hvad han siger: Et barn

er os født. Men det, som er født, må være dødeligt og må dø. På den anden side: Da han skal regere underfuldt og have et helt og holdent åndeligt, usynligt kongerige, så at han bærer det på skulderen og opholder og styrer det i død, nød og alle forhold, som strider imod fornuften og kødet, så kan han ikke være i det timelige, kødelige liv, mens han regerer, men må have et åndeligt, usynligt væsen. Derfor må han atter opstå fra de døde og ombytte dette dødelige liv, hvori han fødes, med et udødeligt, hvori han skal være konge og regere. Så fordrer da de to stykker, hans fødsel og hans usynlige kongedomme til evig tid, at han skal dø og dog leve evig.

Fremdeles: Fordi det har sig således med hans magt, at han skal være Evig Fader, fredens evige Herre, og desuden midt under død, synd, Helvede, Djævel opholde, hjælpe og råde og desuden overvinde modstanderne, så må han besidde guddommelig kraft. For ingen er fredens Herre eller magthaver, uden Gud alene. Ingen kan hjælpe i døden, uden Gud alene. Og fred kan der heller ikke være, hvor alt dette ikke er overvundet. Da nu dette er idel guddommelige gerninger og handlinger, som tillægges denne konge i disse ord og navne, så fordrer troen, som anser disse Esajas'

spådomme for sande, at denne konge er sand og den naturlige Gud, og må dog være sandt menneske, fordi ordene står der og siger: Et barn er os født. Det er nu Jesus Kristus vor Herre, Guds søn af natur og Marias søn efter kødet. Salige er alle de, som tror, for Skriften bedrager og skuffer os ikke. Nu følger videre i profetien:

v6 stort er herredømmet, freden uden ophør over Davids trone og over hans rige

Her tolker Esajas selv navnene således, at de ikke gå på personen, men på embedet. For når du spørger: Hvorfor skal han da hedde således og have sådanne navne? Svarer han og siger: Så at hans herredømme skal blive stort. Han siger ikke: Så at han selv skal sidde højt i herligheden. For dertil behøver han intet navn, hvorom man prædiker. Han har det uden navn, uden prædiken og uden os. Men os har han ikke uden sådanne navne og sådan prædiken, for *han må hente os ved ordet og bringe os til sit rige.* Derfor må han føre sådanne navne i os og med os. Men derved bliver hans rige stort, at de kristne dagligt vokser og forøges fra evangeliets begyndelse indtil verdens ende. For det er også dette riges væsen og natur, at det består i stadig

vækst og forøgelse, fordi evangeliet ikke slår sig til ro eller hviler, men løber ustandseligt og udbreder sig i hele verden, indtil den yderste dag kommer. Noget sådant kongerige, som altid tiltager, er aldrig kommet på jorden. De tager alle til sidst af og bliver til intet, så at dette ene kongerige med fuld ret har ord for, at det altid vokser og tiltager eller bliver stort.

Og det sker alligevel vidunderligt og tillige mod al fornuft. For alle kongeriger og hele verden lægger sig om dette rige, som den anden Salme synger, så at det ser ud, som om det skulle være et rige, som forgår og mindskes, fordi *dets ydre skikkelse ikke er andet end død og lidelse for enhver*, så at fornuften må sige: Dets væsen består i aftagen og undergang. Men det klarer sig nok til sidst. Jerusalem var en mægtig by. Den lægger sig med samt hele jødedommen om de kristne med stort alvor og stor vælde. Dengang var der få kristne og mange jøder, så at vel deres rige kunne kaldes et tiltagende. Men hvordan gik det? Tredive år derefter lå der ikke sten på sten i Jerusalem, og jødedommen var intet. Jøderne blev adspredt i hele verden. Da blev de kristne ikke stående stille, men formerede sig blandt alle hedninger.

Rom var også det største rige og lægger sig også om det stakkels, lille Kristi rige. Men det varer ikke længe derefter, da lå Rom med sit rige i aske, og de kristne udbredtes i hele verden. Det vil sige: Hans rige skal vidunderlig forøges ved de seks navnes vidunderlige gerninger. Derfor må det alt sammen forstås og afventes i troen, ligesom det alt sammen er talt og forjættet i Ånden. Således skal der heller ikke være nogen ende på freden, så længe som riget står. Men dette står evig, som sagt er. Sådan fred har heller aldrig noget kongerige haft. Så er det heller ikke en legemlig fred, men en åndelig, som vi har hørt. Og om end rigets tiltagen eller forøgelse skal ophøre på den yderste dag, når de udvalgtes tal er fyldt, så skal dog freden ikke ophøre, men vare evig uden ende, det vil sige, der skal være idel evig glæde og salighed i dette rige, som her begynder i troen og varer indtil dette. For af dette ord må man nødvendigvis slutte, at den yderste dag og de dødes opstandelse må komme. Vi ser jo, at alle hellige profeter er døde, også Esajas selv, desuden dør samtlige kristne. Og dog er det sagt om dem alle, at dette barn er født for dem, sønnen er hengivet for dem, han skal være deres konge, og de skal være i hans rige og have evig fred uden ende. Nu er han ikke de dødes

Gud, men de levendes, og de døde kan heller ikke have brug for den evige fred: altså følger det, at samtlige må leve, det vil sige, opstå fra de døde og allerede leve for ham, som Kristus siger i Luk 20, 38: ”Han er ikke Gud for døde, men for levende, thi for ham er alle levende”.

Således alle ord, som tale om Kristi rige: Når man ser ret på dem, så slutter de, at ikke alene Kristus må opstå og derfor er Gud og menneske, men at også alle mennesker må opstå. For da han skal være evig konge, må han være mægtig over døden og synden, hvilket fordrer, at han er Gud, fordi dette alene tilhører Gud. Men fordi han skal være et født menneske, er det nødvendigt, at han må dø, og dog atter opstå, for at han skal være konge i evighed. For en død kan ikke være konge. Men skal de hellige i hans rige have fred uden ende, så må de også opstå fra de døde, fordi Kristus ikke kan være de dødes konge, og de dog alle dør. De fordømte må derfor også opstå, for at de kan få sin løn og som hans fjender lægges under hans fødder, så han således kan være dommer og Herre over levende og døde.

Netop dette stadfæster også teksten, som siger, at denne fred ikke skal have nogen ende på Davids trone og over hans rige. Nu véd man jo vistnok, at Davids trone og kongerige ikke har været blandt englene, men på jorden blandt mennesker, nemlig over Israels folk og de omliggende hedninger, og således må denne konges folk også høre til denne samme Davids trone. Men David har ikke været evig konge, og heller ikke har han kunnet have noget evigt kongerige. Derfor fordrer denne tekst, at just dette samme kongerige, som David legemligt og timeligt har haft, skal blive og forblive åndeligt og evigt under denne konge. Nu er de jo døde og dør endnu, de, som hører til Davids kongerige: altså må de visselig atter opstå fra de døde, for at de kan leve evig for denne konge, og besidde hans evige fred under ham.

Se, så hemmelig og vældig beviser Skriften, at alle mennesker må opstå fra de døde, og Kristus først, som kongen, fremfor og over alle. Derfor siger Paulus 2 Tim 2, 8: ”Kom Jesus Kristus i hu, som er oprejst fra de døde og er af Davids slægt efter mit evangelium”. Som om han ville sige: Det er en så utrolig og underlig

ting, at, når man ikke holder sig til Skriften, kan fornuften ikke tåle det, og intet menneske ville heller tro det.

Men her kunne nu nogen sige: Hvad bliver der da af os andre hedninger, som ikke har hørt til Davids kongerige? Skal vi ikke også komme i Kristi rige, skal alene jøderne blive salige? Esajas følger i sin forjættelse hele den øvrige Skrifts sædvane og forjætter jøderne alene Kristus og hans rige. For Kristus er forjættet jøderne alene, som Abrahams afkom. Men han er ikke alene kommet for jøderne, som Paulus siger i Rom 15, 8-9: "Kristus er blevet tjener for de omskårne for at vise, at Gud har talt sandt, og for at stadfæste løfterne til fædrene, men hedningerne skal lovprise Gud for hans barmhjertighed." Ifølge forjættelsen tilhører Kristus jøderne alene, men ifølge opfyldelsen tilhører han hele verden. Der måtte jo være et særskilt folk blandt alle folk, hvem han blev forjættet, fordi han ikke kunne fødes af alle folk og enhver sæd. Dog måtte han ikke alene blive dette folk til del, men hele verden. Derfor er der også andre ord, som viser, hvordan Kristus også skal blive hedningerne til del, skønt han ikke er dem forjættet, hvorom Esajas ikke her taler, men har talt ovenfor på det sted, hvor han siger:

Du forøgede hedningerne, dermed gør du ikke megen glæde. Men her taler han om den forjættede konge, ja, han forjætter Israels folk, som Davids trone og kongerige, denne konge.

v6b så han kan grundfæste det og understøtte det med ret og retfærdighed fra nu af og til evig tid

Denne konge skal ikke dø og efterlade sig arvinger, ligesom David, men skal selv altid og evig blive én og den samme konge og tillige beholde kongeriget evig. Derved bevidnes atter de dødes opstandelse og et evigt liv. Men han skal gøre dette ikke med våben eller heste, som verdslige konger gør, men med ret og retfærdighed, og det skal begynde fra nu af, når han bestiger tronen, og skal vare evig. Hvad ret og retfærdighed betyder, er ofte sagt på andre steder, som f.eks. i Salmerne.

Og dette er kort summen: Kristus skal for det første ordne, indrette og berede sit rige, så at det står og går i god ret, så at dets indbyggere skyr og undgår al synd og al uret. For det andet, at han opholder, styrker, vederkvæger det, når det er afkræftet, så dets indbyggere er fromme, retfærdige, hellige og ustraffelige.

Dette er retfærdigheden. *Alt dette må han rigtignok gøre med sin Helligånd, som gør nye mennesker.* For da alle mennesker er syndere og idel falske løgnere, dur de aldeles ikke til hans rige, i hvilket der skal være idel retfærdige, fromme og hellige. Og det mener han også, når han siger: Han kongen, skal gøre, at hans rige har idel retfærdighed og fromhed, og folkene er fromme og hellige, for at de ikke selv ved sine gerninger skulle blive fromme og retfærdige i hans rige, men han selv ved sin gerning og Ånd skal berede og styrke dem. *Dette sker, når de tror på ham og lader ham virke med sit ord og Ånd.*

v6c hærskarers Herres nidkærhed skal udvirke dette

Hvorfor siges der ikke: "Dette skal Guds nåde og barmhjertighed gøre?" Det er dog idel nåde og ikke iver? Svar: Derfor er det sagt således, fordi Gud ser de falske lærere og falske profeter, som understår sig at gøre folket fromt med love og gerninger, hvorved da troen og Guds forjættelse tilligemed den hele Kristus bliver til intet. Dette fortryder da Gud således, at han må lade sit ord og Kristi rige komme netop ved sin

nidkærhed, for at troen og hans forjættelse skal bevares, og folket ikke skammelig forføres. Amen.

—

Julenatsmessen

Luk 2, 1-14

v1 Og det skete i de dage, at der udgik en befaling fra kejser Augustus om at holde folketælling i hele verden. v2 Det var den første folketælling, mens Kvirinius var statholder i Syrien. v3 Og alle drog hen for at lade sig indskrive, hver til sin by. v4 Også Josef drog op fra byen Nazaret i Galilæa til Judæa, til Davids by, som hedder Betlehem, fordi han var af Davids hus og slægt, v5 for at lade sig indskrive sammen med Maria, sin forlovede, som ventede et barn. v6 Og mens de var dér, kom tiden, da hun skulle føde; v7 og hun fødte sin søn, den førstefødte, og svøbte ham og lagde ham i en krybbe, for der var ikke plads til dem i herberget.

v8 I den samme egn var der hyrder, som lå ude på marken og holdt nattevagt over deres hjord. v9 Da stod Herrens engel for dem, og Herrens herlighed strålede om dem, og de blev grebet af stor frygt. v10 Men englen sagde til dem: »Frygt ikke! Se, jeg forkynder jer en stor glæde, som skal være for hele folket: v11 I dag er der født jer

en frelser i Davids by; han er Kristus, Herren. v12 Og dette er tegnet, I får: I skal finde et barn, som er svøbt og ligger i en krybbe.« v13 Og med ét var der sammen med englen en himmelsk hærskare, som lovpriste Gud og sang:

v14 Ære være Gud i det højeste og på jorden!
Fred til mennesker med Guds velbehag!

Summen af evangeliet.

1. Idet evangelisten beskriver Kristi fødselstid og fødeby, fordrer han troen af os. Du skal tro, at den, om hvem han har skrevet og sagt sådanne ting, er Kristus. Desuden ser du også her Davids slægt og stamme omtalt, af hvilken Messias skulle komme.
2. Hyrderne her er førstegrøden blandt jøderne, som kommer til Kristus, ligesom de vise fra Østen er hedningernes førstegrøde, og ligesom de uskyldige umyndige børn er førstegrøden af alle dem, som skal bære korset for Kristi skyld.
3. At englen viser sig for hyrderne med klarhed betyder, at evangeliet skal komme med Guds klarhed til mennesker. Det skræmmer vel først, for det fordømmer vort mørke og alt, som er i os, indtil vi hører den trøst, som hyrderne hørte: Frygt ikke. For se, jeg forkynder jer en stor glæde, som skal være for alt folket.

For jer er i dag en frelser født, som er den Herre Kristus.
4. At her fra først af en engel prædiker for hyrderne, symboliserer den rette prædikant Kristus. Dernæst at englene bliver mangfoldige, betyder mængden af de prædikanter, som alle prædiker Guds pris og fred blandt mennesker.
5. Den frugt og nytte, som var hensigten med Kristi komme i kødet, er den evangeliske glæde og en velbehagelighed i mennesker, hvilket denne englenes lovsang viser: Ære være Gud i det højeste! Og fred på jorden! Og i mennesker velbehag!

Udlægning af evangeliet

Denne historie har I ofte forhen hørt og må høre den i år og hvert år. Det er de dovne, søvnige kristne, som er mætte og overfyldte, en væmmelse, at de altid skal høre én og samme ting. Men for dem, i hvem den rette, sande tro bor, er det altid nyt. For Helligånden kan ofte tale om en sag, og således, at den altid synes ny for dem, som han kalder sine. Nu, der var vel meget at prædike om i denne historie, for det er en rig tekst, når vi havde tid og kunne træffe det rette. Dog vil vi sige så meget derom, som Gud vil give.

I har netop hørt læse, hvordan englen selv udlægger hele denne historie og tolker den således, at dette er prædiket for vor skyld. *Og dette er frugten af hele den historie, at vi véd, hvad nytte vi har deraf.* For sådan siger englen selv til hyrderne: Frygt ikke. For se, jeg forkynder jer en stor glæde, som skal overgå alt folket. For jer er i dag en frelser født som er den Herre Kristus, i Davids by. Her hører I, at vi skal tilegne os hans fødsel, fordi han siger: Jer er frelseren født. For den Herre Kristus er visselig ikke kommet for sin egen skyld, men for at hjælpe os. Derfor må vi flittig give agt på, at vi tror englen. Så har vi det ganske og aldeles. Jeg har også forhen sagt, at *evangeliet ikke prædiker andet end troen.* Det samme prædiker også englen her, og alle prædikanter må prædike på samme måde. Ellers er de ikke rette prædikanter. Englen her har været alle prædikanters førstegrøde og forbillede. Nu er der her at tale om en dobbelt fødsel, om vor og om Kristi fødsel. Men før vi taler derom, må vi først omtale historien, for at I skal lægge den på hjerte og fatte den glæde, som englen her forkynder. Først siger evangelisten således:

Om Kristi fødsels historie

v1 Og det skete i de dage, at der udgik en befaling fra kejser Augustus om at holde folketælling i hele verden. v2 Det var den første folketælling, mens Kvirinius var statholder i Syrien. v3 Og alle drog hen for at lade sig indskrive, hver til sin by.

I véd godt, at jøderne havde et tilsagn af patriarken Jakob, at der af Judas slægt ikke skulle mangle en fyrste, mester eller lærer blandt det jødiske folk, indtil den Messias kom, som var dem forjættet. For således lyder de ord klart, som Jakob sagde til Juda: "Scepteret viger ikke fra Juda, staven ikke fra hans fødder, til der kommer en hersker, ham skal folkene adlyde". 1 Mos 49, 10. Nu stod det således til på denne tid, at romerne havde indtaget det jødiske land og indsat en landsherre, som evangelisten her kalder Kvirinius. Jøderne havde også tidligere en lang tid haft præster til konger, da makkabæerne havde overtaget riget, så at herredømmet af Judas stamme en lang tid tidligere var undertrykket, og ingen fyrste eller lærer forestod folket af Judas slægt eller blod. Dette var nu et stort tegn på, at Kristus eller Messias skulle komme, og det havde nu varet i lang tid, så at profetien var på alles

læber, at Messias måtte komme. Det vidste jøderne godt.

Derfor siger han her, at i de dage, da Kristus blev født, havde kejser Augustus sat en landsherre i det jødiske land, under hvem jøderne skulle lade sig indskrive. Som om han ville sige: Han er netop født, da han skulle fødes. Alle, som stod under den romerske kejser, måtte lade sig indskrive for at bevidne, at de var ham underdanige. Det vidste jøderne, men forstod ikke profetien. Jakob havde sagt: "Scepteret viger ikke fra Juda, staven ikke fra hans fødder, til der kommer en hersker". Det vil sige: Der skal ikke ophører at være en fyrste og lærer i Juda, før Kristus kommer. Med disse ord har Jakob tilstrækkelig antydet, at det skulle ophøre, når Kristus kom. Men at de forstod det således, som om der skulle komme en helt, der skulle regere med sværdet, det er en falsk forståelse, og det ligger heller ikke i teksten. For den siger: Når Kristus kommer, så skal denne den jødiske konges timelige regering ophøre. Altså angiver Lukas her, just den tid, da det måtte ske. Videre følger i teksten:

v4 Også Josef drog op fra byen Nazaret i Galilæa til Judæa, til Davids by, som hedder Betlehem, fordi han var af Davids hus og slægt, v5 for at lade sig indskrive sammen med Maria, sin forlovede, som ventede et barn.

Dette kejserlige bud var Josef og Maria også lydig, viste sig som andre fromme, lydige folk, drog hen til Betlehem, som var hovedbyen i Judas slægt, og lod sig indskrive. Maria havde, fordi hun var svanger og sin nedkomst nær, vel kunnet undskylde sig for en sådan rejse. Men hun gør det ikke, vil ikke give de andre forargelse. Også måtte det ske således, at de kom til Betlehem, ifølge profeten Mikas profeti, som siger, at Kristus skulle fødes i Betlehem. Se, dertil måtte denne indskrivning tjene, hvilket hverken kejser Augustus eller hans landsherre vidste. *Således gør endnu den dag i dag Gud med sine gerninger, hvortil hedninger og onde folk må tjene ham, for at han kan gøre os arme, elendige mennesker, som er så dybt nedsænkede i kød og blod, visse på vor tro.* Hvorpå især denne evangelist Lukas driver, idet han altid således angiver tid og sted i historien, for at vi ikke skal tage fejl af Kristus. Hvordan nu denne fødsel er gået til, beretter evangelisten videre og siger:

v6 Og mens de var dér, kom tiden, da hun skulle føde. v7 Og hun fødte sin søn, den førstefødte, og svøbte ham og lagde ham i en krybbe, for der var ikke plads til dem i herberget.

Her skal vi ikke bekymre os eller forarge os over, at vi ser, hvor fattig og elendig Herren kommer. Han giver verden et stort stød med denne indgang og gør den ganske og aldeles til nar. Se, var det ikke en stor ting, at den jomfru, som man holdt for en ung brud, der først i det samme år var kommet sammen med sin mand, ikke skulle føde i Nazaret i sit hus, men først måtte uden al stads (for de var fattige, Josef og Maria) gøre en tur med frugtsommeligt liv næsten tre dagsrejer. Og da hun nu er kommet derhen, har hun ikke haft så megen plads, at hun kunne føde i herberget i en stue eller et kammer. Der har været fuldt i herberget, og heller ikke har man kunnet indlogere enhver i huset, men disse to mennesker har man måttet henvise til stalden. Der var ingen, som havde rømmet sin stue eller sit kammer for denne frugtsommelige kone. Hun måtte ud i stalden og dér føde alle skabningers skaber, for hvem her ingen ville vige pladsen. Derved giver Gud til kende, hvad man skal tænke om verden, og giver den her et sådant stød, for at man skal vide, hvad den er, og hvad vi har at vente af den, nemlig, at den er

blind og uforstandig, at den ikke ser Guds gerninger, og om den end ser dem, dog ikke kan finde sig i dem.

Heraf skal vi lære, at det heller ikke skal anfægte os, om vi end er fattige, elendige og forladte af verden. For her har vi en stor trøst: Har Kristus, alle tings skaber, og hans kære moder måttet ligge i sådan elendighed, hvorfor skulle det da ikke også overgå os? Eller hvorfor vil vi arme, elendige skabninger ikke også gerne lide dette, når han sender os ulykke og elendighed? Men det er en ulykke, at vi vender vore øjne bort fra dette eksempel, og endnu mere vort hjerte. Vi kunne vel lide, når vi troede og havde en stærk trøst, fordi vi ser, at den Herre Kristus har lidt sådan nød, armod og elendighed. Derfor er dette det første, at I ser, hvordan Kristus er kommet til verden med så stor armod, i en så stor by, hvor der end ikke var en eneste, som viste ham noget venskab eller nogen velgerning. Således gik det til på jorden med denne fødsel, over hvilken dog den hele himmelske hær glædede sig som følger:

v8 I den samme egn var der hyrder, som lå ude på marken og holdt nattevagt over deres hjord. v9 Da stod Herrens engel for dem, og Herrens herlighed strålede om dem, og de blev grebet af stor frygt.

Her hører I, hvad Gud i Himlen foranstalter i anledning af denne fødsel, som verden foragter, ja hverken kender eller ser. Denne glæde, som er i Himlen, den er så stor, at den ikke kan forblive i Himlen, må bryde ud og forkyndes for verden. For her forkynder englene hyrderne den store glæde. Hvilket atter er en stor trøst, som dog verden foragter og forkaster. Men englene holder det i stor ære. Ja, hvis det havde været dem tilladt, ville de have udført denne gerning meget herligere og kosteligere, end de dengang gjorde. Men det skulle ikke være sådan. For Gud måtte give et eksempel med denne sin søn, for at man dog skulle foragte verdens prunk og endelig engang få øjnene op for, hvad verden er.

Den menneskelige fornuft er så klog, sætter bestandig næsen mod sky, ser kun, hvad der er højest, vil ikke have noget at bestille med det, som ligger lavt. Derimod er det nu en trøst, at englene og den hele himmelske hær tager sig således af den, som verden foragter, så vi lærer, om verden end foragter os, at vi dog

har dem, som tager sig af os og ser på os. Det tror vi ikke, vender ikke øjnene mod den kant, men ser på større, kostelige, høje ting, ligesom verden, og forsager straks, når det går os lidt imod. *Vi tænker og véd ikke, når en sådan ulykke falder i vor lod, at det er Guds vilje.* Tro det for vist: Havde det ikke været Guds vilje, så havde han ikke ladet denne sin allerkæreste søn lægge i krybben, havde ikke ladet ham fødes så fattig, elendig og foragtet. Men jo mere fattig og foragtet han er i verdens øjne, desto mere gav Gud, hans Fader, og den himmelske hær agt på ham, for at vi også skulle trøste os og tro fuldt og fast: Jo mere foragtede vi er i verdens øjne, desto højere anseelse har vi i Guds øjne.

Der er mange, som her tænker således og har sådan andagt: Oh, hvis jeg havde været her, hvor flittig ville jeg da have betjent barnet. Jeg ville have vasket hans svøb og have redet sengen! Oh havde jeg været så salig som hyrderne, at jeg havde kunnet se Herren ligge der i krybben! Og deslige. Ja, nu ville du gøre det, da du véd, at Kristus er så stor. Du havde lige så lidt gjort det på den tid, som borgerne i Betlehem. Barnagtige og tåbelige tanker er det. Hvorfor gør du det ikke nu? Her har du Kristus i din næste, hvem du

skal tjene og gøre godt. For hvad du gør for din næste, som lider nød og sidder i elendighed, det har du gjort for den Herre Kristus selv, som han vil sige på den yderste dag til de udvalgte: "Alt, hvad I har gjort mod en af disse mine mindste brødre, det har I gjort mod mig", Matt 25, 40. Derfor er det fortrædeligt, ja tåbeligt, at have sådan barnagtig andagt. Derfor lad os engang lukke øjnene op, at vi ikke skal høre så mange gode eksempler forgæves. Ellers vil der komme stor straf over os. Men hvilke ord var det, som englen bragte til hyrderne? Evangelisten siger, som følger:

Om Kristi fødsels frugt og kraft, og hvordan denne bør bruges

v10 Men englen sagde til dem: »frygt ikke! Se, jeg forkynder jer en stor glæde, som skal være for hele folket: v11 I dag er der født jer en frelser i Davids by. Han er Kristus, Herren. v12 Og dette er tegnet, I får: I skal finde et barn, som er svøbt og ligger i en krybbe

Lær af disse englens ord, at I ret véd at bruge denne Kristi fødsel og lad det ikke være nok, at I alene hører det. *En stor skat er ikke til nytte for nogen, når den er skjult under jorden eller noget som helst andet sted.*

Men når den er åbnet og blevet gangbar, så at man handler med den, da er den nyttig og kostelig. Derfor tænk efter, at du kan bruge den. Ellers vil den aldeles ikke være dig til nogen nytte eller trøst. For at du slet og ret kender historien om, hvordan det er gået til ved fødslen, hjælper dig ligeså meget, som når du ellers hører en historie om kongen af Frankrig, eller en hvilken som helst anden stor konge, hvoraf du hverken får nytte eller trøst.

Men hvordan må vi nu bruge denne fødsel ret og nyttigt? Som jeg har sagt, derved, at vi holder fast på, at *han er født for os*, at hans fødsel er min, ligesom I også i profeten Esajas' profeti har hørt, og at altså *hans og min fødsel bringes sammen*. Vor fødsel er en sådan fødsel, hvor der intet andet er end synd, som David siger i Sl 51, 7: "Se, jeg er født i misgerning, og min moder har undfanget mig i synd". Som ville han sige: Der er intet andet end synd, både i undfangelsen og i fødslen. Hvad jeg medbringer i modersliv, det er alt sammen fordømt, tilhører døden, Djævelen og Helvede. Fordi nu vor fødsel med hud og hår er ond, hvad godt kan der da blive deraf? Det er vor titel, som vi har fra Adam. Deraf kan vi rose os, ellers af slet intet,

nemlig, at ethvert barn, som fødes, er i syndens, dødens, Djævelens, Helvedes og den evige fordømmelses fuldstændige magt. Det er en elendig, jammerlig fødsel uden hensyn til, hvad jammer og nød der ellers siden følger i verden.

For at hjælpe på denne fødsel, har Gud beskikket en anden fødsel, som måtte være ren og ubesmittet, hvis den skulle rense den urene, syndige fødsel. Det er nu den Herre Kristi, hans enbårne søns fødsel, og derfor har han heller ikke villet lade ham fødes af syndigt kød og blod, men han skulle fødes af en jomfru alene. Han har ikke her ladet noget urent eller nogen synd hæfte ved kødet, men bortskaffet alt, har gjort det fuldt af Helligånden og ikke efterladt noget der, uden ene og alene den jammer og nød, som kommer fra kød og blod, hunger, tørst, ulykke og døden, med undtagelse af synden, som også Hebr 4, 15 siger: "Han er blevet fristet i alle ting ligesom vi, dog uden synd."

Det er den store ting, som vor Herre og Gud har gjort. Deraf vil ingen høste frugt, så at det hjælper ham, uden den, som tror. Men ingen vil let tro det, uden den, som har følt, hvad hans fødsel er. *Den, som ikke føler sin elendighed, ham smager denne Kristi*

fødsel ikke, men hos den, som føler det, må det gå således, at vi også ligesom profeten David råber og siger: Se, jeg er født i misgerning, og min moder har undfanget mig i synd. For vi føler synden og vor onde fødsel. Når døden kommer, så man føler hjerteondet, da vil man vel gerne smage det og tørste derefter og bliver glad over, at vi kan have denne salige, ubesmittede fødsel. Men nu, fordi vi ikke føler synden, desuden heller ikke smager dødens bitterhed, lader vi det gå koldt ind i hjertet. Ja, vi hører det vel, men det kommer sandelig ikke for alvor ind i hjertet. For hvis en troede, at denne fødsel var sket til hans bedste, ville han hverken frygte for synden eller for døden. Derfor har jeg sagt, at et kristent menneske skal tro og ikke nære tvivl om, at Kristi fødsel er lige så vel hans, som den er den Herre Kristi egen, og at ligesom Kristus af en jomfru har rent bold og kød, således er også han ren, og denne jomfru er hans åndelige moder, ligesom hun har været den Herre Kristi legemlige moder. Dette må hjertet forlade sig på med glæde, og være vis derpå. Ellers vil det ikke stå godt til med os.

Dette mener englen med disse ord, da han sagde: Han er jer født. Det vil sige det samme som: Alt, hvad han er og har, er jeres, og han er jeres frelser. I anser

ham blot ikke derfor, men han kan virkelig redde jer fra synd, død, Djævel og fra al ulykke. Ja, så stor som han er, er han født for jer og er jeres med alt, hvad han har. Når han nu er min, og hans fødsel har forvandlet sig til min, så er mit kød og blod også hans moders, og med alt, hvad han har, er han min, så at jeg tør sige til hans moder: Se, det barn, som du har født, er mit. Hans kød og blod er mit kød og blod. Derfor er du også min moder, må altså også holde mig for dit barn. For hvad Kristus bringer med sig, det må være mit, ligesom han er min. Når nu hans fødsel er min, af en jomfru og uden synd, fuld af Helligånden, så må min fødsel også være af en jomfru og uden synd. Så er da nu Eva, den første moder, ingenlunde min moder. For denne fødsel må aldeles dø og forgå, her må jeg mod den moder, af hvem jeg er født i synd, sætte denne moder Maria.

Så bringer da englen stor glæde med sig. For det er ikke muligt, at hjertet nu ikke skulle blive glad, når det får denne frelser til ejendom. Når det kommer til træfning, så vi føler vor jammer og nød, da er der ingen trøst eller hjælp, da kan mit hjerte ikke hæve sig over den byrde, som trykker det, men må lide skibbrud. *Men når jeg da griber til og ikke tvivler på, at Kristi fødsel er min, og at min synd er borte, må jeg*

blive glad og få en trøst, hvormed al ulykke går bort. Dette er trøsten og ingen anden, som virker en god samvittighed, der hverken frygter for død eller Helvede, for den *forlader sig allevegne på Guds ord, som skænker os Kristus.* Derfor er det en elendig og jammerlig ting, når man vil søge en sådan god samvittighed og et glad hjerte andetsteds end her. Du vil ikke finde nogen samvittighedens glæde eller fred i himlen eller på jorden, uden i denne fødsel: Vær vis og sikker derpå! Derfor lad alt andet fare og hold dig alene hertil. Vil du være kæk og modig imod synd, død, Djævel, Helvede og mod al ulykke: Her er Herren og frelseren.

Dette forstår I nu vel, for I har hørt det så ofte. Blot I nu også ser, at Skriften i alle dele kun lærer én ting, så I bliver vel grundede og sikre. Dette er det, som jeg har sagt, at man må vide at bruge denne fødsel ret. De, som nu søger noget andet, og ikke bruger fødslen således, de er fortabte, som I nu har hørt.

Dette er også smukt udtrykt i denne sang. Hvem det nu end er, som har gjort den, så har han truffet det godt, nemlig, at ”Kristusbarnet alene er vor trøst”, hvilket er store, fortræffelige ord, og som man gjorde

ret i at give agt på med fuldt alvor. Således har I nemlig sunget: ”Et lille barn så lysteligt er født for os på jorden, af en jomfru ren og hellig, han ville vor frelser være. Og var det lille barn ikke blevet født, så ville vi alle være fortabt”. [efter den tyske originaltekst]. Her hører I, at det hedder: Der gives ingen anden trøst end Kristus alene. Det må bestemt være Helligånden, som har lært den, der har skrevet denne sang, at synge således.

Når nu dette er sandt, så må det alt sammen være fortabt, munke, nonner, papister og alt, hvad der løber bort fra dette barn og vil bruge andre måder og gøre andre gerninger, og mener dermed at komme til Himlen. For disse siger, de behøver ikke barnet. Ellers måtte de bekende, at deres væsen var til ingen nytte. Derfor er det intet andet end forførelse, hvormed man river hjerterne fra Kristus og fører dem til Djævelen. Derfor er det en ret skøn sang, og der er også en taksigelse, når det hedder: ”Han er vor salighed alene, vi takker dig søde Jesus Krist, at du menneske vorden est, vogt os fra Helvedes pine!” Og derfor vil jeg gerne, at I skal forstå det ret. *Enhver i hele verden synger det og ingen er der, som tror det.* Derfor farer de også frem og strider derimod, i særdeleshed de, som

véd mest derom, skriger og skråler, så jeg frygter, at Kristus aldrig lider nogen større bespottelse, end netop i dag og på de største festdage, så at det ikke var at undres på, om Gud, når man således bespotter ham, lod hele verden blive opslugt, hvis ikke den yderste dag var nær forhånden.

Derfor giver agt på at I synger denne sang således også med hjertet, og tror det, ligesom I synger det med munden. Er det sådan, at det alt sammen er fortabt, hvor barnet ikke er, hvortil behøves da meget væsen? Hvorfor farer du da hen og vil gøre andre gerninger, for engang at bygge dig en stol i Himlen? Ligesom de allermest gør, som beder mange rosenkranse, priser og lover Guds moder med munden uden ophør, men med hjertet laster hende mere end alle andre, og det ikke blot Maria, men også Kristus selv, deres Herre og frelser. Derfor fat det således, at I med vished kan dømme, at alt, som tager sig noget andet for, end at tilegne sig dette barn, det er alt sammen fordømmeligt. Ellers ville englene have løjet. Dette må man alene lade gælde, og ikke tåle nogen sådan tilsætning: Det er ikke nok, at man tror. Man må gøre endnu mere. For da englen siger, at dette barn gør det, og at han er frelseren, hvis ikke, så er vi fortabt. Hvordan kan det da

følge, at du må gøre noget, når det i forvejen er gjort? Hvad understår du dig at gøre for at erhverve det? Barnet lader sig ikke gribe eller erhverve ved gerninger, om du end gør alle gerninger. Har du endnu ikke barnet, da er dine gerninger også urene, så at de ikke kan fortjene en sådan skat, de være nu så hellige, som de være ville. *Men det vil gribes med hjertet, når du tror og siger til englen: Jeg tror, at det er sandt, som du siger, og holder barnet visselig for en frelser, som er mig født.* Det stykke, hvorom vi nu har talt, handler om troen.

Om kærligheden mod næsten

Dernæst har vi også her det andet stykke, som hører til det kristne liv, nemlig kærligheden, for at man ikke skal forkaste gerningerne. Vil du gøre gerninger, da gør dem ikke i den hensigt, dermed at ville erhverve noget hos Gud. Men følg Kristi eksempel: Ligesom han har gjort mod dig, sådan skal du også gøre mod din næste. Når du kun ser hen til Kristi eksempel, kan du ikke spore andet end idel kærlighed. At han nedlader sig og fødes i sådan armod, det er lutter kærlighed, som han har til os. Den driver ham, så han bliver min tjener (som Paulus siger i Fil 2, 6 flg.), han, som godt

havde kunnet forblive i guddommelig ære. Men det har han gjort for din skyld, har set hen til din elendighed og jammer, har forbarmet sig over dig, som er et sådant elendigt menneske, aldeles fordømt og fuld af synd. Uren er din fødsel, idel hjertesorg og jammer. Du havde ikke fortjent andet end Guds vrede og evig fordømmelse, og om du end i tusinde år var en karteusermunk, kunne du dog ikke befri dig fra sådan ulykke og fordømmelse. Men Kristus hjælper dig, han er rig og stærk nok, og da han kan gøre det, så gør han det, og er villig dertil, så at han gerne gør det. Således driver kærligheden ham til at sætte alt til på dig og skænker dig alt, hvad han har og formår.

Fordi nu Kristus viser dig sådan stor kærlighed og gør alt for dig, som han på nogen måde kan gøre for dig, så gør du også ligeså mod andre. Vil du gøre gerninger, så gør dem for næsten, som også sidder i jammer og nød. Du må ikke gøre noget, fordi Kristus trænger til det, for at ville gøre ham rig. For han har heller ikke gjort det, fordi hans fader skulle have trængt dertil, for at ville fortjene noget af ham derved, men gjorde det, for at Faderen kunne have velbehag deri, at han så ganske hengiver sig i sin faders vilje og

har os så kær. Ligeså må vi også gøre med vore gerninger mod næsten, hvilke vi kun skal gøre, for således at takke Faderen, fordi han har vist os nådevilje derved, at han har givet mig sin kære søn, har ladet ham sætte til for mig alt, hvad han har haft. For når jeg tror det ret, så udbryder jeg og siger: Har Gud vist mig sådan velgerning og nåde i sin allerkæreste søn og har ladet ham sætte alt til på mig, så vil jeg også på min side gøre ligeså, også sætte til alt, hvad jeg har, for at tjene og elske min næste. *Så ser jeg da nu for fremtiden ikke op mod Himlen, men går hen, hvor min næste ligger i ulykke, armod, sygdom, synd eller vildfarelse og hjælper ham med alt, hvad jeg på nogen måde kan*, og tænker: Kristus har reddet mig fra synd og al ulykke. Ligesom jeg nu ville, at man skulle gøre mod mig, hvis jeg selv var i sådan nød, således vil jeg også gøre mod min næste. Derfor: Er din næste en synder, og du ser det, men du ikke er en synder og har den hellige fødsel, da gå hen, prædik for ham, hjælp ham også ud deraf. Og alt dette skal du gøre uden noget som helst vederlag, ligesom Kristus har gjort mod dig, uden al gerning og fortjeneste, af lutter nåde, kærlighed og barmhjertighed.

Således gør du dine gerninger, når du vil gøre gode, retskafne, kristne gerninger. Gud trænger ikke til dem, dog vil han, at du gør dem for at tjene ham, fordi det således er ham velbehageligt, og han vil have det sådan. Dette kan man kalde retskafne, gode gerninger. Det gør ikke de hyklere, som med sin kyskhed, armod og lydighed ville fortjene Himlen. Hvem hjælper sådanne gerninger? Jeg selv behøver dem ikke, heller ikke min næste tjener de. Derfor er det idel bedrag, at man giver gerningerne et navn, som om de skulle fortjene Himlen, og er dog intet, hjælper heller ingen anden. Læg dette på hjerte og gør også derefter.

Så har I da i hele evangeliet fra først til sidst omhandlet disse to stykker, tro og kærlighed. Tilegner I jer det, så vil også Kristi hellige fødsel komme jer til hjælp, nytte og trøst, og I vil også være moderens børn åndeligt, ligesom Kristus er hendes barn legemligt.

Hvad mere der derudover er i dette evangelium, hvordan der hos denne engel har været en himmelsk hærskares mangfoldighed, og hvordan englenes sang: ”Ære være Gud i det højeste! Og fred på jorden! Og i mennesker velbehag!” - det har jeg tilstrækkeligt ud-

lagt i *Postillen.* Vi vil nu lade det bero herved, og anråbe Gud om nåde, så han vil lade sin søns fødsel komme os til nytte og trøst.

—

Første juledags morgenmesse

Luk 2, 15-20

v15 Og da englene havde forladt dem og var vendt tilbage til Himlen, sagde hyrderne til hinanden: »Lad os gå ind til Betlehem og se det, som er sket, og som Herren har forkyndt os.« v16 De skyndte sig derhen og fandt Maria og Josef sammen med barnet, som lå i krybben. v17 Da de havde set det, fortalte de, hvad der var blevet sagt til dem om dette barn, v18 og alle, der hørte det, undrede sig over, hvad hyrderne fortalte dem; v19 men Maria gemte alle disse ord i sit hjerte og grundede over dem. v20 Så vendte hyrderne tilbage og priste og lovede Gud for alt, hvad de havde hørt og set, sådan som det var blevet sagt til dem.

Summen af evangeliet.

1. I disse hyrder har vi et eksempel på troen. De forargedes ikke over det ringe ydre, men bekendte frit for

mennesker, hvad der er hændt dem, priser og lover Gud, hvilket er troens rette frugter.
2. Men når evangelisten siger, at Maria bevarede alle disse ord og overvejede dem i sit hjerte, betegnes os en hellig betragtning og en brændende, heftig tro i hjertet.
3. Her kan vi også se, hvordan denne nat ikke har været skjult hverken for englene eller for mennesker. Jeg tvivler heller ikke på, at de vise samtidig har set stjernen i sin opgang, at således Guds folk netop nu blev forsamlet til én Kristus, både englene, jøderne og hedningerne.

Nytten af Kristi fødsel

Vi vil nu også en smule omtale og gentage, hvad vi i dag har prædiket, nemlig, hvordan det går til, at dette barn, *Kristus, fødes i os*. For sådan har I hørt, at dette barn må være vort, hvis ellers denne fødsel skal bringe os frugt, og at *vi må tilegne os ham.* Derfor skal enhver tænke, at det er født for ham. For Kristus er ikke kommet, fordi han trængte dertil, men fordi vi trængte dertil. Han har nedladt sig i dette hylster, i vort legeme og blod, alene af den grund, at han ville udøse sine goders

umådelige skat og befri os fra synd, død, Djævel, Helvede og fra al ulykke. Den, som nu således tilegner sig barnet, han må blive glad. For det er ikke muligt, at ingen glæde skulle følge, når hjertet bliver fyldt og overøst med sådanne store goder. Derom har I nu hørt nok.

Hvordan vi ved Kristi fødsel fødes på ny til kærlighed mod næsten

Nu kunne en spørge, hvordan man kan vide, at *vi tilegner os barnet i hjertet ved en sand tro,* og bliver vis på, at denne fødsel er os nyttig. Derfor vil vi tale lidt om det tegn, som visselig er der og følger i ydre gerninger fra hjertet, hvor barnet har fæstet bo. Dette tegn er intet andet, end når *vi mennesker også indbyrdes tilegner os hinanden*, så vi iører og iklæder os vor næstes kød og gør mod ham, ligesom Gud har gjort mod os i denne Kristus. Og det er også en åndelig fødsel og at blive et åndeligt menneske. For på denne måde bliver vi indbyrdes selv fødte.

Skriften kalder næsten vort kød. For sådan siger Esajas 58, 7: ”Når du ser en nøgen, skal du klæde ham og ikke skjule dig for dit kød”. Han siger, at det er vort

kød, som er en anden. For Gud vil, at ingen skal foragte den anden. Ja, jo ringere han er, desto mere skal jeg antage mig ham, ikke anderledes, end som om det var mit eget kød og blod, mit eget legeme. For Kristus har iført sig vort kød, som dog er fuldt af synd, og har følt al jammer og ulykke. Han har ikke forholdt sig anderledes for Gud, sin fader, end som om han selv havde fuldbragt den synd, som vi alle har gjort, og som om han selv havde fortjent alt det, som vi har fortjent, som Paulus siger i Fil 2, 1 flg., hvor han taler om Kristi fornedrelse, og hvordan vi indbyrdes efter Kristi eksempel også skal nedlade os. Sådan siger han: "Hvis da trøst i Kristus betyder noget, hvis kærlig opmuntring, hvis Åndens fællesskab, hvis inderlig medfølelse betyder noget, så gør min glæde fuldstændig ved at have det samme sind, ved at have den samme kærlighed, med én sjæl og ét sind. Gør intet af selviskhed og heller ikke af indbildskhed, men sæt i ydmyghed de andre højere end jer selv. Tænk ikke hver især på jeres eget, men tænk alle også på de andres vel." Og fremdeles siger han: "I skal have det sind over for hinanden, som var i Kristus Jesus, han, som havde Guds skikkelse, regnede det ikke for et rov at være lige med Gud, men gav afkald på det, tog en tjeners skikkelse

på og blev mennesker lig; og da han var trådt frem som et menneske, ydmygede han sig og blev lydig indtil døden, ja, døden på et kors".

Når vi nu således antager os vor næste og *efterfølger dette Kristi eksempel*, så går det gamle kød bort, og en ny fødsel kommer, ikke kødelig og efter verdsligt venskabs vis, men åndelig, så at jeg antager mig min næstes ulykke, som om det var min egen. Her bliver vi altså nære venner sammen, brødre og søstre, så det ikke kunne være nærmere.

Helligånden gør således ét kød og ét legeme af meget kød og af mange legemer. Naturen gør derimod af ét kød meget kød og mange legemer. Ligeså langt som nu naturen bringer kød og blod fra hinanden, ligeså nær og meget nærmere fører Ånden dem sammen. Derfor må jeg tjene min næste på samme måde, som om jeg gjorde det for mig selv, og må af min overflod afhjælpe hans trang. Er han fattig, og jeg er rig, så skal min rigdom komme ham til hjælp. Er han en synder, og jeg er from, så skal min fromhed tjene ham. Er han i skændsel, jeg i ære, så skal min ære tildække hans skændsel, og så videre. Hvad jeg vil, at man skal

gøre mod mig, hvis jeg var i angst og nød, således skal jeg også gøre mod min næste.

Når jeg nu viser dette med gerninger, så er det *et sikkert tegn på, at Kristi fødsel har kraft og rum i mig,* og i samme grad som sådanne den kristne kærligheds gerninger tiltage i os, *i samme grad tiltager også Kristus i os.* For når vi ser, hvor stor nåde vi har modtaget af Kristus, så bliver vort hjerte glad over, at det har nogen, hvem det atter kan vise kærlighed efter Kristi eksempel. Derfor den, som ikke er beredt i sit hjerte til at hjælpe sin næste med alt, hvad han formår, han har endnu ikke tilegnet sig barnet. Han véd og forstår heller ikke, hvad det betyder: Guds søn er blevet menneske.

Enhver vil alene hænge sig fast ved de mægtige og rige folk, som hjælper ham, og af hvem han har nytte, forsmår de arme, elendige og bedrøvede, ser kun på, hvad der er højt, stort, rigt og mægtigt i verdens øjne. Men for dem går barnet tabt, dem bringer denne det nye lille barns fødsel ingen nytte eller frugt. Man kan ikke smage denne fødsels sødhed, hvis vi ikke lader al menneskehjælp og mennesketrøst fare. Vi må alene af dette barn modtage og vente hjælp, trøst og salighed,

ellers bliver der intet deraf. For sådan synger I og har i dag hørt det: ”Havde ikke Guds søn manddom taget, da havde vi allesammen været fortabt”. Barnet må fylde os, ellers kommer vi nok til at blive tomme. Derefter må vi af vor overflod, hvormed barnet har fyldt os, også meddele vor næste. Just ligesom nu dette barn har blottet sig for alt, og alene iført sig vort ydre, ikke anderledes end som en tjener, og (som vi har sagt med Paulus' ord) påtaget sig en tjeners skikkelse, ganske fornedret sig og været lydig indtil døden, således skal vi blotte os for alle de goder, som vi har, antage os vor næstes svaghed, bære hinandens byrder, som Paulus siger på et andet sted i Gal 6, 2, og således opfylde Guds lov. Han siger ikke, at enhver skal søge sin fordel hos den anden, men, at enhver skal påtage sig næstens byrde og fejl.

Således erkender man, hvordan Kristus er vor, og hvordan han er sammensmeltet med os ved troen for at flette os mennesker i hinanden, så vi alle blive ét kød og ét legeme, hvilket det legemlige ægteskab betegner, hvorom Gud sagde: De to skal blive ét kød, 1 Mos 2, 24. Derfor siger Paulus i Ef 5, 30 flg. om dette åndelige ægteskab blandt andet således: ”Vi er lemmer på hans legeme. Derfor skal en mand forlade sin

far og mor og binde sig til sin hustru, og de to skal blive ét kød. Dette rummer en stor hemmelighed – jeg sigter til Kristus og kirken". Derfor, når vi alle bliver ét legeme og ét kød, så bliver vi også med Kristus rensede ved et åndeligt ægteskab, det vil sige, vi bliver alle hans brud, og han vil på den yderste dag sætte os til med sig at dømme hele verden. Medens vi er på jorden, ser det vel ud, som om Kristus ikke ville tage sig af os, for han lader os forfølges og lide tvang af hele verden. Men han har øje med os og beskytter os og forsvarer os mod alle fjender, som I har hørt hos profeten Esajas, så at ingen kan gøre os noget ondt, uden at han vil have det sådan. Som han selv siger i Luk 21, når han taler til sine disciple om, hvordan de for hans navns skyld skal lide meget, og hvordan de ikke skal være bekymrede, når de skal svare. Han vil give dem sådan mund og visdom, som alle modstandere ikke skal kunne modsige. Og endelig slutter han og siger, at ikke ét hår på deres hoved skal skades.

Derfor er nu dette tegnet, hvoraf vi med vished skal erkende, om den Herre Kristi fødsel i os er kraftig, om vi antager os vor næstes nød. Og dette er også det tegn, som han på den yderste dag vil fordre og se hen til, når han vil sige til dem, som ikke har gjort det:

Jeg var hungrig, og I gav mig ikke at spise. Jeg var tørstig, og I gav mig ikke at drikke, og så videre. Men når de frækt vil undskylde sig og sige, de ikke har set ham hungrig eller tørstig, så vil han svare dem således: Sandelig siger jeg jer, så meget, som I ikke have gjort for én af disse mindste, har I heller ikke gjort for mig, Matt 25, 35-40.

Dette kan være nok om, hvordan man skal bruge denne fødsel således, at den kommer os til nytte, og hvordan vi for vor egen del skal blive visse på, at den er kraftig i os. Og det lærer også evangeliet skønt, da englen sagde til hyrderne, som I i dag har hørt det udlægge: Frygt ikke. For se, jeg forkynder jer en stor glæde, som skal overgå alt folket. For jer er i dag en frelser født, som er den Herre Kristus. Dette er det tilsagn, som englen gav hyrderne, og som tilhører os alle ifølge de ord, at denne glæde skal overgå alt folket, og som al verden skal tilegne sig. Foruden dette tilsagn har englen her også givet hyrderne et tegn, hvorved de sikkert kunne vide, at dette var det rette barn, om hvilket han talte, nemlig, at de ville finde barnet svøbt og liggende i en krybbe. Hvad nu tegnet betyder efter den hemmelige betydning, vil vi betragte en smule.

Om den symbolske betydning

Maria er et billede på kristenheden, det vil sige, alle kristne. Den fatter og svøber det nyfødte barn i evangeliets og tilsagnets liflige ord. For ved dette tegn forstås evangeliets prædiken. Ligesom nu dette lille stykke tøj eller svøb er ringe, således er også ordet ringe og ikke skattet af den verdslige visdom. De tegn, som ledsager barnet, er alle ringe og ikke meget værd, hidrører fra kød og blod, og dog gives dermed en så stor skat, at det er umuligt at udsige. Evangeliets prædiken er ikke smykket, går ganske enfoldigt til værks, er ikke smuk i menneskers øjne. Ja, dette tegn er til anstød for alle konger og fyrster, alle doktorer, farisæere og hyklere, de frommeste og allerhelligste folk, som Simeon siger til Maria, at barnet skal være til fald og oprejsning for mange i Israel og til et tegn, som skal modsiges, Luk 2, 34. De store prælater og højlærde i Jerusalem kommer ikke derhen, hvor barnet ligger, de lader det ligge, agter det for intet. Men de stakkels hyrder på marken, som ikke har noget navn, nogen ære eller anseelse, de ser det og bliver glade og takker Gud, fordi de får lov til at se det.

Krybben betyder de steder, hvor de kristne kommer sammen for at høre Guds ord om Kristus. For man prædiker ikke Kristus andetsteds end i de kristnes forsamling, ikke hos jøderne eller hedningerne og de vantro. Dyret, oksen og æslet er os. For vi skal høre det og spise denne spise, det er vort tegn, derved alene finder vi Kristus. Der er intet sikkert tegn, hvorved vi kan finde Kristus, uden på det sted, hvor man prædiker evangeliet. For sande kristne vandrer alene i troen og evangeliets ord. Man kan ikke i det ydre kende eller se dem, hvilket Moses også har betegnet, da han satte pagtens ark bag forhænget, for at man ikke skulle se andet end de to stænger, som ragede frem, 2 Mos 26, 33. *Man kan ikke kende de kristne på andet end alene på evangeliet*, skønt verden heller ikke vil eller kan kende evangeliet. Det være overladt til Guds dom.

Udlægning af englenes sang

Fordi denne sang næsten er fortærsket, og der dog ikke er mange, som forstå den ret, skønt der er meget godt i den, vil vi omhandle den lidt og gentage og fremsætte næsten den samme udlægning, som findes i *Postillen.*

Tre stykker nævner englene i denne sang: prisen eller æren, freden og velbehageligheden eller den gode vilje. Æren giver de Gud, freden, jorden og velbehageligheden mennesker.

Det første er Guds ære eller pris. Dermed skal man også begynde, for at give Gud ros og ære i alle ting, som den, der gør, giver og har alle ting, så ingen tilskriver sig selv noget eller tilegner sig nogen ting. For æren tilkommer ingen uden Gud alene. Den kan ikke deles eller ejes i fællesskab med nogen. Denne ære har Adam, forført af den onde ånd, stjålet og tilegnet sig selv, så at alle mennesker derfor er faldet i unåde tilligemed ham, og den har også slået så dybe rødder i alle mennesker, at ingen last ligger så dybt hos dem, som æresygen. Ingen vil være eller formå intet. Enhver synes godt om sig selv, hvorfra da al jammer, ufred og krig kommer på jorden.

Denne ære har nu Kristus genbragt Gud, sin fader, derved at han har lært os, hvordan alt vort eget er intet uden idel vrede og unåde for Gud, så vi ikke kan rose os på nogen som helst måde, eller behage os selv. Vi må frygte og skamme os, som de, der er i den største fare og skændsel, så at altså vor ære og vort selvbehag

får dødsstødet og tilintetgøres, og vi bliver glade, at vi bliver den således kvit, at vi kan findes og opholdes i Kristus.

Men når englene synger: ”Ære være Gud i det høje”, er det en hebraisk talemåde. For Gud nævnes som den, der alene bor i det høje, hvorfor han også hedder den allerhøjeste, og hvad, som er højt, det tilhører Gud.

Det andet er: Fred på jorden. For ligesom der må være ufred, hvor Guds ære ikke er, som Salomo siger i Ordsp 13, 10: ”Med hovmodighed forårsager man kun strid”, således også på den anden side: hvor Guds ære er, der må være fred. Hvorfor skulle de strides, når de véd, at intet er deres eget? Men alt, hvad de er, har og formår, tilhører Gud. Ham lader de skalte og valte dermed og nøjer sig med, at de har en nådig Gud. Den, som véd, at alt hans eget er intet for Gud, han agter heller ikke sit eget synderligt, men tænker på noget andet, som er noget for Gud. Og det er Kristus.

Deraf følger, at hvor sande kristne er, der kan ingen strid, trætte eller ufred findes, som Esajas forkynder og siger: ”Ingen volder ondt eller ødelæggelse på

hele mit hellige bjerg"; (det er i kristenheden). Og årsagen følger: "For landet er fyldt med kundskab om Herren, som vandet dækker havets bund". Es 11, 9. Det vil sige: Fordi de erkende Gud, at alt er hans, og vort eget er intet, så kan de godt have fred indbyrdes. Ligesom også den samme Esajas siger på et andet sted: "De skal smede deres sværd om til plovjern og deres spyd til vingårdsknive. Folk skal ikke løfte sværd mod folk, og de skal ikke mere oplæres til krig". Es 2, 4.

Derfor hedder vor Herre Kristus en fredskonge eller fredsfyrste og er betegnet ved Kong Salomo, som på vort sprog betyder Fredrik, fordi han skaffer os fred i det indre med Gud i vor samvittighed, grundet ved troen på ham, og i det ydre med mennesker i den legemlige vandel ved kærligheden, så at der altså ved ham er fred allevegne på jorden.

Det tredje er menneskers gode vilje eller velbehagelighed. *Her tales ikke om den gode vilje, som virker gode gerninger, men om velbehageligheden og det fredelige hjerte, som finder sig i alt, hvad der overgår det, det være godt eller ondt, sødt eller surt.* For englene véd godt, at den fred, hvorom de synger, ikke

strækker sig videre, end til dem, som i sandhed tror på Kristus. Disse har visselig indbyrdes fred. Men verden og Djævelen har ingen ro og lader dem heller ikke have nogen fred, forfølger dem indtil døden, som Kristus siger i Joh 16, 33: "I skal have fred i mig. I verden har I trængsler."

Derfor var det ikke englene nok at synge om freden på jorden, men de sang også om menneskers velbehagelighed, det vil sige, at disse finder sig med velbehag i alt, lover og takker Gud, anser det for rigtigt og godt, hvordan så end Gud behandler dem og lader dem behandle. De knurrer ikke, finder sig smukt rolig og villig i Guds vilje. Ja, da de véd, at Gud gør og virker alt, hvem de dog ved Kristus i troen har fået til en nådig fader, så roser og glæder de sig, når de forfølges, ligesom Paulus siger i Rom 5, 3: "Vi roser os af trængslerne og forfølgelserne". Det synes dem alt sammen at være det bedste, hvad der end møder dem, på grund af den overstrømmende glæde i samvittigheden, som de har i Kristus.

Se, en sådan god vilje, velbehagelighed, forgodtbefindende i alle ting, de være gode eller onde, mener englene her i sin sang. For hvor den gode vilje ikke er,

der forbliver freden ikke længe. Man udlægger også alle ting til det værste, forstørrer altid ondet og gør af ét vanheld to. Derfor behager det dem ikke, hvad Gud end gør med dem, de vil have det anderledes. Så går det da, som Sl 18, 25 flg. siger: ”Du er trofast mod den trofaste”, (det vil sige, den, som finder velbehag i alle ting, ham lader du også finde velbehag for dig og alle). ”Men over for den falske forstiller du dig”. Så at, ligesom du og al din gerning og virksomhed aldeles ikke behager ham, således behager han heller ikke dig og alle dine.

Om den gode vilje eller velbehaget siger Paulus i 1 Kor 10, 33, at de skal stræbe efter at være alle til behag, ligesom han er alle til behag. Hvordan sker det? Når alle ting behager dig, så behager du også alle. Det er en kort regel: Vil du ikke være nogen til behag, så lad ingen behage dig. Vil du behage alle, så lad enhver behage dig, dog således, at du ikke af den grund opgiver Guds ord. For da hører alt velbehag og mishag op. Men *det, som uden opgivelse af Guds ord kan opgives, lad det fare, for at du kan være alle til behag,* og lad det synes dig godt for Gud, så har du denne gode vilje og velbehagelighed, hvorom englene synger.

Om englenes natur og kærlighed til os

Af denne sang kan vi også lære, hvad slags væsener englene er. Lad fare, hvad de naturlige mestre drømmer derom! Her er de således afmalede, at de ikke bedre kunne afmales, så at også deres hjerte og tanker her bliver erkendt.

For det første: Derved at de i sin sang, med glæde giver Gud æren, viser de, hvor fulde af lys og ild, de er, erkender, hvordan alle ting tilhører Gud alene, giver sig selv intet. Med stor lidenskab tilskriver de ham alene æren, hvem æren tilhører. Ligesom du derfor ville tænke om et ydmygt, rent, lydigt hjerte, der priser Gud og glæder sig i Gud, således skal du tænke om englene. Og dette er det første, deres omgængelse for Gud. Det andet er deres kærlighed til os, ligesom vi ovenfor har lært, at vi skulle gøre. Her ser du, hvor gunstige de er os, og hvor store venner vi har i dem, så de ikke under os mindre, end de under sig selv, glæder sig også over vort vel, ligeså meget som over sit eget, så at de sandelig i denne sang giver os en trøstelig opmuntring, og vi kan vente os det bedste af dem, som af de bedste venner. Se, dette er ret egentlig englene, når man ikke opfatter dem efter deres væsen,

hvormed de naturlige mestre uden al frugt befatter sig, men efter deres allerinderste hjerte, gemyt og sind, så at jeg ikke véd, hvad de er, men hvad der er deres højeste begær og stadige gerning. *Da ser man dem ind i hjertet.*

Dette være nok om denne evangeliske sang og om frugten af det lille barn Jesu Kristi fødsel. Gud give sin nåde, så vi fatter det således og tillige forbedrer vort liv derefter. Amen.

Første juledags højmesse

Joh 1, 1-14

v1 I begyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud. v2 Han var i begyndelsen hos Gud. v3 Alt blev til ved ham, og uden ham blev intet til af det, som er. v4 I ham var liv, og livet var menneskers lys. v5 Og lyset skinner i mørket, og mørket greb det ikke.

v6 Der kom et menneske, udsendt af Gud, hans navn var Johannes. v7 Han kom for at aflægge vidnesbyrd, han skulle vidne

om lyset, for at alle skulle komme til tro ved ham. v8 Selv var han ikke lyset, men han skulle vidne om lyset.

v9 Lyset, det sande lys, som oplyser ethvert menneske, var ved at komme til verden. v10 Han var i verden, og verden var blevet til ved ham, og verden kendte ham ikke. v11 Han kom til sit eget, og hans egne tog ikke imod ham. v12 Men alle dem, der tog imod ham, gav han ret til at blive Guds børn, dem, der tror på hans navn; v13 de er ikke født af blod, ikke af køds vilje, ikke af mands vilje, men af Gud.

v14 Og Ordet blev kød og tog bolig iblandt os, og vi så hans herlighed, en herlighed, som den Enbårne har den fra Faderen, fuld af nåde og sandhed.

Summen af evangeliet

1. I dette evangelium bliver Guds søns ære og pris forkyndt, dertil også menneskers mørke. Som nu denne Guds søn har skabt alle ting, således gør han også alle ting levende og oplyser dem, så at til sidst de djævelske lærere, som på en anden måde og vej søger retfærdighed og at blive fromme, må forstumme.
2. For Herrens ære tier alt kød. For den må forstumme alle menneskelige lærdomme og drømme. Guddommen og det evige Guds ord, som lever, brænder og lyser i hjerterne, lærer os og gør os salige. Det er ånden

og ikke kødet. Heller ikke hører det ind under farisæernes og de gerningshelliges ydre verdslige lærdomme.

3. Når nu evangelisten siger: ”Hans egne modtog ham ikke”, er dette visselig et hårdt ord mod dem, som roste sig af at være Guds folk, men de troende forstår, hvorom Johannes her taler.

4. Alt vort eget må gå til grunde, så vi skal blive fødte af Gud ved dette ord. Det mener evangelisten, når han siger: ”Men alle dem, der tog imod ham, gav han ret til at blive Guds børn, dem, der tror på hans navn; de er ikke født af blod, ikke af køds vilje, ikke af mands vilje, men af Gud”. Det vil sige: Vi bliver Guds børn ved troen, ikke ved den kødelige fødsel, eller fordi vore forældre har været fromme, ligesom jøderne roste sig af Abraham. Vi bliver det ej heller ved vor vilje. For, som Paulus siger i Rom 9, 16: ”Så afhænger det altså ikke af menneskers vilje eller stræben, men af Guds barmhjertighed”, hvilket er de gerningshellige imod. Heller ikke bliver vi Guds børn med vor bedste vilje eller visdom, som noget menneske, han være så klog han være vil, kan udtænke. Kort sagt: Troen gør det, og intet andet.

5. *Det er de kristnes højeste og eneste sakramente: Ordet er blevet kød*. Hvis vi tror dette indtil enden, da spiser vi altid Kristi kød, som Johannes siger. Da har du Emmanuel, det vil sige, Gud med os, som Matthæus udlægger det.

Udlægning af evangeliet.

Skønt dette evangelium er en usædvanlig prædiken for almindelige mennesker og anses for vanskeligt, fordi man deri hører flere sælsomme ord end ellers, sømmer det sig dog for os at lære det, fordi tiden lægger det frem for os, og vænne os til det ord og de ord, som Johannes fører. For at de har været os dunkle, gør, at vi ikke har beskæftiget os med dem og derfor har haft travlt med andet narreværk. Også vore lærere har selv gjort vanskeligheder deraf, fordi de ville udgrunde det med fornuften, og er derfor blevet dårer. *For der findes ikke et så ringe ord i Skriften, at det lader sig begribe med fornuften.*

Hovedartiklen om Kristi to naturer og hans dobbelte fødsel

Dette er nu summen, at her på grunder sig hovedartiklen om Kristi to naturer og hans dobbelte fødsel, først den evige af Gud Fader, som har med sig den hele natur, væsen og herlighed, som Faderen har, dernæst den timelige af Jomfruen, hvorved han også har bragt med sig alt det, som var kød og blod. Sådanne fortræffelige ting ligger her indesluttede i de simple ord med al den uudsigelige skat, så at det er et under, at et menneskes mund kan tale således om sådanne ting.

Om det ene stykke har vi imidlertid hørt nok, nemlig om, hvordan det lille barn blev lagt i en krybbe, i den højeste armod og elendighed, så at det fornedrer sig under alle mennesker, ja endog under de ufornuftige dyr og trænger til alt. Hvad nu deri ligger skjult, viser dette evangelium os allerbedst. For så lidt barnet tidligere er forkyndt, så højt bliver det her udråbt. Hist er det uden al magt og hjælpeløst, så at det må udstå alle slags lidelser, her bliver det sat så højt, at alle ting må ligge under dets fødder. Således går Johannes frem helt igennem, så at ingen har beskrevet så nøje og kraftigt, hvordan Kristus er både Gud og menneske. Derfor er han også et mønster for alle evangelister.

Nu skal et menneske ikke alene vide og bekende denne artikel, men også vide at angive grunde og anføre ord af Skriften derfor. For vi må være udrustede til at søge og finde barnet i krybben, det vil sige, i Skriften, så at vi hænger ved ordet og holder fast derved. Ellers er det unyttige tanker, som ikke holder stand. For fornuften fatter det ikke. Derfor er det snart bortrevet, når den med sin kløgt farer løs derpå, og Djævelen vil udså partier, som tilfældet var med *arianerne*, der sagde, at Kristus ikke er fuldstændig og sand Gud. Og omvendt opstod der andre, som lærte, at han ikke var et sandt menneske, men kun en lignelse og et spejlbillede, som fremstiller sig for øjet, og at han er gået gennem moders liv, som solens glans gennem glasset, som vel tager farven med sig, men er dog ikke glasset.

Således har de disputeret og sluttet: Der er kun én Gud. Derfor kan Kristus ikke være lig Faderen, og de har dristet sig til at male Gud og at anstryge den farve, som de ville. For de bekendte, at han var Gud og menneske, men alene således, at han førte Guds navn og lignelse og kaldtes Guds første søn som den, der var skabt af ham før verdens begyndelse og som den højeste af alle skabninger. Siden er han i tiden blevet

menneske. Det var Arius' kætteri, som fik sådan indgang og spredte så vidt om sig, at næsten hele verden var en tilhænger deraf, og næppe tre eller fire biskopper holdt stand derimod, og disse blev da også af den grund fordrevet.

Jeg nærer også bekymring for, at det igen vil bryde frem. For Djævelen rører sig allerede stærkt, og hvis Gud bliver vred, så er vi snart faldet, så at det siden ikke lader sig gøre at afværge det. Dog har vi den trøst herimod, at denne vildfarelse til sidst må blive til skamme, og sandheden holde stand mod løgnen. For troen, at Kristus er den eneste sande Gud tilligemed Faderen og et sandt naturligt menneske, født af Jomfruen, er dog endnu blevet tilbage. Derfor skal enhver betragte denne tekst nøje, at man kan være rustet, om sådanne partier igen skulle opstå. *For uden Skriften er troen snart bortrykket*, som vi allerede har set alt for meget af og dagligt kan se på vore partiånder.

Kristus er sand Gud og sandt menneske

Således begynder nu Johannes:

v1 I begyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud.

Her kalder han barnet, som ligger i moders skød, ordet, som i skabningens begyndelse var hos Gud, så at dette lille barn er så stort, at himmel og jord med alt, hvad deri er og nævnes kan, ikke er blevet til uden ved barnet, og ikke alene er blevet til ved det, men også uden ophør bliver opholdt ved det. Ja, at moderen selv, som bærer det under sit hjerte, giver det die og svøber det, er barnets skabning, og der findes ikke en bloddråbe i hende, uden at han jo skaber og opholder den, hvilket er vor tros under og hemmelighed, som fornuften agter for intet og ler ad som lutter dårskab. Og netop det samme evige ord, slutter Johannes, er blevet kød og er ved sig selv skabt og bragt ind i verden. Det er hovedstykket og summen af dette evangelium.

For det første må vi nu se, hvorfor Johannes kalder ham et ord, som i vore øren klinger som et ringe navn for hans høje evige majestæt. Skriften kalder Kristus efter sin guddom snart Guds søn, snart Guds ord, ligeledes Guds billede og lignelse, således at vi af evangeliet ikke alene får at vide, hvad englenaturen er, og hvordan englene lever, men Gud har også selv åbnet sig og åbenbaret sig så fuldstændig, så at vi véd, dog

kun i troen, hvordan det har sig med den højeste majestæt og det allermest forborgne væsen, som dog er meget højere, end hans gerninger åbenbarer ham. Derfor har vi et meget stort lys og en overstrømmende rig erkendelse. Gud give, at vi virkelig erkendte det og var taknemmelige derfor!

Således lader nemlig Kristus sig for det første kalde Faderens afglans og billede, som er ham lig i alle ting, som Paulus siger i Kol 1, 15: "Han er den usynlige Guds billede." Ligeledes i Hebr 1, 3: "Han er Guds væsens udtrykte billede." Det vil sige, et billede, som er Gud og har det samme væsen, i langt fuldere forstand end et signet aftrykker sig på vokset, så at der ikke er et hårs uoverensstemmelse. Profeterne og evangelisterne vil derfor med denne lignelse udtrykke det guddommelige væsen, som han i enhver henseende deler med Faderen. Det er ikke ganske det samme, som når man gengiver et billede eller tager et aftryk af et signet. For her følger signetet ikke med, men der bliver kun en lignelse tilbage. Men i dette billede, som er Guds, følger alt, hvad han er. Kunne signetet aftrykke sig selv og vokset blive til signetet, og der af begge kunne blive ét, da var ligheden fuldkom-

men. Ligeså, *hvis man kunne male et menneske således, at billedet fik kød og blod, og dette dog også beholdt sit væsen, så var det en fuldkommen lignelse.*

Skriften vil nu tilkendegive, at denne søn er Faderen ganske lig i guddom, almagt, visdom, kraft og i det hele væsen, intet undtaget, og er i ét og alt den samme Gud, og ikke er malet, dannet eller skabt, men fra evighed født, at *han bringer den samme natur med sig, og det samme guddommelige væsen følger med i dette billede.* Så vidt lærer Skriften os at tale derom. Derved bliver det. Bedre kan vi ikke fatte det. Derfor slutter vi: Som Faderen er Gud i enhver henseende, sådan er sønnen ligeså Gud, og dog er der kun én Gud. Sådan kunne det ikke være, hvis han var et gjort billede, men *fordi han uafladelig fødes*, bliver han i det samme ene væsen.

På samme måde er det at forstå, at brevet til hebræerne kalder ham Guds herligheds afglans og hans væsens udtrykte billede. Solen udstråler en glans, som er noget andet end solen. Men udgik glansen således fra solen, at den bragte dens væsen med sig og denne var lige så vel solen som hin, ville det være en fuldkommen lignelse. Fremdeles er glansen et tegn, idet

den ikke går videre, højere eller lavere end solen, men netop i samme højde, uden at solen bliver i dens væsen og afgiver det ikke til glansen. Men her går solen som en glans ud fra Faderen, og er dog selv solen. Se, dette er to lignelser, hvormed det er afbildet for os efter vor grove forstand, hvordan det har sig med det guddommelige væsen.

Her bruger nu Johannes den tredje lignelse og kalder ham et ord, hvilket er meget kosteligere end alle andre, kun at disse er simple og trænger bedre ind. Mit ord, det jeg taler, er ikke andet end et segl og et billede på mit hjerte, så at den som hører mig tale, ser, hvad jeg bærer i hjertet, som Kristus siger i Matt 12, 34: ”Hvad hjertet er fuldt af, løber munden over med”. For ingen kan i længden afholde sig fra at tale om det, som er hjertets digten og tragten. Når man derfor hører et menneskes ord, så siger man: Jeg ser godt, hvad der bor i ham. Ligeledes: Jeg hører på sangen, hvad der er for en fugl. Derfor siger også Kristus i Matt 12, 37: ”På dine ord skal du frikendes, og på dine ord skal du fordømmes”. Det er et tegn, som ikke snyder, som er sikkert, hvis en ikke tænker på at lyve. Ja, om man end hører på en løgner og giver agt derpå, forsnakker han sig dog til sidst og røber sig. Nu er menneskets ånd en

stor ting, og dog kan jeg se den gennem ordet, som lader hjertet udstråle og afmaler sig i en andens hjerte.

Dette ser vi også hos de himmelske ånder. Englene synger, som vi i dag hører: Ære være Gud i det højeste, fred på jorden og i mennesker en velbehagelighed. Det er den rette afbildning af englene. For *ved ordet kan vi se dem ind i hjertet*, at de er sådanne skabninger, som skinne og brænde med lutter sådanne tanker og begærligheder, at Gud må blive prist, at der må være fred på jorden, og alle mennesker have frimodighed og god samvittighed. Så dybt kan jeg øse af Guds ord og gå til bunds deri, at jeg ikke alene erkender mennesker, men også engle og Gud selv.

Således har Gud Fader et ord hos sig, som han taler ved sig selv, som og er ét med ham, så at *der er intet hos Gud, som ikke tillige hører ordet til*, så at når vi ville beskue det, så skulle vi *se Faderens fuldkomne væsen*. I det legemlige ord er der endnu en mangel ved ligheden. Mit ord bliver hos mig. Mit hjerte går ikke ud, men er kun et tegn i overensstemmelse med tankerne. Når nu én kunne tale således, at hjertet strømmede ud sammen med ordet, og alt blev hjerte, så havde begge ét væsen. Således prædiker Skriften om

den guddommelige natur og det guddommelige væsen, hvordan det har sig i Himlen med Gud selv, *idet Faderen afbildes ved ordet, så at netop den selvsamme ene natur og væsen udgår fra ham*, som vi også vil få at se i hint liv.

Men hvorfor har Johannes brugt netop denne lignelse om ordet, og ikke en anden, som f. eks. om solens glans eller om et billede? For det første, fordi han vil vise os til Det Gamle Testamentes Skrift, hvorpå han også støtter sig (som vi skal få at høre), for at forklare og udlægge den. For det andet, fordi han derved vil indskærpe og betegne *evangeliets mundtlige prædikens kraft og herlighed.* For hvor ringe ordet, som man prædiker, er i vore øjne, ville vi dog være godt hjulpet, hvis vi kunne formås til at holde ordet højere og lade det gælde mere end alle andre skabninger. Men fornuften kan ikke lade sig overbevise derom. For den ser kun efter, at enhver har ordet i sin mund, og at det udtales med en stemme, som snart forsvinder. Men de, som har Helligånden i hjertet, ser og véd, at *hvor det mundtlige ord høres og får indgang i hjertet, har det i følge med sig en magt, som drukner og tilintetgør døden, synden, Helvede og al ulykke.* Derfor roser Gud sig af selv at være i vor mund, når vi taler,

således som han siger til Moses: ”Jeg vil være din mund”, 2 Mos 4, 12. Ligeledes siger han i Sl 81, 11: ”Luk munden op, så skal jeg fylde den”.

Det er nu en underlig tale og prædiken, at Gud med ordet er i menneskers mund, hvoraf man ikke hører andet end en ussel forgængelig stemme. Dog må han være deri, hvis han skal dræbe og tilintetgøre synden, døden og Helvede i os. For at gøre dette, dertil hører stor styrke, ja alene *guddommelig kraft, som ikke kan komme til os på anden måde, end i og ved ordet.* Derfor har også Paulus højt prist det, idet han kalder det en Guds kraft til frelse for enhver, som tror, Rom 1, 16. *Vi kan således med munden tale et ord, hvorved sjælene rives ud af Djævelens rige og hensættes i det evige liv.*

Men denne kraft og dygtighed kan det intetsteds bedre bevise end i kampen med døden og andre genvordigheder. For da må den evige retfærdighed, sandhed og liv træde al synd og død under fødder. Men skal dette gribes og blive i sjælen, må det først komme ind gennem ordet, der med munden prædikes og med ørerne opfattes. Se dog, hvor stort det er at prædike om troen og evangeliet. For hvilket menneskehjerte

kan fatte, hvad det evige liv er med alle sine goder. Og *dette bliver os ikke på anden måde til del end ved troen på Guds ord.*

Derfor skal vi holde den ydre mundtlige prædiken i al ære og vogte os for de letfærdige, luftige ånder, som vil slå det hen i vejr og vind og holde det for intet, ligesom vore sekter. De har udfundet sin egen vis at gå med sine tanker til Gud og *understår sig uden bro og stige at klatre op til Himlen til Majestæten* og at høre hemmelig stemmer og åbenbaring, indtil de brækker halsen, som det skal gå dem, som frister Gud og vil mestre hans visdom.

Så har nu Johannes brugt sådant udtryk, at han har kaldet vor Herre Kristus efter hans guddommelige majestæt et ord, som efter det højeste, han er og gør, og giver det så høj ære og navn, at ved det er alle ting blevet til, hvorfor alle engle i Himlen, Djævelen, verden, Helvede og alle skabninger må tilbede ham og kalde ham Herre. Og ligesom verden er skabt ved ord, således er den også forløst ved ordet (som Johannes til sidst vil have frem), dog således, at ordet i forløsningen er blevet kød eller menneske.

Og dette har evangelisten hentet fra Moses. For sådan begynder han Det Gamle Testamentes bøger: ”I begyndelsen skabte Gud Himlen og jorden, og jorden var øde og tom. Og Gud sagde: bliv lys, og der blev lys”, og så fremdeles gentager han ved alle de seks dage med flid dette ord: ”Gud sagde, og det blev således”. Dermed fremhæver han stærkt, at der har været et ord før alle skabninger. For Gud taler, før endnu nogen ting er til. Ja, netop ved ordet må alle skabninger blive til. Men fordi alle ting er blevet til ved Guds talen og ord, kan det ikke være nogen skabning. For det passer ikke sammen, at alt skulle blive til ved ordet, og at ordet selv skulle være skabt. Er det da ikke blevet til, så må det være Gud. For foruden skabningerne gives der intet uden Gud. Fremdeles kan ordet ikke være Faderen, som taler det. Derfor må det være en anden person. For ingen taler sig selv, og endvidere kan der ikke være mere end én sand naturlig Gud. Fordi nu begge disse ting er sande, så må ordet udgå fra Faderen således, at det bringer med sig den samme natur og hele guddommen, som Faderen har, således at der er to personer og dog én Gud. Dette sammenfatter Johannes i følgende ord:

v1 Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud.

For at han for det første har sagt: "I begyndelsen var ordet", det er det samme, som om han havde sagt: Fra evighed af, *uden for tiden og skabningerne*. Fordi der nu intet var uden Gud, så måtte det jo være i og hos Gud. Men fordi der kun er en eneste Gud, så kunne det ikke være nogen anden, dog ikke en enkelt Gud, men i personen adskilt. Således hænger nu de to ting sammen, at der kun er én væsentlig, sand Gud, og at der dog ikke er en enkelt person.

Således har Moses begyndt med det højeste, ja ligeså højt som evangelisten Johannes og næsten skarpere og klarere, så at vi nødes at studere tilbage og *lære Det Gamle Testamente af Det Nye Testamente.* For nu ser du, hvordan alle disse Johannes' ord flyder lige ud af Moses og falder herlig til, så at, hvis vi skulle udlægge Moses, ingen kunne gøre det anderledes eller bedre, end netop med de samme ord, som evangelisten her bruger. *Således kan Ånden se ind i Moses' strålende åsyn og borttage dækket.* Før havde ingen forstået, hvad Moses mener eller hvorfor han netop fremfører sådanne ord og tale og så ofte gentager det, skønt det synes unyttigt og forgæves. Dette

gør Johannes her, at det skal skinne og lyse på det klareste. Nu slutter Johannes, at man ikke skal tro, at han irettesætter sig selv, og gentager, hvad han har sagt i begyndelsen:

v2 Han var i begyndelsen hos Gud

Som ville han sige: Jeg siger det endnu engang, at man ikke skal gøre én person af de to, men forstå, at der er én Gud og to personer. *Evigheden kan man nu ikke bedre begribe end således, at den har været før begyndelsen og tiden*, før man regner timer eller dage. Men dette kan fornuften ikke fatte eller nå med sine tanker. *Den vil altid måle tiden før begyndelsen, skønt der ikke kan være nogen tid uden for begyndelsen og enden.* Det jeg nu løfter uden for tiden, det løfter jeg ind i evigheden, så at tiden og evigheden er hinanden modsatte, og der ligger intet imellem.

Således besegler denne tekst i forening med Moses vor trosartikel, at Kristus er sand Gud. Så højt har Johannes begyndt sit evangelium for kætternes skyld. For det stød har givet kristenheden det største knæk før paven, da de allerlærdeste, helligste biskopper, som skulle være kristenhedens værn og kerne, sluttede

sig til kætteriet. De tog det bedste klenodie bort, hvem vore biskopper ikke var værdige til at række deres sko, og der blev meget få tilbage, som blev bevaret og holdt stand. Dog gav Gud nåde, at folket for en del blev tilbage og troen ikke ganske udslukkedes. Det var dog ikke så forfærdeligt som i vore tider, da der ikke var én biskop at finde, som havde kunnet stille sig imod en vildfarelse og et kætteri.

Således skal man være rustet til at nedstøde fornuften og kætteriet, som vil måle og tælle. Hvad der er timeligt, lader sig vel tælle fra time til time, men hvad du kan tælle, det er ikke evigt. For her kan du ikke finde noget mellemliggende punkt. Derfor betyder det intet, hvad arianerne har sagt, at sønnen vistnok har været før begyndelsen, og dog ikke evig, men efter evigheden, og også er blevet til eller skabt, dog før skabningerne, før himmel og jord. Så gør nu fornuften efter sit eget påfund og vil finde en middelvej, hvor ingen er. *Dette ene kætteri burde derfor have gjort os kloge på, at fornuften ikke duer noget i Guds sager.* Således skyder den også det fra sig, som Johannes videre tilføjer:

v3 Alt blev til ved ham, og uden ham blev intet til af det, som er.

Fordi det uimodsigeligt bliver sagt, at alt, hvad der er blevet til, er blevet til ved ordet, så kan dette jo ikke være blevet til. Hvad skulle det ellers sige, at han så udtrykkelig og tydelig lægger til: Uden det er ikke end én eneste ting blevet til af de ting, som er blevet til? Ligeledes har vi endnu flere klare ord, som støtter denne artikel, som Paulus til kolosserne 1, 15-17: "Han er den usynlige Guds billede, al skabnings førstefødte. I ham blev alting skabt i himlene og på jorden, det synlige og det usynlige, troner og herskere, magter og myndigheder. Ved ham og til ham er alting skabt. Han er forud for alt, og alt består ved ham".

Således skulle vi blive kendt i Skriften og lære at forstå den for dermed at stadfæste og bevise denne troens artikel. Ellers véd vi ikke mere, end hvad vi hører af andre. Dertil skal man også undervise og øve ungdommen, at de kan *sammenholde ord af Skriften om denne og andre artikler*, at enhver kan vide at svare, når man spurgte, på hvilken grund vor tro står. På den måde kunne man i kort tid blive lærde kristne, således som man i forrige tider har haft dem, som Agatha og

Agnes, der kunne anføre Skriften og stoppe munden på alle og enhver.

Sådanne *"Loci Communes"* eller almindelige hovedsteder for troen skulle man give børnene at lære og rigtig indskærpe dem, at de, når de havde fattet disse, siden selv kunne læse Skriften og dermed videre styrke og grundfæste disse, at de kunne blive *stærke i troen og i Skriften*. Så kunne det stå vel til med kristenheden, at man ikke så snart lod den rene lære forfalskes og kunne forhindre sekter og kætterier. *Hvad hjælper det, vi har Skriften så rigeligt blandt os og hører den og intet lærer af den eller gør os den nyttig?* Vi ligner da en pige, som, skønt hun sidder midt i blomsterengen, dog ikke vil bryde nogen blomst af og gøre en krans.

Så har vi teksten for, at barnet, som moderen giver die og mad, det ringe kød og blod, er så høj en majestæt. Kød og blod blot og bart ville intet nytte os. Men det er skatten, at dette barn er Guds søn. Deri hviler vor trøst og salighed. Derfor er alt, hvor dette barn er, kosteligt og fuldt af Gud. Når jeg fatter, at dette barn er Guds søn, dertil kommet, at han skulle hengive sig selv med legeme og liv, ja med guddommen selv, for

min synd, død og Djævel, så er jeg hjulpet. Derpå kan jeg fortrøste mig, stå fast og sige: Her står min frelser og min Gud for mig. Lad mig så se, hvem der tør gøre mig noget.

Se, en sådan viden og tro gør barnet nyttigt for os, og bringer os den uudsigelige skat, som er skænket af Gud. På anden måde hjælper det os ikke, om vi end véd, at Kristus er Gud og denne moders, Jomfruens, søn. Han må ganske blive vor ejendom, så at vi *ved troen bære barnet i vor favn* og på vore arme, lige så vel som moderen. Derfor er han også blevet menneske, at han således skulle drage os til sig, ja lægge os i sin favn. På den måde må man holde fast ved begge dele, at han er moderens og tillige Guds søn og givet os som den, der efter sin høje majestæt er indesluttet i det fattige kød.

Derfor ser man, at de kære apostle Paulus, Johannes, Peter og Kristus selv næsten ikke med ét ord omtaler moderen eller Jomfru Maria. For det ligger ikke stor magt på, at hun er jomfru, men derpå kommer det alt sammen an (hvorfor også alt andet er sket), at vi véd, at barnet er der for vor skyld, træder frem og står for os, er vor Herre og Gud, som vil bevare og beskytte

os. Dette skal man fremfor alt udråbe og drive på. På anden måde, når man priser moderen for alt og fortier dette, befordrer man kun afguderi. Hun er ikke til for sin egen skyld, men for min skyld, at hun skal tjene mig og give mig barnet. Hun er vel ære værd, men det må dog blive kobber mod dette guld.

Derfor taler også Paulus således i Gal 4, 4: ”Da tidens fylde kom, sendte Gud sin søn, født af en kvinde”. Som ville han sige: Er det ikke forunderligt, at Guds søn så dybt nedlader sig og sænker sig i en fattig kvinde, så at hun under sit hjerte bærer Guds egen søn. Se, dette stykke er sat os til trøst og frelse, at dette barn alene for vor skyld kommer ned fra Himlen fra Gud Fader. Tror du det, så skal intet forfærde og ængste dig. Du er sikker og fri for al skade og ulykke, trods synden, døden, Helvede og Djævelen, som vil rive barnet bort. Kødet, som han har iført sig, kommer vel i hans svælg, men han river det igen ud og gør ham det så broget, at han må dø deraf. Nu siger Johannes videre:

Hvad vi uden for Kristus er og formår

v4 I ham var liv, og livet var menneskers lys. v5 Og lyset skinner i mørket, og mørket greb det ikke.

Dermed er i korthed, så meget sagt: Der er aldeles intet liv uden for ordet, og der lever intet, uden at det kommer fra ham, ja er i ham. Med dette ene ord er alle menneskers gerning og kraft nedslået. Hvad roser du dig nu af den frie vilje og egen fortjeneste? Gør, hvad du kan, gør alle helliges og engles gerning, så er det dog alt sammen dødt. For her står det kort og godt: Hvad der ikke er i ham, er idel død. Livet består ikke deri, at du bliver i ugift stand, beder meget og hører til en streng orden, men i ham, siger han, og i intet andet. For han taler både om det timelige, jordiske og det himmelske, evige liv. Som ville han sige: Alt, hvad der lever og rører sig i dette eller hint liv, er alt i ham, hvilket også Moses antyder, når han siger: Og Gud sagde: Vandet frembringe mangfoldig vrimlende dyr, som har levende sjæle, og jorden frembringe levende dyr, og det skete sådan. Ligeledes: Og Gud sagde: Lad os gøre et menneske i vort billede efter vor lignelse.

Her ser du, at alt, som har tilværelse, er og består ved ordet. Derfor er det også med os, når vi er overladt

til os selv og ikke har Kristus i os, idel død. Men troen, som griber Kristus alene, og véd, at den sande Gud er i kød, har livet. For derfor har han iført sig kød, at han skal åbenbare og bringe os livet. Derfor, om du end har Moses' lov og vandrer i den, har du endnu ikke livet, for hvor ordet ikke er, er livet ikke. Er nu ordet livet, så må jeg jo have dette og intet andet, hvis jeg ellers vil leve. *Men ordet kan ingen gribe uden, som før sagt, gennem troen.* Hvis vi nu troede, ville vi ikke bekymre os om noget, hverken liv eller død, hverken synd eller fromhed. Hvad vil du vove dig til at styre og mestre ved fornuften og egen kraft? Her hører du den første berømmelse, at vi er døde og intet. Det er ikke i os selv, men alene indbefattet i ordet, at vi ved og i ham må finde livet og bevare det.

For det andet siger han: "Livet var menneskets lys". Hvor livet er, dér alene er også lyset og ellers intet steds. For vistnok får alle ting sit lys af dette lys, men han taler her egentlig om menneskets lys. For ingen anden skabning kan gribe ordet. Så er det atter en afgjort sag, at ingen ser noget, ingen fornuft forstår noget, hvor ordet ikke lyser, som er det levende lys, som skinner på alle verdens steder, i det indre og i det ydre, timelig og evig. Fornuften har vel et lys, hvorom

sofisterne taler, men skulle det være det sande lys, så behøvede dette lys ikke at være kommet til verden. Fornuftens lys lærer dig vel at se, tælle og beregne, at én ting er større og mere end den anden, men i sammenligning med ham, som er Kristus, som oplyser vort hjerte og samvittighed, er alt hvad der er i os, blindhed og mørke. Griber du ikke ordet, så bliver du til evig tid død og blind.

For det tredje tilføjer han: "Og lyset skinner i mørket", det vil sige, ind i den blinde fornuft. Men intet mørke kan fatte det. At dette barn er Guds søn, livet og lyset, ville aldrig noget øje blive klar over, ingen sands eller forstand erkende. Derfor må det blive åbenbaret fra Himlen, som er sket ved evangeliet. Men skønt det overalt skinner og åbenbares, bliver det dog ubekendt for vor fornuft.

Se, der ligger både fornuften og den frie vilje med al kraft aldeles kastet til jorden. For her kalder han dem jo ligeud et mørke, og et sådan, mørke, som ikke kan fatte lyset. Her skal ingen turde sige, at den menneskelige fornuft ikke behøver lyset. For her står Johannes urokkelig og gør denne slutning: Lyset skinner

i mørket. Hvad er det andet end: Hvor lyset ikke skinner, der er idel mørke? Ja hvad mere er, også hvor det skinner, fatter mørket det ikke, men mørket bliver. Hvad udretter vi da ved og hvad rose vi os af, hvad mennesker udfinder, har besluttet og anordnet til Guds tjeneste? Eller hvor vil vi hen med vore selvopfundne gerninger, munkeordener og stænder, ved hvilke vi mener at skaffe os nåde og evigt liv? Hvordan kunne vi se lyset og vide, hvad vi skulle gøre, hvis vi intet andet er end idel mørke? Eller hvordan kunne vi gribe efter lyset og gøre godt, når vi ikke ser eller kender det? Hvordan kunne Johannes tale klarere og kraftigere, end han her i begyndelsen gør, som vi dog hidtil har holdt for dunkelt og unyttigt?

Alt hidtil er nu overhovedet talt om Kristus og tilskrevet ham som hans titel og egenskaber. Som om Johannes ville sige: Jeg vil skrive om en Jesus Kristus, der er sand, naturlig Gud og det eneste liv og lys, og dertil sandt naturligt menneske. Med dette forord sætter han os som en modsætning og giver os den ros, at vi alle er døde og mørke, hvad vi end med fornuft, vilje og gerninger vil foretage os. Derved bliver det, at ingen kommer til livet og lyset, uden at han har Kristus

på grund af troen. Det er ikke af os, men af nåde og som gave.

v6 Der kom et menneske, udsendt af Gud, hans navn var Johannes. v7 Han kom for at aflægge vidnesbyrd, han skulle vidne om lyset, for at alle skulle komme til tro ved ham.

Her begynder nu egentlig evangeliet, ligesom også de andre evangelister har begyndt. For lige indtil Johannes har loven og profeterne profeteret, siger Kristus i Matt 11, 13. Men da det sande lys skulle komme, måtte dette bud gå foran og begynde Det Nye Testamentes og evangeliets offentlige prædiken. Hans embede skulle nu alene være at vidne om lyset. For Gud ville saliggøre verden ved lyset og livet, som han selv er. Men fordi det kom så tilhyllet og i fremmed skikkelse, så at det umuligt kunne kendes i et så foragtet væsen og skikkelse, så måtte der være en, som skulle prædike om ham og pege på ham. Han måtte nu være sendt af Gud. Ellers havde han heller ikke kunnet gøre det. For han var ikke selv så klog, at han kunne have udfundet det, hvis ikke Gud havde oplyst ham. Dernæst ville heller ingen have troet, hvis ikke Gud havde åbenbaret det ved den mundtlige prædiken.

Hvad har nu hans vidnesbyrd været? Ikke andet, end at al vor tilværelse, alle vore gerninger og kræfter er døde og mørke, hvor kosteligt, vist og helligt skin de end kunne have. Men i Kristus alene er livet og lyset, og det af den grund, at vi skulle opgive os selv og tro på ham. For han er dertil kommet og indgået i vor usle tilværelse og har ladet prædike om sig, for at han kunne gøre os til sine egne. Det skal nu, siger jeg, være Johannes' vidnesbyrd at vise bort fra sig selv hen til Kristus og intet andet at vide at prædike end om lyset. Ellers er han ikke Johannes. Derfor siger han:

v8 Selv var han ikke lyset, men han skulle vidne om lyset.

Blandt dem, som er født af kvinder, er ingen større end Johannes. Men han var ikke selv lyset eller mesteren, har heller ikke villet holde sig selv derfor eller modtage den ære, endog den blev ham tilbudt, både af farisæerne og hans disciple. På samme måde er også alle andre prædikanter ikke mestre, men kun vidner om det eneste lys. Derfor skal man ikke følge nogen, fordi han taler og lærer sådan, som vore gale biskopper og prædikanter gør, der ville sætte sin sjæl i pant på, at det er ret, hvad de påstår. Men sådan skal du sige: Det har

Gud sagt. Er du ikke vis på, at det er Guds ord og befaling, så afstå kun rask derfra. Prædiker en dig noget andet end om lyset, så er han på ingen måde Guds vidne.

v9 Lyset, det sande lys, som oplyser ethvert menneske, var ved at komme til verden.

Hvad nu følger, er klart og let på grund af det forangående. For han forklarer kun nøjere, hvad det skaber og bringer med sig på grund af evangeliet, og hvordan man stiller sig dertil. Det oplyser (siger han) hvert menneske, det vil sige: Hvad der skal blive oplyst, må alene og umiddelbart ved ham blive oplyst. Johannes kommer vel med prædiken og viser dig til lyset. Men Kristus må selv bane sig indgang i hjertet og lyse der.

v10 Han var i verden, og verden var blevet til ved ham, og verden kendte ham ikke.

Han gik om i verden, det vil sige, blandt mennesker, ligesom alle andre mennesker, så at ingen fornuft skulle kunne tro, at han var så stor. Dertil var evangeliet, som også endnu, en ussel, foragtet prædiken, så at ingen brød sig derom. Blindheden var for dyb og stærk

i vore hjerter. Derfor kunne vi ikke blive opmærksom på lyset.

v11 Han kom til sit eget, og hans egne tog ikke imod ham.
Her er jødernes trods og stolthed også optegnet, de, som helt herlig brystede sig af, at de kendte og ærede den sande Gud, havde Guds ord og lov og alene var det sande udvalgte folk. Hvad kunne de fremføre til at undskylde sig med eller bestå med for Gud, når de, som ville være Gud nærmest og kende alt hans råd og vilje ikke kendte eller modtog Kristus, som først var forjættet af Gud, men nu er sendt til dem og ved forløberen Johannes åbenbaret og peget på? De må jo slå sine øjne ned og bekende, at de har været værre end hedningerne, som ikke havde nogen kundskab eller åbenbaring om Gud. Så lidt kan Gud tåle nogen ros eller formastelighed.

Hvad vi modtager af Kristus, og hvad troens virkning og kraft er

v12 Men alle dem, der tog imod ham, gav han ret til at blive Guds børn, dem, der tror på hans navn;

Her står både vor skam og ære, hvormed han har begavet os. Skammen er stor, at *vi hidtil har været Djævelens børn*, men æren er meget større, at vi *nu er Guds børn*. For hvordan kunne vi have noget større i himlen og på jorden at rose os af og prale med, end at vi kaldes den højeste majestæts børn og har alt, hvad han er og har, og, som Peter priser så højt, at vi ved Kristus er blevet delagtige i den guddommelige natur? 2 Pet 1, 4. For skønt vi ikke er det af naturen som Kristus, er vi dog delagtige i den samme ære.

Men hvordan kommer vi dertil? Ved troen, siger han, på hans navn. Her er alle vore veje og måder kuldkastede, al gerning og fortjeneste udelukket, for *så længe vi ikke er Guds børn, så er vi helt og holdent i Djævelens rige*, i døden og mørket, som ovenfor er sagt. Hvad skal nu Djævelens barn og en Helvedes brand kunne gøre eller fortjene for at blive et Guds barn? Han må af uendelig godhed og barmhjertighed tilbyde og give, og vi kun tro og modtage. Således er

alt indbefattet i troen, hvad som helst vi har af åndelige goder. *Ved troen river Gud os ud af syndens og Djævelens gab, og ved den gør han os fra vredens børn til sine kære børn.* Når vi nu er Guds børn, så har vi ikke længere synd, Helvede eller død og er frie for al ulykke. Men fordi dette sker ved troen, så er det en sikker slutning, at *hvor troen ikke er, der er heller ikke noget Guds barn,* men der forbliver idel synd, unåde og død om du end havde alle helgeners fortjeneste og plagede dig til døde med gerninger. Derfor kan det ikke være vor gerning at give soning for synden og fyldestgøre for den, overvinde døden og undfly Helvede.

Se, her har du den sande kerne i evangeliet og i al vor trøst, klarere og lysere end nogen sol om middagen, om vi end hidtil har været så stokblinde, at ingen har betragtet, lagt mærke til eller betænkt, hvad sådanne ord og udsagn dog var. Hvordan kunne man tale tydeligere og herligere om troen, end at den gør os til Guds børn, frier os fra døden og Djævelen? Endnu forklarer han sig selv nøjere, at man skal se, hvordan han giver troen alene ære med udelukkelse af al gerning, at ikke nogen skal sige: Han tager også gerningerne

med, ligesom vore løgneprædikanter blander dem med ind.

v13 de er ikke født af blod, ikke af køds vilje, ikke af mands vilje, men af Gud.

Det kalder jeg at slå overende alt, hvad mennesker er og kan, således, at den hele fødsel, det vil sige, hvad vi bringer med fra mennesker, hvad der kommer til verden, det være født på hvilken som helst måde eller af hvem som helst, det duer alt sammen ikke. Er det kød og blod, så er det fortabt. Nu er fornuft, vilje, visdom, ydre fromhed og al kraft i os af kød og blod. Alt, hvad vi ved vor kløgt udtænker og finder på, alt, hvad vi ved vore kræfter, den frie vilje og vor gode mening gør og udretter, gælder intet for Gud.

Og for det første, siger han, er ikke de Guds børn, som er født af blod, ligesom jøderne, som var Abrahams børn og roste sig af alene at være det forjættede afkom, ved hvem alle jordens slægter skulle velsignes. Dette var jo at sætte høj pris på og et stort fortrin, så at også Paulus besegler en sådan ros, når han i Rom 9, 4-5 siger: ”De er jo israelitter, de har førstefødselsret-

ten og herligheden og pagterne og loven og tempeltjenesten og løfterne; de har fædrene, og fra dem er Kristus kommet som menneske". Fordi nu alt dette, som dog er beseglet af Gud, intet gælder eller giver, hvad skulle da vor ros og stolen på kirkeforsamlinger, hellige fædre, mange tiders sædvane og deslige narreværk have at betyde?

For det andet: Hvad der er født af kødet, kan heller ikke være Guds børn. Dette angår nu fødslen selv, ligesom det foregående led med nedstamning og herkomst. For kød kaldes mennesker, for så vidt de bliver født af kød og blod, eller af mand og kvinde. Og dette vil sige, at om du end selv vil gøre noget dertil og af alle dine kræfter tage fat på det højeste, nemlig at holde Guds lov, og du uden ophør øver dig deri, så kommer du dog intet steds dermed. For du bliver dog kød, som du er født af kød. Guds barn kan du ikke gøre dig selv til, om du end har lyset og véd, hvad du skal gøre og har vilje dertil. På den måde er også al helligheden forkastet, som kommer af gerninger efter Guds bud, som ingen fornuft kan dadle, så at alt, hvad der ikke er tro, er ganske afpillet og afhugget.

For det tredje: Heller ikke kan der fødes et Guds barn af mands vilje, det er efter den sædvanlige hebraiske sprogbrug: Ikke af nogen som helst, hvem han er, og hvordan han end er. Og dette betyder det samme som: Om end en af sig selv udvælger og foretager sig at gøre mere og bedre, end hvad der før er gjort, det være nu en egen afstikkende levevis eller en efterfølgelse af de helliges eksempel, så gør dette heller ikke noget til sagen. Kort sagt, der gælder intet helligt liv, ingen gerning, intet valg, ingen lov, ingen værdighed eller ære frem for andre. Der må være en helt igennem ny fødsel. Hvad du gør af din egen vilje, af egen gudfrygtigheds øvelse og i egen god mening, hvad du gør i overensstemmelse med loven, og nu dertil, hvad der er dig medfødt, det gælder alt sammen intet. Der bliver intet tilbage uden at være født af Gud, ellers er alt andet fortabt. Hvordan kunne der nu i Skriften stå et kraftigere ord mod den frie vilje og al vor lære og alt det uvæsen, som hidtil er drevet?

v14 Og Ordet blev kød og tog bolig iblandt os, og vi så hans herlighed, en herlighed, som den Enbårne har den fra Faderen, fuld af nåde og sandhed.

Dermed slutter han nu det hele, da jo alt må gøres for vor skyld. Fordi vi skulle blive Guds børn ved troen på ordet, har ordet måttet åbenbare sig for os og er blevet kød, det vil sige, et naturligt menneske, og boede blandt os, det vil sige, omgikkes med os, har påtaget sig al menneskelig nød og skrøbelighed, ja afklædt sig den guddommelige majestæt, som Paulus siger i Fil 2, 7-8. Men dog har vi i det kød set, hvad der ikke mere er overgået nogen, en så stor herlighed som Faderens egne. For sådan har han med ord og gerninger bevist den. Dertil er den også offentlig ved Helligånden og Faderens stemme og vidnesbyrd udråbt over ham. Dette er også et under over alle de undere, som han har gjort, hvorfor også Peter omtaler og højt priser det: "Vi havde med egne øjne set Jesu majestæt. For han modtog ære og herlighed af Gud Fader, da der lød en røst til ham fra den ophøjede herlighed: »Det er min elskede søn, i ham har jeg fundet velbehag.« Denne røst har vi selv hørt lyde fra Himlen, mens vi var sammen med ham på det hellige bjerg", 2 Pet 1, 16-18. Ved sådan herlighed og ære, som er udråbt i verden, er ordet blevet kendt at være fuldt af nåde og sandhed.

Det vil sige, alt, hvad der er hos ham, er velbehageligt og retfærdigt, ligesom alt, hvad der er hos os, er under Guds unåde og vrede. Dertil er det idel falskhed og bedrageri, så at han alene må gøre os til retskafne og i hjertet gode, velbehagelige, ja kære børn, som før sagt, ved troen.

Således ser du, hvor stærkt og klart Johannes har *fremstillet den rette kristne læres hovedstykke og begrundet vor tros vigtigste artikler*, for det første, hvordan Kristus er naturlig og sand Gud tilligemed Faderen og dertil også et sandt naturligt menneske. Derefter har han også fremstillet, hvad vi er og kan, idet han taler som idel tordenslag mod alle vore menneskelige lærdomme om den frie vilje, om stolen på gerninger og alle opdigtede åndelige ordener. For det tredje har han også fremstillet, hvad vi får af Kristus, og hvad troen bringer, ved hvilken vi nyder alt, hvad der er i Kristus.

———

Stefanus' dag

Matt 23, 34-39

v34 Derfor, se, jeg sender profeter og vise og skriftkloge til jer. Nogle af dem vil I slå ihjel og korsfæste, andre vil I piske i jeres synagoger og forfølge fra by til by. v35 For over jer må alt det retfærdige blod komme, der er udgydt på jorden, lige fra den retfærdige Abels blod til blodet af Zackarias, Barakias' søn, som I dræbte mellem templet og alteret. v36 Sandelig siger jeg jer: Det skal alt sammen komme over denne slægt.

v37 Jerusalem, Jerusalem! Du, som slår profeterne ihjel og stener dem, der er sendt til dig. Hvor ofte ville jeg ikke samle dine børn, som en høne samler sine kyllinger under vingerne, men I ville ikke. v38 Se, jeres hus bliver overladt til jer selv, øde og tomt. v39 For jeg siger jer: Fra nu af skal I ikke se mig, før I siger: Velsignet være han, som kommer, i Herrens navn!«

Summen af evangeliet

1. Det er en stor Guds nåde, at prædikanter sendes til folket. Omvendt er det også en stor plage, at der ikke sendes prædikanter, som også profeten Amos siger i kap. 8, 11: "Der skal komme dage, siger Gud Herren, da jeg sender hunger over landet, ikke hunger efter brød eller tørst efter vand, men efter at høre Herrens ord".

2. De ugudelige bliver kun værre af Guds ord, som Gud siger til Esajas i kap. 6, 10: ”Dæk dette folks hjerte med fedt, gør deres ører tunge, luk deres øjne til, for at de ikke skal se med øjnene, høre med ørerne og fatte med hjertet og vende om, så han må helbrede dem”. Det kunne nu Esajas ikke gøre på anden måde end ved sin prædiken.
3. Menneskelig visdom, dertil verdslig magt og retfærdighed må sætte sig op imod evangeliet og stride mod det som mod en naragtig, ussel og foragtelig ting.
4. Den, der den dag i dag forfølger en prædikant eller Guds sendebud, over ham kommer alle retfærdige og fromme menneskers blod, ja Kristi blod selv.
5. Denne lignelse her om hønen og dens kyllinger er for ånden en fuldstændig liflig, glædelig og smuk lignelse.
6. Sådant ord har Herren visselig talt efter palmesøndag. Derfor må man forstå dette ord: ”Velsignet være den, som kommer i Herrens navn”, således: Fordi nu den Herre Kristus havde ophørt at prædike og gøre mirakler blandt det jødiske folk, således at han nu havde lagt alt fra sig, så han nu kunne dø, siger han til jøderne, at de fra nu af ikke skal se noget tegn mere, hvorved Kristus kunne blive erkendt, men at alt sådant

med forvendt sind skulle blive set af dem, indtil nogle af jøderne tror det prædikede evangelium. De skulle da sige og bekende: Velsignet være den, som kommer i Herrens navn.

Udlægning af evangeliet.

Dette evangelium har I fra først til sidst udlagt i *Postillen* og kunne godt selv læse det. Vi vil kort omhandle historien på denne festdag, om hvordan det er gået med den kære hellige Stefanus med de forstokkede jøder, på grund af evangeliets prædiken. Historien beskriver Lukas klart med mange ord i ApG 6 og 7. Men han gør det, væsentligt fordi der i denne historie er indeholdt alt, hvad vi har prædiket, så I engang kunne se et eksempel på den lære, I ofte har hørt. Hvordan det er gået til, vil vi nu kort gennemgå.

Da evangeliet var stærkt, og der var mange disciple i Jerusalem, var der en sådan ordning blandt disciplene, at de bragte alt sit gods sammen i fælleskab. Var det marker eller huse, solgte de dem og lagde pengene for apostlenes fødder. Men ved den tid begyndte grækerne at knurre mod hebræerne, fordi deres enker blev tilsidesatte ved den daglige uddeling. Da havde

apostlene en rådslagning mellem sig og kaldte alle disciplene sammen og sagde: Det er ikke rigtigt, at vi forsømmer Guds ord for at varetage tjenesten ved bordene. Find derfor blandt jer selv, brødre, syv velanskrevne mænd, fyldt af ånd og visdom, som vi kan sætte til denne opgave, men selv vil vi fortsat holde os til bønnen og tjenesten for ordet. Da udvalgte de syv mænd, blandt hvilke Stefanus også var en, som man nu for tiden kalder *diakon*, det var en sådan tjeneste, at de skulle have det timelige gods under sig og uddele samme i menigheden.

Således blev det dengang skik, at apostlene tog vare på prædikenen, medens de syv mænd var forstandere og uddelte godset. Men Stefanus gjorde nu undergerninger og store tegn blandt folket, fordi han var fuld af Helligånden, tro og kraft, idet han, efter hvad hans tjeneste fordrede, gik offentlig omkring blandt folket. Men dette beklagede højligt farisæerne og ypperstepræsterne. Derfor lagde de lærde jøder af den skole, der kaldes libertinernes og kyrenæernes og aleksandriners og af dem, som var fra Kilikien og Asien, sig sammen mod Stefanus og stod op og skændtes med ham. Men da de mærkede, at de ikke kunne modstå ham, beskikkede de og rejste nogle

mænd mod ham, som sagde, at han var en gudsbespotter, at han havde talt mod Gud og imod templet, og de oprørte folket. Da fór de ældste op og rev ham med for rådet og fremstillede falske vidner, som sagde, at han havde sagt, at Jesus skulle ødelægge templet. Da spurgte ypperstepræsterne ham, om det havde sig således som disse vidnede mod ham.

Da tager Stefanus til orde, gennemløber hele Skriften fra alle patriarkerne, Abraham, Isak og Jakob af og udhæver, hvordan ingen har bygget vor Herre Gud et tempel. Og da han kommer til enden, siger han så: David ville bygge vor Herre Gud en kirke, men han gjorde det ikke. Salomo gjorde det. Og så vedbliver han og slutter hele sin tale med, at Gud ikke bor i huse, bygget med menneskehænder, og siger: Dog bor den Højeste ikke i huse, bygget af hænder – som profeten siger: Himlen er min trone, jorden min fodskammel; hvilket hus skulle I kunne bygge mig, siger Herren, eller hvilket sted skulle være min bolig? Har min hånd ikke skabt alt dette? Med disse ord slutter han sin prædiken og tale. Derpå vender han sit ord mod dem, og begynder at læse dem en god tekst og siger: I stivnakkede og uomskårne på hjerte og øre! I sætter jer altid op imod Helligånden; det gjorde jeres fædre, og det

gør I. Hvem af profeterne har jeres fædre ikke forfulgt? De dræbte dem, der forudsagde, at den Retfærdige ville komme, og I er blevet hans forrædere og mordere. I modtog loven på engles anvisninger, men I har ikke holdt den.

Det kan man kalde, mener jeg, at læse dem teksten, men hvad gør de? Gavner han dem også med sådan venlig prædiken eller med så hårde ord? Nej, men han forbitrer dem endnu mere og gør dem helt igennem forstokkede, gale og afsindige, som Lukas videre siger: Da de hørte dette, blev de ramt i deres hjerter og skar tænder imod ham.

Men hvad gjorde den kære Stefanus, da de blev så forstokkede? Lukas siger: Men fuld af Helligånden stirrede Stefanus mod Himlene, og han så Guds herlighed og Jesus stående ved Guds højre side. Og han sagde: Nu ser jeg Himlen åben og Menneskesønnen stå ved Guds højre side.

Disse ord kunne de ikke tåle. For de trængte dem gennem hjertet. Derfor, da de hørte sådanne ord, blev de endnu meget mere forbitrede på ham, råbte med høj røst og holdt sig for deres øren og stormede enigt ind på ham. Og de stødte ham ud uden for byen og stenede

ham. Hvordan bar Stefanus sig ad herved? I denne sin pine har han anbefalet sin ånd i sin Herres Kristi hænder, ikke set hen til sine fjenders forbitrelse og forstokkede hjerte, men bedt for dem og sagt: Herre tilregn dem ikke denne synd, for de véd ikke, hvad de gør. Og som han knælende gjorde sådan bøn for sine fjender, siger Lukas, sov han hen. Det er historien om Stefanus. Den, der vil have den klarere, kan læse den i Apostlenes Gerninger.

Hvordan en kristen menighed skal være ordnet

I denne historie ser I for det første, *hvordan en kristen menighed skal være ordnet*. Dernæst ser I et ret billede på et gejstligt styre, som apostlene her fører. De drager omsorg for sjælene, arbejder med prædiken og bøn, sørger dog også for, at legemet forsørges, og udvælger nogle mænd, som da uddeler godset, således som I har hørt. *Således sørger det kristne styre for mennesker både til legeme og sjæl*, så at ingen lider nogen mangel, ligesom Lukas siger, og alle bespises rigelig og forsørges godt både til legeme og sjæl.

Det er et ret smukt billede og eksempel, og godt ville det vel være, at man endnu tog det således fat,

når der var folk dertil, så at en by, som denne her, blev delt i fire eller fem dele og man gav hver del en *prædikant og diakon*, som betjente samme del *med prædiken og uddelte godset, besøgte syge folk og så til, at ingen led mangel.* Vi har imidlertid ikke personer dertil, derfor vover jeg mig ikke til at begynde derpå, før vor Herre Gud gør kristne.

Nu har man, som I véd, i pavedømmet gjort epistel og evangelielæsere af diakonerne, og når man nu udnævner en biskop, så gør man det ikke, for at han skal prædike. Den opgave har han i forvejen fra præsteembedet ligesom enhver anden almindelig præst. Men kun derfor, at man kan sætte ham på skønne heste og sige: Nådigste junker. Så vælger man heller ikke nogen diakon til det embede, som de bestyrede på apostlenes tid, men til at han skal stå ved alteret og opremse en eller anden epistel eller evangelietekst. Dermed er da det gjort. *Og således er alt endt i et misbrug*. Hvad der hører til prædiken og bøn, har man kaldt messe, og hvad der hører til at forsørge folk, har man gjort til epistel og evangelielæsning. En rest eller lignelse deraf har rigtignok endnu hospitalsforstanderne, nonneprovsterne og fattigforstanderne.

Når man derfor vil *oprette en fælleskasse*, så må man vide, hvad det er for embeder, der skal forestå menigheden. Biskop kaldes en Guds embedsmand, der skal uddele det guddommelige og åndelige gods, prædike evangelium og betjene folket med Guds ord. Denne må have *tjenere, det er diakoner, som skal tjene menigheden på den måde, at de fører register over fattige folk, med al fornødenhed forsørger dem af menighedens penge, besøger de syge og i alle måder forestår godset godt.* Det er det første stykke, som I ser i denne historie.

For det andet har her en strid rejst sig mellem jøderne og Stefanus i anledning af dette stykke. Stefanus har prædiket den kristne tro, nemlig at vi uden vore gerninger og fortjeneste må finde en nådig Gud alene ved troen på hans søn Jesus, som de havde dræbt, og at Gud ikke anser personer. Men den, der vil påkalde Herrens navn, han være jøde eller hedning, han skal blive salig, Rom 10, 12 flg., som også Stefanus' ord udviser og fører med sig. Sådan prædiken kunne jøderne ikke tåle. Derfor beskyldte de ham for at have talt og prædiket mod det hellige tempel og mod Moses' lov. Det forelægger Stefanus dem således: Jeg véd vel, at Salomo har bygget et tempel, David ville også

have bygget det. Så havde også de gamle fædre tabernaklet. Men Gud bor ikke i templer. Det var et kætteri. Det andet var, at han prædikede, at man ikke kunne blive salig ved gerninger og angående det, at de aldrig havde holdt loven, hvad han sagde dem lige i øjnene, sagde han til dem: Ville de ellers blive salige, så måtte de tage fat på en anden måde. De måtte have Kristus og denne Kristus havde de myrdet og korsfæstet. Det var dem en underlig, ja skammelig og naragtig prædiken. Derfor fór de op og sagde: Denne bespotter Moses, fordi han taler imod loven og fortæller om en, der skal forandre loven. Det må visselig være kætteri. Her sømmer det sig ikke for os at tie. Det angriber Gud og vor lov, dette er det på tide at afværge.

Gendrivelse af den første beskyldning om templet

De to kætterier er lastede fra verdens begyndelse af og vil lastes til verdens ende, som man også nu ser. Men hvad skal man gøre ved det? Skal man lade det blive kætteri eller skal man kæmpe derimod? Man må gøre således derved, som her Stefanus gør. For da de udskældte sådan hans prædiken, var han rustet, kunne

stoppe munden på dem, vidste at påpege grund og årsag således, at de måtte forstå det. Han tager for sig deres egen Skrift, således som I har hørt i dette ord af profeten Esajas: ”Himlen er min trone og jorden mine fødders skammel”. Se, dette ord er så stærkt og klart, at de derimod intet kunne anføre. Der ligger al deres klogskab og alt deres væsen kuldkastet. Således skulle vi også stække og knuse evangeliets modstandere med Guds ord ellers vil vi ikke udrette noget med dem. Nu, med dette ord af Esajas stødte han dem således hårdt for hovedet. For han vil sige så meget som: I hører dette ord, I læser det også og kender det vel, at Gud siger: Himlen er min trone, og jorden mine fødders skammel. Hvordan understår I jer da, at indeslutte Gud i jeres tempel? Betragt himlen i sammenligning med jeres tempel. Vil I indeslutte den i et så snævert hus, som rækker ud over himlen, og hvis ben er så store, at han med sine fødder berører jorden? Er I så tåbelige? Forstår I Skriften således? Hvad skulle de stakkels blinde folk gøre? De kunne ikke lade profeten lyve. Ordene stod der klare. De var dem også så vel bekendte som noget ord i Skriften. De måtte forstumme og blive til skamme. Derfor, fordi de således er beskæmmede og overvundne, farer de videre i sin

forstokkelse og gå på med vold. Ligesom jo også farisæerne og hyklerne gør. De forvender hans ord, tolker dem imod ham og siger: Han har sagt, man skal ikke bygge noget tempel og ikke holde loven. Derfor dræbte de nu den kære Stefanus. Han må undgælde for disse to stykker.

Der ser I, hvad vantroen er for en urt. Skønt den er overvundet og så beskæmmet og gjort til skamme, at den måtte stinke, vil den dog ikke vige. Men jo mere den støder an, jo mere bitter bliver den. *Derfor skal I ikke tænke, at I vil kunne omvende de vantro, om I end har nok så klare ord, så de endog selv føler, at det er den åbenbare Skrift, så at de ikke kunne komme fra det.* For de bliver i sit forstokkede hjerte og vil med vold og magt have ret, det koste, hvad det vil. Ja de tør vel endog sige, at de er Skriftens mestre, og at de alene er dem, som kender Skriften og siger: Ej, skulle sådanne prægtige folk, som kender Skriften og som dag og nat omgås med den, bekymre sig om og bryde sig med at lære af den tigger der. Ja, tilføjer de: Vil du lære os. Du skulle være vor discipel! Ud med kætteren, det er en gudsbespotter, han taler imod Gud og den hellige kristne kirke, som så længe har haft den mening. Det anstår det os ikke at tåle. Væk med den

knægt, ild hid og brænd ham, ellers bliver der intet godt af ham. Så må da de fromme folk undgælde, og det går dem, som det her er gået til med den hellige Stefanus.

Derfor skal ingen, som sagt, driste sig til at omvende eller overvinde en kætter, så at han skulle være tilfreds. Men man gør med ham, som Paulus siger til Titus: ”Et kættersk menneske skal du vise bort efter en første og en anden advarsel. Du ved jo, at sådan et menneske er kommet på afveje; det synder, og det har dømt sig selv.” Tit 3, 10-11.

Templets betydning

Lad os nu heraf lære og tage eksempel, at vi også derefter véd og kan rette vor lære. For det første tjener man ikke vor Herre og Gud med at bygge kirker. For sådan siger han til sit folk, til jøderne, som han i det ydre regerede, som der står i 2 Mos 29, 45-46: ”Jeg vil tage bolig iblandt israelitterne, og jeg vil være deres Gud. De skal vide, at jeg er Herren deres Gud, som førte dem ud af Egypten for at tage bolig blandt dem. Jeg er Herren deres Gud”. Det vil sige så meget som: Jeg vil bo i jer og virke i jer. I skal være min bolig.

Derinde vil jeg virke og skabe. Men tabernaklet og teltet gav Gud dets navn og kaldte det et vidnesbyrdets tabernakel, da han deri ville vidne og tale med folket, medens han ikke ville give det navnet: ”sin bolig”, skønt det skulle være et tegn, at Gud ville bo der og lade sig finde på det sted, og at det altså skulle stå der som et sindbilledligt tegn. Deraf skulle de se, at Gud var hos dem, og deri skulle de have et ydre vidnesbyrd, at her var Guds folk, ligesom vi kristne har dåben.

Og ligesom en fyrste ikke bor i sit våbenskjold, men man ser på skjoldet, hvor fyrsten regerer og bor, således var også Salomos tempel alene et tegn og vidnesbyrd, at Gud der ville lade sig finde af sit folk. For Gud havde forhen sagt ved Moses, at hans navn skulle bo der, det vil sige, at man dér skulle ofre og påkalde ham, ikke at han skulle bo der, og netop være bundet til det sted alene. For således siger han til det jødiske folk ved Moses i 2 Mos 20, 24: ”Hvor som helst jeg lader mit navn nævne, vil jeg komme til dig og velsigne dig”. Det vil sige så meget som: Jeg vil ikke, at I bygger mig huse. Jeg trænger ikke til dem. Dog, så I kan have et sikkert tegn på, hvor mit folk er, vil jeg udvælge et sted, om hvilket man skal sige, at det har

vor Herre Gud udvalgt. Derinde priser og ærer man Gud, dér kan man frembære for ham sin nød. Ligesom Salomo selv siger til Gud, da han byggede ham et hus: ”Bor Gud da på jorden? Nej, himlen og himlenes himmel kan ikke rumme dig; hvor meget mindre da dette hus, som jeg har bygget! Vend dig til din tjeners bøn og bønfaldelse, Herre min Gud, og hør det råb og den bøn, din tjener beder for dit ansigt i dag. Lad dine øjne være åbne for dette hus nat og dag, det sted, om hvilket du har sagt, at dér skal dit navn være, og hør den bøn, din tjener beder vendt mod dette sted. Hør din tjeners og dit folk Israels bønfaldelse, når de beder vendt mod dette sted, hør den i Himlen, hvor du bor, hør og tilgiv!” 1 Kong 8, 27-30.

Af dette kan nu enhver slutte, at man ikke tjener Gud med at bygge kirker, og at al møje, som man anvender derpå, er spildt, når man dermed vil behage Gud og derved få en nådig Gud, hvorom vi andet steds har talt mere. Det ser I her klart i denne historie. For når Helligånden, som her talte gennem Stefanus, selv forkaster det hus, som Gud har befalet at bygge, hvad vil han gøre med os, vi som hverken har bud eller befaling om at bygge kirker? For det første ser du i Mo-

ses' ord, at Gud selv tilsiger, at han vil give sin velsignelse til det sted, hvor man vil bygge ham et telt. Den fordel har vi ikke.

For det andet, at jøderne ikke behøvede at bygge noget hus eller telt på noget andet sted, end hvor Gud havde befalet det. Derfor var der kun ét tempel og ét hus, som Gud havde udvalgt og ville have bygget. Nu for tiden er der ingen kirke, hvorom du tør sige, Gud har udvalgt stedet og befalet at bygge. Når vi havde en sådan fordel som jøderne, at Gud havde sagt: Byg mig et hus, om det end var en svinesti, så var det kosteligt, og at Gud dertil havde sagt: Jeg vil velsigne dig, da stod det vel til med os, og vi var rigelig benådede.

Derfor havde jøderne her vel årsag til at fordømme Stefanus. For de havde bygget templet efter Guds befaling, så at de ikke havde turdet rejse en stok eller nedlægge en sten uden Gud havde befalet det. Det har været en stor fordel. Men endnu meget større og bedre er det, at han også siger: Jeg vil komme derhen, at mit navn skal være der og jeg vil velsigne dig. Den fordel har ingen af vore kirker. *Det tør ingen sige, at bønnen i kirken er bedre og bliver før hørt end på marken eller*

på et andet sted. Sådan magt ligger der på, at Gud befaler at bygge eller gøre noget.

Har nu Gud forkastet den kirke, som han selv har smykket og befalet at bygge, hvad vil han så sige om os, når vi hæver vore kirker, hvorom han intet véd, så højt og mener, vi gør Gud en stor tjeneste dermed? Da vil vi stå som narre, og som om vi var slået på munden, når han siger således: Du nar, hvem har befalet dig, at du skulle bygge mig sådanne kirker og rejse altre? Se, jeg har dog forkastet det tempel, som jeg har ladet bygge og selv påbudt, hvilket i særlig grad skulle have behaget mig vel, fordi det var min befaling. Hvorfor har da Gud forkastet sådan deres gerning? Ikke derfor, at han ville nedrive kirkerne, men fordi de ville falde på gerningerne, og sætte tillid til sådanne gerninger, hvad da også hyklerne blandt jøderne allesammen gjorde og mente, at de for Gud var fromme folk, når de i det ydre holdt loven. Men de tager storlig fejl, de arme folk, ligesom også endnu vore gerningshellige og hyklere tager fejl. Uagtet det således også var dem befalet, at de ikke skulle bedrive hor, og skønt de var meget ærbare mænd, som holdt sin ægteskabelige stand rigtig, var de dog ikke fromme for Gud. Hvordan gik det til? Har da ikke Gud befalet det? Skønt Gud

havde befalet det, blev det dog ikke holdt således, som han havde befalet det.

Derfor stødte Gud altså gerningerne ned, fordi de mente, de ville gøre Gud en velbehagelig tjeneste og at tjene ham og gøre godt med at bygge kirker, som om han var en stodder. Det kunne han ikke tåle. Derfor lod han også templet ødelægge. Som ville han sige: Jeg vil ikke have, at I gør mig sådan en bolig, og at I dermed vil gøre mig til behag og bygge mig et hus. Men I må og skal tage af mig og fra mig hente velsignelse. Som nu jøderne har gjort, sådan gør vi også med vore gerninger og med vor kirkebyggeri. Men de har en fordel, som vi ikke har, nemlig, at det var dem befalet af Gud. Men vi driver på og indbilder os, at Gud skal have velbehag i vore gerninger, men han lader det vel være.

Her forstår I nu (mener jeg) hvorfor der har rejst sig strid mellem Stefanus og jøderne. De så ikke, hvorfor Gud havde befalet, at man skulle bygge templet og mente, de ville gøre Gud en tjeneste derved, og øve en god gerning med at bygge sin kirke eller tempel. Da siger Stefanus: Nej, Gud bor ikke i huse, byggede med hænder. Som ville han sige: Vil I bygge et tempel, så

se derpå, at I har troen. Har I ikke den, så bygger I bort i væggene, som om I ville gøre en dansebod. Derfor sagde han også til dem: I modstår altid Helligånden. Hvordan han gør det, så er det ikke ret gjort for jer. Han vil, at I skal have tro, så farer I afsted og vil betale Gud med gerninger. Når man straffer jer derfor, så kan I ikke tåle det, så forfølger I de hellige profeter og er mordere og forrædere. I har myrdet selve Guds søn.

Således har I nu lært, at ingen tjener Gud med at bygge kirker, skønt det har været befalet jøderne. Derfor, vil I gøre en god gerning, så gør ingen anden end den, som flyder af troen. Og her ser man et eksempel for sine øjne som vi hidtil har lært og hørt, nemlig på det, ikke at bygge på gerninger, eller dermed at komme frem for Gud, om det endog var sådanne gerninger, som Gud havde påbudt. For Gud anser ikke gerningen, men troen. Og hvad deraf kommer, det er ham kosteligt og velbehageligt, men hvad der ikke er udgået af tro, det er synd, og forkastet hos Gud, som Paulus siger i Rom 14, 23, hvor skønt, hvor helligt, hvor guddommeligt, det end måtte synes.

Gendrivelse af den anden beskyldning om loven

Det være nu talt om det første stykke, nemlig, at Gud ikke bor i templer, bygget ved menneskehænder, og at man heller ikke behager eller tjener ham med at bygge kirker. Nu følger det andet stykke, hvor Stefanus siger: ”I modtog loven på engles anvisninger, men I har ikke holdt den”. *Dermed giver han at forstå, at ingen kan opfylde loven ved gerninger, men troen må gøre det.* I kan skønne, at Stefanus har haft en mægtig forstand, fordi han tør fælde sådan dom over dem, at de ikke har holdt loven, som de dog stod således på, som om de holdt endog den ringeste tøddel i loven. Og når man havde skullet dømme efter verden og fornuften, så havde enhver måttet slutte, at det var fromme folk, og at de holdt loven ret. Ja, det var til dels sådanne folk i ydre fromhed, at om man end nu gik ud blandt alle klostre, ja blandt karteuserne, skulle man næppe finde en, der turde rose sig af sådan fromhed for verden. Men her hører I, at Stefanus siger, de var slyngler i sind og skind, de har ikke holdt loven. For Helligånden ser dybere end vi, han dømmer efter hjertet, ikke efter gerninger.

Så må vi da, som jeg også ofte har sagt, med frimodighed slutte: Den, der ikke har troen, er fordømt.

Nu er det visselig sandt, at den, der holder loven, bliver salig. Derfor slutter her Stefanus afgjort, at de ikke har holdt den. Som ville han sige: Om I end er redelige folk, så er I dog i hjertet de mest fortvivlede slyngler, dertil mordere og forrædere. Jøderne tog dette ganske bogstavelig og vidste ikke andet, end at de havde holdt loven ret. Derfor havde de ikke kunnet indrømme det, når han offentlig havde sagt: I mordere, I horkarle, I tyve. For da ville de have faret op og sagt: Ej, vi har dog ikke dræbt nogen med vor hånd, vi har ikke krænket nogens hustru eller barn, vi har ikke bestjålet nogen for noget. Derfor kunne de give sig skin af, at de var fromme folk, og han turde nu sige, de ikke havde holdt loven. Ja, da de nu dertil måtte hedde forrædere og mordere af uskyldigt blod, så måtte han derfor dø. Således går det endnu altid den dag i dag, som vi også ser papisterne gør. Når man siger, at deres væsen er intet og fordømmeligt, så skriger de, vi forbyder gode gerninger, og forfølger derfor de retfærdige og mener, de gør Gud en tjeneste derved.

Her lærer I nu, at uden tro holdes ingen lov, så at I frit og afgjort kan slutte, at den, som ikke har troen, har ikke opfyldt ét eneste bogstav af loven. Dette ligger til grund for, at Kristus siger: ”Den, som ikke tror,

skal blive fordømt", Mark 16, 16. Nu fordømmer Gud ingen som helst uden den, der er loven ulydig og ikke holder samme. Deraf følger visselig, at den, der ikke tror, er fordømt og intet holder af loven. *Men når nogen tror, da følger Helligånden og gør, at man opfylder hele loven*. Men hvor ikke Helligånden er, der kan en vel bede meget, ofre, faste og gøre mange gerninger, men der bliver dog i det indre en harme og modvilje i hjertet mod loven og også mod Gud som den, der har givet loven, så at han aldrig har det godt med Gud og ingen glæde eller fred har i hjertet. Han er stedse fuld af had og hovmod. Derfor er han heller ikke i hjertet venlig mod sin næste, ja, hvad godt han gør ham, det sker alt for et syns skyld. Lige over for ham er han ham god, men når han kommer fra ham, da tager han fat på ham med negle og klør. Kort sagt: Han er en giftig, ond mund, har ingen anden kær end sig selv. Og de samme folk fører endnu et glimrende væsen og omgås med andre gerninger, så at de selv mener sig at være fromme. Da går man hen og bygger kirker, rejser altre og gør endnu andre gerninger, som hverken er nyttige for Gud eller næsten og bedrager dermed både andre folk og sig selv.

Og herved har man således indsnøret samvittighederne, at vi endog har agtet de samme gerninger større og helligere end dem, som Gud har påbudt. Når en har begået et ægteskabsbrud, har det ikke været så farligt, som om han om fredagen havde spist kød. Således også med kirkerne: Når man et eller andet sted har hugget i en sten, så er kirken blevet vanhelliget, og en er blevet hårdt straffet. Men har en eller anden myrdet sin næste, så er det blevet ham meget lettere tilgivet, end om han havde vanhelliget en kirke eller kirkegård.

Sådant væsen har man lært og prædiket i vore kirker og templer, har også gennemført samme, så at man på intet sted har spottet og skændet Gud mere end just i kirker og gudshuse, som man har kaldt dem, så at jeg vel tør sige, det var bedre, at alle kirker var dansehuse, end sådanne kirker, hvori man prædiker og øver sådant narreværk, hvormed man fratager Gud hans ære, og fordærver utallige sjæle. Ja, jeg ville vel sige endnu meget mere, at nogle kirker er forargeligere end offentlige horehuse. For dér forgifter og skænder man på engang tusinde eller flere sjæle. Og en sådan prædikant er tusinde gange mere forargelig end en sådan bordelvært, idet han skænder så mange ædle sjæle

med denne sin prædiken. Derom har vi ofte talt mere. Gud give, at vi kunne erkende dette.

Om kristen kærlighed

Fremdeles giver Stefanus her også en lære om kristen kærlighed, og en kunne vel her opkaste et spørgsmål, om også Stefanus' har gjort ret i, at han så fjendtlig farer løs på jøderne og skælder dem så hårdt. I har i 1 Pet 3, 9. 15 hørt, at de kristne ikke skal skælde og forbande, men med al sagtmodighed gøre rede for sin tros grund og svare for sig. Kaldes da ikke det at skælde, når en læser sin fjende en sådan tekst, som Stefanus her gør for jøderne? Han var en ringe mand, de var store herrer. Og paven siger også, man skal ikke antaste dem. Hvorfor? De bliver vrede og det kunne afstedkomme oprør. Hvorfor gør da Stefanus her således og forglemmer, at de er store herrer, og skælder dem ud for mordere, forrædere og slyngler?

Herpå er snart svaret. Jeg har før sagt, hvis man havde folk, så ville det være godt at prædike, og let at istandbringe en kristen orden. Når du har en sådan ånd som Stefanus, så skælder du rettelig. Men har du ikke ånden, så skælder du aldrig rettelig. Derfor, som jeg

ofte har sagt, de helliges gerninger synes undertiden, som var de onde. Omvendt giver hyklernes gerninger sig udseende af at være bedre end de rette helliges gerninger. *Derfor byder Peter, at man ikke skal skælde, således som kød og blod skælder og forbander, men han forbyder ikke at skælde, således som Helligånden skælder.* Stefanus har haft en stor tro og en sand kristen kærlighed. Når du også har de to ting, vil Helligånden derefter vel byde dig at skælde eller være venlig, eftersom tid og sag fordrer det. Det kan et sådant hjerte, hvorefter Stefanus her handler, ikke tåle, at Kristus således skal bespottes og undertrykkes. Det kaldes nu en *gudelig nidkærhed*, således som Skriften benævner det, som i Sl 69, 10: "Nidkærhed for dit hus fortærer mig".

For netop kærligheden tvinger her Stefanus, så at det gør ham så ondt og han vredes derover. For han kan på grund af sin store kærlighed ikke tåle sådan vanære og bespottelse, som her overgå Gud. Derfor ser han ikke på, hvor ringe han er, eller hvor store herrer de er, men skælder dem frit ud på det hårdeste. Når du nu også har en sådan ånd, kan du vel skælde og det frejdig. Men har du ikke ånden og vil også gøre gerningen efter, så vil du fejle, og det vil netop gå med

dig som med jøderne, der faldt på gerningerne og ville gøre sine fædre deres gerninger efter og ikke agter på deres tro og ånd. Eftersom Salomo havde bygget templet og gjort en god gerning, sagde de, hvorfor skulle vi forkaste templet? Derfor har Stefanus ikke syndet mod Peter. For han har ikke skældt ud for sin egen skyld, men han har villet kæmpe for Herren, ligesom vi også skulle gøre. Når en biskop eller præst eller ellers vor næste, han være, hvem han vil, er et fyldesvin, har to, tre eller fire horer og er besmittet med andre *grove laster*, da sig: *Det vil jeg gerne skjule og vil ikke tale om det.* Men når han vil oplade sin mund, prædike og sige noget mod Kristus, det skal ikke være skjult, men åbenbaret. Da skal du ikke tie, men tale derimod og åbenbare sådan forførelse og sige: Nej, her tier jeg ikke, her må du blive til skamme. For du vil fordærve sjælene og undertrykke Kristus. Her gælder ikke tavshed. Forbandet være det menneske, som her tier, som Jeremias siger i kap. 48, 10. Her må man hugge ind med skarphed, fordi det går ud på sjælenes fordærvelse.

Jeg har også ord for, at jeg er heftig og bidsk. Jeg roser mig ikke af, at jeg har den ånd, Stefanus havde. Men jeg ved vel, at jeg ikke vil angribe dem for deres

livsførelses skyld. Men den *lære,* de driver med sjælenes fordærvelse, kan jeg ikke fortie, og jo mere de forbyder os det, jo mere vil vi bide og stedse videre og videre oplade vor mund. I det tilfælde må man ikke se på, hvem der er stor eller lille. Det angår vor Herre. Hvad angår det mig da, at jeg skælder paven? Hverken han eller jeg bliver bedre derved. Men det angår Kristus, hvis ære, ros og pris han efterstræber, fordi han prædiker og lærer sådan lære, som kun tjener dertil, at Kristus går under. *For står Kristus, falder paven. Falder paven, så står Kristus.*

Altså skal I, når man siger, Stefanus har skældt ud, svare, at han har gjort det af stor kærlighed. Og det kan man desuden vel mærke, at han har ment det hjertelig godt med dem. For da man rev ham bort og stenede ham, bad han, uden at knæle, for sig. Men da han ville bede for sine mordere og fjender, knælede han ned og råbte med høj røst og sagde: Herre, tilregn dem ikke denne synd, for de véd ikke, hvad de gør. Således som I har hørt. Der ser du, at han ikke beder så flittig for sig selv, som for disse sine fjender. Deraf kan man spore og mærke, at han ikke straffer dem, fordi han ville hævne sig dermed, men at han søgte Guds ære. Det har været en overstrømmende kærlighed, at han

også har villet sætte sit liv til for dem. Derfor giver teksten klart til kende, at hans skælden må have været en kostelig god gerning, hvortil Helligånden har drevet ham. Og hans bøn har været så stærk for Gud, at jeg mener, som også Augustin siger, han ved sådan bøn også har bragt Paulus over, han, som så til deres klæder, som stenede Stefanus.

Trøsten

Til slutning er også her en dejlig trøst, at Stefanus ser Himlen stående åben, og at han sov hen. *Derved skal vi mærke, at vor Herre Gud står hos os, hvis vi tror, og at døden ikke er nogen død for dem, som tror.* Således har I her i vor historie hele evangeliet afmalet, tro, kærlighed, kors, død og liv. Deraf ville det endnu være let at gøre en hel prædiken, men tiden tillader det ikke. Så har jeg også før prædiket og skrevet nok derom. Derfor vil vi nu lade det blive derved og anråbe Gud om nåde, at vi også måtte fatte dette og engang også indrette vort liv derefter! Amen.

Apostlen Johannes' dag

Joh 21, 19-24

v19 Herren sagde til Peter: »Følg mig!«

v20 Da Peter vendte sig om, ser han den discipel følge efter, som Jesus elskede, og som ved måltidet havde siddet lige ved siden af ham og spurgt: Herre, hvem er det, der skal forråde dig? v21 Da nu Peter så ham, sagde han til Jesus: »Herre, hvad så med ham?« v22 Jesus sagde til Peter: »Hvis jeg vil, at han skal leve, til jeg kommer, hvad angår det så dig? Følg du mig!« v23 Da kom det forlydende ud blandt brødrene, at den discipel ikke skulle dø. Men Jesus havde ikke sagt, at han ikke skulle dø, men: Hvis jeg vil, at han skal leve, til jeg kommer, hvad angår det så dig?

v24 Det er den discipel, som vidner om dette, og som har skrevet dette, og vi ved, at hans vidnesbyrd er sandt.

Summen af evangeliet.

Enhver kristen må efterfølge Kristus i det kald, hvortil Kristus kalder ham, og på den vej, hvor Gud bestemmer og ordner det med ham, så at vi heri ikke skal bekymre os om eller sørge for noget uden det alene, at vi tror. Han skal nok pålægge dig et kors. Dét, som han vil. Spørg du ikke derefter, om han vil, at du kommer som Peter eller Johannes. Overgiv ham sagen, anbefal

ham den. Han har omsorg for os. Han vil, at alle skal efterfølge ham, men ikke på én måde. Bed alene om, at du efterfølger ham. Måden, hvorpå, lad det ingen uro gøre dig. Der er vel kun én tro, men troens udslag er mangfoldig. Alt dette er imod munkene og de overtroiske lægbrødre, som man kalder dem, som udvalgte sig en særlig måde og vej, eller kun ser på andres kald, som Frans, Bernhard, Dominicus, Nikolaus eller på andre helgeners liv, hvem de ville følge og ellers ingen.

Dette evangelium er let, og I forstår det nu, Gud ske lov! godt, for I har i disse dage hørt overflødigt nok, hvad vi skal søge i alle evangelierne. Dog vil vi også tale lidt om dette evangelium, så vi må se et eksempel på den foregående lære, og spore, hvordan det overalt stemmer overens.

Enhver skal passe sit kald

For det første er der her i dette evangelium givet os en mærkelig lære, som vi ret skal tage til hjerte, idet Kristus siger til Peter: Følg du mig. Og ikke vil, at han skal se, hvor Johannes bliver af, for at han kan beholde

ham på den rette og stærke bane, og at han kan gå efter ham. I har nu ofte hørt, at *enhver skal passe den livssituation, hvori han er*. Det er en troværdig prædiken, men ingen vil modtage den. For det har verden stedse prædiket imod. De har talt meget om Jomfru Marias ugifte stand og om helgenernes eksempel og oprettet mangen gudstjeneste og prædiket, at det var en god gerning og kostelig ting. Og især har man så højt drevet dette stykke ind i folk, som var det den kosteligste gerning, når en holdt sig i den ugifte stand. Det har de ophøjet så højt, at der næsten ingen prædiken har været, at man jo har talt derom og hertil fremdraget så mange eksempler af helgenerne, at man næsten ikke kan nævne dem alle.

Således har de også haft travlt med andre gerninger. Enhver for sig har sat sig en helgens gerning for, så at man har sat Kristus ude af øje og har gået efter mennesker og holdt det for intet, at han her siger til Peter: Følg du mig. Derfor har det ikke været den ringeste skade, at man således har foreholdt helgeners eksempel. Man skal ikke prædike således for folk, at de skal efterfølge helgenerne og træde i deres fodspor. For de kære helgener har vandret i *mange slags ulige*

ydre vandel og gerninger. Heller ikke skal man tilskynde enhver til at leve i ugift stand. For det gives ikke enhver at holde den ugifte stand. Deri skal man ikke følge dem efter, selv om man kunne gøre det ligeså godt eller bedre. Hvordan da? Gør sådan, som Kristus siger. Han siger til Peter: Peter, følg du mig. Som om han ville sige: Se du på mig, hvad jeg siger dig. Her har Kristus egentlig gjort en vej, hvorpå han skal blive, så at han gør det, som af Gud er befalet ham, og passer sit kald.

Således skal også enhver gøre. En ægtemand, der ikke af eget valg, men af Gud er skabt til at være en mand, kunne vel komme og sige: Ej, ægtestand er ikke en god stand. Den er møjsommelig, fuld af jammer og nød. Spiler så øjnene op, ser på den ugifte stand og mener: Ej, det er en hellig stand, der er ingen møje eller angst, du skal vælge denne stand. Og så mener han da at have truffet det rette, og dertil hjælper det da helt vel, når man, således som man hidtil har gjort, prædiker helgeners liv og gerninger. Her skulle han nu ernære hustru og barn, lære og opdrage dem i et kristent, tugtigt liv. Da ville han efterfølge dem. Til ham er det på tide at sige: Du nar, véd du ikke, hvad Gud har befalet dig? Følg hans bud og udret det med flid.

Dette har I nu ofte hørt, og jeg har også ofte prædiket derom. Men se til, at I ikke bliver kede deraf eller væmmes derved ligesom jøderne ved himmelbrødet. Det er vel stedse og altid det samme. Alligevel kan man ikke prædike tilstrækkeligt derom. Det ville være godt, at man daglig talte derom og daglig beskæftigede sig med det. For der ligger magt på, hvordan man i dette stykke skal forholde sig. Og mange lider her skibbrud.

Som det nu er med manden, sådan er det og med kvinden. Det er hendes gerning at være mandens medhjælp, opdrage børn og forestå huset. Dertil er hun kaldet og skabt af Gud. Når hun nu vil fare afsted og slå sig på noget andet, nemlig vælge den ugifte stand, hvorved hun træder ud af sit kald, så siger jeg: Om en kvinde kunne blive så ren som, ja meget renere end alle engle i Himlen, ville det dog ikke hjælpe hende noget. For alt dette var ikke det mindste bedre end hendes egen gerning. Idet hun nemlig giver sine børn die og passer dem, gør hun bedre end en anden kvinde, som ikke passer sin gerning, om hun end gjorde den allerstørste gerning. Gør hun det ikke, så vil Gud sige til hende: Du har ikke gjort, hvad jeg har befalet dig.

Det eneste skulle være, om Gud ville undtage en specielt fra denne gerning at føde børn, og det vil han vel sige dig, ligesom du også ret godt vil føle det. Ellers er det efter den almindelige regel bestemt, at du skal føde børn og være mandens medhjælp. Dermed skal du være tilfreds. Derfor se enhver til at blive i sin stand og ikke forkaste den. Det er idel gyldne gerninger, når de udgår fra troen. Det er nu det første, som Kristus lærer os i dette evangelium.

Hvordan en kristen skal efterfølge den Herre Kristus

Det andet stykke er, at det ord, som specielt er rettet til Peter, er os til eksempel. Han blev befalet at efterfølge Herren. Hvorhen skulle han følge ham? Hvor Herren gik hen. Kristus har før indtrængende forkyndt ham det, da han sagde til ham: Peter, elsker du mig? Da sagde han tre gange: Ja, Herre, du véd, at jeg elsker dig. Da sagde Kristus til ham: Pas mine lam, vogt mine får. Fremdeles sagde han til ham: ”Sandelig, sandelig siger jeg dig: Da du var ung, bandt du selv op om dig og gik, hvorhen du ville; men når du bliver gammel, skal du strække dine arme ud, og en anden skal binde op om dig og føre dig hen, hvor du ikke

vil.« Med de ord betegnede han den død, Peter skulle herliggøre Gud med." På de ord følger straks, at han siger til ham: Følg mig. Her nævner Herren også, hvorfor han skal dø. For Kristus selv har måttet dø, derfor må vi alle følge ham efter, vi må alle gå herfra, alle betræde denne vej i døden. Men vi følger ham ikke alle på lige måde efter.

Men det er efterfølgelsen, at vi er ligesindede med den Herre Kristus, at vi således kommer igennem og dør, som han har underkastet sig døden. Når Gud kommer og siger: Du må dø, så skal du være beredt, uden al modsigelse, og sige: Ja, Herre, her er jeg, gør med mig, som du vil. Men det vil gå hårdt på. Det vil ikke behage dig vel. For her vil en anden føre dig der hen, hvor du ikke gerne går hen.

Derfor har han her sagt, at vi alle må derhen. En måtte da være særlig undtaget, således som Kristus her siger om Johannes til Peter, da han spurgte: Herre, men hvad skal denne? Da sagde Herren: Hvis jeg vil, at han skal blive, indtil jeg kommer, hvad kommer det dig ved? Dog siger han ikke åbenbart, at han ikke skal dø. *Bittert vil det smage os. Men det skal hjælpe og trøste os, at Kristus selv har været forfærdet derfor,*

som han tydelig beviste på Oliebjerget, da han derover svedte den blodige sved og indtrængende for fuldt alvor bad, at Gud Fader, om det var muligt, ville lade sådan lidelse og død gå fra ham. Det forekom også Peter bittert. Men han har skænket ham det, som han også vil skænke os af nåde, om det går ligeså hårdt på for os. Vi skulle vel ikke være så svage, men sådan svaghed holder Kristus os til gode. For han véd, hvordan det går os. Han har også prøvet alt. *Derfor kan han godt se gennem fingre dermed, om vi ikke gerne lader os føre derhen og det gør ondt og bliver bittert.* Kun at vi udstrækker hænderne og er lydige, som han har været lydig mod sin himmelske fader. Men det kan ingen gøre, uden han har del i troen og *Guds Ånd udretter dette i hans hjerte*. Dette være nok afhandlet om dette stykke. Vi vil også tale noget om den hemmelige betydning. For Johannes har en særlig lyst frem for andre evangelister til gerne at omgås med åndelige, hemmelige tolkninger.

Om den symbolske betydning

Augustin har givet en sådan udlægning, at de to disciple betyder to liv, et ydre og et indadvendt liv. Derom har mange folk skrevet meget, så der er en stor sværm

bøger derom. De åndelige, især de, som holder til i klostrene, roser sig af, at de fører et indadvendt liv, skønt de véd ligeså meget om et indadvendt liv, som gåsen om Salmerne. Derfor lad det fare. Vor Herre Gud har ikke befalet dig, at du skal sidde og gabe op i Himlen, som de indbilder sig, er et indadvendt liv, men derimod at man efter det ydre liv skal *leve i tro, kærlighed og kors*.

Derfor vil vi forklare det på en anden måde, således at indadvendte liv har med troen, det ydre liv med kærligheden at gøre. Således vil nemlig ethvert menneske belæres og ikke bringes i vildrede. Gud indretter det ikke således med sin lære, at han indsnører den så trangt, at den kun lader sig anvende på en del mennesker og ikke på alle. For når det ikke skal vedkomme alle, så véd han godt at udvælge nogle, således som også Kristus taler om ugift stand. Når man derfor ikke prædiker således om det indadvendte og det ydre liv, så skal man ikke modtage det. *For ligesom enhver er skyldig at tro, så er han også skyldig at have det indadvendte liv, og som enhver er skyldig at elske, så er han og skyldig at leve det ydre liv.*

Hvad nu det indadvendte liv er, bliver betegnet ved Johannes. Det andet, hvad det ydre er, ser man hos Peter. Troen er en sådan ting, at den altid retfærdiggør. Det er det rette indadvendte liv. Derhen kunne ikke øjne, tunge, hænder, fødder og alt det ydre, der er i himlen og på jorden, nå. For det er ikke mit, men Guds værk, og der hører intet dertil uden *ordet, som skaber troen i hjertet*, som Paulus siger i Rom 10, 17, at troen kommer af hørelsen. *Men et sådant indadvendt liv er ikke passivt.* Det vender blikket mod alt, hvad der er i himlen og på jorden. Derom taler evangeliet således: Det er den discipel, som Herren elskede, som lå op til hans bryst i nadveren, og havde sagt: Herre, hvem er den, som forråder dig? Ved samtlige disse ord er den rette troens art betegnet.

For det første. Disciplen har intet navn, nævner sig ikke, men siger: Den hvem Jesus elskede. Det betyder, at troen intet navn giver. Al anden levevis har navn. Men denne stand er ganske navnløs, man kan ikke give den nogen titel. Når jeg spørger, hvad en kristen er, kan jeg ikke sige, han er det eller det. Jeg kan ikke sige, han bærer en munkehætte eller er gift, at han er mand eller kvinde, tjener eller herre, jøde eller græker, for han er ikke noget, som jeg kan se eller høre. Jeg

kan ikke betegne ham med en ydre ting, som alt sammen har navn af gerninger. Alle stænder har sin betegnelse og navn. Men denne har intet navn. Det er det første, hvad troens art er, at den er skilt fra alle gerninger, at ingen gerning kan hjælpe på den, men man må alene tro og blive retfærdiggjort uden gerninger.

For det andet er han den discipel, som Jesus elskede. Har han da ikke også elsket de andre? Svar: Det er den discipel, som er et billede på troen. Kristus elsker ingen uden den, der har tro. Han elsker ingen for gerningers skyld, men alene for ordets skyld. Den, som derfor hænger ved troen, er hans kære discipel.

For det tredje er han den, som under aftensmåltidet (i nadveren) lå op til Herrens bryst. Hvorfor siger han netop om aftenen? Morgenen er det hinsides liv efter opstandelsen. Derfor er dette liv tiden for den yderste dag ved verdens ende, fra den tid, da evangeliet udgik. Derfor siger Paulus i 1 Kor 10, 11, at vi er dem, til hvem de sidste tider er kommet. Om aftenen lever de troende som Kristus regerer ved troen i deres hjerter.

Ligeledes, han ligger ikke i skødet, ikke i armen, ikke om halsen, men op til Kristi bryst. Det er vel det

bedste stykke af troen. Således er troens rette art beskaffen, og således føler den. For at Johannes ligger op til Kristi bryst, det er vistnok en stor forvisning om, at han fuldt kan overgive sig til ham og formår meget hos ham og derfor ikke frygter, at han vil slå ham på hovedet. Således fortrøster og forlader den, som har en ret tro, sig på alle de skatte, som Kristus har, at han ved troen kan vinde alt godt, som han har, at han står sig vel med ham og ikke kan opvække hans vrede.

Derfor siger også den vise mand i brevet, som man læser i dag: ”Den, som har fået retfærdigheden, skal gribe den, og den skal møde ham som en moder”, Sirak 15, 1-2 [efter Vulgata]. *Retfærdigheden er troen*. Den, der hænger ved den, vil få en salig tillid til Gud ligesom et barn lige over for sin moder. Har en redelig kvinde sit barn meget kær, da vil barnet heller ikke have nogen større kærlighed end til moderen. Således har det sig også mellem Gud og sjælene. Fremdeles hedder det i brevet: ”Som en brud skal den tage imod ham”. Det vil sige, som en ung brud, der før ikke har været ægtehustru. Det er en stor kærlighed og en stor tro. Ingen kærlighed er større end brudekærligheden, som man også ser, at den før forlader fader og moder,

før den forlader brudgommen. Og han taler om en sådan brud, som før ikke har haft nogen mand. Som hendes hjerte er til brudgommen og ligesom de har velbehag til hinanden og der er idel kærlighed, sådan får også troen et sådant hjerte til Gud. Dette er egentlig meningen af, at denne discipel ligger op til Herrens bryst.

Således tilkendegiver evangelisten, hvilken en kostelig ting og herligt væsen den samvittighed er, som har en sådan vis tillid til Gud. Den hviler op til Kristi bryst. Der kan den ikke forstyrres. Om den endog snubler, kan han vel vogte den og hjælpe den op igen. For han opvækker igen dens tillid, så ofte det er nødvendigt. Og fordi den netop ligger op til brystet, er det et kristent liv, det vil sige et ret indadvendt liv og væsen. En sådan véd alt og har al Guds visdom. Således priser Paulus ofte troen, og det kristne liv, når han taler om rig og stor visdom og erkendelse. Og derfor kaldes troen visdom og forstand, fordi den dømmer alle ting og véd alle ting, som Paulus siger i 1 Kor 2, 15: Men den åndelige, det er den, som har troen på Kristus, bedømmer alle ting, men selv dømmes han af ingen. Hvor troen er, kan man fælde dom over alle ydre ting. Man véd, hvad Gud tænker, og hvad Djævelen tænker

og har i sinde, som Paulus fremdeles siger i 2 Kor 2, 11.

Men det er ikke at forstå således, at man véd, hvad Gud tænker, hvad han vil gøre i morgen, eller hvad han vil gøre med denne eller hin. Men hvad der tjener til salighed, og hvad der er ham behageligt, det véd man og retter sig derefter. Således siger Paulus i 1 Kor 2, 10: "Ånden randsager alle ting, selv Guds dybder". Ligeledes v. 16: "Vi har Kristi sind". Det sind, han har, det har vi også. Det er at forstå (som sagt) således, at vi kan vide og udforske, hvad der tjener os til salighed. Dette sind er den tro, at man uden alle gerninger, alene ved ordet, må blive salig. Derefter kan man dømme alle ting, hvad der er ret eller uret. Sådan véd man også alle Djævelens tanker og anslag, hvorpå de er rettede, nemlig på at udslukke og tilintetgøre troen og Guds ord, og alt, hvad der er nødvendigt til salighed, det véd man. Det er alene den erkendelse, hvori jeg erkender Guds vilje og hvad der er velbehageligt for ham. Derefter kan jeg sige: Det er ret eller ikke ret. At Johannes ligger op til Kristi bryst betyder, at al forstand og visdom flyder fra Kristus, således at han også får al visdom. Det kaldes et ret indadvendt liv. Det er ikke flyvetanker, men en sikker erkendelse.

Men hvad er betydningen af, at han har spurgt, hvem den var, som skulle forråde Kristus? Det betyder, at falsk lære og falske gerninger erkender ingen uden troen, og den ikke engang, før den forsker derefter og giver agt derpå. For Kristus har forkyndt, at falsk lære skal få så meget indpas og blive så stærk, at endog de udvalgte, om det var muligt, skulle forføres, således som det er gået mange hellige fædre. Man må netop her se sig vel for, at man banker på hos Herren, og derefter spørger. For ellers vil man ikke let erkende den falske lære. Derfor har apostlene flittigt formanet, at man skulle se nøje på det stykke. For falsk lære udebliver ikke, så snart den rette lære gør fremgang.

For den discipel, der så ivrig spørger derefter, bliver det kundgjort. De andre kan ikke dømme eller fordømme det falske væsen. For det skinner for stærkt, ja, det går under navn af ret lære. Kristus giver jo også Judas et stykke brød, som han dypper i fadet. Det betyder: Disse forrædere har også Guds ord. For de spiser netop det brød, som de andre spiser, men det er neddyppet, forfalsket og anstrøget med en farve, som ikke er fra Gud. Det er vel et godt og rent stykke. Men de spise det neddyppet, fjerner det den rette smag og giver det en anden. Som når de siger: Kristus siger: du

er Peter, og på denne klippe vil jeg bygge min kirke eller menighed. Peter betyder paven og på paven har Kristus bygget sin kirke. Ligeledes, når de siger: Lydighed er bedre end offer. Lydighed betyder at være abbeden, prioren eller præsten lydig. Og således har de flere andre sådanne skriftsprog, som de udlægger om sit tant og menneskepåfund.

Således har Kristus med dette tegn betegnet troen, og hvem de falske lærere er, samt hvordan ingen sporer dem uden de, som tror: Derfor kaldes han også Judas. Det er et herligt navn og det bedste navn blandt alle disciplene, det betyder så meget som en bekender, en, der bekender Gud, lover og takker Gud. Det er de falske, hykleriske helgener og falske lærere, som især forråder Kristus, daglig omgås med gudstjeneste og ordet. De er rette Judasser, de har det skønneste skin, det skønneste navn. Man tør ikke andet end at kalde dem åndelige folk og sige, at de omgås med Guds ting. De har af den grund også udskilt sig fra de andre, så at de derfor agtes, som om de var Guds rette og udvalgte folk.

Men det er desuden også skrevet, at Judas hedder Iskariot, det er Judas for betaling. For det er sådanne

karle, som ikke har en retskaffen tro, men bygger på gerninger og vil dermed frarive Gud Himlen. De er alle bugtrælle og lejesvende, som Paulus siger i Fil 3, 19. For al deres gudstjeneste er rettet og beregnet på at fylde bugen. Når det ikke længere er tale derom, og de ikke har mere, så tjener de aldrig. Troen derimod gør ikke således: Den siger: jeg vil ikke have penge eller løn derfor, jeg vil gøre det for intet. Således har de falske lærere og gerningshellige et smukt navn, dog med en ret træffende tilsætning.

Heraf er det nu klart, at vi alle har taget fejl, ved således at have stolet og pukket på gerninger. For hvem ville have gået i kloster, når han havde vidst, at det var narreværk? Det véd vi nu, Gud være lovet, vel ved troen, at det har været idel bedrageri og falskt væsen. For når troen kommer, så bliver forræderen afsløret. Dette kaldes nu rettelig et indadvendt liv og tilhører alle troende, ikke alene de åndelige i klostrene.

Dernæst (hvilket er den anden del) må der også være *et virksomt liv. Det er kærligheden. Her hører gerninger hjemme, dem skal vi også alle have.* På dette er Peter et billede. Det forstår I let og har også hørt så meget derom, at det næsten ikke mere er nødvendigt

at sige jer det. Det er intet andet end at tjene sin næste, således som troen erkender, at Gud har tjent os. Den, som nu ser sin næste lide mangel, hvad slags det nu end er, han se til at tjene og hjælpe ham. Det er da et virksomt liv. Se, sådan åndelig og hemmelig mening har Johannes almindeligt i sit evangelium. Dette være talt om dette evangelium. Vi ville anråbe Herren om hans nåde, at vi også engang i gerningen gør således, som vi daglig hører prædike! Amen.

—

De uskyldige børns dag

Matt 2, 13-18

v13 Da de var rejst, se, da viser Herrens engel sig i en drøm for Josef og siger: »Stå op, tag barnet og dets mor med dig og flygt til Egypten, og bliv dér, indtil jeg siger til. For Herodes vil søge efter barnet for at slå det ihjel.« v14 Og han stod op, og mens det endnu var nat, tog han barnet og dets mor med sig og drog til Egypten. v15 Og dér blev han, indtil Herodes var død, for at det skulle opfyldes, som Herren har talt ved profeten, der siger: »Fra Egypten kaldte jeg min søn.«

v16 Da Herodes nu indså, at han var blevet narret af de vise mænd, blev han rasende; og i Betlehem og i hele dens omegn lod han alle drenge på to år og derunder myrde, ud fra den tid, han havde fået opgivet af de vise mænd. v17 Da opfyldtes det, som var talt ved profeten Jeremias, der siger:

v18 I Rama høres råb,
gråd og megen klage;
Rakel græder over sine børn,
hun vil ikke lade sig trøste,
for de er ikke mere.

Summen af evangeliet.

1. I dette evangelium, hvori den Herre Kristus reddes og er blevet bevaret, ser du et eksempel på Guds faderomsorg for alle sine. Alt står i Guds hånd. Før hans time vil intet overgå dig, det må du tro for vist.
2. Gud handler, som om han ikke ser, og lader Herodes rase ud. Hvor er da den faderlige omhu? Om en kristen står det, at verden anser og agter dem som skarn, forladt af Gud, som Paulus siger 1 Kor 4, 9-13: "Mig forekommer det nemlig, at Gud har gjort os apostle til de ringeste, næsten til dødsdømte; vi er blevet et skuespil for verden, for både engle og mennesker. Vi er dårer på grund af Kristus, men I er kloge i Kristus; vi

er svage, men I er stærke; I er ansete, men vi er foragtede. Endnu i denne time både sulter og tørster vi, mangler klæder, bliver slået, er hjemløse, og vi arbejder hårdt med vore hænder. Skældes vi ud, velsigner vi; forfølges vi, finder vi os i det; tales der ilde om os, svarer vi med gode ord. Vi er blevet som affald i verden, et udskud i alles øjne indtil nu."

Udlægningen af dette evangelium vil vi lade stå hen, fordi man så godt som overalt ikke højtideligholder denne dag. Det er nok, at I kender historien, hvordan det er gået til med de uskyldige børns mord, hvilket enhver for sig selv kan læse og betragte.

Jesusbarnets omskærelses dag

Luk 2, 21

Da otte dage var gået, og han skulle omskæres, fik han navnet Jesus, som han var blevet kaldt af englen, før han blev undfanget i moders liv.

Summen af evangeliet.

1. Omskærelsen betegner, at alt, hvad der er af den første fødsel, er urent. *Denne omskærelse var de troende en genfødelse.*

2. Omskærelsen efter bogstaven (det er omskærelsen, som sker i det ydre på kødet) gavner intet, men hjertets omskærelse i ånden, den er nyttig, som Paulus siger i Rom 2, 29. Men den ydre omskærelse blev da i særlig grad overholdt, for Gud havde givet jøderne dette tegn, ligesom vi har vanddåben. Derved skulle de forsikres om, at Gud var hos dem, og at de var Guds folk, ligesom teksten klart siger, og ikke alene, at de derved blev udsondrede fra andre folk. Men hvorfor gav han dem dette tegn? Fordi det behagede ham således.

3. Her i omskærelsen modtager barnet for det første et navn, at du skal vide, at den første fødsel er fordømt og ikke værd at blive nævnt.

4. Disse to navne, Jesus og Immanuel, stemmer nøjagtig overens, ligesom du ser begge hos Matthæus. For englen siger til Josef: Maria skal føde en søn, og du skal kalde hans navn Jesus. For han skal frelse sit folk fra deres synder. Dernæst står der hos profeten Esajas, kap. 7, 14: ”Og man skal give ham navnet Immanuel” - Det er udlagt: Gud er med os, som ikke er

sagt alene derfor, at Gud er blevet menneske, men han, som før var mod os, er nu med os, som den, der ikke mere vil vredes for vor synds skyld.

Udlægning af evangeliet

Dette evangelium fordrer, at vi må prædike og lære om omskærelsen. For ordet bliver meget brugt i Det Gamle og Det Nye Testamente og flittig benyttet af profeterne og apostlene, for at vi skulle få at vide, hvad den er, og hvortil den sigter.

Hvorfor Gud har givet jøderne omskærelsens tegn

For det første må man her stikke fornuftens øjne ud, at vi ikke driver spot, hvor Gud bruger stort alvor. Sandt er det, når man anser gerningen og forglemmer Gud, som står ved siden af, så er den latterlig. Men fordi vi kristne bekender, at Gud har skabt alle ting, må vi også bekende, at han har skabt alle lemmer, også det ringeste og det, som vi mest undrer os ved. For nu at have et grundlag for vor tale om omskærelsen, så vil vi betragte loven, som Gud gav Abraham angående om-

skærelsen. For således lyder ordene, som Moses skriver i 1 Mos 17, 10-14: ”Dette er min pagt med dig og dine efterkommere, som I skal holde: Alle af mandkøn hos jer skal omskæres. I skal lade jeres forhud omskære, og det skal være tegn på pagten mellem mig og jer. Otte dage gammel skal hver dreng hos jer omskæres, slægt efter slægt. Det gælder såvel den træl, der er født i dit hus, som enhver fremmed, du har købt, og som ikke hører til din slægt. Både den, der er født i dit hus, og den, du har købt, skal omskæres. Sådan skal I bære min pagt på kroppen som en evig pagt. Men en uomskåret mand, en hvis forhud ikke er omskåret, skal udryddes fra sit folk. Han har brudt min pagt.”

Her hører I, at teksten alene sigter til drengebørnene. Når fornuften betragter budet, gør den en latterlig og naragtig ting deraf og bekymrer sig om, hvorfor Gud ikke har befalet at omskære barnet på et andet lem, men netop på det sted og lem, hvorved al verden undser sig? Nu, *her må fornuften lukke øjnene* og sige: Det har således været hans vilje. Og give Gud æren og tie stille dertil, holde Gud klogere og visere, end at fornuften kan forstå det og komme i hu, at det er vor Herre Guds gerning, hvormed han intet andet vil end at gøre verden og fornuften til skamme og til dårskab,

1 Kor 1, 27. For det er hans måde at gøre vist, hvad der er tåbeligt, og bringe til ære, hvad der er uanseeligt, og som en skaber skal og må gøre, *af intet gøre noget stort*. Med sådanne gerninger har han lyst til at omgås. Således ser I også, hvordan han i hele Skriften går frem og så underlig og sælsom udretter sine gerninger, at menneskelig fornuft ikke kan finde rede derpå. Det gør han alt sammen, som sagt, derfor, at han vil gøre de vise til dårer og tilintetgøre de store, ophøje de elendige og ringeagtede og gøre noget af det, som intet er.

Således har han også foreskrevet jøderne en gerning, hvorpå den naturlige fornuft støder sig og siger: Ej, skulle Gud, som er den højeste visdom, gøre en sådan dårskab? Men det sker just derfor, at Gud med sådanne gerninger og bud vil døde det gamle menneske og levendegøre det nye. Når du derfor her ser, at han foreskriver en sådan uædel gerning, så må du lade fornuften lægge sin klogskab til side og betænke, at det er en kostelig ting, og sig sådan: Skønt det synes mig fjollet og uædelt, så vil jeg dog give min Herre æren og prisen, at han er visere end jeg og véd, hvad han skal gøre. Han behøver aldeles ikke mit råd til sine

gerninger. Således må han knække min nakke og beskæmme fornuften og gøre den til dårskab. Da falder dens dom bort, og den får et andet sind og andre tanker, så at den siger: Det synes mig godt og ret, fordi det behager Gud, skønt jeg på ingen måde forstår det.

Således gør også Gud med alle andre gerninger. *Når han sender fattigdom, sygdom eller andre ulykker,* så gør han det alene derfor, at fornuften skal lukke sine øjne og ikke ser hen til, hvordan det ser ud. Vistnok gør det ondt, at den ser ulykken for sine øjne og skal dog ikke rette sig derefter, men alene have agt på det, som ikke ses, sætte sin lid til Gud og tro, at hos ham er der stor rigdom og sundhed og sige: *Siden han nu har påført mig dette*, så vil jeg gerne have det, og fordi det er ham velbehageligt, så er det også mig velbehageligt. Jeg véd dog sikkert, at der er noget andet derunder end det, jeg ser for mine øjne. Det samme måtte jøderne også gøre her i omskærelsen. Nu, salig er den mand, som forstår det. Dette er årsagen til al Guds gerning i almindelighed og især til den, som Gud her havde befalet, nemlig alle jøders omskærelse.

For det andet er dette bud også af den grund givet legemlig, at Gud havde udsondret og udvalgt dette

folk, jøderne, frem for alle andre som det, af hvilket han ville blive menneske, og har højt prist og benådet det, som også Paulus siger i Rom 3, og derfor måtte de også blive adskilt fra ethvert folk ved et særligt tegn, *ligesom vi kristne også har et sådant tegn, nemlig dåben.* Ligesom vi ser i verslige ting, at enhver fyrste har sit våben og skjold, hvorpå man kan kende ham og hans folk, og i krigen enhver Herre eller høvedsmand har sit banner og løsen, hvorpå man kender dem, således har også jøderne sit tegn, hvorpå man kunne kende dem, at det var Guds folk. Skønt de især, ligesom også teksten lyder, af den grund havde tegnet, at de kunne være forsikrede om, at de tilhørte Guds folk. Dertil måtte de også hare et symbol og billede på det kommende kristenfolk. For tegnets skyld blev de slemt forhånet af hedningerne. Det var dem latterlig, de spottede og foragtede dem, ligesom verden ikke kan gøre andet. Den må foragte Guds gerning og befaling.

Men hvad gjorde vor Herre Gud dertil, at hans folk for sådan gernings skyld blev spottet? Han ophøjede dem ikke desto mindre. Ja han satte dem til trods for hedningerne midt blandt alle hedninger og beskær-

mede dem også og beskyttede dem mod alle hedninger, så at hvor meget hedningerne end foragtede dem og var dem fjendske, måtte de dog med skam og slået på munden trække sig tilbage, så at jøderne fik overhånd og til gengæld spottede hedningerne. Således handler vor Herre Gud endnu i alle sine gerninger, når man holder dem ringe og foragter dem. For alle hans gerninger går således frem at fornuften forarger sig derover, og han gør det også just af den grund, at den skal forarge sig derover, så at den endelig engang også på ny kan stå op og begynde at erkende Guds gerninger og vide at prise ham i dem.

På samme måde som nu jøderne for denne gernings skyld var foragtet hos hedningerne, således må også alle kristne for evangeliets skyld, som for verden er en elendig, latterlig prædiken, blive forhånet, bespottet og foragtet. *For det er en kristen pålagt af Gud, at vi må bære forsmædelse*, og det kan ikke fejle, når man prædiker evangeliet ret, at man vil foragte, håne og bespotte os. Dette er da *det hellige kors*, som er meget forsmædeligt for verden. Det var jo en stor dårskab, at de kristne troede på ham, som var død på korset, og holdt ham for en Gud og frelser. Men det er vort mærke og løsen, det må vi bære. Det kan ikke

være anderledes, som Paulus siger i 2 Tim 3, 12: "Forfulgt bliver alle, som vil leve et gudfrygtigt liv i Kristus Jesus". Men jo mere vi bliver foragtet, spottet og forfulgt, desto højere ophøjer han os. Han kan ikke lade det være. Han må kendelig ære og beskytte os. Derfor sætter han os også til trøst midt iblandt djævlene og siger: Gør dem noget, hvis I tør. Jeg vil bygge min kirke på en klippe, og Helvedes porte skal ikke få overhånd over den, de lægge sig nu om den, så meget de ville. Hverken Djævelen eller døden eller verden kan overvinde dette folk. Ligesom det nu før legemlig er gået til med jøderne, at de er blevet forfulgt og forjaget, sådan går det også nu til med de kristne.

Dette er de legemlige årsager, hvorfor Gud har villet give jøderne et sådant forsmædeligt tegn, at måtte bære omskærelsens skam. Det ville vel ikke være noget at undse sig for hos mennesker, hvis ikke synden var der. For da Adam og Eva endnu var i uskyldighedsstanden, skammede de sig dog ikke, skønt de var nøgne, som Moses siger. Nu vil vi også se, hvad Gud åndeligt har villet give til kende ved denne gerning. Sandt er det, Guds gerninger og befalinger er naturen og fornuften en dårskab. Han griber det også elendigt an, men hvis vi holder stille og bier, vil vi snart se,

hvordan de sker med den største klogskab, og aldrig havde kunnet udtænkes bedre, end Gud udtænker dem. Det vil vi her lære.

Omskærelsens åndelige betydning

For det første: Gud den almægtige har pålagt Abraham og hans slægt omskærelsen alene på det sted, for hvilket man undser sig og føler skam. Hvorfor har han ikke ladet tage en anden del eller et andet lem på legemet dertil, f.eks. hånd, fod eller tunge, med hvilke vi ser, at man også synder gruelig, men netop tager fødselslemmet dertil? Dermed er lang tid i forvejen betegnet, at ingen kan komme til Gud og blive salig ved hjælp af gerninger, men alene ved troen. Derpå driver Skriften helt igennem i alle sine eksempler og i al sin lære. *Vor synd i os er ikke en gerning eller handling, men den er naturen og hele vort væsen.* Derfor tager Gud det lem, som hører til naturen, og hvorved den menneskelige natur bliver forplantet, som vil han sige: Din fødsel, din natur og hele dit væsen er synd og urenhed. Derom vidner jeg for dig ved denne omskærelsens gerning. Det er ikke en gerning, som hænder og fødder gør. Det var vel en gerning, da Adam og Eva spiste. Men siden, efter faldet, har det aldrig været en

gerning. For da så de, at de var nøgne og skammede sig, som teksten hos Moses siger. Dér har giften trængt ind og er gået gennem hele mennesket, gennem legeme og sjæl. Det er ikke gjort med gerninger, men *naturen er helt igennem fordærvet, så at der ikke findes nogen god lyst mere, hverken i legeme eller sjæl.* Derfor mener jeg, at omskærelsen måtte ske ved fødslen og på det sted, hvorfra den onde lyst kommer, at du ikke skal tænke ved gerninger at gøre noget godt. For selv om du ikke bruger hænderne dertil, er du dog ikke fri for den onde lyst. Ligesom når et ondt menneske sidder i fængsel, hvor hans hænder og fødder er bundet, bliver han vel tvunget til ikke at gøre nogen ond gerning, men derfor bliver han ikke frommere. Således også vi. Vi bliver derfor ikke fromme, om vi end ikke gør onde gerninger med hånden. Vi må iføre os en hel anden hud, vil vi blive fromme.

For det andet: Hvorfor har han netop pålagt manden dette bud? Er ikke også kvinden forgiftet og stikker ligeså dybt i den onde lyst, som manden? Svar: Derved er straks indskærpet den tilkommende forjættelse, at Kristus skulle blive født. For dermed vil han betegne, at når det kunne ske sådan, at kvinden af sig selv kunne undfange, ville det ske uden synd. Derfor

har Helligånden påtaget sig, at et barn kunne blive født uden synd, idet en kvinde alene undfangede, ikke ved mand. Og om det endnu kunne ske, at en kvinde kunne føde uden mands sæd, så ville en sådan fødsel også være ren.

Derfor er herved betegnet, at Kristus skulle blive undfanget og født uden synd af kvinden, uden mandlig sæd. Det har han klart udtrykt ved det ord: Alt mandkøn skal omskæres. Således har han i omskærelsen fået frelseren med, som skal hjælpe på den syndige natur. Skønt nu alt er forgiftet og vor natur er fuld af synd, så har Helligånden dog med disse ord villet betegne, at der endnu skulle fødes et barn af moderen alene, uden synd, som ikke behøvede omskærelsen, skønt der ikke kunne findes en fader, af hvem barnet kunne blive avlet uden synd. Der ser du, at skønt dette tegn er til at undre sig over for verden, er der dog deri skjult en så stor guddommelig visdom, som aldrig nogen fornuft har kunnet udgrunde, at Gud således har villet hjælpe på den forgiftede, onde natur, på den måde at et barn engang skulle blive født uden synd, og at moderen skal undfange det uden synd. Dette barn skal frelse den menneskelige natur fra sådan gift.

For det tredje: Her kunne nu en også spørge: Hvorfor skulle barnet just omskæres på den ottende dag? Skønt man kunne forklare det af en legemlig årsag, at man skulle lade barnet blive lidt stærkt, at det ikke skulle dø af svaghed, har det dog alligevel også en åndelig betydning. For den ottende dag betegner opstandelsen. Nu følger altid syv dage på hinanden ligetil verdens ende. Da vil jo den ottende dag indtræde, så at man aldrig mere vil sige: i dag eller i morgen. Den dag vil bestå evig, og da bliver åbenbaret alt, hvad der er i Himlen og på jorden, alle menneskers hjerter og samvittigheder. Der vil ingen nat være mere.

Dette er her således betegnet på en skjult måde, at der skal komme en opstandelse og en anden tid, og da vil omskærelsen blive fuldkommen. Barnet må ikke have forhuden hel, det betegner, at omskærelsen må være ganske fuldstændig, og det, som er ondt i os, helt og holdent blive afskåret. Men det sker ikke før på den yderste dag. *Da vil der blive et nyt legeme, hvori ingen ond lyst eller tilbøjelighed mere vil findes, men idel lyst til retfærdighed,* og det vil blive klart som solen, som også Kristus selv siger i Matt 13, 43, at på den yderste dag skal de retfærdige skinne som solen i deres faders rige.

Således er nu her i et stykke af den guddommelige visdom skjult, hvormed han betegner *den åndelige omskærelse*, at mennesket skal blive renset for alt, hvad der er kød og blod, og denne åndelige omskærelse hører ikke op, så længe vi lever, men varer ved indtil den yderste dag. Den legemlige omskærelse med barnet er snart forbi, men den sidste omskærelse sker ikke snart. Det taler Paulus og profeten Jeremias meget om, Kol 2, 11; Jer 4, 4, og endog Moses siger selv i 5 Mos 10, 16: "Omskær derfor jeres hjertes forhud." Han fører således fra den legemlige hen til den åndelige omskærelse. Som ville han sige: I forstår det ikke ret og bruger heller ikke omskærelsen ret. I véd ikke, hvorfor I gør det. Det vil nu Gud, at alt, hvad der er jer medfødt og som kommer af fødslen, skal blive bortskåret. I er vantro og stikke dybt i ond lyst og urenhed, hvorfra I skal renses.

Ligeså siger Moses også på et andet sted: "Herren din Gud vil omskære dit og dine efterkommeres hjerte, så du elsker Herren din Gud af hele dit hjerte og af hele din sjæl, for at du må leve." 5 Mos 30, 6. Derfor sagde Stefanus også til jøderne i ApG 7, 51: "I stivnakkede og uomskårne på hjerte og øre!" De, som dog var omskåret i kødet. Som ville han sige: Jeres øren og

hjerte er endnu ikke omskårne. I har endnu den gamle hud i hjertet. I er vantro og lader jer ikke sige. Således forklarer Paulus det i Kol 2, 13: "Også jer, I hedninger, som var døde i jeres overtrædelser, uomskårne på kroppen, gjorde Gud levende sammen med ham." Det vil sige, det kødelige liv, som I har fra Adam, jeres onde lyst og vantro, det vil sige, den onde hud, som I har arvet fra Adam, har Gud gjort levende og ren ved troen på Kristus. For troen, siger Peter i ApG 15. 9, renser hjerterne. Således finder man på andre steder ofte, at apostlene udvider omskærelsen, ligesom Paulus siger i Rom 2, 28: Omskærelsen, som sker i det ydre på legemet, gavner intet. Den må ske i det indre i Ånden.

Nu er den åndelige omskærelse intet andet end troen, som Helligånden virker i hjertet, og som borttager Adams vanart. Derved kommer vantroen bort og afløses af et sådant hjerte, som gerne hører Guds ord. *Her virker da vor Herre Gud en lyst til alle bud og bortskærer alle onde lyster.* For det vil han, når han hos profeterne byder, at man skal omskære hjertet. Og omskærelsen må vedvare, har jeg sagt, *så længe vi lever*. Derfor, om vi har gjort en god begyndelse, er dog ikke dermed alt fuldbragt. *Kødet er endnu ikke ganske*

rent. Der har heller ikke endnu været nogen hellig, som ikke har klaget over sin urenhed. Det bevidner Paulus højt og lydt med helt herlige ord, når han taler således i Rom 7, 14-25: "Vi ved, at loven er af ånd. Men jeg er af kød, solgt til at være under synden. For jeg forstår ikke mine handlinger. Det, jeg vil, det gør jeg ikke, og det, jeg hader, det gør jeg. Men når jeg gør det, jeg ikke vil, giver jeg loven ret i, at den er god. Men så er det ikke længere mig, der handler, men synden, som bor i mig. Jeg ved, at i mig, altså i mit kød, bor der intet godt. Viljen har jeg, men udføre det gode kan jeg ikke. For det gode, som jeg vil, det gør jeg ikke, men det onde, som jeg ikke vil, det gør jeg. Men når jeg gør det, jeg ikke vil, er det ikke længere mig, der handler, men synden, som bor i mig. Jeg finder altså den lov, at jeg, skønt jeg vil gøre det gode, kun evner det onde. For jeg glæder mig inderst inde over Guds lov. Men jeg ser en anden lov i mine lemmer, og den ligger i strid med loven i mit sind og holder mig som fange i syndens lov, som er i mine lemmer. Jeg elendige menneske! Hvem skal fri mig fra dette dødsens legeme? Men Gud ske tak ved Jesus Kristus, vor Herre! Med mit sind tjener jeg da Guds lov, men med kødet syndens lov."

Som Paulus ville sige: *Den onde lyst bliver der ganske vist, men jeg lader den ikke få sin vilje, men tæmmer den,* at den ikke kan gøre, som den vil, og tilfredsstille sin onde lyst. *Derfor må lysten dæmpes og der må kæmpes mod den.* Den, der nu øver sig bedst heri, han er den bedste kristen. På den måde er omskærelsen ganske åndelig, ligesom også tidligere hos jøderne. Det betegner også de otte dage. For hvad ondt og hvad synd skal det spæde barn, som ikke er otte dage gammelt, have gjort? Hvorfor pålægger Gud det omskærelsen? *Fordi naturen er ond, og barnet bringer arvesynd med sig, som er os af naturen medfødt.* Derfor er her ikke tale om gerninger. For barnet har aldrig kunnet gøre nogen ond gerning, men om den onde forgiftede natur. For barnet er jo født med synd og ondskab.

Om de nådens tegn, som Gud har givet ved siden af ordet

Nu kan her spørges: Hvorfor er da omskærelsen ophørt, og hvorfor har Gud ikke ladet den vedblive, også nu hos de kristne? Svar: Det står i vor Herre Guds vilje, og hans vilje skal være os nok, så at vi ikke videre behøver at bryde os derom. Dog vil vi nærmere

betragte det. *Det er vor Herre Guds vis, at han altid til ordet føjer ydre tegn, som alle sigte til Kristus. Og dette gør han for vor skyld, fordi vi er så dybt nedsænket i kød og blod, at vi ikke kan tro de blotte og bare Guds ord. Derfor giver han tegn, at man skal være vis på, at det er sandt, hvad han ved sit ord forjætter og tilsiger os.* Sådan nåde og godhed har han fra verdens begyndelse bevist den menneskelige slægt. Hvad har Adam og vore stamforældre på sin tid haft for tegn? De havde ikke dåben, som vi, ej heller omskærelsen, som Abraham. Men det havde de til tegn, at der kom ild fra Himlen og opbrændte ofret, hvoraf de vidste, at Gud var dem nådig. Ved siden af dette tegn havde de et tilsagn, nemlig, hvad Gud sagde til slangen (som havde ført dem i arvesynden): Jeg vil sætte fjendskab mellem dig og mellem kvinden, og mellem din sæd og hendes sæd. Den skal sønderknuse dit hoved, men du skal sønderknuse hans hæl, 1 Mos 3, 18. Det var deres evangelium, og havde netop så meget at betyde, som om han havde sagt til Eva: Jeg vil give dig en søn og et naturlig afkom. Han skal være en frelser og sønder-træde Djævelens hoved. *Dette evangelium og denne trøst har de hørt og troet med glæde og er blevet salige derved.* Derom forvissedes de ved det tegn, hvorom

jeg har talt. Hvor man nu så at ofret brændte, *dér var kristne*. Derfor anfører Moses ofte det ord, at Gud har lugtet til deres offers søde lugt, hvormed er betegnet, at Gud har haft velbehag i deres offer, 2 Mos 29, 18; 3 Mos 26, 31.

Dette har nu varet fra Adam til Abraham. Da lod Gud dette tegn ophøre og giver et klarere, som endnu bedre kunne forvisse og forsikre dem, idet han gav dem et tegn på legemet, nemlig omskærelsen. Ved siden af et sådant tegn havde de ordet og tilsagnet, som Gud talte til Abraham: "I dit afkom skal alle jordens slægter velsignes", 1 Mos 22, 18. Det er Kristus Jesus, som Paulus udlægger det i Gal 3, 8 og 13. Ham, der ved sin velsignelse skulle borttage alle menneskers forbandelse.

Da nu Kristus kom, ophørte også det tegn og han gav os *et klarere tegn, nemlig dåben*. Det er nu det sidste, at man dykker os ned i vandet, som om vi skulle drukne deri, for at betegne, at det gamle menneske, den onde syndige natur må drukne og gå til grunde, skal den på nogen måde komme ind i Himlen. Men at man igen drager os op, det betegner, at vi igen må blive levende, og et nyt menneske blive født, og det

varer indtil den yderste dag. Således er det Guds vilje, at det tegn, som alene er givet jøderne, er ophørt. Han er en Herre over alle mennesker og over den ganske verden. Derfor må man nu også have et nyt tegn for alle mennesker.

Det er Skriftens mening om omskærelsen, hvorfor den er anordnet, hvad den har betegnet, og hvorfor den er ophørt, at vi ikke skal drive spot dermed. For den er en Guds gerning.

Hvorfor der ved omskærelsen blev givet børnene navn

Det sidste i evangeliet er nu, at barnet ikke alene er blevet omskåret på den ottende dag, men også har fået et andet navn. For jøderne har haft den skik, at de i omskærelsen gav barnet navn. Dette er nu betydningen: *Når vi bliver retfærdiggjort ved troen, så får vi først navn*. Før har vi hverken haft tro eller navn. Gud kender os ikke før, véd ikke noget af os, men så snart vi bliver åndeligt omskårne og har troen, så er navnet der. Vi kommer således bort fra navnet Adam og kaldes Guds børn, ligesom vi da træder ud af den fødsel

og slet ikke har den første fødsel af Adam. Derhen peger profetens ord: ”Dit navn er nævnt over os.” Jer 14, 9. Og det er de kristnes ros, at vi hedder guder og kristne, dertil hellige, retfærdige, rene, sanddru og sådant mere, så at vi har alle de navne, som han har, og som man kan give ham, og hvad godt man kan sige om ham. Denne måde at tale på bruger også Esajas, når han siger kap. 4, 1: ”På den dag skal syv kvinder gribe fat i den samme mand og sige: »Vi holder os selv med kost og sørger for vores eget tøj, blot vi må bære dit navn. Tag vanæren fra os!«” Ligeledes véd I jo, at man kalder hustruen efter manden. Ligesom nu hustruen sidder i fælles bo med manden, så at hvad der er mandens, det er også hustruens, og omvendt, hvad der er hustruens, det er også mandens, således er også alle troende delagtige i alle Guds goder og i alt, hvad han har. Derfor må vi kaldes efter ham. *Det nye væsen, når vi fødes på ny, giver os navnet*. Før er vi blottede for alle goder, har også vort navn af vor fader Adam, der lyder sådan: Alle mennesker er løgnere. Sl 116, 11. Det navn kender Gud ikke. Derfor, som det er en anden brud, så må hun også have et andet navn. Derfor har Gud ikke villet give barnet navn før ved omskærelsen. Ligesom vi da heller ikke giver vore børn navn

før i dåben, da de bliver forenet med Kristus som sin brudgom.

Hvorfor Kristus blev omskåret

Der står endnu ét tilbage: Hvorfor blev Kristus omskåret, han som dog var uskyldig, og slet ikke behøvede omskærelsen? Det har vi ofte prædiket om. Der er deri også en formaning både for troen og kærligheden. For det første har Kristus derfor underkastet sig omskærelsen, at han skulle fri os derfra, så at vor tro skulle blive stærk derved. Han har ikke været skyldig, men for min skyld har han hengivet sig og har gjort det mig til gode. Ligesom han også har underkastet sig døden, skønt han ikke har været skyldig under døden, men han har gjort det for vor skyld, at han skulle forløse os fra døden. Derfor er vi nu ikke skyldige til at blive omskåret. Dernæst er heri et kærlighedens eksempel, at han træder ind i den gerning, som han ikke behøver, og hvoraf han ingen nytte har. Dermed giver han os et eksempel, at vi også skal gøre således og skal tjene vor næste, om vi end ikke behøve det. Dette anbefaler jeg jer bedre at overveje. Dette være nu kort talt om dette evangelium. Vi vil anråbe Herren om nåde.

Herrens åbenbarelse – helligtre-konger

Matt 2, 1-12

v1 Da Jesus var født i Betlehem i Judæa i kong Herodes' dage, se, da kom der nogle vise mænd fra Østerland til Jerusalem v2 og spurgte: »Hvor er jødernes nyfødte konge? For vi har set hans stjerne gå op og er kommet for at tilbede ham.« v3 Da kong Herodes hørte det, blev han forfærdet, og hele Jerusalem med ham. v4 Og han sammenkaldte alle ypperstepræsterne og folkets skriftkloge og spurgte dem, hvor Kristus skulle fødes. v5 De svarede ham: »I Betlehem i Judæa. For således er der skrevet ved profeten:

v6 Du, Betlehem i Judas land,
du er på ingen måde den mindste blandt Judas fyrster.
Fra dig skal der udgå en hersker,
som skal vogte mit folk, Israel.«

v7 Så tilkaldte Herodes i al hemmelighed de vise mænd og forhørte dem indgående om, hvornår stjernen havde vist sig. v8 Og han sendte dem til Betlehem og sagde: »Gå hen og spørg jer nøje for om barnet; og når I har fundet det, så giv mig besked, for at også jeg kan komme og tilbede det.« v9 Da de havde hørt på kongen, tog de af sted, og se, stjernen, som de havde set gå op, gik foran

dem, indtil den stod stille over det sted, hvor barnet var. v10 Da de så stjernen, var deres glæde meget stor. v11 Og de gik ind i huset og så barnet hos dets mor Maria, og de faldt ned og tilbad det, og de åbnede for deres gemmer og frembar gaver til det, guld, røgelse og myrra. v12 Men i drømme fik de en åbenbaring om ikke at tage tilbage til Herodes, og de vendte hjem til deres land ad en anden vej.

Summen af evangeliet.

1. Her har vi førstegrøden blandt hedningerne, som er ført til Kristus, ikke uden himmelsk lys, det vil sige, ikke uden tro, hvor ringe den end har været.
2. Jerusalem forskrækkedes også over de vises spørgsmål. For da begyndte allerede mange hjerters tanker at åbenbares, som Simeon siger til Maria, og også Esajas forud forkynder i Es 8, 14.
3. Jøderne får Herrens fødselssted at vide af profetien, men tiden bliver dem kundgjort ved de vise, så at de ingen undskyldning skulle have.
4. Det evangeliske lys eller ord, ved hvilket Kristus erkendes, bringer fred og glæde med sig i samvittigheden.
5. En sand retskaffen tro bryder sig ikke om den ydre ringe skikkelse, men tilbeder Kristus, om end alt synes i strid med fornuften. Dog gør den det ikke uden offer

eller uden gave. For troen kan ikke være uden gode gerninger. De kommer af sig selv. Og disse gode gerninger, som vi beviser vor næste, dem beviser vi Gud og hans Kristus selv, således som han vil sige ved den yderste dom: Så meget som I har gjort for en af disse mine mindste brødre, har I gjort for mig.
6. Herodes er et eksempel og forbillede på den menneskelige fornufts ondskab eller visdom, som sætter sig op mod evangeliet. Det advarer Ånden os om, så at vi ikke igen vender tilbage til den, ligesom Gud her befalede de vise i en drøm, at de ikke skulle vende tilbage til Herodes.

Udlægning af evangeliet

Dette er et rigt evangelium, og det kunne vel være rimeligt, at man behandlede det med flid. Jeg véd ikke, hvor jeg skal begynde. Matthæus beskriver denne historie, kun fordi han vil vise, hvordan Kristi fødsel ikke har været hemmelig, så at jøderne ingen undskyldning skulle have. Derfor indfører han også nogle ord af profeterne Esajas og Mika, hvorved han vil gøre det sikkert, at Messias var født. De skulle ikke vente nogen anden. Herpå er ikke alene deres skrift, men

også de fremmede folk, som kom der og søgte jødernes konge, vidner. Og dette siges til ringe ære for jøderne, at de, hans eget folk, sov ved deres konges fødsel, og at fremmede folk skulle spørge derom og vide bedre besked om hans fødsel end dem. Nu, det går sådan og ikke anderledes. Vi vil kort gennemgå dette evangelium.

Historiens handling

Disse vise, som man nu kalder de tre konger, har været fra det land, som kaldes det rige Arabien, et land, som er rigt på guld, og som også har sjælden røgelse og kostelig myrra. Det ligger øst for Jerusalem. Men disse vise har ikke været konger, men *lærde mænd*, måske præster, skønt konge og præst på den tid var én ting. Evangelisten benævner dem magikere, som betyder *naturkyndige*. For *magi er egentlig den kunst at forstå skabningens art og natur,* såsom, for at give et eksempel, at man véd, at kalk har den natur, at den begynder at brænde, når man gyder vand på den, og omvendt slukkes af olie, som ellers opflammer ilden. Ligeledes, at hjorten har den natur, at den med sin ånde trækker slanger ud af deres hul, dræber og spiser dem. Fremdeles, at en væsel lokker slangen ud ved at

bevæge sin hale foran slangehullet, og når den kryber ud, hugger tænderne således i slangens hals, at giften ikke skader den, og dræber den.

De, som forstår hemmelige kunster, er magikere. Deraf kommer det også, at de ofte *ved naturens hjælp* frembringer underlige ting for dem, som ikke forstår det, så at man tænker, det går til med sorte eller djævelske kunster. *Sådanne folk skulle det egentlig være, som man kalder filosoffer. De skulle kende skabningens natur. Men nu kender bønderne mere dertil end vore naturforskere.* I Østerlandene har denne kunst været stor. Der har mange lagt sig derefter, og den er også ofte omtalt i Den Hellige Skrift. *Salomo og adskillige andre har forstået sig godt på den*, og Skriften sigter også hertil ved at bruge lignelser om naturens ting. Derefter har folk gået videre og også villet gøre andre ting, som ikke findes i naturen. *Deraf er da opstået sortekunstnere og troldmænd*, der i lighed med de andre også ville være vise og kloge, men tog fejl og er som aberne. Hvad de ser, det ville de også gøre.

Disse magikere har nu set en stjerne i Østen, som evangelisten siger. Denne stjerne har bevæget dem til at bryde op og følge efter den. For den viser, at en

konge er født i Jødeland. Her har nu nogle spurgt, hvordan dette er gået til og hvem, der har fortalt de vise, at stjernen betegner en ny konges fødsel? Her vil jeg nu ikke just gøre det til et under. Det er sandt, at *araberne er kommet af Abrahams slægt*. For sådan læser vi, at Abraham med Ketura avlede nogle sønner, som han lod rejse til Østerland, hvilket tvinger mig til at tro, at araberne er af Abrahams stamme. Hele dette land stammer da fra Ismael og hans brødre. Det er nu sikkert, at Abraham har lært alle sine børn, hvad han selv kendte til, at der var lovet ham et afkom af Gud. Han har også lært dem om troen, hvordan de skulle gøre gode gerninger, så at de øvede en ret gudstjeneste og vandrede i et retskaffent liv. Det er klart nok. For sådan siger Gud selv om Abraham i 1 Mos 18, 17-19: "Skulle jeg skjule for Abraham, hvad jeg har i sinde at gøre? Abraham skal jo blive til et stort og mægtigt folk, og alle jordens folk skal velsignes i ham. Jeg har jo udvalgt ham til at pålægge sine sønner og sin slægt at følge Herrens vej og øve ret og retfærdighed, så Herren kan lade det ske, som han har lovet Abraham." Fordi Gud da har sagt dette, har Abraham bestemt også gjort det, og han vil ikke alene have undervist Isak, men også de andre brødre, så at *de har lært det*

og fattet det med forstanden, om de end ikke alle har grebet troen, således som det også sker nu til dags.

Således har nu de vise også været sådanne folk, som har lært det fra Abraham og hans børn, skønt falsk tro og gerninger stedse har fulgt med. Derfra ville de også have haft det, at en ny konge ville blive født blandt det jødiske folk. Da de nu havde set stjernen i Jødeland, så har de tænkt: Dér må han være født. Deraf kan I slutte, at disse vise ikke har haft langt derhen. Det kan ikke have været over fire dagsrejser. For hvordan skulle de have været så visse på, at stjernen skulle have stået netop over Jerusalem, hvis det havde været en lang vej, som man ellers siger. Derfor vil vi altså forklare det således, at de har haft hjemme på grænsen, nær imod Egypten, hvor det støder til Jødeland. For ellers havde de ikke kunnet se stjernen så langt, især fordi den ikke har stået så højt, som en af de andre. For evangelisten fortæller, at den er gået foran dem hen imod Betlehem og har stået over huset, hvor barnet var. Hvormed han ikke alene betegner byen, hvorover den har stået, men også huset. *Dertil er den også gået fra nord mod syd, mens dog andre stjerner gå fra øst mod vest.* Derfor har den ikke stået, som de andre, har heller ikke haft et sådant løb som de

andre. *For den er skabt af Gud specielt for denne sags skyld.* Dette taler jeg om, så at vi også kan møde snakkerne, som er optaget af at gøre trosartikler, hvor der ingen er. For det er ikke nødvendigt at tro, at det har været en lang rejse, og at de dog på få dage er kommet frem, som man siger, på tretten dage.

Stjernetydning og horoskoper

Og således kan I også gendrive den påstand, *stjernetyderne* gør, når de heraf vil bevise, at ethvert menneske bliver født under sin egen stjerne, og som stjernens indflydelse er, således bliver et menneske, og sådan skal det gå ham. Det er idel opdigtede og latterlige ting. Når de da siger: Ej, Kristus har dog haft en stjerne ved sin fødsel, skal da ikke ethvert menneske have sin egen stjerne? Så svar således: Du nar, stjernen har jo ikke stået således, som de andre, men meget lavere, eller hvad magt har da stjernen over Kristus? Hvis stjernerne betyder noget for os, så havde de også måttet betyde noget for Kristus, så havde heller ikke Gud behøvet at give ham en særlig stjerne. Så ville vi da anvende det mod dem: Har stjernen ikke indvirket på Kristi fødsel, så kan den heller ikke indvirke på vor

fødsel. *Stjernerne er ikke sat for at skulle regere min eller din fødsel, men for at lyse og gøre forskel på dagen og natten og til at give varme. Og ikke afhænger det af, at man er født under denne eller hin stjerne, om man bliver sådan eller sådan. Vi kristne er herrer over himmel og jord, således bestemt også over stjernerne.*

Da nu de vise kom til Jerusalem og spurgte, hvor den nyfødte jødernes konge var, fortæller evangelisten, at Kong Herodes blev forskrækket over dette spørgsmål, og med ham hele Jerusalem. Hvorfor forskrækkedes Herodes og jøderne her? Jøderne havde for lang tid siden, vel for tredive år tilbage, kæmpet og stridt med Herodes, før de ville tage ham til Herre. For han var ikke af deres blod, men en fremmed og af romerne sat til konge over jøderne. Fordi nu jøderne havde et ord af Moses, at de ikke skulle have en fyrste eller konge, uden han var af deres blod og af brødrene, 5 Mos 17, 15., satte jøderne sig derfor mod Herodes. Det førte til krig, stor jammer og nød. Herodes havde på sin side kejseren i Rom, dræbte mange af dem, overvandt og undertvang dem så ganske, at de måtte have ham. Og dette var et tegn – som Jakobs profeti lyder – på, at tidens fylde var der, at Kristus skulle komme, 1 Mos 49, 10. Derfor forskrækkedes han nu

og tænkte: Jeg har nu bragt styrelsen under mig og siddet her og beholdt regeringen i tredive år. Vil de nu begynde et nyt spil og opstille en ny konge, og kommer nu fremmede folk og spørger offentlig i byen efter den nyfødte konge, da vil det først blive rigtig slemt. Sådan forskrækkedes også hele Jerusalem, idet de tænkte: Nu vil det ikke blive godt, men der vil opstå en jammer i landet. For Herodes vil ikke tåle det, men fare op imod os, falde ind og slå os ihjel, at han kan beholde os under sit regimente.

Da fandt Herodes på et klogt råd og tænkte således: Jøderne vil skjule det for mig og vil ikke ret sige til. Derfor vil jeg først udforske byen, derefter tiden, hvor og når kongen skal fødes. Derfor, om de end skjuler det, skal jeg nok finde ham. Jeg vil myrde så mange små børn, at han også må omkomme. Derfor kaldte han de skriftkloge til sig og spurgte, hvor Kristus skulle fødes. For han tænkte, at han måtte være den Kristus, som folket havde ventet så længe på. Også han har uden tvivl været klog på Skriften. Da svarede nu de skriftkloge ham, måske af frygt, at det var skrevet i profeten Mika 5, 1, at han skulle fødes i Betlehem. Se, hvad jøderne her gør! Her giver de ham hen, lader ham ligge. De sidder stille og løber ikke til

ham, skønt de rimeligvis skulle have løbet til verdens ende efter ham, mens de lader folk fra fremmede lande komme og søge ham. Selv interesserer de sig ikke om ham af frygt for tyrannen Herodes.

Da nu Herodes hos de skriftkloge havde erfaret, hvor Kristus, jødernes konge, skulle fødes, kalder han de vise hemmelig til sig og udspørger dem nøje, hvornår de havde set stjernen. Han ville nemlig afgøre sagen med dem, for at jøderne ikke skulle opdage det. For han var bange for, at disse skulle skjule Kristus for ham, hvis det blev almindelig kendt blandt dem. Han formaner derfor de vise, til ikke at sige det, men beholde det som en hemmelighed hos sig selv. Da han nu havde besluttet, hvad han ville gøre, byder han, for at være sikker i sin sag, de vise drage bort, for at få ret besked om sagen, idet han tænker således: træffer det, så træffer det. Og han siger til dem: Når I har fundet barnet, så kom tilbage til mig, så jeg også kan komme og tilbede det. Men det gør han kun af ondskab og list, da han frygter for, at de ellers ikke vil komme tilbage til ham.

Og her ser I også, at disse vise og magikere ikke har været konger fra Arabien. For Herodes var en klog

og høflig mand – hvorfor også romerne indsatte ham – og derfor ville han uden tvivl have gjort større væsen af dem, hvis det havde været så store herrer. Og han ville da ikke sådan uden videre have befalet dem at drage til Betlehem og så komme igen og sige det til ham. Hvad gør nu de vise? Da de havde hørt kongen, fortæller evangelisten, drog de bort og troede ordet, som de havde hørt af profetien og drog op til Betlehem.

Om troen

Her kommer nu evangeliets lære ret frem, og det bedste, vi her har at holde fast, er evangelistens fremstilling *af troens rette art og natur*. Den har det således, at *den er en fast overbevisning om det, som ikke ses, men alene står fast på det ord, som den har, og lukker øjet for alle andre ting*. For se, hvordan det gik dem. Gud ville ikke lade dem komme til Kristus, uden de har hans ord. Derfor lod han dem drage fra sit eget land mod Jerusalem, hvor Guds ord blev lært, og lod dem fra først at høre det ord, hvor de skulle finde Kristus. Men før de blev forvissede herom, måtte de først komme i angst og nød. Derfor lader han det slå fejl for dem, da de var kommet til Jerusalem, og gjorde deres

tanker til intet. For de tænkte således: Her, i hovedbyen Jerusalem, vil vi finde ham, fordi en konge jo må blive født og opfostret i sin fornemste hovedstad. Her gør Gud, at deres beregninger bliver til intet. De finder ikke barnet, og nu er også stjernen, de har set, forsvundet. Heller ikke véd nogen i byen noget om, at en ny konge skulle være født.

De gode mænd havde endnu en kødelig indbildning om ham, og mener, at han skulle fødes i samme pragt og herlighed som en verdslig konges børn. Disse tanker kunne vel Gud tåle, men han lader dem ikke blive i sådan indbildning, men lader dem i Skriften blive belært om, at de ikke skal finde ham, hvor de tænkte, i en stor hovedstad, men i en ringe landsby, og så viser han dem fra kongebyen til Betlehem.

Det har vistnok været et stort stød og et stort kors for gamle Adam, fordi de i forvejen havde set en stor stjerne, som end ikke skulle opgå for den romerske kejser, og de havde rejst en så lang vej og endda ikke fundet ham her, da de dog mente at skulle finde ham straks. Alligevel lader de sig føre af ordet alene og hænger fast derved, uagtet deres tro havde måttet lide så stor anfægtelse. Da har fornuften helt sikkert sagt:

Se, vi narre har foretaget en så lang rejse og har ikke fundet, hvad vi har søgt. Stjernen har bedrager os. Desuden véd ingen her i den kongelige hovedstad noget derom. Her går alt stille til, og man byder os på lykke og fromme at drage op til Betlehem.

Men således bærer troen sig ad. Den *sætter alt, hvad den ser eller føler, ud af betragtning og hænger alene ved det blotte ord.* De vise har måttet sætte alle sine tanker og hvad de så, til side og gå hen, hvor de intet så. Dog hang de ved ordet og troede, hvad profeten havde sagt, at han skulle fødes i Betlehem. De har vel også været bedrøvet og ilde til mode derover, og de er vel blevet anfægtet over at være draget hjemmefra i fuldkommen tillid til, at de skulle komme rigtig frem, og dog intet at have fundet. Det giver evangelisten også at forstå, idet han siger: ”Da de så stjernen, var deres glæde meget stor”. Som om han ville sige: Først, da stjernen blev borte, var de sørgmodige og bekymrede, men nu da stjernen kommer igen, bliver de glade og tænker: Alt er endnu i orden, vi er ikke blevet bedraget.

Sådan må også vi gøre, alene holde fast ved ordet, og om det end er underligt og mod fornuften, må vi

alligevel blive ved det, lukke øjne og sind for alt, hvad der ikke er Guds ord og håbe, at Gud vil trøste os, og at vi til sidst får at se, hvordan Guds gerninger overgår naturen. Derom har vi andetsteds talt mere.

Om tilbedelsen

Fremdeles fortæller Matthæus, hvad der skete, da de var kommet til Betlehem, idet han siger: Og de gik ind i huset og fandt barnet med dets moder Maria og faldt ned og tilbad det og åbnede deres kostbarheder og ofrede det gaver: guld, røgelse og myrra

Her må vi da tale om *tilbedelsen*. I skal ikke tro, at de har været så forstandige, at de har holdt Kristus for Gud. For guddommen er i Det Gamle Testamente åbenbaret på en skjult måde. Derfor har Kristi guddom kun været kendt for få mennesker på den tid, han var legemlig på jorden. Den er først ved Helligånden på pinsedagen forklaret og offentlig forkyndt for verden, således som Paulus siger i Rom 1, 2-4: "Guds evangelium, som han forud har lovet ved sine profeter i De hellige Skrifter, evangeliet om hans søn, Jesus Kristus, vor Herre, som menneske kommet af Davids slægt, i kraft af helligheds ånd stadfæstet som Guds søn med

magt og vælde, da han opstod fra de døde.". Guds Ånd er givet efter Kristi himmelfart, som fra den tid helliger de kristne og forkynder for hele verden, at Kristus er Guds søn, med al magt i ord, undere og tegn. Derfor, siger jeg, skal man ikke tro, at disse vise har antaget Kristus for en Gud. Det var dengang nok, at de holdt ham for den Kristus, der skulle nedstamme fra Abraham og var lovet dem af Gud.

Om den rette tilbedelse, hvormed man tilbeder Gud, har jeg før sagt mere, nemlig, at man skal tilbede ham i ånd og sandhed, Joh 4, 23, hverken her eller dér, således at man er bunden til ydre sted, fagter eller ord. Evangeliet taler imidlertid ikke her om sådan tilbedelse, men om det, som Skriften ellers også kalder at tilbede, falde ned, knæle og bevise ære. Det hebraiske sprog er et rigt sprog, så at jøderne ofte har ti ord, hvor vi kun har ét, især hvor talen er om, hvad der hører til gudstjenesten. Derfor ønsker jeg, at vi havde oversat ordet "tilbede" med at yde sin ærbødige hyldest eller at bøje sig. For derfor ret at kunne forklare det, må vi vise forskellen på dette ord.

Begæring og bøn består i ord. Det er *bøn*, når man forelægger vor Herre Gud noget. Således er der i Salmerne og i Fadervor både bøn og begæring. Når jeg for det første siger: "Fader vor, du som er i Himlen", så er det bøn, men endnu ikke begæring. For det er at bede, at man fremsiger de åndelige ord, som står i bønnen, som: Fader vor, der er Åndens og troens ord.

Begæring består deri, at man vil have noget af Gud og frembærer sin nød for ham, som i de følgende syv bønner i Fadervor: helliget blive dit navn, komme dit rige, ske din vilje, osv.

Påkaldelse hedder det, når jeg indstændig eller vedholdende begærer, idet jeg fremhæver, for hvis skyld jeg beder, som når jeg siger: Jeg beder dig for Guds skyld. Det gør Paulus ofte, især i Romerbrevet. Forskellen er i Skriften klar, derfor vil jeg gerne, at I også skal forstå det.

Men hvordan en sådan bøn skal være, og hvad der hører til en retskaffen bøn, det har jeg på et andet sted skrevet meget om. *Men især skal I mærke, at en sådan bøn ikke skal være lang*, således som papisterne blandt os beder. De bliver ved flere timer i træk. Det er ikke ret bedt. *Men vil du bede ret, så gør det ofte og mange*

gange. Giv dig kun ikke af med megen snak. Frembær din nød for Gud med simple, enfoldige ord og overlad det til ham. Han véd bedre end du selv, hvad du mangler, og hvor nøden trykker. Derfor siger Kristus i Matt 6, 5-8: ”Når I beder, må I ikke være som hyklerne, der ynder at stå og bede i synagoger og på gadehjørner for at vise sig for mennesker. Sandelig siger jeg jer: De har fået deres løn. Men når du vil bede, så gå ind i dit kammer og luk din dør og bed til din fader, som er i det skjulte. Og din fader, som ser i det skjulte, skal lønne dig. Når I beder, så lad ikke munden løbe, som hedningerne gør, fordi de tror, at de bønhøres for deres mange ord. Dem må I ikke ligne. Jeres fader ved, hvad I trænger til, endnu før I beder ham om det.”

Når du derfor vil bede og forelægge vor Herre Gud din nød, skal du gå afsides og sige sådan: Kære Herre! På grund af din allerkæreste søn Jesus Kristus beder jeg, at du ville give mig det eller det. Og gentag det så snart på ny igen. For således kan min ånd blive samlet i andagt, så jeg ikke står der og tænker på noget andet, men på den nød, der ligger mig på hjerte. Men når jeg tænker på at opremse så og så mange Salmer eller rosenkranse efter hinanden, så er sjælen eller ånden snart andre steder og min andagt er borte.

Alt det, som I nu har hørt, er imidlertid endnu ikke nogen tilbedelse. For til tilbedelse hører intet ord. *Tilbedelse er noget, som sker både i det ydre og i det indre*. I det ydre er den hele legemets gerning, når jeg bøjer mig eller knæler for Gud og erkender ham for min Herre, ligesom man bøjer sig eller knæler for en fyrste og erkender ham for en Herre. Derfor siger David i Sl 99, 5: "I skal hylde Herren, vor Gud, kaste jer ned for hans fodskammel. Hellig er han!" Således har jøderne gjort foran Herrens ark og foran tabernaklet. Her bøjede de sig, som der står skrevet i 2 Mos 33, 10, og har desuden også bedt her. For det kan alt sammen godt ske på én gang, blot at I forstår forskellen, at denne tilbedelse også sker med legemet. Men sådan ydre tilbedelse er hykleri, hvor den ikke udgår fra troen og Ånden.

Tilbedelse er dernæst i det indre og åndelig. Det er en ret tilbedelse, når man tilbeder i ånd og sandhed, som Kristus siger i Joh 4, 23. Det vil sige, når du af ganske hjerte påkalder Gud og siger: Du er min Gud og nådige Herre. Det er i sandhed at tilbede, at et menneske således ydmyger og bøjer sig for ham og siger: Du er min Gud og nådige fader, du må hjælpe mig og gøre mig from. *Troen virker den indre bøjning. Den*

virker også den ydre. Undertiden virker den dog ikke den sidste. For den véd, at Gud ser på hjertet og troen, ikke på den ydre bøjning, 1 Sam. 16, 7. Begge dele kan således godt forenes med hinanden, og netop da går legeme og sjæl hånd i hånd. *Men uden den indre er den ydre tilbedelse intet.*

Før i tiden har Gud bundet sin tilbedelse til ydre steder, som vi læser i Dan 6, 10, at Daniel vendte sit ansigt mod Jerusalem og templet, når han ville bede. Men nu siger Kristus i Joh 4, 21, at man herefter hverken skal tilbede i Jerusalem eller på dette bjerg, men i ånd og sandhed. Fordi evangeliet er udbredt i hele verden, skal man nu tilbede overalt, hvor Guds ord prædikes, og hvor troen er. For når evangeliet prædikes og man hænger ved det i troen og af hjertet, fortjener det også, at du bøjer dig derfor og giver det al mulig ære. *For Gud er selv deri.* Men når hjertet ikke tror derpå og ikke holder det for Guds ord, men sidder og hører uden at tænke på, hvad det er og hvorpå det går ud, så har det intet at betyde, om du med dit legeme bøjer dig for det. For hjertet, som Gud alene ser på, følger ikke med. Når Skriften derfor siger om jøderne, at de var hårde halse og at deres nakke var en jernstang, så at de

ikke kunne bøje eller bukke sig for Gud, da tales der egentlig om vantroen.

Således må det nu også her, når evangelisten siger, at magikerne eller de vise har tilbedt Herren, forstås på den måde, at de har bevist ham ære og bøjet sig for ham. Men det er kommet indvendig fra hjertet, ellers havde det ikke været noget. Derfor skal det opfattes således, at tilbedelse i Skriften ikke betyder andet end at ydmyge og bøje sig, hvorved vi erkender den, for hvem vi gør det, for Herre. Vi læser således, at Batseba, Kong Salomos moder, bøjede sig for Kong David, 1 Kong 1, 16.

Her kan I se, hvilket narrevæk, de har drevet, som har udtænkt så mange slags tilbedelser og skelner mellem benævnelserne: latreia, duleia, og hyperduleia. Den første tilhører Gud alene, den anden Jomfru Maria, den tredje det hellige kors og ellers andre helgener. Dette er mennesketanker og drømme uden grund i Skriften. Derfor mærk jer her alene, at evangeliet, når det siger, at de vise tilbeder barnet, må forstås således, at de ikke alene med legeme, men også i ånden har bøjet sig og erkendt ham for en Herre. For de har ikke alene bevist ham ydre ære og i gerning bekendt, at han

var en konge, men deres hjerte har også været med. Det har ikke holdt ham for et almindeligt barn, men for Messias, hvorpå de som Abrahams afkom har ventet. For ligesom deres legeme bøjer sig og knæler, således ydmyger hjertet sig indvendig for Gud. Således ser I nu klart, at det lille ord "tilbedelse" ikke betyder andet end nedbøjelse, ærbødig hyldest og knælen, hvorfor det var bedst at oversætte det med at *yde ærbødig hyldest, knæle eller bøje sig for*.

Lad os nu høre videre i evangeliet, hvordan det gik, da de havde ofret ham sin gave, hvordan nemlig *Gud befalede dem i drømme*, ikke at vende tilbage til Herodes, og hvordan de har gjort sådan og ad en anden vej er draget hjem igen til deres land. Vi vil nu lade det stå derhen, hvad for offer, de har bragt. For I finder nok derom i *Postillen.* Derimod vil vi betragte, hvad andet, evangeliet hermed lærer os og hentyder til.

Om fristelse

Hvorfor lader Herren dem ikke komme til Herodes, men giver dem i drømme til kende, at de ikke skal vende tilbage igen til ham? Gud havde jo dog kunnet beskytte barnet mod al vold, så at Herodes ikke havde

kunnet gøre det noget? Kristus viser sig snart som en Herre, snart som en tjener. Han lader undertiden se, at han er Gud, som da han her lod stjernen gå foran de vise. Så flygter han igen for Herodes, som om han frygtede for ham. *Her giver han et eksempel på, ikke at friste Gud.* Han vil her ikke gøre noget mirakel, men han opfører sig på sædvanlig måde, sådan at han unddrager sig og undflyr ulykken. Sådan skal vi heller ikke friste Gud, men have fortrøstning til ham. Men den, som tror, frister ikke Gud.

Nu er der to måder at friste på, den ene til højre, den anden til venstre side. Da gør du ret, når du tror og fortrøster dig på det, som du har Guds ord for. Men når du ikke tror, hvor du har Guds ord, da frister du Gud. Her har I et klart eksempel: Gud har givet dig korn og frugt på marken, som du skal dyrke i dit ansigts sved. Når du nu går hen og siger: Ej, jeg vil ikke arbejde, men stole på Gud, han vil nok ernære mig, da er det at friste Gud. Det er en tro uden for Guds ord, der ikke duer, således som vi læser om en gal helgen i ørkenen. To brødre vandrede nemlig sammen og var meget sultne: Da kom de til et sted, hvor der var onde mennesker, og da de skulle spise, ville den ene af dem

ikke tage føde til sig, fordi det var hos onde mennesker, og døde derfor hungersdøden. Denne har ikke haft en ret fortrøstning til Gud, ja han er faret til Djævelen derfor. *Når derfor en, som kan hjælpe sig med ting, der er skabt for at bruges, farer frem på denne måde og lader det stå til, da frister han Gud,* hvilket også de gør, der løber i kloster og vil leve ugifte. Noget, de ikke kan gøre ifølge deres natur, men de kunne blive udenfor og gifte sig. For når naturen ikke tillader dig at være afholdende og du kan blive gift, skal du ikke tænke, at Gud vil gøre et mirakel med dig. Han har skabt mand og kvinde, lad det blive derved og gør det ikke bedre. Dette var da at friste Gud til højre side.

Den anden måde at friste på er, når du har Guds ord og ikke tror samme, således som jøderne gjorde i ørkenen. De troede ikke, skønt de dog havde Guds ord, og ville heller ikke tro, men foreskrive ham den måde, hvorpå han skulle gå frem. Det hjalp ikke, at han sagde: Jeg vil drage omsorg for jer. Men hvordan han end gjorde det, ville de have det anderledes. Dette er at friste Gud til venstre side. Derfor vær du fornuftig. *Hvor du har Guds ord, da forlad dig fast derpå og vig ikke derfra.* Ligesom også jøderne, der havde Guds ord, skønt der intet korn voksede i ørkenen og de ikke

havde noget at spise, dog skulle have troet, at Gud ville ernære dem og give dem nok. For de havde et bestemt tilsagn og Guds ord for, at han ikke ville forlade dem. Når du derfor står på Guds ord, så kan du tro og heller ikke friste Gud. *Derfor må man overalt lade disse to blive sammen: At ordet ikke er uden tro og heller ikke troen uden ordet.* Det være nu kort talt om dette evangelium, skønt endnu meget mere ville være at omhandle deri.

—

En anden prædiken på helligtre-kongersdag

Vi fejrer i dag tre liflige, trøsterige fester, på hvilke den Herre Kristus har åbenbaret sig, alle dem til en særlig trøst, der søger ham med fast tro. For det første for *de vise fra Østerland.* For det andet for Johannes Døberen, da Jesus af denne i sit tredivte år *døbtes i*

Jordan og Helligånden ved Faderens røst gav det vidnesbyrd om Kristus, at han var Guds søn. For det tredje dengang han beviste sin herlighed og ære med miraklet, da han gjorde vin af vand *ved brylluppet*, hvorved han ville ære ægteskabet, der desværre nu af paven og hans nådige junkere er ilde tilredt, forsmået og forkastet som en elendig, foragtet stand. For hvad Gud har forordnet, det er og bliver forsmået af verden. Derom vil vi til sin tid tale mere. Vi har også allerede skrevet tilstrækkeligt derom. Nu vil vi tale lidt om den første åbenbarelse.

Om den første åbenbarelse for de vise fra Østerland

Da de vise fra Arabien, der har været højt dannede mænd og uden tvivl ledere eller rådsherrer i sit land (som det dengang var almindelig i Østerlandene), så stjernen gå op, kom de uden tøven til Jerusalem og søgte omhyggeligt den nyfødte jødernes konge. Herved skal vi mærke os, at de uden stjernen ikke har kunnet, hverken søge eller finde denne konge, den Herre Kristus. Men den har til sidst ført dem frem, så at de af Guds ord er blevet forvisset om, hvor de skulle

finde denne konge. Således går det også med os. *Vi kan ikke finde Kristus uden ved evangeliet, uden Guds ord*. Det må vise os vejen og lede os til at finde ham, *dog alene først, når vi griber dette evangelium med troen*. For ellers hjælper det os intet, om vi end har, hører og kender det. Vi vil da ligeså lidt finde ham som de skriftkloge, der havde Skriften og vidste at vise andre mennesker vejen, medens de ikke selv kom eller tog dette til hjerte, sov derimod fra den konge, hvorpå de dog med megen sukken havde ventet lang tid. *Derfor er det ikke nok, at man har eller hører evangeliet, men det må tros og gribes i hjertet,* ellers finder vi ikke Kristus. Og herigennem ser I også, hvordan det ikke kommer an på, om man er lærd eller ulærd, om man har meget eller lidt forstand på Skriften. Den, hvem Gud giver det, han har det. Han anser ikke personer, men den, han drager, bliver draget, og dog lader han alligevel altid evangeliet prædike.

Da nu de vise ved Skriftens forklaring og stjernens betegnelse havde fundet Kristusbarnet, jødernes konge, i Betlehem med Josef og Maria, lod de sig ikke anfægte af hans ringe skikkelse, men erkendte barnet, således som de havde lært i ordet, for den Messias og

jødernes konge, hvorpå jøderne ventede. Og de åbnede for deres kostbarheder og ofrede det gaver: guld, røgelse og myrra. Deraf skal man spore troens vis, at den ikke lader sig lede vild, men alene hænger ved ordet og spørger ikke om alt det ydre. Disse vise forarges ikke over, at barnet med dets forældre er på et så ringe sted, uden al pragt, i armod og elendighed, og intet synes mindre rimeligt, end at dette barn skulle være en konge. Men de bliver ved, de holder det med vished for den konge, som i Skriften var dem betegnet, og beviser ham kongelig ære med kostelige gaver og skænk, med det bedste, som de havde bragt med sig fra deres land. Verden derimod ville ikke have gjort således, men efter sin sædvane have set på stor pragt, på fløjlsbolstre, på mange tjenere og piger. Der plejer den at give sine gaver, hvor der nemlig inden er nok og overflod. Ja, den har det vel sådan, at den tager fra de fattige og elendige, river brødet fra munden på den sultne og trængende og dem, som ikke har andet, end hvad de med sin blodige sved kan skrabe sammen.

Heraf skal vi nu lære, at vi, hvis vi også med de vise vil ære Kristus, må lukke vore øjne for alt, hvad der er smukt, skinner og glimrer for denne verden, og ikke forarges eller forskrækkes, om det end for verden

synes ringe, foragteligt og naragtigt. Vær du tilfreds med at vide, det behager Gud i Himlen. Vogt dig for det, som glimrer for verden. *Øv dig i gerninger, som for fornuften anses naragtige og ringe, som at hjælpe de fattige, trøste de bedrøvede og antage sig næstens nød.* Når du øver dig flittig og i troen véd at skikke dig ret i disse stykker, så vil de andre glimrende gerninger, som at anordne messe, holde natgudstjeneste og årsdage, bygge kirker, og hvad mere der er af den slags narrevæk, falde bort af sig selv og gå til grunde hos dig. Og på sådanne gerninger stoler nu hele verden. For de glimrer smukt, skønt Gud har afsky for dem. Men hvad Gud har befalet: At tjene vor næste og antage sig hans elendighed, være venlig og god mod ham, således som de andre Guds bud lyder, det lægges til side og anses af verden for ubetydeligt, naragtigt og latterligt. Derfor indlader ingen sig derpå. Hvorfor? Fordi det ikke glimrer. Glimrer det ikke, så gælder det ikke, siger man sædvanligvis.

Nu vil dog Gud før berøves sin ære og tjeneste, end at vi skulle være forsømmelige i vor næstes tjeneste, således som Kristus siger i Matt 5, 23-24: ”Når du derfor bringer din gave til alteret og dér kommer i tanker om, at din broder har noget mod dig, så lad din

gave blive ved alteret og gå først hen og forlig dig med din broder; så kan du komme og bringe din gave." Her ser og hører I rent ud, at Gud ikke vil have nogen tjeneste, uden at vi tjener og viser os venlig mod vor næste.

Derfor forkaster Gud også hos profeten Esajas jødernes ofre, fordi de forsømte det vigtigste, nemlig barmhjertighed og tro, og taler således: "Hør Herrens ord, Sodomas stormænd, lyt til vor Guds belæring, Gomorras folk! Hvad skal jeg med jeres mange slagtofre? Siger Herren. Jeg er mæt af brændofre af væddere og fedtet af fedekvæg. Blod af tyre, lam og bukke vil jeg ikke have. Når I kommer for at se mit ansigt, hvem kræver så af jer, at mine forgårde bliver trampet ned? Bring ikke flere tomme afgrødeofre, røgelsesoffer væmmes jeg ved. Nymånedag og sabbat, festforsamling – jeg kan ikke udholde festdag og ondskab. Jeg hader jeres nymånedage og fester, de er blevet en byrde, jeg ikke kan bære. Når I rækker hænderne frem imod mig, lukker jeg øjnene. Hvor meget I end beder, hører jeg det ikke. Jeres hænder er fulde af blod, vask jer, rens jer! Fjern jeres onde gerninger fra mine øjne, hold op med at handle ondt, lær at handle godt! Stræb efter ret, hjælp den undertrykte, skaf den faderløse ret,

før enkens sag! Kom, lad os gå i rette med hinanden, siger Herren." – og så fremdeles hvad der står i Es 1, 10-18.

Her ser I af Esajas, hvad Gud vil, og hvad der er ham velbehageligt. *Hvis vi slår vrag på denne gerning, at tjene de fattige og vi ikke antager os deres nød, vil han ikke kende os.* For hvad vi gør mod vor næste, det gør vi mod Gud og Kristus selv, som han også vil sige på den yderste dag: "Alt, hvad I har gjort mod en af disse mine mindste brødre, det har I gjort mod mig." Matt 25, 40. Da vil du ikke kunne rose dig af at bygge kirker eller stifte messer. For han vil sige: "Hvad spørger jeg efter dine kirker eller messer, hvad bryder jeg mig om dit alter eller dine klokker. Mener du, at jeg har lyst til sten eller træ, til klokkespil og klang? Er ikke alt dette allerede mit? Himlene er min trone og jorden mine fødders fodskammel", Es 66, 1. Hvem har befalet dig at bygge kirker? Jeg har sat levende templer på din vej, dem skulle du have opbygget, næret og hjulpet. Men du har derimod drevet på med andet narreværk, som jeg ikke har befalet. Jeg kender dig ikke, du må nu frisk væk arbejde med dine kirker og dine messer, så meget du vil. Imens I skulle

sætte al jeres lid til mig, har I sat al jeres trøst til sådanne gerninger, som om I dermed ville aftvinge mig Himlen, og derved gøre mig til jeres ven. *Og kort sagt: Hvad jeg har befalet, har I ikke gjort, og hvad jeg ikke begærer, det har I udført med al jeres iver*. Velan, så har I til gengæld takken herfor: Jeg kender jer ikke. I må nu tage jeres tilflugt til den Gud, der har befalet jer at gøre sådan.

Deraf skal vi nu lære, at, ligesom de vise her ikke har ladet sig anfægte af barnets og dets forældres ringe skikkelse, skal vi heller ikke lade os vildlede ved vor næstes ringe og usle skikkelse, men være forvisset om der at finde Kristus, og at hvad vi gør mod ham, det gør vi mod Kristus selv. *For hans rige består i foragtede ringe ting, ja i det hellige kors, i foragt, forfølgelse, i jammer og elendighed.* Hvilket også Paulus siger efter Sl 44, 23: ”På grund af dig dræbes vi dagen lang, vi regnes for slagtefår”, Rom 8, 36. Og på et andet sted: ”Vi er blevet som affald i verden, et udskud i alles øjne indtil nu”, 1 Kor 4, 13. Derfor siger Kristus til sine disciple, da han sendte dem ud at prædike i Jødeland: ”Se, jeg sender jer som får midt iblandt ulve”, Matt 10, 16.

De, som nu søger Kristus andetsteds end i sådan ringe skikkelse, i kors og forfølgelse, de finder ham ikke. De vise fandt ikke Kristus, den nyfødte konge, i Herodes' sale, ikke hos ypperstepræsterne, ikke i Jerusalem, den store mægtige hovedstad, men i Betlehem i krybben, hos et par simple folk, Maria og Josef. Kort sagt: Kristus findes dér, hvor man mindst regner med det.

Nu må vi også betragte, hvad de vise har ment med deres offer og gave. De har da visselig – skønt de ikke har haft en fuld erkendelse – dermed betegnet, at dette barn var en konge, og ikke alene en konge, men Gud og et dødeligt menneske. Ved guldet har de bekendt, at han var en konge, som ville de sige: Vi bringer dig ikke guld for dermed at ville gøre dig rig. For guld og sølv og alt, hvad skabt er, er allerede dit. Men vi bekender dig for en konge over alle ting. Således ofrer også vi Kristus guld, når jeg erkender ham som min konge og Herre. O, det er en stærk tro. For skal jeg erkende ham for min konge og Herre, så må al min vilje undertrykkes og må aldeles ikke regere i mig. Men jeg må lade Kristus alene regere og herske i mig, som det behager ham, og overgive ham alt, han gør, som han vil. Sådan gør også den spedalske i Matt 8, 2,

når han siger til Kristus: ”Herre, hvis du vil, kan du rense mig”. *Derfor må der slet intet være i mig af min vilje, skal Kristus bestå ret i mig.* Kristus selv har ikke ladet sin vilje regere i sig. Men han har altid levet efter sin faders vilje, som han siger i Joh 6, 38: ”Jeg er kommet ned fra Himlen, ikke for at gøre min egen vilje, men hans vilje, som har sendt mig.” Ja, han har været sin fader lydig indtil døden, Fil 2, 8, og har overgivet ham alt.

Således skal også vi, efter dette eksempel, som især er skrevet os til trøst, overgive vor vilje til Gud i hans Kristus og frit vove på ham, at han vil gøre det, som Sl 37, 5 siger: ”Overgiv din vej til Herren, stol på ham, så griber han ind.” Og lige efter: ”Vær stille over for Herren, vent på ham.” Sådanne og lignende ord skal tilskynde os, *tålmodigt at finde os i Guds vilje, han gøre det sødt eller surt, han komme med godt eller ondt. For han fordærver visselig ikke.* Salig den, som tror dette af ganske hjerte. For hvordan kan en sådan nogensinde være ilde til mode? Man handle med ham, som man vil, man kan brænde eller drukne ham, kaste ham i fængsel eller slippe ham fri, så spørger han ikke derom. Han véd, at det sker til hans bedste. *Således ofrer også vi guldet med de vise, når vi ikke lader vor*

vilje regere i os, men er stille for Kristus, og lader ham gøre med os, som han vil. Derfor kan hyklerne og de skinhellige ikke finde sig i Guds vilje, men hvordan han stiller det med dem, så gør han det ikke rigtigt. For de mener, at de skal få det udfald, som de tænker, og bliver vrede, når det ikke går efter deres vilje. De vil ikke forfølges, ikke være foragtede, knurrer og brummer, skænder og bider derimod ligesom de onde, stædige heste, *hvormed de forhindrer Kristi rige fra at herske i dem,* og berøver således Kristus det guld, som de dog skulle ofre og byde ham. Det vil sige, de vil selv regere og ikke erkende Kristus for sin konge og Herre.

Ved røgelsen har de betegnet den guddommelige ære, som vi ofrer ham, når vi bekender, at vi har alt, hvad vi har, af ham, ganske uforskyldt, uden al vor fortjeneste. Derfor skal vi til gengæld tilskrive ham som den rette Herre de modtagne goder og slet ikke rose os af dem, men alene søge hans ære deri. Og når han igen tager dem fra os som sit eget gods, skal vi være tilfredse dermed, velsigne som den kære Job og sige: ”Nøgen kom jeg ud af moders liv, nøgen vender jeg tilbage! Herren gav, Herren tog, Herrens navn være lovet”, Job 1, 21. *Vi skal således tålmodig lide al*

vor ulykke og modgang, som havde Gud selv lagt det os på, fordi ingen jo kan skade os, uden vor Gud vil have det. Ja ikke engang et hår på jeres hoved skal skades, som Kristus siger til sine disciple, Luk 21, 18.

Derfor skal vi i al vor nød ikke søge nogen anden hjælp eller trøst end alene hos Kristus. For han er blevet os visdom fra Gud og retfærdighed og helliggørelse og forløsning, 1 Kor 1, 30. Så ofrer vi da Kristus rettelig den gode arabiske røgelse, når vi i al vor nød, modgang og angst alene tager vor tilflugt til ham. Men de som søger hjælp og trøst andre steder, som hos hekse og troldkvinder, de ofrer ikke Kristus røgelse, men stinkende svovl, hvori de evigt må brænde, fordi de ikke har haft tro og tillid til Kristus.

Ved myrra har de betegnet et dødeligt menneske. For med myrra har man salvet de døde legemer, for at de i mange år ikke skulle forrådne. Myrra er nemlig en stærk, bitter saft, der flyder af træer i Arabien ligesom gummi, eller som hos os harpiks flyder af nåletræerne. *Men da ofrer vi Kristus myrra, når vi fuldt og fast tror, at Kristus ved sin død i sit dødelige legeme har overvundet vor død, synd, Djævel og Helvede*. For tvivler vi derom, så står vore sager ikke godt. Men tror

jeg af hjertet, at død, synd, Djævel og Helvede er opslugt ved Kristi død, så frygter jeg ikke for dem. Døden skal ikke fortære mig, for jeg har myrra, det vil sige, den Herres Kristi død i mit legeme og min sjæl, og han lader mig ikke gå under, fordi der er en sådan styrke og magt i troen, for hvilken alle ting er mulige, som Kristus siger i Mark 9, 23.

Heraf skal vi lære, at vi *dag for dag ved den Herre Kristus dæmper den gamle Adam og døder hans begæringer med kors og anfægtelse,* ikke dem, vi selv udvælger, men hvad Gud tilskikker os. At vi skal bære det tålmodig og gerne, så legemet derved kan tæmmes og være ånden lydig. Vi er altså begravet med Kristus og druknede i dåben og skal igen opstå med Kristus, at han alene må regere og leve i os. Hertil hører megen sukken og længsel, som Helligånden virker for os uden ophør i os, som Paulus siger i Rom 8, 26, at Kristus må hjælpe os til at give den genstridige, trodsige skælm af sporerne, så han ikke bliver for kåd og kaster den ædle sjæl i skarnet.

Herpå peger vor dåb hen, på intet andet nemlig, end at vi må døde og begrave den gamle skælm, den stinkende Adam, og herpå skal vi til enhver tid tænke,

fordi der, så længe vi lever, endnu altid bliver synd i os. Vi må derfor altid ved betragtning af dåben *reparere på os som på et gammelt dårligt hus,* så længe til vi ingen reparation længere kan undergå, det vil sige, til vi dør. Derom taler Paulus i Rom 6, 3-11 såre herlige ord, som man skal lægge vel mærke til: "Ved I ikke, at alle vi, som er blevet døbt til Kristus Jesus, er døbt til hans død? Vi blev altså begravet sammen med ham ved dåben til døden, for at også vi, sådan som Kristus blev oprejst fra de døde ved Faderens herlighed, skal leve et nyt liv. For er vi vokset sammen med ham ved en død, der ligner hans, skal vi også være det ved en opstandelse, der ligner hans. Vi ved, at vort gamle menneske er blevet korsfæstet sammen med ham, for at det legeme, som ligger under for synden, skulle tilintetgøres, så vi ikke mere er trælle for synden; den, der er død, er jo frigjort fra synden. Men er vi døde med Kristus, tror vi, at vi også skal leve med ham. Og vi ved, at Kristus er opstået fra de døde og ikke mere dør; døden er ikke herre over ham mere. For den død, han døde, døde han fra synden én gang for alle. Det liv, han lever, lever han for Gud. Sådan skal også I se på jer selv: I er døde for synden, men levende for Gud i Kristus Jesus."

Om den anden åbenbarelse ved Kristi dåb

Dette om den første åbenbarelse. Vi vil nu også tale lidt om den anden åbenbarelse, nemlig om Kristi dåb.

I Kristi dåb har vi tre stykker at bemærke. For det første, at Himlene åbnedes, da Kristus blev døbt. For det andet, at Helligånden sås i en dues skikkelse. For det tredje, at man hørte Faderens røst, som sagde: Det er min elskede søn, i ham har jeg fundet velbehag! *Først er her at bemærke, at den Herres Kristi dåb ikke betyder mindre, end at han har taget al vor synd på sig og betalt for den og dernæst ved sit legemes berøring renset alt vand, så at den, der døbes i hans navn, også skal befries for synden og Himlene stå åbne også for ham.*

Så er Kristus nu ikke døbt for sin egen skyld. For han havde ikke gjort synd, som Peter siger i 1 Pet 2, 22, men han har taget vore sygdomme på sig og båret vore lidelser, Es 53, 4. Han har druknet dem alle i vandet og dermed betegnet, hvad vi skal gøre. Han bærer sig netop ad som en god læge, der først drikker den bitre mikstur for den syge, for at denne derefter skal

drikke den desto gladere og mere uforfærdet. Vi drikker også i dåben en bitter drik, nemlig den gamle Adams dødelse, som river os helt skarpt og bittert i næsen. For neddykningen i vandet betyder ikke mindre, end at det gamle onde menneske må gå under og dø. *Det sker nu ved korset, som Gud pålægger os efter sin guddommelige vilje, og som vi ikke skal kaste fra os, men villigt og gerne bære.*

Men for at det skal falde os desto lettere, har Kristus også gjort det, lader sig døbe, taget sit kors på sig og villig båret det. Han har således været sin fader lydig til døden, ja, til korsets død, som Paulus siger i Fil 2, 8, for at redde os af vore synder og *på ny forsone os med sin himmelske fader.* Det er sket af lutter nåde uden al vor fortjeneste, som vi har dåben til tegn og forsikring på, som Paulus siger i Tit 3, 4-8: "Men da Guds, vor frelsers, godhed og kærlighed til mennesker blev åbenbaret, frelste han os, ikke fordi vi havde gjort retfærdige gerninger, men fordi han er barmhjertig; det gjorde han ved det bad, der genføder og fornyer ved Helligånden, som han i rigt mål udgød over os ved Jesus Kristus, vor frelser, for at vi, gjort retfærdige ved hans nåde, i håbet skulle blive arvinger til evigt liv – troværdigt er det ord!"

For det andet åbenbarer Helligånden sig her synlig i dåben i en dues skikkelse. Herved betegnes, at *også vi i vor dåb får Helligånden* til at regere og føre os efter sin guddommelige vilje til at være hos os og hjælpe os til at bære det hellige kors, til at formane os, holde os oppe og drive os frem, til at ile til og hjælpe os at bære, når vi svigter. Ja, til igen at rejse os op, om vi falder, og til at være hos os som en tro ven på vejen. Han udretter også, at korsets byrde, som vi ellers slet ikke kunne bære uden hans hjælp, bliver os let. *Falder du nu i synden, så betænk, at du igen har adgang til dåben.* For den er det eneste skib, som hjælper os over havet. Derfor, vogt dig for dem, som gør to brætter, hvormed vi kan svømme over syndernes hav, nemlig *dåben og boden*. De siger: Når vi har lidt skibbrud og mistet dåben ved synden, så må vi gribe boden. Tro dem ikke, det er idel forførelse, hvorved de bedrager både sig selv og andre. *Dåben er bodens begyndelse. Så ofte du nu falder i synden, så tag igen din tilflugt til dåben. Her modtager du atter Helligånden, som står dig bi*. For boden er ikke andet end menneskets mishag med sig selv og sit syndige liv og dets fornyelse, som dåben betegner.

På dette livs fornyelse følger lov og tak til Gud for den modtagne nåde. Da begynder det samme menneske at vise sig *venlig mod sin næste* og gøre, hvad der behager ham. Dette betegnes ved, at Helligånden i en dues skikkelse viste sig over Kristus. For duen har ikke galde. *Således bliver også de, som modtager Helligånden i dåben, helt venlige og uden bitterhed mod nogen.*

For det tredje høres Faderens røst ved Kristi dåb, som siger: "Det er min elskede søn, i ham har jeg fundet velbehag!" Denne røst hører også alle, som døbes i Jesu navn. For her bliver vi Guds arvinger og Kristi medarvinger. Derom skal ingen tvivle. Paulus siger i Ef 1, 6: "Gud har skænket os sin nådes herlighed i sin elskede søn". Dette skal være os en ret fortræffelig og stor trøst i angst og modgang, at vi har en, ved hvem vi er velbehagelige for Gud, om vi end sidder i synden. For han ser ikke på os, men på sin kære søn, i hvem også vi er ham velbehagelige. Derfor handler de tåbeligt, der med gerninger vil handle med Gud og sætte denne Midler til side. Det er en afgjort sag, ingen kan behage Gud, uden ved Kristus, som han har skænket os. *Han er nådestolen*, hvorpå og hvori han vil høre og modtage os.

Hertil tjener alle de ord i evangeliet og hos Paulus, der lokker os så venligt til Kristus, især dette, som han selv siger i Matt 11, 28-30: ”Kom til mig, alle I, som slider jer trætte og bærer tunge byrder, og jeg vil give jer hvile. Tag mit åg på jer, og lær af mig, for jeg er sagtmodig og ydmyg af hjertet, så skal I finde hvile for jeres sjæle. For mit åg er godt, og min byrde er let”. Og dette Paulus' ord i 1 Tim 1, 15: ”Troværdigt er det ord og al modtagelse værd! For Kristus Jesus kom til verden for at frelse syndere.” Og i Rom 4, 25: ”Han blev givet hen for vore overtrædelser og blev oprejst til retfærdighed for os.” Af sådanne ord er hele Det Nye Testamente fuldt, og med sådanne ord skal vi trøste vort bedrøvede, forsagte hjerte, når det sidder i angst og nød for syndens eller dødens skyld og således styrke og nære vor tro. Og når der mangler på tro, skal vi altid råbe til Gud: Herren: Forøg os troen, Herre, hjælp vor tro, Herre, hjælp vor svaghed, at vi hænger ved dig og har nok i dig, det gå, som det vil. Dette være nu for denne gang nok. Vi vil anråbe Gud om hans nåde.

Om Kristi dåb

Kristus har tiltrådt sit embede og er indviet af Faderen til præst og konge

Fortale

Denne dag er helliget for tre tings skyld, som er sket på denne dag. For det første har Kristus åbenbaret sig for og er blevet bekendt for hedningerne fra solens opgang, ved et undertegn, som de har set på Himlen. For det andet har Kristus overtaget sit fyrstendømme og *har tiltrådt sit embede*, er blevet døbt af Johannes i Jordan og af sin Fader indsat som prædikant og har begyndt at regere og prædike, *er blevet konge og præst*. For det tredje har han gjort vin af vand i Kana i Galilæa.

For det første har han åbenbaret sig for hedningerne som Herre. For det andet er han indsat af sin Fader til præst og lærer. For det tredje har han selv givet sig til kende ved tegn. Det første har vi i dag omhandlet i evangeliet, og det tredje udlægger man på anden

søndag efter Kristi åbenbarelses dag. Nu vil vi tage det andet stykke for os, om Kristi dåb og tale derom, så vidt Gud giver os nåde dertil. Det har hidtil været lagt på hylden. Lad os læse Matthæus' evangelium.

Matt 3, 13-17.

v13 Da kommer Jesus fra Galilæa til Johannes ved Jordan for at blive døbt af ham. v14 Men Johannes ville hindre ham i det og sagde: »Jeg trænger til at blive døbt af dig, og du kommer til mig?« v15 Men Jesus svarede ham: »Lad det nu ske! For således bør vi opfylde al retfærdighed.« Så føjede han ham. v16 Men da Jesus var døbt, steg han straks op fra vandet, og se, Himlene åbnede sig over ham, og han så Guds ånd dale ned ligesom en due og komme over sig. v17 Og der lød en røst fra Himlene: »Det er min elskede søn, i ham har jeg fundet velbehag!«

Udlægning af evangeliet

Denne evangelist Matthæus' prædiken er hidtil blevet ringeagtet, medens man har oprettet mange fester og foreholdt os andre prædikener og gjort sig bred med at ophøje helgener. Men dette stykke om Kristi dåb og hans embede og regimente har måttet stå tilbage, uden at nogen har vidst, hvor stort dette stykke gælder for Gud. For både i Det Nye Testamente og i Det Gamle

Testamente går næsten hele Skriften ud på Kristi dåb, medens Skriften ikke gør meget væsen af Kristi fødsel og barndom. Den lader det næsten være med, at han er født af David og hans afkom og Esajas kun føjer én ting til: At hans moder skal være en jomfru, Es 7, 14. Derfor skriver også evangelisterne kun lidt om hans barndom, men kommer hurtigt til hans tredivte år for at beskrive *det embede, hvortil han var kommet.* Siden efter haster de ikke mere, men beskriver alle hans ord, gerninger og tegn med stor flid og alvor, så man kan se, at der både i Det Gamle og Nye Testamente allermest ses på Kristi dåb, som på *det fornemste stykke i Skriften*.

Og dermed begynder også Det Nye Testamente, ikke med Kristi barndom. Derfor taler Markus og Johannes også kun lidt om hans barndom. Peter og Paulus skriver aldeles intet derom. Ikke fordi de foragter, hvad Matthæus og Lukas skriver om det, men fordi de haster med at berette *det fornemste stykke, hvormed hans embede begynder.* For skønt han var født som et barn, var hans embede dog endnu ikke begyndt. Han har heller ikke vovet sig på det, før han blev kaldet dertil af Faderen. Kort sagt: *I dåben begynder embedet, hvor han bliver vor Kristus, vor frelser,* dertil er

han kommet. Som Esajas siger i 61, 1 og Kristus anvender på sig selv i Luk 4, 18-19, når han siger: "Herrens ånd er over mig, fordi han har salvet mig. Han har sendt mig for at bringe godt budskab til fattige, for at udråbe frigivelse for fanger og syn til blinde, for at sætte undertrykte i frihed, for at udråbe et nådeår fra Herren." *For at prædike dette nåderige er han kommet*, og han begynder sin prædiken fra Johannes' dåb af, som Lukas siger i ApG 1, 22, ligesom også Markus begynder sit evangelium med Johannes' prædiken og Kristi dåb.

Men hvorfor det? Af denne grund: *Her begynder Kristus at være en Kristus.* Her bliver han indviet og indtræder i sit embede. Derved har Faderen villet forvisse verden, at den slet ikke skulle have nogen tvivl om Kristus, at han jo havde indsat ham. I véd, hvor jammerligt, vi er blevet forført ved de falske profeter, som bedrager det arme folk ved egne drømme, så endog næsten al verden er forført ved dem. Derfor har det været Gud meget magtpåliggende. Det har også kostet ham meget, og han har ofret sin allerkæreste skat derpå, så han kunne forvisse os om, at vi havde den rette lære.

Og det er i sandhed en stor og herlig Guds nåde og barmhjertighed, at den guddommelige majestæt således nedlader sig og forvisser os således om Kristus og bekræfter sagen på det højtideligste ved profeterne, at han fastsætter bestemt tid, land, stamme, slægt, by og person. Landet, for i Jødeland skal han fødes, som Kristus selv siger i Joh 4, 22: "Frelsen kommer fra jøderne" og fra intet andet folk. Stammen (jødefolket var delt i tolv stammer) var Judas stamme, som patriarken Jakob profeterer i 1 Mos 49, 10. Slægten, for han skal komme af Davids slægt, skal være hans kød og blod. Han nævner også byen, hvor han skal fødes, nemlig i Betlehem, som det står i Mika 5, 1, og som Matthæus anvender det, når han i kap. 2, 6 siger: "Du, Betlehem i Judas land, du er på ingen måde den mindste blandt Judas fyrster. Fra dig skal der udgå en hersker, som skal vogte mit folk, Israel". Det er jo bestemt talt og fast forsikret. Han vil ikke, den gode og fromme Gud, at vi skal tage fejl.

Så snart nu personen er til stede, lader han ham også betegnes, peger på ham og siger: Denne er det, her har i ham. Han lader Johannes gå forud for ham, den store profet, der for dette embedes skyld i Skriften

kaldes en Herrens engel, som i Mal 3, 1: ”Se, jeg sender min engel, han skal bane vejen for mig”, hvad også Kristus selv i Matt 11, 10 forklarer om Johannes, der endog for sin helligheds skyld af folket holdtes for en stor profet, ja, endog for Kristus. Denne store mand måtte gå forud for Kristus og henvise til ham, så vi kunne være ganske visse på, hvor vor frelse skulle være.

For hvad hænder? Fordi profeterne har betegnet land, stamme, slægt og by, så kommer Johannes og gør det endnu klarere og viser os endog personen selv. Vidnesbyrdet var så overordentlig stort, at det ikke kunne være større og mere sikkert. For Johannes var i stor anseelse hos folket. Men han viser dem fra sig, peger på den ubekendte Kristus og siger: ”Her er Lammet. Her er manden, der kan hjælpe jer ud af synden.” Gud fremstiller for os en ophøjet, herlig mand, der stiller os Kristus for øjne og gør sagen så sikker, at den jo ikke kunne være sikrere. *For jeg kunne jo ikke gøre en ting sikrere end ved at pege med fingeren derpå og sige: Her står han.* Således gør Johannes jøderne visse, bruger mange ord og siger: ”Her er Lammet, ham er det, om hvem jeg har sagt jer: Han er midt iblandt jer. Han er større end jeg”. Og mange andre

ord, således som evangelisten Johannes har optegnet dem. For havde han ikke forsikret os således, ville vi have faret hid og did. Især ville jøderne have tænkt: Han bliver måske født i et andet land, sted, stammel slægt eller by. Nu kommer Gud til og binder os til personen, til Kristus selv, idet han til sidst endnu giver et større vidnesbyrd fra Himlen. *Han peger ikke alene med fingrene på ham ved et menneske, men han selv med sin Ånd både bekræfter og forsikrer det alt sammen med sit ord, ved selv fra Himlen at råbe herned: Det er min elskede søn, i ham har jeg fundet velbehag!*

Dette er alt sammen sket, for at vi skulle vide, at det ikke er en ringe sag, men at der ligger særdeles magt på, at det er således forsikret ved hellige folk, ved Gud selv og hans Ånd, så al skabningen må bekende, at han er Kristus og vi må hænge ved Kristus og ikke bryde os noget om nogen anden. Alligevel har jøderne ikke modtaget det. De vil ikke hænge ved ham, ligesom det nu til dags også går iblandt os, idet vi agter Guds ord og evangelium ringe og lader det gå forbi. Dette være sagt til indledning. Vi vil nu gennemgå evangeliet ord for ord: Matthæus siger:

v13 da kommer Jesus fra Galilæa til Johannes ved Jordan for at blive døbt af ham.

Indtil tredive års alderen var Kristus ukendt. Han var en håndværker, en tømrer. Ingen anså ham for Kristus. Man anså ham i øvrigt for en from mand. For han passede sit arbejde og byggede huse til sit tredivte år. Han var født i Nazaret, de kendte hans mor og far. Ingen tænkte, at Messias skulle være i Nazaret, ligesom også Nathanael siger til Filip i Joh 1, 46: "Kan noget godt komme fra Nazaret?" Og på et andet sted forundrer jøderne sig og siger: "Er det ikke tømreren, Marias søn og bror til Jakob og Joses og Judas og Simon? Bor hans søstre ikke her hos os?« Og de blev forarget på ham." Mark 6, 3.

Da nu Johannes begyndte at prædike og kom i et sådant ry, at folk i hobevis løber til ham i den mening, at han var Kristus, siger han: I mener, at jeg er Kristus. Det er jeg ikke. Men jeg vil gerne synge jer en lille sang om ham, hvis I vil vide, hvor han er. Han er født midt iblandt jer, lever og vandrer iblandt jer. Han vil altså vise dem fra sig og hædre Kristus. Hvis man ville sige: Kristus er i Wittenberg, ville enhver med forundring spærre munden op og sige: Hvor er han? Sådan skulle de også have gjort, men de lod det gå forbi. Det

gik dem ikke til hjerte. De lod sig vel synge og sige: Han er midt iblandt jer, det vil sige, han tømrer huse og driver sit håndværk, kender I ham ikke? Jeg kender ham heller ikke. Men jeg véd af Ånden, at han er kommet og er iblandt jer.

Dette er Johannes' vidnesbyrd. For verden bliver Kristus i Nazaret ukendt hos sin moder. Han er ikke rig, fører et elendigt liv og har slet ingen anseelse blandt jøderne. Nu hjælper Johannes' vidnesbyrd ikke, hvor meget han taler til dem om tømrersvenden, således som det almindeligt siges: Når en ting ikke er til stede, agter man den højt og enhver taler derom, men når den kommer for øjne, så agter man den ringe. Ingen troede, at tømrersvenden skulle være Kristus, om hvem den store mand Johannes talte til dem. De tænkte: Er han iblandt os, hvorfor lyder da ikke alle klokker, hvorfor bestrør man da ikke alle gader med blomster til kongens ære? Hvor er hans heste, vogne, ryttere og harnisk? Hvad? Skulle tømrersvenden Jesus være manden?

Fordi Johannes' vidnesbyrd nu er således og ingen, ikke engang Johannes, uden alene ved Guds Ånd, kender ham, kommer Jesus fra Nazaret til Johannes

ved Jordan. Hidtil var han sin moder underdanig og lydig, men nu siger han hende farvel og bliver hendes Herre, går til Jordan og kommer ikke mere hjem som før. Han tager afsked fra hende og *tiltræder det embede, hvortil hans Fader havde sendt ham*, går hen og lader sig døbe. Og skønt han havde magt til at døbe, bruger han dog ikke sin vælde, men gør som de andre og døbes af Johannes. Se, hvor simpelt og enfoldigt han går frem. Hvem skulle dog have anset ham for Messias? For han bærer sig ikke anderledes ad, end et andet menneske, der kom til Johannes' dåb. Fordi han nu er større end Johannes (som Johannes siger). Skulle han have sagt til Johannes: Du skal ikke døbe mig. Det embede er mit, jeg skal døbe dig. Men han gør det ikke, skjuler sig, bærer sig ad, som om han ikke var det. Lader sig ikke mærke med noget ord og gør sig slet ikke til. Det er en underfuld ydmyghed, der ikke lader sig udråbe, ikke forklarer sig selv, før Faderen forklarer ham, men, som Paulus siger, venter på den tid, indtil røsten lød fra Himlen: "Du er min søn, jeg har født dig i dag", Hebr 5, 5.

Kristus var Guds søn og havde alle ting i sin magt. Dog ville han på ingen måde træde frem. Han prædikede ikke, lod sig ikke, før han var tredive år, med et

ord forlyde med, at han var den åndens mand, der skulle hjælpe alle mennesker. Han gjorde ikke som vi og vore lige. Om vi blot kan læse et eneste ord, så bliver bugen os for stor, vi kan ikke afholde os, vi må ud med vort besyv. Al verden må vide det. Blot ørerne hid, hvor får vi tilhørere? Således anstrenger vore partiånder sig på at bringe noget nyt på bane, for at man skal høre på dem og glemme, at Kristus med sit eksempel har lært, at *man ikke skal træde ukaldet til prædikeembedet*. De har i disse år gjort nok gavn, så at man godt kan være bange for dem. De betænker ikke engang, om de også har Guds kald og befaling. De siger vel: Vi har Guds Ånd, som siger os det. Kære mand, jeg holder ligeså meget på din ånd, som på dit kød på dette sted. Der hører mere til end din ånd. Mennesket Kristus var mere end en ånd, nemlig Gud selv, fuld af alle åndelige goder. Han lever og røres i Åndens fylde, men farer ikke frem som vore gale ånder. For han venter på Guds befaling, og bryder ikke frem, før han af Faderen hører: Denne er min søn, den elskede.

Derfor skal vi ikke pludselig fare til og tro de ånder, der ikke kan andet end rose ånden. Sig til dem: Jeg kender ikke din ånd. Men vil du, at jeg skal tro dig,

så aflæg et offentligt vidnesbyrd om dig, hvorefter fromme folk kan prøve dig, ligesom Johannes fik om Kristus, idet han hørte røsten fra Himlen. Ellers tror jeg dig ikke. Hvor dette ikke sker, men man vil bringe noget nyt på markedet, så slut kun uden videre, at han drives af Djævelens ånd.

I 1 Kor 2, 4 står også om Ånden, men Paulus siger: "med Ånd og kraft som bevis". Det er forskellige ting, at have Ånden og at bevise Ånden. Hvis jeg ikke havde Åndens bevis, vil jeg bestemt ikke prædike mere. *Dette er nu mit bevis, ikke at jeg ved en Guds åbenbarelse er kaldet til prædikeembedet, men at jeg er tvunget dertil af andre folk og må gøre det for andre folks skyld.* Således har jeg kærlighedens Ånds bevis, der ikke søger sit eget, men er optaget af andres nytte. *Jeg har ikke andet deraf end uro og ville hellere blive hjemme i min stue,* men jeg er skyldig og pligtig dertil af kærlighedens Ånd. Og hvis jeg end ikke havde nogen anden Ånd og ellers var en skinbarlig knægt, skulle jeg dog *gøre det for kærlighedens skyld* og hjælpe dem, der trænger og begærer det af mig. Det er nu min frimodighed. Men hvad de pukker på, og hvad de hovmoder sig så meget af er, at Ånden har lært

dem. *Men hvem har bedt jer om at lære og prædike for os?*

Men det skal du gøre: Når du føler en ånd i dig, der indgiver dig noget, så kan du tale om det med en anden. Om det er rigtigt og stemmer med vor tro og Skriften, som Johannes siger i 1 Joh 4, 1: ”Prøv, om ånderne er af Gud”. Og Paulus siger i Rom 12, 6: ”Den, der har profetisk gave, skal bruge den i overensstemmelse med troen”. Men at plumpe således frem, og ikke spørge nogen derom, at ville forsvare sig selv og erklære om sig selv, at man ikke er nogen underkastet, det er visselig af Djævelen. Kristus har Åndens fylde, dog taler han ikke et ord eller gør nogen gerning, uden Faderen først har kaldt ham frem. Han vil ikke af sig selv gå til embedet, men ved en anden, nemlig ved Faderen. Men efter proklamationen tager han fat på sagen, udretter sit embede, lærer, prædiker, gør mirakler, og da gik det også godt.

Nu følger i teksten:

v14 Men Johannes ville hindre ham i det og sagde: »Jeg trænger til at blive døbt af dig, og du kommer til mig?«
Dette skriver ingen anden evangelist end Matthæus om, og det lyder, som om Johannes har kendt Kristus, før han har døbt ham. Men evangelisten Johannes siger det modsatte, at Johannes ikke har kendt Kristus. For sådan siger Johannes Døberen i Joh 1, 30-34: "Jeg kendte ham ikke. Jeg vidnede: jeg er ikke Kristus. Han er den, som kommer efter mig, som er kommet forud for mig. Jeg véd, at det er mit embede, at han ved mig skal åbenbares for alle mennesker. Men jeg kender ham ikke. Men han, som har sendt mig for at døbe med vand, han sagde til mig: Det er ham, du ser Ånden dale ned over og blive over, der døber med Helligånden."

Nu kan I se, at det er gået til således, at Johannes ikke har kendt ham. Han har vel vidst, at han var i verden og blandt folket. Men han kender endnu ikke personen, og kunne heller ikke sige: Ham er det. Dog havde han tegnet og så efter duen. Han havde nu døbt mange og havde givet agt på enhver især. For hans hjerte har haft det således: Hvornår vil han komme? Måske er det ham her. Han har vistnok døbt mange fromme folk, men tegnet har endnu ikke vist sig. Men

da Jesus var døbt, kom tegnet. Himlen åbnedes og Ånden kom over ham som en due og Faderen sagde: ”Denne er min søn den elskede, i hvem jeg har velbehag”. Det er sket efter dåben.

Men hvad skal vi da sige dertil, at Kristus og Johannes således undslår sig og gør indvendinger. Johannes vil døbes af Kristus og Kristus af Johannes. Har han kendt ham eller ej? Efter Matthæus tale har han kendt ham, men Johannes’ evangelium strider derimod. Svar: Vi kan ikke sige andet derom, end således som Johannes’ ord lyder: Det er sådan, at han ikke har kendt ham før dåben, men han har anet, at han ikke var noget almindeligt menneske, og at der var noget højere skjult ved ham. Han havde jo også i moders liv fornemmet ham, da Maria kom til Elisabeth, Luk 1, 41. Han synes nok, det er sådan, men er ikke sikker i sin sag. Kristus forekom ham ikke som andre folk. Der gik en større kraft fra ham end fra et andet menneske. Derfor bliver han ved sin formodning og tænker, det må være ham, det er en herlig mand. Hvorfor kommer han til mig? Skønt han ikke er ganske enig med sig selv, at han er Kristus, holder han ham dog for en stor, ædel og åndelig mand, han føler Ånden, for der gik kraft og saft fra ham.

Og det er også virkelig sandt, at det synes den, som er i nærhed af en sådan åndelig mand, at han er bedre end andre folk. *Ånden kan ikke skjule sig, der udgår en særlig kraft fra sådanne folk.* Det læser vi også et smukt eksempel om en from fader, som ville føre en ung pige ud af et offentligt hus. Da nu pigen sad ved siden af ham, vidste hun ikke, hvad der kom over hende. Hun følte, at der var noget ejendommeligt ved manden. Der var som en sød vellugt ved ham. For det er Åndens natur og art at lade sig spore og mærke, at åbenbare sig med blik og gebærder, at *give mennesket en anden natur, sind og smag.* Således er det også gået til her. Da Kristus kommer og Johannes bliver opmærksom på ham, da holder han ham for en særlig og hellig mand, og han begynder straks at tænke, at det bestemt måtte være Kristus.

Som ordene lyder hos Matthæus, synes han at have kendt ham. Men han véd det endnu ikke sikkert. For tegnet havde endnu ikke vist sig. Han havde endnu ikke set duen. Johannes' ord går derimod ud på, at han ikke har kendt ham. *Derfor må man sammenholde de to evangelier, ellers modsiger de hinanden.* Da nu Johannes står i sådan formodning, prøver han ham og

siger: Jeg har behov for at døbes af dig. Johannes ydmyger sig altså og vil underkaste sig Kristus som en from mand, mens Kristus på sin side underkaster sig Johannes, som jo også de fromme kristne gør i overensstemmelse med Paulus' skønne formaning i Fil 2, 3-4, når han siger: "Gør intet af selviskhed og heller ikke af indbildskhed, men sæt i ydmyghed de andre højere end jer selv. Tænk ikke hver især på jeres eget, men tænk alle også på de andres vel". Og i Rom 12, 10 siger han: "Kappes om at vise hinanden agtelse."

Således har de to mænd gensidig ydmyget sig, Kristus for Johannes, Johannes for Kristus. Kristi væsen var endnu skjult, derfor ydmyger hver af dem sig for den anden. Johannes siger, at Kristus var helligere end han, og Kristus bærer sig lige sådan ad. Han hæver sig ikke, for sin faders skyld, hvem han giver æren. Derfor svarer han ham og siger: Således bør vi opfylde al retfærdighed. Han nægter ikke at være Messias. Men Faderen vil have denne mulighed. Som ville Kristus sige: Kære Johannes, du gør ret i således at ydmyge dig. Jeg skal også gøre det for min faders skyld.

Kære Herre Gud! Hvor har de fromme folk forstået sig på ydmyghed! Vi arme folk må, når vi har et

ord eller mening, ud dermed. Den ene vil ikke vige for den anden, men den ene stedse være over den anden. Vi venter ikke, til Gud drager os frem. Se, hvor Kristus ydmyger sig. Han holder sig som et andet menneske, til en anden, det er Faderen, drager ham frem. De to mennesker bøjer sig for hinanden. Den ene viger for den anden og er dog begge store folk, fulde af Ånden, så at det ikke havde set urimelig ud, om den ene ikke havde veget for den anden, for de var begge sendte af Gud, fulde af nåde og dertil visse i deres sag.

Johannes viste ikke farisæerne sådan ære og ydmyghed, ja, han skældte dem endog ud, og kalder dem øgleæt, der alene bar helligheds skin, medens han ydmygt modtog syndere, som erkendte deres sygdom. Sådan skal det også være blandt de kristne. *Vi skal vige for hinanden og ikke således stikke hovedet frem.* Men vi gør det ikke. Hvad der falder os ind, må frem, skulle det end koste et helt land. Så lidt betænker vi den skade, som opstår deraf, og derfor må vi også have så mange partier og sekter. Dog har vi den fordel deraf, at vi så meget des bedre kender Djævelen, som ikke kan skjule sig. Ligesom vi også sporer de rette kristne, der ikke let tror partiånderne, men flyr dem som Djævelen selv, hvor de bliver opmærksomme på

dem. Men vi skal vente, til Gud fordrer os frem, ligesom Kristus og Johannes, og alligevel med frygt tage fat.

v15 Men Jesus svarede ham: »Lad det nu ske! For således bør vi opfylde al retfærdighed.« Så føjede han ham.

Hvad vil det sige, at opfylde al retfærdighed? Hvad betyder al retfærdighed? At opfylde al retfærdighed er at agte sig selv uretfærdig for Gud og af hjertet erkende, at ingen kan bestå for hans dom, men at alle, de være så hellige, de vil, må bøje sig for ham og bekende sig at være syndere. Det begærer David også, der dog var en mand efter Guds hjerte, at Gud ikke skal gå i dom med sin tjener. For ingen, som lever, kan være retfærdig for ham, Sl 143, 2. At fuldkomme al retfærdighed er altså at være from, og dog ikke indbilde sig at være from, det vil sige, at bekende sig at være en synder og ikke at tiltage sig fromhed. Der er da en dobbelt retfærdighed. Retfærdig er man ved troen på Kristus, og for det andet tilskriver man sig ikke selv retfærdighed, men idel synd og skam, således som vi alle er af naturen. For synden hænger ved vort kød, til det bliver støv. Således er der også på den anden side en dobbelt ondskab, når en person er en

skinbarlig knægt, og ikke vil være ved det, men fremviser et godt skin og der er intet derunder. Han er af naturen en slyngel og dertil heller ikke hverken from eller god, fordi han ikke vil bekende dette. Derfor er begge, Kristus og Johannes, retfærdige for Gud og dernæst beviser de deres fromhed i ydmyghed. Således opfylder de ved troen al retfærdighed af hjertet og med ydre beviser, som er et mærke på den indre og sande tro.

Således skal også vi blive hernede, ikke være trodsige, men alle vegne stå i frygt og ydmyghed. Johannes tiltager sig her intet. Bort (tænker han) med retfærdigheden, her kommer en, der er frommere end jeg. Han roser sig ikke frem for Kristus. Således opfylder han al retfærdighed. Men det er tungt for naturen at skulle være from og agte sig som en synder og lade sig udpege og skælde ud som en synder. Ligesom det er en høj dyd at have megen nåde og dog befinde sig, som om der kun var idel synd, at have Åndens visdom og dog føle sig simpel og enfoldig. Den, der nu gør det, han er fri for trods og hovmod. Således skikker også Kristus sig som andre mennesker. Han lader sig også døbe og siger: ”Lad det nu ske! For således bør

vi opfylde al retfærdighed". Som ville han sige: Således skal al verden få at se, at vi er fromme børn. Han vil endnu ikke, før Faderen har proklameret ham, være det, som han er. Videre følger i teksten:

v16 Men da Jesus var døbt, steg han straks op fra vandet, og se, Himlene åbnede sig over ham, og han så Guds ånd dale ned ligesom en due og komme over sig;

Dér står Faderens og Åndens erklæring og vidnesbyrd fra Himlen. *Her bliver der en anden mand af Kristus, ikke i henseende til hans person, men i henseende til hans embede*. Han bliver proklameret fra Himlen for Johannes. Dér har han set det tegn, som Faderen havde lovet ham, Ånden som en due. Og derpå hører han Faderens røst, som der står videre:

v17 og der lød en røst fra Himlene: »Det er min elskede søn, i ham har jeg fundet velbehag!«

Dette er frelseren, som befrier os fra synd, død, Djævel og Helvede. Her skal vi nu lære, hvordan vi kommer til Gud. *Den, der vil være Faderens elskelige barn, må blive det ved Kristus*, ved hans elskelige søn alene, der sidder i Faderens skød, på hvem Faderen

alene ser, uden hvem han ingen antager. Og hvad der er Faderen velbehageligt, det er ham velbehageligt ved denne søn. Derfor, den, der vil til Faderen, må hænge ved hans elskelige barn og bæres af ham. For ved røsten fra Himlen ophæves al anden adkomst, den skinne så skønt, den vil, med fromhed og hellighed. Det må bort, der gælder intet for Faderen uden alene hans elskelige søn. Ham er han nådig. Den, der nu vil være kær og værdig for Faderen, skal løbe til sønnens favn. Så kommer han til Faderen, som Paulus siger i Ef 1, 5: "I sin gode vilje forudbestemte han os til barnekår hos sig ved Jesus Kristus." *Uden Kristus er vi Guds fjender.*

Den, der nu ved troen hænger ved Kristus, bliver i Guds velbehag, bliver ligeså kær og værdig som Kristus og ét med Faderen og Sønnen. Men hvor man ikke gør det, er der idel vrede. Her hjælper ingen fromhed, ingen kraft, ingen fri vilje, hverken bøn og faste eller andre gerninger. Alt er fortabt. For dette er et helt herligt, vældigt og mægtigt ord: Dette er min søn, den elskede. Deri er indesluttet og indfattet alt, hvad der står i hele Skriften, ligesom Gud har lagt alt under hans fødder og sat ham til hoved over alting, som Paulus siger i Ef 1, 22. For når han siger: Dette er min søn,

den elskede, og han ellers ingen véd at nævne og påvise, giver han klart at forstå, at ellers ingen er den elskede søn. Men er de ikke elskede sønner, så er de visselig vredens og unådens børn. For havde der været flere elskede sønner, skulle han ikke således have udmalet og udpeget denne alene og sagt: Denne er min elskede søn, og alene haft øjnene henvendt på denne og alene rost ham, som om han ellers ingen kendte. For ordene lyder jo, som om han har set sig nøje om og dog ikke fundet nogen uden denne, når han siger: Denne er det. Som ville han sige: Der er nu engang kun én, der er mig velbehagelig og er min kære søn, med alle de andre forholder det sig ikke således.

Vi må nu ikke forstå ordet således, at det blot skal bevise, at Kristus er sand Gud, ligesom der stå i Hebr 1, 5: "For til hvilken engel sagde Gud nogensinde: Du er min søn, jeg fødte dig i dag, og atter: Jeg skal være ham en fader, og han skal være mig en søn". For visselig er det sådan, at Kristus med disse ord er forkyndt, at være Guds rette og virkelige søn, fordi dette ord ikke nogensinde er talt til nogen skabning. Og han ville jo alligevel have været og evindelig blevet Guds søn, som han fra evighed havde været, selvom det ikke havde været udtalt fra Himlen. Derfor gør det da heller

ikke noget fra eller til for ham. Men derpå har vi at se, at *sådan herlig lov og pris udtales over Kristus for vor skyld,* efter hvad han selv siger i Joh 12, 30: "Denne røst lød ikke for min skyld, men for jeres skyld". Han behøvede ikke at få sagt, at han var Guds søn. Han vidste det godt før, og har det allerede af naturen fra evighed af. Da altså dette er ment i røsten og ordet, gælder det os og ikke Kristus. Kristus har væsenet for sig selv uden ord, vi har ordet derom uden væsenet. Derfor må vi tilegne os ordet uden væsenet, ligesom han tilegner sig væsenet uden ord.

Hvad udretter nu dette ord? Se nu på det og hør! *Ordet lærer os at erkende Kristus og i denne erkendelse ligger vor frelse helt og holdent,* efter hvad Esajas, Paulus og Peter lærer. Hvordan lærer det os at erkende ham? Således, at han er Guds søn og er Gud, sin Fader, velbehagelig. Med de ord gør Gud al verdens hjerter glade og frydefulde og gennemstrømmer al skabningen med idel guddommelig sødme og trøst. Hvordan det? Ej, når jeg véd og er vis på, at mennesket Kristus er Guds søn og Faderen velbehagelig, hvad jeg da må være vis på, når den guddommelige majestæt selv, der ikke kan lyve, udsiger det fra Himlen, så er jeg også vis på, at alt, hvad dette menneske taler og

gør, det er idel ord og gerninger af den elskede søn, som på det allerbedste må behage Gud. Velan, det mærker og begriber jeg vel, at hvor jeg fra nu af hører Kristus tale eller ser ham gøre noget, så gør han det til mit bedste. Hvad han også overalt gør, eftersom han siger, at han gør alt for min skyld. Han er ikke kommet for at lade sig tjene, men for selv at tjene, Matt 20, 28. Så betænker jeg dette Faderens ord, at han er den elskede søn. Så må det være mig indlysende, at sådan *Kristi tale, gerning og lidelse, der efter hans eget udsagn er sket for mig,* må være Gud af hjertet velbehagelig.

Hvordan kunne nu Gud udtømme og fremstille sig lifligere og sødere end ved at sige, at hans hjerte har velbehag i, at hans søn Kristus taler så venlig og mener det så hjertelig med mig og med så stor kærlighed har lidt, er død og har gjort alt for mig. Mener du ikke, at et menneskehjerte, når det ret skulle føle sådant Guds velbehag i Kristus, når han således tjener os, måtte for glæde springe i hundrede tusinde stykker? *Det ville da se ind i faderhjertets dyb, ja i den bundløse og evige godhed og kærlighed, Gud bærer og fra evighed af har båret til os.*

Men vi er for kolde og hårde, kødet ligger os for tungt på halsen, så at vi ikke ret fatter dette ord, ej heller nøje eftertænker det og tager det til hjerte, hvor herlig og uudsigelig en kærlighed og salighed der er deri. Ellers måtte vi uden tvivl derigennem se, at *himmel og jord er fuld af den guddommelige kærligheds ild,* fuld af liv og retfærdighed, fuld af ære og pris, at derimod Helvede med sin ild, død og synd ikke er andet end en malet ting. Men vi er kolde, dovne, utaknemmelige skælmer. *Vi lader disse ord som en ringe ting og som det ikke var andet end menneskeord, gå os forbi eller blot stå i bogen eller skrevet på papiret, ret som de var døde og for længst uden betydning.* Ja, som angik de alene Kristus og ikke os, medens vi ikke ser, at de slet ikke angår Kristus, men alene gælder os og er der for vor skyld.

Så ser du da, at Gud med disse ord forener Kristus med sig og sig med Kristus, således, at han har velbehag i alt, hvad Kristus gør, og dernæst med de samme ord udøser både sig selv og Kristus, sin elskede søn, over os, og udgyder sig i os og drager os til sig, så at han i et og alt bliver menneskeliggjort og *vi i et og alt guddommeliggjort*. Hvordan det? Jo, eftersom Gud siger, at det, Kristus gør, er ham velbehageligt, så leder

disse ord dig til at *se Guds velbehag og hans hele hjerte i Kristus*, i alle hans ord og gerninger, og omvendt ser du Kristus i Guds hjerte og velbehag, idet de begge er på det allerdybeste og højeste forenede. Deri kan du slet ikke tage fejl, fordi Gud ikke kan lyve.

Fremdeles, fordi nu Kristus, det i sådan Guds velbehag og hjerte indesluttede elskede og yndige barn, med al sin tale og gerning er din og dermed tjener dig, som han selv siger, så er også du visselig i det samme velbehag og lige så dybt i Guds hjerte som Kristus, og omvendt, Guds velbehag og hjerte ligeså dybt i dig som i Kristus. Så er nu Gud med hans elskede søn helt og holdent i dig, og du helt og holdent i ham, og alt er ét med hinanden, Gud, Kristus og du.

Se, herom handler nu mange ord i Johannes' evangelium, som i 14, 23: "Den, der elsker mig, vil holde fast ved mit ord, og min fader vil elske ham, og vi skal komme til ham og tage bolig hos ham." Ligeså i 12, 26: "Hvor jeg er, dér skal også min tjener være." Ligeså 17,21: "Jeg beder om, at de alle må være ét, ligesom du, fader, i mig og jeg i dig, at de også må være i os". Men hvor er Kristus? I Guds velbehag, i hans hjertes dyb. Dér er også vi, hvis vi kender og elsker

Kristus. Dér er vi jo (mener jeg) sikre nok, dér er vor tilflugt sat højt nok, og dér skal ingen plage komme nær til dit paulun, som der står i Salmen.

Men her ser du, at til dette hører det at tro, og at i denne sag hjælper ingen lov. Ingen gerning udretter det, ingen fortjeneste gælder. Derfor bliver også disse dyrebare ord så skjulte og ubekendte for fornuften. For *fornuften er besat af Djævelen fra verdens begyndelse af,* da den i Paradis ville blive Gud og greb efter den ære, som Gud alene havde bestemt for Kristus, at være hans søn. Derfor står den endnu altid på sit og kæmper mod dette ord, og omvendt, ordet mod den. For fordi Kristus alene her bliver forkyndt at være Guds søn, nedstødes helt vældigt, hvad der gør sig selv til Gud. Men hvem er det, som gør sig selv til Gud? Djævelen og mennesket, der synes godt om sig selv, har velbehag i sig selv og har sig selv alene kær, men ikke spøger efter Gud og kun stræber efter at være som Gud. Men hvad vil Gud sige til dem? Uden tvivl det modsatte af, hvad han siger om Kristus. Kristus, han er min elskede søn, han behager mig, fordi han ikke har udråbt sig selv og gjort sig til Gud, skønt han endog er Gud. Men I er slyngler, I hvem jeg har mishag, fordi I

ophøjer jer selv og gør jer til Gud, I, som dog er skabninger og mennesker og ikke har noget guddommeligt i jer.

Således ydmyger dette ord al verden og tager guddommen fra alle og giver det til Kristus, og dette alt sammen os til gode, hvis vi ellers vil og modtager ordet, men ellers til dom, hvis vi ikke vil og foragter ordet. For, kort sagt, uden for Kristus er ingen velbehagelighed, ej heller nogen elsket søn, men idel vrede og idel ran af det guddommelige. Hvad mere der vil være at tale, om den åbnede himmel, om duen, det ville vi spare til en anden gang.

Ord fra Skriften om at vi alene i Kristus er Faderens elskede

Joh 1, 16-17

Af hans fylde har vi alle modtaget, og det nåde over nåde; for loven blev givet ved Moses, nåden og sandheden kom ved Jesus Kristus.

Joh 3, 13.

Ingen er steget op til Himlen undtagen den, der steg ned fra Himlen, Menneskesønnen, som er i Himlen.

Joh 3, 16-18

For således elskede Gud verden, at han gav sin enbårne søn, for at enhver, som tror på ham, ikke skal fortabes, men have evigt liv. For Gud sendte ikke sin søn til verden for at dømme verden, men for at verden skal frelses ved ham. Den, der tror på ham, dømmes ikke; den, der ikke tror, er allerede dømt, fordi han ikke har troet på Guds enbårne søns navn.

Joh 3, 35-36

Faderen elsker Sønnen, og alt har han lagt i hans hånd. Den, der tror på Sønnen, har evigt liv; den, der er ulydig mod Sønnen, skal ikke se livet, men Guds vrede bliver over ham..

Joh 6, 40.

For min faders vilje er, at enhver, som ser Sønnen og tror på ham, skal have evigt liv, og jeg skal oprejse ham på den yderste dag..

Joh 7, 37-38

På festens sidste og største dag stod Jesus frem og råbte: »Den, der tørster, skal komme til mig og drikke. Den, der tror på mig, skal det gå, som Skriften siger: ›Fra hans indre skal der rinde strømme af levende vand.‹ «

Tit 3, 4-8

Da Guds, vor frelsers, godhed og kærlighed til mennesker blev åbenbaret, frelste han os, ikke fordi vi havde gjort retfærdige gerninger, men fordi han er barmhjertig; det gjorde han ved det bad, der genføder og fornyer ved Helligånden, som han i rigt mål udgød over os ved Jesus Kristus, vor frelser, for at vi, gjort retfærdige ved hans nåde, i håbet skulle blive arvinger til evigt liv – troværdigt er det ord!

Foruden disse er der mange andre ord, især i Paulus' breve, som imidlertid enhver for sig selv kan sammenholde og læse.

—

Kristi ofring i templet

Luk 2, 22-32

v22 Da deres renselsesdage i henhold til moseloven var gået, tog de ham med op til Jerusalem for at bære ham frem for Herren v23 - som der står skrevet i Herrens lov: »Alt det første af mandkøn, der kommer ud af moderlivet, skal helliges Herren« - v24 og for at bringe offer, sådan som det er foreskrevet i Herrens lov, et par turtelduer eller to dueunger.

v25 I Jerusalem var der en mand ved navn Simeon. Han var retfærdig og from og ventede Israels trøst. Helligånden var over ham, v26 og den havde åbenbaret for ham, at han ikke skulle se døden, før han havde set Herrens salvede. v27 Tilskyndet af Ånden kom han til templet, og da forældrene kom ind med barnet Jesus for at gøre med ham, som det var sædvane efter loven, v28 tog han barnet i sine arme og lovpriste Gud: v29 Herre, nu lader du din tjener gå bort med fred efter dit ord. v30 For mine øjne har set din frelse,

v31 som du har beredt for alle folk: v32 Et lys til åbenbaring for hedninger og en herlighed for dit folk Israel.

Summen af evangeliet.

1. Den i loven foreskrevne renselse betegnede, at kødets frugt var uren.
2. I stedet for de dræbte førstefødte i Egypten har Gud Herren antaget sig de førstefødte blandt jøderne. Desuden er der om Kristus forkyndt, at han skulle være den førstefødte blandt mange brødre, der i sandhed var den Herrens helligede.
3. Simeon giver evangeliet vidnesbyrd.
4. Evangeliets frugter er først fred, som Simeon siger: Herre, nu lader du din tjener gå bort med fred, og dernæst lys. For hvor evangeliet ikke er, er der idel mørke.

Udlægning af evangeliet.

Dette evangelium er let, og jeg antager derfor, at I selv godt forstår det, men fordi det dog kommer her, kan og vil vi ikke forbigå det, men må også tage det for os.

Om renselsesloven, 3 Mos 12, 2

I dette evangelium fremstilles Marias og hendes barns Jesu ydmyghed, idet de, skønt ikke skyldige dertil, gik ind under loven, overensstemmende med, hvad Moses har skrevet, at en kvinde, der fødte et drengebarn, skulle blive hjemme i sin renselses fyrre dage, og hvis det var et pigebarn, dobbelt så mange dage, nemlig firs. Denne lov traf ikke Maria, fordi der står: "Når en kvinde har født et barn, undfanget af en mand". For ordene i teksten lyder ordret: "Når en kvinde undfanger ved sæd og føder en dreng." Herved har Moses tydelig undtaget Maria fra loven, idet Kristus er undfanget af Helligånden, ikke ved menneskekig sæd. Hvad havde ellers Moses haft nødig at sige: "Når en kvinde undfanger ved sæd", det vil sige, når hun undfanger ved en mand, da jo enhver véd, at en kvinde ikke undfanger ved et glas vin?

Således har Helligånden styret Moses' tunge, så at Kristus er blevet betegnet som ren i moders liv, idet han nemlig siger: En kvinde, der undfanger ved sæd. Men Maria og Kristus underkastede sig loven af kærlighed, skønt de ikke var tvunget dertil, da de ikke var

loven underkastet. Således skal vi gøre alle vore gerninger til næstens bedste og tjeneste, selv om vi ikke er tvunget dertil, ligesom Maria gør denne gerning til Guds ære og af kærlighed til næsten. Hun vil ikke bruge sin frihed, men ved sin gerning styrker hun de andres lydighed, som for deres urenheds skyld måtte være loven underkastet.

Loven om det førstefødte

Jeg véd ikke, om den anden lov, som Moses har givet i 2 Mos 13, 12 og 34, 19, at enhver førstefødt af moderen skal ofres til Herren, også vedkommer Maria. Men jeg antager, at den vedkommer hende frem for andre. For her har Kristus, den førstefødte søn, gjort, at hun er blevet og bliver moder. Gud gav i loven det bud, at alt det førstefødte, der åbner moders liv, skal komme til ham, til ihukommelse af, at han havde ført Israels børn ud af Ægypten. Var det nu et drengebarn, så skulle man løse det igen hos præsten med penge. Var det en okse eller kvæg, skulle det tilhøre præsterne. For sådan byder Gud i loven: Hellige mig alle førstefødte, som åbner moders liv, blandt Israels børn, både blandt folk og fæ. Det hører mig til. Og straks efter tilføjer han, at det skulle være af hankøn.

Denne lov har især angået Maria, da Kristus er den førstefødte, som alene har hørt Herren til og er hellig, og som Skriften sigter til. Skønt nu en her kunne sige: Fordi Kristus ikke har åbnet moders liv (efter lovens ordlyd), så kan han ikke blive regnet deriblandt? Svar du derpå: Herpå kommer det ikke an, han er alligevel henregnet under det førstefødte, skønt han vel har kunnet blive født af sin moder uden beskadigelse. Dog er han en førstefødt og har en kødelig moder.

Med denne ydre lov har Gud villet betegne noget, der skal opfyldes i Kristus, nemlig den sande førstefødsel. For der er to slags førstefødsel. Den første er den, vi har fået fra Adam, det er vantroen, ja, det er os selv, som Kristus siger i Joh 3, 6: "Det, der er født af kødet, er kød, og det, der er født af Ånden, er ånd". Dermed er sagt så meget: Et naturligt menneske, som ikke har Guds Ånd, elsker, søger, tænker og begærer ikke andet, end hvad der behager kødet og det selv. Denne førstefødsel har Kristus tilintetgjort for at erhverve i os den rette førstefødsel.

Den anden førstefødsel er troen, som vi giver Gud, og som er et hovedstykke i hele det kristne væsen. Denne tro døder det gamle menneske og skaber nye

børn, der altid betænker og tragter efter de ting, som hører Gud til. Denne førstefødsel er Gud helliget og tilhører ham, og ingen skal tage den af sig selv. Det vil sige, ingen skal understå sig at have troen af egne kræfter, hvad mange gør, idet de, når de hører om troen, *forsøger at opnå den ved egne evner*, og tilegner sig det, som hører Gud alene til. *For det er ganske og aldeles en Guds gerning, at have en ret tro*, som Paulus siger i Ef 2, 8-9: "For af den nåde er I frelst ved tro. Og det skyldes ikke jer selv, gaven er Guds. Det skyldes ikke gerninger, for at ingen skal have noget at være stolt af".

Loven om renselsen

I Det Gamle Testamente havde Gud meget at gøre med førstefødslen og gav derfor så mange bud derom. Fra Adam til Kristus havde altid den førstefødte søn to hædersfortrin frem for de andre. De var nemlig præster og familiens hoveder. Mellem de andre børn blev fædrenegodset delt lige. Men de havde ingen af de to værdigheder. Ruben, den førstefødte søn, blev de frataget for syndens skyld, og skænket til Judas og Levis slægt. I alt dette har Gud træffende afmalet troen og kærligheden. For vi behøver slet ikke disse ydre ting

for at gøre loven fyldest, men vi gør det alt åndeligt, og er ikke nødte til at løse vore børn hos præsterne eller overholde så mange ugers renselsestid. Så skal da en kvinde, det vil sige, enhver sjæl, som skal renses, bekende, at hun er en Adams datter og vandrer i kødet. Og når hun gør en ganske ringe gerning, skal hun bekende sin synd og urenhed og begære nåde at måtte blive ren. For en uanseelig god gerning er betegnet ved pigebarnet, en stor og vældig gerning ved drengebarnet, der har mindre urenhed. Hun skal derfor skrifte for Gud og sige: Nu har jeg gjort denne gerning, en frugt er født. Skulle du dømme efter dit strenghed, kunne den ikke bestå. Frugten lever, men er endnu uren. Dog hvor uren den end er, vil du dog antage dig den, fordi jeg nu bekender min urenhed og begærer renselse. For hjertets bekendelse er offer og løsning for førstefødslen.

Betydningen af budet om det førstefødte

Så er nu den åndelige forklaring på denne førstefødsel den, at *ethvert kristenmenneske ved troen er en åndelig præst og konge.* Derfor udretter troen, at *vi kan udføre det præstelige embede som at prædike, bede og*

uddele nadveren. Derfor har papisterne med urette afsondret og skilt os fra hinanden, idet alene de, som pludrer i koret og foregiver at bede for os, skulle være præster, medens der dog slet ingen forskel er mellem os og dem. *For vi er alle ligefuldt kristne, om end det ydre embede skal overdrages til en alene af menigheden,* således som vi andetsteds har sagt derom. *Troen skaber den førstefødsel, som bringer kongedømmet og præstedømmet med sig.* Men åndelig, siger jeg, idet jeg kan bede for mig selv og for andre og sige således: Herre, vær denne eller hin nådig, hjælp ham, og lignende.

For at præsterne i Det Gamle Testamente bad for de andre, har været et billede for Det Nye Testamente, hvori *enhver kristen har magt og embede til at bede*. For netop derfor er jeg en kristen, for at jeg skal bede for andre og lægge ord ind hos Gud for de andres synder. Det Gamle Testamentes billede hører ikke længere hjemme i Det Nye Testamente (og dette har vore papister på ny kaldt til live), fordi enhver, som tror, også skal bede. Beder man nu, så må deraf følge, at man er en præst, hvilket ikke kunne være tilfældet i Det Gamle Testamente, da det alene var tilladt en præst at bede om sundhed for en anden, og det en ydre.

Den anden frihed, der følger med førstefødslen, er værdigheden som Herre. Ligesom nu i Det Gamle Testamente værdigheden som familiens hoved tilhørte de førstefødte, således er også et troende menneske i åndelig forstand en Herre. På samme måde nemlig som alle skabninger må tjene Kristus, endog mod deres vilje, således må de også tjene et kristenmenneske, ja, *endog selve Djævelen må det, derved at han anfægter og forfølger de kristne. For derved tvinges de til at bede, gøre modstand, og blive alt stærkere og stærkere i troen. For lider de forfølgelse, ja om de end bliver dræbte, så kan de des før komme i Himlen.* Således kommer da al modgang os til gode, som Paulus siger i Rom 8, 28: "Vi véd, at alt virker sammen til gode for dem, der elsker Gud". De vokser altid i sjælen i tro og kærlighed, som er overstrømmende meget kosteligere og ædlere goder end timeligt gods. Derfor er det *et åndeligt kongerige*, ikke at man har meget gods og land og stor ære, hvori de verdslige kongeriger består. Derfor taler Peter således til de kristne i 1 Pet 2, 9: "I er en udvalgt slægt, et kongeligt præsteskab, et helligt folk, et ejendomsfolk, for at I skal forkynde hans guddomsmagt, han som kaldte jer ud af mørket til sit underfulde lys."

Men hvad turtelduerne symboliserer, er kort dette: De to turtelduer er intet andet end syndernes bekendelse. Når man erkender sig for en synder og siger Gud Herren lov og tak, da har man ofret to turtelduer. Men herom vil vi i sin tid tale mere i udlægningen af Moses.

Den gamle Simeon og hans sang

Nu må vi også betragte den gamle fromme Simeon. Han prises her for, at han har været from og gudfrygtig, samt ventet på Israels trøst. Profeterne havde fordum skrevet om, at Herrens dag skulle komme så ganske hemmelig, at kun ganske få folk skulle blive opmærksomme på den. Derfor sagde jøderne til Kristus i Joh 7, 27, at han ikke var Messias, siden de vidste, hvorfra han var, nemlig Josefs og Marias søn. Og havde end profeterne sagt, hvornår Kristus skulle komme, så skulle dog ingen vide, hvorfra han kom. Men så var der dog nogle af dem, som vidste, hvornår Kristus ville komme, nemlig de, som gav agt på og rettelig forstod profetierne, og en af dem var Simeon. Han var sikker på, at tiden var der, at Skriften var opfyldt og jødernes rige var forbi, efter Jakobs profeti, at

scepteret ikke skulle vige fra Juda, før der kom en hersker, 1 Mos 49, 10. Derfor venter han på frelseren, på Israels trøst og modtog af den grund Helligåndens svar, at han ikke skulle dø, før han havde set Herrens salvede. Han vidste imidlertid ikke, på hvilken dag eller time han skulle komme. Således véd heller ingen, i hvilken time den sidste dag skal komme. Tegn har Gud i forvejen ladet os vide, hvorpå vi kan mærke, at den ikke er langt borte.

Således indskød Helligånden Simeon en tanke om at gå i templet på det tidspunkt, uden at han dog vidste noget om, at barnet skulle komme på det tidspunkt. Men Helligånden åbenbarede ham, at netop dette barn var frelseren. For af naturen kan han ikke vide det. Da han nu af Helligåndens indskydelse erkendte, at det lille barn var Herrens salvede og Israels trøst, hvorpå han ventede, begyndte han at synge med glæde, profetere og sige:

v29 Herre, nu lader du din tjener gå bort med fred efter dit ord.

Heraf ser vi, at han i forvejen havde fået et svar fra Helligånden, at han ikke skulle dø, før han havde set

Israels frelse. Da han nu holdt ham i armene og Helligånden havde talt ind i hans hjerte, at dette lille barn var frelseren, var han tilfreds og beredt til at dø, da han havde set frelseren. Så skarpe er troens øjne, at den anser og holder et sådant ringe, fattigt, foragtet barn for det, hvorom så store ting var forudsagt. Dette har vistnok ingen, det skulle da have været Maria og Josef, troet om dette barn. For *det var mod al fornuft og natur, hvad den gamle Simeon her ved Helligåndens indskydelse så,* nemlig dette barns rige og alle de undere og gerninger, som dette lille barn skulle gøre. Sådanne ting var for fornuften alle utrolige og ubegribelige.

Her ser man troens art, hvordan den forlader sig på ting, som den ikke ser eller begriber, således som det hedder i Hebr 11, 1: "Tro er fast tillid til det, der håbes på, overbevisning om det, der ikke ses." Således må også vi tro, at Guds evige barmhjertighed er vor, at vi er forløste og bliver forløste fra synd, død, Djævel og Helvede og evigt skal leve med Gud. Dette tror naturen eller fornuften ikke. Den siger vel, det var herligt, om det var sandt, men *troen virker og tror mod al naturens og fornuftens følelse.* Det er underligt at sige, at jeg skal tro og holde det sikkert, at jeg er i Guds

hænder, skønt jeg allerede ligger i Djævelens gab, føler døden og synden. Alligevel skal jeg sige, at hverken død eller synd kan skade mig. Som Paulus siger: ”som døende, og se, vi lever”, 2 Kor 6, 9. Og i Rom 8, 35-39 siger han: ”Hvem kan skille os fra Kristi kærlighed? Nød eller angst? Forfølgelse, sult eller nøgenhed? Fare eller sværd? – som der står skrevet: På grund af dig dræbes vi dagen lang, vi regnes for slagtefår. Men i alt dette mere end sejrer vi ved ham, som har elsket os. For jeg er vis på, at hverken død eller liv eller engle eller magter eller noget nuværende eller noget kommende eller kræfter eller noget i det høje eller i det dybe eller nogen anden skabning kan skille os fra Guds kærlighed i Kristus Jesus, vor Herre.”

Fordi denne Simeon havde en sand tro, holdt han det stakkels fattige barn for hele verdens konge og frelser, hvad intet naturligt menneske nogensinde ville have gjort. Her kan du se, hvor helhjertet og modig, troen gør! Dette Simeons syn på barnet gjorde ham så behjertet, at han udbrød og sagde: Herre, nu lader du din tjener gå bort med fred. Som ville han sige: Jeg frygter ikke herefter mere hverken synd, død eller Helvede. Jeg er helt fyldt af troen. Hvorfor er du da så glad, kære Simeon?

v30 for mine øjne har set din frelse,

I det ydre dør jeg, men den indre tro tilintetgør døden. Jeg har set frelseren med mine øjne. For ham viger synd, død og Helvede. Vil du derfor dø glad og salig, så fremkald for dig dette vers, at Kristus, din frelser, har borttaget al din skyld og ulykke, og ham har du i troen skuet med dine øjne. Dette syn gør dig sikker for alle dine synder og for døden. For de er borttaget og overvundet ved Kristus.

Således ser vi, at alene troen overvinder synden og døden. Derfor er jeg så fro og så glad (siger Simeon), fordi jeg har set din frelse, det vil sige, jeg kender Kristus, og det er for mig nok. Også de andre skal have del deri, således som der står i det følgende:

v31 som du har beredt for alle folk:

Det vil sige, ved prædikenen er Kristus sat frem for alle folk. Han skal blive et lys for alle hedningerne. Hele verden skal blive oplyst ved Kristus. Derfor glæder jeg mig. Simeon er nu ikke misundelig, men begærer af hjertet og med glæde at hedningerne må omvendes. Djævelen har trukket et forhæng for deres

øjne. Det har Kristus taget væk. Ligeledes, han vil også være en herlighed for sit folk Israel. For denne ære har jøderne, at Kristus er født iblandt dem, og de allerbedste hellige, patriarkerne, profeterne og apostlene, som overstrømmende og rigelig har haft Helligånden, er kommet fra dem. Derfor siger Kristus i Joh 4, 22: "Frelsen kommer fra jøderne", som også Paulus i Rom 3 højt og tydeligt forkynder. Derfor slutter Simeon:

v32 et lys til åbenbaring for hedninger og en herlighed for dit folk Israel.

I de første ord skuer han hedningernes blindhed og ønsker dem oplysning og omvendelse, men i de andre ser han på den ære og pris, som af denne frelser vil opstå for jødefolket.

Således indbefatter denne sang, som man kalder "Nunc dimittis", to stykker af et kristent væsen i sig: Nemlig troen, hvorved vi erkender Kristus for vor frelser, der befrier os fra synden og alt ondt og giver os saligheden, hvoraf vi har nok for os selv. Dernæst har den også kærligheden til sit indhold, at vi nemlig af hjertet beder, ønsker og begærer, at også de andre skal

blive oplyste og erkende Kristus og således med os blive salige. Når vi betænker disse to stykker i denne sang, først da er denne Nunc dimittis rettelig sunget.

—

En anden prædiken over Luk 2, 22-32

Kære venner! Denne prædiken vil jeg dele i to stykker. For det første vil jeg gennemgå historien om dagens fest. For det andet vil jeg udlægge Simeons sang, som man benævner Nunc dimittis.

Hvordan Kristus har givet sig under loven, og hvad lovens kraft og virkning er, samt hvordan vi ved Kristus er løst fra loven

For det første vil vi ved at betragte denne historie se, at den hellige evangelist Lukas med stor flid og alvor

beskriver og kundgør, hvordan Maria med sin søn Jesus kom til templet og blev rensede, og hvad der efter Moses' lov har hørt til renselsen, idet han siger:

v22 Da deres renselsesdage i henhold til moseloven var gået, tog de ham med op til Jerusalem for at bære ham frem for Herren v23 - som der står skrevet i Herrens lov: »Alt det første af mandkøn, der kommer ud af moderlivet, skal helliges Herren« - v24 og for at bringe offer, sådan som det er foreskrevet i Herrens lov, et par turtelduer eller to dueunger.

Det vil sige: De har ventet i hendes renselsesdage, som man hos os kalder seksugersdagene, i hvilke en kvinde holder sig inde efter barnefødsel. Budet står i 3 Mos 12, 2 flg., hvor Gud ved Moses byder jøderne (*for dette og de andre Moses' bud angår ikke os kristne og hedningerne*): Når en kvinde bliver gravid og føder en dreng, skal hun være uren i fyrre dage, hvori hun da blev adskilt og holdt borte fra andre mennesker, ligesom hos os de spedalske, med hvilke man intet samkvem havde. Men føder hun en pige, måtte hun blive hjemme i firs dage, netop dobbelt så længe, blev undgået og af enhver anset for uren.

Dette var nu et svært bud, og det ville vel hos os ikke engang være til at udholde eller tåle, om man skulle holde så strengt på det, som hos dem. Hos os har det kun ringe betydning. Kvinderne kan ligge inde nogle få dage og gå ud, når de vil, og man undgår dem ikke så strengt som jødinderne. For de var som forbandede væsener og til stor afsky for jøderne. Ingen turde spise eller drikke, sove, sidde eller ligge sammen med en sådan kvinde. Og alt, hvad de rørte ved, blev urent, det være seng, stol, borde, klæder, fade, glas, spise og drikke. Kort sagt: Hvad de tog fat på, var besudlet og forkastet, og dette varede i seks uger, når en kvinde fødte et drengebarn, og i tolv uger, når hun fødte et pigebarn. Af sådanne bud var der mange hos dem, og det meget tunge, så at de seks uger hos os kun er en skygge mod deres seks uger. Dette var nu budet om, at de i seks uger måtte holde sig inde og blive betragtet som en spedalsk og uren kvinde.

Den anden lov: Når nu de fyrre dage var omme, måtte kvinden gå og fremstille sig for præsterne, samt give offer, nemlig, når det var det førstefødte barn, således som Gud byder 2 Mos 34, 19: ”Alt det første, der kommer ud af moderlivet, skal tilhøre mig, det

gælder alle handyr. Enhver førstefødt blandt dine sønner skal du frikøbe". Var det nu et dyr, en ged, hest, okse eller får, så hørte det præsten til, og hvis man ville beholde det, måtte man løse eller købe det igen fra præsten. Men var det et menneske, og det ikke kunne afstås, men måtte forblive som arving, kunne man ikke give det til præsten, men måtte føre det frem og vise det for præsten, fra hvem man da måtte løse det, ved at give en sølvsekel, foruden andre ting, således som der står skrevet i loven. Således var jøderne ved loven tvungne til at give den førstefødte søn til præsten og derpå igen udløse ham, hvortil kom det tillæg, at alt det førstefødte i huset var præstens.

Således var folket meget plaget af loven, der af Gud var pålagt dem, for at holde dem i tømme, trænge, tvinge, ængste dem og gøre dem virksomme. For da det var et groft, trodsigt, råt og vildt folk, og ingen kunne regere, betvinge og holde dem i tømme, lagde Gud selv et sådant åg og byrde på ryggen af dem og plagede det med sådanne love, så de ikke skulle hovmode sig. For det er alt for sandt, at der intet stoltere, trodsigere og hovmodigere folk er til under solen, end jøderne har været. Derfor har Gud også plaget dem, holdt dem i tvang og således holdt dem i tømme.

Nu står der i loven helt igennem om kvinder, der undfanger børn med mænd, at det, når det har en kødelig fader og er født efter kødet, hører under loven og med sin moder en tidlang er urent. Derfor hører Kristus ikke under loven, ligesom denne regel heller ikke angår Maria. For teksten står der ganske klar: ”Når en kvinde undfanger ved sæd”. Her bliver Maria undtaget ved det ord ”undfanger ved sæd”. For hun vidste jo ikke af nogen mand, som hun hos Lukas selv bekender for englen, men var jomfru, som Esajas siger i kap. 7, 14, og undfangede, mod andre kvinders sædvane, fra Himlen ved Helligånden, uden nogen mand.

Således vedkommer loven alene de kvinder, der bliver mødre efter kødet, medens denne blev moder efter Ånden. Derfor har Moses med hele sin lov ingen ret over jomfruen og hendes barn, og der sker dem uret, når de må holde den og ligge fanget under den, skønt de stod over den.

Men Lukas har ikke uden årsag så omhyggelig beskrevet det. For det gælder os. Han vil lære os, hvordan vort hjerte skal blive trøstet derved. Dette lærer også den hellige Paulus meget fint i Gal 4, 4-5, når han siger: ”Men da tidens fylde kom, sendte Gud sin søn,

født af en kvinde, født under loven, for at han skulle løskøbe dem, der var under loven, for at vi skulle få barnekår." Paulus taler her om loven som om en tyran, fangevogter eller bøddel, som om en forhadt og ubehagelig ting. *Dog ikke om loven i og for sig selv, for loven er god og hellig, men om den gerning, den har at udføre i vore hjerter.* Når Paulus derfor taler således om loven, skal man forstå det om den gerning, den har at udføre, ikke om dens væsen.

Nu, hvad gør loven? Den er årsag til synderne. Ja, den er syndens kraft, siger Paulus i 1 Kor 15, 56. Den vækker strid og gør ikke from (altså i hjertet), således som papisterne sludrer og de verdsligvise foregiver. *I det ydre holder den vel hånden tilbage, men deraf bliver ikke andet end hykleri for Gud. I hjertet derimod virker den en sådan elendighed, at den ikke alene ikke gør mennesker fromme, men meget værre end før.* For den opvækker synden og straffer den. Gør samvittigheden urolig, for ved den erkender den synden. Dette er nu ligesom en fangevogters gerning, for han putter tyven i fængsel, trækker ham frem, piner og slår ham, indtil han bekender synden, hvorpå bøddelen kommer og fører tyven frem. For når synden bekendes, følger straffen efter.

Således er det også med loven. Fra det øjeblik synden kommer frem og åbenbares i hjertet, er Guds vrede os på halsen, dommen står der, samvittigheden bæver, mennesket sidder fast i synd, i død og i Guds vrede. For hans hjerte siger ham: Gud kan ikke tåle synden. Da er loven fremme, truer ham dermed og siger: Handler du sådan, støder Gud dig i Helvede. Så ligger da din samvittighed fanget, føler at den ikke kan holde loven og må derfor fortvivle. Dette er det da, som Paulus siger i Rom 3, 20: "Ved loven kommer syndserkendelse". Det vil sige, *ved loven vokser min samvittigheds kval og frembringer hos mig vrede imod loven og imod Gud, som har givet loven, så at synden ved budet bliver overmåde syndig*, som Paulus siger i Rom 7, 13. Det vil sige, jeg mener og holder for, at jeg har en vred Gud. For så længe jeg ikke ved loven havde syndserkendelse, havde jeg ikke denne elendighed i mit hjerte, bekymrede mig ikke om nogen ting, var en lystig fætter, gik min vej i sus og dus, uden al bekymring og spurgte ikke efter Gud. Men så snart syndens erkendelse kommer, og jeg af loven véd, hvordan jeg har det med Gud, så står jeg overalt i frygt, bekymring og ængstelse, ja lader mig som Moses siger i 3 Mos 26, 36 forskrække selv ved lyden af

visne blade som af et tordenslag, og må altid være bekymret for, at Gud skal komme over mig med en kølle og slå mig i hovedet.

Alt dette udspringer deraf, at loven således tager mig til fange og lægger mig i bånd og lænker. Og fordi den således forskrækker mig og *viser mig Guds vrede*, kan jeg ikke være venlig stemt mod den, men må være den af hjertet fjendsk. For den bringer mig i fuldkommen elendighed, stiller mig døden for øjne og støder mig i Helvede. Nu, det har jeg af naturen, at jeg frygter og flygter for døden, straf, Helvede og Guds dom. Naturen kan ikke le ad *døden, der kommer af Guds vrede og er syndens følge*. Derfor må der være idel fjendskab og uvilje mod loven. Fordi nu loven er god og hellig, har jeg også fjendskab i hjertet mod det gode og det hellige.

Denne elendighed lige over for loven har været blandt jøderne, for hvem i særdeleshed den skrevne lov er givet, medens vi og alle hedninger har den af naturen. For denne lov, hvorom evangeliet her taler, om renselsen, om offer og om alle de andre ting, der står hos Moses, har aldrig nogen jøde holdt ret af hjertet. De har vel i det ydre gjort gerningen efter skinnet,

men deres hjerter har været langt derfra. Skulle man have spurgt kvinderne, som efter barnefødsel blev afsondrede fra mennesker og anset som urene, om de gjorde det gerne og med vilje, og om de havde lyst og kærlighed dertil, ville de ret af hjertens grund have svaret og uden tvivl have talt sådan: Kære Moses, du kan have en god dag med din lov. Skal jeg da sidde her for din skyld som et sygt eller spedalsk menneske. Hvorfor skal jeg det? Det er jo idel gift, hvad jeg rører ved. Jeg er foragtet af enhver og holdes som et urent dyr og tør ikke gå ud til folk. Jeg ville ønske, du med din lov var i galgen.

Således skete det også med uvilje og ulyst, når de skulle fremstille barnet og give offer derfor, og de var irriterede over at skulle give noget ud og sagde uden tvivl: Skal jeg nu stikke det i hænderne på præsterne og selv have mangel. Og således var de da i alle bud uvillige. Hjertet ville ikke samtykke, men satte sig imod og vægrede sig overalt, ja, det kunne ikke engang sige ja dertil. For *loven gav ikke sådan nåde, at de kunne fuldkomme den med lyst og god vilje*.

Som nu de har gjort, sådan gør vi også. Efter det ydre skin holder vi vel loven, fremviser en god yderside og tager fat med hænderne. Men hjertet unddrager sig derfor, gør det uvillig *og har ingen lyst dertil af naturen, uden Helligånden får oplyst hjertet med sin nåde*. Derfor, om vi end holder loven med gerninger, så sker det dog ikke af hjertet, sandt og rent, for det sker *for egen nyttes eller fordels skyld eller af frygt for straf.*

Fordi nu Gud har givet loven således og véd, at ingen holder den, så har han også desuden beskikket fangevogtere, drivere og opsynsmænd. For således benævner Skriften øvrigheden ved et billede, ligesom drivere af æsler, som man altid må være på nakken af og drive med pisken, ellers går de ikke frem. Pøbelen, hr. Alle, må øvrigheden således drive, slå, tage livet af, hænge, brænde, kappe hovedet af og radbrække, at man kan frygte den, og folket således holdes i tømme. For Gud vil ikke, at man alene skal vise folket loven, men at man også skal drive og håndhæve samme og med magt tvinge til gerning. For hvis man alene foreholdt folket den og ikke drev på den, kom der intet ud deraf, siden nu engang hjertet ikke kan hænge ved loven, der er det ganske imod.

Derfor ville der, når der ikke fulgte straf på, ikke være andet i verden end mord, ægteskabsbrud, tyveri, røveri og drab. Og alle laster ville tage overhånd, så ingen kunne være sikker for den anden. Men nu er øvrigheden der og straffer synden, sådanne grove fejl og laster. Derfor må pøbelen holde sig i skindet og kan ikke fare så frækt afsted og leve i alting efter sit eget forgodtbefindende. Således er det nødvendigt, at lovens drivere passer på folket og tvinger og driver den rå, uopdragne hr. Alle, ligesom man driver og tvinger svin og vilde dyr.

Fordi vi da nu må holde loven, men ikke gerne holder den, bliver vi loven fjendske, for den lægger bånd på vor tøjlesløshed. Gud har imidlertid gjort det alt sammen, for at vi skulle blive trætte og lære vor evne at kende, hvad vi kan, og således gå i os selv og sige: Jeg arme menneske, jeg må holde loven og gør det ikke gerne, ja, jeg har slet ingen lyst dertil. Derved mister jeg da al den løn og tak, jeg skulle have deraf, når jeg holdt loven ret og med lyst. Kort sagt: Alle de, der er under loven, holder den uvilligt, derfor plages vi derved, må holde den og kan ikke holde den, og har så ingen løn derfor.

Dette er nu meningen, som jeg har sagt, af, at Paulus gør loven til en tugtemester, som for Gud bringer os synd og skam. Denne plage går over alle mennesker, når loven rører dem, og samvittigheden bliver opmærksom på synden. *Men Kristus er kommet til verden for at holde loven for os.* Han har også haft lyst dertil og *holdt den gerne, frivilligt*, af hjertet og utvungen, og det, uagtet han ikke var forpligtet dertil. Men med os er det modsatte tilfældet. Jeg må holde loven, er forpligtet dertil, og har dog hverken lyst eller vilje dertil. Kristus var slet ikke forpligtet dertil og gjorde det med lyst. Loven havde aldeles ingen ret til ham, for han har i sit væsen mere retfærdighed, fromhed, lyst og kærlighed, end loven nogensinde kan og tør fordre. Derfor har loven ingen magt, end ikke den allerringeste, over Kristus. Han står højt over den og er lovens Herre. For han er uskyldig, født af en jomfru. Således kan loven ikke sige til ham: Gør det, undlad det. Han måtte da sige: Ej, kære! Jeg gør og undlader, og har gjort og undladt, hvad der er at gøre og undlade. Jeg behøver slet ikke din fordren dertil. Nu hold det sammen. Jeg er forpligtet på loven, og holder den ikke, Kristus er ikke forpligtet og holder den. Han er fri for den, kryber dog villigt under den og holder alt,

hvad der står hos Moses, fra første bogstav til enden af hele loven, ikke af nød og tvang, men af fri vilje.

Således går det her med jødernes lov om rensel-sen. Fra den stund af, at barnet bliver født, er Moses til stede, byder barnet sådan og sådan skal man gøre med dig, det skal holdes, det undlades, og sætter såle-des med det samme barnet i lovens fængsel. Men Kri-stus er født under loven, ikke fordi han var bundet af loven eller var den noget skyldig, men han har selv frit og villigt givet sig under den.

Dette er nu vor trøst, som vi skal tage af evange-liet, at vi véd, at Kristus er lagt under loven. Hvorfor? Hvortil har han haft det nødig? Ikke for sin persons skyld, men som Paulus skriver i Gal 4, 5, "for at han skulle frikøbe dem som var under loven." Han var ikke under loven, men går under den og kaster sig i den som et fængsel og en arrest. Han sætter sig ved Moses' fødder og blev hans lærling. Her kan Moses sige: Hvis jeg skal have mange sådanne lærlinge, vil jeg ikke være mester. Fordi Kristus da ikke var skyldig at være under loven, så gør han en ting, skænker os den og siger: Jeg er loven intet skyldig, jeg vil se, hvad den formår, *træder i dit sted og opfylder loven*, som

plager og martrer dig således. *Således går han ind under den og gør alt, hvad Moses har befalet.*

Det går nu således til, som når en fangevogter sætter sin Herres og konges søn fast, uden at vide, at det er hans Herres søn, men havde anset ham for en anden, som om han var et andet almindeligt menneske. Hvad ville vel kongen sige dertil, når han erfarede det? Han ville vistnok sige: Hvad har du gjort? Hvem har givet dig ret imod min søn? Du har haft ret over tyve og kæltringer, men på min søn har du forgrebet dig groft. Denne Herre havde nu på to måder ret imod fangevogteren, først, fordi han var hans Herre, for det andet, fordi han havde forgrebet sig på hans søn. Når nu fangevogteren endnu havde en tyv i fængsel, og hans Herre var vred på ham over, at han havde sat hans søn i fængsel, i bånd og lænker og ikke ville lade denne skændsel uhævnet på fangevogteren, ville han sige: Du har tabt din ret. Over tyven, som du har arresteret, har du haft ret. Tyven skal imidlertid nu være fri, og dig vil jeg fratage din ret og skænke tyven det, som min søn med urette har lidt af dig. Hvad ville vel da tyven gøre? Han ville uden tvivl blive glad, falde ned for Herrens fødder og med glæde udbryde: Hav tak,

min kære Herre. Således ville tyven være fangevogterens Herre, og fangevogteren måtte skamme sig for Herren, ikke for tyvens skyld, men for den unge Herres skyld, som han så uskyldig havde bundet og sat i fængsel.

Således har det sig også her: Kristus, en søn af den evige Fader, ligger under loven. Men vi er tyve og kæltringer. For vi holder ikke loven, derfor sætter Moses os i bolte og jern. Det vil sige, *loven tager os til fange, den lov nemlig, som Gud åbenbarer i vore hjerter. Moses' lov angår nemlig ikke de kristne og hedningerne.* Så kommer nu Kristus og kryber hemmeligt under loven, så loven ikke bliver opmærksom på det. Loven mener da at have et almindeligt menneske, en, der er som et andet menneske, avlet i synd af en mand, der har forskyldt døden (for som Paulus siger i Fil 2, 7: Han tog en tjeners skikkelse på og blev mennesker lig). Så kommer lov og død over Guds søn, binder og fængsler ham, straffer ham og behandler ham som et andet syndigt menneske.

Hvad sker da? Med sin død beviser Kristus, at han er Herre, hvorved lov og død flygter fra Kristus til Djævelen, og så kommer Kristus og siger til os: Du

var under loven og kunne ikke holde den, du er bundet i døden og Guds vrede. Jeg har befriet dig og overrumplet loven. Den mente, at jeg skulle dø som en anden synder, har så vist sit overmod mod mig og derved tabt sin ret. Synden kan heller ikke herefter skade mig. Døden er ved mig blevet til skam og spot. Velan, *så skænker jeg nu dig denne ret mod lov, synd og død*, som du nu kan bruge mod dem alle, hvis de vil røre dig. Hvis vi nu tror dette, vil vi falde ned for Kristi fødder og sige ham tak med stor glæde.

Kære Gud, hvis vi nu blot kunne trodse loven, døden og synden, så vi siger: Véd I ikke, hvad I har gjort ved min Herre? I har gjort ham uret og taget ham uskyldig til fange. Dette er nu mit. Han har skænket mig det. Hvad ret har I nu mod mig? Da ville loven, døden og synden vel blive borte, hvis vi kunne sige sådant med troende hjerte og byde dem sådan trods og spot som denne: Jeg er vel skyldig til døden. For mit hjerte holder ikke loven. Er jeg nu for min person skyldig til Helvedes ild, så gør med mig, som I vil, kog eller steg mig, men se på Kristus, fortær ham, hvis I kan. *Det er den rette trods mod døden og synderne*. Når nu ved lovens kraft synderne trykker dig, hold da

Kristus mod loven. Vil den forskrække dig med døden, at du ikke har gjort loven fyldest, så *vend straks dine øjne fra dig selv på Kristus*, som har været under loven og har opfyldt den, og sig: Kære mand, om du forskrækker mig, så forskræk også den, der har overvundet dig og gjort dig mat. Han har givet dig din bekomst. Gør ham noget, om du tør! Her må da loven vige og døden fly uden mere at kunne forskrække. For jeg har den ret, Kristus har. Døden har jeg gjort ende på, synden har jeg overvundet, Djævlen har jeg trådt under fødder, ikke ved mig selv, men ved den unge Herre og konge. Jeg bruger ikke min, men min Herres ret.

Dette er nu grunden til, at Lukas med stor flid beskriver både moder og søn, så at han ret afmaler, hvordan de uskyldigt har været under loven, og at *det er sket os til gode*. Den, som modtager dette, han takke Gud. For han kan berede sig mod døden og til at kæmpe mod lov, synd og Djævel og binde dem alle. På den måde er det sandt, hvad Jakob skriver: ”Barmhjertighed triumferer over dom.” Når nu barmhjertigheden er borte, så træder dommen imod os. Men dette er barmhjertigheden, at *Guds søn har været under loven og har skænket mig det, han har erhvervet for mig,*

samt giver mig frimodighed lige over for lov, synd og død. Loven står nemlig imod mig og siger: Du er i dine synder, døden skyldig og Helvede værd. Sådan dom fælder den over mig. Nu er det sandt, jeg kan ikke nægte det. Hvordan skal jeg undslippe den? Her må jeg tage mod til mig, holde loven dette under øjnene og sige: Det er sandt, jeg er en synder og skyldig til Helvede, men hvordan synes du om dette: Du har forgrebet dig på den Herre Kristus og uskyldig dømt ham, sendt ham i døden, og netop derved tabt al din ret og magt. Derfor har bladet vendt sig, og han har fordømt dig, medens du ville fordømme ham. Og han har skænket mig sin ret, efter at du har fordømt mig, så jeg nu kan fordømme dig igen. *Den, som nu kan modtage dette med troen i hjertet, er en kristen og kan bestå i døden mod synden og alle djævle*. For denne frimodighed må vi træde frem med, når vort hjerte banker og frygter for Guds vrede. Den vil knipse ad lov, synd og død og sige: Hvis du tør, så tag fat på denne unge Herre.

Den, som nu således kan fatte Kristus, vil bestemt trænge igennem. Den sag er snart prædiket, men ikke snart gjort. Her må nemlig han være med, som kan skabe et sådant hjerte. Derfor er det narrevæk og bort

i hjørnet med vore usle gerninger, for de vil ikke længe kunne opretholde en sådan frimodighed. Om hundrede tusinde karteusere lagde alle deres hårskjorter, strikkede hætter og tonsurer med al ugift stand dertil i én hob, ville de dog ikke bestå med deres hellighed for døden, men henvejres som støv for vinden og smelte som smør for solen, for de kunne da på ingen måde befri for dødens frygt. De kan priser deres gerninger så meget, de vil, de må alligevel forsage, når de kommer til døden. For intet menneske består for Guds dom, som profeten David siger i Sl 143, 2: "Før ikke sag mod din tjener, for intet menneske er retfærdigt over for dig."

Derfor, sæt kun alle gerninger i vove og se alene på den unge Herre. For han vinder prisen og frimodigheden lige over for alt, hvad der er mod os. For på ham har loven brændt sine fingre, forgrebet sig og tabt sin ret. *Den frimodighed har han givet mig, at jeg skal holde hans uskyldighed mod loven og således kæmpe med loven og ikke med mine gerninger eller min egen hellighed, men med min Herres gave.* Den er loven meget for stærk og kan træde den ned med fødderne. Den kan ikke gøre nogen synder af ham, for han er Herre over loven, synden, døden og Djævelen med.

Dette er nu den første del af evangeliet, at Kristus for vor skyld har givet sig under loven med sin moder Maria og har dog ikke været loven noget skyldig. Den anden del er om Simeons sang og er et eksempel på denne lære. Det vil vi nu betragte.

Videre følger i teksten:

Simeons sang

v25 I Jerusalem var der en mand ved navn Simeon. Han var retfærdig og from og ventede Israels trøst.

Det vil sige, han har ventet på frelseren, som for vor skyld har givet sig under loven. For med vore gerninger var det ude. Derfor måtte de faldne og forskrækkede samvittigheder oprejses ved den trøst, der var dem forjættet. Videre:

v25b Helligånden var over ham, v26 og den havde åbenbaret for ham, at han ikke skulle se døden, før han havde set Herrens salvede.

I véd, at Kristus betyder den salvede. I Det Gamle Testamente har man salvet to personer med balsamolie,

præsterne og kongen, således som man hos os plejer at salve kejsere og paver. Derfor benævner det jødiske folk ham Messias, det græske Kristus, det latinske Unctus, men på vort sprog Den Salvede, det vil sige, den rette konge og præst, som længe forud af profeterne var hjerteligt begæret, og hvem det var denne fromme gudfrygtige Simeon forudsagt, at han skulle få at se før sin død. Men hvordan kommer han nu dertil?

Videre følger i teksten:

v27 Tilskyndet af Ånden kom han til templet,
Han gik i templet for efter Åndens tilskyndelse at se den, hvem det var ham forudsagt, at han skulle få at se før sin død.

v27b og da forældrene kom ind med barnet Jesus for at gøre med ham, som det var sædvane efter loven,
Den uskyldige konge og præst ligger under loven, Herren bliver en træl og vores alles tjener. Give Gud, at vi alle, således som den hellige Simeon, i troen måtte se hen til denne konge.

v28 tog han barnet i sine arme og lovpriste Gud

Denne gråhærdede mand tog barnet til sig, var glad, og hans hjerte blev ungt af stor glæde. Ja, han var så fuld af glæde, at ingen hverken kan skrive eller udsige det. For da han så det lille barn, havde hans hjerte det sådan: Her har jeg et lille barn, seks uger gammelt, ubekendt for verden. Men han er den rette frelser, han er den rette skat, som jeg længe har begæret. På ham så hverken fyrste, kejser eller konge, men hans hjerte, der kendte ham ret, var så glad, at det intet under ville være, om han var død af glæde. For hans begæring blev så rigeligt opfyldt, at han ikke alene fik ham at se, men endog tage ham på sine arme. Derfor siger han i denne glæde:

v29 Herre, nu lader du din tjener gå bort med fred efter dit ord.

Som ville han sige: Gud være lov og tak, at jeg har levet denne dag. Jeg vil nu gerne dø, nu skal døden være mig kær. For det er opfyldt, som var mig forudsagt. Men hvorfor vil du så gerne dø, du kære, fromme Simeon?

v30 For mine øjne har set din frelse,

Dette er den skat, som har glædet mig og gør mig døden liflig. Således er det, som jeg nylig har sagt: Når vi ser ham, som har været under loven, og kender ham, som den, der hjælper os, da er det ikke muligt, at vi ikke skulle være glade og uforfærdede over for døden og al ulykke. Se nu, hvad den gode gamle mand har i sit hjerte? Han skulle nu dø og siger, han ville fare i fred, og det er et stort, trøsteligt og dejligt ord, det *at dø med glæde og i fred*. Hvorfra har han en sådan livsalig død? Alene fra barnet. Hvem har dog set en sådan død? Betragt dem, som forlader sig på gerninger, om også de farer med glæde, når de skal dø? Der ser man, hvordan deres hjerte banker, hopper og slår. De blegner ganske hen, fornuft og alle kræfter svinder bort. For døden er for stærk og mægtig. Om alle kejsere, konger og fyrster stod der med sine gangere, bøsser og harnisk, og dødens skræk kom på, så stod de stokstive for døden. Se, hvordan det gik til, da bønderne gjorde oprør, da var endda ikke døden for døren, men kun frygt for tab af gods. Hvor var der da en forsagthed og stivnen af skræk på alle fyrster. Hjælp Gud, hvordan vil det gå til, når døden bryder ind, når dette

har bragt sådan skælven og bæven, at man hverken kunne føre spyd eller harnisk, og enhver blev forsagt.

Den fromme Simeon derimod roser sig af at ville fare i fred, som om der ingen død var for døren, ja, han benævner den end ikke død, vil ikke give den sin ære, men siger: Nu lader du din tjener gå bort med fred. Siger ikke: Lad mig nu dø. *Han benævner den en bortfart og afsked, en sød og sagte søvn*. Hvorfra har han den kunst, at han slet ikke frygter døden, som dog hele verden er bange for, og hvorover endog alle dyr hyler, vrider sig og raser, men tværtimod holder den for en sød søvn? Det må ud af hjertet, lov, synd og død, hvis vi skal være uden frygt.

Fordi han nu ikke har frygtet for loven, var der heller ingen dødens skræk. For hvor loven er, der er bevidsthed om synderne, men hvor loven er borte, der er idel retfærdighed, og der er Moses borte, og bragt så ganske ude af syne, at man ikke véd hans grav, hvor han ligger skjult. Når nu Moses er borte, da er synderne borte. Hvor ingen synder er, har døden intet at bestille. For døden er syndens løn, som Paulus siger i Rom 6, 23. Således bliver der da af døden en liflig søvn. Men hvorfra har Simeon dette? Han siger ikke:

Du lader mig fare i fred, fordi jeg har fastet, gjort mirakler, opført kirker, er blevet munk eller har taget en grå kappe på og deslige. Skulle gerninger nemlig gøre det, så måtte det stå her. Han tænker imidlertid ikke på nogen gerning og siger ikke. Det har jeg gjort, men han siger: "For mine øjne har set din frelse." Han ytrer ikke, at han har gjort det med sine hænder, men at han har set det med sine øjne. *Det gælder her synet, ikke hånden*. Og vi har her to stykker at mærke: *synet og frelsen*. Dette, at vi ser Kristus, hører til at dø i fred. Ser vi ham, så kan vi dø med glæde, ser vi ham ikke, så er han forgæves der, og du vil aldrig kunne dø med glæde. I templet har mange set ham, men ikke på den rette måde. Men på den rette måde har Maria, Josef, Simeon og profetinden Anna set ham. De andre, alle sammen, der ikke så ham ligesom Maria og Simeon, de har ikke set Kristus eller frelseren. Kajfas, Annas, Pilatus og Herodes har vel set ham, men de så ikke, at han var frelseren. Hvor lå da fejlen hos dem, siden de ikke så ham? I hjertets øjne. De måtte være rene for at se den unge Herre, der for os var gået i trældom og uretfærdigt havde lidt for os og frikøbt os, ikke for vor fortjenestes skyld, men for sin barmhjertigheds og kærligheds skyld. Hvem der ser hen til ham, han kan

pukke og sige: Jeg véd intet om lov, synd og død. Han kan også således stå fast derpå.

Det rette syn består ikke i de legemlige øjne, for på den måde har mange set ham. *Troen i hjertet må gøre det.* Det er muligt, at de legemligt har set ham, men de har ikke troet, at han var frelseren, men tænkt således: Skal han være dette lille barn, det er jo næppe seks uger gammelt og kan endnu ikke holde hovedet oppe. Hvad skal det barn gøre? Den rette frelser vil komme med ryttere, med store høje gangere, med pragt og stor vælde. Men den gode Simeon har set ham anderledes. Han fik et ord i hjertet, der sagde: Ham er det. Og derved får han et andet lys, et andet syn. Han har det ikke blot af, hvad han har hørt fortælle, det var alvor i hans hjerte.

Således må også vi ikke alene høre om Kristus, men vi må oplyses ved Helligånden og af hjertet tro, hvis vi, som Simeon, skal erkende Kristus for den rette frelser. For af naturen er vort hjerte forstokket, for hårdt og mørkt til at erkende en sådan frelse og se et sådant lys. Det er heller ikke nok, at Maria, Josef, Simeon og Hanna har set ham, jeg må også se ham, også

kende ham og vide, at han er den rette Messias, min frelser og saliggører.

Hvad er nu frelsen, hvem er frelseren? Det er ham, som den gode fromme Simeon bærer her i sine arme, ham, der skal forløse verden, borttage synden, tilintetgøre døden, gøre mennesker levende samt udføre og udrette det under, hvorom profeterne har prædiket meget. Barnet skal nu komme for dagen og prædikes for alle folk, således som Simeon videre siger til Gud:

v31 som du har beredt for alle folk

Barnet skal blive udbredt blandt alle folkeslag. Man skal synge og tale om ham. Al verden skal vide om ham. Her priser den gode mand, at evangeliet skal gå ud og blive forkyndt i den ganske verden, at han alene er Herre over synd, død, Helvede, Djævel og al ulykke, så ingen skal rose sig uden af det barn, som Gud har beredt for alle folk. Og ved denne beredelse skal han, som der står i det følgende, være:

v32 et lys til åbenbaring for hedninger

Det vil sige: Han skal være et lys for hedningerne, at de vantro ved ham kan oplyses, som Johannes siger i kap. 1, 9, så de skal erkende ham, og de, som ikke erkendte ham ved Moseloven, således som jøderne, ved dette lys skulle komme til og klarligt se, at han er manden. Det er en klar og ligefrem tekst imod vore gode gerninger og al vor fortjeneste. Her behøves kun syn og viden i hjertet. Den ydre gerning hjælper og tjener slet ikke dertil. Derfor skal vi nøje fatte og lære dette, at Kristus er dette lys og at intet andet her er tjenligt end at se det i hjertet, det vil sige, ret at tro på Kristus.

Videre siger han:

v32b og en herlighed for dit folk Israel.

Han er forjættet jøderne. De er de første, som har haft ham. Hos dem er han født og opdraget, af deres kød og blod er han kommet og altså først igennem dem er han kommet til hedningerne. For apostlene er de første, som har troet på ham, modtaget hans ord og prædiket det i hele verden, både for jøder og hedninger. De er hjørnestenene og søjlerne, hvorfor Simeon her kalder Kristus deres herlighed og ære. Dette er nu

(som jeg har sagt) et eksempel på læren om loven og om Kristus, på hvordan loven er opfyldt ved Kristus, og hvad godt loven udretter. Dermed vil vi nu lade det blive og anråbe Gud om hans nåde.

Apostlen Mattias' dag

Matt 11, 25-30

v25 På den tid tog Jesus til orde og sagde: »Jeg priser dig, Fader, Himlens og jordens Herre, fordi du har skjult dette for vise og forstandige og åbenbaret det for umyndige. v26 Ja, Fader, for således var det din vilje. v27 Alt har min Fader overgivet mig, og ingen kender sønnen undtagen Faderen, og ingen kender Faderen undtagen sønnen og den, som sønnen vil åbenbare ham for.

v28 Kom til mig, alle I, som slider jer trætte og bærer tunge byrder, og jeg vil give jer hvile. v29 Tag mit åg på jer, og lær af mig, for jeg er sagtmodig og ydmyg af hjertet, så skal I finde hvile for jeres sjæle. v30 For mit åg er godt, og min byrde er let.«

Summen af evangeliet

1. Fornuften kan ikke fatte evangeliet. For, som Paulus siger i 1 Kor 2, 14, det naturlige menneske fatter ikke de ting, som hører Guds Ånd til, for de er ham en dårskab, og han kan ikke kende dem. For de bedømmes åndeligt. Når fornuften derfor søger saligheden i verdslig visdom og retfærdighed, finder den det ikke.
3. Umyndige kalder Kristus her dem, der ikke tror eller forlader sig på egen visdom og retfærdighed, men tror og forlader sig alene på Kristus.
3. På samme måde som nu de umyndige alene opnår saligheden, således erkendes heller ikke Faderen, uden Kristus åbenbarer ham. Det vil sige så meget som: Vor visdom erkender ikke Gud og Faderen, men når vi gennem troen bliver lærte og underviste i korset, da lærer vi først Guds magt. Derfor trøster han også derefter dem, som ligger under korset, og siger: Mit åg er gavnligt, og min byrde er let.

Udlægning af evangeliet

Vi vil først tale lidt om dette evangelium og derpå fremstille denne festdags beretning om, hvordan Matthias blev kaldet og udvalgt til apostelembedet, således som Lukas beskriver det i ApG 1, 15 flg.

Dette evangelium er et af de rette herlige evangelier. For de andre evangelier, hvori alene *Kristi undergerninger* beskrives, er ikke så trøstelige, som de, hvori *Kristi prædikener* er taget med, hvorved han så venlig lærer os og lokker os til sig. Jeg er ikke så vis på den nåde, som jeg ser i mirakler, der er beviste andre, som når jeg har det klare ord for mig. Det er også trøsteligere for mig at høre sådanne venlige formaninger og lokkende tale, end at høre prædike om mirakler og undertegn, skønt også de styrker min tro og tjener mig til eksempel, at jeg skal tro og være vis på, at, som han har hjulpet dem, sådan vil han også hjælpe mig.

Nu, dette evangelium er intet andet end en erkendelse af Gud Fader og hans søn Kristus, og det viser ved siden af, hvorfra denne erkendelse kommer. Og kraften i dette evangelium består i de to ord: vise og umyndige.

At vi nu ikke, når vi hører dette, skal sige: Det angår ikke os, det er talt til andre, således som jøderne sagde til profeterne, idet de tydede alt sammen på hedningerne, så giver de foregående ord klart til kende, til hvem og om hvem disse ord er talt af Kristus. For i forvejen taler han om dem, som foragter evangeliet og

ikke vil modtage det. De, som dog allermest skulle have modtaget det, og som også ville agtes for de eneste, som omgikkes med Guds ord og hørte til Guds folk. Om dem siger han: ”Hvad skal jeg da sammenligne mennesker i denne slægt med? Hvad ligner de? De ligner børn, der sidder på torvet og råber til hinanden: Vi spillede på fløjte for jer, og I dansede ikke; vi sang klagesange, og I græd ikke”. Dette anvender Herren om sig og Johannes Døberen og siger: ”For Johannes Døber er kommet, han hverken spiser brød eller drikker vin, og I siger: Han er besat. Og Menneskesønnen er kommet, han både spiser og drikker, og I siger: Se den fråser og dranker, ven med toldere og syndere!« Dog, visdommen har fået ret ved alle sine børn”. (Luk 7, 31-35). Som ville Herren sige: Vi har prædiket evangeliet for jer, Johannes med alvor og skarpt, men jeg venligt og mildt. Men I foragter det og vil ikke modtage det. I vil få at se, at det ikke vil falde godt ud for jer. Det er også sandt, hvordan man gør det for folket, sødt eller surt, venligt eller uvenligt, så gør man det ikke tilpas.

Disse kalder Herren her vise og forstandige, for hvem evangeliet er skjult. Og han kalder ikke dem

vise, som er retskafne og i sandhed vise i guddommelige ting. For det er en stor nåde at blive kaldet vis eller klog eller forstandig. Den sande visdom er nemlig ikke andet end Guds erkendelse, at man véd, hvad man skal mene om Gud, og erkender hans guddommelige velbehag. Men det kaldes forstand, at man kan dømme om alle ting i verden, hvad der er ret eller uret, således som Paulus ofte sammenstiller forstand og visdom, især i brevene til efeserne og kolossenserne. Om sådan visdom taler Kristus ikke her, men om verdslig visdom, der slår sig på Guds ord og gerninger, og som da gør opblæste folk og ikke vil give rum for den rette gudelige visdom. Sådanne folk, som sætter sig op imod Guds visdom, er vi alle af naturen.

Det, som bringer lyst, ære og fordel, kalder du nu af verdslig visdom godt, men det modsatte, bedrøvelse, skam og skade, det kalder du ondt. For *den menneskelige natur kan ikke og er ikke i stand til at søge andet, end sit eget.* Hvad der behager den og synes den godt, det holder den for det bedste. Men hvad der er den imod, det holder den for det værste, det være så godt, som det være vil.

Derfor, siger jeg, taler Herren om de vise og forstandige, der med sin egen visdom sætter sig op imod Guds visdom. For den verdslige visdom er således beskaffen, at den ikke alene vil styre de timelige, verdslige ting, men også de ting, som er Guds. *Den grubler og tænker altid på noget nyt, også i åndelige og gudelige ting.* Således har de i deres visdom opfundet munkehætter og tonsur, ja næsten alt, som findes i hele pavedømmet. Her har enhver udvalgt en egen gerning. Den ene har udtænkt det, den anden det, og når det er blevet fordi med et, eller noget ikke har villet behage, har de straks kastet sig på noget andet. Det har vi desværre set og ser endnu den dag i dag, og ingen ende vil der blive på den ting. Men alt dette kommer deraf, at vi ikke ville lade Guds ord og sandhed have ret, men kun tænker raskvæk på noget nyt.

For det er sikkert, når vi uden og mod Guds ord får en ny gudstjeneste i stand, så bliver vi forblindede og falder stedse fra den ene vildfarelse i den anden, som da er den største plage og straf. Derfor taler Paulus således i 2 Thess 2, 11-12: ”Derfor sender Gud vildfarelsens magt over dem, så de tror på løgnen, for at alle, der ikke er kommet til tro på sandheden, men fandt behag i uretfærdigheden, skal blive dømt.” Ja,

de kommer til sidst så vidt, at de intet véd om Gud, som der står i Sl 14, 1: ”Dåren siger i sit hjerte: Der er ingen Gud”. For det er umuligt, at et naturligt menneske, der er kød og blod og ikke er undervist ved Guds Ånd, skulle kunne dømme om og forstå de ting, som hører Guds rige til, som også Paulus siger i 1 Kor 2, 14: ”Et sjæleligt menneske tager ikke imod det, der kommer fra Guds ånd; det er en dårskab for sådan et menneske, og det kan ikke fatte det, for det bedømmes kun efter Åndens målestok.”

Den, som vil læse mere derom, kan gennemlæse det første kapitel af Paulus’ brev til romerne, der vil han finde, hvad blindheden gør, og hvad straf der følger på, når vi lader Guds ord fare og følger vore påfund og tanker. Det kan vi alt sammen se og desværre alt for sandt erfare på vore åndelige: munke, nonner og præster. Gud give, at de engang måtte kende sig selv og give Gud hans ære. Paulus siger sammesteds om hedningerne, at de har forvendt den uforkrænkelige Guds herlighed til lighed med billedet af et forkrænkeligt menneske og af fugle og af firefoddede dyr og af slanger. Sådan gør også vore papister, som gør sig en Gud, der har med munkehætter og tonsur, med hampestrikker, med kød og fiskespiser at bestille.

Derfor har også Gud givet dem hen, ligesom hedningerne, i deres hjerters begæringer og en urenhed, så skændig, at det næsten ikke går an at tale derom. For har dette gået sådan til hos hedningerne, der dog havde mange hustruer og horer, hvordan skal det undgås hos de åndelige, som forbyder at have hustruer? Kort sagt, det går ej anderledes til, hvor Djævelen er, og Guds ord ikke regerer. Det kan man visselig vente sig. Det er da også vist nok, så børnene på gaden véd at synge og snakke derom.

Dette er nu ikke alene at forstå om de åndelige, men det går også til blandt menigmand, når man ikke modtager Guds ord, således som vi jo ser, at borgerne giver sig af med falske varer, købmændene med bedrageri. Hos dem er der så mange slags list og snyderi, så megen åger og forfordeling, at man ikke kan opregne det alt sammen. Og alligevel gå de stedse hen, lader holde messe, opstiller deres kerter, og mener, Gud lader sig dermed forsone. De tragter alene efter, at deres gode rygte hos verden må blive uangrebet og ubeskæmmet, det stå med Gud, som det vil. Om disse vise og forstandige taler her den Herre Kristus i evan-

geliet, om dem, der vil høre evangeliet og også se mirakler, uden at det hjælper dem. For det kommer ikke i deres hjerte. Han siger nemlig sådan:

v25 På den tid tog Jesus til orde og sagde: »Jeg priser dig, Fader, Himlens og jordens Herre, fordi du har skjult dette for vise og forstandige og åbenbaret det for umyndige. v26 Ja, Fader, for således var det din vilje.

Umyndige kalder Kristus her alle enfoldige mennesker, idet han ikke taler om de egentlige umyndige børn og heller ikke om de for verden tossede folk. Det kan godt være en stor doktor, som han kalder umyndig, ligesom det på den anden side også godt kan være en bonde, som han kalder vis og forstandig. I Salme 8, 3 kalder også David dem umyndige og børn, når han siger: ”Af børns og spædes mund har du grundlagt et værn mod dine modstandere for at standse fjender og hævngerrige”. Dette må sandelig være rette umyndige børn, ved hvem Gud har grundfæstet en magt mod sine fjender, som da skulle prise og berømme hans ære over den ganske verden.

Sådan kalder Herren nu disse folk umyndige, der ikke holder noget på sin gerning og intet tilskriver sin

egen visdom, agter sig selv for aldeles intet, men holder Gud alene for vis og klog. Derfor holder de også stille og underkaster sig Gud ganske og aldeles og lader sig alene lære af ham. Men de andre er for kloge, vil intet lære af Gud, ja, de understår sig vel at mestre Guds lære og gerning, hvorom det første og andet kapitel i Paulus' første brev til korintherne taler.

Derfor siger Kristus i Luk 16, 8: "For denne verdens børn handler langt klogere over for deres egne, end lysets børn gør". Men lysets enfoldige børn gjaldt for Gud mere end verdens kloge børn. Om disse umyndige taler her Herren i evangeliet. Så må de kloge være uvise og de enfoldige kloge, for der er intet andet sagt i disse ord: "Fader du har skjult dette for de vise og forstandige og åbenbaret det for de umyndige", end dette: De vise og forstandige véd det ikke, men de umyndige og enfoldige véd det. Hvorfor véd de andre det ikke? Du har skjult det for dem. Hvorfor véd da disse det? Du har åbenbaret det for dem.

Men hvad han mener med det ord "dette", må man forstå af, hvad han før har sagt, nemlig, at han har prædiket evangeliet i mange af Jødelands byer, som i Korazin, Betsajda og i sin egen by Kapernaum, men

at de ikke har modtaget det på grund af sin store visdom, der har hindret dem, så de ikke har kunnet fatte evangeliets tåbelige, naragtige prædiken.

Evangeliet er et godt, glad budskab, der lærer mig, hvordan jeg skal erkende Gud. *Ved denne erkendelse får jeg syndernes forladelse og det evige liv.* Ligesom Kristus siger til sin Fader i Joh 17, 3: ”Dette er det evige liv, at de kender dig, den eneste sande Gud, og ham, du har udsendt, Jesus Kristus”. Således siger han også her i dette evangelium: ”Ingen kender sønnen uden Faderen, og ingen kender Faderen uden sønnen og den, som sønnen vil åbenbare ham for”. Der taler han om erkendelse både af Faderen og af Sønnen. Hvem det nu bliver åbenbaret for, erkender det, og en sådan har det evige liv. Dette har nu Faderen skjult for de vise og forstandige, så de hverken erkender Faderen eller Sønnen, og åbenbaret det for de umyndige, så de erkender Faderen og Sønnen, og således har det evige liv.

Er nu dette sandt, som det da visselig er sandt, hvor bliver da den frie vilje af? Når du ser, at endog sådanne bespottelige og skændige ting sker med legemet, som der står i 1. kapitel af Romerbrevet, så gå

hen og ros dig af din frie vilje. Jeg mener også det må være en dejlig fri vilje, at leve i et sådant grueligt, umenneskeligt væsen, som endog er ukendt blandt de ufornuftige dyr. Man kan godt rose sig af den frie vilje, man ser jo, hvad den udretter. Nu, det går ikke anderledes, hvor vi bliver forladt af Gud. Når vi er forladt af Gud, så er Djævelen snart i os med sit regimente. I det rige går det sådan til, at der intet andet sker end laster og skændsel, og dog kunne de så mesterlig skjulte det med et sådant skønt skin og glans, at man endog anser det for det allerhelligste, ja, for et evangelisk liv. Hvad formår her de menneskelige kræfter, hvorved nogle mener, de vil udrette meget, ja erhverve Himlen dermed, hvis de blot ville?

Men her hører du, at Kristus siger, Faderen har åbenbaret det, ligeledes at det var Faderens vilje. Dermed borttager han sandelig al menneskelig fortjeneste, her hjælper ingen fyldestgørelse, ingen gerninger. Det sker alene af Faderens vilje og velbehag. Han ser ikke på personen, som den er for verden, forsmår eller forkaster ikke synderen, han bærer på så mange synder, som han vil. Sådan siger Kristus også til sine disciple i Luk 12, 32: ”Frygt ikke, du lille hjord, for jeres

fader har besluttet at give jer Riget". Dette kunne hyklerne og de gerningshellige ikke tåle. Ja, det gør dem rasende, gale og vanvittige, at de enfoldige og fattige, toldere og åbenbare syndere skulle gå ind i Guds rige før dem, og at de med deres hellighed og prægtige, skønne og glimrende gerninger skulle udelukkes. Det kan nok gøre en fortrydelig og vanvittig. Nu, hvad er der at gøre, det er Guds vilje. Den, han åbenbarer det for, har det. Den, han skjuler det for, er det skjult for. Det bliver ikke anderledes.

Og mærk her især, at Kristus siger: "Ja, Fader, for således var det din vilje". Ja Guds vilje, før verden blev skabt, som Paulus siger i Ef 1, 4-6: "Før verden blev grundlagt, har Gud i ham udvalgt os til at stå hellige og uden fejl for hans ansigt i kærlighed. I sin gode vilje forudbestemte han os til barnekår hos sig ved Jesus Kristus til lov og pris for hans nådes herlighed, som han har skænket os i sin elskede søn". Her er al fortjeneste udelukket. Tænk derfor blot ikke, at du her skal fortjene noget eller kan pukke stort på din fortjeneste. Her er al ros borttaget, at den, som roser sig, skal rose sig i Herren, som Paulus siger i 1 Kor 1, 31.

Nu følger videre i evangeliet:

v27 Alt har min Fader overgivet mig, og ingen kender Sønnen undtagen Faderen, og ingen kender Faderen undtagen Sønnen og den, som Sønnen vil åbenbare ham for.
Her ser du den sikkerhed, som der er i Kristi rige, ved hvem vi har erkendelse og lys. Har nu Kristus alt under sine hænder, og er han i alle ting ligeså mægtig som Faderen selv, så kan ingen rive ham noget af hænderne, som han selv siger i Joh 10, 28-30: "Jeg giver dem evigt liv, og de skal aldrig i evighed gå fortabt, og ingen skal rive dem ud af min hånd. Det, min fader har givet mig, er større end alt andet, og ingen kan rive det ud af min faders hånd. Jeg og Faderen er ét."

Derfor må enhver kristen, når han har modtaget evangeliet, glæde sig, at han er under denne Kristus, og ikke lade sine synder forstyrre sig. *Har han grebet evangeliet, vil Kristus, under hvem han er, bestemt fortsætte det.* Djævelen vil vistnok endnu anfægte ham med denne og hin last, med ægteskabsbrud, horeri, tyveri, mord, misundelse, had, vrede, og hvad de hedder alle synderne. Men det har ingen nød, han har en stærk, mægtig konge, han vil nok forsvare ham. *Tungt vil det blive for dig, surt vil det blive dig, derfor er der brug for bøn.* Og andre må også bede for dig, så du

kan have et stærkt mod og kækt hjerte til at modstå Djævelen. Men vist er det, du bliver ikke forladt, Kristus skal nok redde dig, fald kun ikke ud af hans rige.

Så ser du nu her i dette evangelium, at Kristus er Gud og menneske. Menneske, idet han priser og takker Gud. Gud, idet alle ting er ham overgivet af hans Fader. Det skal være os såre trøsteligt i alle slags anfægtelser.

Men når han siger, ingen kender Sønnen uden Faderen, og ingen kender Faderen uden Sønnen og den, som Sønnen vil åbenbare det for, er det *alt sammen talt mod den frie vilje, der vil erkende Gud og Kristus, når og som det behager den.* Men her står det klart, hvorfra Guds og Kristi erkendelse kommer. Faderen (siger han) kender Sønnen, og Sønnen Faderen. Hvordan kender vi det da? Ved denne eller hin prædikant? Nej, *de er kun midler dertil*, men den, som Sønnen vil åbenbare det for. Nylig i forvejen har han sagt, at Faderen åbenbarer det. Nu siger han her, at Sønnen gør det. Ja, både Faderen og Sønnen åbenbarer det, og som Faderen åbenbarer det, sådan åbenbarer også Sønnen det, ligesom Kristus også siger i Joh 14, 26: "Helligånden skal lære jer alle ting". Derfor, som nu Faderen

lærer, sådan lærer også Sønnen, og sådan lærer også Helligånden. Hvor nu Gud Fader, og Sønnen og Helligånden ikke lærer, bliver det bestemt ikke lært.

Nu følger videre i evangeliet:

v28 Kom til mig, alle I, som slider jer trætte og bærer tunge byrder, og jeg vil give jer hvile. v29 Tag mit åg på jer, og lær af mig, for jeg er sagtmodig og ydmyg af hjertet, så skal I finde hvile for jeres sjæle. v30 For mit åg er godt, og min byrde er let.«

Hidtil har vi hørt, hvordan Gud gør med de vise og forstandige, nemlig, at han gør dem blinde og skjuler evangeliet for dem. Ligeledes hvordan han omgås med de umyndige og fattige, nemlig at han giver dem en ret forstand og åbenbarer evangelium for dem. Nu kunne man sige: Går det sådan til, så må jeg stå i stor fare i min samvittighed, før jeg hører og véd, at evangeliet også tilhører mig. Jeg er en synder, *og måske hører evangeliet ikke mig til*. Jeg er det uværdig. Derfor siger Kristus nu, for at trøste sådanne svage, forskrækkede, bedrøvede samvittigheder: ”Kom til mig, alle I, som slider jer trætte og bærer tunge byrder, og jeg vil give jer hvile”. Her kaldes vi til denne trøst, til

evangeliet, og *her skal du da ikke tænke på din værdighed*, for han nævner jo dem, som er trætte og bærer tunge byrder, nemlig med loven, med synden, med angst og bekymring, og hvormed det nu ellers kan være, at en *samvittighed måtte være besværet*. Derfor giver han det heller ikke noget særligt navn, men siger slet og ret: Dem, der er trætte og bærer tunge byrder.

Han vil heller ikke have nogen udelukket, for han siger: "alle". Det er et aldeles fortræffeligt, mægtigt trøsteord i anfægtelse, det være hvad for en anfægtelse, det være vil. Den, som derfor nu føler sin synd og erkender sin manglende evne til at opfylde Guds lov, må træde nærmere og komme frimodigt og kækt. Han vil med sikkerhed blive hjulpet. Jeg vil give jer hvile, siger han, da de jo er trykkede og besværede af tungt arbejde og møje. Se alene på, at du tror dette venlige kald og tilsagn.

Således råbte også Kristus i templet på en fest i Jerusalem: "»Den, der tørster, skal komme til mig og drikke. Den, der tror på mig, skal det gå, som Skriften siger: ›Fra hans indre skal der rinde strømme af levende vand.‹ « Det sagde han (siger Johannes) om den Ånd, som de, der troede på ham, skulle få." Joh 7, 37-

39. Dette sker nu således: Han lader først evangeliet prædike for os, og *så snart, jeg tror denne prædiken og giver den indgang, så er Helligånden til stede*, og når Helligånden er der, så bliver mine synder mig forladt. *Da føler du nemlig, at Helligånden er der, når du tror og holder det for vist, at dine synder er dig forladt.* Sandelig, det er ret at give dem hvile, som er besværede i samvittigheden, når de føler, at deres synder er dem forladt, og at de er blevet arvinger til Himmeriget.

Han giver heller ikke alene hvile i angst og syndens anfægtelser, men i al anden nød vil han også være hos os. I sult, krig, dyrtid, og hvad anden trykkende trængsel, der måtte komme, dér vil han ikke slippe os, således som Gud heller ikke slap den kære patriark Josef i et fremmed land, men altid var hos ham, det gik ham godt eller dårligt. Nu, det er en tung byrde, når synderne trykke en. Derfra forløses ingen, uden at Guds søn, Kristus Jesus, forløser ham ved Helligånden, som han har erhvervet os hos Faderen. Han gør vort hjerte glad, muntert og frejdigt til alt, som Gud vil have af os.

Men hvad er det, som han siger?

v29 Tag mit åg på jer

Kaldes det at give hvile, når jeg tager en byrde af halsen på en og lægger ham en anden på? Det er det, som vi ofte have sagt, evangeliet forskrækker i begyndelsen og er mod kødet. For det siger, at alle vore ting intet betyder, vor hellighed og fromhed gælder ikke, at alt, hvad der er ved os, er fordømt, vi er vredens og unådens børn. Dette er nu for kødet tungt og en utålelig byrde, derfor kalder han det en byrde eller et åg.

Men at ikke nogen skal forskrækkes for denne mand og tænke, at han er stor, høj og vældig, og ikke kan tåle arme syndere og ringe folk, eller at han omgås uvenlig med dem, så siger han:

v29 Lærer af mig, for jeg er sagtmodig og ydmyg af hjertet.

Som ville han sige: Kødet og den svage natur ser på mig, som var jeg grusom, alvorlig og streng. Men det er jeg ikke. Jeg er sagtmodig og ydmyg af hjertet. Jeg forskrækker ikke folk som Moses, jeg prædiker ikke: Gør dette, gør hint. Men jeg prædiker syndernes forladelse. *Jeg prædiker, at man blot skal modtage*, ikke

at man skal give noget. Jeg er ikke som farisæerne, der fordrer, at man skal bevise dem stor ære. Men jeg er venlig og ydmyg af hjertet og beredt til at modtage syndere, og *om de end atter falder i synden, så kaster jeg dem dog ikke fra mig, når de kun kommer til mig og venter sig trøst og hjælp hos mig.* Jeg sætter ikke folk således i ban, som farisæerne for deres reglers og menneskepåfunds skyld. De, som jo hellere ville, at alle Guds bud blev overtrådte, end at en af deres bestemmelser og regler ikke blev overholdt. Ligesom vi har set i pavedømmet, at det har været meget større synd at spise kød på en fredag, eller at en gifter sig, end tyve ægteskabsbrud eller endog ti mord. Men her hører du, at Gud også lader sin lov falde, så han kan lokke mig synder til sig.

Og særlig siger her Kristus, at han er sagtmodig, som ville han sige: Jeg véd, hvordan jeg skal omgås med syndere. Jeg har selv erfaret det, hvad en svag, forskrækket samvittighed er (således som Hebr 4, 15 siger, at han er prøvet i alle ting i lighed med os, dog uden synd). Derfor skal ingen forfærdes for mig. Jeg vil omgås med ham helt venlig og sagtmodig. Jeg vil ikke overfuse eller forskrække ham, han skal blot komme frejdig hen til mig. Hos mig skal han finde

hvile for sin sjæl. Sin sjæl, siger han, som ville han sige: *Der kan vel være ydre trængsel og forfølgelse på legemet, og der kan overgå jer mange genvordigheder, men det skal i alt sammen bære let og roligt.* Således som han også i Joh 16, 33 siger til sine disciple: ”I mig skal I have fred. I verden har I trængsler”. Om end alting derfor i det ydre synes at være mod os, som ville det undertrykke og fortære os, så har det dog ingen nød, for i det indre i samvittigheden har vi god fred. *Og dette er den første og nærmeste frugt af troen, fred i samvittigheden*, som Paulus siger i Rom 5, 1: ”Da vi nu er blevet gjort retfærdige af tro, har vi fred med Gud ved vor Herre Jesus Kristus”. Når nu vor samvittighed står fri og har fred med Gud, så kan intet røre eller skade os, det være så ondt, som det være vil. Men for at man så ikke skal tænke og sige: Dermed er man ringe hjulpet, når jeg tager en byrde fra halsen på en, for at lægge ham en anden på, således som ovenfor sagt, så taler han således:

v30 for mit åg er godt, og min byrde er let.

Som ville han sige: Forskrækkes ikke for mit åg. Lovens åg, hvorunder I før har vandret, har været jer

tungt. Men mit åg er ikke så tungt. Det er et let og gavnligt åg. I kan godt lære det. De kloge folk siger nu også, at Kristi åg er tungere end lovens åg og påberåber sig *det femte kapitel i Matthæus*. Men på det sted udlægger Kristi loven, hvordan den er at forstå, og han giver ikke nogen lov, men siger, at mord kommer af et ondt hjerte og ægteskabsbrud udflyder af et urent hjerte. *Således udlægger han kun Moseloven og giver ikke nogen ny lov.*

Derfor er imidlertid Kristi åg gavnligt og hans byrde let, fordi han ikke alene borttager ceremonier og menneskelige sætninger, men også hele loven, forbandelsen, synden, døden, og alt, hvad der for lovens skyld kan overgå os. *Alt dette tager Kristus bort fra mig og giver mig Ånden, ved hvilken jeg frejdig, villig og gerne gør alt, hvad jeg skal gøre.* Og han kalder det kun derfor gavnligt, sødt og let, *fordi han hjælper os at bære det,* og hvor det bliver os for tungt, lægger han sig med os under byrden. Verden anser det vel for at være tungt og utåleligt. Men det er det ikke. *For vi har i Kristus en god ven, der hjælper os at bære.* Således som man siger: Med en god ven er det godt at synge. To kan let bære en byrde, hvor den ene ikke har let ved det. Dette være nok om evangeliet. Vi vil til sidst

høre beretningen på denne helgenfestdag, om hvordan Matthias er blevet udvalgt til apostelembedet. Lukas beskriver det i Apostlenes Gerninger med disse ord:

Beretningen om Matthias' udvælgelse ApG 1, 15-26

v15 i de dage rejste Peter sig i kredsen af brødre – der var samlet en skare på omkring et hundrede og tyve – og han sagde: v16 »brødre! Det skriftord måtte gå i opfyldelse, som Helligånden gennem Davids mund forud har sagt om Judas, der viste vej for dem, som anholdt Jesus. v17 for Judas regnedes med til os og havde fået sin lod i denne tjeneste. v18 han købte sig en mark for de penge, han havde fået for sin ugerning, men han styrtede på hovedet ned og sprængtes, så alle hans indvolde væltede ud. v19 og det blev kendt af alle Jerusalems indbyggere, så at den mark på deres ord blev kaldt hakeldama, det vil sige blodmarken. v20 for i Salmernes bog står der skrevet: ”hans bolig skal blive øde, ingen skal bo i den”, og: ”en anden skal overtage hans embede.”

v21 derfor bør en af de mænd, som var sammen med os hele tiden, mens Herren Jesus gik ind og ud hos os,

v22 lige fra Johannes' dåb indtil den dag, han blev taget op til Himlen fra os – en af dem bør sammen med os være vidne om hans opstandelse.« v23 de opstillede så to, Josef, der kaldtes Barsabbas med tilnavnet Justus, og Matthias, v24 og bad: »Herre, du som kender alles hjerter, vis os, hvem af de to du har udvalgt v25 til at overtage den tjeneste og apostelgerning, som Judas har forladt for at gå bort til det sted, hvor han hører til.« v26 så kastede de lod mellem dem, og loddet faldt på Matthias, og han blev regnet med som apostel sammen med de elleve.

—

Marias' bebudelsesdag

Luk 1, 26-38

v26 Da Elisabeth var i sjette måned, blev englen Gabriel sendt fra Gud til en by i Galilæa, der hedder Nazaret, v27 til en jomfru, der var forlovet med en mand, som hed Josef og var af Davids hus.

Jomfruens navn var Maria. v28 Og englen kom ind til hende og hilste hende med ordene: »Herren er med dig, du benådede!« v29 Hun blev forfærdet over de ord og spurgte sig selv, hvad denne hilsen skulle betyde. v30 Da sagde englen til hende: »Frygt ikke, Maria! For du har fundet nåde for Gud. v31 Se, du skal blive med barn og føde en søn, og du skal give ham navnet Jesus. v32 Han skal blive stor og kaldes den højestes søn, og Gud Herren skal give ham hans fader Davids trone. v33 Han skal være konge over Jakobs hus til evig tid, og der skal ikke være ende på hans rige.« v34 Maria sagde til englen: »Hvordan skal det gå til? Jeg har jo aldrig været sammen med en mand.« v35 Englen svarede hende: »Helligånden skal komme over dig, og den højestes kraft skal overskygge dig. Derfor skal det barn, der bliver født, også kaldes helligt, Guds søn. v36 Også din slægtning Elisabeth har undfanget en søn, nu i sin alderdom. Hun, om hvem man siger, at hun er ufrugtbar, er i sjette måned. v37 For intet er umuligt for Gud.« v38 Da sagde Maria: »Se, jeg er Herrens tjenerinde. Lad det ske mig efter dit ord!« Så forlod englen hende.

Summen af evangeliet.

1. Kristus måtte efter forjættelsen fødes af Davids hus, derfor bliver alt dette fremhævet her i begyndelsen af evangeliet.

2. Davids, hans faders, trone, er Kristi rige. Men at man kan forstå, hvad det er for et rige, må man her gentage Esajas' ord i kapitel 9, som er tilstrækkelig

udlagt juledag. Og dertil dette ord af Jeremias: ”I hans dage skal Juda frelses og Israel ligge trygt”, Jer 23, 6. Det vil sige, ved Kristus er vi trygge, om vi end er syndere.
3. Alt, hvad der stammer fra kødelig undfangelse, er urent, derfor er Kristus født af en jomfru.

Udlægning af evangeliet

Dette er et frydefuldt og lifligt evangelium, i hvilket troen atter vises os, ligesom i alle andre evangelier. For vi skal høre, at Jomfru Maria har haft en sådan tro, at vi ikke ofte har fundet dens lige i Skriften. Derved skal også vi tilskyndes til troen. For dette evangelium fremholder en lære og formaning for os. *På dette sted vil vi se, hvor meget det er om troen at gøre, hvordan dens natur og art er, hvordan den ikke bygger eller forlader sig på nogen ting uden blot og bart på Guds ord.* Alt dette vil vi lægge mærke til, når vi ret betragter omstændighederne ved denne fortælling.

Om troen og dens kamp, kraft og magt

For det første hører her Maria, og det bliver hende bebudet af englen, at hun skal føde et barn og blive moder. Dette var nu ikke nogen stor ting. For det kan en anden jomfru også let tro, når hun er trolovet med en mand. Men lad os nu betænke, at denne jomfru her selv svarer således på englens budskab og siger: Hvordan skal dette gå til, for jeg kender ikke en mand? Hun forundrer sig således selv over det, som blev hende forkyndt, at hun skulle blive moder, medens hun dog ikke kendte en mand. Alligevel tror hun englens ord.

Dette er en høj, herlig tro, at blive moder og at vedblive at være en ren jomfru. Det overgår sandelig forstand, tanker, dertil al menneskelig fornuft og erfaring. Her har Maria da intet eksempel blandt alle skabninger på jorden, hvortil hun kunne holde sig og styrkes. Ja, de er alle stik imod hendes tro, for hun er den eneste, der er til, som mod alle menneskers fornuft, sind og tanker skulle føde og blive moder uden nogen mands medvirken. Mener I ikke, at dette anstød for troen er gået hende til hjerte? For hun har jo også været kød og blod, som en af os. Derfor har hun måttet

lade alt fare, også sig selv, og hænge alene ved ordet, som englen forkyndte hende fra Gud.

For det andet er her dette budskabs storhed, som også har anfægtet hendes tro. For det blev hende bebudet, at hun skulle undfange og føde den allerhøjste og Guds søn, på hvis rige der ikke skal være nogen ende. Hvordan rimede dette sig med hendes stilling? Hun var en fattig, ringe pige, måske på tretten, fjorten eller femten år. For det er troligt, at hun ikke har været stort anset i Nazaret, som hun siger om sig selv i sin lovsang: ”Han har set til sin ringe tjenerinde”. (Luk 1, 48). Men hendes forældre har været af ringe stand og stilling, simple, enfoldige folk. Ja, hvem véd om hendes fader og moder havde levet på den tid? Det er vel et spørgsmål, om hun ikke har været et forældreløst barn, og det forholder sig ikke, som nogle har sagt, at hendes forældre, Joachim og Anna, har været rige og har delt sit gods i tre dele, en del til kirkerne, en anden til de fattige og overladt den tredje til Maria. Det er opspundne ting, ligesom flere andre ting, der er fortalte uden om Skriften og uden grundlag.

Som det nu er gået Maria med hendes tro, sådan sker det også med os alle, at vi må tro det, som er mod

vor følelse, tanke, erfaring og uden eksempel. For dette er troens egenskab og natur, at den ikke kan tåle noget ved siden af sig, hvorpå mennesket kan støtte eller hvile sig, uden det blotte Guds ord eller det guddommelige tilsagn. Mener I ikke, at Djævelen, især i den sidste stund og vor dødsnød vil fremholde for os og sige: Se, hvordan hele verden er forladt af Gud, og I, som er så ganske få, skulle blive opretholdt? Mener du, at han vil gøre noget særdeles for dig frem for alle andre og gøre dig salig således uden al fortjeneste? Og hvad han nu vil bruge for ord, således som han på det skrækkeligste kan stille det frem. Sådan må også Maria her have tænkt og af sin fornuft disputeret med sig selv: Hvad nyt skal der nu gå for sig med dig? Hvis hun havde fulgt fornuften, ville det have været tungt for hende, for hun havde en ikke lille foranledning dertil, fordi hele hendes natur og skabning stod imod. Hvad gør hun imidlertid? Hun tror, lukker øjnene til, selv om fornuft og alle skabninger er derimod. Hjertet hænger alene ved Ordet.

Derfor anvender Djævelen al flid og kommer frem med naturlige ting og begivenheder, som er mod troens ord, så han kan føre mennesket bort fra ordet. Og

begynder man at vakle, så har Djævelen allerede vundet. For den, der kæmper med troen, vil der straks forefalde ting, som er mod ordet, men *troen lader alle skabninger og synlige ting i verden fare, endog sig selv, og hænger ved Guds ord*. Ja, sådan må det gå til. Kære ven, troen søger ikke noget fodfæste eller famler efter noget. Den er vis i sin sag. Derfor vil den også holde stand. Det mener også Kristus, når han i Joh 8, 51 siger: "Sandelig, sandelig siger jeg jer: Den, der holder fast ved mit ord, skal aldrig i evighed se døden". Det vil sige, den, der fast hænger ved mit tilsagn i troen, skal ikke dø. For Herren taler ikke her om at holde Guds bud, således som sofisterne fortolker det, men om troens og evangeliets ord. For i døden vil du se for dig Helvede, Djævelen, synden, din egen natur og alt, hvad der er skrækkeligt og dig imod. Da ville du gerne blive længere her, og du forfærdes for dette syn. Bliver du nu i denne betragtning, så må du gå til grunde. Men hænger du ved Guds ord og lukker øjnene til, så vil du holde stand. Hvoraf kommer det? Det kommer deraf, at *Guds ord er levende*, og at døden ikke kan tilintetgøre det. Hvor nu ordet bliver, bliver du også. Derfor har det sandelig været en stor tro hos den unge pige Maria, at *hun har overvundet alle*

synlige, modstridende ting, og alene hængt ved englens ord.

Heller ikke lader hun sig, som sagt, rokke ved, at der forkyndes hende så store ting, at hun skal undfange og føde Guds søn og en konge. Her havde hun vel måttet sige: Hvem er jeg arme, lille orm, at jeg skal føde en sådan konge? Og hun skulle så have fortvivlet derover. Men hun lukker øjnene til, stoler på Gud, at han er mægtig til at fuldføre disse ting, alle sammen, om end fornuft og alle skabninger er derimod. Fordi hun nu tror, så sker det hende også, som englen har sagt.

Sådan sker det også med os, og især vil det gå os sådan i døden. Her vil vor natur og Djævelen fremholde for os storheden af Guds overstrømmende gaver, hvormed han overflødig har benådet og overøst os så rigelig, at intet menneskeligt hjerte kan begribe eller udmåle dem, meget mindre kan nogen nå dem med ord. For det er en aldeles uudsigelig ting, at den, som tror på Kristus, er en Herre over døden, synden, Djævelen og Helvede, dertil også en Kristi medarving. Derover må da et menneske forfærdes og tænke sådan: Du er et armt, elendigt menneske, hvem er du, at du

skal leve evindelig i Himlen og få disse store gaver? Da må hjertet vakle. For det er for trangt, og goderne er for store. Det kan ikke begribe dem. Derfor må man her være sikker og ikke lade det ængste sig, ikke se på vor værdighed og uværdighed, men på Guds ord og tilsagn. Det er ikke vore kræfter, der gør det, men det er Guds velbehag, som lader dette forkynde og tilsige os.

Således trøster Kristus sine disciple i Luk 12, 32., hvor han siger: "Frygt ikke, du lille hjord, for jeres fader har besluttet at give jer Riget". Som ville han sige: I har ikke fortjent det, ja, I har fortjent Helvede. Men hvad der sker med jer, det er lutter nåde, lovet jer af Guds velbehagelige vilje. Derfor tro det kun, så har I det sikkert. Det er jo noget stort, at vi er Guds børn og Kristi brødre, at vi har magt over og er herrer over død, synd, Djævel og Helvede. Men denne magt har ikke alle mennesker, men alene de, som tror. For den, som tror, at Gud er vor fader og vi hans børn, kan ikke frygte for nogen. For Gud er en beskytter, i hvis magt alle ting er, og alle menneskers hjerter er i hans hånd. Lad mig se, hvem der vil skade mig noget, hvis jeg tror dette og har sådan tillid til Gud. *Ja, en sådan tro må jeg have og fornemme i hjertet, for den vil ikke*

alene svæve på tungen eller ligge i øret, men den går til hjertedybet.

Men de har ikke troen, som er så gerrige, skraber og river denne verdens goder til sig, også med skade for andre. For hvis de havde troen, ville de stole så meget på Gud, at han her i tiden vil ernære dem. Fordi de nu ikke har nogen tillid til ham i de timelige goder, hvorved de her på jorden skulle opholdes, hvordan skulle de da tro på ham, at de evindeligt skulle blive ernæret og opholdt. Denne spise her er timelig og forgængelig, men den, sjælen har, er evig, og uden den spise kan sjælen heller ikke leve, ligesom legemet ikke kan leve uden legemlig spise. Hvor derfor sjælen unddrages den åndelige spise, er den allerede død og har intet liv i sig. Det gives den alene gennem Kristus, således som han selv siger i Joh 11, 25-26: "Jeg er opstandelsen og livet; den, der tror på mig, skal leve, om han end dør. Og enhver, som lever og tror på mig, skal aldrig i evighed dø".

Sådan går det også til med vore fjender. Når jeg har tillid til Gud, at han er almægtig og har alle ting i sin magt, så frygter jeg ikke for min fjende. For Gud har lige så vel min fjendes hjerte og tanker i sin hånd,

som mit. For han er en Herre over liv og død, endsige da over mennesker. Dette mener Salomo, når han i Ordsp 15, 11 siger: ”Dødsriget og underverdenen ligger åbne for Herren, hvor meget mere da ikke menneskers hjerter!” Fordi da død og liv hænger i hans hånd, hvem vil gøre mig noget mod hans vilje? Vil han imidlertid lade mig dræbe, velan, så ske hans vilje, han kan atter gøre mig levende, når han vil have det. Alt dette har vi ved Kristus, når vi tror på ham. Derfor må vi her netop give agt på englens ord, når han siger, at Kristus skal have et rige og regere evindelig. For jo større vi kan gøre denne konge, desto mere bliver vor tro styrket, hvis vi tror, at han er mægtig, således som englen siger om ham. Tror vi dette, så har det ingen nød med os. Vi skal ikke frygte, hverken for død eller for Helvede, end sige for et menneske.

En sådan tro havde de tre unge mænd, da de lod sig binde og kaste i en gloende ildovn. For de havde den tillid til Gud, at han kunne redde dem endog midt ud af ilden, hvilket også skete. Dette mener også Salmisten, når han siger: ”Selv om jeg går i mørkets dal, frygter jeg intet ondt, for du er hos mig, din stok og din stav er min trøst.” Sl 23, 4. Og i Sl 3, 7-8 siger David: ”Jeg frygter ikke ti tusind krigere, der belejrer

mig fra alle sider". Og han tilføjer årsagen: "For du har slået mine fjender på kinden og knust de ugudeliges tænder". Og Paulus siger i Rom 14, 7-8: "For ingen af os lever for sig selv, og ingen dør for sig selv; for når vi lever, lever vi for Herren, og når vi dør, dør vi for Herren. Hvad enten vi altså lever eller dør, tilhører vi Herren". Gør en mig nu noget, så gør han dog ikke mig noget, men min Herre. Denne trøstelige tillid kan ingen have, uden han har en stærk tro, der alene er rettet på Gud og hans ord. Det menneskelige hjerte kan ikke udmåle sådanne høje goder, ja, det forfærdes derfor, hvor ikke troen er.

Derfor er der i dette evangelium fremstillet os et eksempel på en stor tro, så vi kan blive formanet og tilskyndet til at tro, og således stedse tiltage og blive styrket i troen. Mener I, at Maria intet stød har lidt i sit hjerte? Skulle hun straks fri og frisk have troet de høje ting? Nej, hun har sandelig følt et stød af vantroen i sig, ellers havde hun ikke spurgt og sagt: Hvordan skal dette gå til, da jeg ikke kender en mand? Derfor omgås også englen helt mildt med hende, taler venlig, styrker hende og siger:

v35 Den højestes kraft skal overskygge dig. Derfor skal det barn, der bliver født, også kaldes helligt, Guds søn.

Som ville han sige: Det er ikke menneskeværk, hvorom jeg taler med dig. Gud vil overnaturligt virke sin gerning i dig, som hverken du eller jeg kan forstå. Derfor tro mine ord og giv Gud æren. Hvad der synes dig umuligt, det er alt muligt for Gud. Han trøster og styrker hende fremdeles også ved et eksempel, idet han siger:

v36 Også din slægtning Elisabeth har undfanget en søn, nu i sin alderdom. Hun, om hvem man siger, at hun er ufrugtbar, er i sjette måned. v37 For intet er umuligt for Gud.

Med dette eksempel vil englen vise hende, at også de for naturen umulige ting er mulige for Gud. For Elisabeth, siger han, skønt hun var gammel og ufrugtbar og var kommet i folkemunde, så at man kaldte hende den ufrugtbare, har dog undfanget ved sin mand Zakarias, og skal føde et barn. Derfor lad dette eksempel overbevise dig, og tro mit ord. Det vil visselig ske således med dig, som jeg har bebudet dig.

Disse ord, som englen siger: ”For intet er umuligt for Gud”, skal også trøste os, når vi vakler og bæver i

troen, således som da også Kristus siger i Mark 9, 23: ”Alt er muligt for den, der tror”. For Kristus véd godt, at vi ikke kan begribe hans nådes overstrømmende rigdomme, for de overgår al vor forstand og tanke, derfor tilskynder han os kun til troen, for hvilken intet er for svært.

Således har vi løselig faret over hovedstykkerne i dette evangelium, hvoraf vi da lærer, hvordan en ret og rigtig tro er beskaffen, og hvad dens art er, nemlig at den klynger og hænger sig fast, ikke til nogen ydre ting, til nogen gerning, hvad den så end kaldes, men alene til Guds ord. Nu vil vi også kort betragte den åndelige betydning eller hemmelige udlægning, så vidt vi har tid nok tilovers.

Den symbolske betydning

For det første erindres vi om, hvordan en ret prædikant skal være udrustet, når han da med frugt vil prædike Guds ord, idet Lukas skriver, at englen var sendt af Gud. Dermed bliver for det første sagt, at *en prædikant skal være sendt af Gud og ikke prædike sit, men Guds ord, og at han ikke skal være en ordets Herre, men dets budbringer og tjener*. For ”angelus” er et græsk

ord og betyder et bud, og det et sådant bud, som bærer budskabet i munden, ikke i breve, men i ord, således som Paulus siger i 1 Kor 4, 1: ”Sådan skal man betragte os: som Kristi tjenere og som forvaltere af Guds hemmeligheder”. Sådan læser vi også i Luk 9, 52, at Herren, da han rejste op til Jerusalem, har sendt et bud foran sig til en af samaritanernes byer for at bestille ham herberge. Her har den latinske og græske tekst ordet ”engel”. Det har imidlertid ganske vist ikke været en engel, men hans disciple, hvorfor jeg har oversat det med bud, ikke med engel.

Heraf skal vi nu lære, at *ingen skal prædike, uden at han er sendt dertil af Gud, det vil sige, at han har et sikkert tegn fra Gud, eller er kaldet dertil ved den ordentlige øvrighed,* så han kan rose sig lige over for de falske apostle, som ikke har noget sådant. Og derfor er det, at Paulus så højt og ofte, næsten i alle breve roser sit apostelembede, når han siger: ”Paulus, Jesu Kristi tjener, kaldet til apostel, beskikket til at forkynde Guds evangelium”. Når en verdsligvis mand kommer og vil dømme herom efter fornuften, vil han nok sige, at Paulus var et hovmodigt menneske, som blot roser sig selv, medens han dog intet andet søger i sin ros, end at han bevidner sit ord at være Guds ord,

lige over for de falske apostle. Dem var der på hans tid mange af og de kunne ikke rose sig af sit kald eller bevise, at de i sandhed havde Guds ord.

Dernæst kalder han englen Gabriel, det er på tysk så meget som Gotthart eller Guds styrke. Den der er gjort stærk og kraftig af Gud. For når en prædikant ikke har sin styrke og kraft fra Gud, så vil han ikke længe drive prædikenen, eller med bestandighed forkynde sandheden, men han vil trække sig tilbage, når forfølgelse og død rykker frem. Han kan ikke bestå. For han har ikke nogen kraft. Han hedder ikke Gabriel eller Gotthart, det vil sige, han er ikke gjort stærk af Gud. Derfor må alle prædikanter hedde Gabriel, det vil sige, *de må have og føle Guds styrke hos sig*. Da vil de forkynde Guds ord med frugt og bestandighed, for da må frugt ganske vist følge med. Men hvor en prædikant ikke føler sådan styrke fra Gud, skal han tie stille, han vil kun lidt, ja aldeles intet udrette. Guds ord er ikke en så ringe ting, at det med frygt og bæven vinder indgang. For mod det lægger sig Djævelen, verden og alt, hvad i verden kun er højt, stort og herligt. Derfor må der også være en stor styrke forhånden

til at kæmpe derimod, hvilket sandelig ikke menneskelig styrke kan gøre. Guds kraft og magt må gøre det, ellers bliver der intet ud af det.

Dette være sagt om ordet Gabriel. Videre følger, at denne engel Gabriel var sendt til byen Nazaret, til Jomfru Maria, som var trolovet med en mand ved navn Josef. Men Maria hedder egentlig Mirjam og er et hebraisk navn, der hos hebræerne betyder så meget som hos os en dråbe vand, som bliver hængende igen i et spand eller en krukke. Og denne lille dråbe tåler ikke nogen sammenligning med havet eller et stort vand. Herved er det jødiske folk betegnet, til hvem Guds ord, det hellige evangelium var sendt, medens kun den mindste lille flok, der her betegnes ved Maria, antager og tror det. For med undtagelse af apostlene var der ellers kun få jøder, som modtog evangeliet. Hvad er tooghalvfjerds mand mod et så overmåde talrigt folk som jøderne?

Men at denne Jomfru Maria var trolovet med en mand og dog vedbliver at være jomfru, betyder, at evangeliet kun bliver prædiket for dem, som bliver trykket og pint under loven. For at være under loven er ligesom at være i underdanighed under manden. Så

længe manden lever, er hustruen i underdanighed under manden. Således også, så længe loven er der, så trykker og piner den. Men ligesom når manden dør, hustruen er fri, sådan bliver også loven ophævet og kan aldrig mere trykke, drive, fordre, pine eller plage. Dette udlægger Paulus smukt, når han i Rom 7, 1-4 taler således: "Ved I ikke, brødre – jeg taler jo til mennesker, der kender loven – at loven kun er herre over et menneske, så længe det lever? En gift kvinde er ved lov bundet til sin mand, så længe han lever; men dør han, er hun løst fra den lov, der bandt hende til ham. Hun vil altså stå som ægteskabsbryder, hvis hun bliver en andens, mens hendes mand er i live; men dør han, er hun fri fra loven, så at hun ikke er ægteskabsbryder ved at blive en andens. Så er også I, mine brødre, gjort døde for loven ved Kristi legeme, for at I skal tilhøre en anden, ham der er opstået fra de døde, og vi bære frugt for Gud".

Loven er manden, og samvittigheden er kvinden. Nu, kvinden skal have en mand og ikke have en mand, hun skal være ukrænket og blive som jomfru hos ham. Dette går sådan til: Vi er under loven, og dog ikke under loven. Det vil sige, skønt vi lever under loven, så er vi dog ikke loven underkastet, men bliver frie og

ukrænket af den, ligesom her Maria vedbliver at være jomfru hos Josef. *Men dette sker, når jeg i troen lever under loven og udretter lovens gerninger med frihed og med lyst, ikke af budets tvang, eller således, at jeg mener at blive salig ved gerningerne. Men jeg hænger alene ved troen, ved den har jeg nok, er rig og salig. Men gerningerne øver og gør jeg, om der end ikke var nogen lov, med muntert, glad og villigt hjerte, alt, hvad kun loven kan fordre af mig, hvilket jeg forhen ikke kunne gøre, da jeg ikke havde troen.* Men derpå står jeg ikke, jeg forlader mig heller ikke på gerningerne. Men *mit liv flyder alene af troen*.

Således lever jeg nu under loven og er dog ikke under loven. For gerningerne gør jeg ikke, fordi loven fordrer det, men jeg er fri fra loven ved troen, der ikke lader sig binde til nogen lov eller gerning. *Men troen er ikke ørkesløs, men virker først ret til bunds gode gerninger*. Men den har ikke sat sin tillid til gerningerne, men alene til Guds nåde. Således siger Paulus i Gal 2, 20: "Mit liv her på jorden lever jeg i troen på Guds søn." Som ville han sige: De gerninger, som jeg gør, for så vidt jeg lever i kødet, er ikke mit liv, hvorpå jeg står eller bygger. Men troen er min trøst, håb og tillid, ved den alene og ikke ved mine gerninger, som

jeg udretter i kødet, håber jeg at blive salig. Derfor siger han også efter profeten Habakkuk i Rom 1, 17: ”Den retfærdige skal leve af tro.” Og således opholder troen os i loven rene og ukrænkede.

Og så I bedre må forstå det, så tag et eksempel og en lignelse: Når jeg fejrer denne festdag, som det er befalet mig, og idet jeg holder den, mener, at jeg har gjort en god gerning, men når jeg ikke holder den hellig, mener, at jeg har brudt den og syndet derved – når jeg tænker sådan, da er min jomfrustand allerede borte. For jeg er besmittet ved loven og har haft samleje med manden. Men når jeg fejrer dagen og ikke mener derved at gøre en særdeles god gerning, eller når jeg undlader helligholdelsen, og mener dog intet derved at have brudt, og således ikke falder derpå, at jeg holder den, som havde jeg gjort en god gerning, hvorved jeg ville blive salig, så bliver jeg ren og ubesmittet af manden. For den rette tro holder mig i min jomfrustand, men det misbrug, at jeg, når jeg ikke fejrede den, mente at have gjort en synd, gør mig uren.

Her står nu, hvad den rette tro er, som slet ikke er grundet på nogen gerning, men alene på Guds blotte uforskyldte barmhjertighed. Men sådan tro har kun få

folk. Derfor betyder også her Maria en dråbe i havet. For som havet over al måde overgår en dråbe vand, således er også de rette kristne, der har denne retskafne tro, på ingen måde at sammenligne med hele den øvrige hob, skønt den også har navnet.

Så har I nu hørt, at loven er manden og samvittigheden kvinden. Når samvittigheden hænger ved loven, således, at den gør synd, når den ikke holder loven, og gør en god gerning til salighed, når den holder loven, da er jomfrustanden allerede tabt. For det er alene den åndelige jomfrustand, som grunder sig på troen til Kristus og gør loven med frihed uden tvang, af kærlighed, for at tækkes Gud. Men når vi holder loven eller Guds bud efter naturens evne, det vil sige, uden Guds Ånd, så bliver deraf lutter hykleri og en kvinde, som har mange børn. For ligesom en kvinde har livsfrugt med en mand, sådan gør også folket under loven: Det bærer mange frugter, det vil sige, gør mange lovens gerninger.

Dette bliver også fremstillet os ved Elkanas to hustruer 1 Sam 1. Den ene, Peninna, havde mange børn, men den anden, Hanna, havde ingen børn. Her er to slags lovens folk. Det ene gør mange gerninger, men

uden tro, uden lyst og med uvilje, og dette er besmittede kvinder. Det andet gør lovens gerninger i troen, frit, villigt og med lyst, dette er rene jomfruer. Således går det også til med pavens bud. Når paven byder dette eller hint, og jeg siger: Velan, jeg vil gøre den gerning paven til behag, men det ligger mig dog ikke megen magt derpå, min salighed består dog ikke deri, og jeg dog frit gør det, ikke som måtte jeg gøre det, da er bruden endnu ren og ukrænket. Men hvis jeg tænker sådan: Holder du ikke pavens bud, så gør du en dødssynd, da bliver bruden en hore og taber sin jomfrustand. For da har hun tabt troen og tror, at gerninger gøre hende salig eller fordømt, og ikke den blotte tro på Kristus.

Derved skal I også mærke, som sagt, at evangeliet først og fremmest er at prædike for de folk, som er under loven, men dog ikke øver lovens gerninger, det vil sige, for dem, som føler lovens tyngde og byrde, at den fordrer ting af dem, som de af egne kræfter ikke formår at gøre, men går ikke til dem med sin naturlige evne, så at de alene holder den med ydre gerninger, men i sin angst og afmagt forventer de en større hjælp, at de af hjertet må fuldføre det. Til sådanne ængstede samvittigheder, som erkender sin elendighed og synd

og er tørstige, bliver englen, Guds ords prædikant, sendt. Han forkynder dem det ord, at de skal blive Kristi mødre, i hvem Gud bor ved Kristus, Gud og menneske. Dette være talt om dette evangelium. Vi vil nu tilføje udlægningen af englens hilsen.

Udlægning af englens hilsen Ave Maria.

Her er at mærke, at ingen må sætte sin tillid og sin fortrøstning til Guds moder eller hendes fortjeneste, for sådan tillid tilkommer alene Gud, som den eneste store gudstjeneste, men at man priser og takker Gud for hende og for den nåde, som er hende givet, og at man ikke anderledes lover og elsker hende, end fordi hun af Gud har modtaget sådanne goder af lutter nåde, uden fortjeneste, hvad hun selv bekender i sin lovsang.

Ligesom når jeg ved at betragte himlen, solen og alle skabninger bevæges til at love deres skaber og tage dem med i min bøn og lovprisning og siger: Gud, du, som har skabt så dejlige og skønne skabninger, giv mig en ret erkendelse og en stærk fast tro. Således skal du også her tage Guds moder med i bønnen og sige:

Gud, hvilket ædelt menneske, du her har skabt, velsignet være hun. Og du, som har æret hende så højt, giv også mig det eller det. Hvad du så udbeder dig af Gud, lad da hjertet ikke blive stående ved hende, men gennem hende trænge frem til Kristus og til Gud selv. Derfor lyder også Ave Maria sådan, at det giver Gud alle ting, idet der står:

Hil være dig, du benådede! Herren er med dig, du velsignede blandt kvinder, og velsignet er dit livs frugt, Jesus Kristus, amen.

Her ser du, at heri ikke indeholdes nogen bøn, men idel lov og pris, således som der heller ikke i de første ord af Fadervor er nogen bøn, men lov og pris til Gud for, at han er vor fader i Himlen. Derfor kan vi af Ave Maria hverken gøre nogen bøn eller påkaldelse. *For det passer sig ikke for os at fortolke ordene videre, end de lyder, og Helligånden har sat dem.* Dog kan vi tage dem på to måder. For det første som en betragtning, således at vi deri fortæller den nåde, Gud har givet hende. For det andet, at vi dertil føjer et ønske om, at hun af enhver derfor må blive erkendt og agtet.

For det første er hun fuld af Guds nåde, så at hun bliver erkendt uden al synd, hvilket er en overmåde stor ting, da Guds nåde fylder hende med alt godt og befrier hende for alt ondt. For det andet er Gud med hende, det vil sige, al hendes gøren og laden er gudelig og sker i hende ved Gud. Dertil beskytter og bevarer han hende for alt, som kan være hende skadeligt. For det tredje er hun velsignet frem for alle kvinder, ikke alene fordi hun har født uden veer og smerte og uden beskadigelse, i modsætning til Eva og alle andre kvinder, men også fordi hun har fået livsfrugt og har undfanget uden al synd, ved Helligånden, en legemlig frugt, hvad der ikke har været givet nogen anden kvinde. For det fjerde, at hendes frugt har været velsignet, nemlig unddraget forbandelsen, som går over alle Evas børn, så de er undfanget i synd og blive født skyldige til døden og fordømmelsen, medens denne hendes livsfrugt alene er velsignet, og vi alle ved den er blevet velsignede.

For det andet er nu hertil at føje en bøn eller et ønske, at man beder for alle dem, der forbande denne frugt og moder. Men hvem forbander denne frugt? Alle de, som forfølger og forbander hans ord, evangeliet og troen, som nu jøderne og papisterne gør. Deraf

følger da, at *ingen forbander denne moder og hendes frugt så meget som de, der velsigner hende med mange rosenkranse og altid har Ave Maria i munden.* For de er for det meste dem, som allerstærkest forbander Kristi ord og troen.

Læg derfor mærke til, at denne moder og hendes frugt bliver velsignet på to måder, legemlig og åndelig. Legemlig, med munden og med ordene i Ave Maria. Dette er de slemme bespotter og forbandere. Åndelig med hjertet, idet jeg lover og velsigner hendes barn Kristus i alle hans ord, gerninger og lidelser. Det gør ingen uden den, der ret kristent tror. For uden sådan tro er intet hjerte godt, men det er af naturen fuldt af forbandelse og bespottelse mod Gud og alle hans hellige. Den derfor, som ikke tror ham, er det at råde, at han lader Ave Maria og al bøn fare. For der er skrevet om en sådan i Sl 109, 7: ”Hans bøn skal blive til synd”. Derfra bevare os Gud! Amen.

Apostlene Filips og Jakobs dag

Joh 14, 1-14

v1 Jeres hjerte må ikke forfærdes! Tro på Gud, og tro på mig! v2 I min Faders hus er der mange boliger; hvis ikke, ville jeg så have sagt, at jeg går bort for at gøre en plads rede for jer? v3 Og når jeg er gået bort og har gjort en plads rede for jer, kommer jeg igen og tager jer til mig, for at også I skal være, hvor jeg er. v4 Og hvor jeg går hen, derhen kender I vejen.« v5 Thomas sagde til ham: »Herre, vi ved ikke, hvor du går hen, hvordan kan vi så kende vejen?« v6 Jesus sagde til ham: »Jeg er vejen og sandheden og livet; ingen kommer til Faderen uden ved mig. v7 Kender I mig, vil I også kende min Fader. Og fra nu af kender I ham og har set ham.«

v8 Filip sagde til ham: »Herre, vis os Faderen, og det er nok for os.« v9 Jesus sagde til ham: »Så lang tid har jeg været hos jer, og du kender mig ikke, Filip? Den, der har set mig, har set Faderen; hvordan kan du så sige: Vis os Faderen? v10 Tror du ikke, at jeg er i Faderen, og Faderen er i mig? De ord, jeg siger til jer, taler jeg ikke af mig selv; men Faderen, som bliver i mig, gør sine gerninger. v11 Tro mig, at jeg er i Faderen, og Faderen er i mig; hvis ikke, så tro på grund af selve gerningerne. v12 Sandelig, sandelig siger jeg jer: Den, der tror på mig, han skal også gøre de gerninger, jeg gør, ja, gøre større gerninger end dem, for jeg går til Faderen; v13 og hvad I end beder om i mit navn, det vil jeg gøre, for at Faderen må blive herliggjort i Sønnen. v14 Beder I mig om noget i mit navn, vil jeg gøre det.

Summen af evangeliet.

1. Her er en trøst imod den forargelse, som vi har ved korset og forfølgelse.
2. Uden Kristi fortjeneste kommer ingen til herligheden. Derfor siger han: ”I min Faders hus er der mange boliger”. For hos Gud Fader er fra evighed af sørget meget for dem, som dog ikke uden Kristus kunne komme til herligheden.
3. Disciplene troede på Kristus, men endnu forstod de ikke, at han gennem døden måtte indgå til herligheden. Heraf skal vi bemærke, at den ufuldkomne tro hos apostlene og Kristi disciple er os en trøst, når vi kun bliver stående på grundvolden i Kristus.
4. Hos Filip ser vi en grov tro, for han vil føle og erfare. Derfor siger også Kristus: ”Vil I ikke tro mine ord, så tror dog på mine gerninger, at Faderen er i mig, og jeg i Faderen”.
5. Disse ord: ”Jeg siger jer: Den, som tror på mig, skal også gøre de gerninger, som jeg gør,” viser, at Kristus vil regere i sine, når han nu er blevet herliggjort hos Faderen. Altså ser vi, at Kristus i hele dette evangelium ikke fordrer andet af sine end troen.

Udlægning af evangeliet.

I begyndelsen af dette evangelium viser Kristus atter, hvortil han er kommet, og hvad hans embede er, som egentlig er en evangelisk prædiken, nemlig at han er kommet for at berede boligerne hos Faderen, og at han vil tage os til sig, når han kommer igen. Ligeledes siger han også, at han er vejen, sandheden og livet, hvilket han senere udlægger klarere, når han siger: Ingen kommer til Faderen uden ved mig. Ligeledes, når han siger: Når I kender mig, så kender I også min Fader. Derhen hører også det, som han siger til Filip: Den, som har set mig, har set Faderen. Dette er det fornemste og hovedstykket i dette evangelium, hvortil alt må henføres. Heraf skal vi lære, at vi ikke bliver retfærdige ved vore egne kræfter eller salige ved vor egen fortjeneste, men at vi bliver helligede ved Kristi Ånd og salige af nåde, og at det er den vej til saligheden, på hvilken Kristus er gået foran, nemlig døden, og at vi også må blive dette forbillede lige.

Men vi vil, så vidt som Gud vil give nåde til, kort behandle dette evangelium ord for ord. Disse ord talte Herren til sine disciple efter aftensmåltidet, da han skulle skilles fra dem. Fordi han havde fortalt dem meget om sin bortgang og lidelse, var disciplene blevet

forfærdede derover. Derfor giver Herren sig nu i færd med at trøste dem venligt, idet han siger:

v1 Jeres hjerte må ikke forfærdes!

Som om han ville sige: Jeg mærker, at min bortgang gør jer ondt og volder jer megen bekymring. Velan, det kan ikke være anderledes, bliv ikke forskrækkede, det har ingen nød. Jeg vil komme igen, men først må I se meget hos mig, hvorover I vil forarge jer. De vil korsfæste og behandle mig på en skammelig måde, men lad ikke det anfægte jer. Forfærdes ikke. Det vil snart blive bedre. Det er således Faderens vilje. Men kødet kan ikke andet end at forarge sig, når det ser, at Kristus bliver korsfæstet. Det tror ikke på ham, men falder fra ham, anser ham ikke for saliggøreren. Som det da også gør, når det ser, at de hellige folk bliver forfulgt, martret og pint. Da tror det ikke, at Gud har dem kær. Imod denne forargelse styrker Kristus her sine disciple og siger:

v1b Tro på Gud, og tro på mig!

Det vil sige: Tror I, at Gud vil herliggøre jer, at Gud har jer kær, så tro, at han vil herliggøre jer i den skikkelse, i hvilken I ser mig herliggjort. Og tro at denne min død er vejen til min og mit hele legemes, det vil sige, alle kristnes herliggørelse. Og at *denne død gør fyldest for verdens synd.* Som da apostlene senere tale derom i sine skrifter. Således siger Johannes også: "Kristus er et sonoffer for vore synder, og ikke blot for vore, men for hele verdens synder", 1 Joh 2, 2. Derfor ser du, at Kristus vil, at hjerterne skal blive befæstede ved troen og ikke ved nogen anden, ydre ting. Og endvidere siger han:

v2 I min Faders hus er der mange boliger;

Boligerne er beredte fra evighed af. Og han behøver ikke at berede dem, hvorfor siger han da, at han går hen for at berede dem? Det vil ikke sige andet, end at han går hen og vil være en Herre over alt for at berede os for sådanne værelser. *For så længe som vi ikke er beredte, er værelserne heller ikke beredte for os, skønt de er beredte i sig selv.* Derfor vil Kristus sige sådan: Værelset og stedet er der, men er endnu ikke færdigt, er heller ikke endnu således, som det skal være. Men

da vil det blive færdigt, når jeg ved min død ophæver dødens rige og så går hen for at regere *ved Helligånden, som i troen skal gør jer beredte og skikkede for sådanne boliger*. Dette er altså den enfoldige tolkning: Der er boliger, nemlig for så vidt som Faderen gør dem rede, men disse boliger er endnu ikke beredte, for dødens rige er endnu ikke ophævet. Det mener Kristus, når han siger:

v2-3 I min Faders hus er der mange boliger; hvis ikke, ville jeg så have sagt, at jeg går bort for at gøre en plads rede for jer? Og når jeg er gået bort og har gjort en plads rede for jer, kommer jeg igen og tager jer til mig, for at også I skal være, hvor jeg er.

Med disse ord antyder Herren, hvordan disse værelser beredes, nemlig, som sagt, ved Kristi død, ved hvilken han kommer til herlighed og regerer over alt, som er i Himlen og på jorden. *Ved sin død har han erhvervet os Helligånden, der bereder også os for sådanne boliger, idet den levendegør det prædikede evangelium for os, så at vi tror det. Ved den tro bliver vi skikkede til at bo i sådanne boliger.* Dette kunne nu ikke ske, hvis Kristus ikke gik hen og døde, altså indtog regimentet over alle ting for os.

Så er det nu summen af denne tekst, at der er sørget for dem, som Faderen vil herliggøre, men de kan ikke blive herliggjort, uden ved Kristus, der må borttage døden og synden, ellers bliver der intet deraf. Du ser altså, at alt går ud på, at Kristus er den, som bereder værelserne, og at vi ikke kan blive herliggjort uden ved Kristus alene. Altså ser I, at denne tekst driver på, at vi ikke bliver retfærdiggjort af menneskelige kræfter eller af vor egen fortjeneste, men ved Kristus, hvorpå hele brevet til romerne, også det til galaterne som næsten alt, hvad Paulus omhandler i sine breve, går ud på. Videre følger:

v4 Og hvor jeg går hen, derhen kender I vejen.

For I tror på mig og har gjort undergerninger i mit navn, hvorved I nu skulle være visse på, hvem jeg er, hvad min opgave er, og hvortil jeg er kommet. Så har I også hørt og set Faderen vidne om mig. Derfor véd I nu vel, at Faderen vil herliggøre mig, og tror, at jeg er ét med Faderen. Derfor er det unødvendigt at sige mere derom. Men det var dog endnu ikke nok for de kære apostle, uagtet de var godt underviste af Herren selv og havde set hans undergerninger, ja havde selv

prædiket evangeliet og gjort undergerninger. Det hjalp alligevel endnu ikke. De vidste ikke her, hvorom han talte, og hvad det var for en vej, og hvorhen Herren ville gå. Derfor farer også Thomas frem og bekender ligefrem, at han ikke véd noget derom, og taler således til Herren:

v5 Herre, vi véd ikke, hvor du går hen, hvordan kan vi så kende vejen?

Her hører og ser I, at skønt der var tro hos apostlene, så forstod de dog endnu ikke, at Kristus måtte blive korsfæstet, og at Kristi rige skulle begynde ved hans død. At det skulle være et åndeligt rige. Som de også sagde efter Herrens opstandelse: Herre, vil du på denne tid oprette riget igen for Israel? ApG 1, 6. De gode folk stod endnu i den indbildning, at det skulle være et legemligt, verdsligt rige. I evangeliet finder man mange sådanne eksempler på, at apostlene undertiden har stødt groft an og båret sig ad som narre. *Det er alt sammen skrevet til trøst og bestyrkelse for os, at vi ikke så snart skal tabe modet, om vi undertiden tager fejl og ikke med det samme kan finde os i Guds gerning og ord.* Når de store folk, som skulle blive kristenhedens støtter, har taget fejl, så må i sandhed

ingen forundre sig over, at det sommetider ikke vil gå fra hånden for os. Ja ingen bør forskrækkes derover. Det er Guds gerning og sag. Han kan gøre det bedre, når og hvor det behager ham.

Nu, om disse ord må vi tale lidt mere. Ikke længe forud, da Kristus ville befæste sine apostle i troen, havde han forjættet dem, at de skulle blive herliggjort. Her tilføjer han nu, hvordan og på hvilken vej de skulle blive herliggjort, og siger, at det vil ske ved hans bortgang, det vil sige, ved hans død, og at han således skal oprette riget. Det har han nu ofte sagt dem, for at de skulle vide og forstå det godt. Derfor siger han: ”Hvor jeg går hen, véd I, og vejen kender I også”. Men de forstod det endnu ikke, som Thomas’ ord udviser. Nu er det visselig sandt, at der har været tro hos apostlene, det beviser det svar, som Peter på de andres vegne gav Kristus, da han spurgte dem, om de ville gå bort, og Peter svarede: ”Herre, hvem skal vi gå til? Du har det evige livs ord, og vi tror, og vi véd, at du er Guds hellige.” Joh 6, 68-69.

Dette er også klart af de ord, som Herren nylig forud havde sagt til dem under aftensmåltidet: ”I er rene”. Det havde han ikke sagt, hvis de ikke havde

troet. Derfor har de visselig erkendt Kristus, nemlig at han er vejen til Faderen. Ligeledes har de også erkendt Faderen, fordi de har set de undertegn, hvormed han har vidnet om sønnen. Og de har hørt Faderens røst fra Himlen: "Det er min elskede søn, i ham har jeg fundet velbehag. Hør ham!" Alle disse ting har forøget troen meget i apostlenes hjerter. Men alligevel forstår de endnu ikke, hvad der må ske, og hvilken ende det vil tage med Kristus.

Tag herpå Abraham til eksempel. Skønt han i tro havde fået en søn, vidste han dog endnu ikke, hvordan sønnen skulle ofres. Således åbenbarer troen sig heller ikke endnu, da sønnen blev givet ham. Således er det også her med apostlene. Skønt de havde troen, savner de dog endnu troens prøvelse. *Men intet prøver troen så meget, som kors og forfølgelse*. Hvis Abraham ikke havde skullet ofre sin søn, så havde han ikke fået at vide, at han havde en sådan tro. Da en forfølgelse kom over apostlene, så de, hvilken tro, de havde. Så længe vi bliver uanfægtede, har vi en stærk tro. Men når en anfægtelse kommer, så mærker vi snart, hvor stærk troen har været.

Derfor siger Paulus i Rom 6, 3-5: ”Vi er også stolte af vore trængsler, fordi vi ved, at trængslen skaber udholdenhed, udholdenheden fasthed, og fastheden håb. Og det håb gør ikke til skamme, for Guds kærlighed er udgydt i vore hjerter ved Helligånden, som er givet os.” Således siger også Salomo i Ordsp 17, 3: ”Som ilden prøver sølv, og ovnen guld, sådan prøver Herren hjerterne”. Denne prøvelse sker ved korset og forfølgelse, nemlig at vi bliver korsfæstede med hensyn til vor gamle Adam. Men det er at blive korsfæstet, at troen bliver prøvet, og efter troens prøvelse at kødet bliver dræbt, og at ånden vokser i Kristi erkendelse. Og det hedder at dræbe kødet, når vi lader Guds vilje regere i os, *når hans vilje behager os vel, enten han nu gør det sødt eller surt for os, og når vi ganske og aldeles afsiger vor egen vilje.*

Det mener Paulus, når han i Rom 12, 1-2 siger: ”Så formaner jeg jer, brødre, ved Guds barmhjertighed, til at bringe jeres legemer som et levende og helligt offer, der er Gud til behag – det skal være jeres åndelige gudstjeneste. Og tilpas jer ikke denne verden, men lad jer forvandle, ved at sindet fornyes, så I kan skønne, hvad der er Guds vilje: det gode, det som behager ham, det fuldkomne”.

Fordi Thomas nu bekender, at han ikke véd, hvor Herren går hen, og heller ikke véd vejen, så er Herren straks på rede hånd og farer ikke skarpt ind på ham, kaster ham ikke så snart bort, støder ham ikke fra sig, skælder ham ikke ud for et groft æsel eller en okse, således som vi omgås med de svage, men svarer ham ganske venlig og siger:

v6 Jeg er vejen og sandheden og livet.

Jeg, siger Herren, er vejen, hvorpå man kommer til Faderen, om jeg end bliver dræbt. Jeg bærer de troende og mine lam på min ryg til min Fader. *Nogen anden vej til Himlen findes der ikke*. Den, som ikke går denne vej, når ikke frem til Faderen. Således er jeg også sandheden. For jeg er lyset, som oplyser verden og lærer retskafne ting og gør sande kristne. Desuden er jeg også livet, for jeg gør levende. Den, som tror på mig, skal aldrig dø.

Dette er i egentlig forstand at prædike evangeliet, at vise den rette vej til det evige liv. For da disciplene ikke vidste vejen, som fører til herlighed, er Herren straks rede til at sige dem, at netop han er vejen, som om han ville sige: Hvis I vil opnå herligheden og gå

vejen til Guds herliggørelse, så søg ikke skabningernes kræfter, lys og retfærdighed, men se på mig, for jeg er vejen og sandheden og livet. Lad mig så lide, som jeg skal, være så ringe anset, som jeg skal. Lad ikke det, at mine blive forfulgt, anfægte jer. I mig finder I den rette vej til Faderen, lad jer ikke lede vild deri. Derfor siger han videre:

v6 Ingen kommer til Faderen uden ved mig.

Som om han ville sige: Ingen kan af sine egne kræfter eller af sin egen fortjeneste komme til Faderen. Loven afskrækker samvittighederne, så at de ikke kommer til Faderen. Men *Kristi ord, som retfærdiggør os ved Kristi retfærdighed,* fører os til Faderen. Deraf følger nu, at han tilføjer:

v7 Når I kende mig, så kender I også min Fader.

For som ingen kommer til Faderen uden ved Sønnen, således erkender heller ikke nogen Faderen uden ved Kristus. For det første kender man ikke Faderens vilje. Nemlig at han vil gøre os salige. Vi ser den kun i Kristus, som er i Faderens skød og har åbenbaret hans vilje. For det andet tror man heller ikke på Faderen.

For fornuften forstår af sig selv ikke, at den modtager noget af Gud, derfor må Sønnen forkynder os denne hans godhed. En forvirret samvittighed flygter for Faderen. Har ingen tiltro til ham. Men de, som er retfærdiggjorte ved Kristi ord, foragter nu ikke Faderen, flygter heller ikke for ham, som israelitterne. De bliver stående for ham, som Moses gjorde, og bliver oplyst af det guddommelige lys, så de erkender Guds magt og Faderens barmhjertighed. Deraf følger da en voksende tiltro til ham, så at vi mærker, at vi modtager alle ting af hans hænder og håber at få alle åndelige og legemlige ting.

Alt dette udretter troen, fornuften kan ikke gøre det. For den søger at komme til Gud ved sine egne kræfter og fortjenstlige gerninger, men det lykkes ikke. Derfor, fordi den af egne kræfter ikke kan opnå at erkende Gud, fornægter den aldeles Gud og siger: Der er ingen Gud. Men derefter taber den modet, fordi den ser urenhed i gerningerne, og der er jammer og nød med den. Men når vi *er retfærdiggjorte ved evangeliets dåragtige prædiken,* kommer vi til Gud Faders erkendelse, så at vi tror Kristi ord og erfarer Faderens magt i trængsler og genvordigheder, de være hvordan de være vil. Dette er betegnet deri, at Israels folk ikke

kunne høre Guds røst, men bad, at Moses ville tale med dem. Derfor er også Kristus forjættet os som den, der skal bede for os hos Faderen og være *vor nådestol*. [Det græske ord hilastērion i Rom 3, 25 betegner selve guldlåget på pagtens ark. Se Hebr 9, 5; 2 Mos 25, 17-22]. For vor natur er for blød og svag til at tale med Gud, derfor har han givet os denne sin søn som en midler, i og ved hvem vi skal have med Gud at gøre.

Fordi Herren giver den kære Thomas et sådant venligt og klart svar og nu har vist, hvordan man skal komme til Faderen, nemlig ved Sønnen, og at Faderen bliver erkendt i Sønnen, indtræffer endnu et groft stykke med den kære Filip. Han farer frem og vil ikke have nok i troen, men vil være vis på sagen, *vil føle og se*. Derfor siger han til Herren:

v8 Herre, vis os Faderen, og det er os nok.

Som om han ville sige: Hvis du giver os dette tegn, så vil vi tro. *Han lader sig ikke stille tilfreds med ordet, men drister sig til at udforske Faderen på anden måde end ved ordet.* Fordi fornuften ikke kan tro, vil den få vished på anden måde og andre veje. Derfor viser

dette spørgsmål, at samvittigheden ikke kan blive forvisset og beroliget uden ved troen, så at man må *hænge ved det blotte ord* og ikke kan vente noget andet tegn. Men Filip mente her, at han var meget sikrere, hvis han fik Faderen at se, end hvis han skulle tro det blotte og bare ord. Denne vantro bliver nu af Kristus straffet lidt hårdt, idet han siger:

v9 Så lang tid har jeg været hos jer, og du kender mig ikke

Som om han ville sige: Jeg lærer og prædiker, men alligevel kende i mig endnu ikke, véd endnu ikke, at Faderen vil blive erkendt ved mig, så at *mit ord er Faderens ord* og hans kraft, hvori han alene vil blive erkendt og ikke på anden vis. For således har I hørt Faderens røst fra Himlen: Denne er min søn den elskelige, i hvem jeg har velbehag, hør ham", Matt 17, 5. Forstår I da endnu ikke, hvordan man lærer Faderen at kende? Man ser ikke Faderen med legemlige øjne. Sådan siger også Johannes: "Ingen har nogen sinde set Gud; den Enbårne, som selv er Gud, og som er i Faderens favn, han er blevet hans tolk". Joh 1, 18. Derfor siger Herren videre:

v9 Den, der ser mig, ser Faderen

Dette er ligt med den forrige tale, da han sagde: Hvis I kender mig, så kender I også min Fader. Det vil sige: Fordi Faderen vil blive erkendt ved mig, så søg ikke en anden vej for at erkende ham, men tro mit ord, at jeg er den, som viser jer og giver jer at erkende Faderen i mig. Tro, at du ved mig vil komme til Faderen, så vil du erkende Faderen. Ved troen vil du erfare Faderens magt og barmhjertighed og føle, at han er en trøster og frelser. Faderen vil, at mine ord skal blive troet, og at de, som tror, skal blive salige og have det evige liv. Men imidlertid bliver kødet korsfæstet, når verden forfølger ordet, og Gud tillader, at de hellige bliver anfægtet. Det bliver også korsfæstet, fordi man i alle anfægtelser må bestå ved troen og ikke vente trøst noget andet steds fra. Som da de hellige alene trøster sig ved troen, hvad enten de bliver dræbt eller pint eller dør, så er deres trøst i Herren. Som Sl 16, 8 siger: ”Jeg har altid Herren for øje, han er ved min højre side, og jeg vakler ikke”. Fordi vi nu altså ikke kan kende Faderen uden i Sønnen, og vi, *når vi kender Sønnen også kender Faderen*, så siger Herren videre til Filip:

v9b Hvordan kan du så sige: Vis os Faderen? v10 Tror du ikke, at jeg er i Faderen, og Faderen er i mig?

Som om han ville sige: Fordi der ikke er nogen anden vej til at kende Faderen, end den, som jeg har anvist, hvorfor tror du så ikke mine ord, uagtet jeg dog har lært, at jeg er vejen og sandheden og livet? Tror du ikke, at jeg er i Faderen, og Faderen er i mig? Tror du ikke, at Faderens og Sønnens guddommelighed er ét, og at Faderen vil blive erkendt ved mig? Men hvorfor bliver Faderen erkendt ved Sønnens erkendelse? Fordi Sønnen er i Faderen eg Faderen i Sønnen. For ordet, hvoraf Sønnen bliver erkendt, er Sønnens og Faderens kraft. Når Sønnen altså bliver erkendt af sit ord, så må nødvendig deraf følge, at også Faderen bliver erkendt. Derfor siger Herren endvidere:

v10b De ord, som jeg taler til jer, taler jeg ikke af mig selv, men Faderen, som bor i mig, gør sine gerninger.

Som om han ville sige: I ordene erkender I mig, og i dem erkender I også Faderen. Og han føjer just dette ord til for at lære disciplene, hvad den erkendelse er, hvorved han bliver erkendt. Men det er ikke andet end *troen, hvorved vi i ordet griber Kristus*. Derfor siger han: I ordet vil I kende mig. Men fordi dette ord ikke

er menneskelig kraft, så vil I uden tvivl også deri erkende Faderen. Og fordi I erkender af mit ord, at jeg er livet, så vil I bestemt også erkende, at jeg er i Faderen. Men for at de skulle være forvissede derom, siger han endvidere til dem:

v11 Tro mig, at jeg er i Faderen, og Faderen er i mig; hvis ikke, så tro på grund af selve gerningerne.

Her påberåber han sig gerningerne til vidnesbyrd for ordet, som om han ville sige: Hvis I nu ikke tror ordet, så tror dog de tegn, som vidner om ordet, og hvormed Faderen har vidnet om mig. For gerninger og tegn er vidnesbyrd om ordet. Og med disse ord vil Kristus ikke andet end styrke sine disciples og andres samvittighed mod korsets forargelse. For vi vil alle vide og ikke tro, vil ikke gå i sådant mørke, at vi altid blot og bart skal støtte os til Guds ord. Altid tvivler vi og siger: Hvad nu, hvis Gud har overset dig? Og andre lignende tanker. Dertil kommer, at de hellige bliver forladt som forkastede og foragtede folk, således, at verden efter forgodtbefindende og i sit overmod raser mod dem. Her står de i angst og fare for troen og ønsker at vide Guds vilje med dem. Disse trøster Kristus, at de ikke skal søge nogen anden trøst end i ham og i

hans død. Han er livet og har modtaget riget. Han må altså også igen gøre de døde levende. Men for at disse ikke skal tvivle, giver han dem endnu større vished, idet han siger:

v12 Sandelig, sandelig siger jeg jer: Den, som tror på mig, skal også gøre de gerninger, som jeg gør, og han skal gøre større end disse.

Som om han ville sige: Tvivl ikke på, at I skal erkende Faderen ved mig, og at mit ord er Guds magt, og at I ved mit ord skal blive bevarede, skønt jeg nu bliver korsfæstet. I vil erfare dette på jer selv. For hvis I tror på mig, vil I ikke alene gøre sådanne gerninger og undertegn, som jeg gør, men også større. Hvilket da også skete efter Kristi himmelfart, da apostlene gjorde langt større tegn både blandt jøder og hedninger, end Kristus selv. Men hvad er årsagen? Herren siger den selv med de ord:

v12c For jeg går til Faderen.

Det vil sige: Jeg vil oprette riget, og da opfylde alle ting, for jeg er i Faderen. Derfor er også alle ting underkastet Kristus, fordi han er Sønnen. Og her sætter

Herren en slutning til alle foregående spørgsmål og trøstetaler. For nylig forud har Kristus lært, at Faderen bliver erkendt ved ham, og at grunden dertil er den, at han er i Faderen, og derfor bliver han betegnet med det ord, hvormed Faderen bliver betegnet. Men for at slå dette fast, nemlig at hans ord er Faderens kraft, har han tilføjet og sagt: Den, som tror på mig, vil også gøre de gerninger, som jeg gør. Det vil sige: I vil ved troen på mig også gøre de samme gerninger og erkende, at mit ord er Guds kraft og magt.

Men hvorfor siger han da: Jeg går til Faderen? Svar: Fordi Kristus er i Faderen, så gør han Faderens gerninger. Men det er ikke derfor, vi også gør de samme gerninger, men fordi Kristus, som er i Faderen, nu er i os. For at gå til Faderen er at opfylde alle ting, og som Paulus udlægger det i Ef 4, 8 efter Sl 68, 19, at skænke mennesker gaver, oplyse og helliggøre dem. For det er Kristi rige, hvorved han på jorden regerer i de troendes hjerter og sidder på Davids, sin faders, trone.

Herren taler også disse ord: ”Jeg går til Faderen”, for at trøste disciplene. For ligesom han ovenfor har begyndt med at styrke dem, at de ikke skal lade sig

anfægte eller forarges, skønt han døde, men hænge fast ved ham og tro på ham, således forjætter han dem her, at de også skal blive herliggjort. For han går hen til Faderen og vil da tage alle ting i sin hånd og regere med vælde over alt, som er i himlen og på jorden. Derfor skal de ikke frygte. Og han trøster dem endnu mere og siger:

v13 Og hvad I beder om i mit navn, det vil jeg gøre.

Som om han ville sige: Kommer jeg til Faderen, så har det ingen nød med jer. For hvad I vil have og beder om, det skal I få. Jeg vil give jer det rigelig, for jeg har riget i besiddelse. Og han føjer tillige til: "I mit navn", hvorved han udelukker al vor fortjeneste, for ved Kristus bliver vi bønhørt, som vi også blive elsket i Kristus, ved hvem vi også bliver præster, som Peter siger i 1 Pet. 2, 5, til at ofre åndelige ofre, som er Gud behagelige. Men alt dette, siger Kristus, vil jeg gøre:

v13b Så at Faderen må blive æret i sønnen.

Faderen bliver da æret og prist, når æren bliver givet og tilskrevet ham, ikke os, det vil sige, når vi erkender, at vi ikke blive salige ved vor egen fortjeneste, ikke

ved vor visdom og retfærdighed, men sætter vor tiltro til hans barmhjertighed. For han har givet sønnen for vor synd og vil, at vi ved hans søn skal udbede os det, som vi vil have af ham, så vil han give os det. Derfor gentager han endnu engang disse ord og siger:

v13 Hvad I beder om i mit navn, det vil jeg gøre.

Hvilke ord alle gå ud på, at han vil styrke os til at tro hans ord og hænge ved ham. Så er da summen af denne slutning den: Han pålægger disciplene og os at tro, fordi han går hen at regere, og siger forud, at han vil give sit rige vidnesbyrd og regere, således, at vi skal føle og mærke hans regimente, nemlig at han vil gøre ved os så store gerninger, som han selv har gjort, ja vel endnu større. Ligeledes, han vil bønhøre os, når og hvad vi beder Faderen om i hans navn, og med disse forjættelser er det, at hjertet skal styrkes og gøres modigt mod Helvedes porte. For Kristus regerer i ordet, derfor gøres det behov, at vi erfarer ordets kraft, *for Kristi rige er Guds magt og vælde*. Det være talt om dette evangelium. Vi vil anråbe Gud om nåde, at vi må forstå det og styrke vor svage tro derved.

Den dag, da Kristi kors blev fundet

Joh 3, 1-15

v1 Der var et menneske, en af farisæerne, ved navn Nikodemus, medlem af jødernes råd. v2 Han kom til Jesus om natten og sagde til ham: »Rabbi, vi ved, du er en lærer, der er kommet fra Gud; for ingen kan gøre de tegn, du gør, uden at Gud er med ham.« v3 Jesus svarede ham: »Sandelig, sandelig siger jeg dig: Den, der ikke bliver født på ny, kan ikke se Guds rige.« v4 Nikodemus sagde til ham: »Hvordan kan et menneske fødes, når det er gammelt? Det kan da ikke for anden gang komme ind i sin mors liv og fødes?« v5 Jesus svarede: »Sandelig, sandelig siger jeg dig: Den, der ikke bliver født af vand og ånd, kan ikke komme ind i Guds rige. v6 Det, der er født af kødet, er kød, og det, der er født af Ånden, er ånd. v7 Du skal ikke undre dig over, at jeg sagde til dig: I må fødes på ny. v8 Vinden blæser, hvorhen den vil, og du hører den suse, men du ved ikke, hvor den kommer fra, og hvor den farer hen. Sådan er det med enhver, som er født af Ånden.«

v9 Nikodemus spurgte ham: »Hvordan kan det gå til?« v10 Jesus svarede: »Du er lærer i Israel og forstår ikke det? v11 Sandelig, sandelig siger jeg dig: Vi taler om det, vi ved, og vi vidner om det, vi har set, men I tager ikke imod vort vidnesbyrd. v12 Tror I ikke, når jeg har talt til jer om det jordiske, hvordan skal I så tro, når jeg taler til jer om det himmelske? v13 Ingen er steget op til

Himlen undtagen den, der steg ned fra Himlen, Menneskesønnen. v14 Og ligesom Moses ophøjede slangen i ørkenen, sådan skal Menneskesønnen ophøjes, v15 for at enhver, som tror, skal have evigt liv i ham.

Summen af evangeliet

Her har vi et mesterligt, fortræffeligt, kosteligt eksempel på den menneskelige fornufts klogskab og Kristi, det vil sige, åndens retfærdighed og dårskab.

1. En klog og ustraffelig mand bliver her straffet, fordi han ikke véd noget om de ting, som hører Gud til, uagtet intet dog var ham mere uventet, end at han skulle blive straffet derfor.

2. Nikodemus mener, at lovens retfærdighed er noget, men Kristus lærer, at genfødelsen, dvs. kødets dødelse, er den retskafne sande retfærdighed.

3. Menneskelig fornuft kan ikke forstå Guds retfærdighed, anser den for en dårskab.

4. Med dette ord: Hvad, som er født af kødet, er kød, bliver alt bort og vi selv, hvor hellige og store vi er, fordømt og kastet til jorden.

5. Retskafne åndelige mennesker er skjulte og bliver ikke erkendte af kødet. Hvad har vi da at gøre med den pragt, som den ydre kirke endnu fører?

6. Ingen farer op til Himlen uden den, som er kommet ned fra Himlen. Derfor vil du ikke kunne fare op med din frie vilje eller ved dine kræfter, men i og ved ham alene, som alene farer op, ved Kristus Jesus vor frelser.

Men hvordan dette evangelium passer på denne fest, vil vi lade dem forsvare, som har anordnet det sådan. Men fordi det er et fint og trøsterigt evangelium, vil vi først behandle det og derefter tale lidt om opdagelsen af korset.

Udlægning af evangeliet

Det er et herligt evangelium, hvori der vises os et skønt åndeligt eksempel på, hvordan den allerbedste fornuft og skønneste fromhed på jorden støder an mod den rette sandhed og det åndelige væsen. For denne Nikodemus roses meget af evangelisten Johannes som en mand, der har været stor både i det ydre for verden

og tillige med hensyn til et skønt åndeligt liv. Han har været en øverste blandt jøderne, det vil sige, en af rådsherrerne, hvilket var en mægtig stilling. Desuden en farisæer, det vil sige, en af de lærdeste, for dem anså man for de klogeste. Desuden har han også været en blandt de frommeste, for dette parti anså man også for det helligste. Man kan således ikke tillægge ham nogen mangel og heller ikke gøre ham større. I ledelsen er han den øverste, i kunsten den klogeste, i livet den helligste. Men det er endnu en lykke, at han har lyst til den Herre Kristus. Det var langt mere værd end alle tre øvrige ting. De andre øverster og farisæere, de klogeste og helligste forfulgte Kristus og beskyldte ham for at være i ledtog med Djævelen. For der var udgået en befaling blandt jøderne, mod hvilken ingen turde mukke, hvis han ikke ville blive udstødt af rådet og sat i band. Alligevel var denne mand så from og havde Kristus så kær, at han går hemmelig til ham for at tale med ham og vise ham sin kærlighed.

Så står da her, som i et maleri ved siden af hinanden: Magt, den allerhøjeste fromhed og klogskab, samt desuden Kristi kærlighed. Men se nu, hvor han støder an. Han går til ham med disse tanker: Han vil blive glad over, at jeg kommer til ham. Det vil gøre

ham godt, at en så stor mand, som jeg, en af de øverste og bedste, ydmyger mig således og kommer til en så ringe person. Han går altså blot for at søge venskab med ham, og mener, at han skal være velkommen og blive vel modtaget. Han har ingen frygt for, at han skal blive irettesat og belært af Kristus, men tænker at vise sig mod ham som mod en god ven. Forventer til gengæld, at Kristus skal vise sig venlig mod ham og modtage ham hæderligt. På den måde kunne vel endnu en almindelig kristen blive skuffet, når ånden ikke var klogere. Men Kristus er ham for klog, tilbageslår alle hans planer, antager intet venskab, bortkaster alt, hvad Nikodemus formår, så han uden tvivl må have været en from mand, fordi han ikke bliver vred over det. Han er netop et af de rette børn, som skal ydmyges. Ville Kristus i dag gå således frem mod en stor mand, så skulle han snart få vrede og ugunst tilbage.

Lad os nu heraf lære, hvor aldeles usle folk, vi er, når Kristus ikke regerer os. For Nikodemus kommer, har ikke egentlig nogen anden hensigt, end at han blot vil hilse på Kristus og slutte venskab med ham, ikke lære som en discipel af ham. Så tager Kristus alvorlig fat på ham, fordømmer ham så ynkelig, at han ikke lader noget hos ham være uden dadel og siger:

At alt er fordømt, som ikke er født på ny

v3 Sandelig, sandelig siger jeg dig: Den, der ikke bliver født på ny, kan ikke se Guds rige.

Det er jo en hård tekst og et uvenligt svar på en sådan venlig hilsen, men Herren forbarmer sig over ham og viser ham, hvad han mangler ham, at han endnu er så langt fra Guds rige, at han aldrig har set det. Derfor siger han: Du må blive født anderledes. Det er dog for meget sagt. Hvis han havde sagt: Du må handle anderledes, og havde prædiket en lære for ham om, hvad han skulle gøre, så ville han straks have grebet til det udråb: Oh, alt det har jeg gjort. Jeg beflitter mig meget på at gøre gode gerninger og være from. Men for at dæmpe sådan selvros tager Herren til orde og kaster ham bort både med gerning og person. For hvad andet er sagt i disse ord, end så meget som: Du gør mange skønne gerninger og mener, du er så from og ustraffelig, men alt er fortabt og fordømt, *ikke alene dine gerninger*, *men også hjertet, roden*, alt, hvad du er og formår. Alt sammen, træet med frugterne må blive oprykket med rod, bortkastet og aldeles opbrændt, og et nyt træ må dannes.

Det er jo et surt svar på en så god mening. Han roser Kristus som en hædersmand, så siger Kristus: Du er derimod en skammelig mand, for hvad du taler, er uden ånd og ikke ret. Du vil stige så højt, at du vil tale om Gud, hvordan jeg er kommet fra Gud, og er endnu så dybt druknet i dit mørke og i din blindhed. Du har vel hørt rygtet, men endnu ikke fattet budskabet. Netop som der endnu er mange, der har evangeliet kært og siger, at det er fra Gud, men er endnu langt fra det. Den, der ikke kommer videre, end at han kan sige, at det kommer fra Gud, må også høre denne dom, som Kristus udtaler i Matt 7, 21: "Ikke enhver, som siger: Herre, Herre! til mig, skal komme ind i Himmeriget, men kun den, der gør min himmelske Faders vilje." Oh, hvor mange blandt os er der, som hører, lærer og prædiker det, lader sig indbilde og mener, at det står til på det bedste med dem, begynder også med ord at ophøje og prise Kristus over al verden? *Men det er endnu kun skum på tungen, ikke i hjertet, for de er ikke født på ny.*

Så vil nu Kristus sige: Ja, du siger vel, at jeg er kommet fra Gud og roser mig, men hvornår handler du derefter, så væsenet og gerningen følger derpå? Derfor indbild dig ikke, at du ser Guds rige, for du er

endnu i blindhed og den gamle hud. Du må blive anderledes, ikke således, at du bruger andre ord og gør andre gerninger, men så du bliver et helt nyfødt menneske, som intet véd, ikke er from og klog, men ganske trækker den gamle hud af. Det gør vistnok ondt, når man ikke skal vide noget af og må holde al sin visdom, fromhed, sit liv og sin kunst for dårskab og synd, slå det ned og sige: Jeg vil ydmyge mig og intet vide, så det hele bliver af hjertets grund lagt væk, og mennesket bliver til et barn.

Derfor udbryder nu Nikodemus, for jo mere Kristus taler derom, desto mindre forstår han og siger til Herren:

v4 Hvordan kan et menneske fødes, når det er gammelt? Det kan da ikke for anden gang komme ind i sin mors liv og fødes?

Heraf kan man vel se, hvordan fornuften finder sig i et kristent liv. Han forstår ikke mere deraf, end at det gamle menneske ikke skal gælde noget; som da også er sandt. Men hvordan det skal gå til, at det bliver født på ny, ved han intet om. Tænker ikke på andet end på en far og en mor og et barn og mener, at man igen må

blive til et naturligt barn. Det er ikke meningen, men det handler om, at *du må fornedres, så hjertet og din selvopfattelse bliver ringe og ydmygt og nyt.* Som nu hjertet er, danner alt sig derefter. Er hjertet lille, så er alt småt, er hjertet stort, så er alt stort. Altså mener nu Herren, at den legemlige fødsel ikke duer til noget, som han videre forklarer, idet han siger:

v5 Sandelig, sandelig siger jeg dig: Den, der ikke bliver født af vand og Ånd, kan ikke komme ind i Guds rige.

Som om han ville sige: Du må blive født på ny, ikke af en kvinde eller kød og blod, men af vand og Ånd. Dette forekommer ham endnu mere forunderligt og bliver jo længere desto mere urimeligt og galt. Før fattede han dog mere og mente, at han forstod det bedre. Når man taler om fødsel, tænkte han, måtte jo en kvinde komme til. Det slår Kristus også ned for ham og siger: Det skal ikke være en kvinde, men vand og Ånd. Hvem har dog nogensinde hørt at noget, især et menneske, skal fødes af vand? Det går aldeles ikke an. Skal man støde ham til pulver og lægge ham i vandet så længe, indtil han bliver genfødt? Derfor forklarer Kristus nu, hvordan man må blive født af vand og Ånd, og giver årsagen i følgende ord:

v6 Det, der er født af kødet, er kød, og det, der er født af Ånden, er ånd.

Der står det nu, Nikodemus véd ikke, hvad han skal tænke, og er blevet fuldt til en nar, tør ikke skælde Kristus ud for en nar, (for han har jo forud rost ham), tør heller ikke sige, at det er løgn og fjas, men tænker: Mesteren kommer fra Gud, hvorfor taler han da nu som en rigtig nar? Således står fornuften, at den ikke véd, om den skal holde ham for en lærer eller for en nar. Men det forholder sig, som jeg har sagt, at Gud stiller sin lære og troen således, at vi må blive til narre. Nu vil fornuften ikke være en nar, og jo større nar den er, desto mindre vil den være det. Så er Gud også stiv i sin vilje og vil have fornuften til at blive en nar, for at den kan blive klog. Derfor skjuler han sin klogskab med så naragtige ord og sætninger, som Paulus forklarer det i 1 Kor 1, så når fornuften hører det, må det forekomme den som ren dårskab. Den, som nu vil blive salig, må, kortsagt, også blive til en nar. *Det er netop den anden fødsel, at man giver slip på den klogskab, hvori vi er opvokset, og bøjer sig ned, intet vil vide eller kunne, og bortkaster alt, som ikke er ånd.*

Det kan verden ikke lære, derfor går det sådan til i verden, at enhver vil være kristen og lære og prædike om evangeliet, uagtet ingen forstår sig noget derpå. Fejlen er, at ingen vil være en nar, men alle ville være høje, fornuftige, kloge, hellige folk. Deraf kommer så mange sekter og partier, som der altid har været, og som strider mod evangeliet således som her denne Nikodemus. Dog er han bedre, fordi han lader sig sige og lede. Det gør sektånderne ikke. Så lærer nu hele evangeliet i en sum, at vi skal blive narre og ikke ville være kloge, men sekterne vil anses for at være kloge. Oh, hvor har kætterne overalt stødt an deri, at de ville være kloge og *med fornuften måle troens artikler*, som arianerne i artiklen om treenigheden, som de ville udgrunde med deres tanker og ved ordkløven tolke således, som de fandt rimeligt. Det er at blive i den gamle hud og aldrig ville være en nar. Så må da Gud være en nar, fordi der ikke er nogen mellemting, enten må vi være narre eller han.

Når Kristus derfor her siger: "Den, der ikke bliver født på ny, kan ikke se Guds rige", betyder det det samme, som når han i Matt 18, 3 siger: "Hvis I ikke vender om og bliver som børn, kommer I slet ikke ind i Himmeriget."

Så vil nu det at blive genfødt sige det samme som at blive til et barn og at blive et sådant barn, som fødes af vandet og af Ånden, som er i vandet, så vi altså siger for Guds åsyn: Al min evne er intet, al min klogskab er blindhed og den største dårskab, al min fromhed og mit hele liv er fordømt til Helvede, derfor anbefaler jeg mig til din nåde. Reger mig ved din Ånd, lad blot ikke noget sådant fylde mig, at jeg vil regere mig selv og være klog. Gør kun min tanke og fornuft ganske til en nar, og hold mig i dit skød. Men sådanne ord taler vi nok alle, men når det kommer til en træfning, så ser man vel, hvor alvorligt det er.

Når du kan finde dig i, at man forkaster alt, som du anser for godt, og du kan anse dig for en nar og være en nar og lade alt fare og sige: Er det af Ånden, så vil det bestå, er det ikke, så lad det fare hen til Djævelen, da står det vel til med dig. Således også med hensyn til dine gerninger og din fromhed. Når du hører, at det intet er, og at det bliver angrebet og forkastet, og du tier stille dertil og siger ja, så er det, som det skal være. Men kan du ikke finde dig deri og vil forsvare det, så er det intet værd. *Vi taler jo alle om, at de kristne må blive narre, men ingen finder sig gerne deri, enhver vil forskønne det.* Papisterne taler

også om, at man må fødes på ny, men når man siger til dem: Jeres væsen er intet, så vil de ikke høre det. *Vi taler alle om den nye fødsel, men til dens fremme kan vi ikke gøre andet end at vi betror sagen til Helligånden.*

Nu vil Kristus altså sige til Nikodemus: Hvis din forståelse, at man må fødes på ny af en kvinde, skulle gælde, så hjalp det intet, om du så blev født hundrede gange af moders liv. For det er netop den fødsel, der kommer af kvinden, jeg straffer, fordi alt, som kommer af kød og blod, bliver kød og blod, hvor ofte det end sker. Som Paulus siger i 1 Kor 15, 50: "Kød og blod kan ikke arve Guds rige." Derfor mener jeg ikke en genfødelse af en kvinde. For det er en afgjort sag: Den, som er født af kødet, er kød. Her står nu den påskrift, som vi alle bærer, dette ord fælder dommen over al verden og alle hellige, skåner intet menneske og lader ingen, som er født af kød, være ånd. Men, siger du, Kristus er dog også født af kød? Svar: Hos ham forholder det sig sådan, at han er undfanget ved Helligånden, derfor var han ikke blot kød.

Det er nu konklusionen og den endelige dom over os, at vi alle sammen er kød, og det var godt, at vi dog

engang lærte noget af evangeliet. Hvis vi tog ordet alene i betragtning, ville vi se, hvad vi var, og det ville gå os som påfuglen, der slår fjerene ned og må lade sin stolthed fare, når den ser på sine fødder. For hvad er sagt, når man af hjertet siger: Jeg er kød? Kød er fordømt, død, idel synd, der er ingen ånd eller Gud og intet guddommeligt væsen eller liv i det. Kort sagt: Det hører Djævelen til og er en evig helvedesbrand. Det må blive anderledes, ellers kan det ikke komme i Himlen.

Derfor er dette vers et så stærkt tordenslag, at det nedslår alt, som mennesker optænker og opstiller. Er det kød, så er det allerede fordømt. Hvad betydning har det altså, at man praler af, at de hellige kirkemøder har besluttet og fastsat det og fremstillet et så fint helligt liv? Hvad er det alt sammen? Er det ikke af kød og mennesker? Så er det jo som alt fordømt. Heraf må jeg nu altså slutte, at hele munkeordenen, Frans, Benedikt, kartheuserordenen og mange flere ordener, hvad de end hedder, ikke ser Guds rige, komme heller ikke ind. Hvorfor? For det er kød, men ånden er en ganske anden ting. Erfaringen viser, at mange slyngler findes blandt dem, der går med munkekutte og er kronragede. Hvis dette munkevæsen var ånd, kunne

ingen slyngel findes blandt dem, men fordi det ikke er således, så må man slutte, at det ikke har kraft til at gøre from. *Der må noget mere til, nemlig noget, som gør hele personen anderledes og ny*, som aldrig nogen orden kan gøre. Fordi ingen kan nægte, at det er kød, derfor hører det ikke til Himmeriget, men kommer det ikke i Himlen, så farer det til Djævelen.

Hvis de engang kunne tro dette, hvem ville da være så tåbelig at forblive i klosterlivet? De har jo ydet sin stand ligeså stor ære som ånden og vandet. Hvis de anså det for kød, ville de sige: Kommer jeg ikke i Himlen, men farer ned til Djævelen, hvad gør jeg da i klosteret? Da måtte de jo træde ud for at undgå Helvede. Skulle en stand gøre from, så måtte vistnok de, som Gud har indsat, som jødernes stand, gøre det. Endda gør den det ikke. Hvorfor? Endnu er alt sammen kød. Ligeledes er den verdslige øvrighed også indsat og anordnet af Gud, alligevel er det kød, må også fare ned til Djævelen. Således er det også med den ægteskabelige stand, som, skønt Gud selv har indsat og velsignet den, farer til Djævelen, hvis der ikke er ånd. Kortsagt, det som ikke er ånd, farer ned til Djævelen. Dermed er vi jo ydmyget, så vi er aldeles intet for Gud. For verden kan vi vel være noget, som denne

Nikodemus, der var en jøde, var også i den verdslige og gejstlige stand, og en gift mand, hvilket alt sammen var guddommeligt. Desuden var han også en farisæer, hvilket var et menneskepåfund og en hyklerstand (selv om den var anset for den bedste), hvortil kom det femte, at han også havde Kristus kær. Alligevel hjælper det ikke. Derfor kan han ikke ydmyge ham dybere, end med det ene ord, at han siger: Du er kød. Derved ophæver han aldeles den gamle fødsel, for at gøre ham og enhver til et barn. *Når vi da følger Kristus og tror, bliver vi født på ny*, så vi siger: Jeg véd, at alle mine tanker, gerninger og foretagender er kød; for alt sammen står mig til tjeneste imod Gud og gør, at jeg bruger alle skabninger til min egen lyst og ære.

Således er også nu den nye sværmeriske lære fra Den Hellige Skrift kød, for de bruger den til deres kød, så de kan være noget og blive rost. De har fundet noget særligt, og alt har hensyn til deres timelige væsen. Altså er med ét ord al verden, den ene som den anden, alle, som er kommet eller endnu kommer på jorden, aldeles dømt for Gud at være kød og hører ikke Himlen til. Derfor lad os tage denne dom til hjerte. Når vi gør det, vil vi ikke være indbyrdes uenige eller stå stejlt på vor mening eller have store tanker om os selv,

men den ene ville vige for den anden i betragtning af, at ingen for Gud er bedre end det allerringeste barn og den allermest ulærde lægmand, om de end i verdens øjne er de bedste. Altså er alt kød, enten Gud lader os blive en tigger, en klog eller en nar. Derfor har profeten Esajas klogt sagt, idet han påminder om at hjælpe de fattige: "Når du ser den nøgne, så klæd ham og vend ikke ryggen til dine egne (dit kød)." Hvormed han vil sige: Du er af samme stof og uld som ham. Se, det hedder en lille dom, som dog går så vidt, som verden er. Derfor skal man ikke tænke på en kødelig genfødelse. Det er allerede for meget, at vi én gang er født af kødet. Vi må fødes af Ånden, som ikke spørger efter sig selv, men efter Guds rige og ære.

Derfor trøster Kristus nu Nikodemus, som er blevet forvirret og en nar, og siger til ham:

v7 Du skal ikke undre dig over, at jeg sagde til dig: I må fødes på ny. Vinden blæser, hvorhen den vil, og du hører den suse, men du ved ikke, hvor den kommer fra, og hvor den farer hen. Sådan er det med enhver, som er født af Ånden.

Som vil han sige: Lad din forundring fare, giv op, og lad mig råde. Jeg vil sige dig, hvordan det hænger

sammen. Med fornuften forstår du intet af sådanne ting. Du er from og klog, så ingen kan straffe dig på jorden, men jeg siger, at du er kød. Hertil kunne han nu vel have svaret: Den stand, som jeg fører, er jo en guddommelig stand, anordnet, rost og påbudt af Gud; skal den da ikke gælde noget for ham? Svar: Jo, selve standen, men ikke alle, som er i den, behager ham vel. Derfor går det ikke sådan til, som du tænker. Du vil gerne udmåle det med fornuften og danne dig et billede af, hvordan et åndeligt menneske ser ud, hvad det vil sige, hvad det gør, så du kunne give det et ydre udseende og skikkelse. Det nytter ikke noget, at spejde dig omkring. Du finder det ikke. Men jeg vil sige dig, hvordan det går til. Det er ligesom en vind, der er en legemlig skabning. Den hører du suse eller blæse, men du kan ikke begribe, hvor den begynder eller hører op, og hvor den går hen. Skønt vore universiteter også har villet udmåle det og Aristoteles har sagt: Det er huller i Himlen, hvorfra vinden kommer, og hvorhen den atter farer. Men David har truffet det i Salme 135, 7, når han siger: ”Han slipper vinden løs fra forrådskamrene.” Ingen ser eller ved det, og man hører ikke andet, end at den farer forbi. Hvor vidt eller bredt den blæser, véd ingen.

Som det nu går til med den legemlige skabning, med luft og vind, sådan er det også med det åndelige menneske. Tænk ikke på, hvilken næse eller mund han har. Så snart du ser en næse eller mund, ser du ikke ånden, men du hører vel noget derom. *Altså, hvor du hører evangeliet blæse og suse, kan du sige: Her er Ånden.* Men så snart du ser på personen, at han ser således ud, bor her eller der, er klædt sådan, kan du ikke træffe ham. *Derfor skjuler Gud de kristne på en sådan måde, at man ikke kan finde dem uden ved evangeliet.* Han lader dem undertiden gøre gode gerninger, som man mærker, som man mærker vinden, men de kan snart igen snuble, så man må sige: Det er ikke Ånd. Altså kan man ikke finde fast grundvold eller bygge på gerningerne. Her kan det godt slå fejl. For det går undertiden underligt med de kristne. *Men læren er bestandig og ren i sig selv. Hvor den er, dér er Guds Ånd, det fejler aldrig.*

Det siger Kristus nu, fordi han vil give klar besked om den nye fødsel og bortrydde de gamle tanker og billeder om den gamle fødsel, som knytter til ved sted, person og gerninger. Han lærer, at et åndeligt menneske alene beror på et åndepust. Men nu bliver Nikode-

mus endnu mere forvirret, forstår aldeles ikke lignelsen og tænker: Hvilken ny besynderlig prædiken er det, at man skal slippe alt af syne og fæste sig ved det, som hverken har person, sted, måde eller gerning. Derfor siger han også til Herren: Hvordan kan dette gå til? Som om han ville sige: Vil du prædike således, så gør du Moses' lære til intet, som jo handler om person, steder og måder. Vil du lære således, vil man ikke tåle dig. Vi ser jo, hvor det begynder eller bliver, for vi har omskærelsen, templet, ofret og så mange slags gudstjeneste, der alle er ydre ting. Dette bringer ham i vildrede, for det strider mod hinanden. Fornuften med klogskab fra loven og Kristus med evangeliet er modsætninger. Derfor svarer Kristus ham og siger:

v11 Sandelig, sandelig siger jeg dig: Vi taler om det, vi ved, og vi vidner om det, vi har set, men I tager ikke imod vort vidnesbyrd.

Jeg kan ikke bringe det videre end at sige det med ordet, ved dette åndepust bliver det. Men I skal bøje jeres hoved og lade jeres forestillinger fare og lære af mig. Hvad kan den discipel lære, som først overvejer, om mesteren lærer ret eller ikke? Det gør man natur-

ligvis i alle andre forhold. Da sidder man og spekulerer på, om det også er rigtigt. Den, som vil lære det, må høre opmærksomt på og hænge ved hans tale, så vil Helligånden komme og lære. Derfor siger han: Vi taler om det, vi véd. Jeg véd det og taler, videre kan jeg ikke drive det, men *Helligånden bringer det ind i hjertet*. Man må lade ham tale og holde ham for klog og from. Hør ham, ti stille og lad ham være mester, som Maria satte sig ved Kristi fødder og hørte på hans tale. Men I (siger han) tager ikke imod det. I vil først udgrunde det med jeres spidsfindighed; men så vil også ordet mestre jer så I skal blive til narre. Og han siger videre:

v12 Tror I ikke, når jeg har talt til jer om det jordiske, hvordan skal I så tro, når jeg taler til jer om det himmelske?

Jeg har brugt et simpelt billede om fødslen, derefter om vinden, som er jordiske ting, og alligevel tror du det ikke. Jeg har indfattet læren i billeder og eksempler, og du forstår det ikke, hvordan skal det gå, når jeg blot taler om det uden billeder? For Kristus plejer at bruge billeder og lade Det Gamle Testamente gå foran med dets billeder og eksempler. Så vidt går nu denne drøftelse, hvorpå slutningen er, at alt det, som

er i os og hele verden, hvor den er klogest, frommest og bedst, er fordømt til den evige ild. Desuden er det også den største skam, at vi ikke véd eller ser det, men indbilder os at være kloge og fromme. Det er de to største ulykker. Vi mener stadig, at det står vel til med os, og vil ikke tro, hvad Kristus siger om mennesket, hvordan skulle vi da kunne tro, hvad han taler om Gud? Det er den første del af dette evangelium. *Nu følger den anden, som handler om, hvordan denne åndelige fødsel sker, det vil sige, hvordan man, når kødet er dødet, kommer ind i Ånden og bliver i Gud.* Han siger:

Hvordan mennesket bliver født på ny

v13 Ingen er steget op til Himlen undtagen den, der steg ned fra Himlen, Menneskesønnen, som er i Himlen.

Her ser du, at han henfører alt, hvad der tidligere er talt om den nye fødsel og at se Guds rige eller komme i Himlen til sig selv som den eneste person. Han gør i korthed den slutning, at ingen ser Guds rige eller farer op til Himlen uden alene den, som er faret ned. Dermed er så meget sagt: Selv om et menneske, som havde hørt og vidste, at vi til hobe er kød, ville være

så forvovent og af al magt ville drive på at blive født åndelig, så ville det dog være forgæves og spildt møje. Døren til Himlen er for fast tillukket, så ingen kommer ind, uden mennesket Kristus. Ingen ser eller kender Guds rige uden ham, som er og bliver der endnu den dag i dag. For at fare til Himlen kan ikke forstås anderledes end at fare til og komme ind i Guds rige. Hvor vil vi da hen, vi, som er kød og ikke kan komme ind? Det vil han senere hen sige, når han først har fremhævet, hvem der er den første, som baner vejen. Det vil vi se nu.

Så er summen den: Ingen véd veje eller stier til Himmerige. Ingen har magt til at komme ind. Så hermed er al egen kraft gjort til intet, og ingen uden den, som han vil give det, har endnu opnået det. Følgelig må det forstås ligefrem således, som ordene lyder, at ingen uden han har magt eller ret, rum eller måde til at komme derind og blive der. Men dermed er tillige alle menneskers påfund, stænder og gudstjeneste, som går ud på at gøre en vej dertil og bryde ind, forkastet. Alt er fortabt med undtagelse af, at der endnu er en, som kan det. *Han er vor eneste trøst*. Han er også et menneske, som har kød og blod, er af vort stof og spundet af den samme uld, som vi er spundet af og

kommet. Det vil sige, at han er født af en kvinde, kun at han ikke er født ved og af kød. For Helligånden bevirkede, at pigen blev frugtsommelig i kødet, men ikke af kød. Kødet har intet bidraget dertil. Der er heller ikke blot blevet tilført kødet en kraft ved Guds ord og ordning. Nej, der er tale om en overnaturlig og ikke-kødelig kraft. For at en kvinde føder et barn, er en følge af den velsignelse, som Gud udtalte over mennesket i 1 Mos 1, hvor han meddelte det en sådan gave, at de skulle vokse og formeres. Ved ordets kraft sker det. Hvis ordet ikke var, var der ingen kraft. Altså kommer al kraft fra ordet. I modsat fald ville alle menneskers samvirken aldrig bringe et barn til veje. Guds ord alene frembringer børn.

Alt dette kalder jeg for kødets kraft, som Gud har indplantet det ved sit ord, befaling og velsignelse. Men til Kristi fødsel kom ingen mand, så denne kraft kunne intet virke her, men som englen sagde til Jomfru Maria: ”Helligånden skal komme over dig, og den Højestes kraft skal overskygge dig.” Det var en ny kraft, ikke indplantet i kødet, men høj og forunderlig. Maria lod blot Helligånden virke i sig, mens hun forholdt sig passiv. Derfor er Kristus ikke født af kødets kraft og blev dog kød og blod som vi, med undtagelse

af, at det er rent ved Ånden, som stråler deri med sin glans. Vi må altså underkaste os den dom, at vi er kød, tilhører Djævelen, er berøvet Guds rige og så dybt nedsunket i fordømmelsen, at vi ikke engang erkender, hvordan vi er berøvet det. Men mennesket Kristus har en anden kraft, baner vejen, oplukker Himlen, som ellers ingen kunne gøre, ja hvortil ingen véd måde eller råd. Derfor er han også faret ned og har iført sig menneskelig natur. Som han har magt til at fare ned, har han derfor også magt til at fare op. Altså er nu meningen den: Intet menneske har magt til at komme i Himlen, alle må i Helvede, tilhører Djævelen, alene han er Himlens mægtige og Herre.

Men hvad betyder disse ord: "Menneskesønnen, som er i Himlen." [disse ord findes i flere håndskrifter og bibeloversættelser, men ikke i den nye danske Bibel] Hvordan? Er han ikke først efter opstandelsen faret op i skyerne, som der står i Apostlenes Gerninger? Hvorfor siger han da her: Han farer ned, bliver deroppe og farer op? Han vandrede jo dengang på jorden? - Her ser du, at tingene må gå åndelig til. Det er ikke nok med de ydre handlinger, at disciplene har set ham fare op. Det har kun været et tegn. Åndelig har han altid været i sit himmelske væsen, legemlig farer han

op for at anspore dem. Men man kan ikke se, hvor han sidder.

Det er det, Paulus taler om i Kol 3, 1-3: "Når I nu er oprejst med Kristus, så søg det, som er i Himlen, hvor Kristus sidder ved Guds højre hånd. Tænk på det, som er i Himlen, og ikke på det jordiske. I er jo døde, og jeres liv er skjult med Kristus i Gud." I er døde, siger han, nemlig fra alle menneskemeninger, som han lige før har sagt, at deres hjerter er løst fra alle love, og at ingen Moses har noget dermed at gøre. Med hjertet bor og lever de i Gud, men skjulte. Han siger ligefrem, at vi lever i Gud, men således, at man ikke ser det. Men fordi vi lever i Gud, så lever vi ikke på jorden, men må være dér, hvor han er. Ligeledes siger han i Ef 2, 4-6: "I sin rige barmhjertighed og på grund af den store kærlighed, han elskede os med, gjorde Gud os, der var døde i vore overtrædelser, levende med Kristus – af nåde er I frelst – og han oprejste os sammen med ham og satte os med ham i Himlen, i Kristus Jesus." Men alt dette er skjult i ånden. En troende lever i sin tro, derfor lever han i Gud. *Gud er hans liv og næring*. Han lever ikke af mad, drikke, klæder, penge, hvoraf legemet lever. Deraf bliver sjælen ikke mæt. Det, som er noget ydre, kan ikke hjælpe

den. Således levede Kristus skjult og hemmeligt i Gud, derefter opfor han synligt. Således vil han også komme synligt igen på den yderste dag, og også vi med ham, så vi skal se, hvordan vi lever i ham og i Gud.

Det er meningen med de ord, at han er i Himlen, farer ned og tillige op, bliver deroppe og kommer ned. Det ene er åndeligt, det andet legemligt. Åndeligt bliver han evigt deroppe, og farer dog legemligt op. Derfor sker hans himmelfart og alle kristnes åndeligt, ikke legemligt, så den ikke er bundet til noget sted. Når jeg tror, lever jeg i Gud, er over alle skabninger, Djævel og al magt, men ingen ser det. Når man betragter de kristne efter legemet, så tager man fejl, og ingen kan træffe det, for han har ingen ydre kendetegn. Ligesom det er med vinden, for jeg ved ikke, hvor den kommer fra. Sådan er jeg ligesom Kristus under alle efter legemet, men, hvad sjælen angår, byder jeg alle djævle, engle og verden trods, at de intet ondt kan gøre mig. Min sjæl kan intet skade hverken i himmel eller på jord. Om end Djævelen tager en kristens liv og gods, hvad har han da berøvet ham? Han har skallerne og bælgen, jeg beholder kernen, bliver alligevel en Herre over Djævelen og træder ham under fødderne. Altså

ser du, at en kristen ikke er bundet til noget sted eller til nogen ydre ting, men svæver over alle skabninger. Lad mig nu komme, hvorhen jeg vil; er jeg en kristen, så kan ingen skade mig, selv om alle kræfter i himmel og på jord lavede en sammensværgelse mod sjælen og livet, som jeg har af og i Gud.

Spørger du nu: Hvordan komme vi da op i Himlen, når det med klare ord står, at ingen kan komme derhen undtagen Kristus? *Der gives ingen anden måde, end at vi må lade os slæbe op ved Kristus og således bæres ind.* Han har opført broen. Det kan ingen gøre ham efter. Vi må blive hernede hos Djævelen. Vi kan ikke følge efter ham. - Men når han tager os på ryggen og bærer os, så kan vi komme op sammen med ham. Ordene "stige op" til Himlen lyder som om der er tale om egen magt, men der er Kristus alene, der har magten og herredømmet over Himlen. *Derfor stiger vi ikke op, men bliver løftet op.* Derfor sammenfatter Kristus det nu til sidst med ordene:

Hvordan vi bliver født på ny og bliver salige

v14-15 Og ligesom Moses ophøjede slangen i ørkenen, sådan skal Menneskesønnen ophøjes, for at enhver, som tror, skal have evigt liv i ham.

At Kristus farer op og farer ned og er deroppe, det er hans egen sag. Det hjælper ikke os. Han har magten, og ingen kan gøre ham det efter eller rose sig af, at hans gerning bringer ham i Himlen, men kun i Helvede. Men når Kristus taler sådan: Jeg har alle ting og er oppe i Himlen, men jeg vil ikke stige op alene, men drage og slæbe nogle op sammen med mig, så de også kan være oppe i Himlen, skønt de ikke kan stige derop selv. - Det hjælper os. Det skal gå sådan til, at de skal hægte sig fast på mig. Jeg vil lade mig korsfæste og opstå. De, som da tror på mig, at jeg er død for dem, dem vil jeg, skønt de ikke af egen kraft kan komme i Himlen, alligevel trække med mig. Således bærer han os og hænger os ved sin hals. Hvor han farer hen, må han slæbe os med sig. *Så beror det da ikke på vor, men på en fremmed kraft, at vi bliver salige.* Og dermed er alle vore gerninger forkastede.

Her bruger han nu et skønt billede, som træffende afbilder os Kristus. Derfor bør dette billede også gemmes godt i hjertet. Vi læser i 4 Mos 21, 4: ”Så brød

jøderne op fra bjerget Hor i retning mod Sivhavet for at gå uden om Edom. Undervejs mistede folket tålmodigheden og talte mod Gud og mod Moses: »Hvorfor har I ført os op fra Egypten for at dø i ørkenen? Her er jo hverken brød eller vand, og vi er lede ved den elendige føde.« Men Herren sendte slanger, som bed folket, og mange israelitter døde." Disse slanger var af en meget giftig slags, så deres bid forårsagede en brændende smerte og en stærk, uudslukkelig tørst, at folk døde deraf.

Blandt folket blev der nu et jammerskrig over den umenneskelige plage, og de råbte til Moses, som heller ikke vidste noget råd. Men da han bad til Herren, forbarmede han sig over dem og sagde til Moses: "Lav en slange og sæt den på en stang! Enhver, der er blevet bidt, og som ser på den, skal beholde livet." (vers 8).

Se nu, hvordan Kristus er afbildet i denne historie. For det første er hovedpunktet dette, at jøderne blev bidt af slangerne og ikke havde nogen hjælp eller noget råd imod det. Hvad hjalp det, at de angreb dem og prøvede at uskadeliggøre giften? Det blev blot værre. Men derved, at de så på kobberslangen, som dog var

en ringe ting, blev de hjulpet. Her ser du ingen gerning, at de har gjort bodsøvelser med røgelse og bønner. Kobberslangen havde et udseende som en virkelig slange, men den var død og uden gift. Desuden var den også lægende, så den kunne hjælpe. Ikke sådan at den i sig selv var helbredende. *Det, der gjorde udslaget, var det ord, der var knyttet til den*: "Enhver, der er blevet bidt, og som ser på den, skal beholde livet." Disse ord klæber ved slangen, og i kraft af disse ord hjalp den. Denne begivenhed anvender Kristus nu på sig selv og siger: "Ligesom Moses ophøjede slangen i ørkenen, sådan skal Menneskesønnen ophøjes, for at enhver, som tror, skal have evigt liv i ham."

Det er den rette udlægning og tolkning af billedet eller eksemplet. Vi er også bidte af slangerne, det vil sige, af synden, som er et brændende giftigt bid og volder os al plage. Hvor synden kommer ind i samvittigheden, er der ingen ro mere, som Paulus siger (Rom 7). Synden jager døden, døden jager mennesket, så der ikke er andet end et rent Helvede. Der er ingen hjælp eller råd, men bare evig død. Gør gerninger, så meget du vil, så er du dog fordømt, indtil det under og den nåde kommer, at man får en anden slange. Men hvorfor bruger Gud ikke et andet middel end en slange,

som havde bidt dem? Havde han ikke kunnet bruge noget andet?

Det forholder sig, som Paulus siger i Rom 8, 3: ”Gud sendte sin egen søn i syndigt køds lighed og fordømte dermed synden i kødet.” Gud har fordømt synd med synd, forjaget død med død, overvundet lov med lov. Hvordan det? Kristus blev en synder på korset med den titel: Midt blandt overtrædere, som en ærkeforbryder. Og han lider den dom og straf, som en synder skal lide. Han var uskyldig, havde aldrig gjort synd, men alligevel var de to ting over ham: Titlen sammen med følgerne. Det vil sige, netop derved at han blev en synder, tog synden på sig, som dog ikke var hans, og netop med den synd, som han tog på sig, og for hvilken han lod sig dømme og fordømme som en forbryder, har han udslettet synden. Når man med fornuften betragter ham på korset, så er han en forbryder, fordi han blev straffet sådan af Gud, at jøderne sagde, at han var forladt af Gud. Der er udelukkende synd og slangeskikkelser. Alligevel er han uskyldig, som også kobbelslangen var uskyldig. Ja, han er endda helbredende. Selv om han er helbredende og uskyldig, er han dog lig en synder. Med synden hjælper han os fra vor synd.

Altså har han på korset fordømt synden, så den nu er død. Synden har gjort ham uret, da han måtte dø som en forbryder, og den havde ingen ret til ham. Derfor vil han nu lade den bøde for denne uret og vinde ret over al synd i verden. Han fordømmer den, som det er ret og rimeligt, fordi den har gjort ham uret. Derfor er der nu over alle, som tror, udtalt denne domsafsigelse: Synden skal ikke skade dig, for den er min skyldner. Derfor skal der ingen synd være eller dog kun en fordømt synd. Det er mig en smuk synd, som ligger under mig, så jeg træder på den med fødderne, fordi den er fordømt.

Det er det, Kristus til sidst siger: "For at enhver, som tror på ham, ikke skal fortabes, men have evigt liv." (Joh 3, 16). Det er netop, hvad der blev sagt om slangen: Den, som ser på kobberslangen, skal blive helbredt. *For at betragte Kristus på korset er at tro på ham*. Derved er synden udslettet, så den ikke kan gøre os noget ondt eller, om den end gør os ondt, ikke kan skade os.

Så kommer det alene an på dette at se på ham, og ikke på nogen gerning. *Ligesom jøderne så med deres øjne, sådan ser vi med hjertet.* Det vil sige, at vi tror,

at Kristus med sin uskyldighed har tilintetgjort synden. Det ville det dog heller ikke hjælpe os, selv om han tusinde gange var død på korset, lige så lidt som det havde hjulpet jøderne, hvis de af sig selv havde oprejst tusinde slanger, *hvis ikke ordet var der*. Og ordet er det, der siges her: ”Enhver, som tror på ham, skal ikke fortabes, men have evigt liv.”

Sådan kommer jeg også op i Himlen, ved at jeg hæfter mig fast på og bliver båret af Kristus, som er i Himlen og farer ned og op. Lad det så hedde, at jeg farer, eller at jeg bliver ført, når jeg blot kommer derop.

Se, det er det billede, hvori Kristus så træffende er afbildet, uden al synd og dog syndere lig. Som fuld af synd, bærer han synden, men er dog ikke skadelig, men hjælper alle syndere, som tror, at de har det evige liv. *De er ikke længere kød, men født på ny og med Kristus i Himlen*. Det er jo alt sammen sådanne ord, som klart siger, at alt vort eget intet er. Hvem han giver det, har det og bliver hos ham. Altså står begge dele fast, både at jeg aldrig farer til Himlen, og at jeg dog kommer derind. Kristus stiger op alene, men ved hans løften og trækken kommer jeg derop sammen

med ham. Det må være nok om evangeliet. Nu ville vi også tale lidt om opdagelsen af Kristi kors.

Om opdagelsen af Kristi kors

Det er blevet sædvane, at man i dag prædiker om opdagelsen af det hellige kors, hvordan det blev fundet af Helena 300 år efter Kristi lidelse i det hellige land. Men ved den ydre opdagelse er der tilført det værre vanære, end da det var under jorden. Derfor tvinger nøden mig til nu at tale til jer, mine kære, om ærbødigheden for det hellige kors, *hvormed der drives stort misbrug og afguderi*.

For det første er det skik, at man viser det hellige kors stor ære, man indfatter det i sølv og guldramme, hvilket jeg ikke forkaster, men misbrugen straffer jeg; for mange enfoldige mennesker blive derved forførte og komme på afveje, nemlig de, som løber hid og did til det hellige kors, til Torgau, til Dresden, og til hvilke flere steder det nu er, også til sådanne kors, på hvilke Kristus ikke har lidt. Sådan løben kan ikke kaldes at finde det hellige kors, men meget mere at grave det dybere ned i jorden. Grunden er den, at man nærer den vildfarende indbildning, at korset i Torgau gør det, og

det andet kan det ikke. Sådan tåbelig indbildning er visselig af Djævelen; hvorfor skulle det ikke også her kunne det, siden det også er træ? Derfor er det lutter vildfarelse og afguderi, hvilket da *også finder sted med billederne*, som med vor kære Frues, Laurents', Nikolaus' og fleres billeder, hvor mennesker alene søger hjælp og trøst, og hvortil de sætter deres fortrøstning. Det er også en stor vildfarelse og et afguderi, som I da nu ofte har hørt, at vi ikke skal forlade os på de hellige engle, mennesker eller på nogen anden skabning.

Derfor skal man, hvor sådant misbrug og sådan vildfarelse foregår ved tilbedelse af billeder og kors, nedrive og borttage kors eller billeder, ja nedrive endog kirkerne, *skønt jeg ikke ganske forkaster billederne* og i særdeleshed ikke *den korsfæstede Kristi figur*; for vi har et billede deraf i Det Gamle Testamente i kobberslangen, som ved Moses blev oprejst i ørkenen, som I har hørt i evangeliet, for at alle, som var blevet bidt af brændende slanger, skulle blive frelst ved at se på denne kobbelslange. Det skal vi også gøre for at blive sunde i vore sjæle. Vi skal også se på den korsfæstede Kristus i et sådant billede og tro på ham. *Men da jøderne begyndte at tilbede slangen som en*

Gud og ikke længere anså den for et tegn, kom den fromme Ezekias og rev den ned. Sådan skulle nu også vore biskopper og præster gøre med sådanne billeder, til hvilke der er et tilløb, skulle rive dem ned tilligemed kirker og alt, som er der. Men hvad gør de? De går hen og indvier kirker og billeder og meddeler aflad, så de bedrager folket og berøver det penge, ja bringer tillige sjælene i fordærvelse. Hvad skal man sige? De er ulve og forbliver ulve.

Det andet misbrug: Det kan være muligt, at man på nogle steder har et lille stykke af det hellige kors, men der er overalt så mange stykker, at man vel godt kunne bygge et stort hus af dem. *Alle disse stykker anser man alligevel for at være taget af Kristi hellige kors.* Derved vises der da også det hellige kors en ikke ringe vanære, så det var bedre, om det aldrig var blevet fundet, end at det skal give anledning til afguderi, som er den største synd. *Det er intet steds i Skriften befalet os, at vi skal ære eller tilbede Kristi legemlige kors.* Hvis Kristus havde villet have det således, havde han i sandhed udtrykt og befalet det med tydelige og klare ord. Men han viser os et andet kors, når han siger i Matt 16, 24: ”Hvis nogen vil følge efter mig, skal han fornægte sig selv og tage sit kors op og følge mig.”

Her siger Kristus, at jeg skal bære mit kors. Om jeg vil bære Kristi kors, spørger han ikke om. Han siger, at *jeg skal bære mit eget kors*, som Gud pålægger mig. Og det hedder at bære korset ret, men man finder få, som vil bære det således. Man bærer Kristi kors i monstranser og indfattet sølv, kysser det og viser det megen ære, *men hvad andet er det end en afguderisk andagt, fordi den sker uden Kristi ord og befaling.* Vil du med dit sølv og guld vise Gud eller Kristi kors ære, så *giv det til din næste, som trænger til det.* Her er én krone bedre anvendt end hundrede dér.

Evangeliet siger om korset, at der er to slags. For det *første* kaldes det kors, når man må lide forhånelse og spot og har uret for hele verden, som når nogen lider forfølgelse for evangeliets og troens skyld, som er *et ret kors*. For det *andet* kaldes det kors, når man lider sygdom, nød, elendighed og jammer i det legemlige eller i de daglige opgaver, som Gud også tilskikker os. *Det er egentlig ikke er et kors, men en lidelse*. Alle de, Paven har ladet brænde og myrde som kættere, som Johann Huss, Hieronymus fra Prag og mange flere hist og her, de har ret båret korset, for deres sag blev af hele verden anset for uret og kætteri, så de måtte blive til spot og kaldes folkeforførere, som det gik den

Herre Kristus selv og er gået de hellige apostle og alle martyrer, og vil gå indtil verdens ende. På sådant kors må alle hellige, som bliver forfulgt og pint, anvende Salmens ord (142, 5): ”Jeg ser til højre og spejder, men ingen vil kendes ved mig. Jeg har ingen steder at flygte hen, ingen bekymrer sig om mig.”

For når evangeliet prøves, så ser det ud, som om der ikke står nogen på evangeliets side, end ikke Gud selv. Derfor står der også et andet ord i Salme 88, 15-19, hvor profeten i et sådant menneskes person, som lider for Guds skyld, taler således: ”Hvorfor har du forstødt mig, Herre, hvorfor skjuler du dit ansigt for mig? Jeg er hjælpeløs og udmattet fra ungdommen af, dine rædsler omgiver mig. Din harme slår ind over mig, dine grusomheder gør det af med mig; de omslutter mig altid som vand, de slår sammen over mig. Ven og slægtning har du taget fra mig, mine bekendte er borte i mørket.” Således råbte også Kristus i sin lidelse: ”Min Gud, min Gud, hvorfor har du forladt mig?” Matt. 27, 46. Alt dette viser hen til, at *vi i korset står elendige og forladte og ikke har nogen med os, men at alt falder fra os og, som det ser ud, også Gud selv.* Det kan man kalde et rigtig kors. *Salig er da den,*

som ikke forarger sig derover, men holder fast og tænker, at det er en overgang, Gud udebliver dog ikke.

Men hvordan findes sådant kors? Først finder man det liggende skjult i evangeliet, hvori der bliver sagt os, at vi skal lide meget, blive forfulgte, pint og dræbt for Kristi navns skyld. Dernæst finder man det i sin selverkendelse, nemlig i hjertet, idet jeg ganske og aldeles afsiger min egen vilje, ikke stoler det ringeste på mig selv, men ganske fornægter mig selv og lader Guds vilje regere i mig. Men det gør kødet ondt og svier det i næsen. Det kaldes at dræbe og korsfæste den gamle Adam. Da bliver korset virkelig fundet. *For man tager korset op, når man anser det for stort og desuden er tilfreds med det. Det sker, når min gamle skælm nu er død, og jeg er ny ved Helligånden, som jeg har modtaget i mit hjerte, og som da gør mig lystig og glad i Guds vilje, han gøre med mig, som han vil.*

Sådan *glæde* bliver heller ikke borte under ydre forfølgelse, når man piner, forjager og dræber os. Derfor læser vi om de kære hellige martyrer, at de gik i døden med *lystigt, uforfærdet mod* og har foragtet død og tortur, hvilket er i modstrid med naturen. Derfor siger Lukas i Apostlenes Gerninger 5, 41: ”De forlod

så rådssalen, glade fordi de var blevet anset for værdige til at blive vanæret for Jesu navns skyld." Selv om dette falder dig surt og bittert, så tænk på den Herre Kristus, som er gået foran dig i tortur og lidelse, og hvem det heller ikke faldt sødt, og at han uskyldig har lidt for din skyld for at frelse dig fra synd, død, Djævel, Helvede og gøre dig til et barn af den evige salighed. *Da vil korset og døden også blive sød for dig.*

Det har vi et skønt billede på hos Moses: Da Israels børn vandrede i tre dage i ørkenen og ikke fandt vand, kom de til Marah, hvor de fandt vand, men de kunne ikke drikke vandet, for det var bittert. Da knurrede folket mod Moses, som råbte til Herren, som viste ham et træ. Det kastede han i vandet, så det blev sødt, 2 Mos 15. *Ved denne historie bliver det egentlig antydet, at lidelse og anfægtelse eller forfølgelse bliver sød, når Kristi kors og lidelse er lagt deri.* Ikke sådan, at du skal tænke, at din lidelse og dit kors gør dig salig, når du bærer det tålmodig og med glæde. Nej, sådan er det sandelig ikke, som nogle tåbelig og forførerisk mener, men tænk sådan, at du i Kristi kors og lidelse har et eksempel, som skal lære dig, at som han, der dog var uskyldig, var tålmodig, *så skal du også være tålmodig og glad bære dit kors.* For ligesom

vore gerninger ikke gør os salige, således gør heller ikke vort kors og vor lidelse os salige. Kristus alene er vor salighed, han har erhvervet os den med sin død og sit kors. Når du tror det, er du salig og har det evige liv, hvortil du nu må komme ved din død som gennem en dør. Dit kors skal du også bære tålmodig, for at din næste derved også kan blive lokket til at bære sit kors tålmodig. Således fejrer vi rigtig korsets opdagelse, og denne fest skulle da også være os til trøst i anfægtelsen. Men nu fejrer vi den sådan, at det var bedre, at korset hverken var blevet fundet eller gravet op. Gud give, at vi engang måtte erkende vor vildfarelse og tage sagen på den rette måde. Dertil hjælpe os Kristus Jesus, vor frelser! Amen.

Kristi hellige legemsfest

Joh 6, 55-58

v55 Jesus sagde til dem: »Mit kød er sand mad, og mit blod er sand drik. v56 Den, der spiser mit kød og drikker mit blod, bliver i mig,

og jeg i ham. v57 Ligesom den levende Fader har udsendt mig, og jeg lever i kraft af Faderen, sådan skal også den, der spiser mig, leve i kraft af mig. v58 Det brød, som er kommet ned fra Himlen, er ikke sådan som det, fædrene spiste; de døde, men den, der spiser dette brød, skal leve til evig tid.«

Summen af evangeliet

Det er klart nok af teksten, at disse ord ikke er sagt om brødets og vinens sakramente, men om troen. Den, som tror, at Kristi kød og blod er givet hen for os, spiser og drikker i ånden uafladelig, for han hører aldrig op med at tro. På denne måde spiser eller drikker man aldrig Kristus uværdigt. Ja man kan ikke andet end spise eller drikke ham værdigt, det vil sige, ved nåde og ved det evige liv. Men nadveren spiser mange af jer uværdigt, som Paulus siger til korintherne.

2. Herren udlægger selv, hvad det vil sige at spise og drikke hans kød og blod, og siger: Jeg er hans liv, ligesom Faderen er hans liv.

3. Himmelbrødet, som jøderne spiste i ørkenen, kunne ikke gøre levende. Men Kristus gør levende evindelig, når man tror på ham.

Udlægning af evangeliet

Dette evangelium har en dobbelt tolkning. Den ene har Kristus selv, den anden har paven eller rettere Djævelen selv givet det. Den første, som Kristus selv giver, følger af ordene i begyndelsen af teksten, når Herren nemlig siger: ”Mit kød er sand mad, og mit blod er sand drik. Den, der spiser mit kød og drikker mit blod, bliver i mig, og jeg i ham.” Det er et stærkt tilsagn om, at den, som spiser denne mad, må forblive og evigt leve i Kristus.

Den anden tolkning, som paven har givet det, er den, at han har henført det til alterets sakramente. Denne tolkning må man dog bruge til sin skam, idet vi nemlig, hvis vi ville forstå dette evangelium om alterbrødet, som vore papister har gjort og derfor indstiftet denne fest, giver bøhmerne sværdet i hænderne til at hugge os i hovederne med. For de slutter da øjeblikkelig af dette evangelium og hele kapitlet, at vi skal nyde og bruge både brød og vin mod pavens anordning og indstiftelse. For sådan lyder teksten foran dette evangelium: ”Sandelig, sandelig siger jeg jer: Hvis ikke I spiser Menneskesønnens kød og drikker hans blod, har I ikke liv i jer”. (v. 53).

Hvad skal vi svare herpå? Jeg vil gerne høre, hvad vore paver, biskopper og deres hob vil indvende herimod. For vi kan ikke nægte, at dette evangelium efter deres mening må forstås om alterets sakramente, fordi vi derfor fejre denne fest i hele verden. Alligevel vil vi udskælde bøhmerne for kættere, fordi de nyde sakramentet under begge skikkelser. Enhver må nu selv dømme, hvordan dette rimer sig. Jeg mener, at det kan man kalde at løbe hovedet mod væggen. På den måde skal man hugge sig selv i hælene. *Sådan går det, når man vil give Skriften en anden tvungen tolkning.* Uagtet her vistnok klart står: "Den, som spiser mit kød, han skal leve evindeligt", så tvinger dog derfor teksten til at forstå det om en anden spisen. Der må være en anden mad, som Herren giver, end alterets sakramente, hvorom paven udlægger det. For sakramentet kan man bruge til sin store skade. Man kan jo ikke stoppe munden på Paulus, når han siger i 1 Kor 11, 27 flg.: "Den, der spiser Herrens brød eller drikker hans bæger på en uværdig måde, forsynder sig derfor imod Herrens legeme og blod." og lige efter: "For den, der spiser og drikker uden at agte på legemet, spiser og drikker sig en dom til. Derfor er der mange syge og svage hos jer, og ikke så få sover hen." Alle disse ord

gå ud på, at man kan nyde nadveren uværdigt. Men den mad, hvorom Herren her taler, kan man aldrig modtage uværdigt. *Derfor må dette evangelium ikke anvendes på alterbrødet.* For det indeholder en alt for tydelig forjættelse. Derfor skal man tage det i sin rette enfoldige forstand og ikke anvende det på dagens fest, som paven har gjort. Som han da også gør med alle andre historier. Betragter man de andre historier, så vil det vække ens uvilje. For der findes deriblandt de allerskønneste historier og ord, som rimeligvis skulle vederkvæge en øm samvittighed. Alle disse har de henført til denne fest, uagtet ikke et bogstav passer på den. Man giver Thomas Aquinas skylden for at have gjort det. Jeg véd ikke, om det er sådan, skønt det temmelig ligner hans ånd og skrifter. Således har de taget os teksten af munden og overstrøget den med en anden farve, for at ingen skal forstå den ret.

I sådan blindhed er vi kommet ind på grund af vor synd. I forrige tider var Gud mere barmhjertig mod os, for *da hjemsøgte han os, når vi havde syndet, med smitsomme sygdomme, hungersnød, krig og andre plager,* som endnu var nådige plager, og Faderens ris, som han i Sl 89, 31-35 siger om Israel: ”Hvis hans sønner svigter min lov og ikke følger mine bud, hvis

de bryder mine love og ikke holder mine befalinger, så straffer jeg deres overtrædelse med stok, deres synd med slag. Men min troskab mod ham bryder jeg ikke, jeg svigter ikke min trofasthed. Jeg bryder ikke min pagt, jeg ændrer ikke, hvad jeg har lovet". Her ser I, hvor nådig og god Gud har vist sig mod overtræderne blandt sit folk. Nu slår han os med blindhed og rasende afsindighed, som er den størst og tungeste plage. Som Moses også forkynder samme blandt andre plager, der skulle ramme Guds ords foragtere og overtrædere, og siger: "Herren vil ramme dig med sindssyge, blindhed og vanvid." 5 Mos 28, 28.

I sådan blindhed har vi været under pavedømmet, og pavedømmet omgås ikke anderledes med os, end at man øver sådanne narrestykker og forfalsker Skriften og giver den en anden tolkning, som han anvender på sit narreværk, som han også har gjort med dette evangelium, uagtet der ikke findes et bogstav deri, som passer på denne fest. *Alene derfor at paven således misbruger Skriften på denne fest, er jeg ikke mere fjendsksindet mod nogen fest, end mod denne.*

Han har foregivet, at han ikke overensstemmende med dens værdighed kunne fejre den på skærtorsdag,

derfor har han henskudt den til denne dag. Men det har ikke været hans mening. *Den er indstiftet for at stadfæste pavemesserne, for på dem er pavens regimente grundet.* Det vil vi nu lade fare. For der er handlet og skrevet nok om, hvordan vi er forført ved paven. Den, som videre vil holde det, må gøre det. *Dog vil jeg råde til, at man ganske og aldeles vil afskaffe denne fest. For det er den allerskadeligste af alle årsfester.* På ingen fest bliver Gud og hans Kristus mere bespottet end på denne dag, og især med *processionen*, som man fremfor alt skal høre op med, for her vanhelliger man i højeste grad det hellige sakramente, idet man bærer det blot til skuespil og driver idel afguderi med det. Men for at vi ikke skal være kommet sammen uden nytte, vil jeg i korthed gennemgå evangeliet og påvise den rette opfattelse af samme.

Kristus sagde til jøderne:

v55 Mit kød er sand mad, og mit blod er sand drik.

Denne spisen og drikken er det samme som troen på den Herre Kristus, der har givet sit kød og blod for vor skyld, for at han skulle forløse os fra død, Djævel, Helvede og al ulykke. *Sådan tro kan aldrig være til stede*

uden liv. Derfor må den, som tror, leve og være retfærdig, som Hab 2, 4 siger: ”Den retfærdige skal leve ved sin tro”. *Derfor sker denne spisen i hjertet og ikke med munden.* Spisen i hjertet bedrager ikke, men spisen med munden bedrager, spisen med munden hører op, men den anden varer evigt uden ophør. For hjertet nærer og vederkvæger sig stedse i troen på Kristus. Deraf ser I tydeligt, at disse ord ikke er at forstå om alterets sakramente.

Men hvorfor driver han så hårdt derpå næsten i hele kapitlet og siger stadig: Den, som spiser mit kød og drikker mit blod, han vil leve og blive salig. Den, som ikke spiser mit kød og ikke drikker mit blod, han vil dø og blive fordømt? Det gør han, for at man ikke skal tilsidesætte midlet, den Herre Kristus. For *han alene er givet os til midler og nådestol af Gud Fader*, så at den, som vil blive salig, må erhverve saligheden ved Sønnen og ved ingen anden. *Sandt er det, at den blotte tro gør salig og ikke koster os noget, men alligevel har det kostet Gud noget*, og det så meget, at hans enbårne søn har måttet blive menneske og forløse os. Denne forløsning er sket ved forjættelsen i Kristi blod, som Paulus meget smukt forklarer det for romerne, når han siger: ”Alle har syndet og har mistet

herligheden fra Gud, og ufortjent gøres de retfærdige af hans nåde ved forløsningen i Kristus Jesus. Ham gjorde Gud ved hans blod til et sonoffer ved troen for at vise sin retfærdighed, fordi han havde ladet de tidligere synder ustraffede, dengang han bar over med dem, for i den tid, der nu er inde, at vise sin retfærdighed, så han selv er retfærdig og gør den retfærdig, som tror på Jesus." Rom 3, 23-26.

Altså må jeg rette min tro derhen, at jeg ikke bortstøder midlet eller tænker, at jeg ikke på sådan måde kan komme frem for Gud. For det står fast, at Gud ikke vil antage nogen uden i denne søn. Derpå gå ordene hos Johannes ud, især når Kristus siger: Man skal bede Faderen i hans navn, så bliver vi bønhørt.

Men at dette er den rette udlægning af evangeliet, nemlig at det må forstås om den *åndelige spisen og drikken*, viser de ord tydelig, som Herren taler i slutningen af kapitlet: "Det er Ånden, som levendegør, kødet gavner intet. De ord, som jeg taler, er ånd og liv". Med disse ord vil Kristus lære, at den legemlige spisen af kødet ikke nytter. Men at tro, at dette kød er Guds søn, som for vor skyld er kommet fra Himlen og har udgydt sit blod, det er nyttigt og det er livet. Derfor

er det at spise Guds søns kød og drikke hans blod, som sagt, ikke andet, end at jeg tror, at hans kød er givet for mig, og at han til mit bedste har overvundet synd, død, Djævel, Helvede og al ulykke. *Af en sådan tro fremvokser da en stor, mægtig tillid til ham og en trods og et kækt mod ved al ulykke,* så at jeg herefter ikke behøver at frygte for noget, hverken for synd, død, Djævel eller Helvede, fordi jeg véd, at min Herre har kastet dem under sine fødder og til mit bedste overvundet dem.

Dette tilvejebringer den åndelige og ikke den legemlige spisen. Den åndelige og indvendige spisen i hjertet gør det, ikke den udvendige, som sker i nadveren, modtaget uden tro, og *det er sandelig ikke tilstrækkeligt, at du nyder Kristi legeme og blod i det ydre i sakramentet,* ligesom det ikke er tilstrækkeligt, at man afmaler havren for en hest, som om den skulle blive fodret dermed og anse det for den rette havre. Den vil have virkelig havre. Således forholder det sig også her, uagtet sakramentet er en ret mad, *så hjælper det dog ikke den, som ikke modtager det ved troen i hjertet.* For den ydre spisen gør ingen from eller troende, men fordrer, at man forud er from og troende. Derfor, når jeg tror, at Kristus, Guds sande søn, er

kommet fra Himlen og har udgydt sit blod og har gjort mig salig, retfærdig og levende, så er jeg mæt og har ret spist denne mad. Da forvandler jeg mig til denne mad, og denne mad forvandler sig igen til mig, som det da går til med den naturlige mad. Det mener Herren, når han siger:

v56 Den, som spiser mit kød og drikker mit blod, bliver i mig og jeg i ham.

For som den legemlige mad, som munden tager til sig, forvandler sig til menneskets væsen, således at den taber sin skikkelse og bliver til blod og kød, således forbliver troen heller ikke passiv, *når sjælen med hjertet griber og tager Guds ord om Kristus til sig*, men *gennemarbejder og forvandler mennesket*, så at det bliver aldeles indoptaget i Kristus og Kristus i det.

Hvordan sker nu sådan *forvandling og indoptagelse*? For det første: Troen, grundet på denne prædiken, holder sig ikke til et åndeligt legeme, men til det naturlige kød og blod og tror, at det er Guds søns kød og blod, hengivet og udgydt for os. Det hedder at spise hans kød og blod. Derefter følger da den høje rige forandring, hvorom jeg ofte har sagt, at han bliver i os,

og vi bliver i ham og bliver ét brød med ham. *Han bliver med alle sine goder min, og jeg bliver med alle mine synder og al min ulykke hans legeme.* For bliver han i mig, så må jeg have alt, hvad han er og har, evigt liv, retfærdighed, visdom, styrke, magt og alle goder til hobe, hvorpå der ikke er tal eller ende, så at jeg kan tilegne mig det og bruge det som mit eget. Derfor bringer troen med sig overvindelse af verden, død, synd, Djævel og al ulykke. Sådanne fortræffelige ting, som intet menneskes hjerte kan nå eller begribe, indbefattes i disse ord.

Og bliver jeg i ham, så må deraf følge, at hvor skrøbelig jeg end er, hvordan jeg end snubler og fejler, kan det ikke skade mig. For jeg bliver med mine synder og min svaghed båret af og i den evige retfærdighed og styrke. Derfor, fordi jeg er i Kristus og Gud, kan jeg ikke have så stor synd, som kan fordømme mig. Ingen død kan fortære mig, ingen Djævel eller Helvedsport kan overvælde mig. For skønt jeg er fuld af synder, må dog Gud sige: Det er min søns synd. Og fordi han må skåne ham og ikke kan blive vred på ham, så kan han heller ikke vredes på mig. Og som Kristus hersker og regerer over alt, sådan bliver også jeg en Herre, som kan træde synd, død, Djævel og al

magt under fødder. Se, sådanne fortræffelige ting, som intet menneskes hjerte kan udmåle eller begribe, indbefatter disse ord. I dem indeholdes vor højeste guddommelige visdom og største skat, skjult for al verden.

Derhen hører også, hvad jeg ofte har prædiket om, at det er den højeste klogskab og kunst blandt de kristne, at man kan finde sig i *den svage Kristus* og se, hvordan han er en synder i os og lader sig spise og drikke i os. Derhen kan hyklerne og de gerningshellige og vi, som i vore tanker mener, vi kan evangeliet til bunds, ikke komme. Vi mener, at alt skal være og gå rent og purt til iblandt os, *men evangeliet gør os ikke fromme og rene som loven, der kun vil have hellige folk, men lader os forblive syndere og omgås blot med synder og anser det for den højeste dyd og fromhed, at den ene bærer den anden, som Kristus har båret os.* For så vidt vil det ikke komme, at du ikke altid vil se, at der er mangler og fejl både hos dig og andre. Derfor må de vise lovens folk og den kloge fornuft slutte og sige: Det er ikke ret fat, Kristus bor ikke her. Men evangeliet siger: Du er vistnok svag og en synder, men stærk og from i Kristus, og lærer altså, at den ene skal

bære den andens byrde, Gal 6, 2. *Derfor må ingen betragte en kristen som et rent fromheds-spejl.* For Kristus selv skjuler og klæder sig i idel synd, svaghed, armod og elendighed.

Som der altså ikke er nogen af os, der ikke har meget på sig, som de andre må bære, og desuden en ikke ubetydelig ting, men en byrde, som besværer og trykker, således må vi igen hjælpe andre at bære deres byrde og bære over med, hvad der i livet fattes dem, for så vidt de ikke er imod evangeliet. Således finder også den samme omveksling sted blandt os, at en påtager sig den andens synd, svaghed, vanære, armod og deri sætter sin dyd, styrke, ære og rigdom. Men det må være folk, *som har Ånden og forud ved troen er i Kristus*. For de andre prædikes det forgæves. Videre følger:

v57 Ligesom den levende Fader har udsendt mig, og jeg lever i kraft af Faderen, sådan skal også den, der spiser mig, leve i kraft af mig. v58 Det brød, som er kommet ned fra Himlen, er ikke sådan som det, fædrene spiste; de døde, men den, der spiser dette brød, skal leve til evig tid.

Det er idel tilsagn, som visselig indeholder livet og hvorom hjertet må sige: Ej, når Guds søn er steget ned

fra Himlen, er blevet menneske for min skyld, er død for mig og har dræbt døden, så må jo min synd være borte. Er da synden borte, så kan døden ikke have nogen magt over mig, så skal jeg visselig leve med ham evindelig. Det er da en ret mad, hvoraf sjælen næres, bliver fed og stærk. Derfor må denne spisen ikke være en ydre, men en evig spisen, som aldrig hører op. Hvilket da er det samme som at tro, således som I har hørt. Og netop dette lærer også det ord, som Kristus forud sagde til jøderne, v. 29: "Guds gerning er den, at I tror på ham, han har udsendt". Når vi nu er overbevist om, at Kristus er Guds søn og hengivet for os, så har vi livet i Kristus.

Så er nu dette summen af hele dette evangelium: Når du af hjertet tror, at Kristus er blevet menneske og har taget din synd på sig, overvundet Helvede, dræbt døden, opslugt alt, som kan skade dig, og forsonet dig med Gud Fader, så spiser du hans kød og drikker hans blod. Deraf har du det evige liv. Det er den rette opfattelse af dette evangelium. Og vogt jer for den anden betydning, som papisterne har givet det. *Lad Skriften beholde sin rette enfoldige mening*, ellers vil I vanskelig kunne bestå.

Deraf ser I også, at de farer og har faret grovelig vild, der, som *bøhmerne*, har villet få det ud af denne tekst, at det er rigtigt at *give de små børn nadveren* og også giver dem den. For som I har hørt, taler Herren her intet om alterets sakramente, heller ikke om en legemlig, men om en åndelig spisen, som alene sker ved troen på Kristus. Det kalder han her at spise hans kød og drikke hans blod, ved hvilken tro mennesket bliver indpodet i Kristus og ganske og aldeles bliver ét brød med ham. *Derom har vi skrevet mere i nogle bøger og prædikener*, vil nu lade det blive derved og anråbe Gud om nåde.

—

Johannes Døberens dag

Luk 1, 57-80

v57 Så kom tiden, da Elisabeth skulle føde, og hun fødte en søn. v58 Og hendes naboer og slægtninge hørte, hvor stor en barmhjertighed Herren havde vist hende, og de glædede sig med hende. v59 Den ottende dag kom de for at omskære drengen, og de ville opkalde ham efter hans far, Zakarias. v60 Da sagde hans mor: »Nej,

han skal hedde Johannes.« v61 De sagde til hende: »Men der er ingen af det navn i din slægt,« v62 og med tegn spurgte de Faderen, hvad han ville have, at drengen skulle hedde. v63 Han bad om en tavle og skrev: »Johannes er hans navn.« Og alle undrede sig. v64 I det samme fik han atter mund og mæle, og han talte og lovpriste Gud. v65 Alle de omkringboende blev grebet af frygt, og i hele Judæas bjergland talte man om alt dette. v66 Og alle, der hørte det, tog det til hjerte og sagde: »Hvad skal den dreng mon blive til?« For Herrens hånd var med ham.

v67 Hans far, Zakarias, blev fyldt med Helligånden og profeterede:

v68 Lovet være Herren, Israels Gud,
for han har besøgt og forløst sit folk.
v69 Han har oprejst os frelsens horn
i sin tjener Davids hus,
v70 sådan som han fra gammel tid har forkyndt
ved sine hellige profeters mund:
v71 at frelse os fra vore fjender
og fra alle dem, som hader os,
v72 at vise barmhjertighed mod vore fædre
og huske på sin hellige pagt,
v73 den ed, han tilsvor vor fader Abraham:
v74 at fri os fra vore fjenders hånd
og give os at tjene ham uden frygt
v75 i fromhed og retfærdighed
for hans åsyn alle vore dage.
v76 Og du, mit barn, skal kaldes den Højestes profet,
for du skal gå foran Herren og bane hans veje

v77 og lære hans folk at kende frelsen
i deres synders forladelse,
v78 takket være vor Guds inderlige barmhjertighed,
hvormed solopgangen fra det høje vil besøge os
v79 for at lyse for dem, der sidder i mørke og i dødens skygge,
og lede vore fødder ind på fredens vej.
v80 Drengen voksede op og blev stærk i ånden, og han var i ørkenen til den dag, da han skulle træde frem for Israel.

Summen af evangeliet

1. Loven og profeterne har forkyndt nåden, som skal overgå verden, lige indtil Johannes.

2. Derfor siger evangelisten forud, at alt er gået til med glæde. Naboer og slægtninge glædede sig. Barnet bliver kaldt Johannes, som betyder af nåde og barmhjertighed. De forundrer sig alle over barnet, og hvad ord han endvidere bruger til at betegne glæden.

3. Den samme, som vantroen gjorde stum, gør Helligånden til en profet. Desuden ser vi den første frugt af troen, nemlig Guds pris og troens bekendelse. Denne frugt er hos alle troende. Således siger Salme 116, 10: ”Jeg troede, derfor talte jeg”.

Om helgenernes liv, fortjeneste, forbøn og påkaldelse

Der er en anden grund til at festligholde denne hellige Johannes' fest, end de andre helgeners. Derfor er hans historie også beskrevet så herligt i dette evangelium, som ingen andens. De andre viser man ære for deres gode livs skyld og er gået så vidt, at man hæver dem højere end tilbørligt. Jeg har forhen sagt, at *læren er én ting, og livet en anden*. Derfor skal I nøje gøre forskel heri. For *Gud lægger ikke så megen vægt på livet som på læren*. Derfor lader han ofte sine snuble i livet, hvorpå vi har mange eksempler i Skriften. Men hvad læren angår, giver han ikke et hår efter, *for et ondt liv er intet steds så skadeligt som en ond lære.* Det onde liv skader ingen uden den, som fører det, men ond lære forfører ofte et helt land. At paven fører et slet liv med horer, gerrighed og flere andre slemme laster, det kan vi vel holde ham til gode og kaste kjole og kappe derover og hjælpe til at tildække det, men at han oversvømmer hele verden med ond lære og forfører enhver, det er døden og bør på ingen måde tåles. Derfor må helgenerne meget mere æres for deres læres end for deres livs skyld.

Det vender nu fornuften om, som ikke kan begribe det således som Helligånden, og ser på skinnet og det ydre liv og vil lægge vind derpå. Deraf bliver da et abespil, og deraf opstår ordener og sekter i pavedømmet. Augustin har ført et skønt liv. Ham har de villet efterfølge. Derfor har de indfattet hans liv i en regel og stiftet en orden til ære for det. Ligeledes Frans, Dominicus og flere andre helgener, uagtet det dog er betænkeligt med livet. For man véd ikke, om Gud har skånet dem i deres liv.

Derfor skal man ikke bygge på deres liv, som da alle klostre, der er grundede på helgenernes liv, gør. For intet helligt liv er så godt, at vi skal hvile og støtte vor samvittighed derpå, for de har jo også været syndere og har måttet bede som vi: Herre, tilgiv, os vor skyld. Deraf slutter vi, at intet helligt liv er tilstrækkeligt til stadfæstelse af læren, men deres lære skal man antage som sandhedens lære og dertil støtte samvittigheden, så at vi ikke stoler på nogen skabning, men alene på Guds ord, der bliver evigt, som Esajas siger i kap. 59, 21.

Derfor er det første misbrug den, at vi tager det hellige liv til forbillede og eksempel og har opstillet

det i regler, som ordenerne nu gør. Og det er gået så vidt, at man bygger mere på helgenernes fortjeneste end på Kristi fortjeneste. Nu er Kristus alene den, som taler for os og træder frem for os hos Faderen, som Paulus siger i Rom 3, 23-25: ”Alle har syndet og har mistet herligheden fra Gud, og ufortjent gøres de retfærdige af hans nåde ved forløsningen i Kristus Jesus. Ham gjorde Gud ved hans blod til et sonoffer ved troen for at vise sin retfærdighed”. Og derefter siger han i det femte kapitel: ”Da vi nu er blevet gjort retfærdige af tro, har vi fred med Gud ved vor Herre Jesus Kristus. Ved ham har vi i troen fået adgang til den nåde, som vi står i”.

Her ser og hører vi klart, at Kristus er sat til en midler for os. Når jeg nu ikke gør det, men søger et andet middel, så viser jeg ringeagt for Kristus og forhåner hans blod og bortstøder dette middel, uden hvilket jeg aldrig kan blive salig. Vistnok er det sådan, at vi skal ære og anse hinanden indbyrdes for Guds børn og skal gøre det samme med helgenerne, men jeg skal ikke ydmyge mig sådan, at jeg ikke går til Gud, men tager en helgen til midler. For ved Kristus har jeg lige så vel adgang til Faderen, som Peter eller Paulus. Om de end har været rigere på tro end jeg, vedkommer det

dog ikke mig, for jeg har lige så vel Kristus, blodet, adgangen, løsepengene, som de.

Man har gjort Kristus til en alvorlig, grusom dommer. Derfor har ingen villet gå til ham uden midler, og det er kommet så vidt, at man har valgt Peter, Paulus og flere andre helgener til beskyttere og altså vendt sig med sin tillid bort fra Kristus og til helgenerne og sagt: Jeg har Peter til en beskytter, Paulus til en apostel. Jeg mener at blive salig ved denne eller hin helgens forbøn. Som vi desværre alle har erfaret. Og i sådan vildfarelse har vi siddet indtil op over ørerne. *Således er Kristus berøvet sit midlerembede.*

Sandt er det, som de siger, at vi ikke skal gå til Gud uden midler, men midleren er Kristus, som Paulus siger. Derfor må vi ære vor Kristus, af hvem vi har vort navn, og anse det for vist og tro, at jeg lige så vel som Peter og Paulus må gå til Gud ved Kristus.

Derved bortfalder nu al stolen på helgenerne, fordi vi ved Kristus har adgang til Faderen. Derfor er det i sandhed blevet et stort afguderi, men uden helgenernes skyld, at vi har forladt Kristus, den eneste midler, og vendt vort hjerte til helgenerne og sat vort håb til og altså hængt os ved dem.

Men med *forbønnen* forholder det sig anderledes, nemlig at enhvers forbøn er således beskaffen, at jeg beder for dig og du for mig i levende live. Men at bede for de døde eller anråbe dem, er os ikke befalet, for vi har intet sikkert derom, som jeg har talt mere om på et andet sted.

Men hvordan skal man tilintetgøre dette afguderi? Man skal slå sin lid til Kristus alene, så bortfalder og forglemmes tilliden til alle helgener. Det er dog ikke min mening, at man skal sønderbryde eller bortkaste deres billeder. For hvis man kunne rive afguderiet ud af hjertet, så ville billederne vistnok falde af sig selv. Så tilintetgør man nu dette afguderi, når man iagttager disse to stykker: For det første, at man ikke tager deres liv til et nødvendigt eksempel, for det er tvivlsomt og farligt. Dernæst at man bortkaster tilliden til dem, for da kommer man alene til Kristus og nedsænker sig i hans blod. Og når vi forlade os på Kristus, vil vi nok forglemme helgenerne.

Du vil måske nu sige: Hvad skal vi da gøre med helgenerne? Vi skal gøre med dem, som vi gør med vor næste. Ligesom du siger til din næste: Bed til Gud for mig, så kan du også her sige: Kære Peter, bed for

mig. Du synder ikke, når du anråber dem på denne måde, skønt jeg vil tilråde, at du alene støtter dig til Kristus, ellers bliver der ingen ende på spørgsmål, f.eks. om de også hører os, om de sover, og flere lignende spørgsmål. Og når det kommer til stykket, så er der dog intet bud i Skriften derom. Derfor skal vi ikke bekymre os om, hvordan og hvor de er, og hvad de gør. For det er nok, at vi véd, at de er i Kristus, og Kristus i dem. Men hvordan det går til, det skal vi overlade til Gud og *bekymre os om de levende helgener*, som vi har for øjnene, hvordan vi skal hjælpe og råde dem, og være forvissede om, at hvad vi gør mod dem, det gør vi mod Gud og hans Kristus, hvorom han da vil vidne på den yderste dag og sige: "Sandelig siger jeg jer, at hvad I har gjort mod en af disse mine mindste brødre, det har I gjort mod mig", Matt 25, 40.

Om Johannes Døberens lære

Den anden ære, man kan vise helgenerne, er for lærens skyld, som er ganske herlig prist hos Johannes. For han er forløberen og forkynder Herren. *Derfor bliver han sat så højt for sit embedes skyld, som da er det største, hvorved saligheden kommer til os.* Alt går nu ud på, at han skal være en lærer og vise folkene vej til

saligheden og Himlen. Så lader vi nu det, at han har ført et strengt liv både i mad og drikke og i klædning, fare. Men læren vil vi se på.

Skriften betegner den hellige Johannes således, at han står midt imellem Det Gamle og Nye Testamente, nemlig, at han er en midler mellem Moses og Kristus. Det er en stor ting og at foretrække for al gerning, som Kristus også har gjort den største gerning med sin lære, for undergerninger er intet mod læren. Men at det forholder sig sådan, at Johannes er en midler mellem Det Gamle og Nye Testamente, bevidner Kristus selv, når han siger om ham i Matt 11, l2-13: ”Fra Johannes Døbers dage indtil nu er Himmeriget blevet stormet, og de fremstormende river det til sig. For alle profeterne og loven har indtil Johannes været forudsigelser”. For Johannes forklarer loven, at vi skal se, at vi intet er, og henviser os til Kristus, vor salighed, hvorom da hele verden rives, som om en skat, der er åbnet for enhver.

Og derfor er også Johannes sat midt imellem Det Gamle og Det Nye Testamente, at han bringer folkene i Himlen og borttager Helvede. For hans røst har gjort bogstaven levende og bragt Ånden til Skriften og *ført*

loven og evangeliet sammen. For det er Johannes' to prædikener: Den første, som slår ned. Den anden, som rejser op. Den ene fører til Helvede. Den anden til Himlen. Den ene dræber. Den anden gør levende. Den ene sårer. Den anden helbreder. *For han prædiker både lov og evangelium*, død og salighed, bogstav og ånd, synd og retfærdighed.

Den første prædiken, hvori han fremholder loven for os, er den, at når man åndelig udlægger loven, da er alle menneskers liv og gerninger syndige og værdige til den evige død. Derfor straffer han også hyklerne så hårdt, som kom og ville hæve sig op i Himlen ved sine gerninger. Jo frommere de var, des hårdere angreb han dem og sagde: "Øgleyngel, hvem har bildt jer ind, at I kan flygte fra den kommende vrede?" Matt 3, 7. Dermed forkaster han al deres gerning og slutter, at de er værdige til Helvedes ild, og siger: "Så bær da den frugt, som omvendelsen kræver". Dermed er alle helgeners liv slået ned, alt, som skinner, glimrer og af verden agtes stort og helligt. For alt bedrager. Som om man også nu sagde: Alle menneskers gerning er værdig til døden og Helvedes ild, for gerningerne, fremtvunget ved loven, må ophøre,

Men Johannes' røst vil ingen høre. Derfor kan han heller ikke komme til sit embede eller berede folket for Herren, som englen sagde til Zakarias i Luk 1,16-17: "Mange af Israels børn skal han føre tilbage til Herren deres Gud. Han skal gå foran ham i Elias' ånd og kraft for at vende fædres hjerte til deres børn og give ulydige et retfærdigt sind og skaffe Herren et folk, der er gjort rede". Men den, hvem Johannes' røst træffer, det vil sige, for hvem loven ret bliver åbenbaret, han siger i sit hjerte: Ja, det er desværre sandt, jeg er et Djævelens, vredens og Helvedes barn, og da begynder han at bæve og skælve. *Da har Johannes udrettet sit embede og beredt folket for Herren.* Det er da Johannes' første prædiken. Således har loven virket indtil Johannes, og farisæernes skin er også gået indtil Johannes, som har ophævet det.

Når nu denne lære er fremhævet således, at jeg er slået i min samvittighed, at alt mit eget er intet, hvor vil jeg da hen? Da vil verden blive mig for trang. *Så må da Johannes komme med sin anden prædiken* og begynde med Det Nye Testamente og fremsætte den rette lære, nemlig at han er en ret midler, og sige: "Jeg døber jer vel med vand til omvendelse. Men den, som kommer efter mig, er stærkere end jeg, hvis sko jeg

ikke er værdig at binde. Han skal døbe jer med Helligånd og ild". *Han rækker sin finger ud og peger på Guds lam* og siger: "Se Guds lam, som bærer verdens synd". Som om han ville sige: Erkend ham som et lam, på hvis hals din synd ligger, for at du skal blive salig, så er du det visselig. *Derhen går nu Det Nye Testamentes lære, som alene viser på Kristus, frelseren, at han og ellers ingen kan råde bod på synderne.*

Altså må man først lide og støde hjertet i Helvede, og derefter atter tage det ud derfra og gøre det levende. Fri det for den ængstede samvittighed og sige: Loven gør intet til salighed, for vi kan ikke gøre det, som loven fordrer. Derfor må du alene støtte dig til lammet og ligge på dets hals. Det borttager alene synden, ellers intet, hverken i Himlen eller på jorden. Gud alene må vi give æren for, at han har friet os fra vore synder ved sin søns blod, som vi har hørt af Paulus. For vi kan ikke forsone for nogen synd og ikke erhverve nogen nåde.

Altså er døden i loven og livet i Kristus. *Loven støder i Helvede og døder. Kristus hæver til Himlen og gør levende.* Loven gør samvittigheden forskrækket. Kristus giver en glad, salig samvittighed. Kristus giver

Ånden, loven bogstaven. Loven besværer samvittighederne og giver synden, Kristus oplyser samvittighederne og giver retfærdigheden. *Det er Johannes' to prædikener*. Derfor bliver han for lærens skyld så højt agtet hos Gud og rost så meget for, at han bereder Gud et velskikket folk. For når han har slået dig med lovens ord og lært dig, at du i hjertets grund intet er, og du priser Guds gerning, det gør, at du forsager på dig selv og bygger alene på Kristus. *Så kommer da Gud i dig med Ånd og ild og gør dig from.* Alt dette bliver sagt os i denne fests historie, som Lukas har beskrevet os.

Altså må Gud have forløberen, som kommer i Elias' ånd og kraft, som Malakias har forudsagt det. Og Kristus selv henpeger på Johannes, når han i Matt 11,14 siger: "Og om I vil tage imod det: Han er Elias, som skulle komme". For som Elias straffede Kong Akab, hvis hellighed han omstødte desto mere, jo mere han kom frem med den, sådan må også Johannes gøre, må støde alt i stykker, som er vort, og sige: Vogt jer for den kommende vrede, for I er fordømte til døden og Helvede. Og prædiker, at vi alene må komme til Kristus. Og det hedder da at komme i Elias' ånd og kraft. Så forstår I også, hvad det betyder, når teksten

siger: ”Han skal omvende børnenes hjerter til fædrene”, det vil sige: Han ser ind i Skriften og ser på fædrenes tro og fører børnene til fædrenes tro. Sådan gjorde også Peter i apostlenes historie, da han talte således til dem, som ville pålægge hedningerne omskærelsen: ”Hvorfor provokerer I da Gud ved at lægge et åg på disciplenes nakke, som hverken vore fædre eller vi har magtet at bære? Men vi tror, at vi bliver frelst ved Herren Jesu nåde på samme måde som de”, ApG 15, 10-11. Og den hellige Paulus taler også store ord om Abrahams tro, når han i Rom 4, 3 siger: ”Abraham troede Gud, og det blev regnet ham til retfærdighed”. Det er at omvende børnenes hjerter til fædrene.

Det være nu nok talt om at prise Johannes’ lære. Og se nu til, at I skelner vel mellem de helliges lære og liv. Læren er al verdens salighed, hjælper sjælene og giver det evige liv. Men helgenernes liv kan bedrage og har mange gange store fejl. Nu skal vi glæde os over og takke Gud for, at han har givet os en sådan mand, som lærer og viser os, hvordan vi skal blive salige, ligesom naboer og venner har glædet sig over Johannes’ legemlige fødsel, som I har hørt i evangeliet. Hvad mere der kan siges herom, vil vi omhandle på en anden tid. Vi vil nu befale jer Gud, som vil give os sin

nåde til at forbedre vort liv og gå fremad i den begyndte tro.

—

En anden prædiken på Johannes' dag

Med forklaring over Zakarias' spådom, som man kalder Benedictus.

Denne fest om den hellige Johannes Døber har vi beholdt, ikke for hans, men for hans embedes skyld, for, som I vil høre i hans fader Zakarias' sang, bliver Johannes prist, fordi han fører til Kristus, så at denne festdag altså ikke så meget gælder Johannes som Kristus selv, og derfor må også hans fest højtideligholdes og prises ligeså meget som Kristi fest.

Om helgenernes liv

I véd nu, mine venner, hvordan vi hidtil er blevet forført med helgendyrkelsen. Nogle har anråbt denne, andre hin helgen, stik imod den dyrkelse, som Gud fordrer af os i det første, andet og tredje af sine bud. Og endnu er nogle så forhærdede og forstokkede, at de ikke alene forglemmer *det lys, som af Guds nåde nu igen er bragt for dagen*, men også tænker på og søger at dæmpe og ønske at udslukke det og at udrydde dem, som bringer det frem og antænder det. Dog vil de, som er værdige dertil, beholde det. De andre, som er den største hob, slår det hen i vind og vejr og holder ikke op med sine bespottelser. De vil også finde deres dommer. Men derfor må vi tale en smule derom, for at trøste og redde vore, som endnu ligger indviklet og fanget i sådan dyrkelse af helgenerne.

Nogle helgener har man holdt festdage for, fordi de har ført et strengt, smukt, kyskt og tugtigt liv. Og det har været næsten den almindelige anskuelse i hele verden, at de har gjort mange åbenbare undertegn, såsom at opvækket døde, gået med tørre fødder over Elben, og mere af den slags. Ligeså har de også rost denne Johannes, fordi han bar en rå kamelhud, havde

et læderbælte om sine lænder, og som Kristus siger om ham i Matt 11, 8: ”Ville I se et menneske i fornemme klæder? Se, de, der bærer fornemme klæder, findes i kongeslottene”. Kort sagt, de har på den måde nævnt ham som eksempel for alle, at vi ikke vidste mere om ham, end at han ikke havde drukket vin eller øl, men blot vand, spist græshopper og vild honning og hjulpet sig med urterne i ørkenen. Hvilket da ikke er ondt eller forkasteligt, fordi også Kristus har brugt det således. Også han har måttet spise, hvad han har haft, lidt sult og tørst, også ofte lagt sig sulten til at sove, som det da fortælles hist og her i evangeliet.

Men dog er ikke dette Johannes’ største gerninger, for om Elias læser vi også, hvordan han spiste brød, stegt på gløder, og drak vand og gik ved denne mads kraft 40 dage og 40 nætter i ørkenen, 1 Kong 19. Ligeledes, hvordan Moses gik 40 dage og 40 nætter i ørkenen. Ligeledes, hvordan Moses var 40 dage og 40 nætter hos Herren på Sinaj bjerg uden hverken at spise eller drikke, 2 Mos 34, 28. Men Gud styrede det sådan, at Johannes ikke gjorde noget tegn, som der også står hos Johannes, men hans gerning var at prædike om Kristus og henvise til Kristus. Men Kristus, som ikke førte et så strengt liv, gjorde mange undergerninger,

ligesom også andre apostle står langt højere med hensyn til undergerninger end Johannes. Ja, han har vel også haft nogle, som har været ham lige, hvad livet angik.

Om helgenernes embede og lære

Hvorfor roser man ham da for, at der blandt alle, som er født af kvinder, ikke er opstået nogen, der er større end Johannes Døberen, som Kristus selv siger? Dette er det andet stykke, at vi ikke skal anse helgenerne for deres livs skyld, og heller ikke for deres gerningers, men for deres embedes skyld. For, som jeg tit og ofte har sagt, *må gerning og liv adskilles langt fra ord og lære. Gerningerne er det ringeste. Ord og lære er langt større end livet*. For når jeg priser en helgen for ordets og lærens skyld, så kan jeg ikke prise ham højere. Og om så alle helgeners gerning lå i en klump, men der intet ord var sammen med, så var det en dårlig ting og forgæves alt sammen. Hvorfor det? Jo, fordi *Guds ord, som I véd, er Guds visdom, Guds styrke, Guds kraft, Guds magt og alt, hvad Gud er.* Der er ikke en gerning, den være nok så stor, som Gud vil tillægge så meget som en håndsbred værd, når den ikke er sammenføjet med ordet. *Og hvis mennesket*

ikke havde ordet i hjertet ved troen, så ville hans gerning aldrig blive taget i betragtning. Fordi Johannes havde hans ord, derfor gjaldt også hans gerninger meget for Gud, ikke efter gerningernes, men efter troens vægt.

Ord og gerning skelner Skriften fra hinanden, som himlen fra jorden, lyset fra mørket, som Esajas siger i kap. 55, 9. Ordet er himlen, gerningen jorden. Dog bør begge prises. For helgenernes gerninger bør ikke ringeagtes, som om de lugtede eller ikke duede noget, og som om vi skulle føre *et dovent liv og intet godt gøre*, som da den største hob lever i råhed og sløvhed. De spørger ikke det mindste om, hvad kornet koster [: er ubekymret og rig], men tænker: Vi véd nu, hvad der er den rette lære, Kristus er død for vor synd og opstået fra de døde, vore gode gerninger udretter intet. Derfor vil vi fare frem og leve, som vi finder for godt. Nej, ikke sådan, brødre! Det er vel sandt, at vi er i nådens rige, skønt vi endnu er svage i ordet og i troen, og kærligheden er kold hos os, og kødet kun bliver lidt dødet. *Dog vil Gud have begge dele, nemlig at vi er rige i troen og i ordet, og at vi ikke glemmer gerningerne, men undertvinger vort legeme og tjener vor næste dermed.* Derfor vil han ikke have gerningerne forkastet,

fordi vi lever her, kun at du beholder dem i denne orden, som nu er sagt.

Men fornuften og verden roser ikke en helgen så højt for ordets som for gerningernes skyld, ser alene på gerningerne og miraklerne. Højere op kan den ikke svinge sig, som vi har set og hørt i pavedømmet. For *ordet er en uanseelig ting* og en ringe lyd for deres øren, som snart forsvinder, men de ser ikke, at det er *en uovervindelig Guds kraft, som ligger skjult i hjertet*, som hverken synd, død, Djævel eller Helvedes porte kan overvinde. Men vi, som hænger ved Kristus, har vor tiltro grundet alene på denne klippe og véd, at ordet ikke skal ringeagtes eller forkastes, sådan som vi desværre nu ser, at der er få af dem, som bliver ved det rene ord og beholder det. Hvor mange er der vel ikke nu, som vil skrive bøger, men blandt hvilke der næppe er tre eller fire, som lærer Guds ord rent? Overalt stifter man partier, og sekter opstår, ordet bliver urent og så aldeles fordunklet, at vi næppe kender det igen. Så få er der af dem, som beholder det ret, også blandt dem, som mener, at de godt har opfattet det og står fast. Men før man tænker det, ligge de i skarnet indtil over ørerne. Den, som står, se derfor vel til, at han ikke falder. For skatten er for kostbar, og vi har

tilmed kun lidt af den. Andre har gerningerne, og skønt deres gerninger er mange, og de desuden er rene, véd de dog kun lidt om ordet.

Men denne Zakarias her priser sin søn, fordi Gud har besøgt sit folk, og forfatter en stor, lang sang derom, og det er en underlig sang. Ja, kunne du sige, den hellige Johannes er dog ikke vor saliggører, er heller ikke død for vor skyld, så er heller ikke hans blod udøst for vor synd, hvorfor synger han da således ved hans fødsel? Her ser I, at Zakarias har været fuld af Helligånden og ret forstår Kristi rige åndeligt og drager sin søn ind med og siger, at Gud er der for at besøge og forløse sit folk. Derfor kan det, som han roser og priser så højt i denne sang, ikke blive henført til Johannes, men til Kristus og det, som er i Kristus. *Derfor fejrer vi også denne fest.* Hos Johannes finder vi blot, at han er vor Herre Kristi forløber. At spise rødder og drikke vand tjener ham vistnok og gør ham dygtig dertil, skønt han vel havde kunnet udrette det uden dette. Men Gud har ikke villet det sådan, han gør det heller ikke, men vil, at han skal løbe foran ham. *Det skal altså være hans embede, at han skal begynde Kristi rige.* Således har den hellige Zakarias ved Helligånden meget vel forstået, hvordan vor Herres rige

er begyndt. Derfor vil vi tage denne sang for os og behandle den ord for ord.

Benedictus eller Zakarias spådom udlagt

v68 Lovet være Herren, Israels Gud, at han har besøgt og forløst sit folk

Her taler den gode mand om sagen, som om det allerede var sket, idet han siger: ”Han har besøgt og forløst sit folk”, for han er så ganske vis på det. Så var også barnet der, som ved sin prædiken skulle forberede forløsningen, som englen havde forjættet ham: ”Han skal gå foran ham i Elias' ånd og kraft for at vende fædres hjerte til deres børn og give ulydige et retfærdigt sind og skaffe Herren et folk, der er gjort rede”. (Luk 1, 17). Om denne forjættelse vidste Zakarias godt, at den ikke ville skuffe ham.

Men hvorpå denne forløsning beror, og hvad den bringer med sig, véd I nu af Guds nåde god besked om, nemlig at han besøger og forløser os. *Og denne forløsning og besøgelse sker ikke med sværdet eller*

nogen som helst magt, men alene ved ordet. For Johannes har tjent verden alene i ordet, idet han peger på dette lam, som borttager al verdens synd. Det er vor forløsning og vor besøgelse, som Kristus har måttet købe med sit blod. *Det ligger altså mere på ordet end på blodet og døden på korset. Det er for sit ords skyld, han har ofret sit legeme på korset og udgydt sit blod.* Nu kommer det igen til vor dør, Gud give, at vi vil modtage det og takke ham derfor.

Johannes er det første bud, som har prædiket evangeliet. Derfor er det for os, som ikke forhen har hørt evangeliet, det samme, som om Johannes selv nu prædiker for os. For *Gud lader os her i lutter venlige ord tilbyde forløsning, trøst, redning fra synd, død, Djævel og al ulykke.*

At besøge er det samme som at komme til os, forelægge og forkynde os det frelsende ord, hvorved vi bliver salige. Det er smukt, at Zakarias har erkendt denne gerning, som har smagt hans hjerte så godt, at han ikke kunne undlade at bryde ud dermed. Ikke alene for barnets skyld, som vistnok skaffede ham stor glæde, men fordi han af denne fødsel og dette barn venter sig en langt højere glæde, nemlig at dette barn

er det bud, ved hvilket Gud har set til den verden, som han besøgte med sit ord. Derfor glæder han sig over, at han skal høre disse ord, og at den gamle mand for fremtiden skal blive en discipel af barnet i vuggen og bekende, at han er en profet, som vidste mere, end han. Ja, at hvad faderen vidste, det vidste han for barnets skyld. Og vel må man forundre sig over, at Gud giver den gamle mand et barn i skødet til læremester.

Her er en naturlig glæde over, at dette barn skal blive født ved et under, og en åndelig glæde over, at det skal lære Guds ord. Jeg tror også, at det ikke har været nogen fader, som har haft større glæde end denne Zakarias over dette barn, som bliver født så underbart ved Guds hånd. Og just i sin gamle alder, da han snart skal dø, får han først en så stor helgen, som skal være verdens læremester, så at han har fået tårevædede øjne for den store fryd og glæde over sit barn, hvormed han er blevet overøst. Det er os jo en glæde og lyst, når vi har et friskt eller skønt og velskabt barn, end sige, når det skulle være en apostel i verden.

Altså er den forhånelse, han forhen har lidt, fordi han har været ufrugtbar, som da også hans hustru Elisabeth, blevet ham rigelig gengældt, og til erstatning

giver Gud ham så megen velsignelse, at det er over al måde. Den, som blot kunne vente! For når Gud kommer, så kommer han rigelig og giver mere, end vi har håbet og ønsket. Således har han besøgt og forløst sit folk. I teksten følger videre:

v69 Og har oprejst os et frelses horn i Davids, sin tjeners hus.

Om Kristi rige, hvor det er og hvad det er for et rige, hvad også dets kraft og virkning er, og hvorved det bliver opretter

Dette er heller ikke sagt om Johannes. For han er ikke det horn, som er oprejst i Davids hus, heller ikke er han af Davids hus, for han er født af Levi stamme. Men Kristus, vor Herre, er af Davids hus, af Davids kongelige stamme og blod. Derfor synger han ikke, at hornet er oprejst i Levis hus, men i Davids hus. Derfor går det på den, som skal blive født af Davids hus, og her er Kristus endnu ikke født, men alligevel synger han, som om det allerede var sket. Frelsens horn er endnu ikke oprejst, og han har dog kendt det. Helligånden har lært ham det.

”Horn” i det hebraiske sprog betyder magt, mod, herredømme og det, hvorpå man kan forlade sig, som I også læser i Daniel, idet profeten forudser rigerne og ser nogle dyr med ét horn, nogle med to horn osv. Og selv tolker han det om et rige eller om konger. Det er talemåden på dette sprog. Altså er også vort rige og vor konge et horn. Og Kristus kaldes især af den grund et horn, at han støder med det, som I ser på de ufornuftige dyr, der har horn foran på hovedet. Der er nogle få af dem, som har dem på næsen. Men det betyder, at Kristus er vort hoved, ja vor Gud, og at hans rige er hans horn, og i korthed sagt er det evangeliet, som prædiker om Kristus, og Kristus i evangeliet, og evangeliet i Kristus, så at det hører sammen og ikke kan skilles fra hinanden. For i hele verden må evangeliet og Kristus støde an hist og her, og er vor trods, hvorpå vi støtter og forlader os.

Men han tilføjer: Et frelses eller saligheds horn. Andre riger har sine navne og herligheder, hvorefter de blive nævnt. Nogle riger er vidt udstrakte og har store rigdomme, mange folk, stor anseelse, men har alene timelige goder. Men dette rige benævnes et saligt rige, et nådens rige, livets rige, retfærdighedens rige, et sandhedens og saliggørelsens rige. Derved

skiller det sig fra alle andre riger. For hvor store og hvor rige og hvor mægtige de også er, så hedder de dødens riger, for de må forgå og forfalde og må lade sine herligheder efter sig. For endnu er der ikke kommet nogen, som har sagt, at der var et livsens rige, som havde liv, fred og salighed. Men denne titel fører alene det rige, som Gud har oprejst til et fyrstendømme og til et rige, hvori der er lutter frelse og salighed.

Her finder jeg intet, som taler om livsførelse eller gerninger, for dette rige er ikke grundet på vort liv eller vor gerning, men på hornet, på Kristus og hans evangelium. Det er vort rige, hvorom I har hørt, at det er nådens, livsets, retfærdighedens rige, frelsens og barmhjertighedens rige, så at den, som er i det, lad ham end være svag og skrøbelig og ikke så hellig som Johannes, ikke så fuldkommen som Kristus, så er han dog *i riget, hvori der ikke er andet end idel frelse og saliggørelse.* For deraf har de også navnet, og Gud, som ikke lyver, kalder det et frelsens rige, som han har oprettet i Davids hus. Hvorved og hvormed? *Ved Helligånden og ved sit ord.*

Han siger også: i Davids hus. Det skal være et rige på jorden og dog et frelsens rige. Hvordan lader dette

sig forene? Davids hus er Davids stamme og slægt. David har været et menneske, og undersåtterne i hans rige er mennesker. For at du ikke skal sige, at han her taler om et rige i Himlen blandt englene, men om et rige, som ligger blandt mennesker, der har kød og blod. For de deroppe i Himlen har forhen nok og er vel forsvarede. David er et menneske, og hans rige er mennesker, som må dø. For som Skriften siger: Et menneske, født af en kvinde, lever en stakket tid, og der er sat det et mål, hvorover ingen kan komme, Job 14, 5.

Men hvordan kommer her både ære og vanære sammen, så at det skal være et salighedens hus, og folk, som er dødelige, skal ikke dø. De, som er værdige til døden, skal have livet. De, som er usalige, skal være salige. De, som er Djævelens, skal blive Guds børn? Det må man knytte sammen, at i dette Davids hus skal der være dødelige folk, og det skal dog være et rige og mennesker, som ikke dør. I kender tilstrækkeligt hertil, og ligeså meget, håber jeg, som jeg. Men dog må vi gentage det, fordi teksten fordrer det.

Vi har altså sagt, at en kristen, som kommer i dette rige, aldrig skal dø, og heller ikke kan dø. For Kristus

er død for at overvinde døden, at vi ikke skulle dø. Derfor har han taget vor synd på sig, for at vi ikke skulle bære den, og undertvunget Djævelen, for at vi ikke skulle ligge under for ham. Derfor siger man om en kristen, at han aldrig kan dø, aldrig komme under synden eller Djævelen. For det må være sandt og ikke løjet, når han siger, at han har oprejst et salighedens og frelsens horn. Men hvor dette er, dér kan hverken være død, synd eller Djævel, og det samme gælder da Davids hus. Derfor er en kristen levende, uden synd og ikke under Djævelen. Hvordan går det til? Således går det til:

I har ofte hørt, mine venner, at *skikkelsen og følelsen* af døden, synden og Djævelen lader Gud blive i os, så at synden altså bider mig, angriber mig i samvittigheden, vil drive mig til fortvivlelse. Ligeledes at Guds dom forskrækker mig, at også døden angriber mig, vil opsluge mig. Djævelen træder mig på halsen og vil undertrykke mig. For det ydre udseende lader Gud blive og tager intet bort deraf. Disse masker må beholdes, så at vi ikke føler andet, end at vi er syndere, ligger under døden og Djævelen, og dog bliver under disse masker liv, uskyldighed, herredømme over død, synd og Djævel, som han selv siger i Matt 16, 18: ”Du

er Peter, og på denne klippe vil jeg bygge min menighed, og Helvedes porte skal ikke få overhånd over den". Han siger ikke: "Skal ikke angribe den eller fægte mod den". For af død og synd bliver de to ting igen, at *vi ser dødens skikkelse og føler synden.*

Fordi angrebet forbliver, så forbliver også følelsen, når Djævelen angriber mig. Ligeså må jeg jo også føle, når synden bider, når Guds vrede, dødens skrækbilleder og døden selv forfærder mig. Men alt dette er det ydre udseende for mig og verden, som ikke kender andet, og jeg kan heller ikke dømme andet, end at synd, død og Djævel er der. Men *imidlertid er ordet og Ånden nærværende* ved angrebene og anfaldene og giver mig et mod og gør mig sikker og vis på, at Gud ikke vredes, at min synd er forladt, at jeg ikke skal dø eller er forladt af ham. Hjertet hviler i grunden i håbet. Og med sådan tillid bliver mennesket ikke under synden, hensynker heller ikke i døden, men bliver en herre over synden og døden. Og netop det kalder man, ikke at overvælde, at Djævelen ikke overvinder, selv om han anfægter. Det kalder vi nu Davids hus, et dødeligt hus, et syndigt hus, der er underkastet Djævelen, som alt kød og blod er, og alligevel er frelsens horn

lagt i huset, så at mennesker, som er i dette rige, har frelse og salighed.

Heraf ser I, at dette hus eller rige er *et troens rige*, som man ikke griber eller føler, og som ingen kan vise den anden, men som enhver må have hos sig selv, for at han, når de øjeblikke kommer, da han føler synden, og døden står ham for øjne, *kan føle riget i troen* og tænke: Du har syndernes forladelse, og Kristus er død, for at du skal være i frelsens rige, derfor kan synden ikke komme dig til livs. Døden er borte, Kristus er med dig, hvem vil gøre dig skade? Hvem vil tilføje dig ondt? Her bides indbyrdes død og liv, Helvede og uskyldighed, Kristus og Djævelen. Men til sidst må liv og uskyldighed blive hos Kristus. *Det er et kort ord, bliver snart udtalt, men bliver ikke snart følt, ja man føler vel allevegne, det stik modsatte.* Når du derfor vil tyde det efter verdens måde, så har du taget såre fejl.

Verden kalder det et godt rige og et fredens rige, når der er stilhed, går lykkeligt og vel til, og ydre held, fred og uskyldighed er forhånden. Men her er et lyksalighedens og nådens rige, og alligevel viser overalt det modsatte sig. Derfor er alle disse stykker åndelige og vil forstås i troen og ikke bedømmes efter det ydre

skin. Således stemmer det nu sammen, at Gud kan denne kunst, at han midt i synden, midt under Djævelen, midt under døden har et evigt, et mægtigt, et englerige. Derom synger denne Zakarias her af sit hjertets grund og begriber tillige, hvordan det går til. For han har troen og Helligånden, som lærer ham alt dette.

Men mener du ikke, at det ville glæde os, når vi kunne se et sådant menneske? Jeg har selv endnu ikke set et eneste. Der mangler altid noget. Tag for dig, hvem du vil, så sidder synden der. Den allerhelligste apostel Paulus siger om sig selv, at han føler synd i sine lemmer, og siger endvidere: "Viljen har jeg, men udføre det gode kan jeg ikke. For det gode, som jeg vil, det gør jeg ikke, men det onde, som jeg ikke vil, det gør jeg." Rom 7, 18-19. Den kære Paulus vil gerne være uden synder og må dog være i dem. Jeg og flere andre vil også gerne være uden synder, men det vil ikke gå. Vi dumper dog i. I synd er vi faldet, står op igen, martrer og plager os dermed uafladelig dag og nat. Men fordi vi sidder i dette kød, bærer denne stinkende sæk om halsen, så får vi det ikke bort, kan ikke døde det, uagtet vi jo må arbejde på at døde det. Men den gamle Adam vil også have sit liv, indtil han engang kommer i graven.

Kort sagt, *Kristi rige er et syndigt rige*. Ingen hellig vil her kunne sige andet end: O almægtige Gud, jeg bekender mig for en arm synder, tilregn mig ikke den gamle synd. Alle må synge den sang: "Fader vor, du, som er i Himlene, forlad os vor skyld, som vi forlader vore skyldnere". De andre fromme helgener, som ikke véd nogen ende på sin hellighed, forstår aldeles intet heraf, derfor er det heller ikke prædiket for dem, fordi de mener, at det er således beskaffent med Kristi rige, at der ikke er nogen synd, og at det må være så rent og pænt, som om duerne havde udsøgt det, og ville have en sådan kristen, som er aldeles uden synd og hellig, ja som Kristus selv. Det er langtfra sådan. *Men den er en kristen, som er en synder og erkender sin synd, fortryder den og af hjertet bedrøves over, at han er en synder. Den er ingen kristen, som ikke har eller føler nogen synd*. Men finder du en sådan, han er en antikristen, ingen sand kristen.

Altså ligger Kristi rige i synden. Deri stikker det, da han har henlagt det i Davids hus. Ja, tag for jer David selv, hvem han dog har givet det rosende vidnesbyrd, at han var en tjener efter hans hjerte, og se, om han har været uden synd. Ingen må her skamme sig ved at bede: Herre, tilgiv os vor synd. Er det da sandt?

Ja det er sandt. Hvis de vil lyve, så var de Djævelens børn. *Men fromme kristne hader dette liv, vil gerne i det andet liv*. Derfor bringer de det her ikke derhen, at de tør sige: Jeg er uden al synd. Men kommer de derhen, så er det den Helvedes Djævel. For ingen hellig nægter, at han er i synder, men de bekender det allesammen, og det gør dem hjertelig ondt, at de må bære dette elendige, syndige kød, og råber med den hellige Paulus: Jeg elendige menneske, hvem skal fri mig fra dette dødens legeme? *De råber og skriger alle, fordi de føler synden og længes efter at blive forløste fra den.*

I denne følelse og erkendelse af synderne ligger altså Kristi rige, så at der ikke er nogen synd i synderne. Det vil sige: Uagtet jeg føler og erkender synden, er dog frelsen og riget så mægtigt til stede i samvittigheden, at det borttager al synd, og at Gud ikke vil regne det for synd og siger: Jeg vil tilgive dig det, fordi du er i troen og sætter din lid til Kristus, min eneste elskede søn, som er hengivet for dig. Derfor skal det alt sammen ikke skade dig. Men de andre, som ikke føler sin synd og vil pukke på gerninger, skriger ikke over sin synd, men er rene, de er Djævelens børn og ikke i Kristi rige. *For møje og hjertelidelse skal man*

have ved synden. Således også med døden: Vis mig nogen hellig, hvem døden ikke anfægter? Du vil ikke finde nogen. De blegner alle og forskrækkes for døden. Men hos dem, som tror på Gud, trøster da samvittigheden sig med profeten David, når han i Sl 118, 18 siger: ”Han tugtede mig vel, men gav mig ikke i døden. Han stormer vel, men han overvælder ikke”.

Så er da en kristen i synder, under dem og over dem, men skal dog vinde til sidst. Han er i døden, under døden og omgivet med døden, men døden skal ikke skade ham. Således er han også under Djævelen og må møjes og slås med Djævelen, men dog vinde til sidst. Så må han også plages i verden, og dog omsider vinde. Fordi det er et salighedens rige, hvis lemmer ikke sover eller hviler, men læsser på sig alt det, som er i Helvede, død, Djævel, synd og al ulykke, så skal det dog intet skade dem, men de er modige og kække, ja trodser tillige sine fjender og siger: Her vil jeg bestå trods jeres angreb. Men sådanne ting lader Gud blive og finde sted, for at troen kan vise sig.

Men det er en glæde og beroliger samvittigheden, at den har et rige, og den synger: Lovet være Gud Herren, som besøger og forløser os, idet han opretter et

rige i Davids hus, det vil sige kommer til os ved sit ord og løser os fra syndeskylden og styrker vore hjerter midt under Djævelens og dødens magt. Således har I begge dele: Riget i Davids hus, og at en kristen er død og levende, er uskyldig midt iblandt synderne, at han er under Djævelen og dog en Herre over Djævelen. Begge dele er sandhed, idet synd, død og Djævel angribe kødet, men dette rige og frelsen endelig beholder sejren, hvilket ingen ser uden den, som tror det.

Derfor kalder han det endog stolt og trodsende et horn, det vil sige, et stridbart, uroligt rige, som ikke hviler eller ligger stille. For det angribes af mange fjender, men værger sig også modigt. Derfor tager en kristen, som er i dette rige, dette horn og kaster dermed til jorden død, synd og Djævel. Men det står ikke i vor magt, som om vi havde forfærdiget hornet, men Gud har gjort og oprejst det ved prædikeembedet, for at vi skulle blive salige derved. Derfor synger den kære gamle Zakarias og retter sin tunge i denne sang derhen, at den ikke går på hans søn, men på Kristus. Ja dette rige priser han alene med anvendelse på jøderne, synger intet om os hedninger, hvordan vi kommer derhen, hvilket derimod andre synger, og som Simeon har sunget om i Nunc dimittis, nemlig hvordan

vi hedninger også skal komme i dette rige. Men her synger Zakarias om, hvordan et rige er oprettet, et frelsens, saliggørelsens rige, og det i Davids hus, det vil sige, for jøderne. Derfor siger han videre:

v70 Som han i fordums tid har talt ved sine hellige profeters mund.

Derfor er det sket, siger han, for at stadfæste den forjættelse, som han lod forkynde ved profeterne, at han engang ville oprette et rige. Nu er tiden kommet, da han vil opfylde den. Således drager han frelsens horn, Kristi rige, ind i Det Gamle Testamente for at vidne om et sådant stort og vældigt rige, som ikke kan blive overvundet eller overvældet. For profeterne efter Davids tid har alle påstået og tolket det om Davids stamme således, at det skulle være et rige på denne jord, men et åndeligt rige. Og fremfor alle Esajas og Jeremias, som især har drevet stærkt på, at et sådant rige skulle komme, som skulle bestå og regeres ved Ånden og ordet, hvilke to profeter Zakarias her især mener. De andre, som Hoseas, Mika og flere andre driver ganske vist også derpå, men ikke så stærkt. Videre følger:

Hvortil Kristi rige bliver oprettet

v71 En frelse fra vore fjender og fra deres hånd, som hader os

Hidtil har evangelisten i én sum sammenfattet, hvad Kristi rige, hvorom forhen er forkyndt hos profeterne, er. Derfor fortæller han nu og gennemgår stykkevis, hvad Kristi rige er, og hvori det består. Først, at han frelser os fra vore fjender og fra alles hånd, som hader os. Her ser I, at dette vers vidner og bekender, *at vi, som er hans folk og rige, er blandt fjender og her ikke har andet at vente, end at man vil hade os og være os fjendske*. Derfor består dette riges beskaffenhed deri, at han frelser os fra alles hånd, som hader os, som profeten siger i Sl 110, 2: ”Dit magtfulde scepter rækker Herren fra Zion, hersk midt blandt dine fjender!” Og i en anden salme: ”Dine hvæssede pile sidder i hjertet på kongens fjender, folkene falder omkring dig”, Sl 45, 6. Det har vor Herre Gud da lyst til, at hans rige alene skal ligge midt i ufred, midt iblandt fjenderne, som hader ham.

Det er skrevet os til trøst, for at vi skal vide at finde os deri, at *den, som vil være en kristen og leve i dette*

rige, ikke må vente sig andet, end som det her er afmalet. Han må ikke søge at vinde gunst af verden eller at ville være den til behag og have enhver til ven. For sådan går profeternes skrift i opfyldelse, at det gælder frelse fra fjenderne. Når det da gælder at frelses og rive sig løs fra dem, som hader os, så er det intet fredens rige, men et sådant rige, som enhver hader, og som alle mennesker er fjendske. Som I da nu, da Gud være lovet et lille lys er opgået, ser, hvordan de hader og forfølger det. *Intet menneske på jorden er dog så hadet som en kristen*. Så angriber paven det, så de gale biskopper med deres apostle, så de afsindige fyrster, de hellige, de lærde, de vise, alle opfyldt af det bitterste had. Det er ikke nok for dem, at de kristne bliver myrdet og dræbt, men de vil have dem aldeles udryddet og således tilintetgjort, at man (som de mener) aldrig skal komme dem i hu.

Dette er de kristnes beskaffenhed og hoffarve. Således skal det gå, når Djævelen søger os ved sine og tænker på aldeles at udrydde os. Men herover skal vi ikke forskrækkes eller forfærdes, for sådan lyder her verset, at han er vor konge, som frelser og forløser os fra dem, som er os fjendske. Det gør han også aldeles

herligt og viser sin magt midt i verden, midt under kødet, midt under Djævelen, fordi en kristen ikke har nogen beskyttelse eller fred undtagen i den Herre Kristus. Det er vistnok et kort vers, det er snart udtalt, at han frelser os fra alles hånd, som hader os, hvoraf vi tillige mærker, at der er mange af dem, ikke blot en, som overfalder de kristne. Dog har det ingen nød, dette vers står fast og siger: Vi har en, som er stærkere end verden og denne verdens fyrste, som Johannes siger i Joh 14, 30 og 1 Joh 4, 4. Derfor skal I ikke frygte for, at han ikke vil frelse os fra alle vore fjender. For han kan vel gøre det og véd, hvordan han vil tage det. *Vi vil ganske vist føle angrebene, men han vil ikke lade os i stikken*. Hvem der blot kunne vente!

Videre følger:

v72 at vise barmhjertighed mod vore fædre og huske på sin hellige pagt, v73 den ed, han tilsvor vor fader Abraham

Ikke alene vil han frelse fra alt ondt, legemligt og åndeligt, fra vore fjender, fra Djævelen og mennesker, men vil også vise nåde og barmhjertighed mod os, som han har forjættet og tilsagt fædrene ved de hellige

profeter. Således gør apostlene overalt, at *de gå tilbage til Det Gamle Testamente og gentager derfra nogle ord, for dermed at stadfæste sin lære,* som Zakarias også ovenfor sagde: Som han i fordums tid har talt ved sine hellige profeters mund. Og således siger han også her.

Nu kunne en sige: Men fædrene er jo døde, hvordan vil han da vise dem barmhjertighed? Hvorfor er det da nødvendigt at sige, at han har vist fædrene barmhjertighed, og hvordan det er forkyndt hos profeterne? Det sker for at påvise Guds sandhed og overbevise os om, at vi skal vide, at han er trofast og sanddru og vil gøre det, fordi han har lovet det, uagtet vi ikke har fortjent det af ham. I Første Mosebog har I hørt, hvordan Gud har forjættet Abraham, at alle jordens slægter skulle velsignes ved hans afkom. Det vil sige, ved Kristus skulle en prædiken udgå, som skulle bringe alle mennesker nåde, fred og velsignelse. Med denne forjættelse er det gået i langdrag i mange år, så at det fik skin af, at det nu var tabt, som det da er Guds måde, at han, når han vil fuldbringe noget, stiller sig i et så naragtigt forhold til sagen og går så forunderligt frem, som om alt skulle gå tilbage. Men hvordan det nu end har stillet sig, så er det alligevel opfyldt, og han

har holdt alt, hvad han havde lovet Abraham. Ikke blot har han frelst ham fra fjenderne, men han har også vist ham alt godt og givet ham sig selv med alt, som han havde og formåede. Og alt, fordi her står, at sådan barmhjertighed og godhed forhen er blevet udtalt og ved ed lovet dem, som for længst er døde, da vi endnu ikke var. Derfor er han nådig og barmhjertig, ikke for vor fortjenestes skyld, som om vi havde fortjent det af ham, men af lutter nåde, gunst og barmhjertighed, som han har tilbudt os og forud ladet os forkynde.

Det er vældige tordenslag mod vore fortjenester og gerninger, for at vi ikke skal rose os af, at vi har frelst os selv fra synden, og at hans godhed derfor bliver vist mod os, og evangeliet prædiket for os. Nej, nej, her gælder ingen ros, men: Herre, siger teksten, det at du har forjættet nogle tusinde år i forvejen, førend jeg var, at du ville gøre det. For hvem har dengang bedt ham om at give mig det eller bevæget ham til den beslutning, at han ville gøre det? Herpå trodser profeterne, og her træffer man ret godheden, så at enhver mund bliver tilstoppet, og den, som vil rose sig, må rose sig i Herren, Jer 9, 24. For at du (siger han) er i mit rige og har min nåde, må du ikke tilskrive dig selv. Jeg har forjættet det og har også tænkt, at jeg ville gøre

det, så at du ikke skulle vide noget derom, men alene jeg. Her må vi alle forstumme.

Ligesom vi nu, Gud ske lov, har fået evangeliet tilbage, uden at nogen af os kan rose sig af, at vi har erhvervet det ved vor flid, ved vor møje og arbejde, ved vor studering eller i det mindste ved vort gode forhold og vore gode gerninger. For det, som blev anset for de bedste gode gerninger, for den bedste studering, er alt sammen kuldkastet, såsom at læse Moses, gå ind i denne eller hin munkeorden og andre lignende ting. Ligeledes, bøgerne på universiteterne. Dér har vi søgt det. Men lyset siger dig her det modsatte og lærer noget ganske andet. Hvem kan da her rose sig af at have erhvervet det? Ja, evangeliet fordømmer og forkaster det hele. Hvordan kan jeg da nu komme til evangeliet ved det, som fordømmer?

Derfor står det fast, at alt, som vi har, det har vi af lutter nåde og godhed, og må lade Gud den ære og pris, at vi har fortjent det modsatte, døden og Helvedes ild. Giver han os noget derover, så er det at tilskrive hans nåde og godhed. Dette er det, som han siger, at det forud er forkyndt og forjættet og med ed lovet fædrene, at han vil give os Abrahams pagt. For sådan siger

han til Abraham i 1 Mos 22. 18: ”I dit afkom skal alle folk på jorden velsignes”. Disse ord har profeterne således grebet, drevet og trodset på, at han også gør en ed og sværger, så han måtte gøre os visse på, at han vil lade sin velsignelse komme over os. Nu er tiden forhånden (siger Zakarias), og timen kommet, om hvilken han har svoret, at frelsen skal komme. Det er den ed, som han vil give os og skænke bort aldeles for intet. For sådan lyder den Herre Kristi ord til hans apostle: ”Gå ud i alverden og prædik evangeliet for al skabningen: Den, som tror og bliver døbt, skal blive salig, men den, som ikke tror, skal blive fordømt”.

Mennesker har ikke fortjent det, heller ikke Abraham. For han er ikke selv blevet delagtig deri og er død længe forud, før forjættelsen blev opfyldt. Åndelig havde han den nok i troen, men at han skulle have oplevet, at evangeliet lyder over hele verden, er ikke sket. Derfor blev velsignelsen forjættet ham, men ikke opfyldt på ham, det vil sige, han har ikke oplevet, at evangeliet blev prædiket i hele verden, skønt han nåede det for sin egen del i troen.

Derfor kan det ikke siges, at han har fortjent den, ellers havde han også oplevet tiden, og den var blevet

givet ham. Men nu er det sket efter hans død, så man måtte sige, at han ikke har fortjent den. Og på den anden side kan man heller ikke sige, at hedningerne, som modtog denne velsignelse, men som da ikke var født, har fortjent den. Dem forjætter han den, og den kommer ikke til dem. Disse, hvem den ikke var forjættet, og som allesammen endnu ikke var til dengang, giver han den.

Altså vil han altid beholde sin ære og være en Gud, uagtet han ikke kan bringe det derhen for den onde verden. Han slår, forbander, skælder, lokker, opmuntrer den, gør alt, hvad han skal gøre, men de giver ham den ikke, berøver ham æren, det vil sige, de ville ikke erkende, at de har det, som de har, af nåde. Når vi da roser os af, at vi har det af os selv, så er vi Gud og han er tjener. Når vi vil afkøbe ham alt, så er vi fyrster, og han må leve af vor nåde, altså må han blive til skamme og vi må æres. Men skønt vi gør ham til en købmand og agter ham ringe, så har han dog forjættet i Skriften, at han alene vil beholde den ære, at han gør det af lutter godhed, og at han ikke vil give den til nogen på anden vis. Den, som nu tror det, han har det. Den, som ikke tror det, han vil til sidst også få sin løn. Videre siger Zakarias:

v74 at fri os fra vore fjenders hånd og give os at tjene ham uden frygt v75 i fromhed og retfærdighed for hans åsyn alle vore dage.

Han har nu beskrevet dette riges væsen. Det er den pagt, som han har svoret vor fader Abraham: "I dit afkom skal alle folk på jorden velsignes". Dette velsignelsesord (siger han) vil jeg udlægge således for jer: At vi forløste af vore fjenders hånd, skal tjene ham uden frygt alle vore livs dage i hellighed og retfærdighed, som er ham behagelig. Det klinger ikke godt i verdens øren. Ja, jeg mente, at han ville give os noget kosteligt, en lomme fuld af guld, en rig kone, skønne børn, store huse, og hvad mere verden attrår. Men så hører jeg, at det er derom at gøre, at vi tjener ham, uden frygt i hellighed og retfærdighed, som er ham velbehagelig. Det klinger ikke i mine øren. Nu, åndelige øjne og åndelige øren hører til, for at vi ret skal betragte og fatte ordet.

At han siger, at han vil forløse os fra alle vore fjender, tilkendegiver atter, at dette rige ligger i strid og blandt fjender – men de skal ikke vinde, men tabe – og at denne frelse og forløsning tjener til, at vi tjener ham evindelig uden frygt. Det er et kristent væsen og

et yndigt rige, at et kristenmenneske skal være uden al frygt. Og det er jo højt og meget sagt, at en synder skal leve uden al sorg og frygt. Men dette har han givet og skænket os, for at vi ikke skal tjene nogen anden end ham alene, for i denne sag kan man ikke tjene verden og øvrigheden tillige.

Ordet: ”uden frygt” indeslutter i sig, at vi er sikre på dette og det kommende livs goder. For en kristen, som jo er sikker og vis på, at hans synder er ham forladte, skønt han endnu føler dem, som ovenfor er sagt, er også sikker på, at døden ikke kan skade ham, Djævelen ikke overvælde ham, verden ikke få tag i ham. Et sådant hjerte er jo sikkert for al fare og skade. Ikke skal du forstå det sådan, at det ikke føler synden, men det gør det ondt, når synderne trykker det, når døden står os for øjnene, når vi blive forhånet og udskældt af verden og må stå så ganske blottede og nøgne og ikke har nogen på jorden uden alene den eneste Gud. Det føles nok, men det udretter intet, overvinder ikke, hjertet bliver alligevel trygt i Gud.

Således føles det også, når fattigdom er forhånden, når sult trykker dig. Når du ikke har det, hvormed du skal opholde livet, ernære kone og børn, og ikke har

noget sikkert sted at bo. Men det har ingen nød, du må have nok og leve uden frygt, som det her lyder. Men ulykken er, at vi ikke er kristne, og at vi *dømmer efter følelsen* af, hvordan verden trykker, bespotter og forhåner os, og mener, at det er ude med os.

Ligeledes, når der ikke er korn på marken, penge i pungen, så mener vi, at vi er forladte. Her lukker en kristen øjne og øren til og siger med Paulus: Verden, død, synd, du er død for mig, og jeg er igen død for dig, og der lever intet på jorden uden mig og Gud. Verden er korsfæstet for mig, og jeg for verden, Gal 6, 14. Det vil sige, verden agter aldeles ikke mit, og hvad jeg prædiker eller lærer, spotter den over. Men med det mål, som du måler mig med, måler jeg dig igen. Foragter du mig, så foragter jeg dig igen. Du gør ikke meget af mig, jeg gør heller ikke meget af dig. Hvad bryder jeg mig om, at jeg bliver hadet af verden, om det end varede evigt, når jeg behager ham deroppe? Lad altså synden rase, verden råbe og skvaldre, til den bliver træt, jeg går min vej lige frem, det er mig netop det samme, som om jeg ikke hørte det.

Se, det er at afdø fra verden og at være uden frygt, ikke bekymre sig om noget, uden hvad Gud vil have.

Ikke tale noget uden det, som behager ham, så at jeg véd, at det er hans ord. Samt leve således og gøre de gerninger, som jeg véd er hans gerninger, så at jeg i hele mit liv, som jeg lever i det ydre og i det indre, er sikker på, at det er hans. På den måde er jeg skilt fra verden og er dog i verden. Ingen er mindre i verden end en kristen, og ingen har mere med verden at gøre end en kristen. Det vi sige, verden ser mere på ham, og Djævelen fægter mere mod ham end mod hedningerne, for Kristus og Paulus må her holde for. Her må rives og bides, hele verden vil have med ham at gøre. På den anden side er han ikke i verden. Hvor grænseligt den end stadig larmer og raser mod ham, siger han dog: Herre, jeg er din, du vil gøre det vel med mig, du vil også finde dem, det gå mig, som du vil, når blot du er tilfreds. Og dette skal vare (siger Zakarias) alle vore levedage, i hele vort liv, det vil sige, evigt, og ophører aldrig. Desuden i hellighed og retfærdighed, som er ham behagelig, det vil sige, som gælder for ham.

Om den rette gudstjeneste

Zakarias skelner mellem *to slags retfærdighed eller to slags hellighed*. En bliver fundet, som gælder for Gud, den anden ikke. Og dermed er klart udtrykt, at Guds

retfærdighed og hellighed ikke er anset for verden, som da verden ikke agter stort, hvad der hører Gud til, og han igen ikke synes godt om den. For hvad der er ret for Gud kalder den uret, og hvad den kalder uret, det kalder Gud ret, det ene med det andet, intet undtaget. Det er to herrer, som strider mod hinanden. Hvad der hedder Gud, må være djævelsk og urigtigt. Derfor trøster han os her med, at der må være to slags retfærdighed, en, til hvilken vi skal holde os, den anden, til hvilken vi ikke skal holde os.

Det har hidtil været den største hellighed, som man har kunnet optænke, at man er løbet i kloster, har iført sig en munkekappe, ladet sig kronrage, fastet meget, bedt meget, båret en hårskjorte, ligget i uldne klæder, ført et hårdt, strengt liv og, kortsagt, taget en munkeagtig hellighed på sig, så at vi har gået med et skin af glimrende gerninger og heller ikke været os andet bevidst, end at vi har været aldeles hellige lige fra issen til fodsålerne. Vi har alene set på gerningerne og på legemet, ikke på hjertet, medens vi sad der fulde af had, frygt, vantro, med en ond samvittighed og vidste aldeles intet om Gud. Da har verden sagt: Det er en hellig mand, det er en hellig kone, har ladet sig udmarve, har ligget dag og nat på knæ, har daglig bedt

så og så mange rosenkranse, og lignende. O, det er hellighed, her bor Gud, her er Helligånden legemlig. Det priser verden og holder meget på, men at man ved siden deraf ser, at de ikke beder med alvorligt hjerte, at de ikke lærer eller underviser nogen, ikke giver nogen noget, men alene river til sig og sammenskraber de armes sved og blod og undlader de retskafne gerninger, det bekymrer verden sig ikke stort om. Nu, denne retfærdighed og hellighed, som stinker og er en uhumskhed for Gud, vil verden have, og Gud vil, at vi for ham ikke skal vide af den, men verden vil ikke have nogen anden.

Så er der nu *den anden retfærdighed*, som gælder for Gud, og som vi skal tage i øjesyn. Den er, at vor hellighed ikke består i en grov skjorte, i sorte eller hvide kapper, men i en ren samvittighed, som vi alene opnår ved troen, nemlig når jeg tror og véd, at Kristus er min salighed, og at min gerning ikke gør noget dertil, men at han gør fuldkommen alt, som gælder for Gud. Da er alle ting vanhellige for mig, og jeg er alene hellig. Og det er snart afgjort, at jeg ikke længere siger: En grov klædning er hellig, en rød klædning er vanhellig, fordi jeg véd, at det ikke er at gøre om en sort eller grov klædning, men om Kristus. For derhen

bringer ingen det, at en grov klædning vasker hjertet rent, eller at klosteret renser hans hjerte, men *Gud må rense hjertet ved troen og Helligånden*, som Peter siger i ApG 15, 9. Når hjertet da er rent, så gør man ingen forskel på et hus og på marken, og markedet er for en det samme som et kloster, og der findes ikke længere nogen gerning, by eller klædning, som jeg kalder vanhellig eller hellig. Det ene er for mig aldeles som det andet, fordi *helligheden er draget ganske ind i hjertet*, og ikke ud til steder eller klædninger. Men deraf kommer helligheden, at han siger til mig: Du er from, jeg vil være din fader, du skal være mit barn. Derpå skal vi nu stå, at vi er hellige uden frygt, og hans tjenere. Det kalder man at prise og tolke Abrahams velsignelse, at Gud vil velsigne verden og forvandle forbandelsen til velsignelse, så at vi skal tjene ham uden frygt alle vore levedage i hellighed og retfærdighed, som er velbehagelig for ham. Her har en kristen sin titel og denne farve fører han også, at han er hellig uden sorg og frygt og en Guds tjener.

Men hvilken synder er så dristig, at han tør tillægge sig denne titel? Når jeg hører Gud til, så giver han mig, at jeg er hans tjener, er hellig og from for ham og må have nok. Men hvem er nu så dristig, at

han tør tale således? Ingen tør anmasse sig til at sige: Jeg véd, at jeg er from, retfærdig, hellig og en Guds tjener, og at jeg har nok til legeme og sjæl. Ak, tør nogen rose sig sådan? Den, som nu ikke kan rose sig deraf, han er ingen kristen, og dog skal dette være sandt. Men hvad forvolder, at ingen tør tilegne sig denne titel? Den forsagte samvittighed, idet vi endnu føler synden, og livet jævnlig er svagt, og vore øjne ikke ser efter andet end efter et tugtigt, ærbart liv. Dette vil han vistnok også have, men han vil ikke lade det være tilstrækkelig. Der må komme noget højere til dette gode, nemlig, at jeg kan sige: O Herre Gud, himlens og jordens skaber, for dig er jeg sikker på, at jeg er hellig og din tjener, ikke ved mig, som endnu føler synd i mig, men ved Kristus, som har eftergivet mig min synd og fyldestgjort for mig. *Deraf skal jeg jo rose mig, om jeg ellers er en kristen.*

Nu velan, heri ligger striden. Synden tillader det ikke, den svage samvittighed er i vejen. Hvordan er jeg hans tjener, jeg, som føler i mig, at jeg tjener Djævelen, og kun føler synd og ingen hellighed i mig? Jeg taler her ikke om almindelige kristne, som jeg og mine lige er, men om retskafne, som har en god samvittig-

hed og Helligånden, men desuden en ængstelig samvittighed og føler sin synd, men alligevel må sige: Synd her, synd der, jeg véd ikke af nogen synd, af nogen død, af noget Helvede, og altså strider for at beholde marken, om de end må dø derfor. Som altså også trodsigt må sige: Om de endog strider endnu mere mod mig, er jeg alligevel hellig og en Kristi tjener. Om dem taler jeg her, som ligger i sådan kamp og uafladelig må sige: Velan, jeg skal være Guds tjener, men jeg føler det meget anderledes, når jeg tager mit liv for mig. Men hvordan skal jeg gøre?

Her må du skille liv og ord vel fra hinanden. Når du vil se på livet, så vil jeg give dig også Peters, Paulus' eller Johannes' liv, og alligevel vil du dermed blive til skamme for Gud. Vil du være hellig for Gud, så byg ikke på dit liv, ellers er du fortabt. For det er blot og bar gave, barmhjertighed og nåde og ikke liv eller gerning i dig. Men når det sidste er tilfældet, da er det forbi med dig. Derfor må vort hjerte stå således, at jeg tænker: O Herre, når vi skulle opgøre med hinanden, hvordan jeg lever eller handler, så kunne jeg ikke bestå, om jeg så end var Johannes Døberen. For alt dette er endnu ikke gave og barmhjertighed, men mit eget værk og liv. Men derfor roser jeg mig af at

være from og din tjener, fordi du giver mig uafladelig og, som du har forjættet Abraham, vil være barmhjertig mod mig ved din Kristus. Er ikke jeg from, så er han from. Er ikke jeg hellig, så er han hellig. Er ikke jeg Guds tjener, så er han Guds tjener. Er jeg ikke uden sorg og frygt, så er han fri for alle sorger og uden frygt. Så at jeg altså kan svinge mig ud fra mig selv op til ham og rose mig af, at jeg er i Kristus og from ved Kristus. Således vil han, at vi skal rose os af at være fromme og hellige, men ikke ved os selv, for ved os selv måtte vi rose os af at være fortvivlede skælme.

Vil I erfare, at det er sandt, så betragt vort liv, vor gode vandel og vort væsen. Læg mærke til, hvor forargeligt man nu overalt stiller sig til evangelist, så at jeg snart ikke véd, om jeg skal prædike mere eller ikke, og jeg ville for længst have hørt op, hvis jeg ikke vidste, at det også er gået Kristus således. For så snart man prædiker, at det ikke beror på vort liv eller vore gerninger, men på Guds gaver, så vil ingen gøre noget godt. Ingen vil leve tugtig eller være lydig, men snakker om, at man forbyder gode gerninger. Velan, det må man lade gå, evangelist forbliver dog en prædiken i menigheden. Den, som fatter det, han fatter det. Gud vil, at vi skal føre et smukt, tugtigt liv, og den, som

ikke fører det, han vil bestemt finde sin straf. Sker det da, at man lever fromt og ærbart i det ydre, så vil Djævelen snart også sætte klik derpå.

Jeg véd endnu den dag i dag ikke at skikke mig deri, ikke for min persons, men for det almindelige livs skyld. For når man prædiker om et tugtigt, ærbart liv, så vil verden snart kaste sig derpå og deraf bygge en stige til Himmelen. Det vil da Gud ikke tåle. Et skamløst liv duer ikke, heller ikke et godt liv. Hvordan skal vi da gøre det til behag for ham? For dem, som alene ser på det ærbare, skinnende liv, var det bedre, at de var horer og skælme og lå i skarnet, men dog vil Gud ikke, at vi skal føre et skændigt og slet liv, for han tillader det ikke, og det er fordømt. Men fører du et godt liv, så vil du hænge dig derved, og det synes han heller ikke om. *Derfor må du se til, at du bliver på middelvejen og hverken vakler til højre eller venstre side, det vil sige, at du fører et stille, smukt tugtigt liv for verden og ingen vægt lægger derpå.* Om jeg sover eller våger, derfor bliver jeg ikke bedre. Og ligesom jeg siger: Ved at sove eller våge vil jeg ikke fortjene Himmelen, således skal også alt ærbart og tugtigt liv ske frit således, at ingen siger: Jeg vil blive salig ved denne eller hin gerning.

Men hvad sker? Prædiker man på denne måde, så vil ingen gøre det. Prædiker man det ikke, så bliver der et vildt, råt væsen og rå, grove folk, hvilket hverken gælder for Gud eller for verden. Således regerer nu Gud sine hellige. *Læren har vi klar og tydelig, men så underlig fører han dem, at vi ikke véd, hvem der en kristen eller ikke.* Og kort sagt: Hans domme er hemmelige og skjulte. Han vil dermed gøre os til narre, så at vi dog til sidst må henstille sagerne til ham. Gerne ville jeg have sådanne disciple, som godt forstod, hvad et kristent liv er, men intet steds finder man enhed heri; for den anden hob vil enten være aldeles rå eller også alt for hellig. Velan, den, som kan fatte der, han fatte det. *Vi kan ikke gøre mere, end at vi bringer det ind i ørerne, Gud må bringe det videre ind i hjertet.*

Altså står en kristen uden frygt, hellig, som en Guds tjener, ikke ved sine gode gerninger, ved sit hellige liv, men ved Guds nåde. Men den, som kalder sig hellig på grund af sine gerninger, bespotter Gud, berøver ham hans ære og fornægter Kristus, og det var bedre for ham, at han ti gange var en morder eller ægteskabsbryder, end at han skal kalde sig en kristen, from og hellig. For han forhåner Kristus, og det er lige så meget sagt som: Kristus er intet. For derfor kaldes

han Kristus, at han er min nåde, min barmhjertighed, min forløsning og min hellighed. Skal jeg ikke tilegne ham Guds barmhjertighed, at han gør mig salig? Ellers er det det samme, som om jeg siger, at han selv ikke er hellig og salig. Når jeg er en kristen, må jeg derfor sige, at jeg er hellig og en kristen, fordi, han er hellig, og altså dø i det navn. Og selv om min samvittighed straffer mig for, at jeg er en synder, så må jeg dog holde fast ved, at *hans hellighed er større end min synd*. Altså må jeg *i det ydre føre et ærbart liv og i det indre i hjertet alene holde mig til ham*. Nu følger videre, hvordan Zakarias henvender sin tale til barnet og siger:

Hvad der skal være Johannes Døbers embede

v76 Og du, barnlille! skal kaldes den Højestes profet; for du skal gå frem foran Herren at berede hans vej.

Det skal være dit embede, du skal være den første og begynde det. Du skal blive den Allerhøjestes profet. Hvordan skal profetien opfyldes, hvordan skal det gå til? Sådan vil det gå: Du skal være Herrens forløber og

berede ham hans veje. Så nær er du frem for alle profeter, at du går foran Herren. Hvad vil det sige at gå foran Herren? Det vil sige: Herren kommer da. Når tjeneren går foran, er det sikkert, at Herren vil følge efter ham. Denne ros har Johannes Døberen, at han er Herrens forløber, som om Zakarias ville sige: Herren nærmer sig, han vil selv komme, du er alene et forbud. Når en fyrste kommer, så går en eller to foran ham for at gøre plads, og de råber: Gå til side, træd tilbage, slut jer tættere sammen. Således gør du også; du går foran og siger til folket: Vig til side, giv rum, giv plads, Herren kommer. En sådan tjener er Johannes, hvem Herren følger i hælene. *Således har endnu aldrig nogen profet talt*, men det har de vel sagt, at der engang vil komme en, som vil oprette et rige, der skal bestå evindeligt. Men de er alle døde. Ingen af dem har oplevet tiden, men denne lever just på den tid, da Herren selv kommer og følger ham i hælene. For da Johannes kom, er dåben og evangeliet begyndt, og snart derpå, da Johannes hørte op, begyndte Kristus at prædike, begge næsten i det samme år.

Nu, hvad skal hans embede være, eller hvorfor skal han gå foran? Det skal være hans embede, at han bereder Herren vej. Denne beredelse er ikke andet end

at føre folket hen til Herren. Kristus er nåden, gaven, kongen, vor frelses horn. *Denne Herre og konge modtager ingen, før han forud er så ydmyget, at han ikke har den ringeste gode tanke om sig selv.* For de to ting: Guds nåde og gave, eller at give og at fortjene, kommer ellers ikke indbyrdes overens, står ikke sammen i én stald. Fordi verden derfor indbilder sig, at den godt kan købslå med Gud, fortjene og aftjene, må Johannes sige nej og tale sådan: Hold op med at stole på jeres fortjenester. Den ydre retfærdighed eller gerning er ikke gudstjeneste, men dertil hører en anden hellighed. Gudstjeneste kommer ikke af de gerninger, I gør, skønt I indbilder jer det. Følgelig lærer han i dette stykke folkene ikke andet, end at de er syndere og aldeles intet. *Den, der nu erkender dette og føler, at han er en synder for Gud og aldeles intet andet, han har følt Johannes' røst*: Bered Herren vej, giv ham rum. Her er en anden, som kommer efter mig. Han er større end jeg. Ham skal I høre. Ham skal I adlyde.

Johannes *andet embede,* som herefter følger, er, at han bringer os til sådan erkendelse og *peger med fingeren på det påskelam, som tager vor synd på sig og nagler den med sig selv til korset og udsletter den*. Derom siger han nu videre:

v77 og lære hans folk at kende frelsen i deres synders forladelse,

Det vil sige: Du vil begynde den prædiken, hvori man lærer at kende, hvordan man skal blive evindelig salig. Denne frelse og salighed består ikke i, hvordan vi kan få stor rigdom, ære eller magt her på jorden, som jøderne hidtil har ment, men deri, at vi får syndernes tilgivelse og bliver delagtige i Guds nåde. Men hvor syndernes tilgivelse er, dér er ingen fortjeneste eller betaling eller fyldestgørelse, ellers hed det ikke syndernes tilgivelse. Altså må denne erkendelse bestå deri, at vi véd, hvordan Gud tilgiver os synden og gør os salige uden gerning og fortjeneste, af lutter nåde og barmhjertighed, som følger:

v78 takket være vor Guds inderlige barmhjertighed, hvormed solopgangen fra det høje vil besøge os.

De, som nu lærer og holder på lov, gerning og fortjeneste, de fægter mod Guds barmhjertighed og mod erkendelsen af denne frelse og salighed. For han siger ikke, at syndernes tilgivelse er sket ved fædrenes eller nogle helliges bønner eller virksomhed, men på grund

af Guds grundløse barmhjertighed, som Lukas kalder inderlig barmhjertighed.

Dog er denne barmhjertige tilgivelse ikke sket uden fortjeneste, men en midler er kommet til, som har fortjent den for os og i vort sted. Det er vor Herre Kristus. For Gud ville have en fyldestgørelse for synden og have sin ære og ret betalt. Det formåede vi ikke, men Kristus, som af Faderens grundløse barmhjertighed blev sendt dertil og er kommet til os for at udrette det, han gjorde det. Derfor siger han: Ved hvilken grundløse barmhjertighed lyset fra det høje har besøgt os. Uden tvivl var det jo ufortjent og idel grundløs barmhjertighed, at Kristus skulle komme til os, besøge os og fortjene og erhverve os til evig salighed sådan tilgivelse. Og han kalder ham lyset eller opgangen fra det høje, hvormed han betegner hans guddom, som om han ville sige: I det høje, det er over alle skabninger, hvor der ikke er noget højere, men alene idel højde, det er Kristus i sin guddom, ligesom en morgenrøde eller opgang. For han udgår fra Faderen, som glansen fra solen. Hvorom videre er talt i *Postillen under julehøjtiden*. Derfor kaldes han også det guddommelige væsens afglans i Hebr 1, 3, eller den guddommelige

naturs morgenrøde, som også Salme 22 i titlen kalder ham morgenrødens hind.

v79 for at lyse for dem, der sidder i mørke og i dødens skygge, og lede vore fødder ind på fredens vej.

Dette har en hel del af fædrene forstået om Helvedes forhal, men Lukas følger her og stemmer med ordet hos Esajas 9, 2: ”Det folk, som vandrede i mørket, så et stort lys. Over dem, som boede i dødens skygges land, skinnede et klart lys”. Han vil altså sige: Kristus er kommet for at blive verdens lys og oplyse hjerterne ved evangeliet og føre til sig dem, som lå fanget under Djævelen i vantroens blindhed og mørke, så han således skulle føre vore fødder på fredens vej. Det vil sige, at han skulle gøre vor samvittighed rolig og glad i sit nådens rige, så at vi ikke behøver at frygte for Djævel, synd, død eller for al ulykke, vi, som forhen, nogle i grove synder, nogle i gode gerninger, ingen ro eller fred kunne have, men måtte tabe alt mod under Djævelen og dødsfrygten, og ikke vidste, hvordan vi skulle finde vejen til sådan fred.

Således ser du, at Zakarias på det allermesterligste med de allerskønneste ord afmaler evangeliet og Kristi rige med alle dets frugter, farver og egenskaber, at det er et nådens, tilgivelsens, fredens, glædens, sikkerhedens, salighedens og al herligheds ord og rige. Gud give, at vi måtte erkende og fornemme det! Amen.

—

Apostlene Peters og Paulus' dag

Matt 16, 13-19

v13 Da Jesus kom til området ved Cæsarea Filippi, spurgte han sine disciple: »Hvem siger folk, at Menneskesønnen er?« v14 De svarede: »Nogle siger Johannes Døber, andre Elias, og andre igen Jeremias eller en anden af profeterne.« v15 Så spurgte han dem: »Men I, hvem siger I, at jeg er?« v16 Simon Peter svarede: »Du er Kristus, den levende Guds søn.« v17 Og Jesus sagde til ham: »Salig er du, Simon, Jonas' søn, for det har kød og blod ikke åbenbaret dig, men min Fader i Himlene. v18 Og jeg siger dig, at du er Peter, og på den klippe vil jeg bygge min kirke, og dødsrigets porte skal ikke få magt over den. v19 Jeg vil give dig nøglerne til Himmeriget, og hvad du binder på jorden, skal være bundet i Himlene, og hvad du løser på jorden, skal være løst i Himlene.«

Summen af evangeliet

1. Kød og blod véd ikke, at Kristus er den levende Guds søn. Dette lærer man alene ved Åndens åbenbarelse.

2. Kristi retskafne kirke eller menighed kender ingen anden tro eller grundvold end denne. Derfor siger Paulus: Ingen kan lægge en anden grundvold end den, der er lagt, som er Jesus Kristus, 1 Kor 3, 11.

3. Her har vi en stærk forjættelse og forsikring, at Helvedes porte ikke skal overvinde denne tro.

4. Om nøglemagten, det vil sige, at binde og at løse synden her på jorden, taler dette evangelium med klare ord.

Udlægning af evangeliet

Dette evangelium kender I godt og forstår også godt, som jeg håber. For det er nu så længe behandlet, at det vel skulle være bekendt næsten for enhver, og det er også næsten det bedste stykke, som er beskrevet i Matthæusevangeliet. Man har fra begyndelsen af drevet

stort misbrug med dette ord, heller ikke har man gjort større skade med noget bibelord end med det, som står her i evangeliet: ”Du er Peter, og på denne klippe vil jeg bygge min menighed”. Det er da tilfældet, når de letfærdige ånder falder over Skriften og drejer den hid og did, som det da hidtil er gået. Og jo helligere udsagnet er, desto snarere kan man tage fejl, og des større skade kommer deraf.

Derfor hold det for en almindelig regel: Når nogen omgås sådan med Skriften, at han svæver frem og tilbage og ikke får nogen bestemt mening ud af den, hvortil man kan støtte sit hjerte, så lad den ganske ligge. For når Djævelen har grebet dig med gaflen, så at du ikke med sikkerhed forstår, hvordan det skal være, så kaster han dig hid og did, så at du ikke véd, hvor du skal hen. Derfor må du være sikker på og holde fast ved en ren opfattelse af et ord, hvormed du kan styrke din tro og fægte mod fjenderne. Nu vil vi se, hvad dette evangelium fremholder for os.

Hvordan Kristus bliver ret erkendt

Det er derom at gøre i dette evangelium, at man erkender, hvad Kristus er. Nu bliver Kristus erkendt på to

slags måder, først af livet, som her disciplene sagde til Herren: Nogle siger, at du er Johannes Døberen, andre, at du er Elias, andre, at du er Jeremias eller en af profeterne. Dette er endnu ikke en sikker og retskaffen erkendelse af Kristus. Den klæber blot ved det ydre skin og den måde, hvorpå Kristus dengang optrådte. På den måde har mange jøder erkendt ham. *Fornuft og kød kan ikke gribe Jesus anderledes end blot som en hellig, from mand, der giver et skønt eksempel, som man skal efterfølge.* Videre kan fornuften ikke erkende ham, om han også i dag gik her på jorden. Den, som altså antager ham for en hellig mand, for et eksempel på en god livsførelse, for ham er Himlen endnu tillukket, og han har endnu ikke ret grebet og erkendt Kristus, men anser ham alene for en hellig mand som Elias, Elisa, Jeremias og andre fromme hellige. Derfor må I lægge mærke til den regel, at hvor der alene er fornuft, har man heller ikke bedre forstand, end at *man anser Kristus for en lærer og hellig mand.* Det kommer af, at den himmelske Fader ikke lærer i hjertet.

Den anden erkendelse af Kristus er den, som den hellige Peter her havde, da han sagde: Du er Kristus den levende Guds søn. Som om han ville sige: Du er

en særlig mand, ikke Elias, ikke Johannes, ikke Jeremias, ikke den, som går foran andre folk. Du er langt højere, du er Kristus, den levende Guds søn. Denne titel kan man ikke tillægge nogen hellig, hverken Johannes eller Elias eller Jeremias. Men her bliver han trukket frem og fremstillet som noget udmærket frem for alle andre hellige og som det, han virkelig er. For når jeg er uvis om Kristus, så er min samvittighed aldrig stille og har aldrig nogen ro.

Derfor er her opstillet en *forskel mellem tro og gerninger*. Her forklarer Kristus sig selv for os og viser, at man ikke skal gribe ham med gerninger. *For gerningerne kommer bagefter. Først må jeg blive delagtig i hans goder, så at han er min, og jeg hans.* Det vil Peter betegne, når han siger: Du er Kristus, den levende Guds søn. Salig er nu den, som har en sådan erkendelse af Kristus. Men fornuften kommer ikke så langt. Det bekendte Kristus selv, da han svarede Peter og sagde: Salig er du, Simon Jonas søn, for kød og blod har ikke åbenbaret dig det, men min Fader i Himlene. Og han siger videre: Du er Peter (det betyder, en klippe), og på denne klippe vil jeg bygge min menighed, og Helvedes porte skal ikke få overhånd over den.

Om den kristne kirke, hvordan og hvorpå den bliver bygget

Nu er det her af vigtighed, at man véd, hvad kirken eller menigheden er. Man må her lade blive en klippe, på hvilken kirken skal stå, som han da siger: Det er en klippe, derpå står min kirke. Men det er Kristus og hans ord, for *Kristus bliver ikke erkendt uden ved ordet, ellers hjælper hans kød mig intet, om han endog kom i dag.* Men de ord, når man siger: Det er Kristus, den levende Guds søn, de ord, siger jeg, gør mig bekendt med ham og beskrive ham for mig. Derpå bygger jeg da. De er mig så visse, så sande, så faste, at ingen klippe kan være så sikkert og stærkt grundet og befæstet. *Derfor vil "klippe" her ikke sige andet end den kristne evangeliske sandhed,* som Kristus kundgør mig. Derved grunder jeg min samvittighed på Kristus, og imod klippen skal ingen magt, heller ikke Helvedes porte formå noget. Nogen anden klippe og grundvold end denne kan man ikke lægge, som Paulus siger i 1 Kor 3, 11: "Ingen kan lægge en anden grundvold end den, som er lagt, som er Jesus Kristus".

Det er også sagt ved profeten Esajas, hvis ord Kristus her gentager: "Derfor siger Gud Herren: Se, i

Zion lægger jeg en grundsten, en prøvet sten. Det er en kostbar hjørnesten, der lægges. Den, der tror, skal ikke være urolig". (Es 28, 16). På dette ord lægger apostlene megen vægt, og det bliver især anført i Romerbrevet 9, 33 og Første Petersbrev 2, 6. Her har I det klart fremstillet, at Gud kun vil have én grundsten, én hovedsten, én befæstet hjørnesten og ellers ingen anden. Det er nu Kristus og hans evangelium. Den, som får den til grundvold, han skal ikke blive beskæmmet, men stå så fast, at Helvedes porte ikke kan overvælde ham. Derfor er alene Kristus klippen, og hvor man lægger en anden klippe, da gør korsets tegn for dig, for dér er Djævelen visselig ude at gå. For dette ord må ikke forstås om nogen anden end alene om Kristus, som Paulus siger. Det er den rene forståelse, som ingen kan nægte. Universiteterne nægter det heller ikke, og indrømmer, at Kristus er klippen, men vil desuden lægge en sten ved hans side og gøre en trævej ved siden af den rigtige vej. Det hverken skal eller vil vi finde os i, for jo herligere ordet er, desto stærkere skal vi holde på det. For, som vi har hørt, er det af Esajas og Paulus klart, at Kristus alene er stenen.

Nu har de lagt den mening ind i ordene og sagt: Du er Peter, på den klippe vil jeg bygge min kirke. *Peter er klippen, og alle hans efterkommere, paverne.* Altså måtte der da være to klipper. Men det kan og skal ikke være sådan, for den hellige Peter nævner udtrykkelig her Kristus og vil ikke lade ham blive hverken Johannes eller Elias eller Jeremias, som om en af dem her skulle være klippen, hvorpå man skal bygge, skønt det er hellige, fromme folk. Så er paven mange gange en stor skælm og aldrig så god som Johannes eller Elias. Kan jeg nu ikke bygge på de hellige folk, på Elias eller Johannes, hvordan skulle jeg da bygge på en synder, som Djævelen har besat? Desuden tager Kristus med dette ord alle hellige, også sin hellige moder med magt bort fra vore øjne. Han vil være klippen, hvorpå hans menighed skal være bygget. *Hold derfor fast ved den enfoldige opfattelse*, så kan I ikke tage fejl. Kristus vil have én klippe, og de andre vil have to klipper. Nu må enten de eller Kristus lyve. Men Kristus lyver ikke, så er det altså vist, at de må lyve.

Deraf slutter vi, at hele det pavelige regiments er bygget på pur løgn og bespottelse af Guds ord, og at paven er en ærkegudsbespotter, idet han anvender det ædle ord på sig selv, som er sagt om Kristus alene.

Han vil være klippen, og kirken skal stå på ham. Som da Kristus har forudsagt om paven i Matt 24, 5:"Mange ville komme i mit navn og sige: Jeg er Kristus, og de skal forføre mange". Det gør paven visselig, som udgiver sig for Kristus, skønt han ikke vil have navnet. For han siger ikke: Jeg er Kristus, det ville være for groft. Man måtte lægge mærke til det. Men han vil tiltage sig det væsen, det embede, som alene tilkommer Kristus. Derfor må vi se til, at vi bliver faste ved den enfoldige, rene tolkning, nemlig at Kristus er grundstenen, hvorpå kirken skal stå, mod hvilken ingen magt skal formå noget. Som et hus eller slot, der er bygget på en klippe, alene forlader sig på den gode grund, hvorpå det er opført, som om det skulle sige: Jeg har et godt fodfæste, derpå forlader jeg mig, således gør også hjertet, som står på Kristus. Det siger: Jeg har Kristus, den levende Guds søn, på ham står jeg og forlader mig som på en grundfæstet klippe. Intet kan skade mig, fordi jeg står på denne klippe.

Derfor vil "bygge" her ikke sige andet end at tro på Kristus og trøstigt forlade sig på ham, at han er min frelser og med al sin herlighed er min, for jeg står på alt, som han har og formår. Når jeg står derpå og véd, at han er Guds søn, at hans liv er større end al død,

hans ære større end al vanære, hans salighed større end al trængsel, hans retfærdighed større end al synd, da kan intet overvælde mig, om end alle Helvedes porte kom i en hob. Men atter, når jeg står på en anden ting end på grundstenen, som på en gerning, ja også på alle helliges gerninger, endog på Peters, uden troen, så er jeg gået bort fra denne grundsten. For mod lyset er alt sort, mod sandheden er alt dårskab, mod retfærdigheden er alt synd. Når jeg nu stod derpå og dermed ville komme til dommen, så blev jeg visselig forstødt til den evige fordømmelse, for intet kan bestå for ham, Sl 130, 3. Men når jeg griber ham og bygger på ham, så griber jeg hans retfærdighed, hans godhed og alt, som er hans. Det hæver mig i hans øjne, så at jeg ikke bliver beskæmmet. Hvorfor kan jeg ikke blive til skamme? Jo, fordi jeg er bygget på Guds retfærdighed, som er Gud selv. Den kan han ikke forkaste, ellers måtte han forkaste sig selv. Det er den enfoldige, rigtige udlægning. Lad jer ikke føre bort derfra, ellers bliver du stødt af klippen og fordømt.

De ville vel nu sige: Kristus siger jo her: Du er Peter og på den klippe vil jeg bygge min menighed. Det må du altså forstå således, at Peter her kaldes en klippe, og Kristus også en klippe, for Kristus er hele

klippen, Peter et stykke af klippen. Ligesom vi kaldes kristne efter Kristus på grund af fællesskabet, idet vi også har en kristen natur i os. Han er from, altså er også vi fromme. Han er retfærdig, vi også, og alt, hvad han har og formår, det kan også vi rose os af. Men det er forskellen, at Kristus har alt sit gode af fortjeneste og ret, men vi har det af nåde og barmhjertighed. Følgelig kalder han også her Peter en klippe, fordi han står på klippen og derved også bliver klippen, ligesom vi alle med rimelighed skulle hedde Peter'er, det vil sige, klipper.

Når de da videre ville trænge på og sige: Nu vel, det være som det vil med din udlægning, jeg holder mig til teksten, som taler sådan: Du er Peter, og på Peter vil jeg bygge min kirke, så får man jo ud af teksten, at Peter er klippen – så forehold dem, hvad derefter følger: "Og Helvedes porte skal intet formå imod klippen". Nu blev Peter ikke stående fast. For snart efter står der i den påfølgende tekst, v. 22-23, at han af Herren blev kaldt Satan, en Djævel. Da Herren nemlig talte om, at han ville gå op til Jerusalem, sagde Peter irettesættende: "»Gud bevare dig, Herre, sådan må det aldrig gå dig!« Men Jesus vendte sig om og sagde til Peter: »Vig bag mig, Satan! Du vil bringe mig til fald.

For du vil ikke, hvad Gud vil, men hvad mennesker vil.«" Da var denne klippe faldet og Helvedes porte havde fået overhånd, hvis kirken havde stået og været bygget på Peter.

Se, kære, se, her kalder Herren Peter, hvem han forud havde kaldt hellig og salig, en Satan, en Djævel. Hvorfor? For at stoppe munden på de unyttige skælme, som vil have kirken bygget på Peter, og ikke på Kristus, og for at gøre os visse i vor opfattelse, at vi véd, at kirken ikke er bygget på en vandpyt eller møgdynge, men på Kristus, som er en grundvold og hjørnesten, der er godt befæstet og, som Esajas siger, godt prøvet.

Ligeledes, da pigen råbte til Peter, fornægtede han Kristus. Når han nu falder, og jeg står på ham, hvad bliver der så af mig? Hvis Djævelen tager paven bort, og jeg stod på ham, hvordan ville det da gå mig? Derfor har Kristus ladet Peter falde, for at vi ikke skulle holde ham for klippen og bygge på ham. For vi må være grundede på den, der står imod alle djævle. Det er vor Herre Jesus Kristus. Derfor hold fast ved denne opfattelse. For han siger, at alle Helvedes porte ikke

skal formå noget mod denne klippe. Men hvordan går det til?

Troen er en almægtig ting som den evige Gud selv, derfor vil Gud også forsøge og prøve den, og derfor må også alt, hvad den arge, listige Djævel formår og kan, stille og lægge sig derimod. For han siger her ikke forgæves og hen i vejret, at Helvedes porte ikke skal overvinde den. Ordet "Porte" betegner i Skriften en by og dens regimente eller magt, for ved portene eller dørene har de holdt rettergang, som der var befalet dem i loven, som Moses siger i 5 Mos 16, 18: "Du skal indsætte dommere og skrivere i alle dine porte". Således betegne portene her Djævelens hele magt og hans tilhængere, som er konger og fyrster tilligemed denne verdens vise. For de må alle lægge sig imod klippen og troen. Denne klippe står midt i havet, bølgerne kommer styrtende, plaffende, tordnende og rasende mod den, som om de ville omstyrte den. Men den står fast, for den er vel og fast grundet. Derfor må man tappert være belavet på, at Djævelen og al hans magt vil storme mod den, men han vil ikke formå noget, ligesom bølgerne på havet styrter hen over klippen og ikke kan gøre den noget, men brydes i stykker mod den. Som I da nu også ser, at vore unådige fyrster bliver

vrede. Ligeledes de højlærde med samtlige hykleriske helgener. Men det skal I ikke agte på eller bryde jer om, for de er Helvedes porte og bølgerne på vandet, som stormer mod denne klippe, men ikke kan få overhånd.

Nu følger det tredje stykke i dette evangelium, idet Herren taler således til Peter:

Om nøglerne og magten til at lære og tilgive synden

v19 Jeg vil give dig nøglerne til Himmeriget, og hvad du binder på jorden, skal være bundet i Himlene, og hvad du løser på jorden, skal være løst i Himlene.

Som I forhen er forblevet ved den enfoldige udlægning, så forbliv også nu ved den. Nøglerne bliver givet dem, som står på denne klippe ved troen, som Faderen har givet dem. Nu kan man ikke se, hvem der bliver stående på klippen, for den ene falder i dag, den anden i morgen, ligesom Peter er faldet. Derfor er der ingen bestemt, hvem nøglerne tilhører, undtagen kirken eller menigheden, det vil sige, dem, som står på klippen. *Den kristne kirke har alene nøglerne, ellers ingen*, skønt vistnok biskoppen og paven som de, hvem det er befalet af menigheden, kan bruge dem. *En præst*

forvalter nøgleembedet, døber, prædiker, rækker nadveren og udfører andre embedshandlinger, hvormed han tjener menigheden, ikke for sin egen skyld, men for menighedens, for han er hele menighedens tjener, hvem nøglerne er givet, selv om han er en skælm. For når han gør det i menighedens sted, så gør kirken det. Gør kirken det, så gør Gud det, for man må have en tjener. *Hvis hele menigheden ville fare hen og døbe, så kunne de jo drukne barnet,* idet tusinde hænder gav sig i færd med det. Det ville slet ikke gå. Derfor må man have en tjener, som passer dette i menighedens sted.

Nu, nøglerne til at binde og løse er magten til at lære og ikke alene til at absolvere. For nøglerne udstrækkes til alt det, hvormed jeg kan hjælpe min næste, til den trøst, som den ene kan give den anden, *til det offentlige og hemmelige skriftemål, til absolutionen med mere af det slags, men dog især til prædikenen*. For hvor man prædiker: Den, som tror, skal blive salig, det kaldes at lukke op. Den, som ikke tror, bliver fordømt, det kaldes at lukke i. Bindeembedet består da deri, at når jeg prædiker: Du hører Djævelen til, hvor du går og står, så er Himlen tillukket for ham. Når den samme person da falder ned og erkender sin synd, så

siger jeg i tro på Kristus: Så er din synd tilgivet dig. Det kaldes da at oplukke Himlen. Således har Peter brugt nøglen i apostlenes historie, da han med sin prædiken på én dag omvendte tre tusinde mennesker. *Således har vi kristne også alle magten til at binde og løse.*

Alt dette har papisterne anvendt og udstrakt til at styrke pavens regimente og stadfæste hans lov og sige: Binde er at gøre lov. Men sådan farer de blinde ledere frem. Bliv I ved den rette betydning, som I nu har hørt, og lad jer ikke føre bort derfra, hvis I ellers vil bestå, når synden, døden og Djævelen anfægter. Derved vil vi nu lade det blive og anråbe Gud om hans nåde.

En anden prædiken på Peters og Paulus' dag

Holdt på slottet i Leipzig i 1519 på disputationstiden, med afvisning af nogle artikler, som hans modstandere havde tillagt ham

Det er uden tvivl bekendt næsten for enhver, hvordan jeg, Martin Luther, har *angrebet den romerske aflads misbrug.* Til dette angreb blev jeg drevet af kristen troskab og velsindethed, fordi jeg så, hvordan det arme folk ved nogle prædikanters utålelige fremfærd blev ført vild og i sin enfoldighed havnede i farlige vildfarelser ved afladens skin, også til skade for deres nødvendige næring. Denne *min gode mening og bestræbelse for at tjene almenheden* har pådraget mig megen uvilje og bragt mig i fare, skaffet mig møje og omkostninger. Desuden har jeg også måttet tåle, at min kristne ære er blevet forhånet og lastet på prædikestolen, i krogene, på gaderne og allesteds af nogle vise og hellige. Det har nu uophørlig varet i næsten i to år.

Hvad der under alt dette mest har bedrøvet mig, er, at ved disse prædikener og bagvaskelser så mange kristne mennesker er blevet forledte og foranlediget til

had, misundelse, bagtalelse, ondskab, fordømmen og lignende svære synder, medens dog, når den fordømte gerrighed ikke var, afladen i sig selv ikke fortjener, at et hjerte skal blive forgiftet eller et Guds bud overtrådt for dens skyld. For hverken Gud eller mennesker har befalet aflad. Og saligheden kan bestå bedre uden aflad, end med aflad. Men ved Guds nåde og hjælp er nu sandheden og grunden til afladen kommet klart for dagen, så at det ikke mere behøves, at jeg straffer min modpart for løgn. Selve deres mørke gerninger straffer dem, så at man kan se og tage på, hvordan de har ophidset til sådant skrål og oprør blot til skade for sandheden og for at få mig fordømt. Og skønt jeg nok kunne have lyst til ret at angribe den, der er hovedmanden for dette uvæsen og søge min æres oprejsning hos ham, så har jeg undladt det i betragtning af, at Gud har befalet det. Han, som har eftergivet mig og endnu (som jeg håber og tror) vil eftergive mig tusinde gange mere her, hvor *den rette aflad flyder*. Desuden har det tilfredsstillet mig tilstrækkelig, at det misundelige menneske blot kan fægte mod sandheden, men aldrig vinde overhånd.

Men nu, da uvejret næsten er overstået, begynder en ny leg, og man tager af den nylig holdte disputation

i Leipzig anledning til at bedække og besmykke al foregående ondskab og ugudelighed. Man bringer andre stykker på bane og beskylder mig for, at jeg vil forfægte bøhmernes kætteri, og for da ret at besegle det således, som sådanne løgne bør være beseglet, tilføjer de mange andre letfærdige, barnagtige punkter: Jeg skal have forkastet paven. En har jeg afrevet paternosterbåndet. Jeg skal have båret en gylden ring. En anden siger, jeg har båret en krans, og lignende, som ikke er værd at omtale for skikkelige folk. Således bliver det for den elendige, usle, misundelige mand meget surere at opdigte løgne, fordi han ikke har nogen grund at stå på, end for os at tåle dem, som det da også forhen er sket i afladshandelen.

Enhver ærlig mand kan let indse, at man må formode, at de, da de forhen er kommet med løgne om mig, heller ikke nu vil sige sandheden. Især da de ved sine barnagtige fabler lader sig mærke med, hvor gerne de ville komme mig til livs, hvis de blot kunne. Og hvis jeg forhen har handlet kristent og er befundet uskyldig i alt det, som de har bagvasket mig for, så bør man håbe, at jeg heller ikke nu vil handle anderledes end kristent, om jeg end må lade misundelsen en tid

drive sit onde spil, og med glæde finde mig i, at mit kristne navn bliver bespottet og forhånet.

Men det sømmer sig for mig at gøre mit og at advare og formane ethvert fromt kristenmenneske, at han bevarer sin sjæl fra at bespotte og ikke ved ondskab, fordømmen og bagtalelse forsynder sig mod Gud. Derfor vil jeg ved dette mit skrift underrette enhver om min uskyldighed. For i min samvittighed véd jeg ikke andet, end at alt det, som jeg fremsatte i Leipzig, var kristent, så at jeg også vil dø derpå, med Guds hjælp og nåde, og jeg skal også visseligt i sin tid bringe det for dagen og forsvare det, ja langt bedre, end jeg kan forsvare afladsvæsenet. Heller ikke kan nogen from mand sige om mig, at jeg er blevet overbevist om noget kættersk punkt, det være nu bøhmisk eller welsch, og jeg vil gerne se og høre den, han være lærd eller ulærd, som kan bringe dette for lyset og godtgøre det. Derfor vil jeg være fri for alle sådanne beskyldninger. Vil nogen sige andet om mig, så vil han ikke gøre mig skade, men han skal nok finde sin dommer.

For at jeg ikke alene skal tjene mig selv, men for at også den, som læser dette, skal have nytte deraf, vil

jeg meddele den prædiken, som jeg holdt på slottet i Leipzig, ved hvilken ilden i grunden blev oppustet, dog sådan, at jeg vil mildne de udtryk, som synes mig for ophidsende, og så gå videre i den grundige udlægning.

Udlægning af evangeliet på Peters og Paulus' dag Matt 13, 16-19

Dette evangelium indbefatter alle punkterne til hele disputatsen, for *det handler især om to slags sager. For det første om Guds nåde og vor frie vilje. For det andet om Peters og nøglernes magt.* Det første angriber de store, vise og hellige og vil gøre dem aldeles til intet, medens de dog mener at udrette alle ting ved sin kunst og gerning. Men her lærer Herren, at alt, hvad kød og blod er eller formår, er forgæves. For af kød og blod kan ingen erkende Kristus (end sige, følge ham), men Faderen i Himlen må åbenbare det, som her er tilfælde med Peter. Det ser man også, da han spørger, hvad folkene sagde om ham, og der ikke bliver givet noget bestemt svar. Men folkets forskellige og vaklende meninger og indbildninger bliver fortalt. Dette vidner om, at man uden Guds nåde vakler hid og did

og er ubestandig i sin mening om Kristus, indtil Faderen åbenbarer det. Da erkender mennesket først, hvad Kristus er.

Deraf følger, at menneskets frie vilje, man rose og sætte den så højt, som man vil, intet formår af sig selv, og at *det ikke står i dens magt frit at erkende eller gøre det gode, men alene ved Guds nåde, som gør den fri.* Og uden Guds nåde ligger den fanget i synder og vildfarelse, hvoraf den ikke kan komme ud af sig selv. Som også Kristus siger i Joh 8, 32-36: ”Sandheden skal gøre jer frie.” Og straks efter: ”Enhver, som gør synden, er syndens træl. Men trællen bliver ikke i huset for evigt, Sønnen bliver der for evigt. Hvis altså Sønnen får gjort jer frie, skal I være virkelig frie”. Således siger også Paulus i Rom 3, 22-23: ”Der er ingen forskel; for alle har syndet og har mistet herligheden fra Gud”. Og ovenfor i vers 12-13 anfører han salmistens ord: ”Der er ingen forstandig, ingen, der søger Gud. De er alle kommet på afveje, alle er fordærvede; ingen gør godt, ikke en eneste”. Fremdeles, hvis vi af os selv kunne begynde noget godt, hvorfor byder Kristus os så at bede om nåde og lærer os at sige i Fader-

vor: ”Ske din vilje, som i Himlen, således også på jorden?” Derved bliver bekræftet, at vi ikke kan gøre Guds vilje ved vor frie vilje.

Videre følger, at man aldrig nævner eller forstår den frie vilje ret, medmindre den er prydet med Guds nåde. *Uden den skal den mere kaldes en egen vilje end en fri vilje.* For uden nåde gør den ikke Guds, men sin egen vilje, som aldrig er god. Den har ganske vist været *fri i Adam*, men er nu fordærvet ved hans fald og fanget i synden. *Den har dog beholdt navn af fri vilje, fordi den har været fri og igen skal blive fri ved nåden.*

Når man nu ønsker at vide, hvordan man skal blive from og handle ret, som da er det almindelige spørgsmål, så har jeg sagt, at *det første og vigtigste er, at man véd, at man ikke af sig selv kan blive from eller handle ret. Derfor må han fortvivle på sig selv,* lade hænder og fødder fare, anklage sig i Guds øjne for et udygtigt menneske *og da anråbe hans guddommelige nåde, til hvilken man fast skal sætte sin fortrøstning.* Den, som lærer eller søger en anden begyndelse end på denne måde, vildleder og forfører sig selv og andre. Det gør da de, der siger: Du har en fri vilje, gør så meget, du kan, Gud vil gøre sit. Og mener, man ikke skal byde

folk at fortvivle. Ja vist skal man ikke byde dem at fortvivle. *Men det ord fortvivle må man forklare ret. Ingen skal tvivle om Guds nåde, men forlade sig fast på Guds nåde og hjælp mod al verden og al synd. Men derimod skal man forsage på sig selv og på ingen måde forlade sig på sin egen frie vilje til at gøre selv den allerringeste gerning.*

Derfor siger Hieronimus træffende, angående denne tekst, at man bør lægge mærke til, hvordan Kristus spørger sine disciple om, hvad mennesker siger om ham, og derefter, hvad de sagde om ham, som om de ikke var mennesker. *For sandt er det, at et menneske, hjulpet af nåden, er mere end et menneske. Ja, Guds nåde gør ham ligedannet med Gud og guddommeliggør ham,* så at også Skriften kalder ham Gud og Guds søn. Således må mennesket blive draget ud over kød og blod og blive mere end et menneske, hvis han skal blive from. *Dette begynder at ske, når mennesket erkender det som umuligt for sig selv og ydmygt søger Guds nåde dertil og aldeles fortvivler på sig selv.* Først derefter følger de gode gerninger. *Når du har modtaget nåden, da har du en fri vilje: Gør da, hvad du kan.*

Det er ikke muligt, at Gud nægter et menneske, som af ganske hjerte erkender sin afmagt og fuldkommen forsager på sig selv, sin nåde. Det er den bedste og nærmeste beredelse til nåden, som Guds moder lærer og siger i sin lovsang: ”Sultende har han mættet med gode gaver, og rige har han sendt tomhændet bort”. Det burde man prædike og først befri folk for deres egen falske fortrøstning og dernæst fylde dem med gode gerninger. Men i stedet lærer de os at gøre mange gode gerninger, mens vi ingen besked får om, hvordan man skal begynde at gøre gode gerninger, hvorpå det dog kommer mere an end på de gode gerninger. For hvor begyndelsen ikke er god, bliver der sjælden en god ende. Men *hvor Guds nåde er modtaget, vil gerningerne bestemt følge af sig selv.*

Denne fortvivlen og denne søgen efter nåde skal ikke vedvare en stund eller en tid og da ophøre, men alle vore gerninger, ord og tanker skal, så længe vi lever her, være rettet derhen, at man *altid fortvivler på sig selv og vedbliver i tørst og længsel efter Guds nåde*, som profeten siger i Sl 42. Sådan længsel efter Gud og efter at være from modtager nåden og vedvarer indtil døden. Derfor må også det vedvare, at man forsager på sig selv og lader al falsk selvtillid fare.

Den anden del

Om Peters magt

Det er ikke nødvendigt for den almindelige mand at disputere meget om Peters eller pavens magt. Det kommer mere an på at vide, hvordan man skal bruge den til sin salighed. Det er sandt, at nøglerne er givet Peter, men ikke til ham som til hans egen person, men til ham *som repræsentant for den kristne kirke*. Og de er ligeledes givet mig og dig til trøst for vore samvittigheder. Peter eller en præst er en tjener, kirken er konen og bruden, som han skal tjene med nøglemagten, som vi da ser i den daglige brug, at sakramenterne bliver rakt dem, som begærer dem af præsterne?

Så man nu må vide, hvordan man skal bruge nøglerne til sin salighed, har jeg ovenfor sagt, at når man længes efter at blive from og *ved opgivelse af al egen fromhed er gjort modtagelig for nåden*, så kommer det an på, at man véd, om man har fået Guds nåde eller ikke. For hvis samvittigheden skal være rolig og kunne bestå, må man vide, i hvilket forhold man står

til Gud. For hvis nogen tvivler derom og ikke er fast forvisset om, at han har en nådig Gud, så har han det heller ikke. Som han tror, sådan har han. Derfor kan ingen uden ved troen vide, at han er i nåde, og at Gud er ham venlig stemt. Tror han det, så er han salig. Tror han det ikke, så er han fordømt. For en sådan tillid og god samvittighed er *den rette grundgode tro, som Guds nåde virker i os*.

Se, hertil tjener nøglerne dig. Dertil er præsterne indsat. *Når du føler, at dit hjerter vakler eller tvivler om, at du har nåde for Guds øjne, da er det på høj tid, at du går til præsten og begærer absolution fra din synd og altså tager din tilflugt til nøglernes magt og trøst.* Når nu præsten udtaler en dom og absolverer dig, så er det så meget sagt som: Din synd er dig forladt, du har en nådig Gud. Det er en trøstelig tale og er *Guds ord*, hvormed han har forbundet sig til i Himlen at løse den, som præsten løser.

Så se nu til, at du ikke tvivler på, at det er sådan og du skal hellere mange gange dø, end du skal tvivle på præstens dom, for det er Kristi og Guds dom.

Kan du tro det således, så må dit hjerte le af glæde og have præstens magt kær og takke og prise Gud for,

at han ved mennesker således trøster din samvittighed. Men kan du ikke tro og mener, at du er ikke værdig til sådan tilgivelse, og at du ikke har gjort fyldest, *så bed Gud om denne tro*. For den må du have eller også evig fortabes. Og det er et sikkert tegn på, at du er for lidt undervist i troen, og for meget i gerningerne. Tusinde gange mere magtpåliggende er det, at du fast tror præstens dom, end at du er værdig og gør fyldest. *Ja den samme tro gør dig værdig og hjælper dig til at yde en rigtig fyldestgørelse.* Altså beror nøglemagtens hjælp, ikke på præsterne som præster, men alene på de *syndige og ængstede samvittigheder, som modtager nåde ved troen*, så at hjertet stilles tilfreds og fatter tillid til Gud. Deraf følger da, at alt liv og al lidelse bliver let og at mennesket, som ellers på grund af hjertets uro aldrig gør en god gerning, med glæde kan tjene sin nådige Gud. Dette er da vor Herre Jesus Kristi søde byrde, hvorom der siges i Matt 11, 30: "Mit åg er gavnligt, og min byrde er let". Dette være nok om evangeliet.

Da Maria besøgte Elisabeth

Luk 1, 39-56

v39 I de dage brød Maria op og skyndte sig til en by i Judæas bjergland; v40 hun gik ind i Zakarias' hus og hilste Elisabeth. v41 Da Elisabeth hørte Marias hilsen, sprang barnet i hendes liv, og hun blev fyldt med Helligånden v42 og råbte med høj røst: »Velsignet er du blandt kvinder, og velsignet dit livs frugt! v43 Hvordan kan det forundes mig, at min Herres mor kommer til mig? v44 For da lyden af din hilsen nåede mine ører, sprang barnet i mig af fryd. v45 Salig er hun, som troede; for det, som er talt til hende af Herren, skal gå i opfyldelse.«

v46 Da sagde Maria:
Min sjæl ophøjer Herren,
v47 og min ånd fryder sig over Gud, min frelser!
v48 Han har set til sin ringe tjenerinde.
For herefter skal alle slægter prise mig salig,
v49 thi den Mægtige har gjort store ting mod mig.
Helligt er hans navn,
v50 og hans barmhjertighed mod dem, der frygter ham,
varer i slægt efter slægt.
v51 Han har øvet vældige gerninger med sin arm,
splittet dem, der er hovmodige i deres hjertes tanker;
v52 han har styrtet de mægtige fra tronen,
og han har ophøjet de ringe;
v53 sultende har han mættet med gode gaver,
og rige har han sendt tomhændet bort.
v54 Han har taget sig af sin tjener Israel

og husker på sin barmhjertighed
v55 – som han tilsagde vore fædre –
mod Abraham og hans slægt til evig tid.
v56 Maria blev hos hende hen ved tre måneder og vendte så hjem.

Summen af evangeliet

1. Troen kan ikke være ledig, men ved kærligheden uddeler den igen til sin næste, hvad den har fået af Gud.
2. Her ser man Guds Ånds undervisning i de to kvinder.

Udlægningen af Marias sang finder man i en særskilt lille bog af Dr. Martin Luther, 1521. [Luthers Skrifter i Udvalg, bind 3, 180-259].

Udlægning af evangeliet

Dette evangelium vil vi kort gennemgå. Lukas beskriver her en historie, som ser ubetydelig ud, men alligevel indeslutter meget i sig. Ubetydelig ser den ud, fordi intet mere bliver beskrevet end Marias foretagende, at hun begav sig på rejse og besøgte sin slægt-

ning Elisabeth. Men når man ret betragter den, så indeslutter den i sig lutter underværker og kærlighedsgerninger. Det vil vi se. Og først hvordan det går til med Elisabeth i denne historie.

Om troen og dens beskaffenhed

Elisabeth vidste ikke forhen, at Maria, hendes slægtning, var frugtsommelig, men alligevel forstår hun, da Maria kommer til hende, at hun er gravid med et barn. Det er det første, og det er stort. Men endnu mere ophøjet er det, at hun erkender, at Kristus ligger i Jomfruens liv. For hun har jo ikke kunnet se det på legemet, for Maria havde endnu kun været gravid en kort tid og få dage. Alligevel erkender hun det. Det må i sandhed have været et skarpt syn. *Dermed er antydet den kristne tros væsen, og at den menneskelige natur aldrig kan fatte nogen trosartikel.* Helligånden må alene gøre det og virke dette i hjertet, som han da her gør med Elisabeth, der følte i hjertet, at Maria var Guds moder. Og om så al verden havde sagt andet, var hun alligevel blevet fast derved. Således må det også være med os, så dybt må alt være lagt og skjult, at in-

gen fornuft kan begribe det, medens troen ser det ganske klart. Det vil vi senere også høre i Marias Lovsang, Magnificat, hele vejen igennem.

Så ser I nu her, hvor stærk Elisabets tro er. Fornuften har hun ganske blindet. For havde hun skullet dømme efter fornuften, så havde hun sagt: Jah, hun kan ikke gå med barn, hun er endnu for ung. Ligeledes, om hun nu også var kommet derhen, at hun havde troet, at hun gik med barn, så havde hun dog aldrig kunnet komme så vidt, at hun havde sagt: Det er Gud, min Herre. Men alligevel ser troen det. Derfor siger hun: Hvorfra kommer det, at min Herres moder kommer til mig? Her lærer man troens natur, at man godt kan kalde den "argumentum rerum non apparentium" (en begrundelse ud fra ting, man ikke ser), så at man skal se det, som man ikke ser, og høre det, som man ikke hører. Kort sagt, at man skal forstå alt andet undtagen det, som er for øjnene og ørerne, og som naturen fatter eller forstår. Som Hebr 11, 1 beskriver troen, når det siger: "Tro er fast tillid til det, der håbes på, overbevisning om det, der ikke ses".

Således vil det også gå i døden og i al anden nød. Da vil naturen famle og se sig vidt om, og når den da

aldrig kan andet end famle og aldrig kan se, hvordan det går til, så vil den falde tilbage og fortvivle. Men da må jeg være i stand til at sige: Ej, midt i døden vil jeg finde livet. Jeg skal dø her, men jeg véd, at min Herre er hos mig. Som også profeten siger i Sl 4, 9: "I fred kan jeg lægge mig og sove, for kun du, Herre, lader mig bo i tryghed". Altså bliver sangen: "Midt i livet er vi omgivet af døden", vendt om således, at man nu synger: "Midt i døden er vi omgivet af livet". [Se Luthers salme: Midt i livet er vi stedt.].

Således går det også til under al anden nød. Når jeg har syndet, og min samvittighed er urolig, fordi den ængstes for Guds dom og vrede, må jeg sige: Under synden ligger retfærdighed, under den onde samvittighed fred og salighed, under Guds vrede Guds godhed og barmhjertighed. *Kort sagt: Alt må man anskue anderledes, end det lader sig anskue. Se, det er troens beskaffenhed og natur.*

Om troens frugter

Derfor følger også, at Elisabeth blev opfyldt og ganske gennemstrømmet af glæde og fuld af Helligånden, så at hun udbryder: "Velsignet er du blandt kvinder,

og velsignet dit livs frugt! For da lyden af din hilsen nåede mine ører, sprang barnet i mig af fryd. Salig er hun, som troede; for det, som er talt til hende af Herren, skal gå i opfyldelse". *Se, alle disse glædens ord er troens frugter.* Således går det efter troen, således finder man sig beskaffen i hjertet, når man tror. Det udebliver ikke, når troen er retskaffen i hjertet. Derpå er her Elisabeth et eksempel for de troende. *For som hun her føler og gør, således går det til med alle troende.*

Nu må vi også tale videre om Jomfruen. Lukas siger her, at hun stod op og gik med tugtighed over bjerget til sin slægtning Elisabeth. Derved hentyder han til et ærbart væsen, som hun har lagt for dagen. Han vil dermed sige, at kærligheden har tvunget hende til at gøre rejsen, men at hun på vejen har holdt sig stille og blufærdig, så at ingen kunne tage noget dårligt eksempel af hende. Da hun nu kommer frem og har hilst Elisabet og igen hørt den store lovprisning, da opløfter hun sin røst og kaster alt fra sig og lærer, hvordan hun vil være æret, og siger:

Udlægning af Magnificat

v46-47 Min sjæl ophøjer Herren, og min ånd fryder sig i Gud min frelser.

Det er den glædessang, som man kalder Magnificat, og som vi har *behandlet grundigt i en særskilt lille bog*. Derfor vil vi her gennemgå den blot i korthed. Se, jomfruen tillægger sig her ikke selv noget af det store gode, at hun er Herrens moder, velsignet blandt kvinderne. Hun holder sig så smukt i den rette midte, *hænger sig ikke fast ved gaverne*, men er også beredt til at give slip på et sådant gode, om det igen skulle blive taget fra hende, og beholder ikke andet end et hjerte, som er inderlig glad i Gud. Derfor ophøjer og priser hun ham og kaster sig ikke over gaverne, men siger: "Min sjæl ophøjer Herren." Hermed vil hun sige: Ak, hvilken en god, nådig Gud jeg har. Min sjæl brænder af kærlighed til ham, og han, ikke hans gaver, er min glæde. *Således må man hænge fast ved Gud alene, ikke ved skabningerne og Guds gode gaver*, for dette kaldes at hore med Guds skabninger.

Se, hvilken ren ånd den fromme jomfru har, at hun ikke tillægger sig selv noget af den høje ære og de store gaver. Hvordan kunne der gives en større ære,

end at en kvinde skal opnå at være Guds moder, og hun skal dog ikke ophøje sig deraf? Som Maria her gør. Hun ophøjer sig ikke af de store og gode gaver, ja, hun ville have været tilfreds, om de endog straks igen var blevet taget fra hende. Og vi arme folk bliver så heftig bedrøvede, når en gylden eller to, ja endog blot en skilling bliver os berøvet. Ligeledes bliver vi bekymrede, når vi mister sundhed, styrke og sådant. Hvad gør det? Den urene ånd, som er i os, og som besudler sig og hænger sig ved skabningerne og ikke blot holder fast ved Guds nåde og barmhjertighed, er årsag i, at vi ikke hænger så blot og bart og frit ved Gud. Derfor kan vi heller ikke således svinge os op med vor sjæl og vort hjerte, at vi kaster os ganske og aldeles på Gud, som Maria gør her, idet hun lader sådanne store goder stå, ser ikke på dem, men svinger sig frit op til Gud og siger: Min sjæl ophøjer Herren, han, som har givet mig sådanne gaver. Det er Marias rette renhed eller jomfruelighed, at hun stoler på Herren alene og priser ham alene. Derhen hører, hvad Kristus siger i Matt 5, 8: "Salige er de rene af hjertet, for de skal se Gud". Dog antager hun de gode gaver som et tegn på guddommelig yndest og kærlighed, som hun siden siger. O, hvilken herlig ånd det er, som ret véd at tale

om Gud og hans gaver! For den, der har erkendt Gud, véd også bagefter ret at erkende og bruge alle hans skabninger.

Nu begynder hun at dvæle ved det hende givne gode og udbreder Guds godhed til alle skabninger og afmaler for os med stor hjertelighed, hvilken person Gud er:

v48 Han har set til sin ringe tjenerinde

Her hedder det ikke ydmyghed, men det som har været meget ringe, som om hun ville sige: Han har ikke set til en stor ædel dame, såsom til Kajfas datter, der gik omkring med stor pragt midt iblandt tjenestepigerne, men til en arm, fornedret, ringe pige, som ingen brød sig stort om, ej heller vidste noget af.

Her er det nu nøjagtigt afmalet og fremstillet for os, hvad Guds måde er, nemlig at han ser ned. Han kan ikke se over sig, for han har intet over sig, kan heller ikke se til siden af sig, for der er ingen, som er ham lig. Derfor ser han blot under sig. Derfor ser Guds øjne des klarere på dig, jo mere fornedret og jo ringere du er. Derfor priser Skriften og især Sl 113, 5-7 ham således: ”Hvem er som Herren, vor Gud, i himmel og på

jord, så højt som han troner, så dybt ned som han ser? Fra støvet rejser han den svage, fra skarnet løfter han den fattige". Og i Sl 138, 6 siger David: "Herren er ophøjet, men han ser til de ydmyge, den stolte kender han på lang afstand". Derfor ser han snart det, som vil stige ham over hovedet. Og den ros, som Maria yder ham, yder Skriften ham altid. For han kan hverken lide intelligens eller magt eller noget, som man bygger derpå, og han er en fjende af alle hovmodige. Derfor siger her Maria: Han har set til min ringhed. Og end videre siger hun:

v48b Herefter skal alle slægter prise mig salig.

Hvoraf roser hun sig? Ikke af Guds gode ting eller på grund af Guds store, rige gaver, men fordi han har set til hendes ringhed. Derfor tilråder jeg, at man, når man vil prise hende, ikke befatter sig meget med: "Hil være dig dronning", eller lignende afguderiske bønner og sange, men siger sådan: Se, hvilken ringe, fattig pige hun har været. Men alligevel har Gud set til hendes ringhed. For der bliver hun afklædt ganske nøgen, og Gud alene prist. Altså vil hun være prist for, at hun intet har. Så vil vi prise hende for, at hun har alt.

Således ville det være den rette måde at ære moderen og alle helgener, at man sagde: O, hvilken stor nåde, at Gud så nådig har set til den fattige pige og gjort så store ting mod hende, at han har udset hende til sin moder! Ligeledes om Paulus: O, hvilken stor nåde, at Gud har gjort den onde skælm Paulus til et sådant redskab, som skulle bære hans navn frem for jøder og hedninger! Det samme gælder om Johannes Døberen og alle helgener. Se, således skal Gud æres i sine skabninger, så bliver han alene Gud, og der bliver ikke noget afguderi deraf.

Hvortil vil nu denne ære tjene? Dertil, at jeg også bliver trøstet og styrket derved, at jeg siger: Se, Guds moder har været aldeles tom og ikke haft noget. Men endda gør Gud det mod hende! O, jeg håber, at han også vil vise nåde mod mig arme synder. *Så vokser da deraf hos mig en god forvisning om, at Gud også vil være mig nådig.* Men dette vender vi nu op og ned på og ære helgenerne således, at de måtte skamme sig i deres hjerte, bespotter dem snarere end ærer dem, ja således, at vi selv må gå til grunde derved. Ak, hvilken elendig ære, vi hidtil har vist helgenerne! Videre vedbliver Maria og fortæller, hvilken nåde Gud har vist

skabningerne og al verden og begynder fra sig selv og siger:

v49 thi den Mægtige har gjort store ting mod mig. Helligt er hans navn

Han alene gør det. Jeg har intet gjort. Han er skaberen og gør værket. Derfor skal også æren tilkomme ham alene. Sådan nåde og godhed viser han ikke blot mod mig, men også mod andre. Dette siger hun i det følgende vers:

v50 Og hans barmhjertighed varer fra slægt til slægt mod dem, som frygter ham.

Det vil sige: Hans nåde og barmhjertighed er stedse hos dem, som er forfærdede for Guds dom og vrede. Disse bevarer midt i frygten og forfærdelsen håbet på Guds nåde og barmhjertighed. *For de to ting: Frygt og håb, må følges ad.* For så dybt som barnet i Marias liv var skjult for Elisabeth, så dybt er det skjult for fornuften, at den skal vente godt af Gud midt i frygten. Men alligevel gør troen det. Videre fortæller Maria, hvilke Guds gerninger er, og siger:

v51 Han har øvet vældige gerninger med sin arm, splittet dem, der er hovmodige i deres hjertes tanker; v52 han har styrtet de mægtige fra tronen, og han har ophøjet de ringe;

Dette er også en trosgerning. For man ser, at de, som lægger sig mod evangeliet, får udseende af at være stærke og fare i vejret, men midt i deres hovmod støder Gud dem ned. Det ser et kristenmenneske tydeligt, men kød og blod og fornuften ser intet, ja ser det modsatte. Dog er det i sandhed sådan, som Maria her synger, skønt det ikke sker straks. For Gud lader dem vokse lidt op for at øve sine lidt, og lader dem rase således, at al verden mener, at det er dem, som har al magt. Men det vedvarer ikke, for Gud er de allerede omstyrtede, det ser troen godt. Vi vil også se det med legemlige øjne, hvis vi kunne give tid. Endvidere siger Maria:

v53 sultende har han mættet med gode gaver, og rige har han sendt tomhændet bort.

Det gør han i sandhed også, og man sporer det også godt, når man blot betragter historien. Her ser I, hvor vidunderligt Gud regerer i verden. Alle, som kommer op, falder snart ned. De, som har mest, kommer først i

mangel, for de holder sig ikke til Gud, men til sit gods og til de skabte ting. Det kan Gud ikke tåle, derfor må de lide mangel, men de hungrige må have nok selv om de intet har. Ja, om der end ikke vokser noget korn, skal de dog ikke dø af hunger. Før måtte der regne brød fra Himlen, hvis de blot tror. Men vor vantro er så stor, at vi ikke ser længere, end hvad der ligger lige for næsen. Og når der ikke er brød, så vil vi fortvivle. Til slut siger Maria:

v54-55 Han har antaget sig sin tjener Israel ved at ihukomme barmhjertighed – som han tilsagde vore fædre – mod Abraham og hans afkom til evig tid.

Det er det sidste gode. Som om hun ville sige: Jeg bærer barnet, som han har forjættet os, og bærer det ikke blot til gavn for mig, men også for Israels hus og Abrahams afkom, det vil sige, for alle troende. *Se, hvilken smuk sang det er.* Jeg har i korthed gennemgået den. *Den, som vil have den videre forklaret, kan læse det selv i min udlægning af den samme sang.*

Den hemmelige betydning.

Vi skal også berøre den åndelige eller hemmelige betydning, men den kan ikke alle begribe. Dog vil jeg sige summen deraf. Den, som vil, må da tænke videre derover. Maria betegner kristenheden efter synagogen. Elisabeth betegner folket under loven, i synagogen. Elisabeth bliver hjemme, det er lovens folk. Hvor fromt det var, så var det dog omgivet med mange ydre forskrifter. Men Maria går over bjerget og dog med tugt, det vil sige: De kristne gå frit sin vej under himlen uden at nøle, og er dog i friheden smukt ærbare. De gør store gerninger, frivilligt og utvungent, men lader ikke friheden være et ondskabsskjul for kødet, som de falske kristne gør. Og det ville være godt, at man sammenfattede det til et ordsprog: Maria går smukt og frit sin vej under Himlen, men alligevel smukt tugtig og ærbar. Det være i korthed talt om dette evangelium. Vi vil anråbe Gud om nåde.

En anden kort prædiken - da Maria besøgte Elisabeth

Dette evangelium er skrevet os til eksempel og lære, nemlig, hvilke troens frugter er. *For, som I har hørt, består et kristent væsen blot i disse to stykker: i troen og i kærligheden.* Disse to bliver også her betegnet os i de to kvinder, Maria og Elisabeth. Det vil vi se.

Da Maria var fuld af Helligånden og nu havde Guds søn i sit liv, således at hun var frugtsommelig både på legeme og sjæl og fuld af alle Guds gode gaver, stod hun op og gik til sin slægtning Elisabeth for at tjene hende, for hun havde hørt af englen, at hun var frugtsommelig og bar på et barn på sine gamle dage. Altså gik Maria ikke for sin egen skyld til Elisabeth, heller ikke af nogen anden grund end den, at hun ville tjene Elisabeth som en frugtsommelig kone. Dermed omstyrtes alle stænder og ordener, som blot gå ud på at hjælpe sig selv og ikke andre, eller af den grund tjene og gøre andre godt, fordi de deraf ville blive fromme. *Forbandet være det liv, som alene lever og tjener sig selv.* Når du her havde spurgt Maria, hvorfor hun gik til Elisabeth, havde hun uden tvivl sagt: Ikke

fordi jeg vil blive from – for hun var forhen from og fuld af alle Guds gode gaver – men fordi jeg vil tjene min slægtning Elisabeth, hjælpe og trøste hende.

Om ydmyghed mod og kærlighed til næsten

Her ser vi et eksempel på, at jo højere gaven er, des mere skal vi kaste os ned, ydmyge os og tjene andre. *Derfor er den en ret kristen, der tjener enhver, som Kristus har gjort*, og ikke hovmoder sig af sine gaver, som er givet ham af Gud, og heller ikke derfor foragter andre. Maria havde vistnok kunnet sige: Jeg har nu nok, jeg er Guds moder og har Guds søn i mit liv. Det ville være en skam for mig at tjene nogen. Rimeligvis skulle alverden tjene mig. Ja alle skabninger skulle se på mig. Jeg skulle sidde på en pude og have en pige eller seks om mig til at opvarte og tjene mig. Men det gør hun ikke, hun går hen og vil tjene andre.

Når vi arme ormesække af Gud har fået gaver, som næppe er en skilling værd, så blæser vi os op og véd ikke, hvordan vi skal lade os opvarte. Da må enhver tjene os. *Derfor er det egentlig et kristent væsen, at hjælpe og tjene andre.* Skønt en er af en højere og større stand end de andre, skal dog hans liv og væsen

gå ud på, at han *des mere er til nytte og gavn for andre og nedlader sig desto dybere, jo højere hans stand er.* Ikke sådan at forstå, at han kaster standen fra sig og afsætter sig fra sit embede, når han blot er vis på, at denne stand behager Gud, men han skal blive i samme og alligevel ydmyge sig således, som Maria her gør. Skønt hun var Guds moder, ringeagter hun ikke sin stand, men går med den frugt, med Guds søn, som hun havde i livet, hen og tjener sin slægtning Elisabeth.

Se, dette er et stort eksempel på kærlighed, at den, som var fuld af alle Guds nådegaver, ja havde Gud selv hos sig, skal kaste sig således ned og ydmyge sig så dybt. Dette eksempel skal vi også efterfølge. Gud har frigjort os ved Jesus Kristus, sin søn, og frelst os fra synd, død, Djævel, Helvede og al ulykke og rigelig overøst os med usigelige nådegaver, så at vi ikke mere står i skyld til loven, synden er os forladt, døden er opslugt, Djævelen tilintetgjort, Helvedes gab tilspærret, så at vi nu har al ulykke i vor magt og desuden er Guds børn og arvinger til det evige liv. For sådan rigdoms og nådes skyld vil Gud ikke have mere af os, end at vi nu også viser vor næste tjenester og velger-

ninger, ligesom han har vist os. Det er hans velbehagelige vilje, hvorom vi ofte og meget udførligere har talt.

Om kvindernes tugtighed

Lukas skriver videre, at Maria har været tugtig på denne rejse og uden tvivl er gået frem som en ung kone, der i et års tid havde siddet hjemme med sin mand Josef, i al tugtighed og med ærbare gebærder. Dette har Helligånden uden tvivl ladet skrive for at vise, hvordan kvinderne skal opføre sig tugtigt på gader og stræder og ikke med utugtige gebærder give nogen forargelse. *For et tugtigt og et ærbart ydre er kvindernes bedste klenodie og prydelse.* Når de mister denne skat, er det ude med dem. Og skønt evangelisten ikke med klare ord siger, at nogen har fulgt Maria på vejen, så er det dog ikke usandsynligt, at enten Josef eller en pige har ledsaget hende. For det var ikke i overensstemmelse med kvindelig tugtighed at rejse alene. *Alt dette siger jeg, for at vi skal se, hvordan Helligånden jævnligt i Skriften atter og atter peger på de helliges ærbare og tugtige vandel også i det ydre liv.* Hvilket er imod dem, som mener, at de, når de er

blevet kristne, nu kan leve frit hen uden tugt og ærbarhed, således som man nu finder mange personer, der forvolder evangeliet og Guds ord mærkbar skade og frafald.

Om børneopdragelse

Her var det vel nødvendigt, at man også talte om, hvordan vi *nu opdrager vore børn så dårligt, at det er en ynk.* Der er ingen ære eller tugt. *Forældrene lader børnene have sin vilje.* De lærer dem ikke at have respekt. Mødrene har ikke opsigt med sine døtre, føjer dem i alt, straffer dem ikke, lærer dem hverken at leve tugtigt eller ærbart. Deraf kommer det også, at der findes et så uopdragent og vildt folk blandt os tyskere og kristne, som man næppe finder mage til andetsteds i verden. Grunden dertil er, at vi ikke bliver godt opdraget i ungdommen. *På alle andre ting anvender vi større flid, end på børneopdragelsen.* Desuden holder fyrster og herrer, borgermester og øvrighed ikke øje med det, hvem det påligger at ordne og iværksætte et ydre tugtigt regimente. Det mangler på alle kanter. Gud give, at det må blive bedre! Jeg har den mening, at Gud viser sig så unådig mod os af ingen anden

grund, end fordi ungdommen bliver så forsømt og børnene ikke opdrages i tugt og ærbarhed. For således som man vil have folk, må man opdrage dem i ungdommen. At det nu står så slet til med kristenheden, kommer alt sammen deraf, at ingen tager sig af ungdommen, og *hvis det igen skal komme i en god gænge, så må man i sandhed begynde med børnene.* Derfor siger Helligånden her ikke forgæves, at Maria var gået med tugtighed til Elisabeth.

Hvordan troen udspringer af det mundtlige ord

Da nu Maria kommer til sin slægtning Elisabeth, sker et stort under. Da Elisabeth nemlig hørte Marias hilsen, hoppede barnet med glæde i hendes liv, og hun blev fyldt med Helligånden og erkendte, at Maria var Guds moder, hvilket var en meget dyb erkendelse. *Her afmales os, hvordan det må gå til, når vi skal blive fromme, nemlig, at troen ikke kan opstå uden ved Helligånden og desuden heller ikke uden det ydre ord.* For da Maria (som havde Guds søn i sit liv) havde ladet sin hilsen lyde for Elisabeths øren, opstår hos hende troen, så at hun erkender det, som ingen fornuft nogensinde havde erkendt. Altså må man forud høre det ydre ord og ikke foragte det, som nogle mener. For

Gud vil ikke komme til dig i dit kammer og tale alene med dig. *Heraf følger altså, at det ydre ord må blive prædiket og gå forud. Derefter, når man har opfattet ordet med ørerne og hjertet, kommer Helligånden, den rette skolemester, og giver ordet kraft, så at det får indgang.*

Marias hilsen til Elisabeth har uden tvivl efter det hebraiske sprogs sædvane været, som det ofte bliver anført hos evangelisterne: "Fred være med dig", i hvilken hilsen egentlig evangeliet bliver forkyndt, nemlig syndsforladelse og hjertefred. Når dette ord kommer for ens øren og man ellers har et fromt hjerte, der tørster efter fred, da kommer også Helligånden ind, som gør dette ord kraftigt i hjertet og lærer os at erkende Kristus ret. Da må al menneskelig fornuft, tanker, vid og forstand kuldkastes. *Derfor må vi give evangeliet den ære og ros, at det er et middel og en vej og ligesom et rør, hvorigennem Helligånden flyder ind og kommer i vore hjerter.* Derfor siger Paulus i Gal 3, 2, at de havde modtaget Helligånden, ikke ved lovens gerninger, men ved troens prædiken. Og i Rom 10, 17 slutter han således: Troen kommer af prædikenen, men prædikenen ved Guds ord.

Heraf følger, at de handler som narre, ja imod Guds anordning og indstiftelse, som foragter og forkaster det ydre ord. De mener, at Helligånden og troen skal komme til dem uden middel, hvilket endnu på lang tid ikke vil ske. Men sker det med nogle, så er det noget overordentligt. *Den sædvanlige vej er den, at Gud ikke vil give sin Helligånd uden det ydre ord.* Derfor kalder også Paulus i Rom 1, 16 evangeliet en Guds kraft, som gør alle dem salige der tro derpå, idet han uden tvivl taler om det legemlige ydre ord. Hvor det ikke forud bliver prædiket, må man ikke vente, at Helligånden virker, eller at der nogensinde er tro. Ligesom det går til med solen, der har to egenskaber, nemlig skinnet og varmen. Hvor nu skinnet eller glansen når hen, derhen kommer også varmen, men hvorhen glansen ikke når, der bliver varmen også borte. Således forholder det sig også med det ydre ord og med Helligånden. *Helligånden virker intetsteds, hvor den ikke forhen kommer ved ordet som gennem et rør ind i hjertet.* Derom har vi ofte talt og skrevet mere.

Nu følger videre i historien, hvilke ord Elisabeth ved Åndens indgivelse brugte, da hun talte til Maria, nemlig:

v42 Velsignet er du blandt kvinder, og velsignet dit livs frugt! v43 Hvordan kan det forundes mig, at min Herres mor kommer til mig?

Som ville hun sige: En sådan frugt af kvinder er aldrig kommet på jorden. For om alle kvinder og alle frugter må man sige, at de er forbandede. Alene du og din frugt skal være velsignet. Det erkender jeg, for den frugt, som du bærer, er ikke en almindelig frugt. Så er heller ikke du en almindelig moder, for du er min Herres moder. O, hvor stort ydmyger du dig, at du kommer til mig. Jeg skulle med al rimelighed komme til dig og løbe efter dig. Ja, jeg skulle kysse dine fødder og dine fodspor. Det er du vel værd, og så kommer du hid for at tjene mig.

Her skulle vi lære ret ydmyghed. For det er en stor ting, at Maria ikke lader sig bevæge af disse ord, ikke bliver kildret af den hende tildelte ære og ros, og ikke bliver opblæst, men vil tjene sin gamle slægtning, og at Elisabeth også kaster sig ned og ydmyger sig for hende. Her har vi jo et smukt kristent eksempel. Den kloge kaster det på den gamle, den gamle igen på den unge. Nu, hvor skal hun hen dermed? Hun vil ikke be-

holde æren og prisen eller tilskrive sig Guds gode gaver. Derfor løber hun med dem hen til Gud og blotter sig for alle goder, udtømmer sin sjæl og bærer alt frit og ærligt hen til Gud og synger for ham Magnificat. Denne sang går helt igennem ud på, at et menneske skal erkende sin ringhed og sin intethed og Herrens højhed, samt fylden af hans guddommelige goder. Det vil sige, at et menneske skal vide, at han er intet og Gud alt, ikke vente noget af sig selv, men alt af Gud.

Det er aldeles umuligt for naturen at erkende dette, for den kan ikke komme så vidt, at den gerne vil være intet. Derfor er det en stor, overnaturlig ting, at et menneske erkender sin intethed og den guddommelige nådes fylde. Det ser I på alle mennesker. For ingen er så lærd, ingen så hellig, som gerne ser, at man bespotter og forhåner ham eller forkaster hans liv. Vi ser også hvordan folkene spræller og bærer sig ad i dødsnøden, da de gerne giver alt, hvad de har, når de blot kunne blive i live, ja, blot leve en time længere. Det ligger jo ikke i vor natur at blive til intet. Det falder os surt. Det er fortrædeligt for den gamle Adam, når han skal tåle et eneste ord, som er imod ham endsige da villig lide skændsel eller døden. Ja, når en fod eller en tå gør ondt, så bliver han utålmodig derover. Derfor kan

mennesket ikke sige af hjertens grund, at han er intet. Med munden kan vi vel alle sige, at vi er syndere, vi er intet, men når Gud lader det sige og vil gøre os ret til intet, da får vi rynker på næsen og sætter os til modværge og kan ikke finde os i det. Derfor er det til ingen nytte, at vi taler meget med munden om, at vi er intet, når vi dog ikke indvilger deri med hjertet.

Så er nu i korthed summen af Magnificat denne: Vi er intet, Gud er alt, mægtig, barmhjertig, stærk, from, retfærdig, trofast og alt godt, som kan nævnes. Deraf følger da: Alt, hvad vi har, det har vi af Gud, og alt er hans. Derfor må vi ikke se surt eller blive vrede, når han kommer og tager det bort fra os. For han tager sit og ikke vort. Men hvordan Magnificat ord til andet er at forstå, er klart nok *udlagt for jer i en særskilt lille bog*. Vi vil nu lade det blive derved og anråbe Gud om nåde.

Margarethas dag

Matt 13, 44-52

v44 Himmeriget ligner en skat, der lå skjult i en mark; en mand fandt den, men holdt det skjult, og i sin glæde går han hen og sælger alt, hvad han ejer, og køber den mark.
v45 Igen: Himmeriget ligner en købmand, der søgte efter smukke perler; v46 og da han fandt én særlig kostbar perle, gik han hen og solgte alt, hvad han ejede, og købte den.
v47 Igen: Himmeriget ligner et vod, der blev kastet i søen og samlede fisk af enhver art; v48 da det var fuldt, trak de det op på bredden og satte sig og samlede de gode fra i tønder og kastede de dårlige ud. v49 Således skal det gå ved verdens ende: Englene skal gå ud og skille de onde fra de retfærdige v50 og kaste dem i ovnen med ild. Dér skal der være gråd og tænderskæren. v51 Har I fattet alt dette?« De svarede: »Ja!« v52 Da sagde han til dem: »Derfor: Enhver skriftklog, der er blevet Himmerigets discipel, ligner en husbond, der tager nyt og gammelt frem fra sit forråd.«

Summen af evangeliet.

1. Skatten og perlen er evangeliet, som er skjult for kødet, men bliver fundet ved troens ånd. Denne tro fornægter og lader alt fare for samme skats skyld, for at den i sandhed kan besidde den.
2. For verden er hyklerne endnu ikke udskilt fra de fromme og retskafne kristne, hvilket vil ske på den

yderste dag. Imidlertid vil de også rose sig af at være hellige og gælde for gode kristne.
3. En lærer eller prædikant, som ikke har andet end Guds ord, det vil sige, som er oplært til Himmerige, bringer gammelt og nyt frem af sit hjertes skat, det vil sige, loven og evangeliet.

—

Magdalenas dag

Luk 7, 36-50

v36 En af farisæerne indbød Jesus til at spise hos sig, og han gik ind i farisæerens hus og tog plads ved bordet. v37 Nu var der en kvinde, som levede i synd i den by. Da hun fik at vide, at han sad til bords i farisæerens hus, gik hun derhen med en alabastkrukke fuld af olie, v38 stillede sig grædende bag ham ved hans fødder og begyndte at væde hans fødder med sine tårer og tørrede dem med sit hår, og hun kyssede hans fødder og salvede dem med olien. v39 Da farisæeren, som havde indbudt ham, så det, tænkte han ved sig selv: »Hvis den mand var profet, ville han vide, hvad det er for en slags kvinde, der rører ved ham, at det er én, der lever i synd.« v40 Jesus sagde da til ham: »Simon, jeg har noget at sige dig.« Han

svarede: »Sig det, Mester!« v41 »En pengeudlåner havde to skyldnere. Den ene skyldte fem hundrede denarer, den anden halvtreds. v42 Da de ikke havde noget at betale med, eftergav han dem begge deres gæld. Hvem af dem vil så elske ham mest?« v43 Simon svarede: »Den, han eftergav mest, vil jeg tro.« Jesus sagde: »Det har du ret i.« v44 Og vendt mod kvinden sagde han til Simon: »Ser du denne kvinde? Jeg kom ind i dit hus; du gav mig ikke vand til mine fødder; men hun har vædet mine fødder med sine tårer og tørret dem med sit hår. v45 Du gav mig ikke noget kys; men hun er blevet ved med at kysse mine fødder, siden jeg kom herind. v46 Du salvede ikke mit hoved med salve, men hun har salvet mine fødder med olie. v47 Derfor siger jeg dig: Hendes mange synder er tilgivet, siden hun har elsket meget. Den, der kun får lidt tilgivet, elsker kun lidt.« v48 Og han sagde til hende: »Dine synder er tilgivet.« v49 De andre ved bordet begyndte at tænke ved sig selv: »Hvem er han, som endog tilgiver synder?« v50 Men han sagde til kvinden: »Din tro har frelst dig. Gå bort med fred!«

Summen af evangeliet.

1. Her ser du sande tegn på en retskaffen bod eller bedring, som kun er hykleri, hvor gerningen ikke er til stede.

2. Hyklerne og de gerningshellige tilskriver sådanne tegn eller gerninger retfærdigheden. Men Kristus siger: Din tro har frelst dig. Og hun har fået mange synder tilgivet, for hun elsker meget.

3. Her holder Herren mod hinanden en hykler og en hore.

—

Apostlen Jakobs dag

Matt 20, 20-23

v20 Da kom Zebedæussønnernes mor hen til Jesus sammen med sine sønner, kastede sig ned for ham og ville bede ham om noget. v21 Han spurgte hende: »Hvad vil du?« Hun sagde til ham: »Sig, at mine to sønner her må få sæde i dit rige, den ene ved din højre, den anden ved din venstre hånd.« v22 Jesus svarede: »I ved ikke, hvad I beder om. Kan I drikke det bæger, jeg skal drikke?« »Ja, det kan vi,« svarede de. v23 Han sagde til dem: »Mit bæger skal I vel drikke, men sædet ved min højre og ved min venstre hånd står det ikke til mig at give nogen. Det gives til dem, som min Fader har bestemt det for.«

Summen af evangeliet.

1. De kødelige vil det kødelige – som Paulus siger i Rom 8, 5 – de søger sit eget, verdens ære og ros, penge

og gods, og hvad mere det nu er, hvormed verden omgås.
2. Kødet vil altid komme uden kors til herligheden, men dette vil ikke ske.
3. Kødets ære eller herlighed og Guds er mod hinanden.

Udlægning af evangeliet.

Men hellige Jakob, hvis fest man i dag fejrer, er højt anset hos Gud, ligeledes hans broder Johannes og Salome, deres moder, som stod under korset, da Kristus led. Nu læser man ikke mere om Jakob, end at Herodes har myrdet ham med sværdet. Det er det hele, som Lukas skriver i ApG 12, 2. Men hvordan han er kommet til Spanien til Compostela, hvorhen den store valfart sker, har vi intet sikkert om. Nogle siger, at han ligger i Frankrig i Toulouse, men de er heller ikke sikker i sin sag. Derfor skal man lade hans ben ligge, hvor de vil, og ikke løbe derhen. For man véd ikke, om Jakob eller en død hund eller en død hest ligger der. Og de, som løber således, får sin fortjente løn. Fordi man *undlader de rette gode gerninger, som Gud befaler*, så finder man på at løbe til Jakob eller på andre valfarter, og før man giver eller hjælper en fattig mand med ti

gylden, så løber man og bruger fyre eller hundrede gylden til behag for Djævelen. *Derfor lad prædike, hvem som vil, lad aflad være aflad, lad rejse, hvem som vil, men bliv du hjemme og pas din næring, hav omsorg for dit hus og hjælp med de penge, som du bruger så unyttigt, din næste, som trænger til det.*

Men det værste er nu, at man vil sætte sin fortrøstning til Jakob, og at Kristus skal sættes til side og ikke længere være midler. Derved viser man ikke Jakob nogen ære. Ja man vise Gud stor vanære, for han har ikke befalet det, og det er heller ikke fornødent. Han er ikke en Gud, som bekræfter og har velbehag i noget, som han ikke har befalet. Men har nogen gjort et løfte om at rejse til Jakob eller til andre steder, så lad det ligge. Det er et løfte mod din sjæls salighed. For Gud har intet behag i narreværk, eller i sådanne løfter. Dog skal du angre dette dit naragtige, ugudelige løfte og bede Gud om nåde, at han vil tilgive dig sådan uvidenhed og vantro. For Gud vil ikke, at vi skal handle med ham med gerninger, men alene med troen.

Om Skriften er dunkel og bliver oplyst ved fædrenes skrifter

Nu må jeg imidlertid støde en sten af vejen, før jeg tager fat på evangelist. Også vore fjender anfører evangeliet og vil anvende det således, at de tillukke evangeliet for os og siger: *Evangeliet og Skriften er mørk og dunkel*, derfor skal man lade den ligge og ikke lade en almindelig person læse den, for at han ikke skal forstå den fejlagtigt. Man skal kun lade ham høre, hvordan paven, Augustin, Hieronymus, Gregor, Ambrosius og de hellige fædre udlægger den. Således har de skænket deres skum, gift og drømme for os og *smidt Skriften under bænken*.

Men dette skal I lægge mærke til, at når man siger til jer: Skriften er mørk og man må have fædrenes udsagn til at oplyse den, så skal I ikke tro det, men *vende bladet om og sige: Fædrenes udsagn er dunkle, og alle menneskers lære er mørk. De behøver at blive oplyst ved Skriften*. Den alene tilkommer lyset, og fædrenes udsagn mørket. Og lad jer, så kært jeres liv er jer, ikke bibringe denne gift. For sådan siger Es 5, 20 om dem: ”Ve dem, som kalder det onde godt og det gode ondt, som gør mørke til lys og lys til mørke, som gør surt til

sødt og sødt til surt." *Skriften, som er lyset, har de kaldt mørket*, og sit eget, som er mørket, har de kaldt lyset, og dermed har de bedraget og forført al verden.

Således har de også gjort med dette evangelium og til stadfæstelse på sit skum og forførelse benyttet Kristi ord: "Sædet ved min højre og ved min venstre hånd står det ikke til mig at give nogen. Det gives til dem, som min Fader har bestemt det for." Se her, siger de, hvis en lægmand ville behandle dette ord, så ville han snart falde i den vildfarelse at mene, at Kristus ikke er Gud, fordi han siger, at dette ikke var givet i hans magt. O! du grove fusker, er du da grovere end en stok, vil du lade dette ord anfægte dig så hårdt, som om dette var det eneste sted, hvor han gør en menneskegerning eller taler som et menneske. Som om det ord alene, og ikke meget mere andre steder hist og her, skulle bevise at han ikke er Gud. Såsom at han er født af en jomfru og ligger i jomfruens skød og får mælk og flere lignende ord. Som nu disse ord ikke kan bringe samvittigheden i tvivl og bringe det did, at du mener, at Kristus ikke er Gud, således må heller ikke dette ord i dagens evangelium gøre det.

Derfor må I her lægge vel mærke til, at Kristus bliver fremstillet på to måder for os i Skriften, nemlig som menneske og som Gud. Når nu Skriften påviser, hvordan han blev født, diede, ligger i moderens skød, spiser og drikker, vandrer, bliver træt, og hvad mere, som er menneskers gerning, da viser den, at han er et menneske. På andre steder viser den, at han er Gud, således især i Joh 10, 17-18, når han siger: "Derfor elsker Faderen mig, fordi jeg sætter mit liv til for at få det tilbage. Ingen tager det fra mig, men jeg sætter det til af mig selv. Jeg har magt til at sætte det til, og jeg har magt til at få det tilbage." Her taler han vældigt som Gud. For Skriften kan ikke på det samme sted lære både om Kristi menneskelighed og guddom. Derfor må den på ét sted tale om ham som menneske og på det andet som Gud.

Er sproget her dunkelt, så må det være meget dunklere hos Lukas, når evangelisten siger: Maria fødte sin førstefødte søn. Og mange sådanne ord hist og her, som efter papisternes forstand og hoved må anses for meget dunklere end netop det foreliggende. Når Skriften derfor på nogle steder siger: Kristus er født, har lidt, er korsfæstet, og hvad mere, der er menneskers gerninger og sager, så er ingen så dum, så gal

og tåbelig, at han ikke véd, at Skriften da betegner ham som et menneske. For Gud kan ikke lide eller dø. Ligeledes: Når han åbenbarer sin guddom og gør undergerninger, så er ingen så grov at han ikke véd, at han er Gud. Således taler han også her som et menneske, når han siger: Det står ikke i min magt at give jer det.

Men at Skriften nu er dunkel, det har vi paven at takke for, som ikke har ladet os læse i den. Men hvis vi var fortrolige med Skriften, så ville vi være vel vante til, at den på ét sted taler om ham som om et menneske, på et andet som om Gud, så ville den være ret lys, tydelig og klar for os. Og på den anden side skal I sige, at fædrenes sætninger er dunkle og mørke, og at man kommer meget lettere igennem Bibelens skrifter end gennem Augustin eller andre lærere og skribenter. Hvordan det nu end er, så forklarer fædrenes sentenser dog Bibelen - siger de. Derfor har de fremholdt pavens dekret for os. En bog fuld af grus og dynd og Djævelens bedrageri. Denne bog i hvilken dog intet udsagn stemmer overens med det andet, skal udlægge Skriften.

Således har de ført os vild med forvirrede og vrange sætninger og lærdømme. *Dermed har de tillukket Skriften for os* og udbredt sit skum, gift og dunkelhed i stedet for den saliggørende lære. Det har vi måttet spise. Spyt ud, hvem som kan spytte. Derfor lyver de, når de siger, at fædrene, Augustin, Ambrosius, Hieronymus og andre, har oplyst Skriften. *For de har ikke oplyst den, men klargjort Skriften med dens egne ord og sammenlignet et ord med det andet, så det ene har gjort det andet smukt klart og tydeligt. Altså er Skriften selv sit eget lys. Det er derfor godt, når Skriften udlægger sig selv.* Tro derfor ikke pavens løgne, og anse det uden videre for mørkt, som ikke bliver bevist med Bibelens klare udsagn.

Således har vi forud måttet rydde vildfarelsen af vejen, *for det er en dybt indgroet fordom, at Skriften er dunkel og må oplyses ved menneskelære.* Det er en fuldkommen vildfarelse og en gudsbespottelse, og er egentlig at sætte Helligånden i skole eller at lære ham først at tale. Men fordi Skriften synes os dunkel, giver vi ikke agt på, når den taler om Kristi guddom eller menneskenatur og vil også *udlægge den efter vort eget hoved,* hvilket på ingen måde går an. Nu taler evangeliet her om Kristus som om et menneske. Lad os vel

lægge mærke dertil, så vil det ikke føre os i nogen vildfarelse, som papisterne uden grund frygter for. Vi vil nu tage fat på hovedstykkerne i dette evangelium og se lidt på dem.

Om troen og kærligheden

Disse to stykker, nemlig *tro og kærlighed*, har vi ofte hørt omhandle i alle evangelier. De er også her. Nu har I hørt derom således, at man skal handle med troen mod Gud, men med kærligheden mod vor næste. Ham kan vi tjene på en dobbelt måde: Først med vort gods, *timelig* og i det ydre, så at vi giver, hjælper og råder ham og er beredvillige, når han kan behøver hjælp. *Og det er det ringeste*. Derefter skal også vore *åndelige goder*, nemlig vor fromhed og retfærdighed tjene ham, så at jeg nedlader mig med min retfærdighed og lader den tjene en synder. Ja, tager mig af hans synd, som om den var min egen, tildækker den, hjælper ham ud af den, og beder for ham, straffer ham, for at han kan blive løst fra synderne og opnå retfærdighed som jeg. Derfor har jeg sagt, at en jomfru må tjene en hore, en from kvinde en ægteskabsbryderske, en retfærdig en synder og uretfærdig. Og det er meget højt. Menne-

skelig fornuft kan på ingen måde begribe det. For fornuften kan, når den engang har modtaget en nådegave af Gud, ikke undlade at få rynker på næsen over en anden, som ikke har sådan nåde og gave, som vi ser, at syndere stinker så ilde for de hellige, åndelige folk. Men kærligheden vender spillet om og tager sig af næstens synder og skrøbeligheder, som af sit eget, hjælper ham, råder ham og er ikke så hurtig til at foragte synderen.

Det ser vi smukt i dette evangelium. Her træder den fromme kvinde Salome, Jakobs og Johannes' moder, frem og driver et stort abespil og lader sig overtale af de to sønner, som tænkte sådan: O, hun er hans slægtning og vi er hans fætre. Han vil sikkert bønhøre os. Ja, straks gør han det. Han farer løs på dem og straffer dem for denne deres dårskab, men bortkaster dem ikke, støder dem heller ikke fra sig. Dog lader han dem ikke være ustraffet. Derefter blive de andre ti på den anden side også fortrædelige og uvillig stemt mod disse to, som det følger straks efter denne tekst. På dem tager Herren også fat, straffer dem, omgås også venlig med dem og forkaster dem ikke. Just som en moder gør. Når barnet gør sig urent, så vasker hun

igen tøjet, viser sit moderlige hjerte og kaster ikke barnet bort. Således viser Kristus sig også her mod disciplene, da de dog snublede så groft. For I ser her hos apostlene en så grov menneskelig svaghed, at den ikke kunne være grovere. Disse ville være hovmodige og høje, de andre vrede, fortrædelige og uvillige.

Nu har Kristus uden tvivl ladet dem således støde an og snuble så groft, for at han kunne virke kærlighedens gerning i dem, til et eksempel for os, at vi kunne spore og erkende *hans faderlige og moderlige hjerte* og den kærlighed som han har mod os. At han oprejser os, for at vi skal tro på og hænge ved ham og vide, hvad vi har og skal vente af ham. *For det er troens natur, at den drister på Guds nåde og fatter en god mening og forhåbning om ham og tænker uden tvivl, at Gud vil se til dem og ikke forlade dem.* For den rette tro tvivler ikke om Guds gode, nådige vilje. Se, en sådan god mening om eller frimodig tillid til Gud eller hvad du vil kalde det, det hedder i Skriften en kristen tro og god samvittighed. *Troen fordrer ikke kundskab, vished eller sikkerhed, men en frimodig overgivelse til og glad dristen på Guds ufølte, uforsøgte og uerkendte godhed.* Så ganske hengiver og opsvinger den sig til den højtberømte og udråbte godhed – denne venlige

tiltro til Gud, at han omgås så moderlig med os. For han holder os fast, så vi ikke fordærves. Vil man derimod betragte Kristus som en streng dommer, så kan man ikke bestå. Men når man opfatter ham således, som han her bliver beskrevet, som en nådig frelser, således som han så kærlig og venlig omgås med disciplene, straffer og dog ikke forkaster dem, så opholder og trøster det i al slags anfægtelse. *Og det er det bedste og fornemste stykke, som vi har i Kristus.*

Fremdeles må man også opfatte *Kristus som et eksempel*, så at vi også forholder os således mod vor næste, som Kristus forholder sig mod os. Han havde vistnok kunnet støde disciplene bort, som var så grove, og havde vistnok kunnet sige: O, jeg er from, I er slemme karle, går bort fra mig. Men han har afholdt sig fra magten og ikke benyttet sin ret. Han tager sig venlig af dem og har tålmodighed med dem, om de end snubler noget groft, håber bedring, som da kærligheden plejer. Således skal da også vi stille os til vor næste og forholde os venlige og milde mod vore fjender. For ingen kan straks forlade verden. Han vil i dag eller i morgen se den anden falde. Da skal han vise sig venlig og tildække det med sin retfærdighed, som jeg nylig har sagt.

Om hemmelige og offentlige synder og hvordan man skal behandle dem

Men hvordan skal man nu forholde sig, når vi ser vor næste snuble og synde? I har forhen ofte hørt, at ligesom der er *to slags regimenter*, åndeligt og verdsligt, således er der også *to slags synd, nemlig hemmelig og offentlig.* Det *åndelige regimente* regerer med ordet og med Skriften, som Kristus her gør, men mod dem, som ikke vil lade sig lede ved ordet, tjener da *det verdslige sværd*, som derfor er indsat og anordnet af Gud, at man derved skal hindre det onde, så man, *om man end ikke kan hindre hjertet, dog skal binde hænderne.* Men angående de hemmelige synder skal I bemærke følgende: Hvis du ser en synd, som sker hemmelig, så vær tavs og bred klæde og kappe over den. Gør du den bekendt, så griber du ind i Guds dom, for du åbenbarer det, som Gud véd. Men således skal du gøre: Når du alene véd, at din næste ligger i denne eller hin synd, så skal du alvorlig straffe og *skælde ham ud*, men ikke forkaste eller foragte ham. *Man skal ikke tillade synd, men alligevel øve barmhjertighed.* For vi er alle bagte af den samme dej som horer og skælme. For når vi står, så er det blot nåde. Ellers står vor fromhed på et

halmstrå og falder snart bort. Skjul derfor det, som sker, men ikke er offentligt og bær dig ikke ad, som nogle gør, der vil vise, hvor fromme de er, når de blot ret kunne slå rynker på næsen over syndere og lege med at bære deres synd om fra ét hus til et andet, som børnene går omkring og leger med deres dukker. Denne last er nu meget almindelig både blandt mænd og kvinder.

Dette er nu talt om de hemmelige synder. Men når det er blevet offentligt og du ikke har bragt det ud, *så vis også da kærlighed*, advar og straf og bring igen til rette og hjælp, hvormed du kan, at din næste kommer løs fra synden og skammen. *Men hvis han ikke vil forbedre sig, da skal man ikke længere tie eller skåne, da må man bruge en anden måde.* Eftersom lasten er, må man dæmpe den. Det kunne da træffe sig, at man måtte udrydde den med sværdet. *Men hvis han lader sig straffe, så vær nådig og venlig, som her Kristus med apostlene.* Gud vil have barmhjertighed. Men at man styrker synden, vil han heller ikke på nogen måde have. Derfor tildæk for det første, hvor synderne er hemmelige, og gå således til værks, som Gud gør mellem sig og dig alene. Men hvis synden er blevet offentlig, så tildæk og hjælp igen én gang eller to gange.

Men hvor ingen bedring indtræder, lad da den, hvem det er befalet, *hindre med sværdet*, men *bed* du for synderen, at i al fald hans ånd må blive frelst, om du ikke kan hjælpe legemet. Det var i korthed sagt om dette evangelium, og derved vil vi nu lade det blive og anråbe Guds nåde om, at vi må få en ret tro på ham og en sand kærlighed mod vor næste.

Annas dag

Matt 1, 1-16

v1 Slægtsbog for Jesus Kristus, Davids søn, Abrahams søn.

v2 Abraham blev far til Isak, Isak til Jakob, og Jakob til Juda og hans brødre. v3 Juda blev med Tamar far til Peres og Zera, Peres blev far til Hesron, Hesron til Ram, v4 Ram til Amminadab, Amminadab til Nakshon, og Nakshon til Salmon. v5 Salmon blev med Rahab far til Boaz, Boaz blev med Ruth far til Obed, Obed blev far til Isaj, v6 og Isaj blev far til kong David.

David blev med Urias' hustru far til Salomo, v7 Salomo blev far til Rehabeam, Rehabeam til Abija, Abija til Asaf, v8 Asaf til Joshafat, Joshafat til Joram, Joram til Uzzija, v9 Uzzija til Jotam, Jotam til Akaz, Akaz til Hizkija, v10 Hizkija til Manasse, Manasse til Amos,

Amos til Josija, v11 og Josija til Jekonja og hans brødre under bortførelsen til Babylon.

v12 Efter bortførelsen til Babylon blev Jekonja far til Shealtiel, Shealtiel til Zerubbabel, v13 Zerubbabel til Abiud, Abiud til Eljakim, Eljakim til Azor, v14 Azor til Sadok, Sadok til Akim, Akim til Eliud, v15 Eliud til Eleazar, Eleazar til Mattan, Mattan til Jakob v16 og Jakob til Josef, Marias mand. Hun fødte Jesus, som kaldes Kristus.

Summen af evangeliet

1. Med denne overskrift begynder Matthæus sin bog. Verden havde ikke kunnet høre noget, som er mere behageligt og sødt, end denne overskrift, hvorved et troende menneske måtte blive lokket til, desto hellere at høre den følgende bog. For Matthæus vil sige: Ham, om hvem loven og profeterne hidtil har forjættet og forkyndt, at han efter Guds forjættelse skulle udspringe og nedstamme fra Abraham og David, nemlig Jesus, det vil sige, en frelser, og Kristus, det vil sige: en evig konge, beskriver jeg i denne bog. At han allerede er født, blevet menneske og allerede er kommet til verden, derom handler jeg gennem hele bogen.

2. Her fortælles om tre linjer eller slægtsrækker. Den første slægtsrække er fædrenes, den anden kongernes, den tredje Davids forfaldne slægt, som Kristus måtte komme fra. For således plejer Guds godhed at gøre,

når det har udseende af, at alt er fortvivlet og at intet vil komme ud af det.
3. Matthæus udelader nogle led, men det har intet at betyde, fordi det blot er ham om at gøre, at han i den rette linje, gennem Salomo fra David kommer til Josef, Jomfru Marias mand. Men Lukas beskriver det anderledes og iagttager en anden orden.

Hvordan forjættelsen om Kristus først blev givet Adam og sidenhen gentagne gange blev fornyet og forklaret

Fordi vor første fader Adam var så dybt faldet, måtte han med alle sine børn vente døden både på legeme og sjæl. Dog fik han i det ord, som Gud sagde til slangen: ”Jeg vil sætte fjendskab mellem dig og kvinden og mellem dit afkom og hendes afkom. Den skal synderknuse dit hoved”, et om end *dunkelt løfte*, om at han og hans efterkommere skulle frelses fra dette fald. Af disse ord hentede Adam den trøst, at en kvinde engang skulle blive født, ved hvis frugt slangens list og forførelse skulle blive gjort til intet, den tabte retfærdighed og salighed blive bragt tilbage og han med sine børn blive forløst. Denne trøst modtog Adam med sine børn indtil Noah. Da blev forjættelsen fornyet, idet *Gud*

sluttede en pagt med alle Noahs børn og satte regnbuen til tegn på pagten. Derved blev der givet den menneskelige slægt en forvisning om, at Gud var os gunstig og ikke ville ødelægge os, og derved blev menneskeheden opholdt indtil Abraham.

På Abrahams tid åbenbarede Gud sin barmhjertighed og gav til kende, at han ville sende en frelser, som skulle forløse os fra døden både på legeme og sjæl. For skønt legemet dør, skal det dog ikke blive i døden, men opstå med Kristus, som Paulus siger i Rom 6, 4. De ord, som Gud talte til Abraham, lyder sådan: "I dit afkom skal alle folk på jorden velsignes", 1 Mos 22, 18. Derfor havde vi arme mennesker grund til at håbe og vente på frelseren, som skulle oprejse os af faldet. Og fra den tid af har alle profeter mange gange profeteret om dette overstrømmende nåderige dyb af al barmhjertighed, om dette afkom, om den Herre Kristus, som endelig skulle fødes, så at alle, som tror på ham, ifølge *denne uforanderlig forjættelse* skal blive salige. Og når blot mennesket ville oplade sine øjne, så måtte han bekende og sige, at Gud derved, at mennesket, som var fordømt, forbandet og fordærvet, skulle genoprejses ved et menneskes fødsel, har gjort en uhørt, utrolig ting mod os. Derfor har også de kære

profeter så længselsfuldt og med usigelige sukke anråbt om, at Gud ville sende den frelser, som han havde givet løfte om.

I denne Abrahams tro, har Israels børn senere modtaget loven og ære frem for andre folk, så at de blev kaldt det udvalgte folk. Ved dette tilsagn, som er oprettet ved *Moses*, er så tydelig afmalet og betegnet, hvem den salvede, som dagens evangelium skildrer, er og hvorfra han er kommet og ved bemeldte tro er alle blevet salige, fra Abraham indtil David, så mange af dem, som er blevet salige!

Men *på Davids tid* har Gud klarere kundgjort Messias' ankomst, så at man med sikkerhed vidste, fra hvilken slægt han egentlig skulle komme, nemlig fra Davids slægt, som da Gud sagde til David i 2 Sam 7, 12-14: "Når dine dage er omme, og du har lagt dig til hvile hos dine fædre, vil jeg lade en af dine efterkommere, dit eget kød og blod, efterfølge dig, og jeg vil grundfæste hans kongedømme. Han skal bygge et hus for mit navn, og jeg vil grundfæste hans kongetrone til evig tid. Jeg vil være hans fader, og han skal være min søn". Og endnu klarere i Sl 132, 11: "Herren tilsvor David en ed, et pålideligt ord, han ikke går fra: Mænd

blandt dine efterkommere vil jeg sætte på din trone". Hermed bliver Kristus skildret nemlig, at han skal være en konge og en evig konge, som der står i Sl 45, 7 om ham: "Din trone, Gud, står til evig tid, dit kongescepter er retfærdighedens scepter". Men han skal være en åndelig konge, som regerer ved sit ord og den, som modtager hans ord, hører til hans rige. Men den, som ikke er under dette scepter eg ikke hører hans ord, er ikke af Gud. Han hører heller ikke til riget, men må have Satan til konge, under hvis herredømme vi alle er, så længe Herren ikke frelser os derfra og beskytter os ved sit scepter, som sker da, når vi tror på ham.

Hvordan vi ved troen skal tilegne os forjættelsen og Kristus med alle hans goder

Fordi nu vor frelse ene og alene afhænger af Guds tilsagn, så må enhver være forvisset om, at man aldrig kan opnå frelse uden for dette tilsagn. Om vi end gjorde alle helliges gerninger, så hjælper det aldeles ikke. Men når vi derimod *griber denne konges scepter, Guds tilsagn,* så kan vi ikke gå fortabt. Om end hele verdens synd ligger på os, så må alt blive opslugt i ham. Så må vi blive salige, om vi end ikke gør nogen god gerning, som vi ser, var tilfældet med røveren, der

hang ved siden af Herren på korset. Han greb Guds ord og troede på Kristus, derfor kom han også i det lovede Paradis. Så har det heller ikke nogen fare med os, når vi blot tror, at det er sådan, da er det vist sådan, og sætter alt til side, som mennesker lærer os eller vi har gjort eller kunne gøre. Ved denne nye konges ankomst må alt gå under, for at han alene kan regere i os i *sit rige, det vil sige, i vore hjerter*. Det må mennesket tilegne sig, som om det tilhørte ham, som om alt det, der er skrevet om kongen, angik ham. For alt det, som er skrevet om Kristus, er skrevet til trøst for os, for at vi derved skal føde og nære vor tro. Denne hensigt har Gud i sin nåde, nådigt ladet beskrive for os og ladet os forkynde, at han vil holde, hvad han har talt. Det menneske, som lader dette gå sig til hjerte må nødvendigvis længes og tørste efter sådan skrift og guddommelig forjættelse, at han uforsøgt, af nåde tilbyder og viser os sådan godhed og barmhjertighed.

Altså følger nu evangeliets tekst, ikke alene med lyden, men den trænger også med magt ind i hjertet og indgyder det kærlighed, lyst, fryd og glæde, som om en engel nu kom fra Himlen og talte dette til os arme, fordømte, fangne mennesker: Se, menneske, du har syndet, derfor må du være evig fortabt (da må hjertet

blive forskrækket) - men skønt alt dette er sandt, har Gud dog af nåde forbarmet sig over dig og sendt dig en frelser, som han har lovet Abraham og hans afkom. Vær nu glad og tak Gud. Se, her er Jesus Kristi, Davids søns, Abrahams søns, slægtsbog. Dette er altså ikke alene sket, men også optegnet og fremstillet i et skrift, at du kan være sikker derpå. Han vil eller kan ikke bedrage dig. Tro blot, så har du det alt sammen.

Hvorfor Matthæus sætter Kong David foran Abraham og opstiller de fædre, fra hvem Kristus nedstammer, i tre forskellige slægtsrækker

Men Matthæus sætter David før Abraham, skønt tilsagnet først blev givet Abraham og sidst nåede til David. Denne forjættelse til David har profeterne ofte behandlet og trøstet folket med. Som profeten Esajas, når han i kap. 11, 1 siger: ”Men der skyder en kvist fra Isajs stub, et skud gror frem fra hans rod”. Og profeten Jeremias siger i kap. 23, 5: ”Der skal komme dage, siger Herren, da jeg lader en retfærdig spire fremstå af Davids slægt. Han skal være konge med indsigt og øve ret og retfærdighed i landet”. Og således er fremdeles

alle profeterne fulde af spådomme om, at Davids kongerige skal blive oprejst og stadfæstet, som da englen også forkyndte Maria, da han sagde: ”Gud Herren skal give ham hans fader Davids trone; han skal være konge over Jakobs hus til evig tid, og der skal ikke være ende på hans rige”, Luk 1, 32-33. Derfor måtte Matthæus her sætte David først som en mere bekendt mand og Abraham ved siden af ham, skønt tilsagnet først var givet Abraham, som Maria selv synger i sin sang: ”Han har taget sig af sin tjener Israel og husker på sin barmhjertighed – som han tilsagde vore fædre – mod Abraham og hans slægt til evig tid.”, Luk 1, 54-55. Og netop denne forjættelse er nu fuldbragt og beskrevet i dette evangelium, som vi nu videre skal se.

Den hellige Matthæus beskriver aldeles mesterlig sit evangelium og fordeler fædrene, fra hvilke Kristus nedstammer, i tre forskellige rækker, nemlig fjorten patriarker, fjorten konger og fjorten fyrster. For scepteret og kongeriget måtte ophøre i Juda efter Jakobs spådom, som lyder således: ”Scepteret viger ikke fra Juda, staven ikke fra hans fødder, til der kommer en hersker, ham skal folkene adlyde”, 1 Mos 49,10. Alt har her måttet blive opfyldt og personerne er tre gange

fjorten, som Matthæus selv opregner dem. Fra Abraham indtil David begge talt med, er fjorten personer eller led, og fra David og indtil det babylonske fangenskab fjorten led. Her er hos Matthæus udeladt en person, som hedder Joakim, og der skal altså stå: Josijas avlede Joakim, Joakim avlede Jekonja og hans brødre. Dette viser Krønikebøgerne. Og fra det babyloniske fangenskab indtil Kristus er også fjorten led. Denne deling i tre forskellige rækker indeholder en stor hemmelighed, som vi skal se.

Blandt andre love, som blev befalet jøderne at holde, var også de tre, at de skulle ære Gud, som deres fædre havde æret, at de ikke skulle tage nogen præst af en anden end Levis slægt, at de ikke måtte vælge nogen fremmed konge. Disse tre bud stemte mesterlig sammen i at pege på, at den Herre Kristus skulle være én eneste Gud, en evig præst af vort kød og blod, og en konge, vor broder, udsprunget af vor menneskelige slægt, som i sin guddoms magt kunne hjælpe os og gøre os salige og som vor evige præst bede uafladelig for os, som Hebr 5, 6 siger. Men fordi det ikke sømmer sig for en præst at blande sig i verdslige sager, så må han være en åndelig og evig præst, der kunne tage sig af os som vor broder. Desuden er han også en konge,

som beskytter og forsvarer os, og for hvem vi ikke behøver at frygte, for han er os lig, et menneske som vi. Ja, han blev det mest foragtede menneske, så at hjertet kan hvile tilfreds i frelseren, som aldrig kan forlade os. Hvem ville stå for Guds øjne og ikke forskrækkes, hvis denne præst ikke stod for Gud? Hvem ville beskytte os, hvis han ikke var en konge? Hvem ville gøre os salige, hvis han ikke var Gud? Hvordan skulle han tage sig af os, hvis han ikke var et menneske og vor broder, med hvem vi kunne tale som med os selv?

O du gode frelser, hvor viselig har du indrettet det, du er jo min broder, det véd jeg, som der står i Sl 22, 23: "Jeg vil forkynde dit navn for mine brødre". Det anfører også Hebræerbrevet i kap. 2, 32. Skønt du nu er Gud, min Herre Kristus og en konge over himlen og jorden, så skal jeg dog ikke frygte for dig, for du er min ven, min broder, mit kød og blod. Jeg lader mig ikke forvirre ved at jeg er en synder og du hellig. For hvis jeg ikke havde været en synder, så havde du ikke behøvet at lide for mig. Derfor er jeg trøstig. Jeg ser også, som her er beskrevet, fromme og onde, fra hvilke du ville nedstamme, for at du kunne trøste de frygtsomme og ængstelige samvittigheder, at de frejdig kunne tro på dig, som om du havde borttaget vor

synd. Som han da også har borttaget den. *Og for at vi kunne være forvisset derom, har han efterladt os sit ord, som sikkert tilsiger os det.* Derfor har vi også *skriftemålets sakramente* alene for vor skyld, for at et uerfarent hjerte *ved siden af ordet kan have et sikkert ydre tegn* (som også tager synderne fanget) på, at Gud er trofast i sine ord og løfter. Det har vi talt mere om andetsteds.

Den trøst, at Kristus nedstammer fra syndere

Blandt de konger og fyrster, som Matthæus opregner, har nogle været meget slette mennesker, som vi læser i Kongebøgerne. Men alligevel lader Gud dem optegne, som om de, fra hvem han ville nedstamme, var værdige folk. Han lader heller ikke nogen from kvinde blive nævnt ved siden af dem. For de fire kvinder, som her nævnes, har kun været regnet som slette og ugudelige kvinder, som Tamar, der med Juda, sin mands fader, avlede Peres og Zera, som der står i 1 Mos 38. Rahab bliver kaldt en ugudelig kvinde eller hore, Josva 2, 1. Ruth var en hedensk kvinde, og om hun end var ærbar, for man læser intet ondt om hende, så blev hun dog, fordi hun var en hedning, foragtet som en hund af jøderne og for verden anset som uværdig.

Urias' hustru, Batseba, var en ægteskabsbryderske, før David tog hende til ægte og avlede Salomo med hende. *Alle disse kvinder bliver uden tvivl omtalt, for at vi skal se, hvordan Gud blot har villet give alle synd*ere og synderinder et billede på, at han er sendt til *syndere.* Og han har villet fødes af syndere, for at de, jo større syndere de er, skulle have desto større tilflugt til denne nåderige Gud, præst og konge, som er vor broder. *I ham og ellers ikke i nogen anden kan vi opfylde loven og få Guds nåde.* Derfor er han kommet fra Himlen og forlanger ikke mere af os end blot at vi skal lade ham være vor Gud, præst og konge. Så skal alt være rigtigt og udjævnet. Ved ham alene bliver vi Guds børn og Himmeriges arvinger, som Paulus siger i Gal 3, 26: "I er alle Guds børn ved troen i Kristus Jesus". Her må alle synderes hjerter hoppe af glæde over, at deres synder har været værdige at få en sådan frelser.

Må ikke hjertet her blive *født på ny*, når det fornemmer dette? *Så bliver det af hjertelig kærlighed drevet til at begynde et nyt liv.* For det har følt den guddommelige nådes vindpust, idet det har grebet forjættelsen, alle synders forladelse.

Den hemmelige udlægning om korset og lidelsen

Men når vi tæller personer i dette evangelium, så finder vi to og fyrre led, som måske er forbilledlig betegnet ved de to og fyrre lejrpladser, som Israels børn havde, før de kom til det forjættede land, som der står skrevet i 4 Mos 33. Vil vi nu også komme til det forjættede land, som vor Herre Jesus Kristus ved sin fødsel har beredt os, så må også vi slå lejr to og fyrre gange, det vil sige, vi må afstå fra vort eget foretagende og fra mand til mand, fra et led til et andet blive født, så længe indtil vi kommer til Maria og Jesus. Da finder vi først hvile for vore sjæle. Men denne fødsel falder os sur, for det er meget fortrædeligt for den svage natur, at dens vilje og forehavende skal brydes. Den vil, at ingen fødsel eller smerter skal finde sted. Dog har en person undertiden mere smerte og anfægtelse og bedrøvelse end den anden. Røveren på korset overskred på éngang de to og fyrre trin og kom straks til Kristus. Ligeledes mange martyrer og flere af de kære helgener. Men ingen kan tilbagelægge denne lange rejse med kortvarigt besvær, med mindre en stærk vind, nemlig Helligånden, fører ham. Vi må gå fod for fod, fra Abraham til Isak, fra Isak til Jakob, fra

Jakob til Juda, og så fremdeles. Men fra Abraham må vi begynde, at vi kan blive ham lige i hans arv og modtage den velsignelse, som er lovet ham. Da kan vi desto gladere drage fra en patriark til den anden, det vil sige, lægge den ene trængsel bag os efter den anden, indtil vor rejse er endt og vi komme til hvilen. For mennesket må så længe blive ængstet og så ofte afsige sin egen vilje, indtil han bliver mør, og til sidt besejrer sit kød, så at det bliver ånden underdanigt og gerne adlyder Guds vilje.

Derfor må ingen sætte sig i hovedet, at han i ro og mag og med gode dage vil komme i Himlen, som Kristus siger i Luk 18, 24-25: ”Hvor er det vanskeligt for dem, der ejer meget, at komme ind i Guds rige. Det er lettere for en kamel at komme igennem et nåleøje end for en rig at komme ind i Guds rige”. Og i ApG 14, 22 lærer Paulus, at vi gennem mange trængsler skal gå ind i Guds rige. I Luk 16, 25 siger Abraham til den rige mand: ”Barn, husk på, at du fik dit gode, mens du levede, og Lazarus på samme måde det onde; nu trøstes han her, mens du pines”. Således har også Kristus måttet lide og gennem korset indgå til herligheden. Og Paulus siger i 2 Tim 3, 12: ”Forfulgt bliver alle, som vil leve et gudfrygtigt liv i Kristus Jesus”. Heraf må vi

nu lære, at alt det, som behager legemet godt, er gift. Derfor siger Paulus i Rom 8, 13: ”Hvis I lever i lydighed mod kødet, skal I dø, men hvis I ved Åndens hjælp dræber legemets gerninger, skal I leve”. Ånden, som kom ned fra Gud, vil gerne lide, men kødet strider imod. Det gav Kristus til kende, da han sagde til sine disciple, at han måtte gå op til Jerusalem og lide meget af jøderne og blive slået ihjel, og Peter tog ham for sig alene og sagde: ”Gud bevare dig, Herre, sådan må det aldrig gå dig!” Men Jesus vendte sig om og sagde til Peter: ”Vig bag mig, Satan! Du vil bringe mig til fald. For du vil ikke, hvad Gud vil, men hvad mennesker vil”, Matt 16, 21-22.

Her er det klart, at menneskelig fornuft går stik imod Guds vilje. *Gud vil, at vi gennem korset og forfølgelse skal komme til herligheden.* Men så fægter hjertet imod og bedrøves over lidelsen. Men de, som har Guds Ånd, glæder sig over, at de må lide for Guds skyld, som der står skrevet om apostlene: ”De forlod så rådssalen, glade fordi de var blevet anset for værdige til at blive vanæret for Jesu navns skyld”. ApG 5, 41.

Derfor siger Jakob i sit brev, kap. 1, 2-4: "Mine brødre, I skal kun regne det for glæde, når I kommer ud for prøvelser af forskellige slags; I ved jo, at når jeres tro prøves, skaber det udholdenhed. Og udholdenheden skal føre til fuldendt værk, for at I kan være fuldkomne og helstøbte og ikke stå tilbage i noget". *Hvor højst nødvendig er tålmodighed for et kristenmenneske*, så at vi bevarer vore sjæle ved tålmodighed, som Kristus siger i Luk 21, 19. Ellers ville vi evigt miste dem. Derfor må vi træde ind i et nyt liv og ikke straks bande og blive uvillige, når en ulykke rammer os, men *altid opløfte vore hjerter til Gud og tålmodig lide hans vilje*. Han vil visselig forløse os i sin tid, når det behager ham. *Vi skal altid tænke, at han mener det faderligt og vel, når han sender os forfølgelse, angst, bedrøvelse og modgang*, som Hebræerbrevet siger i kap. 12, 5-8: "I har glemt den formaning, der lyder til jer som sønner: Min søn, foragt ikke Herrens opdragelse, mist ikke modet, når du irettesættes af ham; for Herren tugter den, han elsker, han straffer hver søn, han holder af. For jeres opdragelses skyld skal I holde ud; Gud behandler jer som sønner. For hvor er den søn, som ikke tugtes af sin far? Hvis I lades uden den opdragelse, som er alles lod, er I uægte

børn og ikke sønner". – Gud give os sin guddommelige nåde, at vi glade vandrer de to og fyrre trin og bliver født til et nyt liv med den Herre Kristus! Amen.

Om Annas fest

Jeg må også sige, at jeg ikke finder et bogstav i Skriften om Annas fest, som man i dag helligholder. Jeg tror, at Gud har undladt at skrive derom, for at vi ikke skulle søge os nye frelsesteder, som vi nu gør, idet vi løber hid og did og derved mister den rette frelser, Jesus Kristus. *I kan godt lade være at helligholde denne dag og kunne have passet jeres arbejde hjemme,* men Djævelen har så ganske forblindet os, at vi med højeste flid gør det, som vi har opdigtet, men lader Guds forskrifter og bud stå. Hvor fromme vi bliver, ser vi for vore øjne. Vi er i disse sidste tider kommet i en sådan jammerlig tilstand, at vi ikke kan kende vort Helvede, død og fordærvelse. Gud hjælpe os ud af dette spil, så at vi holder os til evangeliet og lader dette spøgelsesvæsen og abespil fare. Hvem, som kan, han vogte sig. Jeg vil hermed have alle og enhver advaret. Vil man ære de kære helgener, så kan man vel finde en anden måde, så at Gud bliver æret tillige med dem,

som jeg på andre steder har sagt og skrevet nok om. Dermed vil vi nu lade det blive.

—

Laurentius' dag

Joh 12, 24-26

v24 Sandelig, sandelig siger jeg jer: Hvis hvedekornet ikke falder i jorden og dør, bliver det kun det ene korn; men hvis det dør, bærer det mange fold. v25 Den, der elsker sit liv, mister det, og den, der hader sit liv i denne verden, skal bevare det til evigt liv. v26 Den, der tjener mig, skal følge mig, og hvor jeg er, dér skal også min tjener være. Den, der tjener mig, ham skal Faderen ære.

Summen af evangeliet

1. Herren tager en lignelse af sæden, som man kaster ud på en mark, og som ikke bærer frugt, hvis den ikke ganske og aldeles dør i alt det, som den er.
2. Kristus siger, at han ikke vil blive herliggjort uden ved døden, hvormed han lærer os, at vi også skal blive

herliggjort ved korset og døden og komme til herlighed, ikke alene efter dette liv, men at vi også, mens vi lever her, skal bære frugt ved at døde vor gamle Adam.

3. Med det lille ord: ”Liv”, betegner Herren alt, hvad vi er. For al vor gerning må blive dræbt og gå under, for at vi igen kan blive født på ny og leve i Gud. Derfor siger han i Luk 9, 23: ”Den, som vil følge mig, skal fornægte - ikke dette eller hint, men - sig selv.

4. Kristi discipel efterfølger sin mester i korset, så han også må komme til den herlighed, hvortil Kristus, hans mester, er kommet igennem korset. Det er ikke verdens herlighed, som hyklerne efterfølger, men Faderens herlighed.

5. Evangeliet bliver forkyndt for de fattige. De troende bliver i Skriften kaldt fattige. For hvem er fattigere end den, som bestræber sig for at fornægte sig selv, hvilket troens ånd gør? Kristi folk er forbandet for verden, men for Gud velsignet og i stor herlighed.

6. Sådan forjættelse gør korset desto lettere og tåleligere for dem, som ikke ser på det nærværende, men på det kommende ved troen, som den hellige Paulus siger i 2 Kor 4, 16-18: ”Derfor bliver vi ikke modløse, for selv om vort ydre menneske går til grunde, fornyes

dog vort indre menneske dag for dag. For vore lette trængsler her i tiden bringer os i overmål en evig vægt af herlighed, for vi ser ikke på det synlige, men på det usynlige; det synlige varer jo kun en tid, det usynlige evigt".

Marias himmelfartsdag

Luk 10, 38-42

v38 Mens de var på vandring, kom Jesus engang ind i en landsby, og en kvinde ved navn Martha tog imod ham. v39 Hun havde en søster, som hed Maria; hun satte sig ved Herrens fødder og lyttede til hans ord. v40 Men Martha var travlt optaget af at sørge for ham. Hun kom hen og sagde: »Herre, er du ligeglad med, at min søster lader mig være alene om at sørge for dig? Sig dog til hende, at hun skal hjælpe mig.« v41 Men Herren svarede hende: »Martha, Martha! Du gør dig bekymringer og er urolig for mange ting. v42 Men ét er fornødent. Maria har valgt den gode del, og den skal ikke tages fra hende.«

Summen af evangeliet

1. Maria er nådefolket, Martha lovens eller gerningernes folk.
2. Martha roser sig af sin tjeneste og fordømmer Maria. Således gør også lovens folk, de gerningshellige. De roser sig også frem for andre af sine gerninger og sit strenge liv, og mener at være noget større hos Gud end de andre.
3. Kristus siger, at Marias del var fornødent og tillige god og evig.
4. Her har nogle talt meget om det ydre og det indadvendte liv, som de selv ikke har forstået. Men hvordan rimer dette her sig med himmelfarten eller Guds moders himmelfart?

Udlægning af evangeliet

Man helligholder i dag vor kære Frues, Guds moders, fest i anledning af hendes død og himmelfart. *Men hvordan dette evangelium passer dertil, ser vel enhver*. Derfor kan man ikke af dette evangelium udgrunde, hvordan Maria har det i Himlen og det er heller ikke nødvendigt, om vi end ikke i alle dele kan udforske, hvordan det går til med helgenerne i Himlen. Det er tilstrækkeligt, at vi véd, at de lever i Gud, som

Kristus i Matt 22, 32 slutter af dette ord i 2 Mos 3, 6, hvor Gud sagde til Moses: ”Jeg er Abrahams Gud og Isaks Gud og Jakobs Gud.” Han er ikke Gud for døde, men for levende.

Derfor skal disse ord være os tilstrækkelige, at *vi véd, at de lever*. Men hvordan det går til, skal vi ikke gruble over, fordi det ikke er fornødent for os og heller ikke er os befalet. For vor fornuft er for svag dertil, skønt de store mestre har dristet sig til at forsøge det, men dog ikke udfundet det. *For der er tre slags liv*: For det første et barns, som ligger i vuggen. Det lever i Gud, skønt det kun føler lidt deraf. For det andet, når vi sover, så lever vi også, men véd ikke, hvordan. For det tredje, at vi sikkert véd og føler, at vi lever, men véd dog heller ikke hvordan.

Fordi Gud nu her på jorden i det trange fængsel (som da næppe er et halvt liv) handler med os således, at vi ikke føler, at vi lever, hvor meget mere kan han ikke gøre det i Himlen, hvor det er vidt og bredt, og hvor det rette liv er? *Altså kan vi ikke sætte et vist mål og opstille regler, så at vi kan vide, hvordan de kære hellige lever dér.* For de afsindige og gale mennesker

lever også, og véd ikke hvordan. Derfor er det tilstrækkeligt, at vi véd, at de lever, men hvordan det går til, behøver vi ikke at vide. *Og dette har jeg sagt, fordi vor tro altid skal stå på det, som er vist, og fordi vi ikke skal gøre os nogen trosartikel af det, for hvilket vi ikke har grund i Skriften*. Ellers opstår der dag for dag nye trosartikler. Derfor er der en stor forskel på de ting, som man nødvendigt må tro, og på dem, som man ikke behøver at tro. *Hold jer altid til det, som Skriften klart åbenbarer*. For man skal ikke bygge på det, som Skriften ikke klart lærer. Fordi Skriften da siger at Abraham, Isak, Jakob og alle troende lever, er det nødvendigt, at i tro, at Guds moder lever, men hvordan det går til, det skal man overlade til den kære Gud. Dette være nok om festen, og nu vil vi sige noget om evangeliet.

Først vil vi på det allermest enfoldige opfatte evangeliet historisk. For det er også den største kunst at udlægge enfoldigt. Historien er den at Kristus kommer til en by og at, uagtet der er mange mennesker i den, dog ingen optager ham, undtagen alene Martha. Nu havde Martha en søster, som hed Maria. Disse to søstre havde hver sin forskellige gerning. Martha går hen og laver mad, henter vand, vasker fadene og gør

hvad der skal udrettes i huset, og har, som evangeliet siger, meget travlt med at opvarte Herren. Men Kristus sidder der og foretager en anden gerning, nemlig prædiker og har Maria ved sine fødder, det vil sige, til tilhørerinde. Og hun lægger ikke engang mærke til, hvad Martha gør. Da nu Martha ser, at hun alene er overlæsset med arbejde og besvær og ikke har nogen, som yder hende en håndsrækning, og hendes egen søster også sidder ledig, så buser hun på, taler til Herren og beder, at han vil lade Maria hjælpe hende. Hun mener således at have gjort sine sager godt. Men Kristus tager her ikke hensyn til hendes gode mening, men irettesætter hende, fordi hun sørger sådan og gør sig så megen bekymring, og siger: Maria har valgt den gode og nødvendigste del, nemlig at høre Guds ord og evangelium. Det er historien.

Dette evangelium lærer os at gøre forskel på de ting, som angår maven og på dem, som angår sjælen. Her ser I, at Kristus, skønt han nok er sulten, alligevel har sådan omhu for sjælenes salighed, at han endog glemmer maden, prædiker alene for Maria, og er så ivrig beskæftiget med ordet, at han endog irettesætter Martha for hendes arbejdes skyld, hvormed hun gjorde sig møje og bekymring, så hun også forsømmer

evangeliet. Derfor siger han til hende: ”Martha, Martha, du bekymrer dig og forstyrres ved mange ting. Men ét er fornødent”. Som om han ville sige: Martha, du har megen sorg, men jeg har hidtil prædiket evangeliet om, at man ikke skal sørge. Man skal vistnok arbejde, men ikke sørge, og især skal man lade sorgen fare, når ordet kommer, da skal man ophøre med opgaverne og arbejdet. Ja da skal man forlade ikke blot arbejdet, men også kone og barn, fader og søskende, fjende og ven, ære og gods, og alene hænge ved ordet. Derfor ser I her, at Martha, uagtet hun har været et fromt barn og også har ment det vel, alligevel bliver irettesat for sin opvartning og *Herren dadler både hendes gode mening og tillige hendes gode gerning.*

Heraf kan I skønne, at vor gode mening er falsk, hvad påskud vi end har for den. For Martha havde her vel også kunnet sige: O, jeg har gjort mig så megen umage, har løbet, vasket og lavet mad, skal min gode mening alligevel ikke gælde noget? Man kan anse denne mening, så højt, som man vil, så gælder den dog intet for Gud. For sådan siger Gud i 5 Mos 12, 8: ”Du skal ikke gøre, hvad du selv finder for godt”. For I ser her, at Marthas mening, som dog var den bedste, bli-

ver straffet. Dog revser han meget mere hendes bekymring end hendes arbejde. Men han straffer hende på en smuk, venlig måde og bortkaster hende ikke, og det er næsten det bedste i dette evangelium. For det afmaler os Kristus som en meget overbærende, venlig person, som omgås meget mildt med os, om vi end undertiden snubler og ikke gør, hvad ret er, og dog holder os dette til gode.

Overalt viser Skriften os et sådant billede af Kristus, af hvem vi skal vente os det allerbedste. For hjertet må have et sådant billede, hvoraf det kan opmuntres til troen, som I her ser. Martha har uden tvivl syndet ved sin bekymring og ved at ville hindre søsteren i den rette gode gerning. Men alligevel irettesætter Kristus hende så smukt, mildt og forkaster hende ikke. Således kan Gud nok bære over mod vore brøst og skrøbeligheder, når blot vi igen ser igennem fingre med og gerne tager imod, når han straffer og forkaster vore gode gerninger, som Martha her gør. Hun tier stille, finder sig i og tager det nok så godt op, at hendes gerning bliver forkastet. Sådan skal også vi gøre, tåle, at Gud straffer og dadler, hvad vi gør, tie stille og sige: Herre, du har ret.

Nu straffer Gud på to måder, i det ydre og i det indre. I det indre således: Når vi har gjort godt, har bedt, givet almisse og hvad mere der nu er af ydre herlige gerninger, og vi så går i den indbildning, at det alt sammen er retskaffent, så kommer straffen i samvittigheden, som siger, at gerningen er ond og fordømt og ikke gælder noget for Gud. Når vi da kunne holde stille og tage imod hans straf, så ville vi igen blive antaget af ham. Det ville være den rette kunst. Men kød og blod gør det ikke, blot troen må gøre det. Den virker i os, at vi ikke falder fra, om vi end føler en forsagthed i samvittigheden, som om Gud ikke vil have os og vor gerning var aldeles intet. Den, som her vil bestå, må derfor være klog og kunne sige sådan: Ak Gud, det er sandt, jeg er jo intet. Men du vil ikke derfor forlade mig, det véd jeg og er vis på.

For det andet straffer Gud i det ydre, selv om han ikke griber ind i og straffer hjertet, men dadler i det ydre ved mennesker. *For hans domme og straffe er mange slags*, som når han sender folk, som fordømmer og gør til intet, hvad vi foretager os. Da skal man tænke: Velan, skal det ikke være ret, så lad det ikke være ret, jeg vil gerne have det forkastet og fordømt, jeg er det vel værd, så at jeg også står stille og ikke

falder fra. Sådan sker det her med Martha. Hun mener, at hun just gør det vel. Da siger Kristus: Der er intet godt ved dine gerninger, og de fortjener alle sammen dadel. Blot den gerning med ordet, som Maria passer, er god og ulastelig.

Således må alle vore gerninger være forkastet. For de er dadelværdige, og om end ikke min egen samvittighed siger mig, at hele mit liv og al min gerning er forgæves og forkastelig, så gør dog Gud det ved andre folk. Det skal jeg nu optage venligt. For Gud straffer os for at gøre vor egen gerning til intet og bringe os derhen, at vi er ustraffelige, som Kristus her vil have Martha derhen, hvor Maria er, og føre hende til den gerning, som man ikke kan laste, det vil sige, til ordet. *For der gives ingen mere kostelig gerning, end at man modtager og hører Guds ord.*

Her har vi nu i korthed en forskel på gerningerne og på troen, nemlig, at vi ikke er fromme med ydre gerninger, men at alt dette er strafbart for Gud. Det eneste, som er godt, er at sidde ved Kristi fødder og høre Guds ord. For ordet er klart og rent, retskaffent, helligt og hvidt. Derfor bliver også sjælen, som hæn-

ger ved det, af samme beskaffenhed, som ordet, nemlig klar, ren, hvid, retskaffen og hellig. *For ligesom et kul, som er sort, bliver rødt, når det kommer i ilden, og får alle ildens egenskaber, sådan gør også troen, at sjælen bliver ganske forenet med ordet og gennemvarmet og gennemtrængt af det guddommelige, så at den bliver aldeles af samme natur som ordet.*

Og ligesom man ikke kan dadle ordet, således kan man heller ikke dadle samvittigheden. For der er blevet én dej af ordet og troen. Nu kan hverken Helvede eller djævel eller nogen skabning, og heller ikke engang Gud selv dadle ordet. Følgelig er den, som holder fast ved det, ulastelig. Derfor er det bedst at holde fast ved Guds ord. *Men ordet kan man ikke fange med hænder eller fødder eller med hele legemet eller med noget andet, end alene med hjertet ved troen.* Derfor er alt ydre dadelværdigt og må blive korsfæstet, bespottet og foragtet. Kun troen er ustraffelig. Den alene og det, som går ind under den og flyder af den, er yndet af Gud. Ud over det er alle vore gerninger forkastet og dadlet, hvilket Gud enten selv må sige dig ind i hjertet eller i det ydre ved mennesker fremholde for dig.

Altså består det kristne væsen ikke i nogen gerning, men alene deri, at Guds ord bor i sjælen. Derfor vil Gud drage os bort fra ydre gerninger, fordi vi er Martha, og vil bringe os derhen, hvor Maria er, det vil sige, til troen. Det mener Herren, når han siger: Ét er fornødent, at Maria har valgt den gode del, som ikke skal tages fra hende. Det er troen og ordet. For intet kan bestå for Gud med gerninger, men alene med troen. Lad os derfor nu tragte efter den del, at vi bliver ulastelige. Men det sker, når vi tror og hænger ved ordet. Maria bliver her prist, og intet dadelværdigt bliver fundet hos hende. Men Martha må tåle, at hendes gerninger bliver dadlet, uagtet hun vel havde kunnet sige: Jeg gør jo alt, hvad jeg kan gøre. Alligevel straffer han hende, som sagt, men ganske mildt og venligt, som om han ville sige: Martha, din gerning må blive straffet og agtet for intet. Gør du det ikke, så vil jeg gøre det, eller Djævelen skal gøre det. For jeg vil ikke have nogen anden gerning end Marias, det er troen, at du tror på ordet, som Maria gør.

Af alt dette kan I nu forstå, hvad det betyder, når Kristus siger: Ét er fornødent. For det andet: Maria har valgt den gode del. *Derfor læg vel mærke til, at kun den ene ting er fornødent for at modtage det evige liv,*

nemlig Guds ord og troen. Dermed er nu alle gerninger, valfarter, natgudstjenester, sjælemesser og hvad mere det nu er af sådan støj og spektakel, afskaffet. For Marthas gerninger har været meget bedre end alle munkes og pavers. Men alligevel bliver de forkastet. Udretter da nu Marthas gerning det ikke, så vil ingen munks gerning udrette det. Derfor vil man *hverken med anger eller lidelse eller med nogen gerning* modtage en glad samvittighed, men troen alene må gøre det. Det véd de godt, som har erfaret det. For når angeren kommer, så løber man hid og did, en til et kloster, en anden til Jakob, denne til Rom, en anden til Jerusalem, til Aachen, til det hellige blod, og hvad mere narreværk, man nu driver på, og mener at hjælpe den med gerningerne, så at en del af dem endog har ladet sig iføre munkekapper, når de er døde, og begrave med dem og indbildt sig, at de derved ville modtage nåde og berolige samvittigheden. Dette er, mener jeg, at blive narret.

Men således skal Djævelen narre os, og sådan skal det gå, når vi falder fra sandheden. For den, som ikke vil have sandheden, må have løgnen og intet andet. Der findes ingen middelvej. Derfor siger Paulus i 2 Thess 2, 9-12, hvor han taler om Antikrist, at hans

komme er Satans værk og sker med al kraft og med løgnetegn og løgneundere og med alt uretfærdighedens bedrag over for dem, der fortabes, fordi de ikke har taget imod kærlighed til sandheden, så de kunne blive frelst. Derfor sender Gud vildfarelsens magt over dem, så de tror på løgnen, for at alle, der ikke er kommet til tro på sandheden, men fandt behag i uretfærdigheden, skal blive dømt.

Men hvad skal en bekymret, ængstet samvittighed gøre, som antager alt, også det allermest naragtige, som man siger til den? Det viser Kristus her og siger: Gerninger gør det ikke, indbild dig aldrig det, *kun ét er fornødent, nemlig at høre Guds ord og tro det.* Gør dette og ellers intet, så får du en glad samvittighed. Gør så, hvad du kan og skal, så vil alt være til din lyksalighed og behage Gud. Derfor må I lægge vel mærke til, at Guds ord frem for alle ting er fornødent til det evige liv.

Og han siger netop: fornødent. At spise og drikke er også fornødent. At sove, våge, gå med klæder er også fornødent. Men om denne fornødenhed taler han ikke her, men om den, hvorom al verden taler og spør-

ger: Kære, hvad er fornødent til salighed? Martha løber da hid og did og gør sig megen møje med dette og hint, falder til sidst sammen og fortvivler, og beder Kristus, at han skal lade Maria hjælpe hende. Da siger Kristus: Nej, lad hende sidde, det er alene fornødent, nemlig *den blotte og bare tro på ordet,* ellers intet på hele jorden. Lige så lidt som jeg kan være uden gerninger i det ydre med hensyn til det legemlige, lige så lidt kan jeg være uden gerninger, når jeg er åndelig. For jeg må jo leve, ernære hustru og børn, arbejde, spise, drikke, bygge, drive agerbrug og hvad nu enhvers håndtering er. Således gør jeg også, når jeg er åndelig eller en kristen, da kan jeg ikke undlade at gøre godt mod min næste, at hjælpe og råde ham og stræbe at gøre alt således, at jeg kan gavne andre med mine gerninger. Og ligesom jeg gør disse gerninger for mig selv, min hustru og mine børn for intet, således gør jeg også disse gerninger ganske for intet.

Betænk derfor, at den, som vil bestå for Gud og ikke blive dadlet, han må her være Maria, det vil sige, han må tro og hænge ved ordet. Derpå driver Johannes overalt i evangeliet, og især, når han i kap. 3, 18 siger: ”Den, som tror på sønnen, dømmes ikke”. For ingen vil undslippe Guds dom, og ingen gerning vil bestå for

Guds dom. Men den, som tror på Guds søn, er allerede trængt igennem dommen til livet. For Gud kan ikke dadle ordet. Og den, som da er én dej eller én ting med det, han er from og ulastelig. Men de, som vil gøre sig megen umage og befatte sig med at udrette meget, de udretter intet, for gerningerne gælder i sandhed intet for Gud. Derom har I ofte hørt meget. Vi vil nu lade det blive derved.

—

Apostlen Bartholomæus' dag

Joh 15, 12-16

v12 Dette er mit bud, at I skal elske hinanden, ligesom jeg har elsket jer. v13 Større kærlighed har ingen end den at sætte sit liv til for sine venner. v14 I er mine venner, hvis I gør, hvad jeg påbyder jer. v15 Jeg kalder jer ikke længere tjenere, for tjeneren ved ikke, hvad hans Herre gør; jeg kalder jer venner, for alt, hvad jeg har hørt af min Fader, har jeg gjort kendt for jer. v16 Det er ikke jer, der har udvalgt mig, men mig, der har udvalgt jer og sat jer til at gå ud og bære frugt og blive ved med at bære frugt, så Faderen kan give jer, hvad som helst I beder om i mit navn.

Summen af evangeliet

I. Ud over troen bliver intet fordret af os undtagen kærligheden, som Paulus siger i Rom 13, 8: ”Vær ingen noget andet skyldig end at elske hinanden; for den, der elsker andre, har opfyldt loven”. Disse ord taler Paulus til de troende, som nu ved troen på Kristus er fromme og retfærdige.

2. Det er et nyt bud, som vil have hjertet og ikke et hykleri. Det søger ikke alene gods, men også sjælene og livet, så at vi ikke alene hengiver godset, men også livet for vore brødre uden vederlag, efter Kristi eksempel, som uden vederlag har udvalgt os, gjort os til sine venner og er død for os. Denne kærlighedens evige lov døder og kaster alt vor eget omkuld.

Om kærligheden, hvorom dette evangelium taler, har I nu hørt meget, og meget er også skrevet derom. Derfor er det unødvendigt at forfatte en særskilt afhandling derom. *Den, som behøver det, bør ikke undgå den møje, selv at samle det sammen, at man ikke skal skrive ti gange om én ting og fylde verden med bøger.*

Johannes Døberens halshuggelse

Mark 6, 17-29

v17 Herodes havde nemlig ladet Johannes gribe og lægge i lænker og fængsle på grund af Herodias, sin bror Filips hustru, fordi Herodes havde giftet sig med hende; v18 for Johannes havde sagt til ham: »Du har ikke lov til at have din brors hustru.« v19 Og Herodias var ude efter ham og ville have ham slået ihjel, men hun kunne ikke. v20 For Herodes var bange for Johannes, da han vidste, at han var en retfærdig og hellig mand, så han holdt hånden over ham; og hver gang han hørte på ham, blev han meget anfægtet, men han hørte gerne på ham.

v21 Men så kom der en lejlighed, da Herodes på sin fødselsdag holdt fest for sine hoffolk og hærførerne og de fornemme i Galilæa. v22 Da kom Herodias' datter ind og dansede, og hun betog Herodes og hans gæster. Kongen sagde til pigen: »Bed mig om, lige hvad du vil, og jeg vil give dig det!« v23 Og med ed lovede han hende alt muligt: »Lige meget hvad du beder mig om, vil jeg give dig, om det så er halvdelen af mit kongerige.« v24 Men hun gik ud og spurgte sin mor: »Hvad skal jeg bede om?« Hun svarede: »Johannes Døbers hoved!« v25 Og så skyndte hun sig ind til kongen og bad ham: »Jeg ønsker, at du straks giver mig Johannes Døbers hoved på et fad.« v26 Kongen blev meget ked af det, men på grund af sin ed og sine gæster ville han ikke sige nej til hende. v27 Så

sendte kongen straks bødlen af sted med ordre om at bringe Johannes' hoved. Og han gik hen og halshuggede ham i fængslet, v28 og han bragte hans hoved på et fad og gav det til pigen, og hun gav det til sin mor. v29 Men da hans disciple hørte om det, kom de og hentede liget og lagde det i en grav.

Summen af evangeliet

1. Denne historie og dette evangelium indeholder eksempel på en grov vantro, som foragter alt.
2. Herodes véd, at han handler skændigt. Dog vedbliver han. Her ser man, at der ikke er nogen gudsfrygt i kødet.
3. Fornuften tager eden for sig og vil dermed dække og besmykke sig.
4. Således som Herodes er, er alle mennesker, der er forladt af Guds lys.

Marias fødselsdag

Matt 1, 1-16

v1 Slægtsbog for Jesus Kristus, Davids søn, Abrahams søn.

v2 Abraham blev far til Isak, Isak til Jakob, og Jakob til Juda og hans brødre. v3 Juda blev med Tamar far til Peres og Zera, Peres blev far til Hesron, Hesron til Ram, v4 Ram til Amminadab, Amminadab til Nakshon, og Nakshon til Salmon. v5 Salmon blev med Rahab far til Boaz, Boaz blev med Ruth far til Obed, Obed blev far til Isaj, v6 og Isaj blev far til kong David.

David blev med Urias' hustru far til Salomo, v7 Salomo blev far til Rehabeam, Rehabeam til Abija, Abija til Asaf, v8 Asaf til Joshafat, Joshafat til Joram, Joram til Uzzija, v9 Uzzija til Jotam, Jotam til Akaz, Akaz til Hizkija, v10 Hizkija til Manasse, Manasse til Amos, Amos til Josija, v11 og Josija til Jekonja og hans brødre under bortførelsen til Babylon.

v12 Efter bortførelsen til Babylon blev Jekonja far til Shealtiel, Shealtiel til Zerubbabel, v13 Zerubbabel til Abiud, Abiud til Eljakim, Eljakim til Azor, v14 Azor til Sadok, Sadok til Akim, Akim til Eliud, v15 Eliud til Eleazar, Eleazar til Mattan, Mattan til Jakob v16 og Jakob til Josef, Marias mand. Hun fødte Jesus, som kaldes Kristus.

Summen af evangeliet

1. Matthæus lover forud i titlen, at han vil skrive en bog om, at Kristus er kommet til verden, om hvilket der er talt så forunderlige ting. Hvem ville ikke gerne høre det?

2. Kristi slægt fra Abraham og fra David, således som Gud har tilsagt og forjættet.
3. En anden sum af dette evangelium finder man ovenfor på Annas dag.

Udlægning af evangeliet

Om helgenernes ære

Man helligholder i dag den hellige Jomfru Marias fødselsfest. Dertil har man valgt begyndelsen af Matthæus' evangelium, der fortæller om Jesus Kristi forfædres stamrække, som I nu har hørt. Men I véd, mine kristne venner, at den ære, som man viser Guds moder, gør menneskers hjerter stort væsen af. Ja så stort, at man ikke gerne hører tale derimod, men blot gør det større.

Nu lader vi det også ske, at man ærer hende, fordi vi, efter Paulus' ord i Rom 12, 10, er skyldige til at vise hinanden ærbødighed for hans skyld, som bor i os, Jesus Kristus. Derfor er man også Maria ære skyldig. *Men så må man se til, at man ærer hende ret*. Man er desværre, frygter jeg for, gået alt for vidt heri, så at man ærer hende højere, end man skal, og end hun selv ønsker.

Deraf er da nu fulgt to skadelige ting. For det første, at Kristus derved forringes, idet man mere har sat sit hjerte til Maria, end til Kristus selv, så at Kristus bliver stillet i baggrunden og aldeles glemt. For det andet, at man har *glemt de arme hellige her på jorden*. Jeg lader det ske, at du har store tanker om Maria, priser hende meget, men med det forbehold, at din gode mening ikke farer afsted og gør en lov deraf, som om vore sjæles salighed beroede derpå, at man ærede hende således. Derfor har Skriften heller ikke skrevet det mindste om hendes fødsel eller liv, for at man ikke skal sætte sit hjerte til hende og hæve hende for højt. Alt dette har munkene optænkt, som har villet prise kvindernes ære, hvortil de har brugt Maria og *har måttet opfinde så megen løgn til bestyrkelse for sit fjas.* Man har *draget Skriften ved hårene* for at anvende den på Maria og tvunget den hen, hvor den ikke hører til. For det evangelium, som vi læser i dag, angår Kristi og ikke Marias fødsel. Se, således er løgne opkommet, men det må man nu på ingen måde tåle. Jeg tillader vel, at man ærer hende, men således, at man *ikke gør Skriften til løgn*.

Ligeledes har man udlagt dagens epistel om hende, uagtet den blot angår den guddommelige visdom, som er Kristus, der har været før verden, og i hvem alle ting er skabt. At man nu anvender dette ord på Guds moder, er jo *ren løgn og gudsbespottelse. Derfor vil jeg, at man ophørte med denne fest, for der står intet i Skriften derom.* Det passer sig ikke, at man vil anvende Skriften på den, da den ikke hører til her.

Således er dette det første afbræk og den første skade, at man ved den dybe ære, man har vist Guds moder, har svækket Kristi ære og erkendelse, uagtet vi dog efter Kristus kaldes kristne, så at vi alene skulle hænge ved ham og være Guds børn og arvinger ved ham. For ved hans blod er vi alle sammen renset fra synderne og delagtiggjort i de himmelske goder. Er nu dette sådan, som det visseligt er, så er vi jo ligeså hellige som Maria og andre helgener, hvor store de end er, når vi blot tror på Kristus. For *denne tro gør os alle til søstre og brødre, også Maria selv.* Men at hun har en stor nåde, er ikke sket af hendes egen fortjeneste, men af Guds barmhjertighed. For vi kan ikke alle være Guds moder. For øvrigt er hun os lig og har lige så vel som vi måttet komme til nåde ved Kristi blod. Altså kan I nu selv bedømme, hvor langt vi skal udstrække

helgenernes ære, nemlig så langt, at vi ikke gør Kristus noget afbræk derved. Det sker, når vi antager hans blod og lidelse og forlader os derpå og ikke på nogen anden helgen. Ær derfor Guds moder således, at du ikke bliver stående ved hende, men trænger ind til Gud og *forlader dig på Kristus som midleren*, så vi i ham alle sammen er brødre og søstre, fordi han selv siger, at han er vor broder.

Den anden skade, som følger af den dybe ære, man viser Maria, tilføjes de kristne derved, at man opløfter øjnene mod Himlen og har travlt med dem og derover *glemmer de helgener, som er her på jorden.* Jeg forbyder dig ikke at ære helgenerne i Himlen, men alligevel ønsker jeg, at der blev gjort en forskel, så du vidste, hvem det var dig befalet at ære eller ikke. For det er ikke befalet nogen at ære helgenerne, som er borttaget fra dette liv. *Men dem, som er her, de levende kristne på jorden, som da er de rette helgener, er det dig befalet at ære,* som Paulus siger i 1 Tim 5, 9-10: "Som enke kan den regnes, der er mindst tres år gammel, har været én mands hustru og er kendt for gode gerninger; hun skal have passet og opdraget børn, have været gæstfri, have vasket de helliges fødder, taget sig af nødlidende, ja, stræbt efter at gøre

gode gerninger". Se, her kalder Paulus de fromme kristne, som lever her på jorden, hellige. Dem vil Gud, at man skal vise ære. Det vil han også tage hensyn til, som Kristus vil sige på den yderste dag: "Alt, hvad I har gjort mod en af disse mine mindste brødre, det har I gjort mod mig", Matt 25, 40. Og det er også de venner, som vi skal gøre os ved den uretfærdige mammon, Luk 15, 9. Dem skal man ære, give de fattige almisse, lære de uvidende sandheden, og hvad mere der nu er, hvormed man kan hjælpe dem. Derfor siger også Paulus i Rom 12, 13: "Vær med til at hjælpe de hellige, når de har behov for hjælp".

Denne ære har man ophævet med alt det skrål om at ære helgenerne deroppe i Himlen, idet man har stiftet så mange kirker og altre og drevet så meget narreværk. Hvis man betragter det i sandhedens lys, vil man finde, at det netop er dem, om hvem intet er befalet. Her har man bygget en kirke for Peter, dér en for Paulus, her en for Kathrina, dér en for vor kære Frue, her en for Nikolaus, dér en for Thomas, og omsider er det kommet dertil, at snart alle kroge er besat med kirker. Hvad trænger helgenerne i Himlen til vore kirker? *Se, med de penge havde man kunnet udstyre fattige jom-*

fruer og udrette andre herligere, nødvendigere gerninger. Alt det er nu blevet sat til side for helgenerne ære og tjeneste.

Derfor har jeg sagt: Jeg forbyder dig ikke at ære dem, men dog vil jeg, at du skal gøre forskel og vide, at du har større forpligtelse mod din næste end at bygge gyldne kirker. Og efter disse gerninger vil Gud også dømme. Når vi kommer og ikke har gjort godt mod de fattige og roser os af: Ah, jeg har bygget en kirke, ja hvilket stort hul har jeg gjort på Himlen, da vil Gud sige: Hvem har befalet dig det? Når du da siger: Jeg har ment det godt, og jeg troede, at det skulle behage dig, så vil Gud sige: Jeg finder, at det ikke er godt. Så har du tabt alle dine bekostninger og al din møje og forvisning. Se, derfor må man skille den ære, der vises de helgener, som lever, fra den, der vises dem, som er døde, ligesom man skelner mellem ædelsten og træ, og derfor må man lære, at man fortjener mere, når man giver én gylden til de fattige, end hundrede til helgenerne. Men dette forekommer os fremmed, fordi man er gået for vidt i at ære helgenerne. Derfor må man lære og drive derpå, så vil det nok falde bort.

Ja, siger de, men mange hellige har dog ladet sig se, som Laurentius med risten, der har trådt Djævelen under fødder. Således prædiker man i Merseburg om en biskop, hvis synd, som Djævelen havde lagt på vægtskålen, langt overvejede hans gode gerninger. Da skal den hellige Laurentius have vist sig med en kalk, som biskoppen havde ladet forfærdige til hans ære, og kastet den på vægtskålen, så at de gode gerninger vejede mere, end de onde. Lignende fortæller man også om kejser Henrik, og den samme kalk har man endnu i Merseburg. Sådanne digte, drømme og løgne må de høre, som ikke har villet høre sandheden. *Jeg tror, at det meget snarere har været Djævelen end Laurentius.* Derfor tag jer i vare, at de ikke bedrager eller forfører jer med sådanne *fabler og løgnehistorier.* Her må I nu selv dømme, for man har ingen befaling om, at man skal bygge kirker. Men at hjælpe de fattige, det er os befalet. Og det er de venner, hvorom Kristus siger i Luk 16, 9, at de modtager os i de evige boliger.

Her må jeg tale om *den sang, som kaldes "Salve Regina" og er en stor gudsbespottelse.* For sådan lyder den: "Vær hilset, du barmhjertighedens dronning, vort liv, vor sødhed og vort håb". Er det ikke for meget? Hvem vil forsvare det, at hun skal være vort liv,

vor sødhed og barmhjertighed, medens hun dog skal lade sig nøje med, at hun er et stakkels redskab, en Herrens tjenerinde, som hun selv siger? Den bøn synger man nu over hele verden og lader store klokker ringe under samme, og det er desværre kommet så vidt, at der næsten ikke gives nogen kirke, uden at der er skænket den rigelige gaver, for at Salve Regina skal synges i den.

Ligeledes forholder det sig med "Regina Coeli". Det er heller ikke meget bedre, idet man kalder hende en Himlens dronning. Krænkes ikke Kristi ære derved, at man tillægger en skabning det, som dog alene tilhører og tilkommer Gud? *Derfor bør man afstå fra sådanne ugudelige og ukristelige ord.* Gerne vil jeg have, at Maria skal bede for mig, men jeg vil ikke, at hun skal være min trøst og mit liv. Din bøn er mig også lige så kær som hendes. Hvordan det? Jo, når du tror, at Kristus lige så vel bor i dig som i hende, så kan du hjælpe mig lige så godt som hun.

Derfor skal man vise de kære helgener den ære, som vi er hinanden skyldige som Guds børn, men vogte sig for de to skadelige afveje, så at man ikke fordunkler Kristus. Ja, lad ham være vort liv og vor

trøst. Og for det andet må du ære dem således, at du *hellere giver hundrede mønter til de levende, end én til disse.* For du bliver slet ikke fordømt, om du end aldrig viser Maria nogen ære, ja om du aldrig tænker på hende. Men når du forsømmer helgenerne her på jorden, så bliver du fordømt. For her har du et Guds bud, men dér har du intet. Derfor må du underkaste dig og sige: Min kære broder, det er vistnok sandt, at du er min broder, men alligevel skal jeg sætte mig selv lavere end jeg sætter dig, fordi du er mere end jeg, og enhver skal agte den anden højere end sig selv. Således skal man også agte helgenerne i Himlen, nemlig som Guds børn og vore søstre og brødre, så forbliver Skriften i sin værdighed.

Men nu har de letfærdige ånder faret afsted og set over sig og gjort helgenerne aldeles til guder. Men hvis de havde været kristne hjerter, som har smagt troen, så havde de sagt sådan: Se, jeg har én dåb sammen med dig, én tro, én Gud, én Kristus, som Paulus siger i Ef 4, 5. Derfor må du være min broder. Så vil jeg nu anse dig for Guds barn og lægge mig under dine fødder. Og det havde helgenerne igen gjort. For hvis de endnu den dag i dag gik på jorden, så ville de ikke være så hovmodige. De ville lægge sig under fødderne

på og holde mig og enhver for en Herre, fordi Kristus lige så vel bor i os som i dem. For således har Kristus befalet os: ”Den, der vil være stor blandt jer, skal være jeres tjener, og den, der vil være den første blandt jer, skal være jeres træl, ligesom Menneskesønnen ikke er kommet for at lade sig tjene, men for selv at tjene og give sit liv som løsesum for mange”. Matt 20, 26-28. Det har han gjort for jer. Han er gået om blandt sine disciple, har betjent dem ved bordet, skænket for dem, fremlagt brødet, vasket deres fødder og anset dem for herrer, for de var Guds børn. Ja, han har endog anset sig for den allerringeste, og fornedret sig på det allerdybeste som Paulus anfører i Fil 2, 7. Som han nu har tjent os alle til hobe og er blevet vor tjener, har hengivet sit blod og kød for os og taget vor synd på sig og tjent os både med sit liv og sin død, sådan skal også enhver kristen tjene den anden og anse ham for sin Herre og ære ham.

Der ser I nu, at Guds moders ære består deri, at hun er et særligt Guds barn, begavet eller benådet frem for alle kvinder, og vi vil også kalde hende en nådig Frue, Guds moder, og give hende den æresplads, hvorpå Gud har stillet hende. *Men vi vil eller skal ikke gøre hende til en afgud*. For en midlerske, for vort liv,

vor trøst og barmhjertighed vil vi ikke anse hende, men til en forbederske vil vi gerne have hende som de andre helgener. Men man har sat hende over alle kor af engle og gjort et urigtigt afbræk i den ære, som man skylder hendes kære barn. Derfor bør man lade hende beholde den ære, som med rimelighed tilkommer hende, og anse hende for et Guds barn, *men se mere på de helgener, som lever her.* Valfart ikke hid og did, til Grimmenthal, til Eich, til Birnbaum, til Einsiedel, til Sternberg, og hvad alle de steder hedder, men *løb hen til den nabo, som trænger til dig* og giv her, hvad du ville give dér. Derved gør du også Kristus en velbehagelig tjeneste. Det være nok derom, vi vil også tale lidt om evangeliet, som Matthæus begynder således:

Om Kristi fødselsstamme

Jesu Kristi, Davids søns, Abrahams søns slægtsbog

Dette er fortalen, hvori han meddeler, hvad han har i sinde, nemlig, at skrive om Jesus Kristus. Og han opregner to og fyrre led fra Abraham til Kristus og deler

dem i tre slags, nemlig i patriarker, konger, eller fyrster og i dem, som endnu var, da Davids slægt begyndte at forfalde. Han anfører altså linjer og led fra Abraham indtil Josef, men da forandrer han udtryksmåden og siger ikke, at Josef avlede Kristus, men at Jakob avlede Josef, Marias mand, og at af hende er Jesus født, som kaldes Kristus.

For det første er det at lægge mærke til ved Kristi slægtsrække, at evangelisten deri nævner fire kvinder, som er berygtede i Skriften, nemlig Tamrar, Rahab, Ruth og Batseba. Men om de kvinder, som har et godt eftermæle, som Sara, Rebekka, Lea og Rakel, ties der. Over grunden til, at dette er sket, har nu Hieronimus og andre bekymret sig. *Jeg tror, at det er sket af den grund, at de var synderinder, og at Kristus har villet fødes også i den store slægt, hvor horer og skælme findes*. Herved giver han til kende, hvilken kærlighed han har til syndere. For ret hellighed nærmer sig des mere til syndere, jo helligere den er. Det er nu grunden til, at han slår sig ned og stiller sig midt iblandt synderes slægt og ikke skammer sig ved dem, ja optager dem i sit stamtræ og lader dem synge fra alteret for al verden. Hvis Kristus havde været en farisæer, så havde han ikke gjort meget væsen af dem. Nej, de

havde måttet lugte ilde for ham, og han havde slået rynker på næsen. Men fordi han var hellig, måtte de også her blive nævnt blandt hans mødre. Det er nu sket som sagt *for at vise at han er venlig mod arme syndere*, så at samvittigheden kan støtte sig til ham og sige: Ak, Kristus er en sådan mand, som ikke skammer sig over syndere, ja han indfører dem i sit stamtræ.

Gør nu Herren her dette, så skal heller ikke vi foragte nogen. For han kunne jo have nævnt fromme, ærbare kvinder, som Sara, Rebekka, Lea og Rakel. Når nu i fortiden nogen havde villet foragte disse her omtalte kvinder, så ville Gud have sagt: Lad dem alligevel være i fred, jeg vil lade dem nyde en ære, som de fromme ikke skal opnå. Det er også sket. For de har senere født store patriarker og er kommet ind i Kristi slægtsrække og blevet hans stammemødre, så at vi nu må sige: Nådige fru Rahab, nådige fru Ruth. Denne Ruth var en hedensk kvinde af Moabs slægt. Alligevel viste Gud hende den ære, at han optog hende i sin slægt. Deri skal vi nu se Guds godhed og nåde, som han viser syndere, så at han ikke foragter dem, og give agt derpå, så at vi efterfølger ham og ikke skammer os, men *indfletter os midt iblandt syndere og hjælper dem, som I ofte har hørt.*

Ligeledes: Blandt kongerne var nogle fromme, som David, Josias, Ezekias. Nogle og vist den største del, var slette personer som Roboam og andre. Manasse var en ond konge og dræbte profeterne, lod Esajas gennemsave og fylde den hellige by Jerusalem med blod lige op til munden, men alligevel er han blevet optaget i Kristi slægtsrække. Hvilke ryggesløse personer kongerne til dels har været, finder man i Kongebøgerne og Krønikebøgerne. *Således ser I nu, hvordan Kristus har taget dem alle på sig og dækket deres synd. Og som han gør mod dem, således vil han også dække vor synd. Det er nu et eksempel og sakramente eller en hemmelighed, at Kristus så venlig tager sig af syndere.*

Den hemmelige betydning

Her opregnes to og fyrre led af Kristi forfædre, hvilket også har sin hemmelige betydning. For tallet 42 er i almindelighed af megen vigtighed i Skriften, og går ud på følgende: Israels børn har på sin rejse fra Egypten slået 42 lejre eller gjort 42 rejser, som Moses beskriver. *Dermed betegner han et kristent væsens vækst.* Derfor sætter også evangelisten her Kristus ved

enden og begyndelsen, så mennesket fødes 42 gange, før det kommer til Kristus. Begyndelsen er i Abraham, væksten i Isak og så videre frem, indtil man kommer til Kristus. Så er nu summen deraf dette, at den, som vil blive salig og komme til Kristus, må endnu gøre 42 spring. Så ofte må han blive bøjet og født på ny, inden han kommer til Kristus. Og for hver gang, han bliver bøjet, er han kommet et led frem. Til sine tider, når korset er så stort, som om døden skulle komme, kan han vistnok slide sig gennem alle led, så at vi kommer med ét spring til Kristus. Og derfor står Kristus til sidst, for alt det, som tilhører den gamle Adam, må blive dødet og brudt.

Vi skulle også her tale om fødslen, hvis vi havde tid, nemlig at Kristus her alene er født ren, men vi alle i synd af mand og kvinde. Han alene uden mand, af en jomfru, så at alene hans fødsel bliver ren, for at vi alle ved ham skal blive genfødt og rene og tilegne os hans rene fødsel alene. For lige så lidt som rene jomfruer føder børn, så lidt findes også ren fødsel blandt mennesker på jorden. Nu er der ikke mere end én jomfru, som har gået frugtsommelig med og født ét barn uden en mands medvirkning. Derfor er det også blot én ren fødsel og ét rent menneske, som er Jesus Kristus, der

også renser vor fødsel. Ham og ingen anden vil vi derfor også modtage. *Derom har vi talt mere andet steds i postillerne.* Vi vil nu lade det blive derved og anråbe Gud om nåde.

Korsets ophøjelses dag

Joh 12, 31-36

v31 Nu fældes der dom over denne verden, nu skal denne verdens fyrste jages ud. v32 Og når jeg er blevet ophøjet fra jorden, vil jeg drage alle til mig.« v33 Det sagde han og betegnede dermed, hvordan han skulle dø.

v34 Skaren sagde da til ham: »Vi har lært af loven, at Kristus bliver til evig tid; hvordan kan du så sige, at Menneskesønnen skal ophøjes? Hvem er denne Menneskesøn?« v35 Jesus sagde til dem: »En kort tid endnu er lyset hos jer. I skal vandre, mens I har lyset, for at ikke mørket skal gribe jer. Den, der vandrer i mørket, ved ikke, hvor han går. v36 Tro på lyset, mens I har lyset, så I kan blive lysets børn.«

Summen af evangeliet

1. Kristus har med sin død ødelagt dødens rige.
2. Man må tro evangeliet, så længe det bliver os tilbudt, for om en kort tid vil der ikke være nogen adgang til det.
3. For når man foragter evangeliet, følger derefter en skrækkelig forblindelse. Til eksempel derpå skal jøderne og desuden også vore tjene os.

Om Kristi kors

Vi må se lidt på det hellige korses nuværende fest, fordi *stort misbrug knytter sig til den.* Man kalder festen det hellige korses ophøjelse, og den skriver sig derfra, at kejser Heracius førte korset i sit banner, da han overvandt kongen af Persien, og drog hjem med stor pragt og tilskrev det hellige kors sejren, for hvis skyld festen også blev indstiftet.

Nu véd I, at i alle stykker, som angår Gud, har den onde ånd altid villet efterabe og gøre således, som Gud gør, så at intet er for stort for Djævelen. Alt har han villet efterabe og således føre folk fra den rette vej og forlede dem til misbrug og dårskaber. Det ser vi her med hensyn til det hellige kors, også med hensyn til

Guds kære helgener, ja også med hensyn til hans hellige navn. Således véd I jo og har nylig hørt, at Gud har befalet os at ære de hellige, men så har Djævelen narret os til at stirre blot på de døde helgener og til at glemme de levende. Dette har han også foretaget her med det hellige kors. Derfor vil vi *for det første se på de misbrug, som er fulgt deraf, derefter tale lidt om den rette brug.*

Om misbrugen af det hellige kors og relikvierne

For det første: Kristus har båret sit kors, det vil sige, det stykke træ, hvorpå han er død, for vore synder, og for den ganske verdens synder, som Johannes siger i 1 Joh 2, 2. Nu, det kors, som Kristus har båret, har vi ikke fået befaling at bære, og vi vil heller ikke kunne vente nogen belønning, hvis vi bar det. Men vi skal bære vort eget kors, som Herren selv siger i Matt 16, 24: "Hvis nogen vil følge efter mig, skal han fornægte sig selv og tage sit kors op og følge mig". Det første misbrug er derfor den, at man stifter kirker for det træ, hvorpå Kristus har hængt, og at man til overflod også viser det ydre ærefrygt, med guld, sølv og ædelstene. Således er der nu her i Wittenberg stiftet en kirke for tornekronen og lagt meget gods og renter til den. Men

dette er ikke den rette brug eller hæder. Det ville dog være slet, om man ville træde det hellige kors under fødder, og det er smukt, at man hædrer det. Men at man falder på at stifte kirker til dets ære, at bygge sjælenes salighed derpå, men lader det rette kors og hvad der er nødvendigere blive upåagtet, det er ikke ret.

Men misbruget er opkommet således, at hvor man har kunnet få fat i et stykke af det hellige kors, er der kommet meget guld og sølv ind. Derfor har man stiftet kirker til dets ære og ikke taget noget hensyn til de stakkels folk. Hertil er nu også kommet aflads-guderne, biskopperne, og har lagt sin aflad til for at spærre munden op på folk, så de løb til, og herved opstod valfarterne. Nu har da Gud i sin nåde tilladt, at man måske har hugget en spån af en galge og ydet den tilbedelse som det hellige kors. For der er så mange stykker i hele verden, at man kunne bygge et hus deraf, hvis man havde dem samlet. Det forholder sig hermed som med Barbaras hoved, der er på så mange steder, at hvis man regner efter, må hun vist have haft syv hoveder. Nu har man med orgler, med sang, med piber og anden musik anrettet et sådant væsen, at der ingen måde er dermed.

Så har da Gud forblindet os. For således som vi søger ham, således finder han os igen. Vi vil være narre, og således lader han os også forblive narre. På denne måde bliver Paulus' ord i 2 Thess 2, 10-12 opfyldt: "De har ikke taget imod kærlighed til sandheden, så de kunne blive frelst. Derfor sender Gud vildfarelsens magt over dem, så de tror på løgnen, for at alle, der ikke er kommet til tro på sandheden, men fandt behag i uretfærdigheden, skal blive dømt". Således er det netop gået til. For når man prædiker, at man skal hjælpe de fattige, så lader man det gå ind ad det ene øre og ud ad det andet. Det, hvortil Guds bud driver, hvorhen Guds øjne ser og hans gerninger fører hen, det lader vi ligge og følger vort egen mening og narreværk. Derfor plager Gud os, så at vi må tro løgn, tjene afguder, tilbede sten og træ, fordi vi ikke agter dette, således som Paulus siger i 2 Tim 4, 3-4: "For der vil komme en tid, da folk ikke vil finde sig i den sunde lære, men skaffe sig lærere i massevis efter deres eget hoved, fordi det kildrer deres ører. De vil vende det døve øre til sandheden og slå sig på myter".

Mærk derfor, at dette er det første misbrug, at man smykker træ således. Og betænk, at du gør meget mere, hvis du giver den fattige ti skilling, end om du

her ofrer tyve daler. For Gud ligger der ingen magt på, om du end ikke smykker det ydre, ja om man end ikke havde noget, ville det være lige godt, når du blot havde det i hjertet. Jeg skulle ønske, at ingen tornekrone, ja intet helligt kors nogensinde var kommet frem på grund af det slemme misbrug. For folk henfalder til at smykke det med guld og sølv og lader fattige folk upåagtet. Hvis man forærede mig et stykke af det hellige kors, og det stod i min magt, ville jeg straks gemme det der, hvor solen ikke så let skulle beskinne det, alene af den grund, at mennesker er så såre tilbøjelige til misbrug og plumper således ind i det, at de giver gods og guld dertil og *forsømmer de fattige, som er omkring dem*.

Hvad jeg nu har sagt om det hellige kors, det vil jeg have sagt om alle relikvier. *For relikvier er ikke andet end en forførelse for de troende.* Derfor kun under jorden med dem! Vigilantus har også skrevet derom, og Hieronymus er optrådt hårdt imod ham, så jeg skulle ønske, at han havde ladet det være. Og dersom Vigilantius' bog var forhånden ligesom Hieronymus', så tror jeg, at han ville have skrevet meget kristeligere derom end Hieronymus. Det er vel sandt, at

de helliges ben er hellige, men at finde på at drive sådant narreværk, ja gudsbespottelse dermed og derved foragte eller forsømme næsten, det er en ukristelig handling. For at nu misbrugene skal forsvinde og kærlighedens gerninger træde frem, derfor skulle jeg ønske, at det alt sammen lå under jorden.

Kan man da ikke engang tage blindheden fra vore øjne, så at vi kan gøre forskel mellem hvad der er bedre eller ikke? Den fattige er der, i ham lever Guds ord, legeme og sjæl er i forbindelse med hinanden. *Her er et levende relikvie*. Men denne forlader man og løber hen og forgylder et dødt ben! Ak, hvor blinde og afsindige er vi, at vi således foragter det relikvie, vi har i evangeliet! For hvad kan Peter have mere end jeg og du, efter at han er blevet en kristen? Han kan vel have haft større gaver og gjort kraftigere gerninger, men den tro, som man har, er lige så vel rettet mod Kristus som vor, har netop den samme Kristus og den samme Ånd, som vi har, hvis vi ellers tror. Derfor skal man mærke sig, at man skal agte al den skrig og ære, som man viser de døde, for jern og sætte den ære, man viser næsten, som guld og ædelstene, så at du altså kan skille det ene fra det andet. Altså kan I nu vel mærke, hvad I skal tænke om klostrene, som kommer og gør

meget skrål og skrig og bringer folk til at spærre øjnene op, idet det ene holder Frans, det andet Augustin, det tredje Benedikt højt i ære, men dog intet er befalet os derom. Dette om den første misbrug.

Dernæst er der endnu opkommet et anden *misbrug ved Thomas Aquinas*, hvem man sædvanlig afmaler med en due i øret (jeg skulle tro, at det har været en ung djævel). Han har foregivet stor klogskab med "Duleia / Hyperduleia", og hvad disse ting forresten hedder, og siger, at man skal tilbede det, men dog *således, at man sammenknytter det, som er i Himlen, med det, som maleren har malet.* Ja, knyt det til Djævelen og tilbed også ham. Småord er det, hvormed man fører folk vild. *For hvordan kan den almindelige mand komme dertil, at han gør sådanne forbindelser og knytter Kristus dertil? Det er ikke muligt*. Derfor skal man lade disse forargelser fare og blot lære den sande tro. Derfor vil jeg, at man skal omstyrte alle kors, som har svedet og udgydt blod, og ved hvilke valfarterne og det skrål er opkommet, hvorved så mange vildfarelser og misbrug er frembragt, til glæde for Djævelen. For det anretter intet godt, som vi nu,

Gud ske lov, har erfaret. Dette var nu kort talt om misbrugen. Nu vil vi også søge den rette opdagelse og ophøjelse af det hellige kors.

Hvordan man skal finde, ophøje og bære det rette hellige kors

Kristus har befalet, at enhver skal finde og ophøje sit eget kors, således som han har fundet sit, og dette kors skal du hellige således, som han har helliget sit med kød og blod. Du behøver ikke at tage en spade i hånden og grave dybt efter det eller ride til Jerusalem. *Men at finde det er at få erkendelse, når Gud sender dig en ulykke, hvad enten det er sygdom, skade på legeme eller gods, ved slette mennesker.* Da skal du grave, så at du finder det, det vil sige, se til, at du erkender det. *Når du véd, at Gud har pålagt dig dette, så har du fundet det med hjertet, og Gud lægger mere vægt på dette fund, end om man bar det i diamanter og smaragder.* Det kaldes et kors, for det første, fordi *det er en lidelse og gør ondt*, dernæst fordi det bliver båret med *spot og skam*, ligesom også Kristi lidelser var forbundet med megen skændsel. For ingen priste det, men enhver spottede ham og sagde: Andre har han

hjulpet, lad ham nu hjælpe sig selv, og andre skældsord. Det er også et kors, når jeg lider og ingen har, som kan trøste mig. Dog er dette endnu et ringe kors. Men når jeg lider og alle folk springer, synger og siger: Ham sker hans ret, han havde fortjent endnu mere, således som det gik med apostlene. Fremdeles når det allerværste og bitterste hænder, at *man tror sig forladt af alle skabninger, ja af Gud selv*, at være således forladt både af Gud og mennesker, *det er det rette, sande kors.*

Her gå de rette storme løs i Salmerne. Som når David siger i Sl 25, 16: "Vend dig til mig, og vær mig nådig, for jeg er ene og hjælpeløs. Gør mit hjerte fri af angsten, og før mig ud af mine trængsler! Og i Sl 142, 5 siger han: "Jeg ser til højre og spejder, men ingen vil kendes ved mig. Jeg har ingen steder at flygte hen, ingen bekymrer sig om mig". Salmerne er fulde af jammer og nødråb. Og dette er det rette kors. Det andet er bestemt lidelser, som at have tungt arbejde og være syg, men det er ikke det rette kors. For det rette kors må foruden lidelser også indeslutte i sig skændsel og spot. Dette ligger nu dybt nedgravet, og man graver det også blot ud med hjertet. *Men da finder man det, når man erkender, at Gud har pålagt det.* Når paven

således farer frem, brænder de rette kristne (som han allerede har gjort), som om de var af Djævelen, og hele verden giver sit bifald til kende og siger, at der sker dem deres ret, at Gud er med dem og Djævelen med os, *da går det netop til, som det skal.*

Dette ser nu ikke kød og blod, men ånden ser det. Den erkender, at det er ret, selv om hele verden spotter, håner og kalder det uret. Det er hellige og højt oplyste ånder, som således erkender og bærer korset, men der er meget få af dem. Derfor gælder det at finde korset i hjertet, så at verdens skam farer over os, så vi begynder at synge den lille sang i Salmen: Jeg er alene, jeg er elendig og forladt.

Men sådan skændsel og skam varer ikke længe. Om en ganske kort tid ser vi det modsatte. Ligesom det også skete med Kristus. Da han hang på korset, da stod hele verden imod ham. Han blev forhånet og bespottet og forladt af hele skabningen. Men snart vendte spillet sig om. For da han næppe var død, måtte hele skabningen bevidne hans uskyldighed for hele verden. Solen mistede sit skin, månen blev formørket, jorden revnede, gravene åbnede sig, de døde stod op blandt mennesker, jøderne gik tilbage til byen og slog

sig for brystet. Den hedenske høvedsmand bekendte åbent, at denne sandelig var Guds søn, forhænget i templet revnede, foruden alle de øvrige undergerninger, som da skete. Og alt dette er skrevet til trøst for os, *så at vi også, når vi står i korset, skal tænke, at det ikke varer længe.* Dette er at finde korset.

Når det nu er blevet fundet, så må man også opløfte eller ophøje det, ikke som kejser Heraclius eller præsterne, der omgås med salve og alle slags narrestreger, men *idet vi erkender i hjertet, at Gud har pålagt os det af sin nådige vilje, så at vi takker og priser Gud derfor og velsigner og lover ham under korset.* Men det går meget hemmeligt til, ikke som med Heraclius, der med stor pragt er redet ind i Jerusalem. For dette er intet. Men når du gør det alene for Guds skyld, så at ingen ser det, således som Paulus, der lovede og priste Gud i fængslet med Silas, ApG 16, og apostlene, som takkede og priste Gud, fordi de var blevet anset værdige til at lide skændsel for Kristi navns skyld, ApG 5. Dette foregår nu ikke i det ydre, men i det indre. Det ydre giver penge og er en prydelse for verden og har en stor anseelse for mennesker, men det indre priser Gud og smykker Himlen.

Derfor er det rette hellige kors fundet og ophøjet, når du erkender det og er i troen og takker Gud, fordi han har pålagt dig det. Da helliger du det med hjertet, således som Kristus har helliget sit. Kristi blod og lidelse har helliget dig, hellige derfor dit kors med dit hjerte, således at du villig og glad modtager, hvad Gud tilskikker dig.

Da sker det, at det, som for verden var den største uret, bliver ærefuldt, stort og velbehageligt for Gud, ja også til sidst lovet og prist for verden, ligesom Kristi kors også blev. Fra først af var det heller ikke i ære som nu. Det gik til, som når man nu hænger en i en galge eller radbrækker ham. Men nu er det kommet dertil, at det er idel ære, og al skændsel er forglemt. Således er vel også vort kors, fordi vi endnu er deri, mere skændselsfuldt end hjulet og galgen. Men når man således har båret det i troen, så bliver det ligeså kosteligt som Kristi kors nu er, og ligesom hans nu er åbenbaret, således vil også vort blive åbenbaret.

Nu er der endnu ét tilbage. Når korset således er fundet, oprejst og helliget, så må man efterfølge Kristus deri. Ligesom Kristus bar sin lidelse ganske og aldeles omsonst, ikke for sig, men for os, således må

også du gøre det, og efterfølge ham i at lide ganske og aldeles omsonst, og ikke have et skalkagtigt øje, så at du søger din egen hellighed og berømmelse, men næstens gavn, så at evangeliet kan udbredes, idet man efterfølger dig, som du har efterfulgt Kristus, og enhver tager et godt eksempel af dig, så at alt går frem i kærlighed.

Dette være sagt om det hellige kors. *Jeg vil også have prædiket om evangeliet, men tiden er blevet for kort.* Dog synes jeg, at det også havde været nødvendigt. Vi vil anråbe Gud om nåde.

Apostlen Matthæus' dag

Matt 9, 9-13

v9 Og da Jesus gik videre derfra, så han en mand, som hed Matthæus, sidde ved toldboden, og han sagde til ham: »Følg mig!« Og han rejste sig og fulgte ham.

v10 Mens Jesus sad til bords i huset, kom der mange toldere og syndere og sad til bords med ham og hans disciple. v11 Da farisæerne så det, spurgte de hans disciple: »Hvorfor spiser jeres mester sammen med toldere og syndere?« v12 Men da Jesus hørte det, sagde han: »De raske har ikke brug for læge, det har de syge. v13 Gå hen og lær, hvad det vil sige: ›Barmhjertighed ønsker jeg, ikke slagtoffer.‹ Jeg er ikke kommet for at kalde retfærdige, men syndere.«

Summen af evangeliet

1. Her har vi et eksempel på tro hos Matthæus og et eksempel på kærlighed hos Jesus,
2. Her ser du en sammenligning og en sammenstilling af farisæerne og syndere, ligesom også Guds dom over begge.
3. Kristus straffer farisæerne og de skriftkloge, fordi de ikke véd, hvad det betyder: Barmhjertighed ønsker jeg, ikke slagtoffer.
4. For du tjener Gud, når du tjener næsten, som er en synder, uvidende, syg, arm, elendig, forhånet, og hvilke flere mangler han end måtte have. Dette véd nu ikke farisæerne. For det er ikke papistiske gerninger, som bringer egen nytte og ære.

Hvad der er at sige ved dette evangelium, nemlig om troen og kærligheden, og hvordan Kristus er kommet for synderes skyld, har vi angivet og sagt ikke én gang, men mange gange, også i denne bog. Den, som har beholdt dette i erindringen, vil let være i stand til selv at gøre sig en udlægning. Da der derfor ikke er nogen særlig prædiken, anser jeg det også for unødvendigt at gøre en ny og særlig.

Michaels dag

Matt 18, 1-10

v1 På den tid kom disciplene hen til Jesus og spurgte: »Hvem er den største i Himmeriget?« v2 Han kaldte et lille barn hen til sig, stillede det midt iblandt dem v3 og sagde: »Sandelig siger jeg jer: Hvis I ikke vender om og bliver som børn, kommer I slet ikke ind i Himmeriget. v4 Den, der ydmyger sig og bliver som dette barn, er den største i Himmeriget; v5 og den, der tager imod sådan et barn i mit navn, tager imod mig.

v6 Men den, der bringer en af disse små, som tror på mig, til fald, var bedre tjent med at få en møllesten hængt om halsen og blive sænket i havets dyb. v7 Ve verden for det, der fører til fald. Vel må der komme fald, men ve det menneske, som bliver årsag til fald. v8 Hvis din hånd eller fod bringer dig til fald, så hug den af og kast den fra dig; du er bedre tjent med at gå lemlæstet eller vanfør ind til livet end med begge hænder eller fødder i behold at kastes i den evige ild. v9 Og hvis dit øje bringer dig til fald, så riv det ud og kast det fra dig; du er bedre tjent med at gå ind til livet med ét øje end med begge øjne i behold at kastes i Helvedes ild. v10 Se til, at I ikke ringeagter en af disse små. For jeg siger jer: Deres engle i Himlene ser altid min himmelske Faders ansigt.

Summen af evangeliet

1. Verden mener, at Kristi rige er et kødeligt, verdsligt, legemligt rige. Derfor opdigter den også en legemlig, ydre, verdslig gudstjeneste.

2. Det er en ret kristen, der mener det samme om sig selv, som Kristus sagde om sig selv, som Paulus siger i Fil 2, 5-8: "I skal have det sind over for hinanden, som var i Kristus Jesus, han, som havde Guds skikkelse, regnede det ikke for et rov at være lige med Gud, men gav afkald på det, tog en tjeners skikkelse på og blev mennesker lig; og da han var trådt frem som et menneske, ydmygede han sig og blev lydig indtil døden, ja, døden på et kors".

3. Synderne, de svage, uvidende skal man hjælpe og støtte, som hele det fjortende kapitel til romerne lærer. Heraf ser du, at man ikke skal forarge de svagtroende. 4. Skriften bekræfter, at de gode engle blot tjener de udvalgte, som også Herren siger: ”Se til, at I ikke foragte en af disse små. For jeg siger jer, deres engle i Himlen se altid min himmelske Faders ansigt. Og David siger i Sl 91, 11: ”Han skal befale sine engle om dig at bevare dig på alle dine veje”. Derom taler også Hebræerbrevet 1, 14: ”Er de ikke alle tjenende ånder, udsendt til tjeneste for dem, som skal arve frelsen?”

To slags forargelse

Forargelse er et anstød, hvori troen og kærligheden bliver misbrugt. Troen bliver krænket, når nogen lærer noget andet, end hvad der står i Den Hellige Skrift, for da bliver næstens tro ført bag lyset. Om denne forargelse siger den Herre Kristus i evangeliet: ”Men den, som forarger en af disse små, som tror på mig, ham var det bedre, at der var hængt en møllesten om hans hals, og han var sænket i havets dyb”.

Kærligheden bliver misbrugt, hvis du ikke hjælper din næste og tjener ham dér, hvor han trænger til det

eller for øvrigt kan have gavn deraf. Ligeså den, der bryder freden eller ophidser andre folk til ondt. Derom taler Kristus i Matt 7, da han befalede Peter at give told. Om denne forargelse taler også Paulus i Rom 14 og 1 Kor 8.

—

Apostlene Simons og Judas' dag

Joh 15, 17-27

v17 Dette byder jeg jer, at I skal elske hinanden.

v18 Når verden hader jer, skal I vide, at den har hadet mig før jer. v19 Var I af verden, ville verden elske jer som sit eget; nu er I ikke af verden, men jeg har udvalgt jer af verden, derfor hader verden jer. v20 Husk det ord, jeg sagde til jer: En tjener er ikke større end sin Herre. Har de forfulgt mig, vil de også forfølge jer; har de holdt fast ved mit ord, vil de også holde fast ved jeres. v21 Men alt det skal de gøre mod jer på grund af mit navn, fordi de ikke kender ham, som har sendt mig.

v22 Var jeg ikke kommet og havde talt til dem, havde de ikke haft synd; men nu har de ingen undskyldning for deres synd. v23 Den, der hader mig, hader også min Fader. v24 Havde jeg ikke gjort de gerninger iblandt dem, som ingen anden har gjort, havde

de ikke haft synd; men nu har de set, og dog hader de både mig og min Fader. v25 Men det er sket, for at det ord, som står skrevet i deres lov, skal gå i opfyldelse: ›De hadede mig uden grund.‹

v26 Når Talsmanden kommer, som jeg vil sende til jer fra Faderen, sandhedens ånd, som udgår fra Faderen, skal han vidne om mig. v27 Men også I skal vidne, for I har været med mig fra begyndelsen.

Summen af evangeliet

1. Her har man en fortræffelig trøst, når verden hader os.
2. Verden må hade os for evangeliets skyld, for Faderen bliver ikke åbenbaret for dem ved Ånden.
3. Derfor har det ikke været det rette evangelium, som med så stort praleri en tidlang under pavedømmet har trængt ind i kirkerne, hvorfor det nu også stinker og anses uværdigt.

———

Allehelgensdag

Matt 5, 1-12

v1 Da Jesus så skarerne, gik han op på bjerget og satte sig, og hans disciple kom hen til ham. v2 Og han tog til orde og lærte dem:

v3 »Salige er de fattige i ånden,
for Himmeriget er deres.
v4 Salige er de, som sørger,
for de skal trøstes.
v5 Salige er de sagtmodige,
for de skal arve jorden.
v6 Salige er de, som hungrer og tørster efter retfærdigheden,
for de skal mættes.
v7 Salige er de barmhjertige,
for de skal møde barmhjertighed.
v8 Salige er de rene af hjertet,
for de skal se Gud.
v9 Salige er de, som stifter fred,
for de skal kaldes Guds børn.
v10 Salige er de, som forfølges på grund af retfærdighed,
for Himmeriget er deres.

v11 Salige er I, når man på grund af mig håner jer og forfølger jer og lyver jer alt muligt ondt på. v12 Fryd jer og glæd jer, for jeres løn er stor i Himlene; således har man også forfulgt profeterne før jer.

Summen af evangeliet

1. Her ser du, at saligheden er en ganske anden ting, end verden drømmer om. Det er denne tåbelige prædiken, hvorved det har behaget Gud at gøre dem salige, som tror, som også Paulus siger i 1 Kor 1, 21.

2. *De kristne har alt dette.* Og denne prædiken om salighederne er os til en særdeles stor trøst. For der bliver ikke talt noget om dem, som har store fortjenester. Men de, som ingen fortjenester og ingen retfærdighed har, som ikke finder noget hos sig, hvoraf de kan rose sig, de bliver her prædiket og udråbt som salige. For de kristne er netop dem, som er åndelig fattige, som hungrer og tørster efter retfærdighed. De er sagtmodige, det vil sige, de viger for enhver og anser sig for de allerringeste. De bærer også lidelser, så at alt er således for dem, som det står her. Derfor følger også frugterne efter hos dem, nemlig at de er barmhjertige, har et rent hjerte og er fredsommelige. Derfor bliver de da fordømt, forbandet og forfulgt af verden.

Udlægning af evangeliet og en fortale om helgenernes ære

Før vi går over til evangeliet, må vi tale noget om den fest, som vi fejrer i dag, og som kaldes Allehelgens fest. Den er udbredt over hele verden, så at man har fejret den overalt og endnu fejrer dagen den dag i dag, ligesom i morgen *alle sjæles dag*. Jeg skulle ønske, at disse to fester blev ophævet i alle lande, alene for de misbrug, som sker derved. For om der end er nogle, som véd at bruge dem gudeligt, så er der dog mange og det næsten den største del, som misbruger dem. For man kan ikke holde almindelige mennesker borte fra den vildfarelse, at man ikke skal tænke, man gjorde noget godt dermed. Det ville ikke vedblive længe, at man stiftede kirker, byggede altre, oprejste billeder og stiftede testamenter, hvis man ikke troede, at man gjorde Gud en tjeneste dermed.

Om helgenernes ære og forskellen mellem de levende og døde helgener

Jeg har allerede forhen ofte sagt, hvordan man skal ære helgenerne, nemlig at man skal gøre en forskel mellem de helgener, som er døde, og de, som er levende. *Og hvad man vil gøre mod helgenerne, det skal*

man tage bort fra de døde og give det til de levende helgener. De levende helgener er din næste, de nøgne, de hungrige, de tørstige, fattige folk, som har kone og børn, som lider skændsel, som ligger i synd. *Her skal du vende din hjælp*. Her skal du lægge dine gerninger. Her skal du bruge din tunge, så at du beskytter dem, ernærer dem, råder dem, dækker dem med din kappe og hjælper dem til at ære dem. Dette har nu vore papister vendt om og lagt det på de døde helgener, stiftet kirker, bygget altre for dem og fundet på meget andet narreværk. Derhen er da alt strømmet i store strømme og syndfloder, så at de fattiges skare er blevet glemt og de elendige og nødlidende forsømt.

Derfor skal I alle vende det om og *anvende jeres velgerninger på de levende helgener, hvortil I har fået befaling.* Men om de andre har I ingen befaling, og hvor der ingen befaling er, kan man ikke være sikker på, om det er Gud velbehageligt eller ikke. Men der findes intet bud om, at man skal ære de døde helgener, og derfor kan man ikke vide, om det er Gud velbehageligt, at man indretter sin handlemåde således med hensyn til dem. Derfor skal man holde op med det og kun gøre det, om hvilket man med vished véd, at det er Gud velbehageligt. *Vi har dog i Guds navn nok at*

gøre med de ting, som er os befalet, hvorfor skulle vi da bebyrde os meget med andre ting.

Så siger de da: Ej, jeg gør det jo *i en god mening*. Ja, det slår godt ind. Du gør det på samme måde som jøderne med din gode mening. De naglede Kristus, Guds søn, til korset og sagde, at de også mente det godt. Gud vil ikke vide noget af din gode mening. *Du skal holde dig efter hans ord og bud og ikke gøre, hvad du selv synes, er godt.* Dog, som vi ofte har sagt, er dette kort den form og måde, hvorpå man skal ære de afdøde helgener, hvis man vil ære dem, og ingen anden, ligesom de også selv ville have det således, nemlig at man skal drage dem frem som et eksempel. Efterfølg dem altså og bekræft lærdommen ved deres gerninger, ligesom Paulus' gør i Rom 4, når han indfører Abrahams eksempel og beviser dermed, at troen alene gør salig og retfærdig, og siger: "Troen blev regnet Abraham til retfærdighed". Og han ender med disse ord: "Derfor blev det regnet ham til retfærdighed. Men ikke for hans skyld alene står der skrevet, at det blev tilregnet ham; det gælder også os, som det skal tilregnes, os, som tror på Gud, der oprejste Jesus, vor Herre, fra de døde, ham, som blev givet hen for vore overtrædelser og blev oprejst til retfærdighed for

os". For deri ligger den rette grund. Den gør det alene. Og det er *skrevet af Gud* alene for vor skyld, at vi således skal vende os derhen og grunde troens lærdom derpå, at helgenerne også har lært og levet således, og takke Gud for hans nådige velgerning, at han har vist dem sådan nåde og opstillet dem til en trøst og et eksempel for os, at vi desto trøsterigere kunne forlade os på ham.

Således skal vi også ære hans kære moder, at vi betragter hendes ydmyghed og ringhed eller fornedrelse og deraf lære, hvordan Gud ophøjer de forkastede og fattige, og fornedrer de store hovmodige, og trøste os dermed i elendighed, i skændsel, i fornedrelse. Og takke Gud for hans godhed, at han har fremstillet sin kære moder og de kære helgener til eksempel for os, hvoraf vi skal øse trøst og desto frimodigere stole på hans barmhjertighed. *Denne og ingen anden er den rette måde at hædre helgenerne på*. Ellers skal man lade dem ligge i Guds dom. *De sover og lever i Kristus.*

Om sjælenes ihukommelse og hvordan man skal bede for dem

Hvad nu for det andet sjælene angår, da vil jeg også, at man skal overlade dem til Gud. For du gør ingen synd, om du end aldrig tænker på dem, for du har ingen som helst befaling desangående, og hold ikke sjælemesser og natgudstjenester for dem. For du kan ikke med bestemthed vide, om det er Gud velbehageligt eller ikke, da du intet bud har derom. *Vil du bede for din faders eller din moders sjæl, så kan du gøre det hjemme i dit kammer én eller to gange og lade det dermed være nok.* Sig således: Kære Gud, dersom sjælen er i en sådan tilstand, at den måske kan hjælpes, min Herre, så forbarm dig over den og hjælp den. Og far ikke hen og hold evig ligbesøg, således som de narre gør, der holder stadige natgudstjenester og stadige årshøjtider, som om de med disse skrig ville tvinge og true Gud til at give dem denne sjæl, men han vil nok lade det være.

Dersom du derfor nogensinde vil bede for sjælene, så bed på den nævnte måde. Lad det være gjort dermed og lad dem sove i Gud. For beder du om noget og tror det, så er det sikkert, at du bliver bønhørt, som Kristus

siger i Mark 11, 24: ”Alt, hvad I beder og bønfalder om, det skal I tro, at I har fået, og så får I det”. Ja, men det vil kun bringe lidt i messepræsternes køkken? Herpå ligger der ingen magt, det er bedre, at de lider nød og går til grunde, end at de stakkels sjæle skulle blive således bundet til narrespil, og de andre blive forført og fordærvet.

Desuden har de intet ord i hele Skriften, hvorved de kan bevise og begrunde, at man skal gøre noget for sjælene, uden alene det ord i *Anden Makkabæerbog* 12, 43, hvori fortælles, at Judas sendte 2000 sølvdrakmer til Jerusalem for at ofre det for de døde. Denne bog giver dog, så meget mere som den *ikke i sig selv har nogen gyldighed*, intet bud, da Judas ikke gjorde det efter modtagen befaling, men efter sit eget forgodtbefindende. Det forekom ham godt, at man tænkte på de døde og bad for dem, og fordi han havde en god mening om opstandelsen, derfor måtte det være en hellig og god tanke at bede for de døde, som det tydelig hedder i teksten på dette sted. Men hvad kommer hans forgodtbefindende mig ved? Nej, derfor skal man forbigå denne ting og *i stedet for anvende omkostningerne til de fattige*, da dette er os befalet. Dette være sagt om de to fester. Vi kommer nu til evangeliet.

Om forskellen mellem loven og evangeliet

Evangeliet er, som I ofte har hørt, mine kære, intet andet, end et godt rygte, en god prædiken om Kristus, hvordan den Herre Kristus er udsendt af Gud Fader, for at han skulle hjælpe alle mennesker på legeme og sjæl, timelig og evig. Det er således en ganske anden prædiken end lovens prædiken. *For loven byder, truer og tvinger, men evangeliet truer ikke, tvinger ikke, men lokker med de allerkæreste løfter venligt og kærligt til Kristus.* Moses befaler: Du skal være sagtmodig under tab af din sjæls salighed. *Evangeliet derimod kommer mildt og tilbyder Guds nåde og barmhjertighed og viser os til Kristus, ved hvem vi skal modtage evnen til at gøre loven fyldest.* Altså er hele evangeliet blot et venligt, godt rygte om Kristus, som tilbyder alle mennesker hjælp og råd og ikke fordrer mere, men blot lokker mennesker venlig til sig.

Deraf følger nu et spørgsmål, nemlig hvorfor evangeliet ikke også her gør det samme, da det ser ud, som om det giver bud, nemlig hvordan man skal være fattig i ånden, sagtmodig, barmhjertig og så videre. Ligeså, det lover en belønning til dem, som gør det, idet Herren siger, at Himmeriget er deres. Ligeså: De skal

arve jorden, og hvad mere han siger. Og dog skal vi ikke være begærlige efter løn, men ganske for intet være fromme, ikke til vor nytte, men alene søge Guds ære deri, ikke frygte hverken pine eller Helvede, men gøre alt, hvad vi gør, ene og alene til Guds ære og næstens gavn.

Disse to spørgsmål har jeg fremsat, for at I skal blive så meget bedre styrkede i evangeliet, og desto bedre komme til grundig overbevisning om, at det ikke er andet, end et rygte og prædiken om Kristus. Og for det første er det at mærke, at dette evangelium her ikke befaler noget, men som ellers overalt blot taler om Kristus. Og ligesom det overalt afmaler hans hjælp og velgerning, således gør det også her. Ligesom han nemlig har gjort de blinde seende, opvakt de døde, gjort de lamme friske igen, *således viser han os også her den velgerning, at han har forklaret loven for os og udtyder os den rette mening deraf.* Det er næsten den største velgerning, som han har vist os. For er det en velgerning, at han skaffer den blinde legemligt syn, gør den lamme gående, den døve hørende og deslige, så er det en meget større velgerning, at han åbner øjnene på de blinde sjæle, og lærer dem at erkende Guds bud, så at de desto bedre kan blive salige.

Således udlægger han det femte bud, netop i dette kapitel, når han siger: ”I har hørt, at der er sagt til de gamle: ›Du må ikke begå drab,‹ og: ›Den, der begår drab, skal kendes skyldig af domstolen.‹ Men jeg siger jer: Enhver, som bliver vred på sin broder, skal kendes skyldig af domstolen; den, der siger: Raka! til sin broder, skal kendes skyldig af Det store Råd; den, der siger: Tåbe! skal dømmes til Helvedes ild”. Det vil sige: I skal ikke vredes i hjertet, I skal have et mildt hjerte, ikke udføre eller vise nogen vred, uvenlig gerning, ord eller gebærder imod jeres næste. Således viser evangeliet her blot Guds godhed og velgerning.

Men hvordan er det nu med det andet spørgsmål, at evangeliet lover de fromme en belønning, når de handler således? *Derpå har jeg svaret fuldstændig i prædikenen om den uretfærdige mammon,* at løfterne ikke er føjet til som løfter om belønning, som vi skal fortjene, men som venlige opmuntringer, hvorved Gud giver os lyst til at være fromme. Og det følger af sig selv, så vi ikke behøve at søge det. Det er en sikker følge af det gode liv, ligesom Helvedet er en følge af det onde liv, uden at man søger og begærer det, ligesom smagen må følge vinen. Således er også det evige liv lovet her. Ikke at vi skal være fromme som for en

belønnings skyld, men således, at det er *en lokkelse, som skal give os lyst til fromhed, til at tjene og love Gud*, og da må det følge af sig selv. Det er os et billede på Guds venlige, faderlige vilje og Kristi velvillighed, at han lokker os så venlig.

Dette om de to spørgsmål, for at I skal vide, at evangeliet her som på alle steder fremstiller Kristi nåde og velgerning for os, og at han her giver os den rette forstand på loven og *udlægger Moses på den rette måde.* Og dertil er knyttede de allerbedste løfter, som er overstrøgne med honning, for at han kan lokke os til at få lyst og kærlighed til sagtmodighed, barmhjertighed og godhed mod vor næste. Nu vil vi se, hvordan de otte saligheder lader sig drage ind i Guds bud, og udlægge dem og gøre dem forståelige.

Udlægning af de otte saligheder

I véd, hvordan de har trukket de otte saligheder ind i skriftemålet i anledning af de syv dødssynder og de fem sanser, ligesom også de syv gaver af Helligånden, og hvad mere der er af samme slags. Og dermed har de besmurt mange bøger, ret som om de otte saligheder og de syv dødssynder ikke var indbefattede i De

Ti Bud, medens dog *alle synder, hvad de så end hedder, kan blive trukket ind under De Ti Bud, og på den anden side De Ti Bud indesluttes i de otte saligheder.* For de otte saligheder er kun en udlægning af De Ti Bud, så de desto lettere kunne blive forstået.

For det første: I hvilket af Moses bud indeslutter han den første salighed, når han siger: Salige er de fattige i ånden, eller hvilket bud udlægger han da? Det første, nemlig: Du skal ikke have andre guder end mig. Dette udlægger her Kristus, når han siger: Salige er de fattige i ånden, som om han ville sige: Sandelig, det bud, som Moses har givet jer, det er ikke blot at forstå således, som I forstår det, og som ordene ligefrem lyder, ligesom også jøder og hedninger mener, at man ikke skal gøre nogen afgud, noget billede af Gud. Men at man skal være fattige i ånden, det vil sige, i hjertet ikke hænge ved nogen ting, ved nogen skabning, som er på jorden, men være fri og med frit hjerte holde alene på ham. Og salige er de, for de har Gud og Himlen og alt, hvad der er deri.

For det andet, hvor viser det hen, når han siger: Salige er de sagtmodige, for de skal arve jorden? Det viser hen på det femte bud: Du skal ikke slå ihjel, som

om han ville sige: Det var ikke Moses' mening, at I blot skulle afholde jer fra at slå ihjel, men sagtmodighed vil han have. For om I end holder hånden bort fra ydre dødelig slag ligesom også tungen fra onde ord, så kan I alligevel gøre det i hjertet. *Derfor vil dette bud have hjertet,* som skal være uden bitterhed. *For det er ikke alene nok, at du ikke dræber nogen, men du må også gøre ham godt, være venlig mod ham og vise ham al kærlighed.* Det er ikke sagt nægtende, men bekræftende, at man skal vende det om og se, hvordan det følger på den anden side, således som han her siger: Salige er de sagtmodige, for de skulle arve jorden.

Ligeså, hvor peger det hen: Salige er de barmhjertige? Også på det femte bud: Du skal ikke slå ihjel. Det vil sige: Du skal handle barmhjertigt og godt mod din næste, og således fremdeles med alle saligheder, som vi vil betragte efter hinanden i evangeliet.

For det første siger Herren:

v3 Salige er de fattige i ånden, for Himmeriget er deres.

For at vi ikke skal fare højt i ånden, så betyder det at være åndelig fattig, at man ikke skal hænge sit sind ved jordisk ejendele, hvad enten Gud har givet dig

ejendele eller ikke. Og på den anden side: åndelig rig vil sige, at man hænger med sit hjerte ved ejendele, hvad enten Gud har givet dig det eller ikke. Dette mener også profeten David, når han i Sl 62, 11 siger: ”Selv om rigdommen vokser, så regn ikke med den”. Som om han ville sige: Det kan ikke gå anderledes til. Nogle må jo være konger og regenter, og de må have noget mere end andre folk. Det kan aldrig være sådan, at ejendommen er lige fordelt. Derfor, hvad enten den kommer eller ikke kommer, så hæng ikke hjertet derved.

At være fattig i ånden betyder derfor, ikke at rette sit sind på gods eller gaver, ikke at rose sig og være stolt, hvad enten Gud har givet meget eller lidt. Således har det været med Abraham, Isak, Jakob, Job og andre fædre. De var særdeles rige. Men de satte ikke sit hjerte til rigdommene. De stod altså, holdt alene Gud for den højeste rigdom, og om end det timelige gods svandt hen, så sørgede de dog ikke derover. Således var også David fattig, skønt han havde et mægtigt kongerige under sig. Ligeså Salomo. De stod således befæstede og styrkede i Gud, at de ikke havde agtet på, om det var faldet fra eller til dem. Altså betyder fattig i ånden egentlig, at man ikke har sit sind

henvendt på, hvad man har, hvad enten så Gud har givet meget eller lidt. For de, som sætter sit sind dertil, de har en afgud og forlader den rette Gud. Dette må da snart blive hovmodige og opblæste hjerter, som foragter næsten og hæver sig selv, som man også siger i et ordsprog: ”Gods skaber mod”, og på den anden side også: ”Mod skaffer armod”.

Således er også på denne måde de fattigste betlere rige, skønt de slet ikke har noget. For de har sit hele sind henvendt på gods og penge. De er i hjertet så fulde af gerrighed og begærlighed, at de bliver de mest havesyge gerrige. Når de får en smule ejendom, da gør de ingen godt, viser ingen nogen kærlighed, barmhjertighed eller velgerning. De er de alleruvenligste mennesker, som er på jorden, som hin digter siger: ”Ingen er hårdere end den ringe, når han bliver ophøjet”. Når en fattig får gods og ære, så kan man ikke værge sig for ham. Han anretter ulykke og strid og styrter mangen from mand. De, som er fattige på den måde, gælder for Gud ikke mere end en rig. For Gud gør ingen forskel på personer. For ham gælder en vis ligeså meget som en uvis, en rig som en fattig, en ung som en gammel, en tjenestepige som en tjener, selvom der fin-

der forskel sted for verden. Men evangeliet ser på hjerterne, går til grunden og ser ind i hjertet dybere end du selv, og har intet at gøre med de ydre ting.

Således kan I nu dømme og afgøre, hvilke der er fattige eller ikke, nemlig de, som ikke hænger sit sind ved jordisk ejendom. Men se, hvordan de har trukket fattigdommen ud i det ydre væsen, således som *Frans* har gjort, der dog har været en from mand, så at det undrer mig, hvordan han her kan have snublet så naragtigt og groft. Han har givet sig i fattigdom og dannet en regel for sig og sine brødre, at de ikke skulle have mere end fra hånden til munden, ikke beholde noget natten over og hvordan det nu fremdeles hedder. *Han har altså trukket evangelist ind i timelig fattigdom, lige imod Kristi mening. For fattigdommen må være i ånden.* Det åndelige regiments, *evangeliet, lader sig ikke på nogen måde drage ud i lyset og det ydre regimente. Det har sin plads i hjertet.* Således har også Kristus været fattig i ånden, og dog gik han ikke i det ydre blottet for penge. For da de gik op på bjerget, da havde han fem bygbrød og to hundrede mønter. Ligeså: Judas bar pungen og tog imod, hvad man gav Herren, så at han vel kunne have en daler eller tredive deri i beredskab. Således var det også med de kære

helgener, David, Jakob, Isak, Abraham og andre. Og dog har Frans draget det åndelige armod ud i den legemlige armod. Her kan I nu selv dømme, at han har fejlet og snublet, og alligevel har paven senere bekræftet dette.

Hvis man nu vil fremholde jer, at Frans har levet således og alligevel har været en hellig mand, så fremsæt for dem Kristus, som har levet anderledes og har dog været en hellig mand, helligere end Frans. Når de siger: Således har Frans lært, så sig I: Således har Kristus lært. Nu, hvem skal man følge? Da må de selv erkende, at man hellere skal følge Kristus, end den anden. Således holder I jer frie for dem. Når de kommer og roser helgenernes liv og gammel skik, så ros I Kristus, som har lært anderledes og vel også har levet længere end alle til sammen. Set altså altid en helgen op imod dem, nemlig Kristus, og når de kommer farende med sine, vil de ikke kunne omstøde denne for jer. Så er nu hermed så meget sagt: Salige er de fattige, det vil sige: Lad det timelige gods fare, sæt ikke jeres hjerte dertil, så er Himlen jeres.

Og hertil lægger han det allerskønneste løfte og siger: Himmeriges er deres. Her ser man straks, hvilken

der er Helligåndens prædiken, og hvilken der er Djævelens. Her ser man også, hvor forstokket vi er, at løfterne ikke går os til hjerte, da dog den høje majestæt, som ikke kan lyve, har lovet, at de, som er fattige i ånden, skal få Himlen. Dermed er så meget sagt: Se, mennesker skal slippe død, synd, Helvede og al ulykke, skal have Gud til ven, en glad samvittighed og dertil også det evige liv. Og dog bevæger sådanne løfter givet af en så høj majestæt, os slet ikke, men hvis måske en løgner optræder eller en pave siger: Lad holde så og så mange messer, så bliver du salig, eller: Fast så og så meget om året for Barbara, Nikolaus, og hvad mere dette narrekram hedder, da iler man til og løber, som om vore hoveder brændte. Hvoraf kommer det da, at de bliver hørt, skønt det er Djævelens prædikener? Og hvorfor vinder ikke også Helligåndens prædiken sådan indgang? Svar: Hvad der ikke er af Gud, det hører ikke Guds ord. Den, som ikke vil høre sandheden, må høre løgnen.

For det andet siger Herren:

v5 Salige er de sagtmodige, for de skal arve jorden.
Det vil sige, de, som er sagtmodige af hjertet og ikke hævngerrige, men overlader dette til Gud, farer venligt frem mod fjenderne og tilgiver dem, de skal arve jorden. Det vil sige, de skal vedblive, ikke således, at de skal blive herrer og regere verden, men at de skal blive bestående for dem, som er hævngerrige og vil gennem med hovedet, hvad enten de møder hindringer fortil eller bagtil. Erfaringen viser også, at ingen lettere kommer bort fra sine end de, som er hævngerrige, og ingen må flygte snarere end de stridige, stive mennesker, som vil have ret i alt og fører megen retsstrid. For man må næsten altid betale ti gange så meget, som hele sagen er værd. Ligeså ser vi også, at store kongeriger, store kejserdømmer, store lande og byer således går til grunde. Men de, som overlader Gud hævnen, bliver bestandige. Se nu, hvilke skønne løfter: Et åndeligt, at de skal have Himlen, og dertil også et legemligt, at de også skal have nok for legemets behov.

For det tredje siger han:

v4 Salige er de, som sørger, for de skal trøstes.

Her ser I, at de også må have trængsel. Der vil ikke altid være lutter gode dage, syngen og springen. *De kristne må også have trængsel og kval, for at den gamle Adam kan blive tam*. Men de skal blive trøstet i trængslen og *føle glæde midt i angsten og bedrøvelsen.* Men de, som altid er fulde og lever i sus og dus, de kan ikke vide, hvordan de står med Gud. Skønt de derfor spiser, drikker og ler med munden, så erfarer hjertet det dog ikke. For det véd ikke, om det har en nådig Gud eller ikke. Derfor kan det heller ikke være glad, og der er meget mere galde end honning til stede. Men de, som lider trængsel, de bliver i det indre trøstet af Gud. De er indvendig i sit hjerte fulde af fryd og glæde, skønt det ydre ikke ser således ud. Men de andre spiser, drikker og ler, men er dog i hjertet fyldt og overøst med idel galde og sorg.

For det fjerde:

v6 Salige er de, som hungrer og tørster efter retfærdighed, for de skal mættes.

Det vil sige, de, som hungrer og tørster efter fromhed, de lader al sin gøren og laden gå ud på, at de kan blive

fromme og tillige bringe andre folk til fromhed. Og det er meget vanskeligt. For hvis de vil gøre dette, så må de prædike ordet, formane og straffe. Dermed skaffer de sig Djævelen på halsen og opvækker verdens vrede og misundelse og alt, hvad der kun er i verden, mod sig. Dernæst udebliver det hellige kors ikke længe, men de lader sig ikke synderlig anfægte deraf. Hvor denne hunger er, denne tørst og sukken efter retfærdighed og fromhed, både for sig selv og andre, dér lader hjertet sig ikke stille tilfreds og hindre, før det får grebet skatten og tillige meddelt andre den.

For det femte:

v7 Salige er de barmhjertige, for dem skal der vises barmhjertighed.

Barmhjertige er jo de, som er tilbøjelige til at tilgive andre deres fejl og mangler, ved hvilke de er fornærmet. Derved bestyrkes de ord i Fadervor: Forlad os vor skyld, som vi forlader vore skyldnere.

For det sjette:

v8 Salige er de rene af hjertet, for de skal se Gud.

Se, hele verden har bestræbt sig for at måtte få Gud at se, men her ser I, hvordan man må se ham. Gud ser man på to måder: Først efter hans høje, almægtige magt og det hjælper kun lidt, ja naturen kan ikke tåle at se det. For det andet ser man ham som en Gud, som en *almægtig godhed*, som en nådig fader. *For Gud er intet andet end den evige, almægtige godhed og barmhjertighed*. Og den ser alene de, som er rene af hjertet, det vil sige, som tror. For de, som ikke tror, de har intet rent hjerte, erkender ham ikke, men anser ham for en streng dommer og flygter for ham, ligesom Adam gjorde i Paradiset. Hvorfor? Fordi de ser i sin samvittighed, som er uren. Derfor undser de sig derfor og frygter, som Salomo siger i Ordsp 28, 1: "Den uretfærdige flygter, skønt ingen forfølger ham." For han tænker altid, at Gud er ham unådig, vred, ubarmhjertig, derfor løber han for ham. Dette virker alene den onde samvittighed, som ikke kan ser Guds godhed.

For det syvende:

v9 Salige er de som stifter fred, for de skal kaldes Guds børn.

Fredsommelige, det er dem, som ikke alene selv holder fred, men ofte stifter fred, lægger et godt ord ind her, et godt ord dér, er stille og tier overalt, hvor de véd, at der er en eller anden ufred og oprør eller tvedragt. Og det er de rette Guds børn, ligesom Kristus er. Han har vist os det klart, for han er kommet ned fra Himlen og har om Gud sagt os alt godt, alt sødt, al barmhjertighed, nemlig at Faderen har tilgivet os vore synder, har antaget os til sine børn og nu er vor nådige fader, at han holder fred med os, han, med hvem vi før var i fjendskab. Og derefter er han atter steget op til Gud, og har sagt Gud alt godt om os, nemlig således: Fader, de har ingen synder mere, jeg har taget dem på mig og borttaget dem, således, at der er gjort fred mellem os og Gud, ligesom også mellem alle skabninger, som Ef 2, 15 siger. Således gjorde også Monika, den hellige Augustins moder. Hvad ondt hun hørte om kvinderne, det fortalte hun ikke, men hvad godt hun hørte, som forsonede, det sagde hun. Således skal også vi gøre.

For det ottende.

v10-11 Salige er de, som forfølges på grund af retfærdighed, for Himmeriget er deres. Salige er I, når man på grund af mig håner jer og forfølger jer og lyver jer alt muligt ondt på.

Det vil sige, de, som bliver forfulgt imod al ret, alene for retfærdigheds skyld, dem tilhører Himlen. Man må lide forfølgelse af den gemene pøbel, man må lide forbandelse og tab for retten og for verdens herrer. For man bliver beløjet og anklaget, så at disse herrer bliver os unådige. Men lad dem kun forfølge. Vi har en god trøst og et sikkert løfte, som hedder:

v12 Fryd jer og glæd jer, for jeres løn er stor i Himlene; således har man også forfulgt profeterne før jer.

Dette løfte og denne trøst har vi på mange steder i evangelist, i særdeleshed i Luk 21, 12-18, hvor Herren siger til sine disciple: "Men før alt dette sker, vil man lægge hånd på jer og forfølge jer, udlevere jer til synagogerne og kaste jer i fængsel, og I vil blive ført frem for konger og statholdere på grund af mit navn. Det vil give jer lejlighed til at aflægge vidnesbyrd. Læg jer så på sinde, at I ikke skal forberede jer på, hvordan I skal forsvare jer, for jeg vil give jer mund

og mæle og en visdom, som ingen af jeres modstandere vil kunne modstå eller modsige. I vil blive udleveret, selv af forældre og brødre, slægtninge og venner, og nogle af jer skal de få dømt til døden, og I skal hades af alle på grund af mit navn. Men ikke et hår på jeres hoved skal gå tabt". Dette være nu sagt for denne gang om evangelist. Vi vil anråbe Gud om nåde.

Martins dag

Luk 19, 12-26

v12 Han sagde: »En mand af fornem slægt rejste til et land langt borte for at blive anerkendt som konge og derpå vende tilbage. v13 Han kaldte ti af sine tjenere til sig, gav dem ti pund og sagde: Arbejd med dem, indtil jeg kommer tilbage. v14 Men hans landsmænd hadede ham, og de lod udsendinge rejse efter ham for at sige: Vi vil ikke have den mand til konge over os. v15 Da han så vendte tilbage efter at være blevet anerkendt som konge, lod han de tjenere, som han havde givet pengene, kalde til sig for at få at vide, hvad de havde tjent. v16 Den første kom frem og sagde: Herre, dit pund har indbragt ti pund til. v17 Da sagde han: Godt, du gode tjener, du har været tro i det små, derfor skal du have

myndighed over ti byer. v18 Den anden kom og sagde: Herre, dit pund har givet fem pund. v19 Og til ham sagde han: Du skal have fem byer under dig. v20 Så kom den næste og sagde: Herre, her er dit pund; jeg har haft det liggende i et tørklæde. v21 Jeg var nemlig bange for dig, fordi du er en streng mand, som tager ud, hvad du ikke har sat ind, og høster, hvad du ikke har sået. v22 Til ham sagde han: Efter dine egne ord vil jeg dømme dig, du dårlige tjener! Du vidste, at jeg er en streng mand, som tager ud, hvad jeg ikke har sat ind, og høster, hvad jeg ikke har sået. v23 Hvorfor anbragte du da ikke mine penge i en bank? Så kunne jeg have fået dem igen med rente, når jeg kom tilbage. v24 Og til sine folk sagde han: Tag pundet fra ham og giv det til ham med de ti. v25 – De sagde til ham: Herre, han har jo ti pund. – v26 Jeg siger jer: Enhver, som har, til ham skal der gives, men den, der ikke har, fra ham skal selv det tages, som han har.

Summen af evangeliet.

1. Mærk for det første her godt det lille ord, når han siger: ”Han kaldte sine tjenere”. Uden kald og uopfordret må ingen prædike.

2. Er du kaldet eller bestemt til prædikeembedet, så se til, at du sætter Herrens penge ud på rente og ikke blander dine egne penge med deri, hvilket er således at forstå, at man skal prædike Guds ord og evangeliet rent, uden tilsætning og menneskelig lærdom. For

Guds ord og menneskers lærdom stemmer ikke overens.
3. Den har, som bruger Guds gaver til de andre brødres salighed, og for ham vil gaven og nåden blive øget. Men den har ikke, som ikke bruger de modtagne Guds gaver til andres gavn og nytte. Fra ham skal også gaven blive taget, og han skal endelig blive så forblindet og forstokket, at han ikke skal se, hvad han før har set.
4. Her blive menneskelige fortjenester forkastet, for du hører, at tjenerne fik pengene af Herren, for at de skulle handle og fortjene dermed. Og fordi de var tro, giver Herren dem pengene tillige med fortjenesten, og desuden endnu byer, men af nåde og godhed.

Katharinas dag

Matt 25, 1-13

v1 Da skal Himmeriget ligne ti brudepiger, som tog deres lamper og gik ud for at møde brudgommen. v2 Fem af dem var tåbelige, og fem var kloge. v3 De tåbelige tog deres lamper med, men ikke olie. v4 De kloge tog både deres lamper med og olie i deres kander.

v5 Da brudgommen lod vente på sig, blev de alle sammen døsige og faldt i søvn. v6 Men ved midnat lød råbet: Brudgommen kommer, gå ud og mød ham! v7 Da vågnede alle pigerne og gjorde deres lamper i stand. v8 Og de tåbelige sagde til de kloge: Giv os noget af jeres olie, for vore lamper går ud. v9 Men de kloge svarede: Nej, der er ikke nok til både os og jer. Gå hellere hen til købmanden og køb selv. v10 Men da de var gået hen for at købe, kom brudgommen, og de, der var rede, gik med ham ind i bryllupssalen, og døren blev lukket. v11 Siden kom også de andre piger og sagde: Herre, Herre, luk os ind! v12 Men han svarede: Sandelig siger jeg jer, jeg kender jer ikke. v13 Våg derfor, for I kender hverken dagen eller timen.

Summen af evangeliet.

1. Denne lignelse taler ikke om de åbenlyse ugudelige, over hvem Skriften ikke kan fælde dom, for de er allerede dømte. Men den er kun rettet mod vort hykleri. Der tales her om dem, som er jomfruer og som løber brudgommen Kristus i møde.
2. Hykleri kan ikke prange med andet end gerninger, men det har ingen indre tro. Derfor er gerningerne forbandede, som kun har røg, stank og mørke. Det er den kødelige visdoms uvidenhed.
3. Den her omtalte søvn forstår jeg ikke om den sidste kommende søvn i den kommende verden, men om søvnen i dette liv. Også de kloge jomfruer er søvnige,

når de ikke har nok tro, som når de er besværet af sit kød. Men dog er de beredt og rustet og så godt som vågne. De tåbelige jomfruer sover. De forkastes også ifølge andre lignelser. De er uberedt, har aldeles ingen tro og ser heller ikke sit hykleri.
4. Af denne lignelse ser vi, af vi må dø, når vi mindst tænker på det. Da først vil hyklerne se, at alt er forfængeligt og uden olie. Da vil man forgæves og til ingen nytte søge det, som man ikke kan finde.
5. Dette er hyklernes bøn: Herre, Herre! Men de får til svar: Jeg kender jer ikke.

Udlægning af evangeliet

Jeg har ikke taget dette evangelium for mig for at bekræfte *legenden om Katharina, der, når man ser ret efter, indeholder mere løgn, end sandhed.* Det være nu hermed, som det vil, så lader vi legenden fare, fordi den er usikker, og tager evangeliet for os. Det kan ikke bedrage eller forføre os.

I har i lignelsen hørt, hvordan ti jomfruer med sine lamper er kommet brudgommen i møde. Fem af dem var kloge, men de andre var tåbelige. Herved antydes

for os *to slags kristne*, nemlig retskafne kristne og opdigtede, som lader sig anse for kristne og dog i grunden ikke er det.

Men her vil vi ikke tale om og heller ikke have indblandet mellem de to andre slags dem, som bagtaler og forfølger evangeliet. For de er ikke engang værdige til at blive kaldte de tåbelige jomfruer. For det er netop evangeliets art og natur, at det må blive forfulgt. Djævelen kan ikke lide det, derfor oprejser han mod det alt, hvad han er i stand til at opbringe. Derfor må man ikke lade sig føre vild af, at det går således til, når evangeliet bliver prædiket, for Kristus siger: "Når en stærk mand fuldt bevæbnet vogter sin gård, kan hans ejendele være i fred. Men kommer der en, der er stærkere, og overvinder ham, tager han straks alle de våben, som den anden havde sat sin lid til, og fordeler byttet". Luk 11, 21-22.

Da Kristus, den stærkere, kom ved sit første komme (for før havde Djævelen magten over hele verden), da er Djævelen blevet svækket som en falsk fyrste. Således er det nu også *ved det andet komme*. Djævelen har regeret længe på universiteterne. Da var alt i fred, men nu, da det hellige evangelium er kommet

af Guds nåde og river vore lærde doktorer ud af deres sikkerhed, griber fat i dem og åbenbarer deres skalkestreger, så vredes de. De larmer, raser og spræller, som om de var gale og afsindige, rasende og vanvittige, og der er ingen fred længere. Ja, siger de, vi er doktorer og magistre, paven har befalet os at udlægge Skriften. Ja vistnok, hvis der kunne udrettes noget med deres drømme-udlægning og hvad mere der er af Djævelens skarn. Hvis de med deres lærde spørgsmål kunne oplukke Helvedet og med deres hårkløverier åbne Himlen, så ville det vel være noget.

Her gælder det ikke at føre store titler, her gælder ikke Aristoteles, Platon, Averrois, med hvilke de omgås. Vi har at tale om en anden, hvorpå der for os ligger mere magt, det vil sige, om det hellige evangelium. Det lærer ikke, hvordan du skal opnå ære, gunst, guld, sølv, glæde og mod i denne verden, således som disse gør, der lader sig lede af dem. Men det er noget så stort, værdigt, fortræffeligt og mægtigt, at det underviser og lærer dig, hvordan du kan overvinde synden, døden, Djævelen og Helvede. Til denne kamp vil skældsord ikke nytte noget, men det må være et klart, skarpt og stærkt mod, som skal kæmpe mod en sådan magt. Derfor er det intet bevendt med disse svage,

stakkels sofister. Vi har ikke kamp mod kød og blod, siger Paulus i Ef 6, 12, men mod myndigheder og magter, mod verdensherskerne i dette mørke, mod ondskabens åndemagter i himmelrummet.

Derfor må evangeliet lide så mange anstød, og der vil endnu ikke være nogen ende derpå. Men den, som ret forstår det, han lader sig ikke anfægte af sådanne stormvinde og vandskyl, men forbliver bestandig. Og skønt en opstår i dag og prædiker således, og en anden anderledes den næste morgen, så falder et evangeliets menneske dog ikke hid og did, men forbliver fast indtil enden. Derfor er han i sandhed salig, som Kristus siger: "Den, der holder ud til enden, skal frelses", Matt 24, 13.

Det går her til på samme måde, som i en strid, hvor to hære kæmper mod hinanden. De overvejer nøje. De væbner sig på begge sider på den bedste måde, de kan og vover kampen, viger ikke, men strider heftigt imod fjenderne, som de anser for uretfærdige og dødsfjender. På samme måde skal en from kristen væbne sig godt med det hellige evangelium imod sine fjender, Djævelen og alle hans tilhængere. Han skal prædike

evangeliet purt og rent og trofast bede Gud, at han lader det gå ind i os efter sin natur og måde. Sandelig, så skal det ikke vende tilbage uden frugt og rigdom til den, som har udsendt det. Som Paulus skriver i Ef 6, 13-20: "Tag derfor Guds fulde rustning på, for at I kan stå imod på den onde dag, overvinde alt og bestå. Så stå da fast, spænd sandhed som bælte om lænden, og ifør jer retfærdighed som brynje, og tag som sko på fødderne villighed til at gå med fredens evangelium. Overalt skal I løfte troens skjold, hvormed I kan slukke alle den ondes brændende pile. Grib frelsens hjelm og Åndens sværd, som er Guds ord. Under stadig bøn og anråbelse skal I altid bede i Ånden og holde jer vågne til det og altid være udholdende i forbøn for alle de hellige – også for mig, om at jeg, når jeg åbner min mund, må få ord til frimodigt at gøre evangeliets hemmelighed kendt, det som jeg i lænker er sendebud for. Bed om, at jeg ved evangeliet må få frimodighed til at tale, som jeg skal".

Derfor må vi passe på, at når vi vil forsvare evangeliet, ikke med dets egen magt, men med vore kræfter, så er det aldeles tabt. For når man vil forsvare det som bedst, så falder det sammen. *Lad os ganske afstå fra denne omsorg. Evangeliet behøver ikke vor hjælp,*

det er kraftigt nok i sig selv. Anbefal det alene til Gud, hvem det tilhører. Han vil nok beskytte og håndhæve det. Således gør jeg dermed, skønt der er mange og store anstød imod os. Men alt dette forårsager mig aldeles ingen bekymring for evangeliets skyld. Jeg bærer heller ingen omsorg for, hvordan jeg skal forsvare det. Jeg og vi alle er alt for svage til at forsvare et sådant ord. Jeg har anbefalet det til den kære Gud. Det er jo hans ord, han er mand nok til at forfægte og beskytte det, om de end rasede og larmede nok så meget. *Se kun til, at vi holder fast på det med bønnen.*

Derfor er det en ringe, tåbelig ting, at denne elendige flok af sofister lægger sig derimod. Hvad vil disse flagermus udrette med sine støvvinger? Lad dem fare, det er af Guds nåde et ulært folkefærd. Det er endnu intet. Det er endnu nådige fjender. Det må endnu blive anderledes, så at hele verden lægger sig derimod og bagtaler og fordømmer disse ord. Men den trøst har vi, og er også visse derpå, at alle Helvedes porte ikke skal få overhånd, Matt 16, 18. *I alt dette er intet bedre råd end fremdeles at prædike evangeliet purt og rent og, som sagt, bede Gud, at han vil lede og føre os*. Jeg véd heller ikke at gøre anderledes, og gør det også således og er glad derved i Guds navn.

Altså, siger jeg, er disse modstandere og forfølgere af evangeliet ikke engang værdige til at regnes mellem de tåbelige jomfruer. For Herren taler her om dem, som gerne hører evangeliet, nemlig om kristenheden. Den sammenligner han med ti jomfruer, af hvilke fem er kloge, men fem tåbelige. Her kalder Herren alle kristne jomfruer.

De tåbelige jomfruer er de kristne, som lader sig anse for sande kristne, vil være gode evangeliske og kan tale meget om disse ting. De roser ordet og siger: Ej, dette er en skøn ting, således er det, således må man forstå det, det kan og må ikke være anderledes efter Skriften, og sådant mere, som de forstår at tale om med smukke ord. Til disse siger Paulus i 1 Kor 5, 20: ”Guds rige består ikke i ord, men i kraft”. Det går aldrig frem med tale, men med liv, ikke med ord, men med gerninger. Men fordi mange nu kan tale om disse ting og ikke vil efter med gerninger, er de i sandhed tåbelige jomfruer, som alene har lamperne, det ydre skin og den ydre glans, og gør efter sin måde, således som Kristus siger om dem i Matt 7, 21, at de altid siger: Herre, Herre. Deres mund er vel der, men hjertet er langt borte. Olien er ikke i deres lamper. Det vil sige, de har ingen tro i hjertet.

Men det tænker de ikke, ja de véd det ikke, og holder for, at deres lamper alligevel er beredt. Deres måde er, at de gerne prædiker og hører om troen, og *når de har hørt ordet, så gør de sig selv sine tanker og opdigter en indbildning i hjertet.* Den anser de for olie og forbliver dog i sine sædvaner som før. De er efter sin gamle vis ligeså vredagtige som før, ligeså gerrige som før, ligeså ubarmhjertige mod de fattige, af samme kunst og videnskab som før. *Denne tro eller indbildning, som de gør sig selv, er en menneskets skabning.* Derfor er den ligesom skum på vandet eller ligesom gær på det dårlige øl. Den forgår snart og har ingen bestandighed.

De andre jomfruer, de kloge, bærer ikke alene lamperne i hænderne, men de har også på samme tid olie, det vil sige, *den rette tro, som Gud har skabt og dannet i deres hjerter,* for at de kan forsvare sig. For de har Guds gerning i sig og *ikke en opdigtet, selvgjort, menneskelig indbildning,* som ikke kan holde stik, når døden blæser den under øjnene. Disse er blevet standhaftig i de guddommelige tilsagn, og Guds Ånd virker ofte store ting ved dem, og *de vil også hellere dø end leve*. Denne lignelse vil opfyldes straks før Guds sidste dom, læg mærke dertil, og der vil blive

handlet således med alle kristne. For mange af dem vil vende sig, og det den største del, til den opdigtede, de andre til den rette tro. Derfor bør man betænke, fordi Guds ord har begyndt at virke så forskelligt, at *den sidste dag ikke er langt borte.*

Så mærk nu ved dette evangelium, at der ved *lamper uden olie* bliver betegnet os en ydre ting og en legemlig øvelse uden tro i hjertet. Men *lamperne med olie* er de indre rigdomme, og også de ydre gerninger i forbindelse med denne rette tro. For hvis troen er af den art, at Gud skaber og opvækker den i hjertet, så stoler mennesket på Kristus. Ja, han er også så kraftig grundfæstet i Kristus, at han byder synden, døden, Helvede, Djævelen og alle Guds modstandere trods og er ikke bange for nogen ulykke, hvor hårdt og grusomt det end går til.

Dette er den rette tros art, der er meget ulig sofisternes, jødernes og muslimernes tro, for disse er alene med menneskelige tanker faldet på en ting, tager den for sig og tror, at det forholder sig på denne eller hin måde. Men Gud har intet at skaffe med en sådan indbildning. Det er menneskeværk og kommer fra naturen, fra menneskets frie vilje, så at de kan tale efter og

snakke efter andre: Jeg tror, at der er en Gud, at Kristus er født, død og opstået for mig. Men hvad det er, og hvor kraftig en sådan tro er, véd de ikke. Og om end én havde en sådan tro af Gud, så er den dog intet, så længe der ingen olie er, og så længe Gud ikke indgyder den rette olie og overgiver hjertet sin søn Jesus Kristus ganske og aldeles til ejendom med alt, hvad han har.

Af sådan retskaffen, sand tro kommer da *den forunderlige ombytning*, at Kristus Jesus giver sig og sine rigdomme til de troende, og tager den troendes hjerte, og hvad der ligger på dette, tilbage som sin ejendom. Men hvad er der nu hos Kristus? Uskyldighed, fromhed, retfærdighed, salighed og alt godt. Ligeledes, Kristus har overvundet synden, døden, Helvedet og Djævelen. Og denne Jesus Kristi uskyldighed bliver det troende hjertes uskyldighed, ligesom det også med Kristus får Kristi fromhed, hellighed, salighed og alt, hvad der er i Kristus.

Deraf kommer det da, at vore lamper ikke bliver udslukket. For hvis vi med vore egne gerninger ville gå til Gud Herren, hvor skønt de endogså kunne

glimre og skinne for verden, så er alt forgæves og fordømt. For hvis de kloge jomfruer blot havde haft lamperne, så ville det lige så lidt have været til nogen nytte for dem som for deres ledsagerinder. For det evige liv kan ikke blive opnået ved vore gode gerninger, hvor gode de end også er, men ved troen, så du må sige af hjertet: O Herre, skønt jeg ikke er værdig til et øjeblik at se Himlen, og heller ikke formår ved mine gerninger at forløse mig fra synd, død, Djævel og Helvede, så har du dog givet mig din søn Jesus Kristus, som er meget kosteligere og dyrebarere end Himlen. Han er også meget stærkere end døden, Djævelen og Helvede.

En sådan tro opvækker Gud i os. *Af den følger da også de rette kristne gerninger, med hvilke vi kommer vor næste til hjælp og tjener ham.* Men hvis nogen vil håbe på sådanne gerninger og sætte sin tillid dertil, så vil han blive fordømt. For han giver ikke Gud og troen, som han opvækker, æren, men skabningen og gerningerne, hvilket er en stor gudsbespottelse. Som jeg frygter for, er der også i vore tider såre mange af sådanne gerningshellige, som også forfører sig selv og andre med de gode gerninger (som de kalder dem). De siger vel: Vore gerninger er intet, og dog virker de ved

siden af ved den frie vilje. Men hvad nåde og tro er, det kender de mindre til end en gås til Salmerne.

Derfor vogt jer for *den selvgjorte og opdigtede tro*, for den rette tro er ikke et værk af mennesker. Og derfor kan den selvgjorte og opdigtede tro heller ikke holde stik i døden. Den bliver overvundet og ganske omstyrtet af Djævelen og af Helvedes smerter. *Men den rette tro er en fuldkommen tillid i hjertet til Kristus som Gud alene opvækker i os. Den, som har den, er salig, den, som ikke har den, er fordømt. Sådan tro bliver heller ikke givet ved egen beredelse, men hvis man prædiker Guds ord åbent og klart, så begynder der at opstige en sådan tro og en sådan stærk tillid til Kristus.*

Men i klostrene og universiteterne har vi hidtil måttet høre og lære, hvordan Kristus er en hård, streng dommer, medens han dog er den eneste sande midler mellem Gud og mennesker. De har derfor oprejst Maria og mange andre helgener, som skal bede for os. Deraf er der da kommet så mange stiftelser, så mange valfarter, så meget narreværk, at de ikke vel lader sig opregne alle. Se, her i evangeliet kalder Kristus alle kristne til sammen en brud, og han er brudgommen.

Her skal ikke være nogen midler. Hvad ville vel det være for en slags ægteskab, hvis en mæglende person måtte stille sig mellem ægtefolkene og erhverve noget hos brudgommen for bruden?

En slet kærlighed og et ringe ægteskab er det, hvor brudgommen ikke giver sin brud nøglerne og magt over vin, mad og hvad der er i huset. Altså skal vi her vide, at Kristus er vor kære, venlige brudgom og vi hans brud. Der behøves ingen midler, men vi skal selv med fuldkommen tillid træde ham i møde, således som en elsket brud altid træder hen til sin imødekommende, venlige brudgom og ægtefælle. *For den kristne tro bevirker, at Kristus er min brudgom og jeg hans brud*. Han har rigdom, fromhed, retfærdighed, renhed, visdom, ydmyghed, tålmodighed og al Guds nåde og dyd. Da nu disse tilhører min brudgom, så er de også i sandhed mine, som Paulus siger i Rom 8, 32: ”Han, som ikke sparede sin egen søn, men gav ham hen for os alle, vil han ikke med ham skænke os alt?”

Derfor må det jo være en stor og mægtig ting, denne tro, fordi sådanne uudsigelige rigdomme skal være mine egne. Når mine synder derfor i dødens nød vælder frem, så har jeg den fromhed og retfærdighed,

der tilhører min brudgom. Han står mig bi imod synden og imod Djævelen, som ikke forsømmer den time, men anvender al sin list og bedrageri for at beholde mig. Imod Helvede har jeg Himlen, imod døden livet, imod fordømmelsen har jeg saligheden og bliver i Kristus og ved Kristus *en overvinder* af synden, af Helvede og Djævelen, og min naturlige død bliver også overvundet. For nu farer jeg fra dette dødelige liv over til den evige hvile.

Derfor vogt jer, at I ikke gør nogen anden vej til Himlen, ikke bryder ind ad andre veje. Der er ingen anden vej end denne troens vej, som bliver vist gennem Guds rene ord, som Paulus siger i Rom 10, 17: ”Troen kommer altså af det, der høres, og det, der høres, kommer i kraft af Kristi ord”. Derfor forsvinder den frie vilje og al menneskelig visdom ligesom skummet på vandet og gæret på det dårlige øl. Men *troen, der er indgydt af Gud, er den rette olie, som varer evigt og aldrig slukkes.*

Hvad den kristne kirke er

Af dette følger endvidere, at vi her må vide, hvad den kristne kirke er. Man har, som vi alle véd, taget os

sværdet ud af hånden. Hvad paverne og biskopperne har besluttet og udrettet i sine kirkeforsamlinger, alt dette har måttet være evangelium, og alle bøger er fulde af dekreter, dekretaler, ekstravaganter, og hvad mere disse pavens bøger hedder. O, det har kostet Djævelen megen møje, før han har oprejst denne åndelige stand, og tilegnet den begge disse *to sværd*. Vi må ikke blot berøre sådan vildfarelse, men træde den ned med fødder og aldeles fordømme den. Ak, hvor ussel den kirke er, som er støttet på sådanne ulærde, uforstandige, troløse folk, på disse døgenigter, som ikke kan andet end smøre folk, vaske vægge og døbe klokker.

Her siger Kristus i evangeliet, at han er brudgommen, bruden det kristustroende menneske, og det må i sandhed være således og ikke anderledes. Hvis nu det troende menneske i sandhed er en Kristi ægtefælle og brud, så er han også en hersker over paven, Djævelen og over al deres magt, ja også en dommer over dette spøgelse, det ene med det andet. Som Paulus siger i 1 Kor 2, 15: ”Den åndelige dømmer alle ting”. *Du er døbt og begavet med den rette tro, derfor er du også åndelig og skal dømme alle ting ved evangeliets ord.* Og du skal heller ikke blive dømt af nogen.

Når nu paven kommer med sit sværd og siger: Jeg vil, at du skal tro på mig. Jeg og mine brødre, ja også kirkeforsamlingen har besluttet således, hvad vil du da gøre med ham? Sig således: Min tro er alene grundet på Kristus og hans ord, ikke på paven eller på kirkeforsamlingen, derfor skal jeg også holde fast på evangeliet trods alle menneskebud. For min tro er her en dommer, som skal sige: Denne lære er god og sand, men den anden er ond og falsk. Og sådan dom er også paven og alle hans tilhængere, ja alle mennesker på jorden, underkastet.

Derfor lyver alle de, som siger, at bedømmelsen eller udlægningen af Skriften tilkommer de hellige fædre, paven og kirkeforsamlingerne. Nådige fyrst pave, jeg siger her således: Den, som har troen, er et åndelige menneske, som dømmer alle ting, og bliver ikke dømt af nogen. Og hvis det var en slet og ret tjenestepige eller et barn på ni år, som havde troen og dømte efter evangeliet, så var paven pligtig at være lydig og lægge sig under deres fødder, hvis han ellers er en sand kristen. Denne skyldighed påhviler også alle universiteter og lærde og alle spidsfindige sofister med. Ja, siger de, skønt du er hellig, så forstår du dog ikke at udlægge Skriften. Vi har gjort os det til opgave

at udlægge Skriften. Hvad vil det sige andet end: Du har jo ikke troen? Sådant tør de elendige sofister sige. Derfor skal de også sidde dybest hos Djævelen. Her kommer de og vil være junkere og alene kende Skriften og troen, men det mangler dem meget derpå.

Nu kunne en sige: Hvordan, om nu også paven var en kristen? En står op mod ham og siger: Jeg er en kristen, derfor, kære broder, skal du høre mig. Så siger paven ligeledes disse ord: Hør mig, jeg er også en kristen. *Hvem vil dømme i denne krig? Den Hellige Skrift.* Her går man da ret til torvs. Her stopper man ret sofisternes mund, når de skriger: Pave, pave, kirkeforsamling, kirkeforsamling, fædre, fædre, universiteter, universiteter! Hvad kommer deres skrig og skrål os ved? *Ét Guds ord er mere end denne skare med hele dens magt.* Men her hæver sig da først den største strid og uenighed i kristenheden, ligesom Esau rejses sig mod Jakob i Rebekkas liv. Da siger de: Man skal adlyde lærerne, og hvad paven og kirkemøderne beslutter. De lyver som slyngler og skælme. Djævelen siger det. Gud siger fra sin Himmel: Dette er min søn, i hvem jeg har velbehag, hør ham! Og Kristus siger selv i Joh 10, 16: ”Mine får hører min røst”. *Derfor må vi daglig øve os i Den Hellige Skrift,* så vi kan

overvinde sådanne menneskelove og med evangeliet knuse denne sæd, Djævelens hoved.

Således falder pavens tredobbelte krone til jorden. Derfor, når paven og biskopperne kommer og viser mig Guds ord, er jeg da et Kristi får, så siger jeg straks: Vær velkomne! Velsignet være den, som kommer i Herrens navn. Men medbringer de sine buller, sit skum og menneskelige snak, så siger jeg: Vig bort Djævel, der står skrevet: du skal tilbede Herren din Gud og tjene ham alene, Matt 4, 10. Han har givet mig sin søn, jeg behøver intet mere. Jeg er visselig hans brud og han er min brudgom. Her er den kristne kirke bygget på evangeliet, som ikke engang Helvedes porte kan overvinde. Jeg har lige så vel min Kristus her, som de, der bor i Rom eller Jerusalem, har ham. Jeg kan måske have en ringere tro, de andre en større. Dog er det en tro, ved hvilken jeg holder Kristus. Ligesom når en skænker kostelig vin i et glas, den anden i et stort sølvbæger, den tredje i et trækar, ja endogså i et krus, så er vinen den samme, men den ene har mere end den anden og er bedre forsynet end den anden.

Altså ser I nu, hvordan vi alle er lige på grund af den ene tro, som giver os Kristus til brudgom, hvori vi

alle er en brud, en kristen kirke for denne brudgom, Jesus Kristus. Hvoraf kommer det da nu, at vore hellige fædre og værdige herrer, som har det åndelige sværd og desuden også det verdslige i sin magt, vil være vore fyrster og herrer. Det er åbenbart, at har de ikke det åndelige sværd, så har Gud heller aldrig givet dem det verdslige. Derfor sker dem nu også deres ret: Fordi de har hævet sit regimente så høj, bliver det fornedret, og *de sidder ligesom mellem to stole*. Så træder de da frem med sit rustne spyd. Ej, siger de, vi er de gamle gråhoveder, vort universitet i Køln har stået så længe, vort universitet i Paris har kæmpet så længe med kætterne. Skulle vi så længe have taget fejl. Det kan umulig være sådan. Ja, vil de disputere om alder, så er vor Kristus og hans evangelium ældre end universitetet i Paris. Desuden taler de selv meget derom og siger: Kristus har alle engle og troende i sin nåde. Han er også visdommen, mod hvilken alle menneskers råd og anslag må briste, og de vil således med disse søde, venlige, kristne ord fare ind og rive os bort fra den rette tro.

Lad alt dette ikke føre jer vild, mine kære venner. Hvis Gud er med os (som jeg er vis på), hvem vil da

gøre os skade? Troen er stærkere end alle fjender. Ingen kan udslukke vore lamper. Derfor se enhver sig for, at han har disse to sammen, olien, det er den rette tillid til og tro på Kristus, og lamperne eller karrene, den ydre tjeneste mod næsten. *I disse to består hele det kristne liv: Tro på Gud og hans søn Kristus, hjælp din næste.* Dette lærer hele evangeliet. Dette skal forældrene sige sine børn, hjemme og overalt, og børnene altid gentage disse ord sig imellem.

Jeg skulle også tale om jomfruernes søvn, og om brudgommens opbrud til brylluppet, men det bliver for langt. Nu er det nok. Gud være os alle nådig. Amen.

Kirkeindvielsesdagen

Luk 19, 1-10

v1 Og Jesus kom ind i Jeriko og gik gennem byen. v2 Dér var der en mand, som hed Zakæus, han var overtolder, og han var rig. v3 Han ville gerne se, hvem Jesus var, men kunne ikke for skaren, da han

var lille af vækst. v4 Så løb han i forvejen og klatrede op i et morbærfigentræ for at få ham at se, for han måtte komme den vej forbi. v5 Da Jesus kom til stedet, så han op og sagde: »Zakæus, skynd dig at komme ned! I dag skal jeg være gæst i dit hus.« v6 Så skyndte han sig ned og tog glad imod ham. v7 Men alle, som så det, gav ondt af sig og sagde: »Han er gået ind som gæst hos en syndig mand.« v8 Men Zakæus stod frem og sagde til Herren: »Se, Herre, halvdelen af, hvad jeg ejer, giver jeg til de fattige, og hvis jeg har presset penge af nogen, giver jeg det firedobbelt tilbage.« v9 Da sagde Jesus om ham: »I dag er der kommet frelse til dette hus, fordi også han er en Abrahams søn. v10 For Menneskesønnen er kommet for at opsøge og frelse det fortabte.«

Summen af evangeliet

1. Her ser du, at også en kamel, det vil sige, en rig, kan komme gennem, dog kun en sådan, som vender om ved Kristus og forbedrer sit liv.
2. Den bedrer sig, som hører og modtager Herrens røst, som kommer til ham.
3. Ham må verden være imod, først og fremmest hyklernes hellighed.
4. Forbedringens frugt er et nyt liv, som Zakæus her gør, når han siger: Halvdelen af, hvad jeg ejer, giver jeg til de fattige, og hvis jeg har presset penge af nogen, giver jeg det firedobbelt tilbage.

5. Alle de, som tror og modtager Kristus, er Abrahams børn. Som Paulus siger i Rom 4, 16-17: ”Derfor var det af tro, for at det kunne være af nåde, så at løftet kunne stå fast for alle hans efterkommere, ikke kun dem, som har loven, men også dem, som har Abrahams tro. Han er fader til os alle, sådan som der står skrevet: »Jeg gør dig til fader til mange folkeslag,« fader over for Gud, som han troede på, Gud, som gør de døde levende og kalder på det, der ikke er til, så det bliver til.”
6. Den er lille af vækst, som ikke finder noget hos sig, hvorved han kan se Kristus.
7. Her har du intet af den papistiske kirkeindvielse, uden at du vil gøre Abraham børn af træ og sten.

Udlægning af evangeliet

I dette evangelium bliver den guddommelige godhed atter foreholdt os som i et spejl, nemlig således, at den må se hen til, modtage og trøste alle dem, som er bedrøvet i ånden, og som søger den. Og jo mere foragtelige de er for mennesker, desto behageligere er de i Guds øjne. For navnet tolder, var hos jøderne et berygtet og foragtet navn. Så var nu denne Zakæus den

fornemste og øverste blandt tolderne, og altså den allermest foragtede. Desuden var han også rig, og skulle da rimeligvis have været unddraget Guds rige, efter dette Kristi ord i Luk 18, 25: "Det er lettere for en kamel at gå gennem et nåleøje, end for en rig at komme ind i Guds rige". *For de rige plejer i almindelighed at indvikle sig så meget i kærlighed og lyst til rigdomme, at de ikke kan søge Kristus.* Ja, de bryder sig heller ikke om at se ham. For al deres trøst hviler på gods og guld. Jo mere de får deraf, desto større begærlighed får de dertil. Men når lykken vender sig og de får en eller anden skade på penge og gods, da opløfter de et sådant skrig og klage, at hele verden véd at tale derom. De giver onde folk skylden og véd eller erkender ikke, at *det kommer fra Gud*. Med sådanne rige har Kristus intet fællesskab. De bryder sig ikke om ham, og så bryder han sig heller ikke om dem. De søger ham ikke, og så lader han dem også fare. Derfor er historien om Zakæus fortalt som en undergerning, at han var rig og dog ønskede at se Kristus. Men hvad han er for en mand og hvor rig han er, lærer vi klart af evangeliet. Give Gud, at vore rige folk også var sådanne, så ville de uden tvivl også se Kristus. Derfor vil vi alvorligt

betragte denne Zakæus, hvad han har ment om sig selv, og hvad han har ment om Kristus.

Om Zakæus' bod og ydmyghed

Af dette evangelium synes det klart, at han har været stinkende i sine egne øjne, og har anset sig uværdig til, at en sådan stor og mægtig profet skulle besøge ham. Ypperstepræsterne i Jerusalem og endnu mange flere anså han for værdige til en sådan ære. Og om du havde spurgt ham, om han også ville modtage Jesus i sit hus, havde han uden tvivl svaret således: Ak, hvordan skulle det gå til, at et så usselt menneske som jeg skulle have en så fortræffelig mand til gæst. Jeg vil gerne lade mig nøje med, at jeg får ham at se. Derfor klatrer han op i et morbærtræ, for at han kan se Herren, når han drager forbi. Men hvis du fremdeles havde spurgt ham, om han gerne ønskede at have ham hos sig, hvis det kunne gå an, ville han visselig have svaret: O, give Gud, at jeg kunne have opnået en sådan stor nåde hos ham, at han blot ville, men jeg er ikke værdig dertil. Han finder vel andre folk, som er meget mere end jeg. Sådan *ydmyghed og selvringeagt* hos ham giver evangelisten senere klart at forstå, når han

fortæller, hvordan han med glæde har modtaget Herren i sit hus.

Der står skrevet hos profeten Jeremias, 17, 9-10, hvor Gud taler således: ”Hjertet er det mest bedrageriske af alt, det er uhelbredeligt, hvem kan gennemskue det? Jeg, Herren, udforsker hjertet og ransager nyrerne”. Zakæus her kendte ikke, at hans hjerte var retskaffent for Gud, men Kristus kan vel gøre det og åbenbarer også dette for hele verden. Hvor er der nu en Gud, der er som vor Gud, som sidder højt i Himlen, og ser ned i det dybe? Sl 113, 5. Må nu ikke rimeligvis det menneske glæde sig, hvem hans egen samvittighed fordømmer og straffer, hvem hele verden foragter? For Gud er en sådan person, som er den allerhøjeste og alligevel udforsker hjertets allerdybeste afgrund, som også kender de allerhemmeligste tanker og begæringer hos mennesket, som vi her kan ser hos Zakæus.

Vi må her flittigt lægge mærke til, hvad Gud tænker og synes om disse menneskelige og ydre skinnende og for store ansete ting. For hvis Gud lagde mærke til disse ydre og glimrende ting, som mennesker anser for og beundrer som gode og guddommelige, så ville Kristus sandelig ikke have haft noget fællesstab med tolderen og med et så foragtet menneske.

Da ville han meget hellere være gået til de højt berømte biskopper i Jerusalem, som var Guds statholdere og forordnede og foretrukne, for at de skulle prædike loven for folket og lære det, og som også havde magt til at forandre både guddommelige og menneskelige love efter sit forgodtbefindende. Ej, Kristus, du er sandelig en kætter og en foragter af den biskoppelige værdighed og magt, fordi du med denne tolder forbitrer og ophidser de højlærde doktorer i loven og derfor også gør dig foragtet hos folket. Har de ikke med rette fordømt dig og ført dig til døden? Det være langt fra, men meget mere: Ve over dem, som under magtens skin og dække foragter Guds sandhed. For de, som nu til dags roser sig af den biskoppelige titel, og af at de er Guds statholdere, de er meget værre eller dog lige så onde som Kajfas og Annas og hele den farisæiske hob. For Gud ser ikke på personen og dømmer heller ikke efter det ydre skin og væsen.

Hvem tror ikke, at Kristus her har haft en stor mængde folk efter sig. Ja vel nogle tusinde mennesker? Men hvilke blandt så mange modtager han så venligt? Måske den, som skriger meget? Eller den, som går frem i en gylden fløjlskappe? Eller den, som bærer en stor monstrans fuld af relikvier? Eller den,

som bærer store lys og brændende fakler? Nej, han ser ikke på nogen af disse, men på den foragtede Zakæus, som ikke havde nogen rosenkrans på hovedet, heller ikke var prydet med nogen biskoppelig værdighed og magt, men blot med et andægtigt, ydmygt hjerte heftigt og ivrigt begærede at se Kristus. Det var hans relikvie og helligdom, det var hans snevide smykke for Guds øjne. Det smykke, Kristus i særdeleshed anbefalede sine disciple, da han sagde: "Vær enfoldige som duer", Matt 10, 16.

Vi ser atter, at Kristus både med eksempel og lære har ytret en fuldkommen modvilje og afsky for den ydre kostelige pragt, hvormed nu verden omgås og priser højt under pavedømmet. Som til eksempel *processioner og kirkeindvielser*, hvor man fører en stor og umådelig pragt, hvortil biskopperne give aflad, og som præsterne med høje ord berømmer og udbasunerer. Vil nu I prædikanter, fordi I ikke har Guds Ånd, lære og prædike det, som er en vederstyggelighed for Gud? Kristus siger i Luk 16, 15: "Det, som sættes højt af mennesker, er afskyeligt i Guds øjne". *Uden at I redder og udfrir menneskers hjerter fra denne pragt og ydre skin, vil Kristus ikke finde rum eller sted hos dem.* Alt må bort, hvis Kristus skal bo i dig. Han siger

selv i Matt 18, 3: ”Hvis I ikke vender om og bliver som børn, kommer I slet ikke ind i Himmeriget”. For det er umuligt, at mennesker kan erkende, hvad der tilhører Kristus uden at disse ydre ting i forvejen er revet ud af hjertet og udslettet. Kristus har ingen glans eller intet skin for verden. For profeten Esajas siger i kap. 53, 3, at han er den mest foragtede blandt mennesker, men han ser og gransker hjerterne og skaffer dem fred. Guds rige, siger Kristus i Luk 17, 20-21, kommer ikke således, at man kan pege derpå. Man vil heller ikke kunne sige: Se her er det! eller: Se dér! For Guds rige er inden i jer. Det vil sige: *Guds rige består ikke i gerninger, som er bundet til sted, mad, klæder, tid og person, men frit i tro og kærlighed.* Derfor er det sikkert, at kirkemessepragten ikke på nogen måde stemmer overens med Kristus. Derfor er vi alle tåbelige, som vover at ville skaffe os en nådig og god Gud med ydre pragt og i særdeleshed med opdigtede, menneskelige gerninger og sætninger, der har et ydre prægtigt skin.

Om troen og den hemmelige betydning af denne historie

Alle ord i dette evangelium har en forunderlig kraft og egenskab hos sig og betyder noget hemmeligt. Vi må blot bede Gud om nåde til at forstå det. Jeriko, som hebræerne siger, betyder måne. Nu siger evangeliet, at Herren gik igennem Jeriko, og det passer her meget godt. For ligesom månen er ubestandig og aldrig bliver set af os i den samme størrelse, idet den snart tager til og snart tager af, og der ikke er nogen bestandighed, således er også mennesket i sin samvittighed, som ikke kan forblive fast ved nogen ting. Snart falder han. Snart trykkes han her i samvittigheden. Snart dér. Han er meget ubestandig, og måtte også forblive i sådan ubestandighed, hvis ikke Kristus, den rette læge, var der og gjorde ham rask. For når det råb udgår: "Himmeriget er nær, omvend jer", da har mennesket i denne sin ubestandighed en tilflugt i sine gode gerninger og vil smykke sig dermed. Men han udretter intet dermed, men forbliver ustadig og vaklende som før, for gerninger stiller ikke samvittigheden tilfreds, skaffer heller ingen fred i hjertet, og jo mere man beskæftiger sig dermed, desto mere usikker og ustadig bliver man.

Men når nu Kristus, fredens bud, går ind, da ophører ubestandigheden, for da bliver samvittigheden hængende ved ham som ved en fast, stærk, ubevægelig klippe, som ikke engang Helvedes porte kan overvinde.

Når Kristus derfor drager gennem Jeriko, så begærer Zakæus i enfoldighed at se ham. For en simpel, enfoldig lægmand løber, når han hører, at saligheden alene er at få hos Kristus, forbi dem, der bedrager og forfører hjerterne, således som Zakæus her gjorde, og klatrer op i morbærtræet eller det vilde figentræ. Det samme vilde figentræ har skønne, gode blade, lystelige kviste og yndige grene, og er overalt skønt at se til for enhver. Men hvis du søger frugter under bladene, finder du ikke én eneste. Derfor bliver det også med rette kaldt et vildt eller falskt figentræ, fordi det blot foregiver at være det, idet det blot har skinnet og ingen nytte. Derfor blev det heller ikke med urette forbandet af Kristus, da han gik til sin lidelse.

Dette vilde figentræ betegner den, som med stort skin lærer ydre og menneskelige ting, sætter folk en voksnæse på, bringer dem til at spærre mund og øjne op, men slet ingen næring giver, for det bringer ingen

frugt. Når nu en tørstig, hungrig sjæl er der, som løber til og stiger op, for at den kan se Herren, den hører og lærer da alt, hvad man foregiver den. For alt synes den skønt og grønt, ligesom bladene på det vilde figentræ er. Men når Kristus kommer, så råber han straks til den og siger, at den skal stige ned, der er ingen frugter der oppe, og siger, at han er det levende brød, som altid mætter sine. Jeg, siger han her til Zakæus (og ikke menneskelige læresætninger), må besøge dit hus, for salige er de, som tørster efter Kristus.

Men hvad gør den arme, tørstige, forsmægtede sjæl? Den stiger hurtigt ned og modtager med glæde Kristus, så at den kan være et helligt tempel for Herren i al evighed, som Paulus siger i 1 Kor 6, 19-20: "Véd I ikke, at jeres legeme er et tempel for Helligånden, som er i jer, og som I har fra Gud? I tilhører ikke jer selv, for I blev købt dyrt. Ær derfor Gud med jeres legeme!" Når der er *kirkeindvielse i dette tempel*, da ringer man ikke med klokker og cymbler, da spiller man ikke på orgler, da hører man ingen trompeter, da stikker man ingen faner ud af tårnet. *Det er et skjult tempel, som alene er bekendt for Helligånden.* Det véd hverken mennesker eller djævle noget om, men Gud ser på dette tempel, han som ser alt i det skjulte. For

Gud vil ikke lade verden vide, når han sover hos sin brud.

Derfor udrette præsterne intet dermed, når de som *i dag ved kirkeindvielser* i sine prædikener forkynder og udråber dem, som har gjort sit testamente til fordel for kirker, for træ og stene, eller har stiftet et års ihukommelse, for at enhver skal vide, at denne eller hin har gjort det. Derom siger Kristus i Matt 6, 1-4 således: ”Pas på, at I ikke viser jeres retfærdighed for øjnene af mennesker for at blive set af dem, for så får I ingen løn hos jeres Fader, som er i Himlene. Når du giver almisse, så lad ikke blæse i basun for dig, som hyklerne gør det i synagoger og på gader for at prises af mennesker. Sandelig siger jeg jer: De har fået deres løn. Når du giver almisse, må din venstre hånd ikke vide, hvad din højre gør, for at din almisse kan gives i det skjulte. Og din Fader, som ser i det skjulte, skal lønne dig”. Derfor tjener man slet ikke Kristus, ej heller evangeliet dermed, at man driver sådan abespil med kirkeindvielser. Det ydre tempel har sin ydre ros, men det indre og åndelige tempel siger: ”Saligt er det folk, hvis Gud er Herren”, Sl 144, 15.

Dette åndelige tempel bliver indviet til Herren i dåben, hvor mennesket har givet sit navn til hovedet Kristus og modtaget den guddommelige forjættelses ord. *Og dette tempel bliver helliget Gud evindelig, hvis mennesket for øvrigt forbliver i troen og kærligheden og helligheden.* Ja, så helligt er det, at den, som vil krænke og vanhellige dette tempel, vil Herren selv fordærve og straffe, som Paulus siger i 1 Kor 3, 16-17: "Véd I ikke, at I er Guds tempel, og at Guds ånd bor i jer? Hvis nogen ødelægger Guds tempel, skal Gud ødelægge ham. For Guds tempel er helligt, og det tempel er I". Kristus har selv hengivet sig for dette sit tempel, så at det kunne være ham et helliget tempel, hvori han selv kunne bo, som Paulus atter siger i 2 Kor 6, 16: "Det er os, der er den levende Guds tempel, som Gud også har sagt: »Jeg vil bo og vandre midt iblandt dem; jeg vil være deres Gud, og de skal være mit folk.«" Hvem ville dog nu ikke rose en så god, venlig hjælper? Han, som tager ind til en synder, når vi blot vil modlage ham? For så mange, som tog imod ham, dem har han givet ret til at blive Guds børn", Joh 1, 12. For de holder hans ord og elsker ham. Derfor, siger Kristus, skal jeg og min Fader komme til ham og tage bolig hos ham, Joh 14, 23.

Men når Herren helliger dette sit tempel og bor deri, så må verden knurre og se surt dertil, at Herren tager ind til en synder og ikke hellere til de store herrer, til de skriftkloge og farisæerne, til de gerningshellige, som netop sætter sig op mod Gud og hans Kristus, fordi deres retfærdighed og hellighed bliver foragtet ved en synder. Da kommer sådanne ord frem: Hvem er du? Vil du lære os? Siger du, at vore ceremonier og kirkepragt intet er? Pak dig, du kætter, holder du intet på vor kirkers prydelse? Har ikke Kristus selv sagt: Mit hus er et bedehus? Således går det, det må vi vente, og sådan vil det gå og ikke anderledes. Men min Kristus spørger ikke derefter. Han lader dem trætte, vredes og knurre derover, indtil de holder op. Han bor dog imidlertid i sine hellige templer og véd, at de andre intet kender eller forstår.

Hvad kan vore modstandere sige dertil, at Kristus siger, at den ydre pragt i templerne og kirkerne nu er ophørt, så at tiden nu er kommet til at bede, ikke i Jerusalem, heller ikke på bjergene, men i ånd og sandhed? Joh 4, 21 flg. Men jøderne, som ikke ville tro Kristus, og som derfor endnu var hengivet til og underkastet loven, straffer han med alvorlige ord, fordi de skændede Guds tempel med deres handel, da det

dog var helliget og indviet til bøn. *Men de, som tror på Kristus, er alle fromme og ikke underkastet nogen lov, især ikke hvad der angår ydre kirkeskikke.* Derfor er kirken eller templet nu ikke forordnet til bøn hos dem. For de skulle ikke sige: Her er det, dér er det. Ja, der vil opstå falske profeter, som siger: Se, her er Kristus, man finder ham i templer, byggede med hænder. Tro det ikke. For Gud bor ikke i templer, som er gjort med hænder, som Stefanus og Paulus siger i ApG 7, 48 og 17, 24.

Fordi Herren nu bor i sit tempel, så lever mennesket ikke, men Kristus lever i ham, og han har nu således *gennemgydt hans hjerte og ånd med sin nåde,* at han nu går dér, hvor Herren vil. For I er ikke jeres egne, siger Paulus i 1 Kor 6, 19. Vi bliver draget af Guds Ånd, hvorhen han vil. Ham følger vi også villig og gerne.

Om troens frugter

Da må der snart følge andre frugter efter. *Da bliver mennesket ganske anderledes. Begynder også et ganske andet liv,* således som her Zakæus gjorde. Han havde været en tolder og en ågerkarl, men da han nu

får Herren til sig, bliver det ganske anderledes med ham, og han er beredt til at tilbagegive alt, hvis han har bedraget nogen, ligesom han også giver halvdelen af sit gods til de fattige. For han mener, at de alle er lige for ham og Kristi lemmer. Men før Kristus kom til ham, behandlede han dem ganske på den modsatte måde. Han tog fra de fattige, skrabede sammen og tilvendte sig, hvor der blot var noget at skrabe sammen. Så hurtigt vender det sig med ham. Han spørger ikke mere derefter. Rigdommene er ikke længere hans skat, men Kristus. Han bruger nu rigdommene uden forskel, så at han selv har nok og yder tillige de fattige hjælp og håndsrækning. Han holder sig ordene i Sl 62, 11 efterrettelig: "Selv om rigdommen vokser, så regn ikke med den". Han bruger rigdommen, som om han ikke havde nogen. For Herren er hans arvedel. Og tager Gud den atter bort, så takker han Gud derfor, og synger den samme sang som Job: "Herren gav, Herren tog, Herrens navn være lovet", Job 1, 21.

Hvorfor sker alt dette? Fordi der er kommet frelse til dette hus, fordi også han er en Abrahams søn. Abraham troede på Gud, siger Skriften, og denne tro blev regnet ham til retfærdighed, og ved denne tro har han opnået den forjættelse af Herren, at han skulle blive en

fader for alle troende. Derfor, så mange som er af troen, så mange skal blive velsignet sammen med den troende Abraham. For han taler ikke om den legemlige eller kødelige fødsel, som Paulus mesterlig udmaler i Rom 4. Derfor siger Johannes Døberen i Matt 3, 9 til farisæerne: ”Tro ikke, at I kan sige ved jer selv: Vi har Abraham til fader. For jeg siger jer: Gud kan opvække børn til Abraham af stenene dér”. En sådan har Zakæus været, hvem Gud fra en meget hård sten gjorde til kød, således som han siger i Ez 1, 19-20: ”Jeg giver dem et hjerte af kød, så de følger mine love og omhyggeligt holder mine bud. De skal være mit folk, og jeg vil være deres Gud”. Således er nu Zakæus blevet en ret søn af Abraham, for han har optaget Kristus i sit hjertes tempel, og Kristus erkendte ham for sin. Han har altså ikke bedraget den, som tror på ham. Ja, Kristus kan ikke bedrage eller skuffe nogen, der hænger ved ham. Derfor vel den, som håber på ham.

Jeg tror, at det er sket af *et særligt Guds forsyn*, at de kære fædre har anordnet, at dette evangelium skal blive læst og prædiket på denne dag, på hvilken de har indsat *den ydre kirkeindvielses skin og larm*, skønt de med en tåbelig letsindighed i en mærkelig grad har forhindret det menneskelige hjerte, som er fanget i

ydre ting, fra dybere at betænke det. Dog viser evangeliet, som er ånd og liv, at templet skal være helliget Gud, ikke det tempel, som er bygget af træ og sten og tækket med skifersten, men det siger, at det hus har opnået frelse, hvor der er en Abrahams søn. Og i samme grad som den menneskelige dårskab bliver forført til ydre, legemlige bygninger, i samme grad skal evangeliet atter tvinge til at erkende *det sande Guds tempel*, så at de, der tilhører Kristus, overalt skal høre sin hyrdes stemme og ikke give agt på det forskellige, ydre skin ved kirkeindvielsen, i stedet for *den sande helliggørelse for Gud.*

Men det er i disse sidste tider kommet til den dårskab, at vi har vovet at indeslutte evangeliets åbenbare sandhed i de gamle former, som hørte til Det Gamle Testamente, i hvilket Salomos velbyggede tempel betegnede vort legeme, at det skulle være den rette bolig for Helligånden. Hvilken Djævel har da fortryllet og forblindet os, at vi atter gør selve sagen og sandheden til et billede? Skulle man ikke med rette anse den for gal og tåbelig, som kom hjem fra et fremmed land, og da først ville vende om igen og se på de tegn eller mærker, som havde vist ham vejen hjem? Eller hand-

lede ikke den naragtigt, som havde rede penge i hånden og dog hellere ville have gældsbrevet end pengene? Så rasende og afsindige er vi, at vi også hellere vil have alt, hvad menneskers hoveder kan optænke, end Guds godhed og barmhjertighed, som han viser og tilbyder os for intet, således som det også er sket med denne dag, hvoraf vi har gjort lutter abespil og ydre pragt, som ikke er til synderlig gavn for nogen.

Om biskoppernes bedrageri i pavedømmet

Endnu er der noget tilbage. For at fluesværmen desto lettere skal flyve sammen til det døde ådsel, har man sprængt en smule blod eller honning derpå, og de ugudelige biskopper har, for at de skulle føre os ubesindige og uagtsomme i denne vildfarelse, *besmudset festen med sin aflad*, for at de enfoldiges sjæle skulle blive bedraget med sådant skin, medens de ikke tænkte på deres salighed. Med sådanne kunstgreb og behændigheder må vi lege. For da biskopperne ophørte at være biskopper, måtte man optænke andre biskoppelige embeder, for at de kunne vedligeholde sit embedes ære, og for at de ikke skulle blive ledige og ulydige mod Paulus, som siger: ”Hvis nogen begærer en biskops embede, han har lyst til en god gerning”, 1

Tim 3, 1. Han siger en gerning og ikke en lediggang. Men gerningen er at prædike evangeliet, som Paulus siger i 1 Kor 9, 16: "Ve mig, om jeg ikke forkynder evangeliet".

Hvordan vil vore ledige og unyttige biskopper, som roser sig af at være kommet i apostlenes sted, undgå dette ve? Men det er et ringeagtet embede at være en prædikant. For det bringer ikke meget i køkkenet, når man prædiker evangeliet. Der er ringe fordel derved. Men når man indvier en kirke, så fylder det meget i pungen og gør køkkenet fedt. Det ville være rimeligt, om vi græd over at være faldet i en sådan vildfarelse, at nu til dags ingen siger sandheden. Vi frygter alle for vort skind. Alle hykler vi, for at vi ikke skal berøves vort præstekald og embede, om vi prædikede derimod. Og vi vil ikke meget mere frygte den, som siger: "Den, der fornægter mig over for mennesker, vil også blive fornægtet over for Guds engle". Luk 12, 9. Kirker og templer må man have, for at vi kan høre Guds ord deri og forvalte sakramenterne. Men det er en tåbelig gerning, når vi mener, at vi har bygget et hus for Gud, så at han vil høre os netop i dette tempel og ikke også på andre steder. *Vi skulle*

takke Gud for, at han har lovet os bønhørelse alle steder. Men vi vil tvinge Guds vide tempel ind i et trangt sted og gribe Gud, hvem himlen og jorden ikke kan omfatte, med en kort ende. Ve dig, du skændige vantro!

Men hvad er det at undre sig over, at de verdslige ting, og hvad mennesker har optænkt, skinner således for verden, og hvad der er ret og kristent, er så ubetydeligt og ubehageligt i vore øjne, fordi jo hele Den Hellige Skrift bevidner, at den guddommelige visdom er en dårskab for verden, og at Kristus med sit ord må være en forkastet og foragtet ting for verden? Derfor skal I ikke dømme efter tingenes ydre anseelse, men dømme med en ret og sand dom.

Når vi nu fejrer den ydre kirkeindvielse, hvorfor skal vi da ikke også *fejre den indre kirkeindvielse, dåbsdagen*? Men alt må være omvendt. *Her har en ringe præst indviet og helliget det rette Guds tempel.* Det andet tempel, træ og stene, har en biskop indviet. Denne kirkeindvielse fejrer man. Men den anden ikke, for det er Guds gerning, det må være intet for verden og blive anset ringe. Men hvad verden optænker, det

er kosteligt og herligt for den, men for Gud gælder det derimod slet intet.

Således har det behaget Gud, at de ledige, unyttige biskopper ikke skulle gøre noget godt eller nyttigt, og at disse verdens afguder beholder sit afguderi, dog med den bestemmelse, at de sælger sine varer dyrt nok og snuser efter penge foran alle kirkedøre, så man ikke skal få noget af dem uden penge. Deraf har det stakkels folks sved måttet komme. Når nu en eller anden i sit testamente har bestemt penge til kirker, da har man udråbt ham fra prædikestolen og anbefalet ham til at indesluttes i folkets andægtige bøn, hvormed de også bragte andre til at gøre det samme. Sådanne penge skulle man have meddelt det levende Guds tempel, men disse bugtjenere har ikke selv nok til at spise og drikke af. Til et testamente, som angår det døde tempel, formaner man alle, at de ikke skal glemme det, så træ og sten må beholde sin prydelse og have et smukt malet billede. Men på Guds levende tempel bliver der ikke tænkt med et ord. *Ingen gør et testamente for den fattige*. Dem forsømmer vi og lader dem lide nød, for det er Guds bud og Guds gerning og har heller ingen anseelse for verden. Men hvad mennesker optænker,

det holder og driver man med alvor, det er man villig til at give, så længe man kan give.

Zakæus ville meget hellere gøre sit testamente og overgive halvdelen af sin formue til Guds rette og sande tempel. For han var også Guds levende tempel, som havde opnået frelse, i hvem Guds nåde boede. Men vi, som er døde, sørger også for døde ting, og tildeler, stene og træ vore penge. For vi er hårdere end stene. Det ville være på tide, at vi omvendte os. Senere vil vi ikke have nogen tid til at gøre bod. Når vi har templer, hvori vi kan tage Guds gaver og ikke give Gud noget, da lad os være tilfredse. Lad os ikke hæve afguderne så højt, som er gjort med menneskehænder. Gud behøver ikke vore rigdomme eller vore prydelser, men vi gør det modsatte. Hvad vi skulle gøre for det levende tempel, det lægger vi til det døde tempel. Derfor er det intet under, at lynilden slår mere ned i kirkerne, end i bordellerne. Ja sjældent hører man, at lynilden gør skade i disse huse. For Gud vil sikkert antyde dermed, at sådan afgudstjeneste er ham til stort mishag. Men hor og ægteskabsbrud er så grove synder, at også en so kan lugte dem med næsen. Men hvor grueligt og skrækkeligt dette afguderi er, som således går i

svang under skin af den rette gudstjeneste, véd eller erkender ingen, uden han har Guds Ånd.

Herhen hører også de på åben mark oprettede kirker, hvortil man gør valfarter, og som ikke er nyttige for nogen anden end for pengenarrene og til at Djævelens hær bliver forøget derved. For det er de allerskændigste horehuse, hvori enhver brud, enhver troende sjæl falder fra Kristus, sin brudgom, og bryder ægteskabet, fordi han søger sin salighed dér. Djævelen véd meget godt, at vi bliver så mesterlig bedraget, og at man listig bedrager vore hjerter med de forføreriske tegn, som Gud lader ske til mærkbar skade for dem, som ikke håber på ham, og som ikke havde antaget kærligheden til sandhed, så at de kunne blive salige, som Paulus siger i 2 Thess 2, 10. Men Herrens øjne er vendt til de retfærdige og hans øren til deres råb, Sl 14, 5. Dette være sagt om dette evangelium. Vi vil bede Gud om den rette tro og anråbe ham.

Hvordan man i korsugerne skal forholde sig med processioner

I alle korbønner eller processioner skal man forholde sig således, at enhver lader det være litani og bøn til Gud efter hans navn, og beder til Gud med en ret alvorlig tro ved påkaldelse af hans guddommelige barmhjertige forjættelse. Og den, som ikke vil gøre dette, skal blive hjemme, og lade processionen være i fred, så Gud ikke skal blive mere fortørnet ved ham, end han bliver forsonet ved andre. Således som der nu desværre er blevet et sådant lastværdigt *misbrug med processioner*, at man i processionerne kun vil se og blive set, samt driver meget unyttigt snak og lystighed, uden at tale om store synder. Landsbyprocessionerne er nu først blevet til gavns afsindige. I dem driver man det således med spisen og drikken i værtshusene og farer således med kors og faner, at det ikke var forunderligt, om Gud lod os gå til grunde på ét år. *Hertil kommer, at der er større årsager til at afskaffe processionerne og dertil festdagene, end der nogensinde har været til at indsætte dem.*

Her skulle biskopperne og tillige den verdslige øvrighed se til, at sådanne misbrug blev afskaffet eller processionerne ganske ophævet. *Det ville være meget bedre at være forsamlet i kirkerne, bede og synge, end at bespotte Gud og hans hellige tegn med et sådant frækt væsen*. Og det vil pådrage de gejstlige og verdslige overherrer et meget tungt ansvar, at de tåler sådanne misbrug eller ikke ophæver processionerne, hvis de ikke kan afskaffe misbrugene. *For det er meget bedre ikke at have nogen procession, end at holde og tåle sådanne misbrug.*

Vi skal bede om to ting i processionen og korsugen. For det første, at Gud nådig vil bevare frugterne på marken og rense luften. Ikke alene at Gud skal give en *velgørende regn og godt vejr,* så at frugterne trives godt, men meget mere, at de *ikke bliver forgiftet,* og vi tillige med kvæget spiser og drikker os epidemier, feber og andre sygdomme til deraf. For sådan siger Paulus i 1 Tim 4, 4, at hele skabningen bliver velsignet og helliges ved Guds ord og bøn. For hvoraf kommer vel epidemier og andre plager, uden af at *onde ånder forpeste luften* og derefter frugterne, vin og korn og vi altså *ved Guds tilskikkelse* spiser og drikker os død og plager af vore egne fødevarer?

Derfor læser man også evangeliet offentlig op på markerne og i luften, for at *djævlene i luften bliver svækket* og luften *holdt ren ved kraften fra det hellige Guds ord,* og frugterne således bliver sunde derefter og må bekomme os vel. Derfor skal man med alvorlig andagt og al ære behandle processionen (hvis man for øvrigt for de svages skyld endnu vil holde nogen procession) og *høre Guds ord med fast tro på, at det vil øve sin kraft på frugterne og luften imod ondskabens åndelige hær,* det vil sige, djævlene under himlen, som Paulus siger i Ef 6, 12.

Dernæst skal man for det andet bede meget mere om, at Gud vil velsigne skabningen for os, ikke alene til legemets nytte, som nu er sagt, men også til gavn for sjælene, at de stakkels sjæle ikke skal få epidemier og alle plager derved. Hermed mener jeg, at *sjælenes epidemier og alle plager er synden*. Når nu Gud giver nok på marken, så ser vi, hvordan disse gaver bekommer os. Da drikker man sig daglig fuld. Da er der lediggang. Da følger ukyskhed, ægteskabsbrud, banden, sværgen, mord, krig og al ulykke, så at det havde været bedre, at frugterne ikke havde haft så god trivsel. Da finder man, hvad vi har bedt om i processionen. Da giver Gud nok og lader alt være velsignet for legemet,

men for sjælene er alt dødelig gift og til forøgelse af grusomme, skrækkelige synder. *For at være fuld og gå ledig er det største onde på jorden, hvorfra alle andre onder har sit udspring.* Men denne epidemi agter ingen. For den legemlige sygdom flygter man, beder og besværer sig med alle lægemidler. I denne åndelige epidemi farer vi frivillig hen og begærer derfor at have nok og være frie for den legemlige epidemi, for at vi blot kan fryde os i denne epidemi og plage. Og Gud, som alene ser og kender hjertet, sender en sådan foragt for denne plage i os, tillukker også vore øjne og lader det altid gå fremad, giver os nok, forblinder og nedsænker os så dybt i vore synder, *indtil synd, ond sædvane og slette skikke ikke mere agtes for synd.*

Derfor kunne det nok i vor tid være nødvendigt hver dag at holde processioner og hæmme kødet mod sådan skrækkelig indstrømmende syndflod af alle slags synder, især i dette land, af fråseri, drukkenskab, lediggang og hvad deraf følger, *så Gud måtte give os nåde til at bruge hans gaver til sjælenes salighed, til forbedring af vort liv,* og frugterne således bliver årsag til, at vi beholder og forøger legemets og sjælens sundhed. Så forfærdelig forblinder Gud os, at vi ikke bryder os om ham, og bruger Guds gaver til legemets lyst

og sjælenes evige fordærvelse. Og dertil kommer, at dette ikke bliver forbedret, men forøget og gives et forkert skin, så at vi også ødelægger processionerne og bededagene med synd. Derfor vredes Gud, og der er ingen, som modstår hans vrede, fordi bønnen og processionen, som skulle modstå, også forøger vreden. Gud hjælpe os alle, at vi kommer til os selv igen og med ret tro afbeder hans vrede! Amen.

—

En vejledning i at læse Moses

Indledning

I 1525 holdt Luther forelæsninger over Anden Mosebog og i forbindelse med udlægningen af De Ti Bud i kapitel 20 giver han en vejledning i, hvordan man som kristen skal læse Moses og forholde sig til de mange bud i Det Gamle Testamente. Denne vejledning udkom i et særtryk i 1526 med titlen "Eine Unterrichtung, wie sich die Christen inn Mosen sollen schicken." Teksten findes i WA 24, 1-16.

En vejledning i at læse Moses

Kære venner, I har ofte hørt, at Gud kun har prædiket åbenlyst fra himlen to gange. Dog har han ofte talt gennem og med mennesker her på jorden, som gennem og med de hellige patriarker Adam, Noa, Abraham, Isak, Jakob og mange andre, indtil Moses. Men det skete ikke med sådan herlig pragt og sådanne ydre tegn eller på samme åbenlyse måde, som han gjorde det disse to gange. I stedet oplyste han deres hjerte og talte gennem deres mund, som Zakarias, Johannes Døberens fader, siger det i sin lovsang: ”som han fra gammel tid har forkyndt ved sine hellige profeters mund.” Den første prædiken står i Anden Mosebog, hvor Gud selv lod sig høre fra himlen med stor pragt og mægtig magt, da han gav Israels folk loven med lyn og torden, røg og damp og med øredøvende basuner. Det hørte hele folket og rystede af skræk.

Anden gang var pinsedag, hvor Gud lod en prædiken udgå åbenlyst ved Helligånden. Da kom Helligånden også med stor pragt og ydre tegn. Et kraftigt sus fra en vældig vind kom fra himlen og fyldte huset, hvor disciplene sad og man så tunger fordele sig og

sætte sig på hver enkelt af dem, som var det ild. Og de blev alle fyldt med Helligånd og begyndte at prædike og tale på andre sprog. Dette skete med stor pragt og vældig kraft, og apostlene prædikede så vældigt, at de prædikener, som holdes i dag, næppe er en skygge af deres, når det gælder den ydre pragt og væsen. De talte på alle mulige sprog og gjorde store undergerninger, som Lukas beskriver det i Apostlenes Gerninger. Men gennem vore dages prædikanter kan man ikke se og høre Gud direkte. Det går ikke åbenlyst for sig, direkte fra himlen. Derfor sagde jeg, at der kun er to særlige og åbenlyse prædikener, som man har set og hørt komme direkte fra himlen. Gud talte ganske vist også fra himlen med Kristus, da han blev døbt i Jordanfloden og på Tabor bjerg, men det skete ikke for en forsamling.

De andre prædikener vil Gud sende til verden, som det var givet til kende ved de hellige profeters mund og i deres skrifter. Han vil ikke prædike åbenlyst mere. Tredje gang kommer han selv med guddommelig herlighed, så alle skabninger skal ryste og bæve for ham. Han vil ikke mere prædike for dem, men de skal selv se og føle ham.

Den første prædiken og lære er Guds lov, den anden evangeliet. Disse to kan ikke komme overens. Derfor må man have god indsigt, så man kan skelne mellem dem og vide, hvad der er lov, og hvad der er evangelium. *Loven* befaler og kræver af os, hvad vi skal gøre. Den er udelukkende rettet mod vore gerninger, og dens væsen er at kræve. Gud siger gennem loven: Gør dette, gør ikke dette, dette kræver jeg af dig.

Evangeliet derimod prædiker ikke om, hvad vi skal gøre, og hvad vi ikke må gøre. Det kræver ikke noget af os. Det siger ikke: Gør det og det. I stedet vender evangeliet det hele om, og gør det modsatte. Det siger ikke: Gør det, gør ikke det, men det byder os blot at *række hænderne frem for at tage imod.* Det siger: Se, kære menneske, dette har Gud gjort for dig. Han lod sin Søn blive menneske for dig. Han lod ham dræbe for at frelse dig fra synd, død, Djævel og Helvede. Tro dette, og tag imod det, så bliver du salig.

Der findes altså to slags lære og to slags gerninger, Guds og menneskers. Og lige så langt som vi er adskilt fra Gud, er de to slags lære skilt fra hinanden. For evangeliet lærer udelukkende, hvad der er skænket os

af Gud, ikke hvad vi skal give og gøre for ham, som loven taler om.

Her vil vi se på, hvordan den første prædiken har lydt og med hvilken pragt, Gud har givet loven på Sinaj. Han har udvalgt et bestemt sted, hvor han ville blive set og hørt. Men ikke sådan at Gud har talt, for han har ingen mund, tunge og læber som os. Men han, der har skabt alle menneskers munde, kan også frembringe ord og stemme. Ingen kunne tale ét ord, hvis ikke Gud først gav dem det. Som profeten siger, er det umuligt at tale, hvis Gud ikke giver os det først i munden. Sproget, talen og stemmen er således en gave fra Gud, ligesom andre gaver, som frugterne på træerne. Den, der har skabt munden og lagt sproget deri, kan også frembringe en tale, selv om der ingen mund er.

De ord, der står her hos Moses, er talt ved en engel. Ikke at der kun har været én engel, for der har været en kæmpe skare, en utallig hær, som har tjent Gud og prædiket for Israels folk på Sinaj. Den engel, der har ført ordet, taler som om Gud selv taler og siger: ”Jeg er Herren din Gud, som førte dig ud af Egypten, af trællehuset.” På samme måde som hvis Peter eller Paulus havde talt i Guds sted og sagt: ”Jeg er jeres

Gud, som vil frelse jer ved min allerkæreste Søn." I Galaterbrevet 3, 19 står der, at loven blev givet ved engle. Det vil sige, at engle er blevet forordnet til i Guds sted at give Israels folk loven og Moses skulle som en formidler modtage den. Det fortæller jeg, for at I skal vide, hvem der har givet loven. Men han har gjort det hele, for at tvinge, fange og fastholde jøderne.

I spekulerer måske på, hvad det har været for en stemme? Det har været en stemme som et menneskes, så man har kunnet høre den. Lyden og ordene har lydt, så man har kunnet opfanget det med de legemlige ører. Det har været en kraftig, høj og klar stemme, som det står i 5 Mos 4,12, at de har hørt en stemme, men ikke set nogen skikkelse. De har hørt en kraftig røst, for han har brugt en kraftig stemme. Som når man i mørket hører en røst fra et højt tårn eller tag, men ikke ser nogen, men alene hører en kraftig mandlig røst. Derfor bliver det også kaldt Guds røst, fordi den har været kraftigere end en menneskestemme.

Nu skal I høre, hvorfor Gud havde forordnet denne røst, så han kunne bevæge og vække sit folk, fordi han havde i sinde, at oprette et ydre, åndeligt regimente.

Tidligere har teksten fortalt, hvordan Moses efter sin svigerfar Jethros råd havde oprettet et verdslige styre med overhoveder og dommere, men foruden dette er der også et åndeligt styre, hvor Gud regerer i menneskers hjerter. Dette rige kan man ikke se, for det består alene i troen og skal bestå til dommedag. Dette er nu to riger. Det verdslige, som regerer med sværdet og kan ses med øjnene. Det åndelige regerer alene med nåden og syndernes forladelse. Det kan man ikke se med øjnene, men fattes alene med troen. Mellem disse to riger er der endnu et rige, sat midt imellem, halvt åndeligt og halv verdsligt. Det omfatter jøderne med bud og ydre ceremonier, hvordan de skal forholde sig over for Gud og mennesker i verden i det ydre væsen.

Moseloven binder ikke hedningerne, men kun jøderne

Moseloven angår jøderne, men binder ikke os længere. For loven er kun givet til Israels folk, som tog imod den for dem selv og deres efterkommere. Hedningerne er her udelukkede, selv om de har nogle love fælles med jøderne, som at der findes en Gud, at man

ikke må gøre nogen fortræd, at man ikke må bryde ægteskabet eller stjæle og lignende. *Alt dette står af naturen i deres hjerter.* De har ikke hørt det fra himlen som jøderne. Derfor angår hele denne tekst ikke hedningerne. Det siger jeg på grund af sværmerne. I ser og hører jo, hvordan de læser Moses. De taler vidt og bredt om, hvordan han regerede folket med lovens bud. De vil være kloge og vide mere, end hvad evangeliet taler om. De agter troen ringe. De kommer med noget nyt, gør sig til af det og påstår, at det står i Det Gamle Testamente, og *vil regere folk efter Moselovens bogstav,* som om man ikke tidligere havde læst den. Men det vil vi ikke tillade.

Jeg vil hellere lade være med at prædike resten af mit liv end lade Moses komme til og lade Kristus blive revet ud af vore hjerter. *Vi vil ikke længere have Moses til regent eller lovgiver*. Ja Gud vil heller ikke selv have det. *Moses var kun midler og lovgiver for det jødiske folk.* Dem gav han loven. Man skal altså stoppe munden på sværmerne. Når de siger: Således taler Moses, det står skrevet i Moseloven osv., så skal du sige: Moses angår ikke os. Hvis jeg antager ét af hans bud, må jeg antage hele loven. Deraf ville så følge, at hvis jeg antog Moses som mester og lovgiver, så måtte

jeg lade mig omskære, tvætte mine klæder, spise og drikke og klæde mig på jødisk vis og overholde alt, hvad der er befalet jøderne i loven. Derfor vil vi hverken holde Moseloven eller anerkende den. Moses er død, hans regimente ophørte, da Kristus kom. Lovens tjeneste er nu slut.

At Moses ikke binder hedningerne, kan man se af teksten i Anden Mosebog 20, hvor Gud selv siger: "Jeg er Herren din Gud, som førte dig ud af Ægypten, af trællehuset." Af den tekst fremgår det klart, at *heller ikke De Ti Bud angår os*, for han har jo ikke ført os ud af Ægypten, men kun jøderne. Sværmerne vil skaffe os Moses og alle hans bud på halsen, men det vil vi gerne have os frabedt. Vi vil godt anse Moses for en *lærer*, men vor *lovgiver* er han ikke, *medmindre han stemmer overens med Ny Testamente og den naturlige lov*.

Det er altså klart nok, at Moses er lovgiver for jøder, men ikke for hedninger. For i denne tekst i Anden Mosebog gav Moses jøderne et tegn, som de skulle kende Gud på, når de påkaldte ham, nemlig som den Gud, der førte dem ud af Ægypten. De kristne har et

andet tegn, som de kender Gud på, nemlig som den, der har givet os sin Søn.

Ligeledes kan man vise ud fra det tredje bud, at Moses hverken angår hedningerne eller de kristne. *For Paulus og Det Nye Testamente ophæver sabbatten,* for at man skal forstå, at den kun var givet til jøderne, for hvem den var et strengt bud. Profeterne har også forkyndt, at jødernes sabbat skulle ophæves. Esajas siger, at der skal komme en tid, hvor sabbat følger sabbat, og nymånedag følger på nymånedag. Det er, som ville han sige: Det skal være sabbat hver dag. Der skal ikke være forskel på dagene. For i Det Nye Testamente er sabbatten ophævet efter den grove, ydre måde. *Alle dage er helligdage.*

Hvis nu nogen holder Moses med hans bud frem for dig og vil tvinge dig til at holde dem, så skal du sige: Gå hen til jøderne med din Moses. Jeg er ikke jøde. Lad mig være fri for Moses. Hvis jeg antager Moses på ét punkt (siger Paulus til galaterne), så er jeg skyldig at holde hele loven. *Men ikke så meget som et punktum hos Moses angår os.*

Nu er der måske nogen, der siger: Hvorfor prædiker du da Moses, hvis han ikke angår os? Svar: Jeg

finder *tre ting hos Moses, som også kan være nyttige for os*. Derfor skal han ikke lægges under bænken. For det første: De bud, som Moses gav Israels folk angående deres ydre gøren og laden, lader jeg ligge. De befaler og tvinger ikke mig. *Loven er død og forbi*. Det udelukker dog ikke, at *jeg kan lære noget af Moses*. Jeg kan sige: Sådan og sådan regerede Moses. Det synes jeg er godt. Jeg vil gøre som han på det eller det punkt.

Jeg så meget gerne, at de styrende regerer efter Moses' eksempel. Og hvis jeg var kejser, ville jeg tage ved lære af Moses' eksempel, når jeg skulle lovgive. Ikke fordi Moses tvinger mig, men fordi det står mig frit for at følge hans eksempel. Hvad angår at *give tiende*, så er det et meget fint bud, for så ville alle andre afgifter være ophævet. For den jævne mand ville det også være tåleligere at give tiende end at betale årpenge og fæsteafgift. Hvis jeg havde ti køer, skulle jeg give en, men hvis jeg havde fem, skulle jeg ingen give. Hvis der voksede meget på min mark, skulle jeg give meget. Det står alene i Guds magt at give vækst. Men jeg skal give den hedenske afgift, selv om uvejr har ødelagt alle afgrøder. Er jeg skyldig at betale 100 gylden, så må jeg pænt aflevere dem, selv om der ikke er

vokset noget på marken. Sådan er også pavens dekret og regimente. Men det ville være bedre, hvis det var ordnet sådan, at når der voksede meget på min mark, så gav jeg meget, og når der voksede lidt, så gav jeg lidt.

Ligeledes står der hos Moses, at ingen må sælge sin mark uigenkaldeligt, men kun indtil sabbatår eller jubelåret. Når det år kom, fik enhver sin mark eller sin ejendom igen, som således forblev i familiens eje. Der er også mange andre overordentligt fine love hos Moses, som man godt kunne anvende og lade være i brug, blot det ikke sker under tvang eller for at tvinge andre. Som jeg tidligere har sagt, kunne kejseren tage ved lære af Moses' eksempel i sit regimente. Også romernes regimente var fint. Ligeledes også de sachsiske love, som vort område regeres efter. Hedningerne er ikke skyldige at adlyde Moses. Han er jødernes "Sachsenlov". Men det udelukker jo ikke, at man kan tage ved lære af hans måde at regere på, helt utvunget og så langt som man selv synes. Der står også hos Moses: Når en mand dør barnløs, så skal hans bror eller den nærmeste ven tage hans hustru til ægte og skaffe ham afkom. Og det første barn skal regnes for den afdøde broders eller vens. Også dette er et fint bud. Der er

mange flere bud hos Moses, som kunne bruges til at regere landet og folket ordentligt og ærbart med.

Hvis nu sværmerne kommer og siger: Moses har påbudt det, så skal du lade Moses fare og sige: Jeg spørger ikke efter, hvad Moses har påbudt. Jamen, siger sværmerne, han har befalet, at man kun må have én Gud, som man skal have tillid til og tro på. Man må ikke misbruge hans navn, man skal ære sin fader og sin moder, man må ikke slå ihjel, ikke stjæle, ikke bryde ægteskabet, ikke sige falsk vidnesbyrd og ikke begære næstens hustru eller ejendele. Skal man da ikke holde det? Sig så til dem: Naturen har også disse love. Naturen lærer, at man skal påkalde Gud. Det viser hedningerne. For der har aldrig været nogen hedning, som ikke har påkaldt sine afguder, selv om de ikke har kendt den sande Gud, lige så lidt som jøderne. Også de har haft afguder ligesom hedningerne, selvom de havde modtaget loven. *Hedningerne derimod har loven skrevet i deres hjerter*. Men det gør ingen forskel, som også Paulus skriver til romerne: Hedningerne, som ikke har loven, har den skrevet i deres hjerter. (Rom 2, 14-15). Men ligesom jøderne fejler, sådan gør også hedningerne.

Det hører altså naturen til at ære Gud, ikke at stjæle, ikke at bryde ægteskabet, ikke at sige falsk vidnesbyrd, ikke at slå ihjel. Moses kom altså ikke med noget nyt. For det, som Gud gav jøderne fra himlen ved Moses, har han også skrevet i alle menneskers hjerter, både jøders og hedningers. Men fordi jøderne var Guds udvalgte folk, lod han det også til overflod skrive og forkynde for dem med legemlig stemme og skrift. *De bud, som Moses har givet, holder jeg altså ikke, fordi Moses har givet dem, men fordi de er indplantet i min natur og stemmer overens med den.* Men de andre bud hos Moses, som ikke er indplantet i alle menneskers natur, skal hedningerne ikke holde. De angår dem heller ikke; som budet om tiende og lignende, selv om det kan være fine bud, som jeg ville ønske, vi også havde. Dette er nu det første, som jeg skal give agt på, når jeg læser Moses, nemlig at jeg ikke er forpligtet på budene, medmindre de stemmer overens med, hvad der er indplantet i ethvert menneskes natur og står skrevet i dets hjerte.

Den anden ting, man skal give agt på hos Moses

For det andet finder jeg noget hos Moses, som ikke findes i min natur. Det er *Guds forjættelser og løfter om Kristus.* Det er det allerbedste hos Moses. Det står ikke skrevet i menneskers hjerter, men det kommer ned fra himlen som at Gud har lovet, at hans Søn skulle fødes i kødet. Det forkynder evangeliet for os. Det er ikke påbud om, hvad vi skal gøre eller ikke må gøre. Det er Guds trøsterige, glædelige forjættelser, som vi skal tage imod og dristigt stole på mod alle angreb fra synden, døden, Djævelen og Helvede.

Dette er det fornemste hos Moses, og det tilhører os hedninger. Det første, nemlig budene, angår os ikke, men det andet skal vi af hjertet give agt på og læse Moses, fordi vi dér finder så fortræffelige og trøsterige løfter, som kan styrke vor svage tro. Jeg kan hos Moses læse om, hvordan det går til i Kristi rige, hvor jeg også finder den rette grund.

Det er altså den måde, jeg skal læse Moses på og ikke skal lægge ham under bænken. For det første giver han i sin lov smukke eksempler på, hvordan man i det ydre kan regere land og folk ordentligt. For det andet finder jeg hos Moses Guds løfter, som kan styrke

og bevare min tro. Som da Gud sagde til slangen i 1 Mos 3, 15: ”Jeg sætter fjendskab mellem dig og kvinden, mellem dit afkom og hendes afkom. Hendes afkom skal knuse dit hoved, og du skal hugge det i hælen.” *Det er det første evangelium* og det første løfte på jorden om, at Kristus skulle overvinde synd, død og Helvede og frelse os fra slangens magt. *Det troede Adam og alle hans efterkommere på.* Derfor blev han også *en kristen* og frelst fra sit fald.

Ligeledes tilsagde Gud Abraham det løfte, som vi kan læse i 1 Mos 22,18: ”Alle jordens folk skal velsigne sig i dit afkom.” *Det var det andet evangelium om Kristus*, at gennem ham skulle alle mennesker velsignes og blive salige, som Paulus udlægger det i Galaterbrevet 3. Ligeledes siger Moses til Israels folk i 5 Mos 18, 15: ”Herren din Gud vil af din midte lade en profet som mig fremstå for dig, en af dine egne; ham skal I adlyde. Det var det, du bad Herren din Gud om ved Horeb, den dag I var forsamlet.” Og lige herefter taler Moses om, hvad Gud har sagt til ham: ”Jeg vil af deres egen midte lade en profet som dig fremstå for dem, og jeg vil lægge mine ord i hans mund. Han skal forkynde dem alt det, jeg befaler ham, og den, der ikke adlyder mine ord, som han taler i mit navn, vil jeg

kræve til regnskab." Alt dette er sagt om Kristus. Han skulle komme med en ny prædiken til vor jord. Sådanne løfter findes der mange af i Det Gamle Testamente. De troende jøder holdt sig til dem, og de hellige apostle anførte og citerede dem ofte.

Men vore sværmere farer frem. Om alt, hvad de læser i Mosebøgerne, siger de: Her taler Gud. Det kan ingen benægte. Altså skal man holde det. Og hoben slutter sig til: Javel, har Gud sagt det, hvem kan så tale imod? Således gennes de sammen som svin omkring et trug. Vore kære profeter har tudet folk i ørerne, at Gud har befalet sit folk at dræbe Amalek og mere af samme slags. Det er der kommet nød og elendighed ud af. Bønderne har gjort oprør, fordi de ikke har kunnet skelne, men er blevet ført ud i vildfarelse af de gale sværmere. Havde der dog bare været lærde prædikanter dér, som havde kunnet imødegå de falske profeter og standse dem og sige følgende til dem: Kære sværmere, det er sandt, at Gud befalede Moses dette og talte sådan til folket. Men vi er ikke det folk, som Herren talte dette til. Gud talte også til Adam, men jeg er ikke Adam af den grund. Gud befalede Abraham at dræbe sin søn, men jeg er ikke Abraham af den grund,

så at jeg skulle dræbe min søn. Han talte også til David. *Det er alt sammen Guds ord, det er sandt.* Men Guds ord her og Guds ord dér - *jeg skal vide og give agt på, hvem Guds ord tales til.* Du er dog langt fra at være det folk, som Gud talte til. De falske profeter siger: Du er folket. Gud taler til dig. Bevis det for mig! På denne måde kunne de have været overvundet, men de ville slås ihjel, og hoben er gået i Djævelens vold.

Man skal omgås og bruge Skriften med forsigtighed. Ordet er blevet til på mange forskellige måder fra begyndelsen af. Man skal ikke kun se på, om det er Guds ord, om Gud har talt det, men *meget mere se på, hvem det er talt til, om det er henvendt til dig eller en anden.* Dér går der et skel som mellem sommer og vinter. Gud talte meget til David og befalede ham at gøre både det ene og det andet. Men det angår ikke mig og er heller ikke talt til mig. Han kan sagtens tale til mig, når han vil have noget gjort. Du skal se på det ord, som angår dig, som bliver talt til dig, og ikke på, hvad der angår andre. Der er to slags ord i Skriften: *Den ene slags angår mig ikke,* kommer ikke mig ved. *Den anden slags angår mig,* og disse ord vil jeg dristigt vove at forlade mig på som på en stærk klippe. Men når ordet ikke har adresse til mig, så skal jeg lade det ligge.

Men de falske profeter farer frem og siger: Kære folk, det er Guds ord. - Det er sandt. Det kan ikke benægtes. Men vi er ikke det folk, som han talte til. Gud har hverken befalet os dette eller hint, som han befalede dem at gøre.

Sværmerne fór frem, idet de ville komme med noget nyt, og sagde: Man skal holde Det Gamle Testamente. Dermed førte de bønderne ud i et slid, som de ikke så let kommer over. De har skadet det arme folk både på liv og ejendom, hustru og børn, som vi desværre har set og erfaret. De gale mennesker mente, at man havde fortiet Guds ord, når ingen havde fortalt dem, at de skulle dræbe de gudløse. Men det går dem efter fortjeneste. De ville ikke lytte til eller følge andres råd. Jeg har selv set og erfaret, hvor gale, rasende og forrykte, de var.

Derfor skal du tale til disse sværmere på følgende måde: Lad Moses og hans folk ligge, det er nu forbi med dem. Han angår ikke mig. Jeg hører det ord, som angår mig. Vi har evangeliet. Kristus siger: Gå ud i al verden og forkynd evangeliet - ikke kun for jøderne, som Moses, men for alle hedninger, ja for hele skabningen. Til mig siges der: Den, som tror og bliver

døbt, skal blive frelst. Ligeledes: Gå du hen og gør mod din næste, hvad der er gjort mod dig. Disse ord har også adresse til mig, for jeg er en af hele skabningen. Hvis Kristus ikke havde tilføjet ordene: "forkynd for hele skabningen", så ville jeg ikke have taget mig af det, heller ikke være blevet døbt. Jeg ville have forholdt mig til det på samme måde, som jeg nu forholder mig til Moses: Ham bekymrer jeg mig overhovedet ikke om. Han angår ikke mig. Han er ikke givet til mig, men kun til jøderne. Men fordi Kristus siger, at dette evangelium om, at »den, som tror og bliver døbt, skal blive frelst«, skal forkyndes - ikke kun for ét folk, ikke kun på dette eller hint sted i verden, men for hele skabningen, *så er ingen undtaget*. Alle skabninger er indbefattet deri. Ingen behøver at tvivle på, at evangeliet også skal forkyndes for ham. Derfor tror jeg på dette ord. Det angår også mig. Jeg hører også ind under evangeliet og Det Nye Testamente. Og derfor forlader jeg mig på ordet, om det så skal koste mig livet hundrede tusinde gange.

Denne forskel skal alle prædikanter, som vil undervise andre, ja alle kristne lægge godt mærke til, forstå og tage til hjertet, for deraf afhænger alt helt og holdent. Hvis bønderne havde forstået dette, ville

mange af dem være blevet bevaret og ikke være blevet forført og ødelagt så jammerligt. Og hvis vi vil forstå det anderledes, så laver vi sekter og sværmere, når vi uden enhver skelnen udspyr og skråler: Guds ord, Guds ord til de gale, uforstandige mennesker iblandt hoben. Kære ven, ikke sådan. *Spørgsmålet er, om ordet er talt til dig, eller ikke?* Gud taler jo også til englene, til skove, fisk, fugle, dyr og alle andre skabninger, uden at det angår mig. Jeg skal se på det, der angår mig, det som er sagt til mig, det, hvormed han formaner, driver og kræver af mig. Lad os tage et eksempel: En husfader har hustru, datter, søn, pige og karl. Han giver karlen ordre om at spænde hestene for og køre ud i skoven, om at pløje marken og lignende arbejde. Til pigen siger han, at hun skal malke køerne, kærne smør og lignende. Hustruen skal tage sig af køkkenet, og datteren skal spinde og rede senge. Det er alt sammen en husfaders ord. Og hvad sker der? Pigen tager sig af hestene og kører ud i skoven. Karlen sætter sig ved køerne for at malke, medens datteren kører med vognen og pløjer. Hustruen reder senge, spinder og forsømmer derfor køkkenet. Og alle siger: Husfaderen har befalet det, vi følger hans befalinger. Mon ikke husfaderen vil komme farende med en stok for at

genne dem sammen og derpå sige til dem: Selv om jeg har befalet, at dette skulle gøres, har jeg dog ikke befalet dig at gøre det. Jeg har givet hver enkelt sin ordre, og den skulle I have holdt jer til.

Sådan forholder det sig også med Guds ord. Hvis jeg tog det ord til mig, som han har befalet en anden, og ville sige: Du har dog sagt det, så skal han sige: Hvem vil være dig taknemmelig? Jeg har ikke befalet dig det. *Man skal skelne mellem, om ordet gælder et bestemt menneske eller alle mennesker.* Hvis nu husfaderen siger: På fredag spiser vi kød, så er alle i huset omfattet af det ord. Det, som Gud sagde til Moses om budene, angår alene jøderne, men evangeliet er til hele verden ganske og aldeles, ingen er udelukket. Det skal forkyndes for hele skabningen. *Derfor skal hele verden tage imod det, som om det forkyndes for hvert enkelt menneske for sig.* Ordet om, at vi skal elske hinanden angår mig, for det angår alle, som hører til under evangeliet. Vi læser altså ikke Moses, fordi han angår os, så at vi skulle holde hans bud. Vi læser ham, fordi han stemmer overens med den naturlige lov, som hos ham er *udtrykt bedre*, end hedningerne nogen sinde har kunnet gøre det. *De Ti Bud er et spejl, som vi kan holde op mod vort liv og se, hvad vi mangler.*

For det andet læser vi som sagt Moses for de forjættelsers skyld, som handler om Kristus, og som tilhører ikke kun jøderne, men også hedningerne. Gennem ham skulle alle hedninger få den velsignelse og nåde, som blev forjættet Abraham.

Den tredje ting, man skal give agt på hos Moses

For det tredje læser vi Moses på grund af de smukke eksempler på tro, kærlighed og kors hos de kære, hellige fædre Adam, Abel, Noa, Abraham, Isak, Jakob, Moses osv. Af dem kan vi lære at have tillid til Gud og elske ham. Vi ser på den anden side også eksempler på de gudløses vantro og Guds vrede. Vi ser, hvorledes Gud ikke bar over med vantroen, hvorledes han straffede Kain, Ismael, Esau. Han sendte syndfloden over hele verden og straffede Sodoma og Gomorra og meget andet, som han lod ramme de gudløse. Også disse eksempler er nødvendige. Jeg er ganske vist ikke Kain, men hvis jeg gør, som Kain gjorde, så vil jeg få samme straf. *Intet andet sted finder man så fine eksempler på både tro og vantro som netop hos Moses.* Derfor skal man ikke lægge Moses under bænken. Det Gamle Testamente forstås altså på rette måde, hvis vi

bevarer de fine skriftsteder om Kristus hos profeterne, hvis vi fatter og giver agt på de fine eksempler, og hvis vi bruger lovene, som vi finder bedst, og på den måde drager nytte deraf.

Slutning

Jeg har talt om, at alle kristne - især de, der skal undervise andre - skal se sig for og læse Moses på rette måde, *så vi ikke følger hans bud, længere end de stemmer overens med den naturlige lov*. Moses er jødernes mester og doktor. Vi har vores mester Kristus, som har fortalt os, hvad vi skal vide, overholde, gøre og undlade. Men det er sandt, at Moses ud over lovene kommer med fine eksempler på tro og vantro, på de gudløses straf og de fromme og troendes ophøjelse. Om Kristus forkynder Moses de liflige og trøsterige løfter, som vi skal tage imod på samme måde, som vi skal gøre med det, som evangelisterne skriver. Når man læser om de ti spedalske, så angår det ikke mig, at Kristus befaler dem at gå hjem til præsterne og bringe deres offer. Men det eksempel, som deres tro er, angår mig, at jeg også skal tro på Kristus, ligesom de gjorde. Nu er der talt nok om dette. Det er vigtigt at mærke sig

dette. Alt afhænger deraf. Mange store, fortræffelige mennesker har fejlet på dette punkt. Også i dag er der mange store prædikanter, som ikke forstår at prædike om Moses på den rette måde. I stedet er de gale, afsindige og rasende, når de plaprer til folket: Guds ord, Guds ord, Guds ord. Således har de forført stakkels mennesker og sendt dem i graven. Der er også mange lærde, som ikke har vidst, hvordan Moses skulle læses.

Origenes, Hieronymus og andre har ikke angivet klart, hvor langt Moses kan tjene os. Derfor har jeg som en indledning til Moses ønsket at tale om, hvordan man skal forholde sig til ham, hvordan han skal forstås og modtages og ikke lægges under bænken. Han giver en så fin beskrivelse af *det ydre regimente*, så det er en fryd at læse derom. Desuden beskriver han, som I har hørt, meget andet smukt og fortræffeligt, som endelig ikke må forkastes, men tværtimod skal agtes højt og tages til hjertet med alvor for at støtte og styrke vor kristne tro, ved hvilken de kære, hellige fædre, er blevet salige, ligesom vi.

Synden mod Helligånden

Matt 12, 31-32

Derfor siger jeg jer: al synd og bespottelse skal forlades menneskene; men bespottelse imod ånden skal ikke forlades menneskene. Og den, som taler noget imod menneskenes søn, det skal forlades ham; men den, som taler imod Helligånden, ham skal det ikke forlades, hverken i denne verden, ej heller i den tilkommende.

Da den herre Kristus havde helbredet den besatte, som var blind og stum, og farisæerne forhånede ham og sagde, at han ikke drev djævlene ud på anden måde, end ved Beelzebul, djævlenes øverste, så tog han til genmæle og holdt en god og kraftig prædiken. Han plejede normalt at holde en særlig prædiken eller apologi efter et mirakel eller en velgerning for at forsvare sin gerning og så vidt muligt stoppe munden på djævelen. Og således har han nu også her forsvaret sig med mange ord, farisæerne til gendrivelse og skræk, men de andre, nemlig hans disciple, til undervisning og bestyrkelse. Først med lignelser taget fra fornuft, natur og erfaring, derefter med deres eget eksempel, derefter med kraftige skriftsprog, og til sidst med et

trusselsord og en skrækkelig dom, idet han slutter sådan: *Jeg siger jer, at hvis I ikke afstår fra at bespotte den åbenbarede sandhed, så synder I ikke mod mig, men mod Helligånden. Og denne synd hverken kan forlades jer her eller hisset.*

Med hensyn til disse ord er det nu et stort spørgsmål, hvad da synden mod Helligånden er, når Kristus her taler om *to forskellige slags synd*, en, som kan forlades, og en anden, som ikke kan det. Han skelner således mellem denne synd og alle andre. Mange lærere har også spekuleret på, hvad denne synd mod Helligånden er, da der jo har været mange, som har modstået og bespottet evangeliet og alligevel har omvendt sig. Derfor vil også vi behandle dette ord, og deraf udlede, hvad Gud her tilkendegiver os.

For nu at forstå denne tekst om *tilgivelige og utilgivelige synder*, må vi gøre en forskel og *inddele synden*. Der er nogle synder, som ethvert menneske straks erkender og føler, er synd, som mord, hor, seksuelle udskejelser, gerrighed, hovmod, had og misundelse. For her siger enhvers hjerte, at man har gjort uret. Disse ting kalder man grove og åbenlyse synder, og de er endnu ikke så overvældende farlig, da de trods alt

har det fortrin, at når hertil kommer et angrende og bodfærdig hjerte, som siger: Herre, jeg er en synder! Så er de forladt. Derfor kaldes de også *tilgivelige synder*, fordi de kan tilgives, når man bekender dem. *At en synd skulle blive tilgivet, uden at man først bekender den, bliver der intet af.* Som også profeten siger i Salme 51, 3-5: "Gud, vær mig nådig i din godhed, udslet mine overtrædelser i din store barmhjertighed! Vask mig fuldstændig ren for skyld, rens mig for synd! For jeg kender mine overtrædelser, og min synd har jeg altid for øje." Det vil sige: Jeg ser og véd, at jeg har handlet imod din vilje, derfor kommer jeg her og klager, og beder om nåde. Og Salme 32, 5: "Jeg sagde: Jeg vil bekende mine overtrædelser for Herren, og du tilgav min syndeskyld."

Her har vi stærke forjættelser, som hverken kan lyve eller slå fejl, når vi således overvinder vort eget hjerte og åbent skrifter, at vi er syndere. Da er den trøst og det tilsagn os vis, at vore synder ikke bliver straffet, heller ikke husket; som da også Johannes lærer os i sit første brev 1, 8-10, hvor han taler sådan: "Hvis vi siger, at vi ikke har synd, fører vi os selv på vildspor, og sandheden er ikke i os. Hvis vi bekender vore synder,

er han trofast og retfærdig, så han tilgiver os vore synder og renser os for al uretfærdighed. Hvis vi siger, at vi ikke har syndet, gør vi ham til en løgner, og hans ord er ikke i os."

For det andet er der også *synder, som man ikke bekender*, fordi man ikke har erkendt dem og ikke véd, at de er synd. De medfører den skade og ulykke, at de ikke er tilgivelige, hvor ringe de end måtte være. Ja, selv om det kun er en utilbørlig latter eller en stjålen skilling. For *hvad der ikke er erkendt, kan ikke tilgives.* Men *upåagtede eller forglemte synder*, kalder jeg ikke uerkendte, for også de kan endnu forlades, selv om man ikke kan opregne dem. For gik forpligtelsen så vidt, at man ingen synd måtte glemme, men skulle opregne dem alle, så ville vor skyld aldrig blive os forladt. Derfor siger profeten atter i Salme 19, 13: "Hvem lægger mærke til uforsætlige synder? Rens mig for skjulte synder!" Men min synd erkender jeg. Jeg står frem for Gud og skrifter sådan for ham: Herre, jeg kan ikke opregne mine synder. Hverken dem, jeg tidligere har gjort, eller dem jeg endnu gør. For de fleste har jeg nu glemt og ser dem ikke. For når profeten siger: "lægger mærke til", så betyder dette ikke blot at vide og huske, men også at give agt på og mærke. For vi går

hen og begår meget og mange slags synd, som vi aldrig bliver klar over. Men dette er (siger jeg) at bekende al synd, når jeg rent ud går til bekendelse, og siger: Alle mine kræfter og alt, hvad der er i mig, alene med undtagelse af nåden, er alt sammen synd og fordømt. Sådan kommer du i al korthed fra det, og har ikke nødig at tænke på nogen opregning eller et helt synderegister. Tænk kun: For så vidt nåden og troen regerer, da er jeg from ved Kristus, men bortset herfra, da véd og bekender jeg, at der intet godt findes hos og i mig. Her har du det alt sammen sammenviklet i et nøgle. Og selv om du aldrig så længe vikler det op, så finder du det dog ikke anderledes. Denne bekendelse må nødvendig til. Hvis ikke, så indbild dig ikke, at nogen som helst synd, den være lille eller stor, glemt eller husket, bliver dig forladt. For hvis du ville sige: Jeg bekender den synd, som er mig bevidst, og om de andre håber jeg, at de ikke skal være synder. Eller hvis du regner dine gode gerninger imod dem, og tænker, at der dog endnu skal findes noget godt hos dig, så gør du ene utilgivelige synder af de tilgivelige. Nej, man må sige det rent ud: Der er intet godt i alt, hvad jeg taler, tænker, gør og lever, uden alene din nåde og

guddommelige kraft, selv om jeg havde alle munkes hellighed.

Af denne forskel kan du nu selv slutte, at synden mod Helligånden må være en synd, som ikke vil lade sig erkende og heller ikke kan blive erkendt. Den kaldes heller ikke en grov, verdslig synd, men en hellig, åndelig synd, netop fordi den vender op og ned på bekendelsen og ikke vil kaldes synd, men en dyrebar, god gerning. Den vil ikke dadles, men prises og berømmes. Derfor har også de hellige profeter og apostle haft allermest kamp og arbejde imod den. For at nævne et eksempel: Da Paulus vandrede frem i sin synd, forfulgte, myrdede og efterstræbte de kristne og ophidsede folket mod Kristus og sandheden, da var han af den opfattelse, at han gjorde en dyrebar gerning. Da holdt han de lidelser, han tilføjede de kristne, for stor retfærdighed, hellig nidkærhed og den højeste gudstjeneste, som om han bekæmpede vildfarelser og hjalp Gud at bevare sit rige. Se, denne mand har også stødt an og syndet mod Helligånden, sådan at det i verdens og fornuftens øjne egentlig ingen synd var, men tværtimod den rette hellighed, sandhed, retfærdighed og gudsdyrkelse. Den, der derfor blandt denne verdens mennesker vil tale ret herom, må benævne den med de

højeste dyders høje navne, undtagen når den findes hos de grove, umoralske og forstokkede folk, som man kalder ubodfærdige syndere, som vi skal høre mere om. Nu taler vi om dem, som evangeliet her tænker på, som da Paulus drog omkring og anså sine løgne og den ondskab, hvormed han forfulgte Guds ord og gerning, kort sagt, hele sin djæveltjeneste, for ren og skær sandhed og gudsdyrkelse.

Denne hellige synd kan nu stride imod Helligånden på to måder: Først når den, som vi siden skal høre, *sker med vidende og vilje*. Og dernæst når den, som det netop er fortalt om Paulus, *sker uden at man er bevidst om det*. Også denne er, fordi den er uerkendt, utilgivelig *så længe,* indtil den mister sit navn og bliver en erkendt synd. For det er al synds natur, at så snart den er erkendt, så er den også tilgivet og straks afgjort. *Men hvor der ikke er nogen bekendelse, er der heller ingen tilgivelse.* Derfor hører disse to stykker til denne synd: Det første er her synden i sig selv. Men synd er ikke altid synd mod Helligånden. For Helligånden er jo lutter Guds nåde og syndernes forladelse. Det andet er, *at man ikke erkender synden og intet vil have at gøre med Helligånden og syndsforladelsen.* Dét gør synden utilgivet. Men den er dog stadig, hvis

man ikke forhærder sig og trodser, en timelig og ikke en evig synd. *Den kan endnu blive erkendt og tilgivet*. For man véd jo ikke bedre, men vandrer frem i blindhed uden anger. Derfor kan man ikke begære nogen nåde, men håber tværtimod, at Gud skal belønne den. I denne synd har vi alle ligget. I den er vi alle medskyldige. For tidligere har vi alle ligget i denne blindhed og ment, at vi var på den rette vej. Og havde nogen sagt os andet, havde vi ikke troet ham, som det endnu går så mange i pavedømmet.

Dette må nu være nok om det første stykke, nemlig, når synden mod Helligånden sker uvitterligt og ikke bliver erkendt. Men den specielle synd, som Kristus her taler om, er endnu langt grueligere og en sand djævelssynd, nemlig når den ikke længere kan blive erkendt og bekendt. Det vil sige, når den, skønt åbenbaret og overbevist, alligevel ikke vil overbevises og kaldes synd. For Paulus stod endnu i sin urigtige indbildning og gode mening, og vidste og kendte ikke bedre, men da hans synd blev ham åbenbaret, omvendte han sig. Disse derimod, som Kristus her straffer, bliver forelagt den klare og uigendrivelige sandhed. Han holder dem den sådan for øjnene, at de ikke kan gå forbi den. *Men alligevel modstår de den*. De

bespotter den af lutter ondskab, og kalder den djævelskab, som Markus forklarer det, idet han siger: ”De havde jo sagt: Han er besat af en uren ånd.” (Mark 3, 30). Skønt de dog, dem til ingen tak, selv må bekende, at han forjager og uddriver djævlene og hjælper mennesker. Derfor er den føromtalte synd en ganske anden synd, da den sker ubevidst og ikke af overbevisning, men af forblindelse, fordi Helligånden endnu er skjult. Men her er han åbenbaret og utilhyllet. Her bryder han frem og lyser som et lyn, så at hans klarhed gennemtrænger deres hjerte og foreholder det dens synd både i ord og gerning som en afgjort sag. Mod dette kan ingen længere tale med noget skin af sandhed, end ikke disse farisæere, hvor giftige og onde, de end er. Men alligevel trodser de og vil hverken se eller høre. Dette har man fra gammel tid på latin kaldt ”*impugnationem veritatis agnitae*”, dvs. at modsætte sig den erkendte, åbenlyse sandhed.

Denne synd har jeg før i tiden, da jeg var en lærd doktor, aldrig villet tro, var til her i verden. Hverken troede eller tænkte jeg mig det muligt, at der kunne findes noget hjerte her på jorden, der var så ondt, at det endnu turde modsætte sig, når sandheden så afgø-

rende var åbenbaret, at al benægtelse måtte forstumme, som vi ser det her på farisæerne. Og nu om stunde ser vi det også på dem, der af lutter forstokket ondskab spotter og råber imod det klare evangelium, som de ikke kan anklage, men må lade stå som sandhed. Jeg frygter for, at det er den synd, som aldrig kan forlades. For de, som har syndet imod den endnu tilhyllede og skjulte Helligånd, og som vandrede i blindhed, har dog endnu så megen Guds nåde tilbage, at bekendelsen endnu stadig kan komme til, som Paulus skriver om sig selv i 1 Tim 1,13: "Skønt jeg tidligere var en spotter og forfølger og fór frem med vold, fandt jeg barmhjertighed, for i min vantro vidste jeg ikke, hvad jeg gjorde." Det vil sige: Jeg troede ikke og vidste ikke, at det var mod Gud, jeg stred. Derfor, skønt denne synd engang var uerkendt, kan hjertet dog endnu omvende sig og erkende den. Og ved sådan omvendelse og bekendelse bliver den da tilgivet. Hvorimod der med synden mod Helligånden hverken kan finde omvendelse eller bekendelse sted.

Dette, mener jeg nu, er den egentlige utilgivelige synd, som Kristus her taler om; og det synes mig i lige måde indlysende, at det netop er i samme mening, Paulus skriver til Titus (3, 10-11), hvor han siger: "Et

kættersk menneske skal du vise bort efter en første og en anden advarsel. Du ved jo, at sådan et menneske er kommet på afveje; det synder, og det har dømt sig selv." Det er en, der bevidst og med vilje hverken vil høre eller se, men afviser Helligånden, der er ren nåde. Ja, som spotter og håner Helligånden, som Hebræerbrevet 10, 29 siger. For Helligånden kan bære over med, at man undgår ham og ikke modtager ham, når han endnu er skjult og ukendt, men når han fremstiller sig så klart, at man både kan se og føle ham, og han desuden formaner og advarer, og man så alligevel åbenlyst afviser og spotter ham, det hverken kan eller vil han tåle eller bære over med.

Derfor hører der til en sådan person, for det første at han er et genstridigt menneske, og dernæst, at han én eller to gange er blevet formanet. Dog finder man også en og anden, som hører og lader folk tale, men hverken tror eller bryder sig om, hvad der siges, fordi det er et vildt og udisciplineret menneske. Her er endnu ikke syndet imod Helligånden. Men når man er bevidst om sagen, og dog strider imod. Når man føler, at mod den sag kan ingen visdom og kunst holde stand, dog alligevel drister sig til at tænke: Jeg vil nu alligevel ikke give efter. Og derpå frækt fortsætter sin

trods. *Så handler man ikke længere i blinde, men så synder man med åbne øjne og knejsende nakke.*

I denne synd har hverken Paulus eller de været skyldige, der har forfulgt evangeliet, men omsider omvendt sig. De har ikke med seende øjne set og dog dristet sig til at trodse, sådan som papisterne nu om stunder. Dem har vi ved Guds nåde bragt så vidt, at de ikke kan gendrive vort evangelium eller fremføre noget imod det. Der er nu skrevet så mangt og meget, og sandheden er nu så soleklart oplyst, at de selv godt ser, hvori de har stødt an mod Guds ord. Det ser man også deraf, at de så nødigt indlade sig på drøftelser og ikke tør møde nogen ansigt til ansigt. Som om de ikke selv helt tror, at deres sag kan holde stik. De foregiver, at kætterne er så listige og smarte, at man ikke kan svare dem. Eller når de svarer os, så er de så snedige, at de smukt springer de punkter over, som det drejer sig om, og desuden bruger alle slags sidespring og giftige dolkestød, hvor som helst, de kan. Blot for at få noget at spotte. Og skønt enhver ser, hvordan de bespotte Gud og lyve lige imod deres samvittighed, og derved gøre sig selv til spot for alverden, så forhærder de sig alligevel, og går altid videre i bevidst gudsbespottelse.

Jeg frygter derfor, at de bliver siddende i den utilgivelige synd, så de ikke kan vende om. For Helligånden, som de ser og føler, beskylder de så frækt og åbenlyst for at være en løgner. Her sker netop det, som Hebræerbrevet 10, 29 taler om, at man træder Guds søn under fod og vanhelliger pagtens blod, hvormed vi bliver helliget, og håner nådens ånd. Men det kan dog ikke være en ringe, menneskelig synd eller blindhed, så frækt og trodsigt at træde Kristi blod under fod og at håne Helligånden, som tilbyder og skænker nåde og forladelse.

Denne "synd til døden" er det også især, Johannes taler om, at man ikke skal bede for i 1 Joh 5, 16. For de, der endnu handler af uvidenhed, for dem kan og skal man bede, som også Stefanus og Kristus selv bad for deres forfølgere. Men for Judas bad Kristus ikke. For Judas var ikke bedraget. Han var en af de ledende og første, som af lutter forstokket og giftigt hjertelag ville forråde Kristus, som han kendte, og af hvem han så ofte var blevet formanet. Når nogen kommer så vidt, at han intet vil høre eller se, ja tilmed vil forsvare sin gudsbespottelse, så står de ikke længere til at råde

eller hjælpe. Jeg har derfor ofte sagt, at det aldrig nogensinde, så vidt jeg har hørt eller læst, er sket, at en leder eller anfører for et kætteri er blevet omvendt.

Sådan forstår nu jeg dette skriftsted og jeg mener også, at dette er den rette betydning. Og selv om det ikke alt sammen hører hen til dette sted, så er dog Paulus' mening, som stemmer med denne tekst, den, at denne synd efter sin natur *med fuldt overlæg modstår den klare sandhed*. Dette siger jeg, fordi man så vidtløftig har prædiket om dette på så mange forskellige måder. Enhver har gruet for at sige, at et menneske kan synde sådan, at det ikke kan forlades. Derfor har man gemt denne synd til dødslejet, og kaldt det en synd mod Helligånden, når et menneske på sit yderste hverken vil erkende sin synd eller angre. Det er sikkert rigtigt. Men jeg mener dog, at også dette endnu er en synd, som er uerkendt og sker i uvidenhed. Det skulle da være, hvis nogen var så forstokket, at han meget godt kendte og tydeligt så synden, og alligevel ikke ville modtage nåden. Dette ville vistnok være at trodse Helligånden og at forskyde den tilbudte syndsforladelse. Men jeg håber nu, at man ingen sådanne skal finde.

Derfor taler vi her, som også Kristus selv gør, om dem, der endnu er på benene her i livet og modarbejder evangeliet med ord og gerninger, sådan som vore papister og andre kættere gør. *Med vidende og ond vilje modstår og trodser de sandheden.* Ingen formaninger, råd, bønner og irettesættelser vil de tåle eller høre, og de vil ikke hjælpes. Derfor bliver de også, som de selv har forskyldt, så aldeles forvendte i deres sind, at Helligånden lader dem fare (som Paulus siger). De går fra en synd til en anden, og dag for dag falder de i grueligere og skrækkeligere gudsbespottelse. *For denne synd er jo en meget alvorlig sag, da den ikke blot er en synd, men dertil gør sig selv utilgivelig.* Ja, det må bestemt kaldes virkelig ubodfærdighed, når man ingen anger kan og heller ikke vil føle over sin synd. Dette tillæg er skyld i al ulykke, idet sådanne mennesker forbliver i deres gudsbespottelser og i denne tilstand opgiver ånden. Derfor er synden ikke at spøge med. At man snubler hist og her, og måske også undertiden støder an, hvor man ikke aner, at det angår Helligånden, kan han endnu have tålmodighed med, indtil man får erkendt det og lader sig formane og tale tilrette. Men lad os bede Gud om, at vi ikke må falde i den synd, ikke at ville acceptere den

åbenbarede sandhed, for så er der hverken råd eller hjælp, heller ikke undskyldning, og så vil Guds vrede komme.

For hvormed kan vel nogen af dem, som driver spot med vor lære, undskylde sig, da vi jo dog intet andet prædike, end hvad der så klart og åbenbart er grundet i Skriften, at de selv må sande det, nemlig, at Kristus er død for os, og at han har forløst os fra synd og død. Er nu dette sandt, så kan ingen af vore gerninger forløse eller hjælpe os af vore synder (som Paulus konkluderer i Gal 2, 16). Denne sandhed er et så stærk og mægtig, at ingen kan modsige det. For når synden er så stor og Guds vrede så svær og gruelig, at ingen helgen og ingen engel har kunnet gøre fyldest for den, men Guds enbårne søn har måttet ofre sit liv derfor og betale derfor med sit blod, så er alle vore gerninger jo meget, meget for svage til at opveje synden. Det er tværtimod en så stor synd, at det trykker alle de gode gerninger til jorden.

Dette er vores hovedlære, som er grundet på Paulus og hele Den Hellige Skrift. Af dette kan enhver jo drage den slutning, at enten kan dette ikke udrettes med gerninger, eller også må Kristi blod være udgydt

forgæves. Dette er jo to forskellige ting, da ingen kan sige, at Kristi blod er vore gerninger. Men da dette nu er bevist så klart af Helligånden og disse folk alligevel støder nåden og Helligånden væk og jage dem bort, skønt de så ofte er blevet advaret og formanet, så sker der dem kun deres ret, når Helligånden ikke kommer igen, men lader dem fare, som de, der selv ville ødelægges. Det går dem derfor nu, som Salme 109, 17 siger om deres fører, Judas, og andre af hans lige: "Han brød sig ikke om velsignelse, lad den være fjern fra ham!"

Så betragt nu teksten og Kristi egne ord: "Den, der taler et ord imod Menneskesønnen, får tilgivelse, men den, der taler imod Helligånden, får ikke tilgivelse, hverken i denne verden eller i den kommende." Det vil sige, at I kan bespotte mennesket, Kristus, og hans kristne. I kan sige, at han er en synder, eller, som de andetsteds gjorde, kalde ham en frådser, en vindranker og tolderes ven. Ligeledes, som jøderne også gjorde, forhåne hans moder. For hvad hans person angår, da må han lide som et menneske af andre mennesker og tilgive. Men når han i sit embede så åbenlyst træder frem og prædiker og gør undergerninger, at de ser den klare sandhed, og de så alligevel bespotter han, da er

det ikke længere menneskesønnen, men *Helligånden selv, som er den, der virker og åbenbarer dette og tilbyder os nåde og syndernes forladelse*, der bliver bespottet. Dette er en helt anden og langt større synd, end overtrædelsen af alle budene. Og netop dem, som roser sig af alle Ti Buds overholdelse, begår denne synd. Ja, de vil endnu langt højere op. De vil være de frommeste og helligste, og undser sig dog ikke for på *det grueligste at bespotte den åbenbarede og erkendte sandhed.*

Kristi ord viser også, at denne bevidste bespottelse er gået ham meget nær til hjerte, når han holder en så lang prædiken imod det. Han overbeviser dem både med fornuftgrunde, med eksempler og med erfaringen, og truer dem desuden, for at de dog skal se sig for med denne synd. Så lad da for Guds skyld heller ikke os spøge med den, men se os for og bede, at vi må bevares i frygt og ydmyghed, så at vi gerne vil høre sandheden og Guds ord, selv om vi også sommetider snubler og synder. For det er en lettere sag, hvis nogen går hen og vælter sig i synd, i sex og druk. De kan dog endnu komme til syndernes erkendelse. Men disse fine djævelshelgener, som deltager i den store gudstjeneste fulde af gode gerninger, stopper jo munden på

Helligånden, når de, skønt soleklart overbeviste af ham, dog siger, at det alligevel skal kaldes kætteri og djævelskab. *Her er hjertet så forstokket, at ingen formaning, advarsel eller trussel hjælper.*

Vi kan altså konkludere, at der er to slags synd mod Helligånden. Den ene slags er, hvad et menneske ubevidst taler og gør mod sandheden, når Helligånden er skjult for ham som tilfældet var med Paulus. Det bliver lige så lidt som nogen anden synd tilgivet, så længe den ikke erkendes. Og fra andre synder er den forskellig deri, at den fører navn af og æres som den skønneste og største hellighed. Dette navn og ydre skin forhindrer den i at erkendes af mennesker, indtil Helligånden selv afslører den.

Men den anden slags synd er den, som, når sandheden så klart bliver åbenbaret, at enhver ser nåden og den tilbudte syndsforladelse, alligevel forfægter sin gamle plads, trodser Helligånden, og forhåner den uigendrivelige sandhed. I denne synd og forhærdelse var præsten Kora skyldig, da han gjorde oprør mod Moses og Aron og forhånede deres embede, som dog åbenlyst nok var indstiftet og stadfæstet med undergerninger og ved Guds røst fra himlen, 4 Mos 16. Og

da han nu var formanet, men ingen advarsel og trussel ville høre, så bad også Moses imod ham, at Gud ikke ville forlade ham denne synd, som han med vidende og ond vilje havde syndet imod Helligånden. Ligeledes læser man også om profeten Bileam, at han trodsigt ville handle stik imod sandheden, som han så og kendte, men som han dog siden, irettesat af sit æsel og truet af englen, selv måtte prædike og udråbe (4 Mos 22).

Dette har jeg sagt, for at man skal forstå denne tekst ret og se, hvad det er, der gør synden utilgivelig. *Desuden skal man passe på, ikke straks at gøre noget menneske skyldig i denne synd.* Vi skal tage hensyn til de stakkels, tyngede samvittigheder, som *Djævelen driver til fortvivlelse, så de selv gør synden utilgivelig.* For en synd, hvor stor den end er, så bliver den dog tilgivelig, hvis man går til bekendelse, når den åbenbares og stilles os for øje. Det ville jo også være et djævelsk supplement til synden, og at forsynde sig mod Helligånden fra den anden side, hvis man hverken ville tro på eller modtage syndernes forladelse. For at synde mod Helligånden, er, som ovenfor sagt, en langt alvorligere sag, end at synde mod alle budene. *For at synde mod Helligånden, vil ikke sige andet, end*

at bespotte hans gerning og embede, som jo er at bringe os - ikke Guds bud og vrede - men ene nåde og tilgivelse for alle synder. Den, der ikke vil det, får med rette ingen tilgivelse.

Kristi mening, som teksten selv viser, er altså denne, at han her egentlig taler om dem, som med vidende og ond vilje åbenlyst bespotter den af Helligånden åbenbarede sandhed. Og de forhærder sig blot endnu mere, når man viser dem deres synd og formaner dem. For dette er den højeste forhånelse, man kan vise mod Helligånden. Til denne utilgivelige synd kan du nu også regne nogle *flere lignende* herunder indbefattede synder, skønt de er så grove, at også verden fordømmer dem, nemlig, når nogen driver forhærdelsen så vidt, at man ikke synder af *skrøbelighed og vildfarelse*, men, som ovenfor sagt, forhærder sig i synden og ikke vil angre. Kort sagt, når man frivilligt forsvarer synden, og ikke vil lade dét være synd, som dog åbenlyst er synd. For alt sådant må kaldes at kæmpe mod nåden og syndsforladelsen, og er nu ikke længere en blot menneskelig synd, men en forfærdelig, djævelsk ondskab.